Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Carbonell

Chroniques de Espanya

Barcelona

1546

Universidad de Deusto
Biblioteca

Biblioteca de
D. Guillermo Barandiarán Alday
donada a la
Biblioteca Universitaria
de Deusto
2010

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

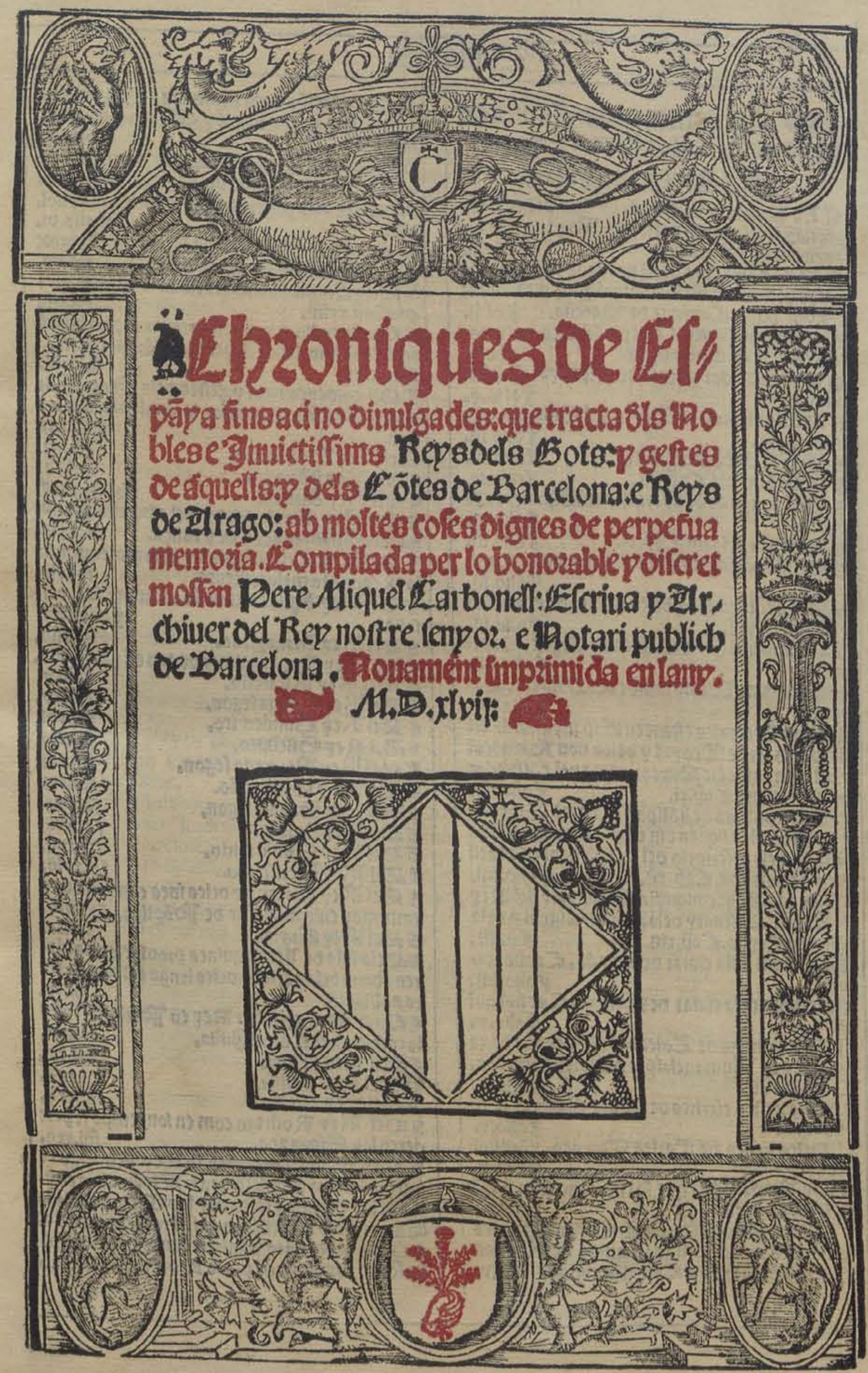

Chroniques de Espãya fins ací no diuulgades: que tracta dels Nobles e Inuictissims Reys dels Gots: y gestes de aquells: y dels Cõtes de Barcelona: e Reys de Arago: ab moltes coses dignes de perpetua memoria. Compilada per lo honorable y discret mossen Pere Miquel Carbonell: Escriua y Archiuer del Rey nostre senyor. e Notari publich de Barcelona. Nouament imprimida en lany. M.D.xlvij:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aci comença la Taula de la present Chronica o historia de Espanya.

Del primer libre.

¶ La Prefacio o Prolech dela ꝑsent Chronica. E la Epistola del senyor Rey: dirigida al auctor dela present obra. Fol.i.
¶ Dels pobladors de Europa la nostra Espãya: ab breuitat. E ab lo Epigrãma ꝺ misser Hieronym Pau: Canonge de Barcña. Fol.ii.
¶ Dela repulsa deles errres y fabules que troben escrites en Chroniques. Fo.iii.
¶ Del poblador primer de Espanya. Capitol primer. Folio.iij.
¶ Dela generacio de Tubal: y ꝺ Emposta. Capitol segon. Folio.iiij.
¶ Dela Celtiberia. Cap.iij. Folio.iiij.
¶ Dela Iberia. Cap.iiij. Folio.iij.
¶ Dela venguda de Hercules en Espanya. Capitol.v. Folio.iij.
¶ De Caco Gigant. Cap.vi. Folio.iij.
¶ De Mont iubich: ço es Mons iouis. Capitol.vij. Folio.iij.
¶ Deles edificacions deles ciutats de Catbalunya. Capitol.viij. Folio.iij.
¶ De Balaguer: y dela Seu de Vrgell. Capitol.ix. Folio.iiij.
¶ Del nom de Aich: y tambe de Manresa. Capitol.x. Folio.iiij.
¶ Com Hercules estant en Espanya fonch erdat per lo fer de Troya: y deles non Barques: y del nom imposat Barca nona: y del edificador de Barcelona. Cap.xi. Folio.iiij.
¶ Dela sepultura de Hispan Rey de Espanya y de Hercules/ ques diu esser enlo carrer ꝺ Paradis: y dela descripcio del verger aqui en aquell temps construbit. Cap.xii. Folio.iiij.
¶ De aquell qui conquista Espanya: y del Rey de Castell Basens: y dela gent de Vrgell: y dela ciutat de Leyda. Cap.xiii. Fo.iiij.
¶ Del nom dela ciutat de Leyda. Capitol catorze. Folio.iiij.
¶ Del nom dela ciutat de Gerona. Capitol quinze. Folio.v.
¶ Deles ciutats de Toledo: de Segonta: de Saragoça: y de Numancia: per qui foren poblades. Capitol.xvi. Folio.v.
¶ Deles gestes escrites de Oger Cathalo. Capitol.xvii. Folio.v.
¶ Deles gestes de Carles Maynes. Capitol denuyt. Folio.v.
¶ De Papa Adria que fo enla conquesta ꝺ Tẽgadoch. Cap.xix. fol.v.
¶ Dela estada del Papa ab Carles Maynes en Rossello: y dela entrada y gestes de Rothlan y quẽt comẽça lo nõ ꝺ Catbalãs. cap.xx. fol.v.
¶ Dela diuisio deles Comtats / Bescomtats: Vernessors e Baronies: y Magnades. Capitol.xxi. folio.vi.
¶ Dela entrada del Emperador Loys en Espãya: y del primer Comte de Barcelona/appellat Bernat: y deles pagesos de Remença. Capitol.xxii. Folio.vi.
¶ Breuiari e Sumari deles Reys de Aragon e Comtes de Barcelona. cap xxiii. fol vii.
¶ Deles Comtes de Barcelona/Reys de Aragon. Cap.xxiiii. fol.vii.
¶ Confirmatio ꝛ concessio rerum ꝗ plurimarũ ad Cenobium sancti Cucufatis Vallensis. ꝛc. Capi.xxv. fol.viii.
¶ Del començament y gestes deles Gots. fo.ix
¶ Del Rey Turismundo/ lo qual mataren los seus. Folio.xi.
¶ Del Rey Theodorich. fol.xi.
¶ Del Rey Henrich. fol.xii.
¶ Del Rey Alarich. fol.xii.e.xiii.
¶ Del Rey Amalarich: y del a batalla que hague ab Hilabert Rey de França. fol.xiii.
¶ Del Rey Theodoredo: y dela mort que dõa la Reyna a la mala serventa. fol.xiii.
¶ Del Rey Agila: e com fo mort per sos vassalls. Folio.xiiii.
¶ Del Rey Atanagildo. fol.xiiii.
¶ Del Rey Loyva primer de aqu est nõ. fo.xiiii.
¶ Del Rey Ricaredo. fol.xv.
¶ Del Rey Loyba segon. fol.xv.
¶ Del Rey Bundemiro. fol.xvi.
¶ Del Rey Gisebuto. fol.xvi.
¶ Del Rey Ricaredo segon. fol.xvi.
¶ Del Rey Sisanando. fol.xvi.
¶ Del Rey Sennia segon. fol xvii.
¶ Del Rey Julcas. fol.xvii.
¶ Del Rey Sinde sindo. fol.xvii.
¶ Del Rey Recisundo. fol.xviii.
¶ Del Rey Bamba y deles sues conquestes y com mort enlo monestir de Pãpliga. fo.xviii.
¶ Del Rey Eurigo. fol.xx.
¶ Dels fills de Rode quines prouincies poblaren abans dela particio deles lengues: equina terra poblaren. fol.xx.
¶ Com Pelegri se feu Rey en Portugal: apres la trabicio del Comte Julia. fol.xxi.
¶ Del Rey Egita. fol.xxi.
¶ Del Rey Vitissa. fol.xxii.
¶ Del Rey Acosta. fol.xxiii.
¶ Del Rey Rodrigo com en son temps se perderen les Espanyes. fol.xxii.
¶ Perque foren prostrats lo Rey Rodrigo: e son predecessor Vitissa: y tota la Espãya. fo.xxiii.
¶ Deles cruelitats fetes per los Moros presa la Espanya als Christians qui hi romanẽ. f.xxiii.
¶ Deles coses ques seguiren apres que la Espãya fonch conquistada per lo Comte Julia: e tro

ros. fo.xxiiii.
¶ Com alçaren per Rey lo Infant don Pelayo: y dela translacio del cors glorios de sanct Agosti. fol.xxv.
¶ Deles batalles del senyor Rey don Pelayo contra los moros. fol.xxvi.
¶ Del titol del senyor Rey don Pelayo: trobar ho hen. fol.xxvi.
¶ Dela persecucio feta per los Moros als christians qui fugiren a la spelunca de Venon: qui vuy en dia es anomenada sanct Juan dela Penya: trobar ho hen. fol.xxvi.
¶ Dela edificacio dela esglesia de sanct Juan dela Penya. fol.xxvii.
¶ Del Comte Galindo. fol.xxvii.
¶ Dela geneologia deles Reys de Nauarra qui dominaren en Arago: hauent hi Comtes: car primer hi hague en Arago Comtes que no Reys. fo.xxviii.
¶ Lo primer Rey de Nauarra Garcia Ximenez. fol.xxviii.
¶ Deles Reys de Nauarra. fo.xxviii.
¶ Lo linatge del Rey de Nauara: trobaras en lo marcir. fol.xxviii.
¶ Deles Reys de Nauarra. fol.xxix.
¶ Com començaren a regnar los Reys en Arago. fol.xxix.
¶ Dela particio deles terres: ço es de Nauarra: e dela terra de Arago: e tambe del Rey don Ramiro. fol.xxiii.
¶ De don Sancho Rey de Arago: e de sos fets que feu. fol.xxxii.
¶ Del Rey en Pere: y deles sues gestes: ante vnionem Regni Aragonum: cum Comitatu Barcinone. fol.xxxiii.
¶ Epistola hon es feta mencio com sanct Jaume: y sanct Jordi foren vists ajudants enla batalla de Antiocha. fol xxxv.
¶ Del Rey Alfonso: y de totes les sues gestes trobar ho has. fol.xxxvii.
¶ Com los Aragonesos tragueren del monestir hon estaua don Ramiro: y elegiren lo en Rey. fol.xxxix.
¶ Dela espasa de sanct Martí. fol.xli.
¶ Del.xi. Comte de Barcelona Ramõ Berenguer qui del liura la Emperadriu de Alemanya del crim de adulteri falsament imposat: e dela ferrii/e pomposa: e rica Taula de Barcelona. fol.xlii.
¶ Deels Comtes de Barcelona: e de lurs gestes. fol.xliv.
¶ Dela donacio feta per dona Petronella Reyna de Arago: y tambe Comtessa de Barcelona. fo.xlvi.
¶ De Bernat primer Comte de Barcelona. fol.xlvi.
¶ Bulfre segon Compte de Barcelona: trobar ho has. fol.xlvii.
¶ Del Compte miro. fol.xlvii.
¶ Del Comte don Borrell Comte de Barcelona. fol.xlviii.
¶ Del Comte don Ramon Borrell. fo.xlix.
¶ De don Berenguer Borrell. fo.l.
¶ De Ramon Berenguer cognomenat vell: lo qual ordena los vsatges dela ciutat de Barcelona. fo.l.
¶ Pere Ramon Berenguer: cognomenat Cap de estopa. fo.li.
¶ Del Comte don Ramon Berenguer: al qual peruengue lo Comtat de Prohençatro bar ho has. fo.li.
¶ Del vltimo Comte don Ramon Berenguer: e com lo Comtat de Barcelona fõch vnit al Regne de Arago. fo.lii.
¶ Lo començament dela genealogia deles Reys de Arago apres la vnio feta del Comtat de Barcelona al Regne de Arago. fo.liii.
¶ Del Rey en Pere cognomenat Catholich: fill del Rey Ildefonso. fo.lvii.
¶ Del Rey Jaume: fill del dit Rey en Pere. trobar ho has. fo.lx.
¶ De Papa Clement quart: e de vna Epistola sua tramesa a vn seu nebot: que no tingues nẽguna esperança en ell: e com tenia muller ars de esser promogut en esser ecclesiastich: essent primer jurista. fo.lxviii.
¶ Del Rey en Pere cognomenat dels Francesos: alias lo gran: e del Regne de Sicilia com pertany al Rey de Arago: e Comte de Barcelona. fo.lxx.
¶ Deles mosques verinoses que trames nostre senyor deu contra los Francesos: en ajuda del Rey de Arago: e rinte del glorios cors de sanct Marcis de Girona. fo.lxxv.
¶ Del Rey Ramfos/alias Alfonso/fill del Rey en Pere dels Francesos. fo.lxxvi.
¶ Conquesta dela Illa de Menorca. trobar ho has. fo.lxxviii.
¶ Del Rey en Jachme: fill del Rey en Pere: e dela pau dels Francesos. fo.lxxxvii.
¶ Del Rey Alfonso fill del Rey en Jachme: trobar ho has. fol.xcvi.
¶ Del Rey en Pere/ fill del Rey Alfonso: trobar ho has. fol.xcvii.
¶ Curiegenerales Regis Petri: propter rebellionem judicis Arboree. fol.xcviii.
¶ Chronica del Serenissim senyor Rey en Pere: hon es escrita largament tota la historia de son pare lo Rey Ramfos: y ell mateix la escrigue de la sua propria mateseent ell Rey de Arago. Enla qual Chronica es feta espressa mencio de alguns actes del Rey en Jachme: e de sa muller: e de sos fills. fol.ci.
¶ Capitol hon es expressat lo començament de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

la historia del Rey en Jaume: e tambe dela muller: e de sos fills: e de les filles: per molt gentil estil. Folio.clij.
¶ Capitol deles pregaries fetes per lo senyor Rey en Jaume a son fill que en nenguna manera no renuncias. Folio.clij
¶ De lohir dela missa del Infant don Jaume: e dela Infanta dona Elionor ab beneeeccio eeclesiastica. Folio.clij.
¶ Capitol deles pregaries altres: e requesta que fen lo senyor Rey en Jaume davant los Barons a son fill que per cosa nenguna no renunciase: dela offerta feta per aço. Folio.clij.
¶ Capitol com lo Infant en Jaume renunacia la primogenitura: e com lo Infant Mamfos fon atorgat enla dita primogenitura del Regne. Folio.cv.
¶ Del habit de Muntesa que prengue lo Infant en Jaume: e lestrant lo habit del Hospital: so es dels Templers que primerament ell hauia pres. Folio.cv.
¶ Dela Infanta dona Elienor filla del Rey de Castella com sen toma en Castella apres del renuciament del Infant don Jaume: trobar ho bas. fol.cv.
¶ Dela Cort general que tengue lo Rey en Jaume enla ciutat de Gerona: com pres per muller dona Elisen. fol.cv.
¶ Del Infant Mamfos fill del Rey en Jaume: quant ana al Regne de Serdenya. fol.cv.
¶ Com parti de Barcelona lo senyor Infant Mamfos: e ana a Pont fangos. fol.cv.
¶ Del sermo que fen lo Rey en Jaume estant a Pont fangos al Infant Mamfos. &c. fol.cvi.
¶ Del partir que feu linfant Mamfos de Pont fangos ab linfanta dona Theresa sa muller: per anar al Regne de Sardenya. fol.cvi.
¶ Quant lo Infant Mamfos parti del port de Mahó ab lo bostol per anar a Serdenya: trobar ho bas. fol.cvi.
¶ Quant lo Infant Mamfos arriba enlo port de Palma de Sols. fo.cvi.
¶ Del serge que lo Infant Mamfos posa a la vila de Esglesies de Sigero. fol.cvij.
¶ Del homenatge y regoneirença que feu lo sutge de Arborea al Infant Mamfos: trobar ho bas. fol.cvij.
¶ Del homenatge prestat al Infant Mamfos per los Barons de Auria: Marques de Malespina: e moltes altres gents dela Illa de Sardenya. fol.cvii.
¶ Del combat donat a la vila de Esglesies: e no fonch presa. fol.cvii.
¶ Del acort que fonch fet entre lo dit serge de trametre vint galeres molt be armades y apunt per a damnificar totes les gents del comu de Pisa. fol.cvii.
¶ De altre acort que trameteren posar siri al castell de Caller: lo qual axi fonch fet: trobar ho bas. fol.cvij.
¶ Dela grandissima pestilencia y mortalitat que se mete enlo bost qui estaua sotre la vila de Esglesies. fol.cvii.
¶ Del tracte y auinença feta entre lo Infant Mãfos: e los Cartans dela vila de Esglesies de donar se a merce: y aço per causa ques morta de pura fam. fol.cviu.
¶ Dela dedicio ho liuramẽt per la gran fam que passaua la vila de Esglesies al senyor Infant: trobar ho bas. fol.cviij.
¶ Del temps del serge dela vila de Esglesies que estigue lo senyor Infant Mamfos ab molta grandissima treballs: y perills de sa persona: trobar ho bas: fol.cviu.
¶ Del serge de Caller fet per lo dit Infant Mamfos. folio.cviij.
¶ Deles vint galeres armades per lo Infant Mamfos: volent combatre les galeres dels Pisans. fol.cviij.
¶ Del consell donat al Infant Mamfos: qui paras batalla a sos enemichs: e queis combates. Fol cviij.
¶ Dela batalla e conflicte gran que lo senyor Infant Mamfos hague ab los enemichs enla trauessa del camí qui va del loch de Decimo al castell de Caller. fol.cix.
¶ Com lo senyor Infant Mamfos sen toma enlo serge de Caller victorios ab gran alegria de la batalla. fol.cix.
¶ Dels gins/trabuchs/vallo/e verdesca que feu fer lo Infant. fol.cix.
¶ Dela mutacio dela Infanta dona Theresa de la vila de Esglesies al castell de Munt real: trobar ho bas. fo.cx.
¶ Dela mort de Mamfre de Donaranto: e tambe del gran foch quis mete enla bost del senyor Infant. fol.cx.
¶ Deles vint galeres les quals foren trameses per lo senyor Rey en Jaume al Infant Mamfos. fol.cx.
¶ Dela tornada del Infant Mamfos a Barcelona. fol.cx.
¶ Dela mort e sepultura del Rey en Jaume: y del jurament que feu lo Rey Mamfos als Cathalans de lurs priuilegis e libertats: e dela sua coronacio. fol.cxi.
¶ Com lo Rey en Pere torna al thema/ Non nobis domine. fol.cxi.
¶ Del matrimoni fet del Infant en Jaume: primogenit natural del Serenissim senyor Rey en Jaume: ab la senyora Infanta dona Elienor filla del Rey de Castella. fo.cxi.
¶ Dela coronacio del Rey Mamfos. fo.cxij.
¶ Deles donacions fetes al Infant don Ferrando fill del Rey Alfonso: e de dona Elionor de Castella. fol.cxiij.
¶ Dels homenatges prestats al senyor Infant don Ferrando per causa deles predites donacions. fol.cxiij.
¶ Dela perpetual donacio atorgada per lo Rey Alfonso per preches dela Reyna Elienor al Infant en Ferrando deles villes de Xatiua: y de Alzira: de Murmedre: de Maella: de Burriana e de Castello fol.cxiij.
¶ Dela carta que los bons consellers feren fer per lo Rey Alfonso/ab jurament que de deu anys no faria donacio alguna perpetual si no a sos fills. fol.cxiij.
¶ Dela inquisicio e persecucio feta per la Reyna dona Elienor contra los officials del Rey Alfonso marit seu. fol.cxiij.
¶ De altra persecucio feta per la Reyna Elienor contra los affectats al primogenit en Pere. fol.cxiij.
¶ Del comtat donat a dona Sancha/auia dela Reyna dona Elienor. fo.cxv.
¶ Dela guerra moguda per lo Rey de Castella contra lo Rey de Nauarra. fol.cxv.
¶ Dela mort del Rey Alfonso: e fuyta dela Reyna Elienor muller sua. Fol.cxv.
¶ Dela mort den Bernat de Serria/Alcayt del castel de Xatiua. fo.cxv.

Taula del segon libre.

¶ Dela mort e sepultura del Rey Mamfos: e del loch hon es soterrat. capᵗ.j. Fiollo.cxvi.
¶ Del dol/e deles exequies del Rey Mamfos: fetes per lo Rey en Pere fill primogenit seu. capᵗ.ij. fol.cxvi.
¶ Deles magnifiques e honrades persones que vengueren de Arago/de Valencia: e de Catha lunya a visitar el Rey en Pere. ca.iij. fo.cxvj.
¶ Del consell donat per los Aragonesos al Rey en Pere que no anas a Barcelona per jurar. capitol.iiij. fol.cxvij.
¶ Dela resposta feta per lo Rey en Pere als Cathalans de no poder ell anar a Barcelona p jurar fins fos primer coronat en Rey. Capitol.v. fol.cxvii.
¶ Dela replica que feren les Illustres persones al Rey en Pere de hauer hagut mal consell. capitol.vi. fol.cxvii.
¶ Dels missatgers del Rey Robert de Napols venguts ab dos Astrolechs al Rey en Pere, capitol.vij. fol.cxvii.
¶ Com lo Rey en Pere rebe de casa sua los bons officials/e curials qui solien esser de son pare lo Rey Mamfos capᵗ.viij. fol.cxviij.
¶ Dela coronacio honres/e solemnitats fetes al Rey en Pere, capᵗ.ix. fol.cxviij.
¶ Dela gran festa dita missa feta per la dita coronacio del Rey en Pere per los Aragonesos. capitol.x. fol.cxviii.
¶ Dela gran festa feta per lo Rey als Aragonesos. capᵗ.xi. fol.cxviij.
¶ Dela inobedencia feta per los Cathalans als officials del Rey: nouament ordenats als officis de Cathalunya. capᵗ.xij. fol.cxix.
¶ Deles supplicacions e requestes fetes al Rey de part dels Cathalans/e Valencians/de prestar lo jurament: e confirmar lurs libertats. Capitol.xiii. fol cxix.
¶ Del replicat fet per part de Barcelona: que lo Rey era tengut primer jurar en Barcelona que no en Leyda: e dela resposta de Leyda. Capitol.xiii. fol.cxix.
¶ Dela recepcio feta al Rey enla sua entrada per la ciutat de Leyda. capᵗ.xv. fol.cxx.
¶ Com lo Rey en Pere parti de Leyda: e ana al Regne de Valencia hon tengue Corts als Valencians: hon fon jurat per lur Rey. Capitol.xvj. fol.cxx.
¶ Del parlament que tench lo Rey en Pere en Castello de Burriana: y en Gandia: sobre la guerra que hauia de fer al Rey de Castella. Capitol.xvij. fol.cxxi.
¶ Dela mutacio del parlament de Gandia a Daroca. capᵗ.xviij. fol.cxxi.
¶ Del gran obstacle que lo poble de Burriana feu al dit Rey en Pere volent hi entrar per jurar aquell. capᵗ.xix. fol.cxcii.
¶ Del matrimoni que feu lo Rey en Pere ab la filla del Rey de Nauarra: e dels infants quin procehiren: y dela mort de sa muller la Reyna. Capitol.xx. fol.cxxij.
¶ Dela citacio feta al Rey de Malloriques de venir a prestar homenatge al dit Rey en Pere p lo feu del Realme de Malloriques. c.xxi. fo.cxxiij
¶ Dela liga que feu lo Rey en Pere ab lo Rey de Castella contra lo Rey de Marrochs. Capitol.xxij. fol.cxxiij.
¶ Del homenatge q̃ feu lo Rey de Malloriques al Rey en Pere per Malloriques Rossello: e Cerdanya. capᵗ.xxiij. fol.cxxiij.
¶ Dela trãs la.ỡ.l. Eulalia. ca.xxiiij. fol.cxxiiij.
¶ Del matrimõi fet e tractat dla Infãta dona Juana: filla dl Rey en Jaume: e dla cõcordia feta entre lo ifãt en pe y lo Arqbisbe. c.xxv. f.cxxiij.
¶ Deles.x.galeres trameses p lo Rey en Pere al Rey de Castella cõtra lo Rey de Marrochs: q̃ venia ab grã poder en Espãya. c.xxvi. fo.cxxv.

Taula del terc libre.

¶ Del hereramẽt fet p lo Rey en Jaume a sos fills de sos Regnes y terres. ca.j. fol.cxxvi.
¶ Com los dits Reys de Arago: e de Malloriques germãs vẽguerẽ a cõcordia sobre lo hereament y donacio del Regne de Malloriques: y

Universidad de Deusto
Biblioteca

dels Comtats de Rossello: e de Cerdanya: e de la Baronia de Montpeller. es enlo Capitol segon. Folio.cxxvi.
¶ Com lo Rey en Jaume de Mallorques comes crim de lesa Magestat contra lo Rey en Pere de Arago son frare.cap.iij. Folio.cxxvi.
¶ Dela venguda del Rey en Pere a Perpinya. Capitol.iiij. Folio.cxxvi.
¶ Dela renunciacio feta per lo Rey en Jaume de Arago: fill del dit Rey en Pere/ dels Realmes de Sicilia: e tambe de Mallorques. Capitol.v. Folio.cxxvij.
¶ Del Infant en Jaume/nebot del dit Rey Sancho: com succedi enlo Realme de Mallorques: fent matrimont ab la filla del Rey Manfos de Arago.cap.vi. fol cxxviij.
¶ Dela valença e ajuda demanada per lo Rey de Mallorques al Rey en Pere son cunyat cõtra lo Rey de França.cap.vij. fol.cxxviij.
¶ Com lo Rey de Mallorques fon citat per lo Rey en Pere per raho del crim que li era imposat de fer fondre les moneds del dit Rey en Pere: y batre altres monedes estranyes enlos Comtats de Rossello/e de Cerdanya. Capitol vuyte. fol.cxxix.
¶ Com lo Rey de Mallorques processat sen vingue a Barcelona ab la Reyna sa muller: e ab tota la sua Cort/per trabir lo dit Rey en Pere: y dexelat sen torna sens la dita senyora Reyna Capitol.ix. Folio.cxxix.
¶ Com lo Rey en Pere continua los processos començats contra lo Rey de Mallorques. Capitol.x. fol.cxxxij.
¶ Com lo Rey de Mallorques fonch del barat ab tota la sua gent armada: e vençut per lo Rey en Pere. Cap.xi. fo.cxxxiij.
¶ Com apres dela batalla vençuda lo Rey en Pere se attenda ab tota la sua gent. Capitol dotze. Fo.cxxxiij.
¶ Com lo Rey en Pere parti de sancta Ponça per assetiar la ciutat de Mallorques: e atendas a Pomp pi.cap.xiij. Folio.cxxxv.
¶ Del gran conuit e festa que feu lo Rey en Pere apres dela sua entrada enla ciutat de Mallorques.cap.xiiij. Fol.cxxxvi.
¶ Dela embarada tramesa per lo Rey en Pere a les Illes de Menorca: e de Euiça: a requerir que li fos reuelada terra tota: e li prestassen los homenatges.cap.xv. fol.cxxxvij.
¶ Com lo Rey en Pere ana a vetlar enla seu de Mallorques.cap.xvi. Folio.cxxxvij.
¶ Com lo Rey en Pere ab les galeres arriba al cap de Lobregat/ venint a la platja de Barcelona.cap.xvii. fol.cxxxix.
¶ Com lo Rey en Pere bisque a carrera al Cardenal a ell trames per lo Papa: per tractar pau entre lo dit Rey en Pere y lo Rey de Mallorques.cap.xviij. fol.cxxxix.
¶ Com lo Rey en Pere parti de Figueres/acompanyat del Infant don Pedro: y del Infant en Jaume: y de molta noble gent: ab les hoste de Gerona: de Manresa.ꝛc.cap.xix. fol.cxl.
¶ Com lo Rey en Pere ordena ses batalles anant vers Perpinya.cap.xx. Folio.cxli.
¶ Com lo Rey en Pere se atenda ab tota la sua gent prop Perpinya.cap.xxi. Folio.cxli.
¶ Com lo Rey en Pere estant a Claura continuant la tala/ pregat per lo Cardenal feu cessar la execucio.cap.xxii. fol.cxliij.
¶ Com lo Rey en Pere parti de Barcelona: e ana als Regnes de Valencia: e de Arago: emplant les vniuersitats per tornar en Rossello: e prosegui la execucio començada contra lo Rey qui era de Mallorques.cap.xxiii. fol.cxliij.
¶ Com lo Rey en Pere partint de Barcelona: ab les hoste: acompanyat dels Infants/ Cõtes Barons/ Nobles/ Caualers: e Ciutadans honrats passa per Figueres: posa lo serge a la vila Argilles.cap.xxiiii. fol.cxliij.
¶ Com lo Rey en Pere combatent la vila de Argilles pres a merce los homens de dita vila. cap.xxv. Folio.cxlvi.
¶ Los Capitols e conuinences entre lo Rey e los homens Argilles.cap.xxv. Folio.cxlvij.
¶ Com lo Rey en Pere combate la casa de Puiol.cap.xxvi. fol cxlviij.
¶ Capitols e conuinences entre lo Rey en Pere de vna part: e los prohomẽs e vniuersitat õ Coplitare dela part altra. fol.cl.
¶ Com don Pedro de Exerica ana a venre lo Rey olim de Mallorques prop Perpenya: e apres sen torna al Rey en Pere.ca.xxvij. fol.cli.
¶ Com lo dit Olim Rey de Mallorques vingue al dit Rey en Pere metent se en mans sues confessant hauent errat.cap.xxviii. Folio.cliij.
¶ Dela entrada del Rey en Pere en Perpinya. capitol.xxix. fol.cliij.
¶ Com lo Rey en Jaume de Mallorques se transferi a Berga.cap.xxx. fol.cliij.
¶ Dela presentacio del esguart/e Capitols feta al Olim Rey de Mallorques.ca.xxxi. fol.clvi.
¶ Del batejar dela filla del Rey en Pere. Capitol.xxxij. fol.clvii.
¶ Com lo Rey en Pere partint de Barcelona ab tot lo poder de Catbalunya entra en Perpinya per forcagitar lo Rey de Mallorques õ Bossello e de Cerdanya.cap.xxxiii. fol.clviii.

Taula del quart libre.

¶ Dela succesio dels Regnes.cap.i. fol.c'r.
¶ Dela discordia suscitada enlo consell Real: ho dit lo que hauia fet lo rey en Pere per causa de la vnio: y dela mutacio del nom del Rey en Pere.capitol.ij. Folio.clxij.

¶ Com lo Rey en Pere convoca Cortes en çaragoça apres dela fuyta del Rey de Mallorques.ꝛc.cap.iii. fol.clxiij.
¶ Cõ lo Rey en Pere atorga a la vnio tot quãt volgue.cap.iiij. fol.clxvi.
¶ Com lo Rey en Pere ana a Valencia per occasio dela damnada vnio dels Valencians: y del aualot ques segui enla ciutat.cap.v. fol.clxvij.
¶ Dels conseruadors dela vnio destrenyent los lochs del Regne de Valencia que jurassen la vnio.cap.vi. fol.clxviij.
¶ Com lo Rey en Pere torna a çaragoça: y dona sentencia de mort ab confiscacio de bens contra los principals dela vnio.cap.vij. fol.clxx.
¶ Deles Cortes generals com foren mudades a Terol per causa dela mortalitat enla ciutat de Çaragoça.cap.viij. fol.clxx.
¶ Deles sentencies donades per lo Rey en Pere per causa del crim dela vnio.cap.ix. fol.clxxj.

Taula del cinquen libre.

¶ Dela ferma y forma dela confederacio feta p lo Rey en Pere ab los Venecians contra los Genoueses.cap.i. fol.clxxiij.
¶ Com lo Rey en Pere convoca tot son consell per la guerra cõtra Genoueses.ca.ij. fo.clxxv
¶ Cõ lo loch de Alguer se rete al Capitan mossen Bernat de Cabrera.cap iii. fol.clxxvi.
¶ Com lo Rey en Pere passa a la Illa de Sardenya ab gran estol de Naus/Galeres / y Manilla.cap.iiij. fol.clxxvij.
¶ Com lo Rey en Pere vengue al castell õ Caller hon convoca y celebra Cortes generals. Capitol.v. fol.lxxix.

Taula del sisen libre.

¶ Dela superbia y heregia del Rey de Castella Ferrando: e que enla quarta generacio finiria son Regne: y axi fon reuelat que dins .xx. dies moria.cap.i. fol.clxxx.
¶ Com lo Rey en Pere estant en Barcelona notifica la guerra de Castella a les Infants / Barons/ y cauallers/ciutats e vilies.ꝛc. manant fessen bones prouisions.cap.ij. fol. clxxxij.
¶ Com lo Rey en Pere feu conuinença ab lo Comte de Trastamena.cap.iii. fol.clxxxiij.
¶ Com lo Rey en Pere ab les sues hoste ana contra lo Rey de Castella/ entrant enles sues terres.cap.iiij. fol.clxxxv.
¶ Com lo Rey en Pere parti de Barcelona ab gran Manilla: e ana a Mallorques perseguint lo hoste del Rey de Castella.cap.v. fol.clxxxvij.
¶ Com lo Rey en Pere feu morir son germa lo Infant don Ferrando: y Marques de Tortosa.cap.vi. fol.cxc.
¶ Perque lo Rey de Castella leua lo siti de Valencia.cap.vij. fol.cxcj.
¶ Com lo Rey en Pere feu donar mort a mossen Bernat de Cabrera.cap.vi. fol.cxcij.
¶ Com lo Rey en Pere tornant victorios vengue a la ciutat de Tortosa ahon convoca Cortes generals als Cathalans.cap.ix. fol.cxcv.
¶ Com lo Rey en Pere soldeia gran multitut de gent per fer guerra al Rey de Castella ab la ajuda del Papa: e del Rey de França: e del Cõte de Trestamena.cap.x. fol. cxcvj.
¶ Com lo Comte de Trastamena fon elegit Rey de Castella ab certs tractes.cap.xi. fol.cxcvij.
¶ Dela paga feta al Rey en Pere per lo dit rey appellat Cõte de Trastamena.ca.xii. fo.cxcviij.
¶ Deles coses subseguides apres que lo Rey en Pere fonch exit deles guerres. fo.cxcix.
¶ Com comença a parlar y descriure lo Auctor deles Croniques presents deles gestes del Rey en Pere: del temps que regna / visque y mort. tot ho trobareu. fol.ccii.
¶ Letra feta per lo Rey en Pere terç cognomenat del punyaler/al Paboidre de Tarragona demanant li socors. fol.ccii.
¶ Del Rey don Juan primer: fill del Rey en Pere terç. fol.cciij.
¶ Que nengu de casa del senyor Rey gos tenir fembra en Bordell. fol ccvi.
¶ Del Rey en Martí/ fill segon del Rey en Pere terç: e germa del dit Rey en Juan. fol.ccvi.
¶ Epigramma Elienoris Regine Cipri: positum in monasterio sancti Francisci Barcinone. prope altare. fol.c. xiiij.
¶ Dela vida del Rey en Ferrando. fol.ccxiij.
¶ Dela coronacio del Rey en Martí e Reyna Maria muller sua. fol.ccxvi.
¶ Del orde dela festa solenine feta al Rey per la dita coronacio. fol.ccxvii.
¶ Dela solemnitat feta enla vncio e coronacio de dit Rey. fol.ccxviii.
¶ Dela bandera del Marques de Villena com se benehit: fonch fet Duch de Gandia per mans del Rey. fol. ccxviij.
¶ Dela grã festa/orde/y solemnitat feta al senyor Rey com sen torna dela Seu a la Bisbaria de çaragoça. fol.ccxix.
¶ Los conuits ques feren y entremeses enla festa dela coronacio del dit Rey en Martí. fo.ccxix.
¶ Dos altres conuits apres del primer fets enla dita coronacio. fol.ccxx.
¶ La gran y solemne festa y conuit fet per lo dit Rey en Martí feta en reuerẽcia de sanct Jordi als cauallers. fol.ccxxi.
¶ La grã y solemne festa feta per la senyora Reyna Maria: muller del Rey en Martí. fo.ccxx.
¶ Dela solemnitat feta enla sagrada vncio y coronacio dela senyora Reyna. fol.ccxxi.
¶ Del orde y festa feta a la senyora Reyna com sen torna apres que fonch coronada / dela Seu a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Taula dela Present obra.

la Alsaforia. fo.ccxxij.
¶ Del Rey Alfonso/fill del senyor Rey don Ferrando. fol. ccxxiij.
¶ Lo sermo que feu lo Rey don Alfonso a vn seu criat Gabriel Burrenti. fol.ccxxvij.
¶ La concordia y capitulacio feta entre lo Rey don Juan segon: y lo Principat de Cathalunya per la liberacio del Princep don Carles/fill seu primogenit. fo.ccxxxvij.
¶ La approbacio y loacio de tots los actes fets per causa dela detencio y liberacio del dit primogenit feta per lo dit Rey. fol.ccxxxviij.
¶ Com lo Rey promet deliurar dins.xv. dies lo noble don Juan de Beamunt. fol.ccxxxix.
¶ Com lo Rey remon/Canceller/Vicicanceller: y altres officials.ꝛc. fol.ccxxxix.
¶ Taxacio dels salaris per al Canceller/Vicicanceller: y altres officials. fol.ccxl.
¶ Que les comissions sien fetes per Canceller: e Vicicanceller.ꝛc. fol.ccxl.
¶ Que los Canceller/Vicicanceller: e Regent la Cancelleria: e Assessors hay de vsar son tenguts de seruar vsatges.ꝛc. fol.ccxlj.
¶ Que los Deputats de Cathalunya puxen inquirir contra Canceller/Vicicanceller.ꝛc.entre-uenint hi la ciutat de Barcelona. fol ccxlj.
¶ De aquells qui hauran a regir e administrar la justicia.ꝛc. fol.ccxl.
¶ Lo ciuenencia irreuocable del Illustrissim senyor primogenit ab algunes excepcions de no poder conuocar Cortsini fer tampoch processos de regalia. fol.ccxlv.
¶ Que enlo con sell del Illustrissimo primogenit no puxen aconsellar si no Cathalans naturals: y que sien domiciliats enlo Principat de Cathalunya. fol.ccxlij.
¶ Que morint lo Illustrissim senyor don Carles primogenit sens fills legitims / succeeysca lo Illustrissim don Ferrando. fol.ccxliij.
¶ La offerta feta per lo Principat de dos centes mil liures per lo deretatge del Illustre senyor don Ferrando. fol.ccxliij.
¶ Lo Illustre don Ferrando que sia comanat a Cathalans: e los ministres y officials: e tots los de sa casa hain de esser Cathalans. fol.ccxliij.
¶ Que la senyora Reyna: e lo Illustre don Ferrando sobreuenint al senyor Rey: no puxen esser maltractats per lo Illustre primogenit: trobar ho heu. fol.ccxlv.
¶ Que no puxa esser inquirit per lo senyor Rey contra la senyora Reyna: ni lo Illustre primogenit: don Ferrando fills seus: y altres fills sens sens interuencio y expres consentiment del Principat de Cathalunya: y tambe dela ciutat de Barcelona. fol.ccxlv.
¶ Consignacio annual feta per lo senyor Rey al Illustre senyor don Carles primogenit seu: de sis milla florins sobre les rentes de Sicilia. fol.ccxlv.
¶ Facultat donada als Deputats de Barcelona ab pecunies del General de fer obseruar los Capitols. fol.ccxlv.
¶ Saluetat de priuilegis/vsos/y costums/pratiques/y obseruances de aquells: atorgades a la ciutat de Barcelona: y a les vniuersitats del Principat. fol.ccxlvij.
¶ De la vida y bones costumes del senyor Rey don Juan. fol.ccxlviij.
¶ Epistola dela benedicio dada per lo Rey don Juan estant enla agonia dela mort: a son fill don Ferrando. fol.ccxlix.
¶ Exortacio de be viure als Reys/ Princeps/ y senyors. fol.ccxlix.
¶ Propositio Regis Petri in Curia Montis soni. fol.ccl.
¶ Alia propositio dicti Regis Petri in dicta Curia Montis soni. fol.ccl.
¶ Proposicio feta per lo Rey en Marti enles Cortes de Perpinya. fol.ccli.
¶ Proposicio feta per lo Rey Alfonso fill del Rey Ferrando primer: enlo Capitol dela Seu de Barcelona. fol.cclv.
¶ Una Epistola del auctor dela present Chronica/tramesa al Regent la Cancellaria del Rey Misser Barthomeu de Gerstinarrant lo fet de la cultellada dada al Rey Ferrando. fol.cclvj.

¶ Fi dela present taula.

¶ Chronica: obystoria de Espanya Composta: e bordenada: per Pere Miquel carbonell. Archiuer del Rey nostre Senyor Enotl Publich de Barcelona ¶

On estats Molts homes son Encara enlo temps: present desijats legir ab Auctors aprouats: no solament dels Reys de Arago e Comtes de Barçelona Mas encara dels Goths les gestes qui son dignes de memoria. E com en diuersos libres de Chroniques obystiries moltes errors: rondalles/e coses increibles sien continuables per defectes ò no hauer hagut o fundamẽt dels predits Auctors appuats: de les gestes dels quals hã scrit: oy culpa dels trãscriptors. E deliuant yo Pere Miquel Carbonell natural ò la present ciutat de Barçelona: e Archiuer dela Majestat del Serenissimo Rey nre Senyor y clarificar lo meu flach en teniment: qui vacillaua: legint tals errors e inepcies. Majorment sobre lo fet del primer publador de aquesta Hespanya: e de Celtiberia: e de Hercules: e deles coses apres supseguides ans del temps dels comtes de Barçelona e hage yo molt inuestigat: e treballat de trobar ne la veritat: e no podent aquella trobar: axi promtamẽt cõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

volguera treconegui a lq̃ lluminar
ami podia home litterat te acutis-
simo cosi meu lo qual es lo Magni
fich misser Hieróym Pau doctor
en quiscq̃ drét canóge/e natural de
la insigne ciutat de Barçelona cu-
bicular i del pare sanct papa Alex-
andre.vi. Ab loqual misser Hiero-
nym pau/e legint yo los Cosmogra
phos/e historichs approuats/ he
trobat de tota aquesta gesta la cla-
ricia/ e medulla/ e finalment sia
vẽgut ta notitia dela predita Maie
stat: yo esser me posat en tal treball
e hauer començat de scriure ab ve
ritat/e Auctors approuats aq̃sta
Chronica/o hystoria de Hespanya
a deno u del mes de Maig de lay de
la natiuitat de nostre Senyor/Mil
quatrecents Horãta Cinch: haia
manat la sua altesa/a mi dit archi-
uer proseguir/e a final cõclusio por
tar la preient hystoria Segons de
aquest manamẽt appar en la sua pa
tent Lettra signada dela sua pro-
pria mate en lo dors segellada desõ
segell secret/e expedit per lo Ma-
gnifich mossen Miquel Perez Al-
maçan Secretari dela predita Ma
iestat la quallettra Real es del te-
nor seguent.

On Ferrãdo per
la gracia de deu Rey
de Castella/ d Arago
de Leo/de Sicilia/
de Granada/de To
ledo/de Valentia/de Galicia/de
Mallorques/de Siuilla/de Sar-
denya/de Cordoua/de Corsega/
de Murcia/de Jaben/de Algarbe
d Algezira/d Gibraltar: e deles
Illes de Canaria: Comte de Bar
çelona/ Senyor de Vizcaya: e de
Molina: Duch de Athenes: e d He
opatria: Comte de Roscello: de
Cerdanya e de Rociano. Ala mat te feel scri-
ua nostre: tenint les claus del nre
real archiu de Barçelona Pere
Miquel Carbonell Salut: e dilec-
tio: Per quant a nos es feta re-
lacio: q̃ vos p seruici nostre: Y per
mes reduir a memoria les gestes
dels Reys de Arago nostres prede-
cessors dela gloriosa recordatio
inuestigau: e cercau sempre les ge-
stes antigues: e encara modernes
dels dits reys nostres predecessors
e dels Comtes de Barçelona: e aq̃l-
les haueu principiat continuar en
vostre libre: e les posau: e voleu po
sar ab Auctors approbats axi com
se pertany: a perpetua memoria.
Perço si axies abtenor deles pre-
sents vos pregam encarregam: Y
manam: que pus ho haueu comẽ-
çat acabeu aq̃ll: e poseu en aquest
nostre real Archiu de Barçelona
per tal que pus prõptamẽt i en pux
en pendre aquelles coses: q̃ meller
serã. Dat en Barçelona: a ier dies
de Agost del any dla natiuitat d nr̃e
Senyor Mil Quatrecents Hora-
tasis. Yo el rey: Perço yo confiãt
dels dons del Spiritsanct: e com-
manant me a nostre Senyor deu: e
a la sua sacratissima mare q̃ fer ser-
uey ala immensa Trinitat: e al pre
dit Rey nr̃e senyor: ab summa dili
gentia he entes: e treballat p molt
discurs d tẽps fer la presẽt Histo-
ria ab Auctors approuats: e ab aq̃l
compliment millor: a mi possible.
E iatsia en diuerses Croniches: e
histories sia feta extensiuament io
dela creatio: e partio del Mon: en
encara en quantes parts Regions
/e prouincies los primers pobla-

Dels po bledors de Euro pa lanfa Hespan ia abre uitat.

Dels po bladors sumaria ment cõ vẽguerẽ e largua ment.

dors sepoblarẽ/emperoq̃ no repe
tir vna mateixa cosa escrita per
los chronistes/e moltes sens Au
ctors approuats. Yo he deslibe-
rat no recitar Descripcio alguna
de Asia: ni de Aphrica sino sola-
ment dela Europa la nostra Hes-
panya: com ses poblada hans de
exprimir les coses erroneament
scrites per alguns dels dits Chro
nistes E axi yo sumariament dich
que: Los primers Pobladors de
Hespanya forẽ aquells qui hivẽ-
gueren apres del Diluui. Los se
gõs pobladors forẽ los Grechs
que ab Hercules nauegants hi
vengueren/e feren aqui lur habi-
tacio ab los Hespanyols. Apres
la Poblaren altres gents appella
des Celte/en aquella part quis ap
pellaua Carpentania vulgarment
dita Castella/e tot Arago/e apel-
laren la Celtica/o Celtiberia per
les rahons cõtẽgudes en lo Ter
çer Capitol. Apres dels Celtes a
questa Hespanya poblaren altres
gents qui soren appellats Pho
censes/e Emporiens es/e Rhodẽ
ses Apres la poblaren aq̃lles gẽts
de Aphrica/qui en la dita Hespã
ya edificaren Ciutats/castells for
ces/viles/e lochs deles quals gẽts
de Aphrica venints en aq̃sta Hes
panya fonch Capita hun Noble
e animos Baro appellat Barca:
Lo qual edifica la Ciutat nostra d
Barcelona/e no pas hercules: e cõ
erroneament han scrit algũs hi-
storichs. E per major corroborac io
del nom del edificador de Barce-
lona he deslibe rat posar Asi aquell.
Epigrama compost per lo predit
Doctissi m misser Hieronim Pau.
Lo qual es del tenor seguent.

Primers pobla dors no tenẽ nõ.

Grech.

Celte,

Celtibe,

Phocen ses

Emporis enses,

Rodẽses

Ro sẽses

¶ Barca

Hercule

Nã poe ni Sunt Aphri.

Iastiter herculeam: q̃ uis re vulgus Iberum,
Barcinon peno de duce nomen habes.

Apres de totes les dites
gents hi vengueren Ro-
mans: e prengueren tota
la dita Hespanya/e la po-
blaren expellint ne tots Los dits
Aphricãs/e lauors los dits Ro-
mans hi edificaren passades Cent
Colonies del nombre deles quals
recordem hauer legit son aquestes
Seuilla/Cordoua/cognomenada
Patricia/Numãcia/Emerita/Au
gusta/Item Cesaraugusta/Scalla
bis en la Lusitania/Italica/Tucci
Malaca/Gades/Ilecen/Valẽcia
Tortosa/en altra manera appel-
lada antigament Tulas/Tarra-
gona edificada per los Scipions
Barcelona ja edificada per lo dit
Baro appellat Barcano la edifi-
carẽ: Mas edicaren Empories
en Catalunya/ Palma: e polença
en la Illa de Mallorq̃s: e Castulo.
Perço ala Uniuersal hespãya
lauors circuyda de tanta tempeste
de enemichs. Uespesia Empador
dona lo dret dela cosa publica de
Italia referint ho/Plini d natu
ral historia en lo terçer libre.

Romãs

¶ Colo nies. CE. de Romans.

Apres dels Romans la pobla
ren los Uãdolos: e apres los Uã
dalos los Gotths quiantigamẽt
soren appellats Gete qui no sala
ment occuparen tota la Citerior
hespanya mas encara tota Ita-
lia: e tota la França les quals sen
yories: e terres tengueren en lur
domini per.ccc. Anys.

¶ Vandalo.

Gete si e Gotths

Apres hi tornaren los Aphri
cans. Mahomet: e los Mauros/o
Moros: e recobrarẽ totes les hes
pãyes/expellit ne los dits gotths
procurant ho aço aq̃ll maluat Cõ
te Julia: Segõs dejus en les ge
stes dels Gotths largament es
expressat.

Aphrica Mahomet Moros

Universidad de Deusto
Biblio

Dela repulsa dels errs e fabules quis troben scrits en Chroniques,

Muchs pus hauem sumariament descrit la poblacio d'Hespanya repellirem les errs: e fabules quis troben scrites en algunes Chroniques/o histories Majormét/ enles coses gestes en Hespãya/hans del primer Comte de Barcelona. E a questa repulsa sera ab Auctors appuats per la forma seguent. Començant specificadamét a corregir lo que troba scrit en Chroniques del primer poblador de Hespanya. Emperoli aquesta historia/o Chronica no semblara als legidors esser ab tal forma: y elegancia scrita cõvolria: placia a tal legidor prestar hi pasciencia: Car tot lo meu studi es estat: es en posar tant solament la veritat de aquestes gestes ab styl infrinos: e no intricat: per quant lo temps no ho comporta: ne encara la materia la q̃l ha esser entesa p doctes et indoctes. Y axi hoban vsat los historiachs o Chronistes e nostre vulgar Catala. E venint alas correccions.

¶ Capitol primer del primer Pobladors de Hespanya:

¶ Tubal fill de Iaphet net de Noe.

PRimeramét: q̃ he trobat scrit en Chroniques/o histories d'Hespãya E ẽtre les altres d'Mossẽ Thonich: q̃ lo primer poblador dela Hespãya sonch Tubal fill de Japhet/net d'Noe. Aço sembla al dit mis Hieronym pau: e ami per la descripcio d'sus et de ius scrita de Hspanya no contenir veritat. Com nunca aiam legit ne pod em creure: se puga trobar: en algun approuat Auctor: aüe home de tal nom poblas Hespanya: encara que enlo Genesi se liga Tubal esser fill de Japhet: nos lig pero que enlo dit Genesi d'dit Tubal prẽgues ne m Iberie: ne es versemblant. Car Tubal se scriu ab. T. e Iberia ab. i. latina: e nos diu Tiberia Ans segons Iusephus notable historich la terra appellada Iberia: p los Grechs fou poblada successors de dit Japhet lo cap dels quals sonch Iubal: e no Tubal ab. T. Iatsia en algũs libres d'Isidore Lo qual segueix dit Iosephus se tropia scrit: segons se estima corruptament Tubal ab. T. Ab tot que entre persones doctes dit Isidoro ne porta major nom per la sanctedat sua q̃ no pas per hauer hagudala doctrina lesta: e clara. Dela qual Iubal los Grechs per embellir lo nom/la terra per ells poblada nomenarẽ Iberia/no Tubalia. Aq̃sta terra empero de Iberia no sen ten d'la nostra Hespãya mas de vna prouincia de Asia/la q̃l ha nom Iberia. Los quals Iberos vengueren dela sobredita Iberia: ẽla nr̃a Hespãya e donarẽ nõ al Riu de Ibero: Lo qual vũlgarmẽt es appellat (Ebro) e de aquest Riu pres nom tota la Hespanya: quis diu Iberia: e no de Tubal/o Iubal Segons seriuen Marco Agripa: Plinio: Iustinio. Solinio: altres Auctors d'noms approuats Iatsia Dionisio Aleixãdrino poeta grech: e Josepho singnifiquen lo contrari specialment dit poeta qui escriu los Ibero de Hespanya hauer dat nom: e poblacio als de Asia: lo que no par versemblãt per quant legim enles sagrades letres: e altres histories. Les poblacions del nom hauer començat en la Asia: apres Lo general Diluui e successiuamẽt esser se exteses les

¶ Tubal fill de Iaphet.

¶ Iberia Iaphet. Iubal. Isidoro.

¶ Notta com feu tenia Iberia. he de Hon lha presnom.

¶ Marco Agrippa. Plinio. Instino, Solino,

¶ Dionisio. Alexandrio Iosepho,

¶ Hon han comensat les poblacions. del mõ.

¶ Hon han comensat les poblacions del Mon.

Marco. Agrippa Diodoro siculo.

gents en Les parts de Ydonent Migiorn: e Tremontana. Axi parria millor opinio Lo de Marco Agrippa. Leixades les fabulose opinions/ cerca La creacio dels homens recitada per Diodoro Siculo: e altres Historichs antichs. e philisophs.

¶ Capitol Segon dela generacio de Tubal. e de Emposta.

ENo es poch aquell altre error pres per lo dit mossen Thomich: e altres Chronichs en effecte dela generacio d'Tubal fõch feta poblacio apres lo Riu de Ebro e aquesta poblacio segõs han scrites appellada Emposta. Aço nos lig: nes troba en Auctors approuats. E cõ ha dit amilo dit misser Hieronim pau corrector deles coses deles quals yo fas mencio en xxij. Capitols enla p̃sent historia scrits: tal mot de Amposta deslja ria ell sab er algun approuat Auctor altre que lo Reuerent Archabisbe de Toledo per Chronistes allegat qui de Semblant cosa fes mencio Lo qual Reuerẽt Archabisbe encara ques crega esser stat home d'grã dignitat deuocio y. pbitat: e no d'l tot Inerudit: no resmenys per manament dela edat enla qual seriui no hauẽt cognicio de bons Auctors: e bones letres facilment podia errar: e poch saber enles histories dels Gentils e antichs: e elegãts Auctors axi Grechs: cõ latins. E per semblãt raho seguint lo Reuerent mestre francesch Eximenis dit Archabisbe Iatsia aquest mestre Eximenis fos home doctissimo: enlo Dotze del Christia enlo Capitol. xxiij. de la primera part del predit libre parlant de Barcelona/Tarragona: e Hspãya cay gue en semblãts errors.

¶ Capitol Ters dela Celtiberia.

Neptamẽt ẽla Chrõica d'mossen Thomich e altres Chroniqas/o histories es scrit d'la Celtiberia hon mostrẽ hauer poch legit en Auctors approuats. Axi lo dit mossẽ Thomich cõ los altres quiaxi ho hã scrit Car los Celtiberos no vengueren enlo temps que ell diu en Hespanya: mas molt apres d'mes de Mil anys. E no meteren nom a Celtiberia: per que habitassen prop de (Ebro) Mas forẽ certs pobles de Gallia quis diu França appellat Celtę los quals entrarẽ en Hespanya: e mesclarẽ se ab los Hespanyols: Los quals se deyen Iberos. E axi se feu vna terçera generacio quis dix (Celtiberos) compost lo nom de (Celtę y Iberi idest Celtiberi hoc est) Frnçesos/ Hespãyols. Ne encara algũa part dela ques diu huy de Catalunya es en la prouincia antigament dita Celtiberia: Ans tota dita Regio de (Celtiberia) comprẽn Arago: e part de Castella: Segons facilment se pot legir: e veure en Titoliuio/ Lucioflorо/ Paulo/ Orosio/ Strabo/ Lucano/ Solino/ e Ptholomeu: ab altres historichs de prouada fama.

Celte

Nota cõ los Hespanols. se deian Iberos: E apres com foren dits Celtiberos.

¶ Acies scrit Celtiberia quant comprẽ. Titus Liuius, Lucius. Florus. Paulus. Orosius Strabo., Lucanus Solinus & Ptholomeus.

¶ Capitol quart dela Ibernia.

CApitol Quart dela Ibernia: dela qual lo dit mossen Thomich: e altres han scrit alguns altres

Universidad de Deusto
Biblioteca

errors / he rondalles/ dient que Ybernia es vuy dita Anglaterra (No es ver) Car Ybernia es Illa separada ò Anglaterra: e en lati ha nom Ybernia: e en vulgar catalaha nom Irlanda.

¶ Dela Ybernia.

Irlanda.

Capitol qinut dela venguda de Hercules en Hespanya.

Altra major error dien Lo dit mossen Tomich e altres Chronistes que apres de aquests Celtiberos vengüe Hercules en Hespãya. E no es ver ans es tot lo cõtrari. Car hercules hi vẽgue circa Mil anys abãs. Lo q̃ claramẽt se pot veure: e en Strabo: e en Eusebi/ e en altres appuats Chronis. E mes altra error. Car diẽ los dits mossen Thomich: e algũs altres chronistes q̃ hercules apres q̃ hague mort a Geriõ edifica moltes insignes Ciutats: e Viles en hespanya. No se lo Auctor de hen hoban tret Car entre homẽs doctes nos ligen tals coses: ne menys de la Ciutat de Hispalis. ço es Seüilla: que les edificada per ell. Car totes aqueixes terres son edificis de Romans.

Strabo. Eusebi.

Gerion.

Hispali .i. Siuilla.

Capitol sise de Caco gegant.

No es poca ingnorãcia gosar affermar: e scriure en Chroniqs/ o histories lo dit mossen Thomich: e altres: que Hercules mata Caco gegãt ẽ les parts de Moncayo en hespanya. Aço es cosa de riure. Car per Solino e tots los Antichs: e Poetas: specialment per Virgili consta quel mata en Roma en lo Mont Auentino.

Caco gegant.

Solinus. Vergilt

Capitol sete de Mont Juich/ ço es Mõts Jouis.

Es auant hon es feta mẽcio del Mont jouis lo q̃l antigament en vulgar appellauẽ: axi Mõt jouis Apres corruptament han apellat Montjuich. E los Idiotes vuy en die nomenen (Mõs Judaic9): ço es Mont de jubeus No pres nom antigament p dits Jube9. Mas per Jupiter deu dels Gẽtils loq̃l se colia en aqüesta Muntanya segons Ponponio Mela: e altres Auctors apuats. Per ço es mes conuenient sia appellat Montsjouis: que no Monts Judaicus. E es cosa certa: que antigament la dita montanya retia port ala Ciutat ò Barcelona ben cubert al leuant: e al Axelochles quals son la treuersia ala plaja. E encara se mõstren (vestigis) de dit port en lo Castell vuy quasi en derrocat q̃s diu castell ò port. E mes hauant de dit port fa mẽciolo poeta Auiano en la sua Geographia.

Iupiter Ponpo. Nela.

¶ Nota port dla Ciutat d Barcelo.

Poeta. Auiano

Capitol. viii. deles edificacions delas Ciutats de Cathaluïnya.

Aquiauant tot lo ques scrit p lo dit mossen Thomich deles edificaciõs deles Ciutats de Cathaluïya son somnis primeramẽt per que nos lix en Auctor algu appuat. ¶ Item que cõsta ò l contrari ẽço ques scrit ò Tarracona q̃ foch poblada per homẽs de ter: e de Osona es cosa de riure Car Ter (apò latinos) ha nom Ticher: e Osona Ausa los q̃ls noms tornen apres la venguda de Hercules: e Teraçona (apud antiquos) hanõ Tyroson: no Teçaçona ab c. mas ab. a. diẽt Tarraona. Itẽ Tarragona no fonch edeficada p Hercules cõ se diu per los Isidodiotes ans per Teucer Grech segons alguns/ e segons altres per los Scipions Romãs no pas despoblada per dits Romans: com es Impertinentment scrit. Ans apres fou destroyda per los Vandoles segons en Eusebi en altres approuats Auctors es cõtengut.

Tarraco. Osona. Ter Ticher Ausar. Tirosona Tarra. Hercules

Sipione Vanba: Eusebi

Capitol. viiii. ò Balaguer e Seu de Urgell per qui sõ edificades

Altres molts grans errors letroben scrites p lo dit mossen Thomich e altres homens Illiterats. Car han volgut dir: e scriure sens fundamẽt algu ne auctors aprouats historichs/ o Chronistes e entre les altres errors an scrit aquesta que Hercules pobla Balaguer e la Seu de Urgell son sõnis manifests. Car balaguer: e aqueixes altres Terres son moderns: he edificis de Chrestians.

Ausa. Osona

Capitol. x. ò l nom ò Vich e de Manresa.

Emblãt error han scrit los dits mossen Thomich e altres ignorãts de Vich. Car han volgut escriure sens fundament de Auctors approats que fonch appellat Vich per Hercules en senyal de victoria. E no es ver. Car vich nos lix fos edificada en aquell temps ne per hercules li foza estat imposat nom Lati. Mas grech. E consta encara q̃ vich antigament hauia nom Ausa do nes dita osona. E mes semblant Error de Manresa. Car en tal temps no era neli foza stat Imposat per lo dit hercules qui era Grech nom lati. E moltes altres errors se trobas scrites en la chrõica ò l dit mossẽ Thomich q̃ durien totes/ cremar: e anichilar.

Capitol. xi. com Hercules estant en Hespanya fonch cridat per lo set de Troya: e deles. viij. Barques: e del nom Imposat Barcelona: e del edificador de Barcelona.

Es hauant se Troba scrit per lo dit mossen Thomich vna grãfaula: ço es que Hercules estant en Hespanya fonch cridat p los Grechs p anar contra Troya p lo set de paris e ò Helena: es gran error. Car hercules no fonch en temps ò la guerra de Troya contra lo Rey priamo Mas en la Primera conquista contra lo Rey Lahomedonta E daqui hauant tot lo ques recitat deles nou Barques tremeses dedits Grechs/ lõ somnis ò Quartanaris es ver que He la Ciutat ò Barcelona sia stada appellada barchanõa: cõ han algũs somiat mas fonch appellada Barcinon: e barcine prenent nom de le edificador ò aquella lo qual se stima p aprouats Auctors fos Amilcar Barca Illustre: e principal Capita de Aphricans los quals gran temps Sẽyorejarã la hespanya. E es cert que de Barcelona no sen fa mẽcio en Auctors sino mes de Mil anys apres ò hercules quasi al temps de Sertorio. Per que par ha molts sia gran Inauertencia: o vergonya als quiten en lo gouern dela dita Ciutat de barcelona en lur moneda metre nom Fabulos. ço es Barca nona. E segõs han volgut dir/ e scriure aq̃sta Ciutat de barcelona fonch edificada en bon signe. ço es de Toro en lati: es appellat Taurus.

¶ Leu medon Ta Rey De Tro

¶ Amilcar Barca edifica Barcelona.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Capitol.xii.dela Sepultura ò Hispan Rey de Hespanya o de Hercules ques diu esser en lo carrer de paradis: e dela deseripcio del verger aqui en aqll tẽps construyt.

AJustant als dits Errors ha scrit lo dit mossen Thomich manifestissim error dela sepultura de Hispan dient: que Hispan Rey de Hespãya morien Barcelona: e fõch soterrat prop la Seu: no se de qui loch hã tret tal faula: com en aquell tẽps Barcelona: No fos edeficada: Hans se creu dit Sepulcre del carrer ò paradis esser ò Atthaulpho Rey dells Goths: Lo qual los dits goths mataren en Barcelona: Altres creen que fos vn bell hort: o verger constuit sobre Columnes riques en lo alt dela Ciutat: e seruis per als presidẽts E princeps de aquella ciutat. Yp çopres lo nom de paradis per la amenitat: e gloria del verger: e gran miranda Regãt dit verger vn gran conduyt ò aygua loqual sobre alçat de Terra ab Archs e voltes venia del Riu de Betulo q̃s. diu besos fins a dit verger les ãtigualles: e fonamẽt òl q̃l se trobẽ en molts lochs/specialmẽt entre lo camiq̃ va a horta: e laltre q̃ va a sanct Adria. e en Ciutat en lo carrer appellat la volta dela eura/e ẽ laltre apellat lo malcuynat e en les torres sobre lo portal dela plassa noua q̃ sõ hui òl Ardiacõat caxi que arribaua dit cõduyt sobre dit vger: ca altres diuersos lochs òla dita ciutat p lo qual cõduyt la dita Ciutat restaua abũdada de aygues vltra los bõs: e molts pous que naturalment tenia: e te huy en dia.

Capitol xiii. de aquell qui conquista hespãya im,puãt los q̃s scrit en la chronica ò mos Thomich sobre lo Baro bara: ò l Rey ò Castell dasens: e dela gent durgell: e dela ciutat de Leyda.

ITẽ lo dit mos Thomich sens fundament algu ha volgut scriure en la sua chronica algunes gestes dels Romans. ço es q̃ los romans com Cõquistaren la Hespanya leixaren alli p Capita. j. Baro apellat Bara/ e q̃ en Urgell senyoreiaua hu de nacio grega/lo qual se deya Rey de Castell dasens. E q̃ aqlles gents de vrgell se apellauẽ Alens de vrgell. E q̃ la Ciutat ò Leyda fonch poblada primermẽt per. vij. dones bagasses/e tota la rebellio de Bara capita òls Romãs sõ tots oradures/e sõnis. Car es cosa notissima per Titoliuio/Lucio floro Justino Paulo orosi: e altres apuats Auctors: que Hespãya fonch conquistada. no per rebellio de bara: com han scrit alguns. Q. as p diuerses: e fatigoses victories en termede. cc. anys p dits Auctors largament descrites.

Capitol xiiii. del nom ò la Ciutat de Leyda

ALtres errors manifestissimes ha escrites dit mossen Thomich la hon se parla de Leyda dient que a dita ciutat li fonch Imposat lo nom de Leyda. Car tots los appuats Auctors scriuen dita ciutat esser de les mes antigas ò tota Hespãya e haver nom Ilerda ò vn Riu qui per ella passa loqual vuy diẽ Noguera. E no sou dita p donar Ley Leyda: com es scrit puerilment e grossera. Mas fonch dita Ilerda: e apres corruptament per lo vulgar se diu Leyda/o Lerida.

Capitol.xv. del nom de la Ciutat de Girona.

EMes ha scrit dit mossẽ Thomich: q̃ Julius Cesar: mes Camp ala Ciutat ò Mũda laqual diu se anomena vuy Girona son follies. Car Munda es en la prouicia de Bethica en lo Regne de Granada: e ha nom Mũda Jatsia vuy en dia sia poca cosa: E açò consta per tots los historials approuats.

Capitol.xvi. deles Ciutats de Toledo de Sogouia ò çeragoça: e ò Numancia per qui forẽ poblades.

EMes Jnetapment ha scrit q̃ Juli? cesar pobla Toledo: e cert sommi: q̃ recita dela poblacio de Sogouia per semblãts son errors manifestes. Car totes aqlles Ciutats en tal loch nomenades eran Ja poblades segons se troba en los antichs Historichs ans de Julio Cesar. E çaragoça encara la qual Augustus Cesar appellade son nom: e abans era ja edificada: e anomenada: Sabuda per tenir molts pous de Sal: o les Montanyes de sal Qui son lnny de çaragoça cerca. vij. legues no fench dita Numancia: cõ alguns no perits moderns historichs hã cregut. Car Numancia era fitiada en lo pahis ò Soria en Castella en lo loch quis diu Soray.

Capitol.xvii. deles gestes scrites ò Oger Cathalo

ADmiracio molta dona a misser Hjeronim pau e ami cõponedor desa present historia lo qüe es recitat per lo dit mossen Thomich certes Gestes de Auger Catalo sens fundament algun per cert fora stat molt conuenient hagues nomenat lo Auctor qui ho posa. Car tals coses nos ligen en historial algu appuat: axi pot passar cõ a cosa Apochrifa: e ò poca se Maiorment que fins al temps ò Carolo Caluo Emperador no legim aquests noms de Catalãs sino que dita prouincia se nomena en temps de Carles Maynes: e de Loys Emperador de Hespanya Gothica:

Capitol.xviii. deles gestes de Carles Maynes.

QO poca licenciaba bagut lo dit mossen Thomich de recitar errors manifestes en lo. xvj. Capitol sua Chronica recitãt grãs errors/erõdalles. Car ò dit Carles Maynes no legim en historichs aprouats. cor son Alcuino Anastasio: e altres: sino que dit Carles/entra vna vegada per la part ò Cantabria en hespanya: e pres Pampelona. E apres per la part de Lẽguadoch quis deya leuors Gallia Gotthica asseja de entrar en Hespanya: e conquista de dit Lengua

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hespau Gottica

dochfins ala vall ò Lozbera en ro
ssello no passalos Monts Pb bir e
ne? sino quelos Moros per la vic
toria haui a agut òlls en dita Vall
e per tot Lenguadoch fozen con
tents tenir sots Impi/e dicio sua.
la hespanya Gottica/e gran part
dela Literior lo que apzes noob
seruaran sino que zato Lo qual
tenia la Ciutat de barcelona p los
Moros sealça ab dita ciutat/e la
mesen poder ò Carles maynes lo
qual sen era ja tornat en França/e
en dit tẽps los Chrestians Mal
lozquins qui erã stats gitats p los
mozos deles Illes Belars. çoes
Mallozques/e Menozques ab aju
da de dit carles maynes les cobra
ren/e les sots meteren al dit Cares
Emperadozles quals Illes poch
apzes prẽgueren al Dominidel net
del dit carles p nom Bernat rey
de Italia/e aquell posa per Go
uernadoz en dites illes Balears
lo comte Armãgarius ò Empori es
lo qual rõpe la armada òls Mozos
ẽles Mars de Cerdenya e Corci
ga delliurãt lo dit cõte òles mãs òls
Mozos. ccccc. Christians catius
que sen portauen.

¶ Deles Illes Balears.

Capitol xviiii. delques recitat òl Pbapa Adria q̃ fo en la conquesta de Lenguadoch

Bernat Rey de Italia.

Mes hauant lo ques re
cita lo dit mossen Thomich en lo dit meteir Ca
pitol q̃l papa fõ chen seps
ab lo dit Carles maynes en la con
questa de Lenguadoch (siue Gal
lia Gottica) es erroz grã. Car ẽ tal
temps Pbapa Adria era en Roma
ne historial algu de aq̃ll temps fa
mencio: que vẽges en dites parts
Maxime Pbaulo Diacono qui oiss
fusament scriui la vida de Pbapa
Adria/ e los fets de Carles May
nes/elo Autoz allegat per nom fi
lomeua Secretari de dit Carles/
nos lix tal Autoz/ Nes creu ha
gues scrit coses contraries ala ve
ritat. Axi creen los homens de
bon Juy/ebẽ Letrats esser tot ba
domies he Inepcies de scriptozs
Ignozants/e presumtuosos/quis
alarguen en scriure coses sens al
gun fundamet/ne algu dels sobre
dits approuats Autozs fa men
cio que Carles Maynes trobas
Barons Christians en les parts ò
Rosello/e Cerdanya/ne del que p
(Maxime Pbaulo Diacono qui de
dits Chronistes es recitat deles
gestes de Rotlã/ne òls. vij hermi
tans /ne de cert miracle/e edifica
ciõ de Vall grassa/ne dela rondal
la del Mont dels Bressats.

Ermegarius. Comte be Em

Erman gatius. Come Empo tanu s

Capitol. xx. dela stada òl Pbapa ab Carles maynes ẽ Rocelloze dela entrada: e gestes de Rothlan/e en quin temps comen ça lo nom de Cathalans.

Item tot lo que recita
dit mossen Thomich en
la sua Chronica; ço es
en lo . xvij. Capitol de
dita sua Chronica. De la
estada del Pbapa ab Carles may
nes en Rocelloes manifestissimo
erroz. Car lo Pbapa staua en Ro
ma: com desuses dit. Axi mater
la entrada/ que recita de Rotlan
e les gestes per ell/e siti de. Empo
ries nos lig com dit es en loch de
Auctoritat ne tot lo q̃ dit mossen
Thomich torna relatar en la sua
Chronica en lo Capitol . xviij. E
xx. e vint/e . ij. Com es dela mort
ò certs hermitãts: e presa ò Bar
bona: e maiozment del vot de Car
les maynes òles nouenes/son tot
contẽplaciõs folles lesquias nos
ligen en loch appuat: e son rises

per homens Letrats/ne lo nom ò
Cathalans comẽça lauozs: cõ oa
uant es dit. Mas en tẽps de Caro
lo Caluo/e lo dit mossẽ Thomich
ero neament scriu. Comença en lo
temps de Carles Maynes.

¶ Dela disio òls Cõtats he del nom de Catalunya.

Capitol. xxi. del ques recitat Dela diuisio òls Contats Vescontats veruassoz/e Barons e mangnades.

Item quãta extẽcio/e di
uisio dels: Te en lo q̃ stesa
ment es recitat per lo dit
mossen Thomich en lo.
xxy. Capitol òla deuisio òls Com
tats/ o Vescontats veruassozs/ e
Baronies ma gades/tals somnis
nos ligen en alguns Autozs ap
prouats/ne sols vn mot no sen lig
en les gestes approuades de Car
les Maynes scrites per Alcuyno
Pbaulo Anastasio/e altres auctozs
Axi entre homens letrats es bur
lada tal diuisio ò Catalũya/e tots
los historials: q̃ apzes de Carles
maynes en tẽps ò Loys Empadoz
e altres/cõ souint he dit no nome
nẽ a Catalũya sino (Hispania) got
tica Arago gotthica segõs Isido
ro/ne historial algu scriu/q̃ carles
maynes entras en Catalũya e prẽ
gues fins a lobzegat zẽ./sino que
en les parts dela Hespãya Gotthi
ca se leua p ell la Ciutat de Barce
lona: cõ ò sus es dit/e la Ciutat ò
Osca essent ell en França.

¶ Alcuinus. Paulus Anasta.

¶ Hes.

Capitol. xxii. dela entra da del Emperadoz Loys en Hespanya del primer Comte de Bar celona apellat Bernat: e dels pa gesos ò Rameça.

Item tot lo q̃ scriu dit mossẽ
Thomich ẽ lo. xxiij. Ca
pitol òla sua Chronica.
ço es dela entrada del
Emperadoz Loys fill de Car
les Maynes en Hespanya. E con
questes per ell fetes en aquella/
e del set dels pagesos de Remen
ça no sen lig res en la vida de dit
Loys en auctozs approuats sols
se lig/ ab gran armada/ per Mar
assitia la ciutat de Tortosa/ entrãt
per lo Riu de (Ebro)/e que no la
pogue pẽdre/ans sẽ torna/en Frã
ça. Apzes Aymo chrestia Seyoz
de Aquitania quis diu Guiayna.
se liga ab los Mozos dela hespãya
Gottica/ e tots ensemps ab gran
exercit donaren grãs dãys en di
ta hespanya/ e prẽguerena Ausa
Ciutat laqual es stada appellada
Vich. e strengueren mostabarce
lona no podent hi trametre socozs
lo Empadoz Loys p esser occupat
en altres guerres pero Bernat cõ
te de Barcelona. Loqual la tenia
per dit Loys la defensa molt stre
nuamẽt: que dits Mozos/e lo mal
home chrestia Aymono la pogue
ren pendre. Apzes lo dit Empe
radoz Loys se feu venir ala cort
sua dit comte Bernat/e li feu grãs
festes el mes en grau dels cubicu
laris: e specials amichs seus. Ea
ços lig autenticamẽt/ en la vida ò
dit loys Emperadoz p sobre dits
historials/ e altres scrita del q̃ su
mariament fa mencio Blondo en
le sues de ques. Axi ve homa creu
re q̃ aquest Bernat fos primer cõ
te en par posat p loys Empadoz: q̃
no Guiffre de Arria/ Segons co
munament se scriu. Loqual Ber
nat succei a zato qui en temps ò
Carles Maynes pare ò dit Loys
tengue la Gonernacio de Barce
lona no pas ab titol de comte per
lo dit carles ans lo dit Bernat fo
primer appellat Comte ò Barcelo
na: e ò tota la hystoria de Guiffre
pelos: e dela Comtessa de flandes

Universidad de Deusto
Biblioteca

no sen lig res aũcteutich en la vida e gestes del Emperador loys Jatsla: en algũns libres de hystoria: o chroniques ò Hespanya compostes p Auctors no approuats: es troben la dita hystoria de Guiffre e daltres coses qui con dites: p no esser scrites p Auctors approuats nos podẽ auctẽticament asseuerar E pcorcõ al dit misser Hieronim: e a mi par esser coses apocriphes: ne fa tal mẽcio Leixant ho ala discrecio dels legints qũ creure ho volran Totes les p̃dites correctiõs e emendaciõs. Yo componedor ò lap resent Chronica: o historia: e hagut: ab molt treball: e discus ò temps: e a boca del sobre scrit doctissimo misser Hieronim Jdau lo qual: axi indisposst de greu malaltia com estaua per guãyar merit cõ a dit de nostre Senyor deu en fer tals corrections.

¶ Yo qui aquelles per semblant guãy: y merit tant: com ell mateix no ha dũptat de despendre aquell poch ò temps que repos tenia en fer p mi scriure tota la p̃dita historia ab veritat: e sẽgõs hauia legit aquella en Auctors. E apres la sua mort: Comẽsa passat destavida dimecres sanct a. xxij ò Març ò lany Mil. CCCC. LXXXVij. yo de mi mateix he diuisit aq̃lla en. xij. Capitols per torbar lo que: es corregit pus promtament. E que als legdors molt mes sia plasent: e acepte. E es veritat: que tot lo q̃ yo he scrit dels gotths Reys fins al Rey en Jdei e Terç ha legit e corregit dit mis̃ Hieronim Jdau.

¶ Mori mis. Hieronim Pau A. xxij. de mars dl Lan mil cccc. Lxxxvij.

E Per venir de grau: en grau als Reys de Arago: e Comtes de Barcelona quals son estats les primers: e los successors de aquells de temps passat fins al rẽps del Serenissimo: e potẽtissimo Sẽyor lo senyor Rey Don Ferrando huy benauẽtur adament regnant he desliberat de scriure Jdimer les gestes dells Reys Gotths: e successiuament dels Reys de Nauarra losquals foren primers dells Reys de Arago. E apres dels Reys de Arago fins en lo temps: que fini la generacio masculina de aquets Reys ò Arago. E per quant per matrimoni de aquella dona Urraca: o Jdetronilla ab lo Don Ramon berẽguer Comte de Barcelona fonch feta vnio del Comtat de Barcelona al regne de Arago de scriure apres les gestes ò ls Cõtes de barcelona: comensant al primer Cõte appellat Bernat fins al dit comte Remõberenguer successiuamẽt: e Tornere proseguir tota la historia dels predits Reys de Arago fins al predit Rey nostre senyor Don Ferrando exclusiue E aqui fare fi: mũẽçãt la gracia ò Deu. Car per bõs respectes: e axi ho ha cõsellat a mi Lo predit Do ctimessimo cosimeu misser Hieronym Jdau Majorment que lo dit Sẽyor Rey Don Ferrando te en la sua Cort Chronistes: qui han continuat y cõtinuen: e continuaran totes les gestes sues.

¶ Recordam que en la Illa de escãdia segons en vna historia de Hespãya he legit hi ha vna partida ò Terra/o loch hon fa tant grãs fret que p hiber venir los habitadors a vellesa. E per ço les gẽts hi viuẽ poch E hay mes hauãt a cor: que en los temps de Juny: e estiu quarãta dies: e quaranta nits es continuament dia sens nit. E com ve en lo temps de Desembre es nits continuanent. quarãta dies: e quaranta nits: sens tota claredat.

¶ Nota que en la Illa ò scãdia hi ha vn loch hon los hàbitãs no hi en vellixen E hai Temps que los dias no nã nit ne es nits no han dia.

Breuiari: e Sumari dels Reys de Arago: e Comtes ò Barcelona. Car la extencio sera baix en son loch.

E Desliberat yo pere Miquel Carbonell hans de designar: largament la Geneologia dels Reys ò Arago: e dels Comtes de Barcelona descriure asi breument he sũmaria (vt sequitur) los Comtes de Barcelona/ e los subsegũents Reys de Arago.

P Rimerament es de notar q̃ la desolacio/ e ò struccio de les Hespanyes comensa en lany ò Nostre Sẽyor. Dcc. xiij hon vẽgueren los Sarrabins de Aphrica: e les Occuparẽ lauors regnant Jpipi Rey ò Frãça/ e Carles Maynes son fill.

¶ Segueix se primer dels Comtes qui son estats sans dela vnio ò l Regne de arago: e del Comtat de Barcelona. E axi son estats. xij. Comtes de Barcelona.

¶ Lo primer Comte ò Barcelona Bernat.

¶ Lo segon comte ò Bar. Guiffre

¶ Lo Terç Comte de Barcelona Griffe pelos.

Bernat

¶ Lo quart Comte de Barcelona Miro.

¶ Lo quint Comte de Barcelona Guiffre.

Guiffe. Guiffre pelos. Miro.

¶ Lo sise Comte de Barcelona Borrell.

Guiffre

¶ Lo. vij. Comte de Barcelona Ramon Borrell.

Bonell. Ramon borrell.

¶ Lo. vuite Comte de Barcelona Berenguer Borrell.

¶ Berenguer borrell.

¶ Lo noue Cõte ò Barce. Ramõ Berenguer.

¶ Lo. x. Cõte de Barcelona Ramon Berẽguer: de aquest nom segon.

Ramon berẽguer

¶ Lo honze Comte ò Barcelona Ramon Berenguer de aq̃st nom Terç.

Ramon berẽguer

¶ Reys de Arago. Comtes de Barcelona.

¶ Doze Comtes de Barcelona Ramon Berenguer de aquest nõ quart. E aq̃st se casa ab la filla de dõ Remiro Rey ò Arago appellada Jderonella petronilla o vrraca cõsa mare hagues nõ Urraca/ ab la qual pres en Dot lo Regne ò Arago en lany de nostre Senyor Mil. Cent. xxxx. vij. E nos volgue entitular Rey de Arago mas princep de Arago/ e Comte de Barcelõa. E succehi en lo Comtat de proença del qual han scrit alguns pres titol ò Comte Altres han scrit que pres titol de Marques gouerna. xxxiij. Anys Mori en edat de sinquãta anys en lo Alberch/ o Alburch de sanct Dalmau prop la Ciutat ò Genoua hans Lombardia en lany de nostre Senyor Mil Cent. Lxij. Jdibus Augosti. E fonch trasladat Lo seu Cors en lo monastir de Ripol.

¶ Ramon berẽguer

¶ Aq̃st Comte Miro se no Miro contẽga lo accet in prima sillaba vt Miro Bc nõ in fine vt Miro En lo pre nunciar aq̃st nõ malt sõ qui bẽ er rendient com es dit Miro

¶ Segueixe se los Comtes ò Barcelõa Reys ò Arago E omẽsant rememorar lo predit Rey: e Comte: e los qui sõ vengut sapres.

R Emon Berẽguer Rey e Comte quis casa: cors es dit ab la filla de Dõ Remiro Rey de Arago com es ja espressat.

¶ Alfonço/ o Jldefonço ò aquest nõ primer fill ò aquest Ramõ Be

Ildefonso, o Alfonso ò aquest nom,

Universidad de Deusto
Biblioteca

rẽguer e petronilla mozi enla vila de Perpinya a.viij.dies ỏles kalendes de Maig del Any.dela incarnacio de nostre Senyor Mil. Cent. Lxxxxvi.regna.xxviij.ays jau en lo monestir de Poblet.

Pere primer de aquest nõ

☞ Pere primer daquest nom apres la predita vnio fill del dit Ildefonso/bo Alfonso Regna.xvij. Anys Mozi enlo Regne de Frãça batallant comtra lo conte Mõsort appellat Simon a. vj. de Setembre any Mil.cc.xiiij.s.Era.Millesima Ducẽtesima Quinqgesima. Se cũda: Jau enlo mõestir de Sixena

Iaume primer d aquest nom.

☞ Jaume primer daquest nom fill del dit predit Rey en Pere Regna. Lxiij.anys Mozi a.xxvij. de Juliol any Mil. cclxxvj.enlo loch Algesira:e Jau en lo Menestir de Poblet. E per ço feu santa vida. e era molt Amat:e honrat de sos Vasalls:es anomenat lo sanct Rey en Jaume:e lo gran conquistador.

Pere segon de aquest nom.

☞ Pere segon de aquest nem fill del predit Rey en Jaume Regna.viiij. Anys Mozi enla vila de vila franca de penades.xj.de Hoẽbre any: M.cc.lxxxv.jau enlo monestir de sancta Creu. E fench ceg nomenat Lo Rey en Pere dells Frãçesos. Per ço ocom guerrejant ablo Rey de França tostemps ne hague lo millor.

Alfõsos segon d aquest nom.

☞ Alfonço segon de aquest nom fill del propdit Rey Empere: Mozi sens fills Regna sis anys/e mozi en Barcelõa a.xvij. de Jũy del any de nostre Senyor. M.cc. Lxxxxi. Jau en lo monestir de frares menors de Barcelona.

Iaume segon daquest nom.

☞ Jaume segon de aquest nõ fou germa del propdit Rey Alfonso e fill del ppdit Rey en Pere regna.xxxvij. anys.mozi en Barcelona a.ij.d Hoembre any Mil.ccc.xxvij.jau enlo monestir de santes creus.

Alfonso ters daquest nom

☞ Alfonso/o Hanfos fill d̃l propdit Rey en Jaume de aquest nom Alfonço terç regna.viij.anys mori en Barcelona.xxiiij.de Jener del Any.de nostre Senyor.Mil. ccc.xxv Jau enlo Monestir de frares menors en Barcelona.

Pere ters de aquest nõ

☞ Pere terç de aquest nom fill del propdit rey Alfonso alcognomenat delpunyalet:q quãt sem pstant Rey porta punyal molt petit regna.Lij.anys mozi en Barcelona a.v.de Jener any.M.ccc. lxxxvij.jau ẽlo mõestir d̃ Pblet.

Iaume primer d aquest nom.

☞ Jaume primer d̃quest nom fill del propdit Rey en Pere regna x.anys.e Mozi sobtosament en lo bosch de fera situat deuant lo castell dozioles ỏles partides de empozda:cassant vna loba per lo dit boesh de fora Car cayguedel caual/e sobtosament mozi a.xix.de Maig del Any dela Natiuitat de nostre Senyor.Mil.ccc.lxxxxvj. jau en lo monestir de poblet.

Marti fill del propdit Rey en Pere.

☞ Marti fill del propdit rey en Pere/regna.xiiij.anys mozi de pestilencia en lo Monestir deles monges de Valdonzella situat fora/e prop lo portal de sanct Antoni dela Ciutat de Barcelona a.x. xxi.de Maig del any dela Natiuitat de nostre Senyor.Mil.cccc.x jau enla Seu de Barçelona.

Ferrãdo primer daquest nom.

☞ Ferrando primer daquest nõ quis deya lauors lo Jnfant Don Ferrando Castella Era net del p pdit Rey en Pere terç fill dela filla/e nebot de dos Reys de sus dits Don Joan/e Don Marti fill de lur germana:mozi enla vila de Bolada a.ij.d Abzil del any de la Natiuitat de Nostre Senyor Mil.cccc.xv. Jau en lo Monestir de Poblet.

Alfonso quart de aqst nõ: fill del predit Rey en Ferrando: Regna. xliiij. anys. Mozi enlo Castell del Ou:dela ciutat d̃ Napols:a.xxvij. de Juny.Any.M.cccclviij.E jau dins vna capella del dit Castell.

Juan segon de aquest nom: fill del pdit Rey en Ferrãdo:e germa del predit Rey Alfonso:regna.xx. anys:ab moltes turbacions de ses vassalls:e terres.Mozi enlo palau Episcopal dela ciutat de Barcelona:a.xix.de Janer:del any dela Natiuitat del seyor.M.cccclxxix.

Confirmatio et cõcessio rerũ q̃ plurima q̃ ad cenobiũ sancti Cucufatis Vallensis pertinentiũ his nominatarũ suo ordine q lotarium Francorũ Regem.

IN nomine sancte et ĩdiuidue Trinitatis: lotarius diuina ppiciãte clementia. Francorum Rex. Si loca paganorũ tyrannide destructa prediorũ sanctis aliquãdo traditorũ restaurando nr̃e beniuolentie munimínis firmitatẽ eis adhibemus: id procul dubio.ad nr̃e remediũ anime pfuturũ esse nõ dubitamus. Quapp terea omniũ nouerit sancte dei ecclesie fidelium nr̃orũ:tã presentiũ. q̃ t futurorum industria. Qm̃ adiec nostre dignitatis psentiã. quidam Abbas cenobij sancti Cucufatis. Ordo nomine. nostrẽq humiliter expetijt clementiã:qua tinus cũctas res mõasterij sancti Cucufatis quod est sitũ in loco vocitato Octo uiano: octo miliarios distãs a Barcinona ciuitate quondam cõcessas vel in post modũ concedendas nostre regalitatis ỏcreto confirmare dignarentur:quod t fecimus:concedimus itaq̃ pdicto Cenobio/omnes res quas per pcepta nostrorũ predecessorũ. scilicet karoli Magni. seu Ludouici genitoris nostri. vel q̃ scripturas aliorũ christi fidelium cõbustas q̃ infestationẽ paganorũ. Sicq̃ vt p̃notatũ est pdicti Abbatis petitionẽ recipiẽtes plibato Cenobio renouabile pceptuq̃ fieri iussimus.de rebus omnibus adidẽ Cenobiũ ptinentibus in psenti vl in post modũ concedendis. Impimis ipsius alodium quod in circuitu ipsius Cenobij est:sicut sumari? Comes quondã terminauit. Villã cercitulum cũ terminis t adiacentijs:ecclesiam quoq̃ sancti Vincentij.que ibidem est fundata. cum ỏcimis t pmitijs vallem que vocãt Gausach.cum omnibus adiacentijs suis. Ecclesiam sancti Felicis que est ad ipsam villam de Milans cũ decimis t primitijs. t in Agua Longa. t in Riuo Rubeo: t in cerdaniola. t in Araona. t in eorũ terminis. Domos. Curtes. Hortos. Prata. Pascua. Vineas: Terras Cultas. t incultas per plura loca. particulatim segregatas. t in ipsũ alodium qui fuit Got maro presbitero. Alodium vero q̃ vocant palatio Auzit. vel in eius termino. cuq̃ decimis t pmitijs: t ecclie sancti Stephani. Alodium vero que est iuxta Ripollo. t circa Mõtecantano. t ĩ Valle mocosa. t ĩtra muros ciuitate Barcinona. t in circuitu ipsi? ciuitatis. cõtra flumẽ Bisantiũ. t ptra ipsos mõtes q̃ sunt suprorta. t sup acutellos: t cõtra flumie Lubricato: t ptra ipsũ mõtẽ Olorda. t eis citra flumẽ Lubricato. t ptra illã villã quã dicũt palaliana. t p castrũ Ceruillonũ. t ptra

Universidad de Deusto
Biblioteca

rēguer e petronilla mori enla vila de Perpinya a.viij.dies dles kalendes de Maig del Any.dela incarnacio de nostre Senyor Mil. Cent.Lxxxxvi.regna.xxviij.ays jau en lo monestir de Poblet.

Pere primer daquest nom

☞ Pere primer daquest nom apres la predita vnio fill del dit Ildefonso/bo Alfonso Regna.xvij. Anys Mori enlo Regne de Fraça batallant comtra lo conte Mōsort appellat Simon a.vj. de Setembre any Mil.cc.xiij.s.Era.Millesima Ducētesima Quinqgesima. Secūda: Jau enlo mōestir de Sixena

Jaume primer daquest nom.

☞ Jaume primer daquest nom fill del dit predit Rey en Pere Regna .Lxiij.anys Mori a.xxvij. de Juliol any Mil. cclxxvi.enlo loch Algesira:e Jau en lo Menestir de Poblet. E per ço feu santa vida. e era molt Amat:e honrat de sos Vasalls:es anomenat lo sanct Rey en Jaume:e lo gran conquistador.

Pere segon de aquest nom.

☞ Pere segon de aquest nom fill del predit Rey en Jaume Regna.viiij. Anys Mori enla vila de vila Franca de penades.xj.de Hoēbre any: M.cc.lxxxv.jau enlo monestir de sancta Creu. E fench cognomenat Lo Rey en Pere dells Fraçesos. Per ço ocom guerrejant ablo Rey de França tostemps ne hague lo millor.

Alfōsos segon d aquest nom.

☞ Alfonço segon de aquest nom Fill del propdit Rey Empere: Mori sens fills Regna sis anys/e mori en Barcelōa a.xvij. de Jūy del any de nostre Senyor. M.cc. Lxxxxi. Jau en lo monestir defra res menors de Barcelona.

Jaume segon daquest nom.

☞ Jaume segon de aquest nō fou germa del propdit Rey Alfonso e fill del ppdit Rey en Pere regna.xxxvij. anys. mori en Barcelona a.ij.d Hoembre any Mil.ccc .xxvij.jau enlo monestir de santes creus.

Alfonso/o Hanfos fill d̄l propdit Rey en Jaume de aquest nom

☞ Alfonso/o Hanfos fill d̄l propdit Rey en Jaume de aquest nom Alfonço terç regna.viij.anys mori en Barcelona.xxiiij.de Jener del Any.de nostre Senyor.Mil. ccc.xxv Jau enlo Monestir de frares menors en Barcelona.

Pere ters de aquest nō

☞ Pere ter ç de aquest nom fill del propdit rey Alfonso alcognomenat delpunyalet:q quāt sem pstant Rey porta punyal molt petit regna.Lij.anys mori en Barcelona a.v.de Jener any.M.ccc. lxxxvij.jau ēlo mōestir d̄ Pd oblet.

Jaume primer d aquest nom.

☞ Jaume primer d̄quest nom fill del propdit Rey en Pere regna x. anys. e Mori sobtosament en lo bosch de fera situat deuant lo castell dorioles dles partides de emporda:cassant vna loba per lo dit bosch de fora Car cayguedel cauall/e sobtosament mori a .xix.de Maig del Any dela Natiuitat de nostre Senyor .Mil. ccc. lxxxxvi. jau en lo monestir de poblet.

Marti fill del propdit Rey en Pere.

☞ Marti fill del propdit rey en Pere /regna.xiiij. anys mori de pestilencia en lo Monestir deles monges de Valdonzella situat fora/e prop lo portal de sanct Antoni dela Ciutat de Barcelona a.x. xxi.de Maig del any dela Natiuitat de nostre Senyor.Mil.cccc.x jau enla Seu de Barcelona.

Ferrādo primer daquest nom.

☞ Ferrando primer daquest nō quis deya lauors lo Infant Don Ferrando Castella Era net del ppdit Rey en Pere terç fill dela filla/e nebot de dos Reys de sus dits Don Joan/e Don Marti fill de lur germana:mori enla vila de Bolada a.ij. de Abril del any de la Natiuitat de Nostre Senyor Mi.cccc.xv. Jau en lo Monestir de Poblet.

Naxes

Alfonso daquest nom.

¶ Alfonso quart de aqst nō: fill del predit Rey en Ferrando: Regna. xliiij. anys. Mori enlo Castell del Ou:dela ciutat d̄ Napols:a.xxvij. de Juny.Any.M.cccclviij.E jau dins vna capella del dit Castell.

¶ Juan segon de aquest nom: fill del p̄dit Rey en Ferrādo:e germa del predit Rey Alfonso:regna.xx. anys:ab moltes turbacions de ses vassalls:e terres.Mori enlo palau Episcopal dela ciutat de Barcelona:a.xix.de Janer:del any dela Natiuitat del seyor. M. cccclxxix.

Confirmatio et cōcessio rerū q̄ plurima ad cenobiū sancti Eucusatis Vallensis pertinentiū his nominatarū suo ordine q̄ lotarium Francorū Regem.

IN nomine sancte et ī diuidue Trinitatis: lotarius diuina ppiciāte clementia. Francorum Rex. Si loca paganorū tyrannide destructa prediorū sanctis aliquādo traditorū restaurando nr̄e beniuolentie muniminis firmitatē eis adhibemus: id procul dubio.ad nr̄e remediū anime pfuturū esse nō dubitamus. Qua pp̄terea omniū nouerit sancte dei ecclesie fideliū nr̄orū:tā presentiū.q̄ t futurorum industria. Qm̄ adies nostre dignitatis p̄sentiā. quidam Abbas cenobij sancti Eucusatis. Ordo nomine. nostrq humiliter expetijt clementiā:qua tinus cūctas res mōasterij sancti Eucusatis quod est sitū in loco vocitato Octo uiano: octo miliarios distās a Barcinona ciuitate quondam cōcessas vel in post modū concedendas nostre regalitatis d̄creto confirmare dignarentur:quod t fecimus:concedimus itaq̄ p̄dicto Cenobio/omnes res quas per p̄cepta nostrorū predecessorū. scilicet karoli Magni. seu Ludouici genitoris nostri. vel p scripturas aliorū christi fideliū cōbustas pinfestationē pagano rū. Sicq̄ vt p̄notatū est p̄dicti Abbatis petitionē recipiētes p̄libato Cenobio renouabile p̄ceptuz fieri iussimus.de rebus omnibus ad idē Cenobiū ptinentibus in p̄senti vl' in post modū concedendis. Imprimis ipsius alodium quod in circuitu ipsius Cenobij est:sicut sumari? Comes quondā terminauit. Villā cercitulum cū terminis t adiacentijs:ecclesiam quoq̄ sancti Vincentij.que ibidem est fundata. cum d̄cimis t p̄mitijs vallem que vocāt Bausach.cum omnibus adiacentijs suis. Ecclesiam sancti Felicis que est ad ipsam villam de Milans cū decimis t primitijs. t in Agua Longa. t in Riuo Rubeo: t in cerdaniola. t in Araona. t in eorū terminis. Domos. Curtes. Hortos. Prata. Pascua. Vineas: Terras Cultas. t incultas per plura loca. particulatim segregatas. t in ipsū alodium qui fuit Got maro presbitero. Alodium veroq̄ vocant palatio Auzit. vel in eius termino. cuz decimis t p̄mitijs: t ecclie sancti Stephani. Alodium vero que est iuxta Ripollo. t circa Mōtecantano. t i Valle mocosa. t ifra muros ciuitate Barcinona. t in circuitu ipsi? ciuitatis. cōtra flumē Bisantiū. t ꝓtra ipsos mōtes q̄ sunt supborta. t sup acutellos: t cōtra flumie Lubricato: t ꝓtra ipsū mōtē Olorda. t eis citra flumē Lubricato. t ꝓtra illā villā quā dicūt palaiana. t ꝓ castrū Ceruillonū. t ꝓtra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Montē Petrosū/ꝛ vsqꝫ ad Castrū
o dd dicit Felix cum domibus vine
erris cultis/et incultis/cum de
cimis et primitijs seu Molenarib⁹
castrum quod dicunt Felix cū Eccl'
ibidem fundatis sancte Marie/ꝛ sā
cti Petri/cū ipso ꝓdotalocūs Eccl'i
am sancti Laurentij/ꝛ ipsum mōtē
quem dicūt sācti Laurentij ꝛ eccle-
siam sancti Stephani/que est sita in
lat ere eiusdē montis. Alloda quoqꝫ
que sunt intra termina Terracia/ꝛ
Berberarum/et castelar/ et ipsum
alodum de Toldelo/quod ibi misit
vnterda quondā/ꝛ etiā sāctę Cru-
cis/et sancta Leda/et sancti Silue-
stri/cum decimis et primitijs/que
Borellus comes ibi donauit villam
Vindameniā que vocant Palatiū
in valle Dordaria/ꝛ villari Tobert
et ipso pugio totum cum integro/ꝛ
villa Pinello cū suis terminis eccl'ę
sancte Marię/et sācti Stephani cū
decimis et primitijs absqꝫ tributo
sicut Gotfredus comes ibi cōcessit
per scripturā donationis ꝓ anima
fratris suis Sumarij clericis sicut/
et ipse ꝓcepit per suū testamentū
vallem quā vocāt Gregoria cū suis
teriminis et aiacentij. Alodū quod
vocant Tapiolas/cum eccesijs ibi
dem fundatis sancti Genesij et sā-
ctę Elulalię cū decimis et primitijs
et finibus et terminis eccl'ā sancti
Felicis quę est in valrano Et eccl'as
sancti Genesij/et sancti Martini
ꝛ sancti Foelicis quę sunt ad ipsum
fallium et eccl'ā sancti Martini ad
argentona cū earū decimis et pri-
mitijs. Alodum quod dicunt Spi-
cellos et alodum quod dicunt La-
stelleto/cum decimis et primitijs et
finibus et terminis/et ecclesiam sā
cte Marie ꝛ sancti Joannis quę sūt
iuxta castrum Subiradis/et eccl'a
sanctę Marię quę est iuxta castrum
Claramonte/et ecclesię sanctę Ma-
rię iuxta castrum Odena/ꝛ ecclesia
scti Stephani iuxta castrū Olerdula et eccl'ā scti Petri ad aquā vi-
uā cum earū decimis finibus et ter-
minis/et in castro Olerdula/et in
eius terminis/Domos/Turres/
Terras/Vineas. Cultū vel here-
mum/cum decimis ꝛ primitijs. Ca
strum quem vocant Eleriana/cum
finibus et terminis/et ecclesijs que
ibidem sunt/cum decimis ꝛ primi-
tijs. Ipsum alodum quod Ansult⁹
ibidem dedit infra terminos de ca-
stro Fonterubeo/et monte acuto ꝛ
Pdiniana/et Kerol. Ecclesię sanctę
Oliuę cum ipsum alodum in latitu
dine de ipsa guardia de Bagnaries
vsqꝫ in villa domabins/et in longi-
tudine ò villa domenio vsqꝫ ad ipsū
Mare simul cū ipsos Stagno cum
decimis et ꝓmitijs. Decimas quoqꝫ
et primicias: vti cōsuetum est ipso
loco ab antiquis tēporibus accipe-
re Concedimus vt amodo accipiat/
teneat. Et absqꝫ vlla retractatio-
ne possideat. Alloda/et possessiones
alias/quod retinet/et tenuit in co-
mitatu/Barcinonēsi/Gerundēsi/
Ausonensi/Urgeldiensi/ꝛ scriptu
ras alias deinceps acquirere potu-
erint/ cum terminis et finib⁹ illoꝝ
Ecclesijs/Domibus/Curtis/Hor-
tis/Terris/cultis/et incultis/Vi
neis/pratis/pascuis Siluis/Cami-
nib⁹ molēdinis/aq̄ ductib⁹ vl' redu
ctibus/cum exijs et regressijs. Oia
hec habere ꝓmitimus illis/ist i vide
licet. Qdōi Abbati cęterisqꝫ oib⁹
successoribus eius sine vlla cōtra
dictione teneāt/atqꝫ possideant/et
per nomen nr̄m defendat. Unde
hoc nr̄ę altitudinis preceptū fieri
ac prelibato sancti Cucufatis cęno

Borellus comes Barcinonæ.

Gofredus comes Barcinonæ.

bio dari ꝓcepim⁹: ꝓ quod p̄dictas
res nomine iure ꝓpetuo inqetate
possideant: vt nullus. Comes: pō
tifex/ Judex publicus i predictis
rebus hēat potestatē causas di-
stringuendi/nec obligādi/nec rō-
nes exercendi/nec homines illorum
aliquis distringat/nec per homi-
cidium/nec ꝓ incendiū vel raptū
vel per vullum negotiū: et quod
abbates discesserint: ipsi Cęno-
bite inter se abbatem eligant se-
cundum regulam beati Benedi-
ci et vt hęc nostrę auctoritatis lar-
gitio per succedentium tempora
obseruetur manu ꝓpria subter fir
mauimus: anulo nostro insigniri
iussimus Actum in compēdio Pa
latio regali. Anno Dominicę icar
nationis. D. CCCC. LXXXVij. an
no. XXXj. regnāte Lotario glorio-
sissimo rege.

Signū lotarii gloriissi-
mi Regis ego Arnulfus notarius
ad vicem domini Adalbaronis ar-
chiepiscopi et summi Cancellarij
recognoui.

Go quidem Petrus Michael Carbonellus scriba et Archiuarius Regius ac Regia auctoritate Notari pu-
blicus Barcinonēcis preinsertū
priuilegium illustrissimi dñi lota
rij Francorꝝ Regis: Qui huic
pricipati Catalōie tūc dominaba
tur sumpsi ab libro quodā magno
litteris vetustissimis: in mēbrāis
scripto apud Monasterium sancti
Cucufatis valleū recōdito. Sāc
quidem et integro non viciato nō
cācellato: nec in aliqua ipsi⁹ parte
suspecto sed oī prorsus vicio et su-
spitionem carēti: in quo quidē li-
bro pleraqꝫ priuilegia atqꝫ monu
menta ꝓ predicto Non facientia
describuntur: iuraqꝫ ipsius Mo-
nasterij intuentur: hocqꝫ priui-
llegium excribi feci: atqꝫ fideliter
ad verbum comprobaui: et ad fu
turam rei memoriam hoc in loco
sui et affixi: vt igitur fides plenior
impendatur die vicesimo tercio.
Julij Anno a natiuitate dñi Mil-
lesimo Quingēteesimo Sexto cū b⁹
anno die et mense hec idem priui-
legium ab libro predicto sūpsi: pro
priaqꝫ manu excripsi in pargame
no/et signo quo vtor artis notarię
munitum tradidi Reuerendo in
christo patri ꝛ dño Jautfredo sord
Mōasterij memorati abbati vt igi
tur fides plenior impēdatur/meū
quo vtro in publicis: eisdē Anno
die mensęqꝫ hic appono Sig✠
num meum.

Del comensament: e ge-
stes ols Goths fins ala fiques p
der en/en temps del comte Julia
en xemps ables hespanyes.

Gotthi. Gethe. Scandia Scytha. Europa. Tauai. Septentrio Ostroho

Go Dic primera ment se gōs he trobat scrit per lo predit misser Hieronym Pdau Ehrōista ap probat home molt litte rat que los Goths forē appellats Gethe son exits de aq̄lla Illa ap-
pellada Scandia prop de seytha la
qual es en Europa: començāt en
lo flum de Tanay sots Septentrio
vulgarmēt dita Tremuntana. E
dels quals Seythes qui forē los
primers pobledors en Europa los
dits Goths han pres lur princi
pi / e natura. E apres los dits
Goths se diuisiren/ e prengueren

primers pobledors en europa son stats los Scythes e apelos Gotha Ostrogotha.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vis.gots

altre nom. ço es los qui anarẽ poblar se en Orient foren appellats Ostrogotths/e los altres q̃s poblaren ẽ Occidẽt sõ stats appllats visigotths. E aquests Goths foren aquells qui tolgueren Hespanya als Romãs. E lo primer Key ab lo qual los dits Gotths isq̃rẽ de la dita Illa de Scãdia hauia nõ Berich lo qual fo gran batallerE mort lo dit Berich regna sobre los dits Gotths lo rey Gaderich lo qual fo home de molta probitat e virtut: E apres daquest regna sõ fill Tillumer: E apres ò aquest regna zueta: E apres daquest regna Dianeu: E apres daquest regna Ealmorẽ: E apres daquest regna Athanauso: eaps regna Talefus e apres regna Eurefilo: e apres daquest regna Bozuista. e apres ò aq̃st regna Disãeu e aps Decorpeneu e aps daq̃st regna Strogot: e aps regna Guima: e apres daquest regna Ar riacho: e apres daq̃ regna Auriacho: e apres daquest regna Beberich: e apres daq̃st regna Ermanarich: e apres daquest regnaren Tredericho: e Athauarico: e los dos regnaren en sẽps. Mas Athanarico sobreuisque: e regna apres tot sol en Hespanya: comẽsant en lany delã incarnatio de nr̃e senyor deu Jesu Christ EEE quarãta tres: e regna tretze anys pseguint los Christians: Mas los Romans lo expelliren de Hespanya. E es veritat que en temps de aquests dos reys los Gobts se cõuertirẽ ala se Christiana empero poc apres pengã: o per força ò l Emperador Valent/qui era dela heretgia Arriana tornaren heretges: ço es en lo error de Arria. E mort lo dit Athanarico los dits Gotths: no volguerã elegir Key ans se sotsmetteren a la senyoria

No. cõs quest gotths tolgeren hespãya a allmans,

Betich. gaderich Fillumer zuera. Dianeu. Ealmox Atana. Talfus. Eurefilo. Bozuista Disaneu Decorpe Strogot. Guima. Ariacho auriacho geberich Erinanarich, i Fredericho. Athanarico

Berichfo lo primer rey dels Gothsex inc cla lla dia

empador Valent

del Imperi ò Roma en la qual stigueren segons opinio de alguns. xxvij. anys/e segõs opinio daltres stigueren. xxviij. anys/en lo qual temps eren Emperadors Theodosio/e gracie. En lo qual temps mateix lo papa Damaso ordenaq̃ lo Credo in deum se digues/en los dies dels Digmenges/e festes p̃ncipales/e sãct Ambros fo creat Bisbe de Mila/e sanct Augusti fo cõuertit a la fe catholica/e baptizat p mans del dit sanct Ambros/e mes e en aquest temps mateix de. ccc. xliij. sãct Hierony tradui la Biblia de lengua hebraica/en lengua latina. E apres ço es lo tẽps de Arcadio/e Honorio Empadors ò Roma fills del Emperador Theodosio los Gotths no tenint se per cõtents deles coses que tayẽ los dits Emperadors partiren se dela seyoria dels Romans/e deliberaren tornart cõ ò fet tornarẽ ala p̃mera seyoria de Reys/e p quant stauen discordes en eligir rey eligirẽ dos reys en lany de nr̃e senyor/trecẽts nozanta cinch/ço es Radagaso/e Alarich/e aq̃st Radagaso ab. cc milia Gotths passa en Italia guastant la cruelment/ab ferro/e flama/e apres pres Roma/e faent hi moltes crueltats: Nostre senyor Deu qui totes coses veu per mes que lo dit rey Rhadagaso fo pres per los Romans/e mori en preso imperant lo dit papa Honori/e mort lo dit Rhadagaso lo dit rey Alarich en lo dit any de. ccclxxxv. comẽça a regnar sol sobre los Gotths per. xv. anys. Aquest rey Alarich fo home molt sforçat/e liberal/pres per farça de armes la ciutat de Roma donant la a sacomão a viij. dies deles calendes de Setembre del any ò la sua edificatio Mil. clxiij. E seguis que cõ vn ca

xxvi. e altres dien xxviii. anys stigueren los Goths sots senyoria del imperi oma.

No. quãt fo lo Credo se digues e quãt sãct Ambros lo crea bisbe lo tẽps del traductorio de bible feta p sãct Hieronyni, Ebraic ẽ atin,

No. eleccio de dos reys

Ocem milgothi

Anno incarnationis dñi. ccc. xliii.

No. quãt se couerteren los Goths a fe christiana.

uallier Gotth prengues dela Esglesia de sanct Pere/e de sanct Dauyoyes dor/e de Argẽt lo dit Key Alarich quãt ho sabe ho feu tot tornar/ab gran humiltat/e reuerentia dient yo sovengut a fer guerra als Romãs/e no als sãcts Apostols. Empero apres aquest rey Alarich se concorda ab lo dit Honorio Emperador quili dona per habitatio/e senoyria pacifica la Galliaquiara es dita França/e Hespanya/e poc apres lo dit rey Alarich mori de mort sobtada. O com deuria cascun Key princep/e senyor y encara cascun Christiã nestar be ab nr̃e senyor deu. Car ell nos amonesta/e diu. (Estote parati q̃ nescitis diẽ neq̃ horam) E no dar se totalmẽt a guerrjar/e conquistar majorment regnes/e Terres de Christiãs en les quals guerres moren moltes persões en gran pill de esser damnades valria mes star/e viure en pau/e charitat car aquesta es la porta de paradis per la qual entren los qui sen bõs christians: E no sens causa/e a saluatio ò les aies ò ya/e ha scrit sanct Dauapostol ad Corinthios p̃mo cap'o. xiij. Si linguis hominum loquar et Angelor charitatẽ aũt nõ habeam factus sum vl't es sonans aut cymbalum tinniens ⁊ si habuero prophetiam ⁊ nouerim mysteria omnia et omnem scientiam/Et si habuero omnem fidem: Ita: vt montes transferam charitatem aũt non/habuero nichil sũ. Et si distribuero in cybos pauperum omnes facultates meas. Et si tradidero corpus meum: Ita vt ardeam charitatem aũt non habuero/nichil mihi pdest Charitas pactiẽs est: benigna est. Charitas non emulatur: non agit pperã: nõ inflatur: non est ambiciosa: nõ quẽrit que sua sunt: non irritatur: nõ cogitat malum: non gaudet super iniquitate: congaudet aũt veritati. Oia suffert: oia credit: omnia sperat: omnia sustinet. Charitas nõq̃ exciditsiue: prophecię euacuabuntur siue linguę cessabũt: siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus/⁊ ex parte ꝓphetamus. Cum aũt venerit/quod perfectum est euacuabitur quod ex parte est. Cum essem paruulus eloq̃bar vt paruulus. sapiebam vt paruulus: cogitabã vt paruul?. Quando aũt fact? sum vir: euacuaui quę erant paruuli. Videmus nũc per speculum in enigmatę: tũc autem facie ad faciem. Nũc cognosco ex parte: tũc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc aũt manẽt fides: spes: charitas: tria hęc maior autem horũ est charitas). E no res mẽys podem per a conseguir la glozia de padis applicar en açolo que lo beneuenturat sanct Hieronym ha scrit en. j. libro super diẽt axi. Non memini me legisse male mortuũ q̃libẽt exercut opa pietatis: habet enim multos intercessores ⁊ impossibile est multorum p̃ces non exaudiri. E tornant a p seguir la historia ò ls dits Goths e venint a parlar ò la mort ò l dit Key Alarich morint sobtosament que ençara que sia axi mort p esser stat ell tãt charitatiu/e misericordios si a mort se creuq̃en gracia ò du. Es mort lo dit Alarich cõmẽça a regnar sõ Eosingerma appellat Atthaulpho en lany de nostre senyor. cccc. e xiij. E fo aquest Atthaulpho lo segõ rey dels Goths apres ò l dit Alarich/e regnatres anys/e feu grã guerra en Italia e roba Roma/e p amor ò sa muller appellada Dlacidia la q̃l era germana del dit Emperador Honori

Opa misericordiæ.

Atthaulpho Roy dels Goths.

Notr bõ ir ceroy guerrers cõ lo Emperador ir ona fiã a hespãya e poc apresmo ir de mor sobtada.

No. que deu esser pelar lo ch restia

No. de charitate

Alarich Roy.

Consell laiuda, bia a lãima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lera/Italia ẽ pau/e passa ẽ la dita Gallia hon cõquista tan grã part del regne que los Frances los pn gueren per lur Rey/e seyor/e aps le guis p quant no volgue creure als goths subdits/y ell q̃ li cõsellauen que no obeis al Impi de Roma sino que fes guerra als Romãs Y ell cõ aquel quiera bon home/e amador de justicia/e pau traballaua ò obseruar pau/e no guerra cõsellant lo en aço la dita sa muller Placidia la qual era dona de grã ingeni/e religiosissima per ço trobant se en Barçelõa ciutat de hespanya ab gran traicio los seus lo mataren. E de aquesta mort de aquest rey seta p los seus en Barçelona. Pdau ozesi ne fe mencio en lo libre ta compost pretitulat de Ozmesta mundi. Y ençara algũs hã scrit q̃ aquell qui mata dit rey Atthaulpho ari malamẽt/e sens dolne culpa/e tots los altres de casa del dit rey q̃ cõsellaren en la dita mort foren presos/y executats saẽt ò les psones de aq̃lls mil quorters e p esses per hauer ells crim ò lesa maiestat com es en aq̃st tẽps se troba en Aphricaribala mar vna dẽt de vn Gigant tant gran q̃ sen pogueren fer cent ò ls homẽs. E mes en aquest temps regnãt lo dit rey Atthaulpho ço es en lany de nr̃e seyor. cccc. xv. los Vãdalos alans e suesos se forẽ ari en fortits ptots e les partides de Hespanya q̃ nos gosaua anomẽar lo nõ impial dels Romãs. E en lo temps mateix sustra le heretgia dels predestiats los q̃ls pço foren appellats p̃destinats: Car disputaren de p̃destinatio/e de gracia diuina affermarẽ que tre ball ò bones obres no aprstaua a aq̃lls qui viuẽ piadosamẽt si sõ p̃destinats p deu/ne noua als mal viuis e peccadora mẽt si sõ p̃de stiats a vida lo q̃l erroz reuocaua los bõs a fer be/e puo caua los mals a fer mal Aquest erroz ò heretgia prengue cõmençament dels libres mal entesos de sanct Augusti.

Dela dẽ de vn gigant.

Com lo rey atthulpho fo mort en barcelõa p lo seus

No. de p̃destinatio.

EMort lo dit Roy Atthaulpho comença regnar Segerich /o Segerico en lany dela icarnatiõ ò nr̃o seyor. cccc. xvij. E regna vn ãy so home molt saui/e gracios/e feu pau ab los romans contra voluntat ò ls Goths vassalls seus.

Segerich rey. iiij. dels Gotths.

EMort lo dit Rey Segerich comẽça regnar Vualua en lany ò nostre senyor. cccc. xviij. E regna. xxij. anys/e fo molt noble Rey/e molt/esforçat/e batalla molt contra los mozos en la Andalusia/e ò aquells hague victoria e apres sẽ torna a Tolosa hõ mori. Car aquien aquell tẽpa los goths tenien lur senyoria major. Y en aquest temps ò l Rey Vualua mori lo glorios sanct Hieroym en Bethlem de edat de. lxxxix. anys. Y en lo dit mateix temps forẽ cõuertides a la sãcta fe catholica les gẽts de Irlanda/e de Persia.

Vualua. iiij. rey dels Gotths.

GMort lo dit Rey Vuala cõença a regnar Teodoredo/en lany de nr̃e senyor. cccc. xlj. en lo temps aquest de. cccc. xlj. que regna aquest Rey se segui gran Terra tremol en constantinoble. Car la terra tremolant algunes psones faents deuotament oro a nr̃e senyor deu dauãt aq̃lles fo fetar espostaen layre que totes les altres psones cir cũstãts hooirenço es de part ò deu q̃ fetes les letanies totes cãtassen altes veus

Dels rey Teodoredo o mori vẽcandorẽ batallo.

dient Sancte deus ✠ Sancte fortis ✠ Sancte & inmortalis miserere nobis. E passa lo dit terratremol/e gran mortaldat per tota aquella terra hon Regnaua lo dit rey lo q̃l regna. xiiij. ãys. E fõch gran guerre: e animos: e guerre ja contra los Romãs: e apres feu pau ab lo Emperador Teodosi. E en los. xiiij. ãs de son regnat lo rey Aula de Vngria ab ajuda ò Vualomer Rey dels Ostrogots: e ab gran poder de gent dela Tremontana subjectes al dit rey ò Vngria vingue fer gerra als Romãs: e destruy les prouincies: q̃ los dits romans en França possehian destruint: e cremant moltes ciutats e viles al Imperi de Roma subjectes. Y venint aço a noticia del dit Theodoredo rey Goth Senyor deles Hespanyes ana encontinẽt batallar cõtra los dessus dits enemichs del Impi roma que heren ja entrats en Catalunya hon forẽ tots Junts e combateren se tãt agrament: e cruel que moriren entre tots es parts. ccc. Mil. persones De la qual Batalla fonch vẽçedor lo dit rey Theodoredo Jatsia los dits enemichs per la sua valentia lo matassen en dita Batalla q̃ nos lig mayssia stada major en Catalũya. En aquest temps segons se troba scrit en Chroniques: fonch vn Diable que pres forma de home: e ajusta vn gran nombre de Juheus donãt los entendre: q̃ ell era Moyses: e era vengut Aportar los ala Terra de promissio Axi q̃lls mes dins La mar hon los mes dells negaren: e aquells quin camparẽ se facren tots Christians conerẽt lur erroz en la qual hauien viscut.

Rey Aula de vngria.

Vualomer Rey dells ostrogots.

Teodoredo Rey Goth sẽyor deles espanyes

Nora que en aquesta part. morirẽ ccc. Mil. personas

Nota Aq̃sta es la major batalla q̃ may fia estada en catalũya

Del engany feu lo diable a vn grã nombre de Iuhes

Del Rey Turismundo

lo qual matar en los seus.

EMort lo dit Rey Aula comença a Regnar Teodoredo en lany de nostre senyor. cccc. xxx. xj. en lo temps aquest ò quatre sents quarãta hu. q̃ regna aquest Rey en la qual batalla lo dit Rey Atila fou vençut/e la major part de la sua gent presa/e morta/E stant aquest Rey Tursimundo en Tholosa/e hauent japosat en pau tots sos Regnes: matal vn seu seruidor p cõsell ò Gurich e Theodorich Germans del dit Rey Tursimundo/es veritat q̃ lauors lo dit Rey tenia vn coltell en les sues mans/ab lo qual mata aquell quel feri/e dos altres qui foren ẽ lo dit cõsell. En aquest tẽps ço es en lany. cccc. lv. fõ ẽgẽdrat lo Rey artus per tracte de Merli de vterpandragon Rey de Bretanya/e de Ygerna.

Del Rey Theodorich

GMort lo dit Rey Turismundo, comẽça regnar Theodorich son germa del any de nostre senyor. cccc. lvij. E regna. xiij. anys. E stant aquest Rey en Tolosa fõ auisat que sõ cunyat Requilia Rey ò Galicia se apparellaua p venir a pẽdre Hespanya. e Theodrich li trames. Ambarada requerint q̃s tengues per content de son regne e que nos curas de venir en Hespanya continuãt li que sly venia no sen loazia. E lo dit Requilia responent agrament ala Ambarada dix que ell venguera a Tolosa hon daria de si matex tal resposta qual dit Rey veuria. E tornada dita Ambarada ò continent lo dit Rey Theodorich se parti de Tholosa ab gran host/e sen vengue en hespãya. E dit Rẽqilia se parti de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Galicia ab aquella mes gent que
pogue/e trobaren se ab dos los
dits Reys entre Astorga/e Leo
e alli hagueren tan gran batalla
que lo dit Rey requilia fō vençut
e gent molta sua morta ell empo
esc apa fugint p la via ò portugal
e arriba vna vila appellada loport
hon fō pres/e portat dauant lo dit
Rey Theodorich lo qual li feu
leuar lo cap alli ò cōtinēt/e ꝓdona
als gallegos. e als sueuos/e a totes
les altres gents quel hauian acō
panyat. E donals p llur gouerna
dor vn seu cunyat appellat Aulfo
lo q̄al apres pochs dies ques vee
mes poderos ē la Galicia se alça
ab ella rebellāt se cōtra lo dit theo
dorich lo qual sabent aço vengue
de continent ab gran host/e a bata
lla ab lo dit Aulfo lo qual mata en
dita batalla/e lagent de aquell
vençudes/e desbaratades. E los
Gallegos/e Sueuos veent mort
lo dit lur Gouernador ab gran hu
militat supplicarē al dit Rey theo
dorich quels perdonas. E lo dit
Rey esser molt benigne/e humа
los perdona/e donals licencia que
poguessen elegir daqui auant Rey
en la Galicia que fos ò sō linatge
e li fos subjecta/e li prestas home
natge q̄l seruiria leyalmēt/e obei
ria als manamēts: cō a son Rey
e senyor subira/En aquest temps
seguis que Maximino gran sen
yor en Roma feu matar lo empe
rador valētinia/e alças ab lo Im
peri ò Roma/e casas ab. Eudoxia
muller del dit Valentinia p força
la qual hauent grā dolor dela mort
del dit son marit/e ò son casament
fet per força e trames letras molt
secretament al dit Rey Theodo
rich/en les quals lo supplicaua/e
requeria/ques volgues dolre ò la
mort del dit son marit/e del seu
casament fet axi ab força per lo
dit maluat Maximino. e que si vo
lia venir/en Roma ella li donara
format: com la pendria. e si volia
ser venjança de tan gran traycio
seria a ell molta gloria/E legides
les dites letres lo dit Rey Theo
dorich de continent/e secretamēt
sen passa en Roma/e ab la ajuda
e consell dela dita Eudoxia pres
Roma per força de armes: e mo
lt crua venjança dela mort del
dit: Emperador. E sino fossen les
pregaries ò papa Leo: ell hague
ra del tot destroida Roma hon
atura. xiiij. dies E apres sē torna
a Tolosa ab la dita Eudoxia que
sen porta E tenint aquest Rey sos
regnes en molta pau/e sossech.
Remismundo Rey dels Sueuos
comença fer guerra en Hespanya
e pres: e cōpra ab engany lisbona
per traicio del majoral de aquella
qui lay vene e tot aço lo dit Rey
ò ls Sueuos trames Ambaxadors
seus al dit Rey Theodorich que
staua en Tolosa per cōtractar ab
aquell ò pau enuiāt li molts richs
p̄sents e lo Rey Theodorich los
rebe molt graciosament/e los Am
baxadors poch aps sē tornaren
molt be cōtents ab la respostade
lur Ambaxada. e seguis apres q̄ lo
rey Theodorich fo mort per mans
de son germa Eurich: axi cō ell ma
ta Turismuudo son germa major
E seguis ē los temps del regnat ò
aquest Rey Theodorich: ço es
en lany. cccc. lxj. q̄ en la Ciuatat ò
Tolosa en Gallia. del mig ò la ciu
tat mana. E crisāch ab molt lar ch
riu la qual cosa los Gotths reberē
per senyal de lur perdicio: Axi
cō se segui. E mes se segui en lany
cccc. lxiij. que vn pintor stāt en la
ciutat de Constantinoble volgue
pintar la ymatge de Jesuchrist: a

Eurich. Theodorich.

Remismundo rey dels Sueuos

semblança dela ymatge de jupiter
li seca la mano qual cōfessant la cul
pa sua a Benedicō Bisbe de aq̄lla
ciutat li sana la ma E nom vull o
blidar de recitar lo ques scrit del
Rey Artus: ço es que en lāy. cccc
lxxij. a cōseguint lo regne ò Bre
tanya vēce: e feu fugir los Saxōs
los quals hauien guastada bretan
ya: e molts ne mata ab la sua ma: e
cōq̄stā Noruega: e Dacia: e Jber/
e les altres Illes maritimes: e Flā
dria/ Bolunya/ Normādia/ Turo
nia/ Aniou/ Poyteus/ Aluernia/
Gascunya: e cōtrades de Gallia
subjuga. faent li valença hoel Cō
te dela menor Bretanya. E axi fō
pus Insigne: e molt pus valent q̄
nengu des sos predecessors: de ho
nor de fama de poder: e del liberali
tat Al q̄l labondat sua hauia dat
tanta gracia q̄ era molt amat per
tots les poblee. Car era molt bell
robust e fort ò cors: e ò fort belles
fayçōs: valēt en armes: fort ar dit
e molt liberal: cō es dit: e ornat de
totes bones costumes loq̄l en tant
cresque Cauallería q̄lls caualiers ò
totes naciōs venie a ell el huie ab
les armes sofirēts perills no oits
axi p conquistar: e guāyar honra
de Cauallería: cō p hauer lo amor
del Rey: e p conexer la valent Ca
uallería de Galuay nebot de aq̄ll
mateix Artus Aquest rey Art⁹ era
axi glorios q̄ en les festes grans ò l
any tenia la sua Cort la hon los
Reys a ell sotmeses Bisbes: Com
tes: e barons: e caualleer se ajusta
uen de totes parts es en requi ò ls
dens Reals louars en lo dia de fe
sta tots stants: e p̄sents en son pa
lau lo coronauē dos Archebisbes
e apres lo menauē ala Esglesia. iiij.
Reys tenints deuant ell. iiij. spa
ses tretes en les mans: e dauant la
Reyna muller ò l dit rey semblār
ment coronada anauē quatre Re
gines tenents quatre corones blā
ques: e semblant mēt sen tornauē
dela Esglesia celebrat lo offici di
uinal ñns en lo palau real. E lo
rey al cōuit feya seure los Caual
lers elets sclament en la Taula
redona per tal que negun de ells
no fos vist pus sobira: e pus noble
e pus honrat de sen cōpanyo. E a
xi celebrades les sobiranes solē
nitats ab goig: e alegria licēcia
uals donant a cascu donatius dig
nes de memoria. E altres majors
coses del dit rey Art⁹ son scrites
les quals qui saber les volra lige
en les gestes dels Reys de Bretā
ya e alli trobara aquelles. E mes
auant he legit: que en lo temps ò l
regnat del dit rey Theodorich:
ço es stant en lany. cccc. lxviij. se
segui vna fort persecucio/e que en
la ciutat de Viana fou fet vn orri
ble: e inaudit Terra tremel con
tinuat molts dies: loq̄l en derro
caua les Esglesies: e les cases: e lops
e altres besties saluages q̄ erē ētra
des en la dita Ciutat de Viana
discorrent souent per la ciutat de
uorauē les homēs. E no res mēys
lo dia de pascha de ualla foch del
cel qui parti per lo mig lo Palau
Real En tant q̄ per ser cessar tāt
gran persecuico: e destruccio: lo
Bisbe dela dita Ciutat de Viana
apellat Mameto home de sancta
vida se posa en oracio: E institui
les Letanies menors ques digue
ssen processionalment laucs: E
cascun ay ans dela festa dela Assen
cio de nostre Seyor ò u Jesuchrist
Car jani hauia: e son huy en die
les quals ha instituydes aq̄ll sanct
Papa Gregori primer: e celebrē
se aquestes majors cascun any en
la festa de sanct March appellades
letanies mojors: e dites letanies me

Universidad de Deusto
Biblioteca

nozs ylo dit bisbe ò viana fozēcō
dit es instituydes y les causes: e
rahons de sus dites ab tres deju
nis e tres festes y los tres dies q̃s
celebrē ço es dilūs/dimarç/e dime
cres los q̃ls dejunis sō abrogats: e
les festes: aximateix q̃ nos fan sino
les pfessons y dits tres dies cōti
nuus empo en aq̃st Bisbat ò Bar ce
lōa: es ordenat: e pcōsuetut q̃ lo di
lūs no òjunē mas abstenē se ò mē
jar carn: lo dimarç no òjunē: epço
mēien carn: lo dimecres q̃ es pus
pp dia òla dita aseēssio abstenē se ò
mējar carn/e òjunē e axi tornāt a
la dita istitucio òles dites letanies
menezs feta y lo dit bisbe de Via
na ab les dits tres dejunis los q̃ls
ell e tot lo poble de viana ferē axi
Jeuēs: cō vells de cōtinēt passats
los tres dies la dita pecucio: e tri
bulacio cessa. E pço poch apres es
esta instituit y la Esglesia romana
q̃ aq̃stes letanies dites mēozs siē se
tes y tot lo mō hò ha Esglesi es ò
xpiās: e Axi se fa es obrua, huy ē die.

¶ Del Rey Eurich qui cōquista tots les hespāyes e la major parte de frāça e moltes altres terres.

EMortlo dit Teodorich
comēça regnar. Eurich
germa òl dit rey Theo-
dorich ē lāy ò nre Seyor
cccclxx. e regna. xx. āys aq̃st fōch
noble rey: e de grā renō: e fama y
quāt conquista totes les hespan-
yes: e la major part ò Frāça: e de
Borgūya: e Aluernia: e vençe ē ba
talla. Lo rey Ratilo de Hzetāya
que vench en ajuda òls Frāçesos
e mata grā part òla sua gēt. e stāt
aquest noble Rey en la Ciutat ò
Harles mana cridar tots los grās
homēs q̃ ab ell stauen: e dix los q̃
fossen certs: q̃ dis nou dies ell par
tiria daq̃sta vida: pço los prega ua q̃
prenguessen y lur rey son fill Ala
rich. e li fossē bōs: e els vassalls
cō eran stats a ell. E donals molts
bons cōsells dela forma q̃ hauien
tenir: en cōseruar les terres y ell
cōquistades. E dix a sō fill q̃l pga-
ua eli manaua: q̃ fos obedient als
manamēts de nostre senyor deu: e
fos bon e liberal: e gracios a tots los
seus vassalls: e specialment a aq̃lls
q̃ li hauian ajudat: a conq̃star tātes
e tants grans terres: e Sēyories
e fes a tots sos Vassalls egualmēt
justicia si volia longament regnar
E de continent aq̃st noble Rey se
en malalti: e cōplits los nou dies
rete la anima a aquell quil hauia
creat. Apres aq̃st noble rey fou so
terrat molt honozablament en la
Ciutat de harles fon plant gran-
ment y totes les hespanyes he y
moltes parts del mon. En aquest
temps se despertarē los set qui ha
uiē dormit. c. lxxx. anys en vna Co
ua hon feren. mesos y poz del Em
pador Dacia q̃ fae matar tots los
Cxhristians. E quant se despytaren
pensaran no hauer dormit mes ò
vn die. E quāt fozen ala Ciutat: e
veerē la creu enla pozta: e troba
rē moltes Esglesies edificades: e
tota la ciutat mudada foren molt
espantats: e cō volgueren cōprar
lo q̃ hauiē mester y a menjar en lo
pagar nols volgueren pēdre la
moneda y que no la conexiē. Car
altra moneda lauozs cozria. E de
manarē los ò hō eran: e respōgue
ren q̃: de aquella ciutat: diēt los
noms de lurs parcez: eno troba-
ren q̃ aq̃lls coneguessen. E lo Em
perador Theodosi los se feu venir
cō ho sabe de cōtinēt: e persebe tot
lo fet cō era stat/e cō ell cregues
q̃ visq̃ssen ells tots seten vn dia
passarē òsta vida ē la gloria eterna

Del vii dormēs

Del Rey Alarich segon e dela batalla q̃ague ab Clodoneo Rey de frāça qui fō lo primer rey christia de frāça e dles a emites d̃ fra nça

EMort lo dit rey Eurich
comença regnar Alarih
fill seu en lany de nre sen
yor. cccc. lxxxix. E reg
na. xxiij. anys/e sembla
poch en les virtus a son pare/
e trencala pau que lo Rey. Eu-
rich tenia feta ab lo Rey Clodo
neo ò França en altra manera ape
llat eleco/e fōch lo primer Rey
Christia q̃ les franceses haguerē
E apres ò hauer hagut lōga guer
ra aquests dos Reys: e aguerē ba
talla prop la Ciutat ò Pdities: en
la q̃l segōs diu lo Archabisbe dō
Rodrigo mozi lo Rey Alarich
e la major part òla sua gent/e fou
aq̃sta batalla en lāy ò nre senyor:
cinch cēts. e nou. e segōs les chro
niq̃s dels Reys de França es scrit
aq̃sta batalla sō en lany de cinch
cēts e tres hon es cōtengut q̃ ala
ric no mozi en aquella: ans se apa
fugint/e q̃ Clodoneo conq̃sta to-
tes les terres q̃ lo Rey Eurich te
nia conq̃stades en los regnes de
França E aximateix li pres Tolo-
sa ab tota la França gothica excep
tats los monts Pyreneus q̃ los
Reys goths possehiē: aq̃st rey Clo
doneo/o Cloes di ent los France-
sos que fozē tramcses del cel tres
flozs de lir per armes: e Oli ab lo
qual fō consegrat/en la Ciutat de
Kenes. E q̃ y aq̃sta causa se conse-
gran/e cozonen alli los Reys de
França. E ans de aq̃st Rey les ar
mes ò França erē Lich camps ne-
gres en cāpdoz. E mes se diu q̃ cō
a aq̃st Rey Cloes sos rebellada la
Ciutat de Angulema/e ell vēgues
sobre aq̃lla: e li posas siti que los
murs/e les Torres totes ò aq̃lla
sobtosamēt se lexaren caure fins
als fonamēts. E vist aq̃st tan grā
miracle tots los habitadozs de aq̃
sta Ciutat ab los seg capitās se po-
saren en ses mans/e li demanaren
humilmēt pdo/e ell los pdona de
continēt ells rebe a son puici gra
ciosamēt. E apres hauer sabut lo
rey Teodorich ò Italia les noues
dela batalla que Clodoneo hauia
gonyat ō Alarich/e lo grā dā que
les Goths hauiē rebut tramcs
vn seu fill e vn Comte ab hest
molt grā: y venjar la mort de sō
gendre Alarich los q̃ls venguerē
sobre les françesos/e haguerē ab
aquells lur batalla en la q̃l los frā
çesos fozen vençuts/e mes de. xx.
Milia ò a quells: mozts/e recebra
ren totes les Terres que Clodo-
neo hauia conq̃stades òls Goths
/e tornaren aq̃lles ala senyozia ma
teixa dels Gotths. En lo tēp del
Regnat de aquest Rey Alarich
ço es en lany. cccc. lxxxx. j. per cas
fortiut: o pmissio diuina se mes foc
molt gran en la Ciutat de constā-
tinoble de tal manera que tota sō
cremada/e abzasada E lauozs era
Emperador zeno en Orient.

Clodoneo prim Rey de fransa

No les armes ōl Rey de fransa.

del Rey theodorich de Italia

Del Rey Gelalarich.

¶ E mort lo dit rey Alarich comēça regnar Gelalarich germa bastarst seu en lāy ò nre sen yor cinch cēts e deu āys. e regnaq̃re āys e fō molt desauēturat/e y a poch lo q̃l ana batallar sobre Narbona ab lo Rey gundemūdo de Borgūya òla q̃l fugi sēs alguna vergōya fins a la ciutat ò Barcelona e ò alli se parti en fran ça ò mori cō home ò flach animo q̃ pō ūmatex e lo Regne

De theodorich segon Rey de Italia q̃ vengue en les hespanyes

DEla mort òl malauenturat Rey
Gelalarich vēgue en les hespāyes
Theodorich lo segō daq̃st nom rey
de Italia y recobrar lo Regne y
alō neta Amalarich lo q̃l li partāyla
y esser fill legitim del Rey Alarich. E dela
Reyna Amala suenta filla del rey Theodo-
rich E comensa a gouernar en les hespanyes
Teodorich en lany de nre senyor. D. xiii. e tē
gue la Gouernacio. xiii. anys E cō Amalarich
ner seu fon de edat per regir e gouernar lo po
ble Theodorich sen torna en la Italia Mas
dire los dans e mals que aquest Theodorich
feu gouernant en hespanya Car feu morir en lo
carcer aquell gran e famos Senador ò Ro
ma Boeci Lo qual alli stant feu lo libre appe
llat de cōsolatio e altres obres E apres es stat
nomenat sanct Seuerl lo cors del qual sta en
colunya terra de Alamanya es veritat que Al
darico Rey dels vandols mana tornar totes
les teres q̃ lo dit Theodorich hauia tyrant
cament preses a tots los bisbes e a tots los al
tres Christians bandejats e feu los grans
homes e be e mana reparar les Esglesies des
truides e robades en cara per seruir a nostre
seyor ò feu moltes altres coses ò charitat q̃ m
vull omettre y no esser tā plitja la plēt historia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Del Rey Amalarich E dela batalla hague ab Gilibert Rey de França

Amalarich.

APres q̃ Theodorich sé fou tornat en Italia comença a Regnar en les hespanyes Amalarich. ō net del q̃l dessus hauē parlat ço es en lany de nr̃e senyor cinch cents/e.xxxiij.e regna cinch anys e vuyt meses/e mori en vna batalla hague ab Gilibert Rey de França son cunyat Aquest Amalarich fon no meys enemich dels Christians q̃ lo dit son Aui Theodorich. E en aq̃st temps lo Emperador Justino que era bon christia mana que tots los dela dita secta Arriana morissé a mala mort e supplica al Papa Joan primer daquest nom que vengues ab aq̃st mater mana mēt a Constātinoble. E seguis q̃ preycant vn dia lo dit sāct pare anāt a preicar vn pobre cego li demana Almoyna stant en la porta dela Esglesia/e lo papa posa li la ma sobre los vlls/e ō continēt lo cech cobra la vista/e a causa daquest miracle molts Jnfels en Constātinoble foren cōuertits ala fe catholica/e apres lo dit sāct pare parti ō Cōstantinoble/e vengue en Italia e troba alli lo Rey Theodorich ço es en la Ciutat ō Rebena/e com en aquella Ciutat lo dit sanct pare preica lo Euāgeli Car axi ho mana deu predicar lo Euangeli a tota creatura: lo rey mana pendre aquell ab tots los Christians qui ab ell anauen: e tots los feu morir de fam dins lo Carçer hon stauē. E per no romādre aquest peccat impunit seguis dins nou dies: que aquest malluat rey Thedorich Arria morta mala mort/ço es que dins la sua cambra lo trobarē offegat. E trobas scrit en Chroniques que en lāy. cinch cents. xxx. j. per vn Rey dels vādalos foren toltes a molts bisbes les lēgues per ço com preicauē e cōfessauen lonō de Jesu Christ e sés lengues parlauē per la volūtat de deu foren molts miracles e per a q̃st miracle q̃ jesu christ les hauia fet cō axi parlauē: és lēgua hu de aquells bisbes sen ergul'a/e de continent per judici diuinal fō tornat mut.

Del Rey Thendio O Theodoredo/e dela mort q̃ dona la Reyna Amalasuenta.

AMort lo dit Rey Amalarich la Reyna Amalasuenta sa mare veent se viudare sens fills: e pech reputada per les Goths feu venir per gouernar la terra vn seu parent apellat Thendio/o Theodoredo qui habitaua en Toscana. Axi: q̃ ab cōsentimēt dels Goths lo feu coronar p rey dels hespanyes en lany dela Jncarnacio de cinch cēts. xxxj. E regna: xvij. āys e. iiij. mesos En tēps de aquest rey entraren los Reys deles Gallies en hespāya: e estāts sobre Tarragona aplegarē se les Goths: e prengueren lur capita Thendisclo lo q̃l pres los ports de Aspa dels Fraçesos: e batalla molt virilment contra les françesos: e alli mori gran nombre ō frāçesos. E com lo dit rey Theodoredo: se veee molt poderos Sēyor enles hespanyes oblidāt les beneficis que dela Reyna Amalasuenta havia rebut fou litant ingrat e desconeixent que mana bandeiar la dita reyna: e ala fi la feu morir en vn bāy. E axi aquest maluat e desconeixent rey fōch mort per

De sāct Benet, cassinō De Totila Rey dels Estrogots

les mans de vn criat ōla dita reyna stant segur en son palau en Siuilla. En temps de aquest maluat rey fōch sanct Benet lo major hermita que era en la Montanya apellada Cassino. E cō Totila rey dels Estragotths hois dir ōla sanctedat de sanct Benet que prenosticaua les coses es deuenidores no seu altra cosa sino q̃ pres sanct Benet e volent lo cremar ab la sua cella ensempsre no ho pogues ser lāça aquell en vn forn calent: e lo dit sanct benet ex in lo dia prop seguēt tot censer: e sens esser cremades les sues vestidures e sa calegre per virtut de deu. E veent lo dit Rey Totila tan gran miracle ab gran humilitat: e bēignitat: e reuerencia ana visitar aquell en sa hermita. E sanct Benet li dix Rey Totila apartat del mal en que vius e vulles cōexer deu: e seruir lo. Car sapies: que has ō Regnar. 9. āys e conquistar Roma. E oydes aquestes sanctes paraules de sanct Benet partis dell lo dit rey Totila molt alegre. E de continent tira ala via de Calabria: e pres tota aquella Prouincia. E dalli passa en Sicilia: e pres la per força darmes. E dalli vigue a Roma e tingue la tāt assetiada que per fam li hagueren obrir les portes dela Ciutat. E entrat que fō en Roma no consētiq̃ nenguū dan fos fet ala dita Citat E en aq̃st temps ço es lany. D. xlij regnant lo dit rey Theodoro forē vists en la Gallia diuersos senyals Car vna cometa aparegue lo dia sanct ō Paschate lo Cel fou vist cremar: e caygue dels nuuols vera sanch enlos vestimēts dels homēs e en la casa de vn home apparegue de dins banyada de sanch. E forē molt poch apres diuerses: e grās pestilencies p tota aq̃lla terra.

542

E esseēt mort lo dit rey Theodoredo/o en altra manera apellat Thēdio prēguerē los Goths per Rey Thendisclo/o Thogilo en lāy de la Jncarnacio ō D. xlviij. lo q̃l rey se dona a molts grās vicis forçant les mullers de sos Vassalls en la carnalitat desordenada: e p causa de aq̃st desorde mata molts de sos Vassalls q̃ cōsentir no ley volien los q̃ls apres no podent cōportar la sua mala vida lo matarē ē vn palau dins la Ciutat de Seuilla.

Del rey Agila: e con fō mort per sos vasalls.

QUāt fou mort lo dit rey Theodoredo/o Tēdio los Goths prengueré per Rey Agila en lany ōla incarnacio ō cinch cents. l. E regna. v. anys. En lo primer any ō son regnat vēgue sobre Cordoua: e los dela Ciutat batallaren ab ell: e desbataren lo: en tal modo: que matarē gran part dela sua gent: ētre los quals hi mori hun fill del dit rey Agila: e ell fugint escapa deles mans dels Cordoues: e se dona en mans de sos vassalls quil mataren. E en aquest tēps: ço es en lāy cinch cēts liij. fou tant greu Juern: e tan aspre en Hespanya quels Rius se gelaren en tant q̃ podié passar sobre aquells: e los ocells constres ō fam: e per fortuna de fret eran esmortits: e tot hom ne podia pēdre ab les mans a ses voluntas.

Del rey Atanagildo.

REgna Atanagildo aps mort del dit rey Agila ço es en lany ōla incarnacio ō cinch cēs. lv. āys e Regna quatorze āys fonch molt bō rey: e rebe lo baptisme: e la fe catholica molt amaga

Universidad de Deusto
Biblioteca

dament per por q̃ sos vassals nol matassen. En tẽps de aq̃st rey Atanagildo se segui: que vn Jubeu menysprcant la ymatge de nostre Senyor deu Jesu christ li dona ab vn dart vn grãcolp en lo costat ỏl qualisque de cõtinẽt molta sanch E aço vist per los Christiãs lo dit jubeu fonch apedregat: e ans que morts dix volia morir Christia: E axi dit jubeu morí ab gran contrictio. E seguit aquest acte lo dit rey Atanagildo mana celebrar sesta ỏ la passio de la ymatge ỏ jesu christ E mes en aquest tẽps se segui que vna grã Mõtanya la q̃l staua prop del Riu quis appellaua Royneros lo qual es entre la Frãça Gottica: e Hespãya: brama per molts dies com a bou: e partis p lo mig e dona sobre altra Montanya poblada: q̃ staua molt prop de aq̃lla: e caygue en lo Riu ab totes les cases: e Esglesies: e homẽs: e besties en tant que periren: en dit Riu gran multitut de gent. E morí lo dit rey Atanagildo en la Ciutat ỏ Toledo de malaltia: cõ a bor: e fael Christia. En lo temps del regnat de aquest Rey Atanagildo: ço es en lany. sinch sets. lxi. seguis q̃ vn jubeu furta vna ymatge de Jesu christ de la Esglesia: e forada aq̃l la ab vn dart: e apres aportala sen en casa sua volent aquella cremar e cõ la tengues entre les sues robes amagada descobrí la per metre la en lo foch: e trobas tot plen ỏ sanch qui era exida de la nafra ỏ la ymatge. E p aq̃sta causa fou ps lo jubeu: e fou finalmentallapidat

Del Rey loyba primer

daq̃st nõ: e ỏ Leonegildo sõ frare.

E Lo rey loyba comença a regnar apres de Atanagildo en lany de la incarnacio ỏ cinch cẽs. lxviiij. E regna tres anys: e presper cõpanyo en regir lo regne leonegildo son germa segons alguns han scrit/e segons altres era sõ fill. E cõ se vulla sia aquest leonegildo gouernaua aq̃sta nostra hespãya e Loyba la França gothica. E en temps daq̃sts dos hague vna grã contentio entre los hespanyols e Francesos sobre la pascha de resureccio cõ los hespãyols Digue ssen ques deuia tenir/a. xxviii. de Març. E los frãcesos/a. xv iij. de Abril/E axi los vns/e los altres cultiuauen la pascha com dit es e p demostracio de la veritat nostre senyor demostra lauors vn miracle de hon apparegue que en mil lor tẽps la seyen q̃ los hespanyols Car en aquest temps en totes les piques hon acostuma de star la ay gua beneyta en les quals batizen los infants daua nostre senyor ỏu ay gua per a batizar/e seguis que nostre senyor deu ne dona tant solament en les piques dels frãcesos/: e no dels hespanyols. E morí aquest Rey loyba ỏ malatia en Narbona.

E mort lo dit rey Loyba comença a regnar Leonegildo ẽ lãy ỏ nre senyor de cinch cents/e lxxij. E regna xviij. ãys casas ab Theodora filla de Severiano Duch de Carthagenia lo q̃l fou fill del rey Theodorico. E hague daq̃sta Theodora q̃ venia ỏ li natge realtres fills hu fou sãct leandre/e laltre sanct Isidoro los q̃ls hu apres altre forẽ Archebisbes de Siuilla. E lo tercer fou sãct Fulgenci Archebisbe de Carthagẽia E mes ne hague vna filla apellada Florencia q̃ fou Monja ỏ sancta vida/ E aquest rey Leouegildo ẽ lo

Sanct Leandre.

Sanct Isidoro.

Sanct fulgenci.

méçamẽt de sõ regnat hague molts enemichs/e subiuga totes les ciutats les q̃ls en les hespanyes li sorenrebelles/e cõquista Saucya/e Venesi/e Proenca/e altres moltes terres. E vltra los ỏssus dits fills hague vn fill appellat Hermegildo lo q̃l casa ab la filla de Hilbert rey ỏ França lo q̃l era christia/e Hermegildo p amor sua se conuertia la fe catholica/E cõ lo dit rey Leouegildo fos de la secta arriana hague tan gran annig ỏ Hermegildo esser christia q̃ mana lo p̃n guessen/ e ten int lo axi pres a mõestal moltes vegades q̃ volgues lexar la fe de Jesu christ faent lo cert q̃ si axi no hofaea q̃ manaralo matassẽt: E cõ ja Hermegildo fos illuminat per lo sanct spit respos al rey q̃ faes dell lo q̃li plagues cõ fos son pare/e sõ senyor/e que p temor de la mort el no lexara la vertadera ley ẽ la q̃l ỏu li hauia cridat/e lauors lo mal uat rey/e cruel pare Leouegildo pres vna destral que ppsi troba/e dona li ab aq̃lla tan gran colp en lo cap q̃ de continent dit Hermegildo caygue mort en terra. E axi Hermegildo fon martyr p la sãcta fe catholica/e me sauãt hague aq̃st rey Leonegildo altre fill appellat Ricaredo q̃ regna apres ỏll/e morí de malaltia aq̃st rey Leouegildo ẽ la ciutat de Toledo. Y es ỏ notar q̃ en aq̃st tẽps: ço es ẽ lãy. dlxxxviij so tan gran abũdantia ỏ pluges q̃st diluuí en les parts de Venecia/e ỏ Italia en tãt q̃ nos lig de noe en sa sian stades mes pluges que tãt forẽ grans/e tant durar ẽ q̃ la yga puia sobre los mars de Roma/e aquest rey Leõegildo exẽplia/e cresq̃ sõ regne en hespãya/e fo lo pmer rey ques posa a taula tot sol/e es vesti ve stidures reals p q̃ enans tots los reys se posauẽ a taula ab cauallers e anauen axi vestits cõ cauallers.

Ricaredo primer cõmẽça a regnar a ps ỏla mort de Leõegildo pare seu en lany ỏ nre seyor ỏ cinch cents/e lxxxx. ãys aq̃st fou molt bõ rey/e bõ christia/e regna xv. ãys solo. i. rey ỏls goths christia e ỏstruiỏ totes les hespãyes la heretgia de Arria en la q̃l sou sõ pare/e los altres reys Goths p decessors seus/e feu gran be als christiãs / e reedifica/e repara moltes eglesies E a tots los heretges ỏles hespanyes q̃s volguerẽ cõuertir a la fe catholica fae moltes hõres/e lexals tots lurs bẽs/e dona als moltes frãqueses/e los altres q̃ volian star/ e viure ẽ la heretgia arriana lãçals ỏ tota la hespãya/e ps los tots q̃nts bens tenie/e torna en les hespãyes tots los plats/e clergues q̃ stauen ban dejats/e torna als lurs eglesies erẽdes. E aps q̃ aq̃st noble rey hague tornat ẽ les hespãyes sãct Leãdre/e sãct Fulgẽci/e los altres plats e clergues q̃ stauẽ bãdeiats de les hespãyes p mãtenir la fe de Jesu christ mana q̃ picassen la fe de nre seyor deu iesu christ/e feu cõcell for mat en Toledo en lãy ỏ nre seyor cincecents nozãta quatre ỏ hon se seguiq̃ la heretgia arriana del tot son cõdemnada/e daquiauant les goths forẽ ferms ẽ la fe ỏ iesu christ los q̃ls hauian stat en la hetgia ỏls arrians. cccl xxj. ãy/y en aq̃st tẽps era Maurici Empador de Roma/e lo papa sanct Gregori pmer apgaries ỏ l q̃l nre seyor ỏu trague ỏ ítertraia Empador/e mes ẽ lo tẽps ỏl dit papa Gregori lo qualẽ cara regia lo papa/e era en lãy. dc. ij. forẽ vistes en nilo fluui de Egipte vnes besties o animals hauents forma humana al homens/e sembres cõ es de mig cors enauall stants sobre la ygua los quals coniurat per ỏu

Del rey Ricaredo. i.

Universidad de Deusto
Biblioteca

delmatifins hora nonase de mon
strar en/e forzen vists/e regnãt aqst
Ricaredo/o en altra manera ap
pellat Richardo en les hespanyes
y enlo temps de Maurici/e Phocas Empadors Joã de natio dels
Goths dela puincia de Lositania
natural stant Monio ôl ordeô sãct
Benet home de gran sãn deta/ y ẽ
lengua grega/e latina molt erudit
lo qual studiu per. vij. anys en Cõ
stãtinoble stãt enedat ô adolescẽcia
e apres dels dits. vij. anys sen tor
nae en hespanya allhon fo pinogu. en
bisbe ô Gerõa se ouertirẽ tots sos
germãs ôl la hetgia arriãa a la fe chri
sti ãa/e mori ẽ lay ô nr̃e seyor sisẽts
en lo temps daquest rey entrar en
en hespanya Setanta mil hõmes
de armes ôls frãçesos/y ẽ lo tẽps
que aquests frãceios vengurẽ lo
rey Ricaredo era detengut ô ma
latie/e per no poder anar en pssõa
tremes hi vn gran senyor vassall
seu natural de Madrit que lauors
se appellaua Altidio ab moltes
gens lo qual se combate ab tota la
sua gent ab los Françesos ôls q̃ls
hague la victoria/e mata/e prẽgue
la maior part dels dits Frãcesos
en calçant los fins en la França/e
mesauant aquest rey Ricaredo ba
talla moltes vegades ab los Ro
mans/e sempre los vençe/e totes
les terres que son pare guanya p
armes aquest les guanya per amor
axi que mes tota la hespanya en
pau. E fou molt iust liberal/e pia
dos/e aleua sos regnes de molts
tributs que lo rey Leonegildo sõ
pare los hauia imposats. E mori
aquest noble rey Ricaredo en To
ledo: apres hague reebut los sãcts
sacraments ab grande uocio com
a bo feel christian e feu molt plo
rat no solament per totes les hes
panyes mas encara per totes les
altres parts a hon la sua bona fa
ma scampada era.

Loyba segon com
mença a regnar apres
la mort de son pare Ri
caredo en lany del seny
or Siscẽts/e cinch ays
e regna dos anys/e cinch mesos/e
en son temps commẽça la secta ôl
maluat Mahomad. E axi mateix se
commença la festa de tots lancts p
la q̃l ordenar lo papa Bõifaci terç
demana al Emperador Phoca vn
temple ques appellaua Pdant con
en Roma ẽ lo qual los Gentils ce
lebrauen lurs festes. E aço demana
per aser hi Eglesia en que se ce
lebras la dita festa ô tots sãds/e q̃
aquella da quiauant se taes ppetu
alment cascũ any en lo primer dia
de Nouembre E nores mẽys en
lany. xvij. que mori papa Sauini
ano/e fo papa lo mate xay lo dit Bo
nifaci/e elegui que com vn pobre ô
manas almoyna a algũs navegãts
e no lindonassen dient lo Nouxer
al pobre no hai escura ô damanar
almoyna car no hauem aci sino
pedres. E cõ lo pobre hagues dit
dons tot quant hi cha se conuerte
sca ẽ pedre: tot quãt aura ẽ la nau
quis pongues menjar de continẽt
se conuertien pedres romanẽt hi
la forma z color per lo qual mira
cle/se jegui molt ô becarlo nauxer
e tots sos compãyons se donaren
al seruici de nostre senyor deu/e
en aquest temps mate xi ô tan gran
fret que qualsi totes les vinyes per
tot los Mon forẽ cremades/e les
messes ôl any pp seguẽt totes peri
ren. E mes en lo dit tẽps papa Bo
nifaci dellw scrit obtengue del dit
Pdhoca Empador dels Romans
q̃ la esglia Romana fos cap ô totes
les esglesies ôlmõ E car la esglesia de

Del Rey Loyba fill del Reuentur Rey Ricaredo.

Constantinoble se escriuia primera
de totas les altres/y en aquel tẽps
mateix se seguiu vna gran cruel
tat ô Theodorich quis cõbate ab
sõ frare Theodobert reys tots ô
França lo qual los seus mataren
e lansarẽ lo cap ôl dit Theodobert
per lo mur dela ciutat de Colũya
hon fugit del dit son frare sera re
tret E apres pres los fills q̃ erẽ sos
nebots/e matals/e queni hauia q̃
encara portaua la capida blanca
del Baptisme prengue/e baten les
pedres/e a tot ao feu a consell dela
mala dõa auia sua appellada Brũ
childis Regina la qual li dona en
tendre que lo dit Theodobert no
era sõ frare car deya era fill ô vna
puta concubina de son pare/e fos
nat en adulteri/e per ço la cõsella
li lauas lo Thesor/e regne del dit
son pare.

Gundemiro regna a
pres la mort ô viterigo
en lay de nr̃e senyor ô
Dc/exiiij. ays/e regna
dos anys/e en lo pmer
any de sõ regne mogue guerra als
Gascons/e crema/e destruhi tota
la llur terra/e mata molts de aq̃lls
En temps de aquest rey foren psos
per Lotarir rey ô Françatots los
fills del rey Teodorico en batalla
e mata aquells/e feu leuar la ma/e
vn peu dela Reyna Brunichilda
e feu la rossegar ẽ la coa ô vna Eu
gua brauaq̃ ço cõ ôyalo dit rey q̃
per causa de dita reyna erã morts
dos Reys/e mori aquest rey Gun
demiro de infirmitat en Tloedo.

Gisebuto commensa
regnar apslamort ôgũ
demiro en lany de nr̃e
senyor ô Dc. exvij. ays regna nou
anys fou rey molt catholic E zela

Del Rey Gũdemiro

Del Rey Gisebuto e deles victorias

tant en lo seruici de nostre senyor
deu que a causa sua forẽ cõuertits
en Hespanya a la fe catholica Ho
ranta mil Jubeus. E aquest rey cõ
quista totes les Ciutats/Castells
e Viles quis tenien plos Romãs
en Hespanya/e batalla ab ells mol
tes vegades/e hague sẽpre victo
ria: E tant aquest noble rey en Ci
uilla: essent Archabisbe sãct Jsido
ro se mogue vna heretgia p gents
quis appellauẽ Acefelos p la q̃l co
sa lo dit rey mana applegar Con
cell hon se aiustaren molts plats
e entre aquells vengue vn Bisbe
qui defenia la heretgia dels Ace
felos/e sãct Jsidor en publich con
sistori disputa ab dit Bisbe per al
guns dies. E per rahons vertaô
res/e euidents lo feu atorgar/e cõ
exer lo error ẽ que staua/ recõsilia
a la fe catholica/e axi mateix tots
aquells qui dita heretgia tenien/
e lo rey los perdona benignamẽt
E aquest rey fo molt litterat/e molt
poderos bẽigne/e molt liberal/es
forçat/e iust. E tenint sos regnes
ab molta pau/e concordia/emma
laltis de tal malaltia que mori
iatsia alguns han volgut dir que
mori mazinat com seu ulla sia stat
la Chronica no diu mes del que
es en scrit/e en aquest temps durãt
lo regne ôl dit rey Gesebuto estãt
papa Bonifaci quint fo cõgregat
Consili general en espanya hõ fo
ordenat que totes les Jdoles fos
sen trencades les quals algũs ôls
Romans hauien lerades cõ en ca
ra Jdolatrauẽ lauors los Romãs
e apres ordenaren molts Bisbats
e consegrarẽ molts Bisbes: e mes
en aquest temps que era papa Ho
nori primer cõ papa Bonifaci fos
mort lo dit rey Gesebuto entra en
les Sturies/y ẽ Galicia ab la sua
host/e preses aquelles prouincies

Universidad de Deusto
Biblioteca

amplia lo seu regne tro a finib⁹ tre e ẽtra als termẽs ò hercules grech/e ordẽats ẽ aquelles regiõs/Duchs Cõptes / Gouernadors tornassẽ ab victoria en Castella es veritat que he legit en vna historia ò Hespanya que ha mes de. cc. anys es scrita que lo mestre Diuã en Galicia no ẽtra lo Rey Gesebuto car iames aquella prouitia nos pogue pendre e per força darmes Ans en cara huy es poblada dels primers habitadors. E en temps daquest rey Gesebuto comença a preicar Mahomet la sua mala secta en la terra ò Mecha een las altres terras dela mar ẽ ara son de morors.

Del rey ricaredo segon.

RIcaredo segon apres dela mort de sõ pare Gesebuto comença a regnar en lany del seyor sis cents e vint/e cinch anys/e regna set mesos/e morifadri e desort poca edat/ e per ço cõregna poch nos ha cõtinuat dell mesauant.

Del rey Gentilla.

DE continent que Ricardo fo mort alçaren los Gots per rey Sentilla en lany del senyor. vj. cẽts/ e vint e sis/ E aquest Sentilla es estat Capita ò gots en temps del rey gesebuto molt bon Caualler sforçats e molt saui e discret en la guerra/e per ço los Gots lo prengueren per rey/e tant com regna guanya totes las terras que los Romans en les hespanyes tenien/e hague ab aquells moltes batalles de que sempre fo vencedor en tant que aquest fo senyor de tota Hespanya e en lo temps daquest rey los Gascons corregueren tota la prouincia de Tarragona/e decõtinent ẽ hosabe aplega tota la sua host / e vengue cõtra aquells/e ò stroçals tots/e mata molts dells en calçãt los per tota la lur terra deposant los de lur senyoria ẽtant que los dits Gascons vengueren a venia e per quels pdonas meterẽ lo entre mans allur cost/e despesa la vila de Olit en Hauarra: Aquest rey fo molt catholich/e molt gracios e huma a sos vassalls/e molt brau e terrible a sos enimichs/e fo molt amat en les Hespanyes : cridauen lo tots los poble s pare ò lis pobres. Mori en Toledo ò molt grã enfermetat/en lany de nostre senyor : Sis cents/e xxxvi. E en aqst any prengueren los Moros Hierusalem/e tinguerẽ lo pdos anys assetiat/e segons he trobat scrit ẽ la chronica del Archiurcal ò Barcelona apres daquest Sentilla regna son fill Reximiro mas no diu p qui temps sino que apres ò ll regna son germa Sisanando.

Del rey Sisanãdo

SIsanando apres la mort de Sentilla cõmẽça a regnar en lany de nostre senyor Sis cents e xxxvj. E regna cinch anys/encs trobe scrita cosa algũa dell digne de memoria sino que en lo tercer any te senyregnat comẽça concel general en Toledo lo ql vengueren tots les Archabisbes/e Bisbes de totes les hespanyes/a hen sozen ordenades moltes coses en seruici de nostre senyor deu/e en profit/e augment ò la religio Christiana/e aquest fo lo quart concell qui celebra en Toledo. E en temps del dit rey Sisãando mori sanct Eugeni archabisbe de Toledo. E diu messẽ Diego de valera en la chronica ha de hespanya que nos troba scrit aqeust Rey Sisanãdo a hõ mori ni hõ no E jo qui fas la present historia he trobat en huna gran chronica de Hespanya cõ lo dit Rey sisanando mori en la Ciutat de çaragoça de malaltia corporal en lany de nostre senyor ò quarãta hu. e trobes scrit que en son temps: ço es en lany de nostre senyor sis cens. xxxviij. que Constanti fill ò heracliõ Emperador succebint en lo Imperi dels Romans lo quart mes ò l seu imperi fo mort per ver i que li dona Martina sa madrasta la qual ab Pirro patriarcha de Constantinoble e ab son fill appellat heraclion germa del dit heraclion vsurpa lo dit Imperi dels romans Empero apres lo Senat de constãtinoble seu tallar lo nas al dit fill de la dita martina: cõ a vsurpador del dit Imperi e ala dita Martina la lẽgua. E fo ulos dos judicats: e foragitats lo dit Imperi.

Del Rey Sentila segon.

LO Rey Sentilla segon comença ha regnar en lãy de nostre senyor sis cens e. xli. E regna quatre anys. En lo ql tẽps n os troba res hajafet digna ò memoria sino que feu celebrar en Toledo dos Concells generals en los quals forencõ firmades totes les coses: que p Sisnando forzen ordenades: e altres moltes molt mes necessaries e pfitoses/En la ordinacio deles quals fo lo principal sãt Isidoro Archabisbe ò Siuilla ẽ lauors era priuat ò les hespanyes E mori aquest benauenturat sanct Isidoro molt sanctament en la ciutat de Siuilla a. iiij. dies ò Abrill del any de nostre Senyor sis cents quaranta tres: en edat molt prouecta. E mori aquest rey Sentilla de malaltia corporal en la Ciutat de Zamora.

lapraes. la mort de sisamando

Del Rey Tulcas.

APres dela Mort del rey Cintila alçaren los Goths per Rey son fill Tulcas. E comença a regnar en lãy de sis cẽts e quarãta cinch e regna dos anys e tench son regne en pau per tot a quest poch temps que regna e fo molt bon chrestia huma benigne e liberal: e confirma totes les coses que los bõs Reys antecessors seus hauian ordenades en les hespanyes e mori en Toledo cõ a bõ e fel Christia/e fo molt plorat per tots: per la gran sperança tenien segons son bõ viure que seria molt bon Rey.

Del rey Syndesindo.

E cõtinẽt quel Rey Tulcas fo mort Sindesindo pres lo Regne per força en lany del senyor sis cents quarãta. E regna deu anys e en lo començament de son regnat tre/mes supplicar a nostre sanct pare que la primacia ço es la major potestat o dignitat deles sglesses deles hespãyes fos en Toledo: o en Siuilla/ olla hon al dit Rey pargues esser millor e lo sanct pare o atorga: e axi la primacia tẽgue Siuilla en pau en tot lo temps de aquest Rey per quant lauors hauia gran contencio e discordia entre Toledo e Siuilla sobre aquesta primacia la qual latine dicitur Metropolis: e axi fou appellada Seuilla Metropolis hispanie. Aquest Rey confirma tot es les coses que sanct Isidoro hauia ordenat. E en aquest tẽps hauia en Siuilla vn

Universidad de Deusto
Biblioteca

Archabisbe natural de Grecia a pellat Theodisco lo qual era mal home Jatsia se demonstras molt home debeze corrompes ab la sua demonstracio de sãcte dat algunes scriptures compostes per sãct Isidoro les quals encara no er en demonstrades ze posa en aquelles algunes errors a nostra fe catholica. E com li fo prouat lo contrari lo Rey lo fo cõdemnar per heretge. E condẽnat: que so aquest Archabisbe per heretge de continẽt fo bandejat ò Siuillaze lauors ell sen passa en Aphricaze seu se moroze prebica grans mẽtides ze falsedats (contra la fe) de nostre Sẽyor ò Jesuchrist E p aq̃sta causa com lo rey Eindesindo mana passar la primicia dela Eiglesia ò Seuillaala esglesia de Toledo zaricõ antigament la solia tenir. E feuce lebrar lo seten Consili en Toledo e foz n hi quatre Archabisbes ze bisbes ze los procurados dels altres prelats deles Hespanyes q̃ per Justas causes no hi poguerẽ venir ze nes hi com parague altra molta Clarecia ze tots los grans Sẽyors ò l regne. E aq̃ fozẽ fetes moltes Leys constitucions ze statuts molt profitoses ala Religio Christiana. E fo aq̃ elegit per Archabisbe de Toleda sanct Eugenio E aqnesta electio fo tremesa per lo dit rey al sanct pare ze supplicant lo que aquella confirmas de continẽt com a bonaze sancta. E mes lo dit rey per son Embaxador que era vn sanct home bisbe de çaragoça appellat Tagia feu supplicar al dit sanct pare ze que tremetes al dit rey los Mozals de sanct Eregozi. E lo papa respos al Ambaxadoz q̃ segõs lo gran nombze dels libzes qui staua en lo Thesozdela Esglesia seria cosa molt greu de trobar ell lo libze q̃ demanana. Car nunquetal libze hauia pogut trobar tant no l hauia fet cercar. E lo dit sanct bisbe fo molt desconsolat da q̃sta resposta ze veẽt no poder aconseguir la peticio suademana li fos dada licencia per nostre sanct pare que al menys ell pogues vellar ze ozar en la Esglesia majoze nostre sanct pare ne fo cõtent. E lauors lo dit sanct bisbe ana ala Esglesia dels Apostols sanct Pereze sanct Pauhe posas alli ab grãdeuocio en oracioze quasi en la mija nit apareguerẽ li los dits Apostols ze ab ells sanct Gregozi en molt gran claredat he digueren li lo loch hendit libze se trobare. E lendemalo dit sanct bisbe tot aço recompta al dit Pare sanct. Lo qual decontinent mana cercar dit libze. En aq̃ll loch: que los sancts Apostolls hauien dit se trobazẽ. E ari lo trobaren ze ab molt grã alegria lo sanct Pare mana dar lo libze al dit sãct Bisbe. E en aquesta forma vẽgueren los Mozals de sanct Gregozi en Hespanya. En aquest temps alçaren los Gotths per Rey a Recisundo ab son pare Eyndasindo Juntamẽt. E regnarẽ quatre ãys e vint dies pare/e fill. Aq̃st Rey tengue les Hespanyes ẽ granpau e traquellitat/e no cessaua de conuertir ala se catholica les per sones presces ẽ crim ò heregia/o apostasia si conuertir nos volian los bandejaua ò totes les hespanyes ò tal manera que tota la terra era neta de Jubeus. e heretges/E seguis que stant aq̃st Rey en Toledo se en malalti, de tal manera que en la dita Ciutat de Toledo finisos darrers dies.

Del Rey Recisũdo e en son temps viuia lo benauenturat

sanct Alifonso/o Ildefonço.

Apres dela mort ò Sindasundo romas per Rey sõ fill Recisundo lo qual cõdit es fou alçat p rey Juntament ab l o dit son pare Eindasundo. E comença sol a regnar/en lany de nostre senyor sis cents. E .lvij. Regna axi sol .xviij. anys/e xi. mesos. E en lo començament ò son regne conuoca Concili en Toledo juxta la forma tẽguda per sõ pare. E en lo vij any de son regnat cõgrega altre Cõcili en Toledo En aq̃st any fon expellit del regne de França lo Rey Theodozico e en loch de aquell posaren son germa Belderico que regnaua en Austria q̃ es en Alamãya/e Theodozico se mes a Monjo en lo Monastir de sanct dionys de paris. la historia francesa appella aquest Rey Terri germa ò lotario loq̃lans dell hauia regnat quant expelliren ò l regne son germa Gilberto. En temps da quest Rey entraren los Gascons en Hespanya E lo Rey aplega totes les sues hosts e vengue contra ells de tal manera que mataren molts de dits gascons. en aquest temps mozi Eugenio Archabisbe sanst de Toledo. e posaren en loch ò aquell sanct Ildefonso lo qual era Monjo de molt sancta vida/e ò bon linatge e dexeble de sanct Isidoro en temps del qual vengueren en hespanya los heretges de França Gotthica appellats Pelayoe Tendio/e ab la llur heretgia cozzõperẽ molt grã part ò la gent de hespanya negãt la verginitat de nostra senyora sãcta Maria. E com lo beneueturat sanct Ildefonso aço sabe disputa ab ells en publich/e confo nels ab moltes sanctes/e approuades auctoritats ò ls testamẽts vell/e nouell e ab les sues sanctes predicacions refozma la gent de hespanya en lo vertader coneriment dela verginitat ò nostra seyora E feu expellir los dits heretges ab gran desho nra llur deles hespanyes e p aq̃st seruici fet per sanct Ildefõso ano stra senyora la verge Maria ella li apparech ab gran companya ò ls Apostols/e altres sancts anant ell a matines a companyat de molt clerici/e de molt poble lech ab cã ò les enceses en les mans/e en p sẽcia ò tots li dix la senyora nostra per ço com tu ab fe/e ab firme sahas cẽyt los lõs ò l teu cors ab cinta de v̄ginitat/e has confirmada en los coratges dels Christians la glozia/e laor ò la mia virginitat ab la luz/e gracia ò la tua paraula pren aquesta vestidura q̃ yo done a tu per que stes honrat en aq̃sta vida/e en laltra de glozia/e de sanctedat/e vestiras aquella en les festas de pascha/e en los altres dies deles mies festes/e ò ls altres sãsts principals/e ò continent nostra senyora desparegue/e lo sanct Achabisbe romas molt alegre ab lo glozios do dela vestidura que nr̃a senyora li dona. E daq̃ auãt mana lo dit sanct Achabisbe que fos celebrada la festa ques nomenada sancta Maria de desmbze/E des que mori lo dit sãct Archabisbe nũqua fon Archabisbe qui gosas vestir aquella vestidura sino lo Archabisbe sisberto lo qual p sos ò merits fõ de aqusta dignitat ò Archabisbe ò Toledo priuat pero en los miracles los quals son scrits ò nostra senyora se recompte que aquest Archabisbe que vesti la vestidura ò nostra senyora era appellat Sicario/e que las acosta tant al cors q̃l mata. E aquest Rey Recisũdo fõ home molt bo just deuot liberal.

Ildefonso Archabisbe de Toledo primer Mõjo ò sãta vida.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gracies: e molt cōmu e tengue sos Regnes ab molta pau e cōcordia e morí sens infants enla vila de Bamba prop de palencia de ma laltia que nostre senyor deu li dona lo primer dia de Setembre del any de nostre senyor sis cents setā ta e cinch. E per que morí sens in fants se mogue gran discordia en tre los Duchs e Cōptes Gotths cō cascu volgues esser Rey speci alment lo Duch de cordoba a pe llat Eugurinebot del dit Rey e vrissa Duch de Cantabria: e Iu lia Compte de Granada: e lo no ble Baro d'alta sāch Pdelagi per lo qual la fe christiana en hespāya fo saluada: e lo linatge real fo man tengut aquests e molts altres del regne se leuaren vns contra altres e suscitaren entre ells grans gue rras. E finalment apres d'moltes morts e dans seguits elegirē Rey apellat bamba segōs se segueix.

Del Rey Bamba e sles sues conquestes/e com morí en lo Monestir de pampliga.

VEngā ara a parlar d'l noble e potētissimo Rey Bāba d'ueu saber primeramēt que apres mort del Rey Ketisundo elegiren los Gotths quel Rey de Bamba qui era molt bon Caualler e d'millor linatge dels cauallers Gotths en lany de nostre senyor sis cents setā ta sis. E regna non anys: e ātre mesos e accepta aquesta real dig nitat contra tota sa voluntat car nos reputaue digne en gouer nar e tenir tan gran cosa com es poble e perço no consentiquel no menassen Rey fins que fos vntat com se acustūaua dels altres reys Gots que foren tots los magnats cauallers e gents de estima deles hespanyes en Toledo ab lo dit Bamba fo alli vntat e coronat per Rey en la Esglesia major de sanc ta Maria per mans del Archabis be Eurigo: e tots li prestaren ho menatge: e prometen tenir lo per llur Rey e senyor: e jurar en de esser li leals. E lo Rey Bamba jura que tendria sempre la fe catholica els guardaria tots llurs priuile gis: e bones cōsuetuts e cōstums E apres que lo dit Rey Bamba fo vntat: e coronat en spanya de tot lo poble alli congregat li isque dla boca vna Abella: e vola molt alt en vers locel d'que tots fozē molt admirats: e alguns sauis qui aqui se trobaren diguerē que los Reg nes de hespanya hauien esser per ell molt hōrats: e augmentats: y en lo començament de son regnat le uas contra ell lo compte d'Nemes appellat Ilderico: e adherirēse al dit Cōpte molts altres traydors e leuas ab tot son cendat: e roba tots aqlls los qls stauen ab grā de sig de venre lo Rey Bamba llur senyor E quant el rey Bamba sa be aquesta nouitat mana juntar grans gents: e cridaa paulo caua ller natural de Grecia del qual lo dit Rey molt fiaua: e mana li q̄ fos capita deles gents darmes cō tra lo Compte Ilderico quis era leuat ab la terra e la d'strubia e ro baua e aquest Pdaulo era hude a quells qui hauien prestat home natge al dit Rey Bamba en Toledo: e com fo ab la host del Rey primer la jūtas ab lo Compte Ilu derico: e fundas a st Remismun do Duch de Cantabria e a molts altres traydors: e tengue ab ells manya prometēt los moltes grās heretats e riqueses quel alçassen per Rey deles hespanyes e tota la França Gotthiga consentis en a

Celtiberia.

ço. En aquest temps los Gascons començarēde fer guerra enla ter ra de Celtiberia qui es tot Arago e part de Castella: e lo rey bamba y fonch en persona cōtra los dits gascōs: e destruils en mata molts dells: pres los la terra: e posala en Senyoria sua: e los qui romangue ren en no fer guerra al dit rey fo rē apellats leals vessalls. E axilo dit rey les pdona: e sparti ab grās hosts les q̄ls partiē quatre parts la vna en via ala prouincia de Nauarra ab vn cosi seu apellat Desi derio. E la segona host tremes ala terra de Cathalunya hon hauiē jurat p̄ Rey lo dit paulo. E la ter ra host mana fos derrerament: q̄ tolosa. E ab la quarta host lo rey bamba ana: e pres lo camí de bar celona ques ara alçada per dit pau lo: e entra lla decōtinēt lo dit rey bāba p̄ fozça darmes. E dalli par ti: e fos tots los castells: e lochs quis eren rebellats contra ell de hon hague molt gran presa de Oz e de Argēt: e seda: e altres moltes Joyes: e tot ho parti cōa Rey liberal entre les sues gents sens pendre per asi: ne tenir ne cosa al guna. E daquiauāt fou molt amat dels seus. E pres lo castell de Cob liure al duch Renusmundo: e al gūs altres traydors: e leuals pre sos ab ell: e hud aquests traydors quis appellaua Seuerino escapa de Collliure: e ana sen fugint a Nar bōa: e dix al dit Pdaulo tot lo que lo dit rey bamba hauia fet. E lo dit paulo hague tan gran temor que no gosa esperar lo rey: e ana sen fu gitiu per ala Ciutat de Nimes. E la gent del dit rey combate la ciu tat de Narbona: e entra en aqlla per fozça de armes. De alli vēgue lo rey Bamba a Magalona: e cō batela per mar: e per terra: e pres la per fozça de armes. E d'alla ana contra Nimes hon staua Pdaulo lo traydor: e ab ell molts altres tray dors: e gran gent de fransesos qui li ajudauen: e posa lo siti sobre la ciu tat: e combate aquella per moltes parts tot vn dia: e vna nit. E fins lendema per hauer per duda molta gent no poguer enpendre la ciu tat: e entraren li axi per fozça dar mes: e los Gotths an auē per los carrers mata tants: e ferits quāts trobauen: e los qui pogueren me teren se ab lo dit paulo en vna for talesa hauia en dita Ciutat: e pre garen ha Giraldo Archabisbe de Narbona lo qual hauien pres p̄ foz ça que suplicas al Rey Bamba quels perdonas que ells se darien al dit Rey: e lo dit Archabisbe vengue al dit rey reuestit en habit pontifical cō si hagues acelebrar missa e fica los gēolls en terra da uant lo dit Rey e plorant li dix. senyor nosaltres eram contra tu e no som dignes d'hauer perdo car nostra error es ja sabuda per tot lo mon: y encara en lo cel per ço que hauem trencat lo homenatge que hauiē prestat: ab tot aço seny or la tua pietat sia sobre nos a hon q̄ no la merescā e no fartes la tua spa sa fins ala fi e perdōa nos prest car si axi no ho fas no hi restara de nosaltres algu aqui perdones. E com lo dit Rey Bamba qui era molt benigne mogut d'pietat pdo na los en esta guisa quels perdo naua la vida: e se vehes per cort la pena que deuien hauer e lo Archa bisbe torna supplicar al dit Rey q̄ls perdonas la justicia e lo Rey li respos veurembo: e basta vos Ar cabisbe q̄ auos sol per dō del tot: e abaço lo Archabisbe se parti del rey tenint li amerce lo que hauia manat. E d'cōtinēt lo Rey mana

Cō Barcelōa se alsa per paulo.

Nō.

Dela victoria del Rey bāba cōtra los gascons.

Seuerio. Paulo.

Magalona.

Comentrarē la Ciutat de Nemes hōra paulo.

La oracio de l Arcabisbe d'nat bona feta al rey bābapere restauracio d'paulo calrre dela ciutat d'nemes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cõtraguerer paulo e los actes traidors dela fosa e que dix lo rey bãba.

que traguessen ò la dita força o castell lo dit paulo e los altres traydors qui ab ell stauen e trobaren lo amagat en vn soterrani de vna coua e prengueren los per los cabells dos richs homens e portarẽ lo deuant lo rey bamba e lo dit rey quant lo veu dix grans gracies a deu qui axi hauia abaxada la superbia de paulo e mana quel tengue ssen be pres e guardat ab los altres sos companyons en la tracio fins que fossen jutjats per cort e mana soltar tots los frances os e feu los dar bens per passar la vida fins arribassen allur terras e decontinẽt lo rey mana tornar tot loque haui en enderrocat en la ciutat e soterrar los morts e curar los queeran nafrats e mana tornar ales esglesies tots los thesors que dit paulo hauia robat y encara mana que portassen dauant ell paulo e a los companyons posats en cadenes: e uenguts lo rey dix a paulo coniurte male bestia per aquell deu quit ha fet que digues aci deuant tots si yo te fet algun dan o alguna por que haguessen color de ser contra mi tant enemiga cõ has fet: e paulo dix. Senyor per aquell deu q̃ m has conjurat yo jur que nunqua de vos rebi sino molt be e mercey per vos so estat sempre ofençat ehõrat mas lo diable mes al meu cor de fer lo que he fet decontinent lo rey mana traure alli en spanya lo homenatge que paulo hauia prestat en toledo iunctament ab los altres grans del regne en lo dia de la sua coronacio e axi mateix hi feu traure lo jurament que paulo hauia de sos companyons que no tẽ guessen per rey lo dit Bamba e q̃ sempre fosse en sa ajuda cõtra abãba fins ala mort e tot aço vist mana lo dit rey a tots los grans qui alli estauen que vehessen lo juy que en talcas se deuia dar e que decontinent ho determenassen e los richs homens e cauallers e senyors de palacio determenaren que paulo e tots los qui ab ell forien es coniuraren en la mort de llur senyor natural y en dan dela sua terra e q̃ trancaran lo homenatge que li tenien fet deuien morir a mort ò traydors e lo rey determina quels guardassen la vida per quant los hauia atorgat al Archabisbe de Narbõa estant axi en Nimes vench noua al dit rey que gran gent de França venia a socorrer a paulo de que lo dit rey hague gran pler e mana posar totes ses gents a punt per dar los batalla y esperas alli per algũs dies y en aquest temps vench altra noua que hun duch de França corria la terra de Beses e decontinent lo rey bamba caualca ab molt grã presa e ab tota la sua hoste com lo dit Duch sabe la caualcada de dit rey lexa tota la caualcada que leua ua e voltas fugint ames anar ala sua terra de manara que lo rey nol pogue aconseguir e lo rey se volta a narbõa e manar reparar los murs e bastir e furnir les fortaleses e partis per hespanya e mana que tots los qui hauien acõpanyat sen tornassen a llurs terres e que los fos donat tot llur stipendi quels era ò gut y encara la despesa fins que fossen arribats allurs terras e prestõ cami per a Toledo que auiasis mesos que era partit e quant arriba a dues leguesans ò toledo feu tres quilar en creu lo dit paulo e tots los companyons e feu los raure les barbes: e traure los vlls e manals vestits de saques e caualcar en sengles camells: e paulo anaua deuant ab vna corona de peu en lo cap e tots los altres apres ell descalços e tots ab cordes. E axi entren los traydors deshonradamẽt en la ciutat de toledo e desque lo rey estigue en la ciutat de toledo rebut ab gran alegria feu reparar los murs dela ciutat e feu sobre los portals posar loses de marbre ab lettres en lati quien vulgar catala es la sentencia aquesta seguẽt

Sentiti contra paulo e fos companyõs traydors al rey bãba.

Dels apigrammas posats en la ciutat e campanas dels sglesies de toledo en lahor del rey bamba.

Lo noble rey bamba alça e millora dela noble ciutat de toledo ab la ajuda de deu y dela sacratissima verge Maria senyora nostra per augmentar y excelsar la honra e noblesa dellate mana posar en lati letres en les torres ho campanars deles sglesies que de lati en vulgar nostre catala diuen axi.

Vosaltres sancts de nostre senyor qui sou honrats en aquest loch ho esglesia saluau e honrrau aquest noble poblete alli lo dit rey bamba mana cridar los principals cauallers quil hauien seruit en aquesta guerra: e feu los donatius remunerant a cascu segons qui era e segõs los seruicis que li hauien fet: e donals licencia que len tornassen a repassar en llurs terres: e aquest noble rey bamba lo conuoca hon sen consili en Toledo en lany de nostre senyor sis cents setãta nou en lo qual concili forẽ tots los prelats deles hespanyes e alli los afirma tots los priuilegis e los bõs costums que los reys predecessors sens los hauien e reparti les terres que deuien esser subiectes a cascu dels bisbes e contra bisbes hauien esser sufraganis e subiectes a cascu dels Archabisbes: e confirma la gracia e libertat que lo bisbe de Leonte del papa deno esser sufragani ne subiect a negun Archabisbe per esser cap del regne molt antich e confirma les primacias deles hespanyes ala esglesia de Toledo y en lo nouen any del regnat de aquest rey Bamba vengueren en hespanya docentas cetanta naus molt grans de alaps

Nõs: la gran diuist de leo e de les primacias dles hespanyes.

e destroyren moltes terres de aquellas e hi matarẽ moltes gents e decontinent que lo dit rey hosebe tremes contra ells sos capitãs molt be acompanyats ò gran gẽt de armes e los Marbs forien vençuts e presos totes les llurs naus e la major part dela gent dels dits alaps morta e presa e axi los dits capitans sen tornaren al dit rey ab gran honra e ab tota la dita presa y en aquest temps vn compte quis appellaua eurigo lo qual volia mal al dit rey e seruil de copa e mescla en lo vi dela dita copa tals metzines que acabat lo dit rey de beure les metzines ab lo dit vi perde la memoria e decontinent los grãs senyors qui ab ell eren crehents e se algun altre mal consellar en li que confessas per la por tenien no mors de continent e confessat que hague mana lo aportassen en lo monestir de pampaliga e decontinent que fo en lo dit monastir rebe lo habit de aquell ordre e fo set monio e visque en dit monestir axi monio per. vij. anys. hon morimõjo molt

Universidad de Deusto Biblioteca

sanctament en lany de nostre senyor sis cents e noranta dos anys e apres la destructio de hespanya en lany de nostre senyor mil e docents setanta e set dõ alfonso rey de castella qui fo elegit per Emperador fill del rey don Ferrando mana portar los cos del dit rey bãba dela vila de pampaliga ala noble ciutat de toledo e feu lo soterrar

Dela sepultura del rey bamba.

molt honradament enla esglesia ò sancta leocadia la noua ques diu de Alcaçar.

Del Rey eurigo.

Apres que lo dit rey Bamba renũcia lo regne los gotths elegiren per rey eurigo en lany de nostre senyor deusis cents vuytanta cinch e regna set anys aquest eurigo era cosmografo del Recisundo e nos lig dell cosa alguna digna ò memoria saluat tres concilis que conuoca en toledo en los quals aprova totes les coses ja ordenades en los concilis passats. En temps daquest rey muri lo Rey theodorico de França e regna apres dell son fill glodoneo lo tercer en aquest temps mateix fo en toledo lo Archabisbe Julia fo canonizat per sanct/ e mori aquest rey eurigo de malaltia en toledo.

Capitol que tracta deles generacions qui tracta dels fills de nobe quines prouincies poblaren abans dela particio delas lenguas quina terra poblaren.

Sapiau que lo dit principi es posat per mõestar ab veritat dõ agueren principi e començament los qui poblaren hespanya per que ò ueu saber que del primer fill de noh e apellat Sem isqueren los fills e generacions seguents ço es claut assur arfaxar vll Egeter e stilla qui engendra hobet ò hac. ij. fills la vn ha nom Jatan e laltre Felex en temps dels quals fo diuisada la terra De cam segon fill isquerẽ los fills e generacions seguents canan cus mestraym e fur de canaam isqueren les generacions de sus dites en lo primer capitol. Cus mestrayme fur no foren maleyts per que del dit cus hisque saba e quilla e sabata: e altres fills: e de ia set tercer: fill de noh eisqueren vns fills se mer magog maday ianan tubal mosoch e tiras e daquests daua llaren assenen risach togorna e lisa seamda dauin e molts daltres e totas les ditas generaciõs aps lo diluuisegõs se troba en la biblia e axi ò ho recõta lo grã arcabisbe toleda appellat Rodrigo en les sues istories e aximateix ho hã dit altres generaciõs philosofs poblaren certes prouincias en asia sõ aqstes caldea domas Soria ermenia assiria en la qual aps ninive la grã ciutat empero totes les parts

del mõ erã vagues e buydes ço es la mes part ò asia africa e europa e com en aquell tems totes les generaciõs fossen sots vna lengua e dell linatge del fill maleyt de cã se fos leuat vn tirã al qual appellauẽ nãbrot lo qual se hauia subjugades aqllas gẽraciõs ptirãnia en cara p grã supbia ò en ell era fetes rey delas dites gẽraciõs e aqst fou lo primer rey del mõ e fins lauors en aqll tẽps totes les gẽraciõs ò eran exides ò l fill ò noh e aguessen stat cascũs en lur habitacio sens diuisio algũa e lo dit nãbrot rey no cõtent daqlla senyoria e p la grã superbia ò en ell era volgues ò aquelles gẽraciõs ò sus dites fessen hun a torra la qual es appellade ò babilonia volent p aqlla torra lo dit rey pujar al cel en la qual edificacio de torre nostre senyor deu per lo gran peccate crim contra ell comes per lo dit rey nambrot diuisi e deperti aquelles generaciõs en diuersitats de lẽguas ql hu no entenia laltre p lo qual peccat lo coratge deles gents foren plens de hodie de mala voluntat: e ladõcs per la diuersitat deles lengũas les vnes gents se acostaren ales altres de llur linatge: y axi de pertiren los vns dels altres per que los fills de Sem romangueren en Asia e los fills de Jafet poblarẽ Europa ab les confinias de spanya pero tots hagueren part en Asia mas per tal com lo present dictador no enten a parlar en la presẽt istoria sino dela generacio de aquells qui poblaren Hespanya le cades les altres generacions entẽ aparlar delas generacions de Jafet los quals poblaren Hespanya axi com de uall hoyreu.

Capitol que tracta com Pelegri se feu rey en Portugal apres la trabicio del comte Julia.

Aus vos e dit la generacio dels Reys Gotths quina si feu vos dire dõ hagueren començamẽt los Reys de Leo e de Castella e apres la malesa del Compte Julia. Deueu saber que apres la trabicio del Compte Julia alguns crestiãs axi com de sus es ia dit se saluaren en les muntanyes delas esturias de Biscaya y esser los chrestians a iustats en les dites muntanyes los qui escampats eran se leuaren lur rey e Senyor vn gran Baro de linatge reyal dels Gotths qui era apellat per son nom propi Pelegri lo qual era molt deuot e bon Caualler: e apres per temps fo sãt rey del qual los reys de Leo: e de Castella han pres principi: e comẽçament lo qual rey Pelegri ab aquells pochs chrestians en curt temps hagueren cobrat lo regne de Leo e de Castella: e leuat als moros e apres lo titol de Rey de Leo e de la corona de Castella ep aquesta raho es lo primer titol ò l Rey de Hespanya Leo y Castella e feu les armes de Leo e ò castella e aquest dit sanct Rey Pelegri fo molt virtuos Rey e regna en los dits regnes trenta sinch anys e apres fini sos dies en lauy que comtauem dela incarnacio. D. CC. XXXVij. anys e aquest Rey lexa hun filla qui fonch anomenada per son nom faucillia la qual p mort de son pare fonch ella Reyna dels dits Regnes y la qual fonch muller del Compte Alfonso delas Esturies qui fonch appellat Catholich regna en Hespãya. XXV. anys: e apres

Universidad de Deusto
Biblioteca

mozi e lexa vn fill apellat per son nom Alfonso lo qual apres la mort dela Reyna sa mare fo rey ols dits regnes: encara aquest rey se intitula rey deles sturias e dels reys de sus dits descendets tots los reys de Castella segons recita lo gran arcabisbe d toledo en les suas istorics que feu dels reys de Castella los qui vuy son reys son descendents dels reys desus dits e son estats pero hay hagudes moltes mutacions de senyors. ¶ Mes abasta que los qui vuy son deuallen dels reys desus dits que son stats los reys qui ban senyoreiada hespãya la gran fins lo temps qui comtauem del any. M.cclxxx. e foren xxxii. reys segons en les istories d hespanya es recitat per o los regnes de hespanya tornaren a vna filla del darrer rey la qual fo apellada per son nom dona major la ql fo muller del rey don Sanxo de nauarra axi com vos sera recomptat per auant com per larem dels reys de nauarra.

Del Rey Egita.

E Los gotths vostres q̃ era mort eurigo elegirẽ per rey egita gendre d l dit eurigo en lany d nostre senyor sis cents noranta dos e regna tretze an ysa quest rey fo mal homedonat a tota manera de vicis e peccats e desama molt los gotths e feu nematar molts d aquells e seguis que en lo dozen any de sen regnat dona lo regne de galicia a son fill vitisa lo qual fo pijor que son pare aquest vitisa hun dia vench a rabens ab don tauilla duch de cantabria lo qual fo pare del rey don pelayo el ab vna gran superbia pres vn gr ã basto e sens que no ley merexia li dona tan gran cop enlo cap que d aquell colp lo dit duch morite fo soterrat en vna vila appellana la vos dozemanos e ara se appella palacios e lo dit pelayo sabent la mort de son pare tira prest al rey exita per ser li clamors del dit son fill vitisa e lo rey exita no volent lo scoltar mana que fos lo dit pelayo forazgitat e bandeiat de toledo hõ estauate lo dit pelayo de continẽt lexa toledo e tornasen ala sua terra e allinostre senyor deu lo volgue guardar per reparo de hespanya este maluado rey exita feu celebrar tres consilis en toledo e guar

Dela mort del pare del rey don pelayo.

dapoch lo que en los dits caualls se hordena y en aquest temps se leua en Roma lo patri leo contra iustiniano Emperador e li leua lo imperi e mana li fos leuat lo nas e lbandeja de tota la sua terra e no res menys tiberi pres per força lo imperi del dit leo: e mana leuar li lo nas e la lengua: e que estigues en prese fins que mozis e mes en aquest temps mozi Clodoneo rey d França al qual succehi enlo regne Gilibert son fill.

Del patrici leo qui leua lo ymperi a iustimão.

Del Rey Vitisa.

VItisa comença a regnar apres la mort d l dit son pare en lany de nostre senyor deu. dcc. e dos. E regna deu anys aquest Rey fo molt gran Tiran/e donas a molts vicis e peccats/e a tota manera de luxuria/e dona libertat e licentia axi a clergues com seculars que prẽguessen totes aquelles mullers que volguessen axicõ ell faca e hauia fet e temẽt lo dit Rey vitisa que per les maleses los regnes se alçarien contra ell: mana en derrocar tots los murs e fortales ses deles mes ciutats e viles: e castells deles hespanyes saluant ne algunes poques les quals no gosa fer enderrocar e mana trẽcar les armes e fer enderrocar les armes e fer necauechs y erades: e altres ferraments donant los entendre que aço manaua ell fer per que tots visquessen en pau. E los abominables e detestables peccats d aquest maluat Rey e dels qui seguien los appetits e cõdiciõs provocaren la ira e senyoria de nostre senyor deu en tant que la major part deles hespanyes ab mort de infinides gẽts fo posada baix y en lojou: e seruitut dels enemichs de nostra sancta fe catholica p la qual cosa lo diable enemich del linatge humanal dona ceguedat vniuersal en los corazges dels hespãyols per q̃ obeissen als manamẽts del maluat vitisa e sembra entre tots discordia: e posa en los graus desordenada cubdiciat y enlos prelats luxuria y enlos letrats e saui endret fluxedat e peresa ẽ tãt que los regnes deles hespanyes q̃ los gotths possehien que eran tan grans que tenien d mar a mar fins en la ciutat de Tamar la qual es ẽ Aphrica prop lo riu quis appella Kos que va per la ciutat de leon en França e la parteix per lo mitg e hag uere na perdre axi com se perderen enlo temps del malauenturat Rey don rodrigo: y enlo tẽps daquest maluat Rey vitisa estaua en Cardona. j. jurat apellat Theodofredo fill del Rey recisundo lo qual hauia criat petit infant e li pertanyia de dret lo regne: lo Rey e gitatement que ley demanaria mana stigues bandejat en Cordoua e aquest infant Theodofredo se casa alli ab vna dona que venia d linatge reale hauia nom ribona e lo rey vitisa ab aquell mateix temor que son pare tenia prengue Theodofredo: e mana q̃ li fossen trets los vlls: e axi ho volia fer don rodrigo mas ell treballa de posar se en segurtat car fugisen als romans e per la gran amor que los romans haui en ason aui rey renfundo donaren li gran ajuda e socors de gẽt armada ab la qual sen vengue contra vitisa e dona li batalla en la qual lo vẽcee pres e mana que li fossen leuats los vlls axi com ell hauia manat d fer los leuar a son pare Theodofredo e mana que el posassen en aquest carcer que Theodrofredo hauia stat en Cordoua e alli mori de tal mort com merexia.

Muda ment de vos en Volũtat nostre peccats.

Del Rey Acosta.

ACosta fill de Theodofredo comença a regnar apres dela mort de vitisa en lany de nostre senyor set sents e nou anys e regna tres anys e dell nos troba scrit cosa alguna digna de memoria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Del Rey rodrigo e com en son temps se perderen les Hespanyes.

DOn Roderich: e en altra manera dit rodrigo vltimo Rey dels goths en hespanya comença a regnar en lany de nostre senyor set cents e dotze: e regnase tanys: e sis mesos: e sembla molt en alguncs coses per ell fetes impartinentment al Rey vitisa. En lo primer any de son regnat stant ellen Toledo mana obrir vn palau lo qual hauia molt temps stauatencat ab moltes tancadures pensant trobar hi algun thesor en lo qual no hi troba altra cosa sino vna caxa tancada ab tres claus la qual per manament de dit Rey fo vberta: trobas en aqlla vn gran drap de lien lo començament del qual stauen scrites letres en latin dient axi quant aquestes tancadures seran vbertes e la caxa sera vberta: e loque en ella stasera vist gents de tals figures quals stauen aquest drap pintades entraran en les hespanyes: e les guanyaran: e seran senyors de aquelles e qnt lo Rey rodrigo hague legit aquestes tals letres fo molt torbat: e hague gran enuitg per hauer ell hubert lo dit palau e feu decontinēt tornar lo dit drap e caxa en la manera que primer staueu. E per q sapiau com stauapintat lo dit drap yes dire loque en he trobat scrit en histories de hespanya: en lo dit drap stauen pintats homens a caual de vista e gests molt spātables vestits de moltes colors: e entocats de tals tocas cō huy van los Arabs: o Mozos: e tenen en les mans spases e balestes: e banderes alçades de molta diuersitat de pintures. De la qual cosa axi trobada com es dit lo dit Rey rodrigo: e tots los qui ab ell se trobaren forē molt spantats. E deueu saber que en lo dit tēps era costuma que los fills: e filles dels grans senyors se criauen en lo palau real: e entre les altres donzelles que lauors se criauen en casa del dit Rey rodrigo hi hauia vna donzella appellada caua filla del compte Julia la qual era molt bella: e graciosa e seguis que lo dit Rey don rodrigo hague de tremetre lo dit comte Julia en França per Ambaxador: e entretant que lo dit Ambaxador triga venir dela dita Ambaxada lo dit Rey don rodrigo mogut de libidinosa amor vers la dita caua: no dubta forçar e corrompre la virginitat ō aquella. Es veritat que en altres croniques de hespanes scrit lo contrariço es que seu la de carnal lo dit Rey ab la muller del dit Compte Julia la qual axi mateix era molt bella/e graciosa/ e com lo dit Compte Julia torna dela dita Ambaxada e sabela mal uestat que son senyor hauia fet que ell per quant era home discret dona entendre en la dita mal uestat ell no saber hi cosa alguna E explicada la dita Ambaxada/e y expedits tots sos negocis ell se partidel dit Rey sens licēcia sua ab samuller filla/e familia altra sua y en lo mig del Juern passala mar e arriba a Septa terra de mozos e parla ab vn Caualler Mozo appellat Muça al Abolilo qual tenia aquella terra per lo Rey mozo appellat Ulit lo qual lauors stauaen Arabia/e ab vn gran secret li dix que si ell volia pendre/e subjugar ala senyoria del dit Rey Mozo la Hespāya ell li daria forma: com cō ḡstaria/e pendria aquella E com aquest Caualler mozo tēgues antiga amistat ab lo dit cōte Julia el tenia en gran reputacio/e per home de molta veritat/e bondat dona fe ales paraules que li dix ō conquistar Hespanya/e ō continēt ho trames a dir al dit Rey mozo son senyor. lo qual Ulit hoida aq̄sta noua sen vengue de continent en Fraça/e trames a dir a Muça q̄ trametes vn Capita en hespanya ab lo dit Comte Julia ab algun nombre de gent darmes sols per tentar si era veritat lo que lo dit Cōte hauia dit/e q̄ ell noy passas ab lo dit Capita p q̄ noy rebes algun dan E decontinent lo dit Muça trames ab lo dit comte vn Caualler mozo appellat Tarifeab cent de caual/e q̄tre cēts pehōs e passaren a Tarifa hon hauia altre nombre ō gēt darmes la q̄l vila tenia altre nom/e p aq̄st capita Tarife appellarē la vila Tarifa/e dalli trames lo dit comte Julia a sos parētes/e amichs q̄ li vēguessē a fer secors expressāt les aqlla inīuria e maluestat li hauia fet lo Rey rodrigo/e alli en la vila ō Tarifa se cōcertarē tots ō fer la guerra en hespāya/e dalli ferē la pmera ētrada en Algema la q̄l lo dit comte julia p lo dit Rey don rodrigo/e robarē la tota/e correguerē moltes viles/e lochs ō la ribera ō Gualdaquir/e ōstruirē/e tallarē tota la terra leuāt los molt grā psa ō bestiar/e psones/e tornarē allur capita Muça molt alegres/e richs E en aq̄st temps lo dit Rey Ulit se feu venir Muça p saber cō stauēlos fets ō hespāya/e sabut lo dit Rey Ulit sen alegra molt/e li cresq̄ la nimo ō cōq̄star aqlla/e p ço manafossen prests. doze mil de caual/e molts pehons/e apoch a poch ab naus de mercaders los feu passar en hespāya/e ajustaren se ab lo dit Tarife/e ab lo dit Comte Julia en la Ciutat de Gibraltar la qual en aquell temps se appellaua Galatarif. E com lo dit Rey Rodrigo son certificat dela venguda dels Mozos trames contra los dits enemichs seus vn cosingerma seu appellat Inigo. lo qual batalla ab ells moltes vegades/e tostemps son vencut/e ala fi mori en la batalla/e tota la sua gent desbarataada/e perdūda. E dalli los Mozos se reforçarē molt/e anarē en trant per la terra robant matant cremant/e destruint quant trobauen e en aço dauen loch les gents de hespanya que stauen desarmades anxes/e folgades dela longa pau hauien tenguda/e perço se lexaren axi pendre/e matar com a homents malauenturats/e de flach coratge. E aquestes coses axi fetes lo Comte Julia/e Tarife sen tornaren riquissims/e alegres ab les grans preses al lur Capita. Muça he decontinent. los quals los mana tornar en Hespanya ab molt major nombre de gent darmes que primer. E com lo Rey don Rodrigo sabe aço aiusta molt grans fustes/ E vengue contra la dita gent darmes los quals troba prop de Sidonia la qual ara se appella Xeres en la ribera de Gadalet. E los Christians stauē deça lo Riu/e los Mozos della. Altres han escrit que aquesta batalla fonch en lo Camp de Sigonera: que es entre Lorca/e Murcia/ e com se vulla que fos ni

deles pītures trobades ē lo drap.

Del cōte Iulia com sen passa ha Septa terra a ā mozos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sta. la batalla se dona malauentura
damẽt q̃ dura vuyt dies: ço es del
hyndiumenge al altre subsegueut
en tãta manera que nos podia co-
nerer qual a part haguera la vic-
toria. En lo qual temps moriren
de casculna part infinides gents.
E lo rey Rodrigo anaua sobre vn
carro: sobre aquell vn lit ò mar
ful assegut ensa cadira real ab vna
corona dor en lo cap gornida ò pe
dres preciosos/e perles/e vestit de
vna roba dor tirat/e lo carro q̃l
portaua tirauen quatre molt grãs
Caualls al costum òls Reys Go
tths. E lo Comte Julia/e sos pare
nts Gotths que ab ell anauen re
forçauen los Moros tant cõpodi
en/e dos fills del Rey vitisa q̃ alli
stauen ab lo Rey don Rodrigo q̃
tenien per lo dit Rey Rodrigo.
ço es hu/la dreta part dela bata
lla real/e laltre la sinstira. hauien
concertat la nit ab Tarife/e ab lo
Comte Julia que aquell dia apes
ells ab lur gent fugirẽ/e axi seria
lo dit Rey don Rodrigo vẽçut.
e aquest concert feren per quant
Tarife los promete q̃ls tornaria
lo regne que lo dit Rey don Ro
drigo hauia leuat de llur pare vi
tisa/e los traydors per cupdicia ò
regnar ho metteren axi en obra
com hauien concertat no dubtãt
trencar sacramẽt/e homenatge p
ells prestats aldit Rey Rodrigo
E com vẽgue laltre dia ques mo
gueren les batalles ells fugiren
ab tota la llur gent/e axi p la llur
gran maluestat/e traycio les bata
lles del Rey Rodrigo retrahẽt
fugirẽ E com lo Rey don rodri
go que era Caualler molt ssforçat
vehes tan gran traicio lera loca
rro/e armas/e caualca en sõ caualll
e comẽça abatallr molt braiamẽt
e essforçar la su gent/e ab aq̃st grã
essforç sostengue molt la batalla e la
força/e a la fi aquesta sua gent gira
ren les spalles el lexaren vencer
com a homens vils/e couarts des-
emparats òla gracia ò ou/e lauors
lo malauenturat Rey rodrigo se
perde que viu ne mort no sé pogne
altra cosa saber sino q̃s trobaren
en la ribera ò Gadalet la Corons
e roba/e cauall/e sabates guãides
de pedres/e perles del dit Rey dõ
Rodrigo E apres passat algun-
grã temps han volgut dir alguns
que lo cors del dit Rey rodrigo se
troba en lo regne ò portugalẽ vna
ciutat q̃s diu visea hõ se troba vn
marbre de sepulchre en lo qual a
vn epigramma qui diu axi: hic ja
cet Rex Rodericus vltimus rex
Gotthꝝ. defecitq̃ in eodem bello
tota nobilitas Gotthꝝ. e aps p los
dits Moros no obstants les forces
e valenties òls dits Gotths tota
hespanya ab ferro flama y fam: fõ
destruida e allur senyora subiuga
da. E la dita batalla comença en
diumenge. E finien lo diumenge
prop seguẽt q̃ comptauen. xj. dies
de setembre del any de nostre seny
or. D C Exix. per tant es de notar
que en aquest temps se perderen
les hespãyes. E comẽça la òsolatio
òaq̃lles en lãy ò nr̃e sẽyor. Dccxiij.

Rabo per que foren pro
stats lo Rey Rodrigo: e son pre-
decessor tota la vitisa Hespãya: o
Hespanyes.

E si algu diligẽtmẽt vol-
ra Jnuestigar: e dir que
nostre Senyor deu per
mes tan gran flagellen
Hespanya: breumentse
pot dir que per pecats dels prin
ceps Rodrigo: e sen pdecessor vi-
tisa. Car vitisa fo Rey dels goths
molt cruel flagicios: e effeminat
molts mals sembra en hespanya
a pler dela carn/trencant lo fre
dela pudicitia donant se a moltes
fornications. E Sodomies lo seu
poble/a lasciuia/e luxuria inclina
fins als chrestians quels mana cõ
tra volũtat del pare sant que ten
guessen Mullers/e en res no obeis
sen al dit sant pare/sino a ell/e aço
sots pena de mort/e tornaren los
dits chrestians tan Jrregulars
E flagitiosos que bisbes/e los al
tres Ministres dela. Esglesia ven
gueren a menyprear los diuinals
officis/ecclsiastichs sacramẽts To
ta nobilitat: e sauiesa òls Goths
en aq̃st temps era tant donada ha
Couit: Luxuria: galofraria: e a in
finits vicis: que prouocarẽ nostre
Senyor deu a Jra. E aquest Viti
sa encara so tan mal Rey: e tiran/
que vẽgue en sen y reprouat. Car
no dupta de enderrocar: e subuer-
tir: quasi tots los murs deles Ciu
tats castells/e viles de son Reg-
ne/perço que lo poble resistar no
li pogues /exceptats algunes mu
ralles les q̃ls no gosa destruyr. E
seu statut/e mana sots color ò pau
que tot hom generalment destruy
des totes les armes/que portauẽ/
facssen daquelles falçes: e relles
per acultiuar la terra: e aço perq̃
nos leuassen contra ell los pobles
algũ dia per les sobres q̃ls (fae a
licet dicat Rodericus Tudũsis
in Chronica sua q̃ Rex roderi-
cus fuerat ille q̃ precepit arma de
struere). Es veritat que tots los
historials qui daço han scrit se cõ-
corden que lo dit rey Rodrigo su
cessor del dit Rey Vitisa es stat
com dit es gran batallerr: e forthe
atot negoci expedit e no dessem-
blant ha la vida: e costums del dit
vitisa. E per aquesta rabo que los
dits princeps ab lo llur poble lexa
ren nostre Sẽyor ò Jesu christ
perço han volgut dir los dits hi-
storichs que meritament deu per
mes de venir ells ab lur poble in
seny reprobat: e que lo dit Com-
te Julia ab tracio conduis los dits
Moros de venir en hespanya per
destruyr: e cremar aquella segons
en la general historia de hespanya
scrita per lo dit Rodrigo Tuden
sem es pus largamẽt cõtẽgut pua
hõn hopora specifiead ament veu
re lo qui legir la volra.

Deles crueltats fetes per
los Moros presa la Hspanya als
Christians qui hi romanan.

Apres que la dita per se
cucio/o Conquesta fenc
seta per los dits Moros
los Christians que de
aquella scapar poguerẽ
fugiren vers les forçes dels Mon
tanyes de Sobarbre/de Rippa-
corça de Arago/de Bierroa/de Ar
cida/Ordoya/de Biscaya/de A
laua/e deles Asturies hon edifi-
caren molts Castells/e forçes hon
se poguessen receptar/e defendre
de dits moros En tant que totes
aquestes terres romangueren en
podr ò dits Christiãs/q̃ nulltẽps ò
lur vida los dits moros les pogue

Universidad de Deusto
Biblioteca

possehir. E aquells qui romãgueren en les Asturies feren Rey .j. noble caualler appellat Pelagi segons entes Chroniques de castella es largament designat: com en aquesta mia historia mon intẽt no es estat: nies ne sera de scriure altres gestes sino tant solament dels reys d Nauarra: d Aragote Cõtes de Barcelona. Empero encarate desliberat tornar parlar que faerẽ los dits comtes Julia: e Mozos apres hagueren conquistat la Hespanya.

¶ Deles coses ques subsegueren apres que la hespanya fou cõquistada p lo cõte Julia: e mozos

Queu saber que apres de d la predita cõquesta feta per los dits comte Julia e Mozos: de continent se ajustarẽ infinides gẽts tots los mi lozs deles hespanyes: axi d la part del dit Rey don Rodrigo: com d la part d l cõte Julia: e los goths d sos parẽts q li ajudauen: q la terra era tota plena de gent: e la chrimes: e d sanch desemparada d ls habitants de aquella seta tributaria dels enemichs de la fe: e dels Barbaros: e gents stranyes los quals sestenerẽ per tota la terra forçants les dones e donzellas e matar los minyons: posãt les Ciutats viles e Castells sots senyoria dels dits Mozos: Car nos trobaua nẽgu q a tanta potencia pogues resistir ni de fendre la terra. E com Muça fo certificat de la victoria haguda per Tarife d ls Christians hague gran enueja/e passa la mar ab multitut de gent darmas e vengue a Algezira e dalli pres sõ camiv ers Medina Sidonia e pres la d continet/e dalli vengue a Xeres e guanya la per força de armes. E dalli volgue anar sobre. Carmona e digueren li que era cosa molt forte que no la poguera/axi hauer leugerament e lo Traydor del Comte Julia que Ja staua concordat ab dit Muça li dix que ell entenia hauer Carmona sens per ill algu per hauer aquella ajusta ab si tots los pricipals. Christians que ab ell stauen e anasen a Carmona donant entendre q hiuenia fugint dels Mozos quil hauien cuydat matar e li hauien mort vna gran part de la sua gent. E com los d la Ciutat creguessen lo que deyaculliren lo d molt bona voluntat E ala mija nit lo Comte Julia se leua del lit ab tota la sua gent e mataren les dones velles d la vila e meterẽ los Mozos per lo portal q s appella de Cordoua. E axi Muça pres Carmona. E dalli separti p a Seuilla. E com los Christians que en ella stauen stiguessen molt scamnats e poruc desempararen la Ciutat e Muça lauos sen colp e costada pres la Ciutat e la poble de Jubeus e de Mozos. E dalli pres lo viatge de Merida e guanyaue tots los lochs per hon ell anaua. E com les de Merida saberen la vẽguda Muça apaellarẽse lo millor que pogueren e tiraren lo camp hon se feu la batalla en la qual muriren molts d ab dues les parts e nos conexia qui haguera la victoria E altre dia en lo camp los Mozos ordenaren lurs batalles e posaren lurs spies envnes canteres q dins hauia/e los de la vila isquer en a dar la batalla e les spies dels mozos vengueren per les spalles e prenguer en los en lo mig e alli mori la major part dels hemens de la vila. E daqui tres dies se donaren ab condicio que sen anassen de la vila los Christi

Dela en ueia de Muza q̃ tarife,

Delas p sas de Carmona per Muza.

ans ab tot lo que tenien e daqui auant los mozos anaren guanyãt e conquistant totes les ciutats e viles e castells deles hespanyes ab tota la França Gotthica que nols restaua res per guayar ne cõquistar sino les Asturies e viscaya: e le pusca e algunes poques fortaleses en lo regne de Arago y en lo principat de cathalunya e com Muça se vehe senyor deles hespanyes e rich d molts grãs thesors e molts catius acorda de leixar dos capitans mozos en hespanya e partir se per al Rey vlit q estaua en Aphrica: e portasen absi tarife com los dos se desamassen jatsia no ho demonstrassen tarife tingue manera de anar ell primer al Rey vlit al qual dix molt gran mal de muça dient que hauia robat totes les hespanyes don hauia hagut infinits thesors que non daua al dit Rey la quinta part e que tot laltre hauia amagat lo rey Olit d continẽt dona fe ales peraules de tarife: e com muça fonch vengut deuant lo Rey vlit ab molts grans thesors e trenta milia catius que li presenta lo Rey vlit lo rebe molt mal: e gital de son palau Real molt desonradament: e mana que li fossen pagades hun millenar de dobles en remuneratio: e satisfactio dels treballs: e guanys hauia fet: e sustengut en conquistar les hespanyes e Muça vehent la tan gran ingratitut de son rey e senyor p ell hauer li fet tant de bey honre sen dona tan gran anuix que desobres de anuix perde lo manjaren tanta ncra que no volent manjar mori.

Que feu cõ le vi seny or d les espa yes.

del ma que dix tarife d muza a rey vlit.

E com alsaren per Rey lo infant don pelayo.

Tots los qui scaparen de la batalla del rey don rodrigo: e tots los altres qui fugiren de diuerses parts de hespanya sen anaren a les Asturies per quant saberen q alli lo infant don Pelayo fill del Duch don fauilla de cantabria estaua alçat per defendre la terra: e recullia tots los qui a ell venian. Aqui han volgut dir alguns historichs que lo infant don pelayo estigue cinch anys quel alçassen per Rey: e altres han volgut dir que com la gent fugitiua se junta ab ell lauos encontinent lo alçaren per Rey de hespanya com se vulla sia estat aço es ver que apres quel infãt don Pelayo se viu acompanyat d gent ab la qual pogues fer guerra encontinen comença de fer contra los mozos molts grans dãs: e tots los historichs fan començament del regnar de don pelayo del rẽps que fonch prestat lo rey don rodrigo e comptenque regna quatorze anys e axi anant lo Rey don pelayo de hunes pars en altres faẽt cruel guerra als Mozos vingue la noua a tarife qui estaua en Cordoua lo qual tant prest tremes hun mozo appellat Abrahen per capita general en semps ab ell lo germa de vitisa quis appellaua egita lo qual fonch Archabisbe de Seuilla e apres de toledo e quant lo rey d pelayo sabe la vẽguda de la host d ls mozos que era tan gran que no la poguer acõbatre ab tan poca gent com ell tenia acorda de tancar se en vna coua la quales en la Montanye en ribera de hun Riu appellat hyua la qual Montanya es de tota part d pedra tallada y tambe te a coqueus dire que es tant fort que seria cosa tant impossible de pendre la ab qual seuol gran força per

cõ tarife tarife tra mes i m̃ per capita general cõtra lo rey pelayo.

mõtanya hon lo rey pelayo per por dels moros se magaab la sua gent.

Universidad de Deusto Biblioteca

gran que fos e amagaren sí ab ell cerca mil homens los quals estauen hi tant estibats que ab gran pena hi cabien: e mana a tota la re stant gent sua que sen muntassen a les montanyes e alli esperassen la merce de nostre senyor deu en lo qual confiaua que hauria d'ells e de ell mateix misericordia. E lo ma luat de egita vengue ab las suas hosts a la dita coua: e demana lo dit Rey pelayo e requerint e amo nestant li dix que nos volgues axi perdre lo camen tab tota la sua gēt en aquella coua e no pensas poder si saluar per lo grā poder qui alli estana aparellat contra ell e ques recordas que lo rey don rodrigo ab totes les hespanyes nos pogue defendre del gran poder dels Ar abs e molt menys ell se podia ōlls deffendre e quel pregaue molt ōs volgues metre en podet de tarife lo qual era princep molt noble: e piados e liberal e li daria molts grā coses per a ell e als seus. Al qual lo rey don pelayo respos e dix: per quant es Archabisbe e home le trat vull te dir que tu be sabs que nostre senyor deu moltes vegades fer e castiga sos fills peccadors: e dura vn temps e tant com li plau lo batiment e castich: pero lo be neyt senyor nunqua los desampa ra ne oblida e tu ignores com ton germa vitisa e tu enfellōis nostre senyor deu ab los vostres horrib les e abominables peccats e dōas caus al destroyment dela noble gent dels gotths e ō totes les gēts que per hoccasio vostra e p la grā traicio del compte Julia se perde ren e bon que aquest tan gran dāy haje rebut la Christiandat no vol deu aquella del desemparar e yo confie en deu que nos deslliurara del poder de vosaltres y nos dara la victhoria: per ço egita lexet de mes parlar e fes tot lo q̄ vulles q̄ no estime cosa neguna les tues me nasses. E decontinent lo maluat Egita mana ales sues gents que tots venguessen a combatre la co ua e comença lo combat molt du rament e mostra alli nostre senyor deu vn tan gran miracle que totes les pedres segettes sletres darts e altres armes que los mors lançauen a los Christians se tornauē a ells mateixos qui les tirauen: e al li moriren mes de trenta milia mo rosze lauors lo Rey don Pelayo vist aquest tan gran miracle dona moltes grans graties a nostre Re demptor e ala sacratissima e hu mil verge madona sancta maria mare de deuze isque dela coua ab tota la gent que tenia qui e ferint molt vigorosament los mors qui alli estauen ne mata vna gran in finitat que escriure nos poria: e los que daqui pogueren escapar anauen sen fugint ab huna tan gran pressa en vers la montanya a hont estauen los Christians los quals lo Rey don Pelayo hauia lexats fora dela coua e com veherē los mors venir fugint e desbara rats donaran contra ells: e mata ren ne vna gran parte los altres anaren sen fugint y en lo mes alt loch dela montanya desobre la ri bera del riu: y en apres de aço la muntanya cayguesobre ells e hof sagals dintre lo riu en aquesta pa lea ho batalla mata lo Rey don Pelayo deles sues mans lo Capi ta dels mors nomenat Abrache e pres lo maluat Archabisbe egita e no he trobat escrit may en ninnuna part per molt que aje pres treball en sercar ho que seu del lo Rey Don pelayo ja anomenat E per ço en aquest dit tal temps

Dela vēguda de egita ala coua honestaua lo rey pelayo.

Respostа al rey don pelayo a egita.

Del cōbat que doua egitma la coa aab tota la sua gēt e del miracle qui segueix.

Què feu lo rey don pelayo quant isq̄ dela coua e viu tā gran miracle.

Del que feren los christiās estant dela montanya quāt veherē los moros fugint vēir vers ells.

cō lo rey don pelayo mata lo capita dels moros.

estaua en cordoua vn moro nome nat Alcorallo qual lo rey vlit hauia fet rey de cordoua e quant sabe aquesta victoria del rey don pela yo pensa per algun engan lo qual hagues sen dat consell los fills del rey vitisa los quals alli estauē ab ell e ab lo gran anuig que tenia no cura del homenatge que tarifes los tenia fet e mana que decontinent los escapsassen. En lo temps de a quest rey: ço es en lany de nostre senyor deu set cents e vint y hu lo cors del glorios sanct Augusti qui primer fonch transladat dela ciu tat de hespanya delqual era bisbe lo dit sanct en Sardeya fōch trās ladat dela dita Illa de Sardeya ē la ciutat de Pauia en la esglesia ō sanct Pere mes en aquest temps aiusta gran nombre de gents dar mes zulema rey de cordoua: e ma na que correguessen la terra ō ro mania e destroi la ciutat de ber gamo e altres molts lochs e tre mes vn seu capita ab gran host so bre constantinoble e tenga la cerca de tres anys e ala fi los dela ciutat se donaren tal recapte que quant pensaren que los enemichs nols podien axi prest noure ans que nos regonegueren isquer en dela ciu tat molt cuytadament e donaren en lo real dels moros qui estauen segurs e no so pensauen e matarā e prengueren la major part dels dits moros e per aquesta manera dellliuraren la ciutat.

Dla trasllatio dels cos de sanct Agosti e del rey ō cordoue e de sos actes.

Ciutat ō pargão.

Deles batallēs del rey don Pelayo contra los moros.

Aquest beneuenturat rey don Pelayo lo qual nos tre senyor deu hauia res eruat per consolacio e reparatio ōla cayguda e general destructio deles hespan yes apres de hauer set per ell lo nos tre creador tants miracles hague ab los moros batalles campals de les quals sempre fo vencedor e nun qua vençut e guaya dels dits mo ros la ciutat de leo e les viles de rueda: mansilla Cangas Tineo e tots los castells e lochs de aques ta comarca. Estant aquest noble e beneuenturat rey en la vila de cā gas pres lo gran infirmitat dela qual hague de morir e mori aquest rey don pelayo en diuendres que comptarem. xviij. de setembre del any de nostre senyor deu set cents e. xxx. dos apres que hague rebut ab grandissima deuotio tots los sa chraments de sācta mare esglesia.

ciutat ō leo.

dla mort del Rey don pelayo.

Del titol del Rey dō pelayo.

Es veritat que alguns his torichs han volgut dir que aquest Rey don pela yo se intitula rey de les asturies apres rey ō leo mas altres dien lo contrari dient que desque fonch pres per rey sempre se inti tula. Rey de hespanya e fan hia questes rahons per fundament ō la veritat ço es la vna per que fōch elegit per rey de diuerses gents de totes les ciutas e viles que los mo ros guanyaren en les hespanyes e com se vullaposseis poca part ō de aquelles pertanya la proprie tat per la dita eleccio de ell se ta en Rey e axi apres dell se intitula sō fill dō fauila y en aquest any segōs es escrit en algūes Chroniques ō

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deles tres que apres conquistarē los moros: Carles

hespanya: les moros prengueren per força la vila ò Auiyo e altres molts lochs de França e que Carles martell vingue sobre ells pres la villa per força e mata e prengue la major part dels dits moros e diu se que aço no es ver p quāt la chronica francesa no fa daçonēguna mētio empero diu aq̃sta chronica frācesa q̃ en lany de. Dccxxx. entrarē

Dccxxx. Fransa gathica.

grans hosts de moros en França e guanyaren la França gothica e altres molts lochs e passarē la Garona la qual es vna gran Ribera e cremarem e ostruirē tots los lochs

liodes.

de la comarca per consell e ajuda ò vn duch frances appellat Liodes e que charles martell vengue contra los dits moros ab gran porcāça e hagueren llur batalla en la qual los moros foren vençuts e los mes dells presos emorts e que carles martell recobra tota la terra que los moros hauien guanyada e conquistada e quāt aço viu aq̃ll duch traydor per consell del qual los moros er en entrats en França pensāt no poder scapar deles mans ò carles ell sol vengue es mette en son poder e com carles fos molt noble e piados per donaua liberalment a tots aquells qui a ell se subiūgauen prestant li fidelitat acostumada de prestar per vessalls allur rey e senyor.

Repetitio sumaria del que dessus es scrit del primer pobledor de hespanya e dela celtiberia e deles altres coses subseguides e designades ans de designar los reys de Arago y de nauarra e jat sia p seruar or de successio e prioritat primer sien designats los comptes de Barcelona.

Ergratia ò nre senyor deu yo haje fins ací historiāt scrit qui es estat primer poblador de hespanya la qual terra es nomenada iberia de hona ps lo nō e corregit mes auāt als auctors aprouats haje repellides les fabuloses coses apocrifes han scrit voluntariament alguns en chroniqs comes de la celtiberia. De Ybernia dela venguda de hercules en hespāya ò Berio ò les edificaciōs ò les ciutats ò cathalūya acō es balaguer suedevrgell vic e altres e mes ò hercules per lo set de troia e ò les nou barques e nom imposat Barcelona e del edificador de aquella. De la sepultura de hispan ho de hercules ques diu esser en lo carrer ò paradis e de aquell qui conquista hespanya Item de leyda de Gyrona de Toledo de sagouia de Ceragoça e de nūmacia de auger calo deles gestes de carles magnes de papa hadria per que no fonch com hanscrit en la conquesta de lē guadoch e dela estada del papa ab carles maynes dela entrada e gestes de rotlan e quant comença: e lo nom de Chatalans dela diuisio dels comptes e del nom de Cathalunya dela entrada del Emperador lois en hespanya e conquestes per ell fetes e del set dels pagesos ò remēça e subseguēt ment haje fet mentio ò tota la gesta dels Reys gotths en hespanya fins al ò rrer rey dels dits gotths pretitulat rey ò les hespāyes q̃ per sa culpa cō es ò sus dit p dee ell e totes les hespāyes procurāt ho lo cōpte Julia e ò les grās crueltats q̃ los moros ferē als christiās conquestants les hespanyes finalment del rey dō pelayo p tāt sēble a mi cosa molt segōs lo meu intēt ò sus posat en fer la pre

auger catalano cō p mi gerōi dau.

sent historia qui es tā solamēt ò ls reys Gotths e dels reys de Aragore dels comptes de Barcelona que per venir de grau en gar u successiuament als dits Reys ò arago: e comptes de Barcelona: lerant a part la descriptio ò ls reys de Castella qui inmediadamēt hā succeit al dit Rey pelayo ò necessitat en aquesta mia historia sera digne cosa venir primer a parlar dels Reys de nauarra e per ço q̃ millor ho puga ligar y expressar dant ne aquella complida raho q̃ dar sen pot posacitor lo quen he legit y es scrit en chroniques.

Dela persecutio feta per los Moros als Christians qui fugiren ala Spellunca de pēno qui huy es dita sanct Joā dela pēya.

Kimerament dire que en lo temps que lo comte Julia feu la traicio e los moros correguer en la hespanya Christians trobaren en nombre. ccc. fugirē en vers los monts pyrineus e terra ò arago e muntanyes de sularbre e de rippagorça y entre les altres en vn mont appellat mont hornell prop la ciutat de Jacca apres poblaren se en vna terra alla propquis appellada pēna qui huy es ò sant Joan dela penya e alla començaren de ser los dits Christiās grās fortaleses de castells de murs e de valls per ço ques poguessen defendre dels enemichs dela fe christiana mas ans que hagnessen a cabat de ser les dites forces vengue en hoyda del Almaçor en lengua arabica e rey en lengua spāica lo qual seyorejaua cordoua e ab ell era hū gran capita moro appellat monça

Almafor ò cordoua.

nia ço es que los christians sessorçauen ò fer tots dies moltes grans fortaleses en lo dit loch appellat peño e si nols ho contrastauē grādamatge poguera seguir als moros y encontinent lo dit Almacor de cordoua cō ho sabe mogut de gran ira tremes a vn duch seu appellat Abdematich e a hun capita moro appellat catā als quals ma naque de continent fossen ab gran poder de homens axi de cauall cō de peu vers les parts de Arago e tota aquella terra correguessen ò strussen e cremassen e les forces ò rrocassē totes e les christiās matas e catiuassens tota merce: lo qual duch Abdemalich e lo dit capita Catā foren ò continent aparellats ab gran companya de homens ò cauall e de peu e cuytadament vēguerensen a les dites forces y en lo dit loch de Penno tots se attendaren e aqui combateren forment e poderosa la dita força pe penno e finalment la prengueren y entre catius e morts nengun christia nō escapa e seren enderrocar los murs e los fonaments de aquell loch axi com si apar huy en dia e aximateix totes quantes altres forces trobaren en Arago edificades per christians totes les egualaren fins a terra.

mōsaio

pehno.

Almafor ò cordoua.

abdemalich.

calan.

catam

pēno.

Dela edificatio ò la esglesia de sant Joan dela penya.

E A aquest temps hun sant home appellat Joan lo qual era hermita habitāt en la spelunca o spluga ò la qual dessus haueu set mētio hō hauia hūa gran penya en la qual lo dit hermita edifica hun a molt ò

Universidad de Deusto
Biblioteca

nota esglesia a honor de deu e de sanct Joanbaptista epçovuy es apellada sãct Joã ölapéya e aqser uit a nře senyor deu fini sos darrers dies deuotament e sancta. E apres la mort ö aquest sanct hermita vẽ gueren dos cauallers dela ciutat de Caragoça germans qui viuien molt sanctament la hun hauia nõ vot: e laltre felicio e aqui sancta ment e ab ferma fe catholica serui en a nostre senyor deu hõ estigue ren lonch temps fins a tant que nostre senyor deu los appella al seu regne celestial segons que pus largament en llur vida es conten gut. E morts aquests dos sancts homens hi vengueren altres dos homens de bona vida dels quals la hu era appellat Benedito e lal tre martiello los quals seguirẽ los vestigis e costums bõs dels altres sancts homens qui hauien seruit a nostre senyor deu en aquell loch e per la habitatio de aquests sants homens tots los christians haui en gran deuocio en aquesta Spel lũca e lauors regnaua en nauarra lo rey garcia Ximenez e la reyna ennecha muller y en aragon senyo reiaue lo compte Aznar e lo Rey Abdaramen moro en la ciutat de Osca enlãy de nostre senyor. Dccc xcj.

Benedito martiello.

Garcia ximẽes Rey Abdaramen.

Del compte Galindo.

Seguida la mort del pre dit Compte Aznar fõch compte de Arago son fill Galidolo qual feu fer vn castell quiha nom Atares te pobla moltes viles: e lloch e nozres menys edifica a honor de deu e ö sanct Joãhun monestir enlo loch appellat sanct Marti de certico q̃ es en lo loch de Acõmuer: e ab vo untat: e consentiment del Rey de Nauarra appellat Fortunyo Garcia lo dit monastir dota: y en no oblide moltes teres axi boscatges com altres que los monjos del dit monastir poguessen hauer llur vi da e veus aci los dits dos cõptes de Aragoço es lo primer appellat Aznar: e lo segõ Galindo com no fos lauors Arago realme sino tãt solament cõdat lo qual dominarẽ los Reys de Nauarra qui seguei ren.

Aznar galindo compte d arag.

Dela Geneologia dels Reys de Nauarra qui domi nar en Arago hauent hi comptes car primer hi hague en Arago cõp tes que Reys. vt sequitur in prime sequenti pagina.

Garcia ximenez primer rey de nauarra. — nauarra.
Ennecha sa muller. — fortunyo garcia fill seu.
Garcia Ennecho fill llur. — fortunyo Garcia terç rey de Nauarra.
Garcia Ennecho segon rey de — Sanro Garcia fill seu.

O primer Rey ö Nauarra quant ala suprema sen yoria es nomenat Garcia ximenez comença aquest a regnar en lany de nostre senyor dccclviiij. E mori en lany de. dccc xcj. d aquest nos troben scrites les gestes per ell fetes sino que regna xxxiij. anys començãt a regnar en lany de nostre senyor. Dccclviij. En lany. xvij. del regnat e öl impe ri de charolo caluo fill de luis pia dos fill de Carolo magno rey de França e mori en lãy. Dccclxxxxj.

¶ Lo segon Rey de Nauarra per recta linea deuallat es descrit gar cia eximenez fill e nos lig que ha ja fet cosa alguna digne de memo ria: sino que defensa tant quãt vis que totes les terres per lo dit son pare tengudes en tal forma que mo ros nunqua lo poguer en sobzar ne leuar lin nengun a: e regna dotze anys: e succeui li son fill nomenat fortuny garcia: e mori en lany del senyor. Dccccij.

¶ Lo terç Rey ö Nauarra per rec ta linea deuallat es nomenat fortuny garcia fill del dit garcia en neycho lo qual mort lo dit son pare comença regnar en lany mateix ö Dccccij. y en lo temps de aquest Rey mori lo dit primer compte ö Arago appellat Aznar al qual suc cei galido fill seu lo q̃l pobla molts lochs en Arago de voluntat e con sentiment del dit Rey fortuny garcia edifica com ja desus es es crit lo monastir de sanct Marti ö sarcis siue certico el dota de posse sions per substentatio dels monjos nos lig daquest rey alguna cosa digne de memoria regnalo dit for tuny garcia. xvij. anys. e mori en lany de nostre senyor. Dccccxx.

Dels Reys ö Nauarra

Quant lo Rey ö Nauar ra per recta linea deua llatat es appellat Sanro garcia fill del dit fortuny garcia Regna. xx. anys en Pam palona y en vida sua mori en ara gon lo dit compte galindo e lauors regnaue en les esturies lo Rey or dañyo qui lauors fo vençut e desba ratat per lo Rey de Cardona ap pallat Abdarramen en lany ö nos tre senyor deu. Dccccxx. E lauors la nanto morisca per la victoria ob tengue contra lo dit Rey ordon yo prenent major audacia passant los monts pyraenaus conquista fins enla ciutat de Tolosa axi que per la terribilitat: y espantament dels moros nengu nols gosa ferr e sistentia e fugint los christians öl lochs hon hestauen per la dita tri bilitat e crueltat reculliren se en la spelluca axi com allur refugi sin gular qui poden esser. Dc. homẽs e mullers: e fills e tots llurs bens lla hon era edificada la esglesia de sanct Joan baptista e a honor ö du e de sanct Joan cresquerem e millo rar en la dita esglesia de sanct Joã baptista y encontinent ab gran de uocio penedits e confessats febel ment de llurs peccats e ab grans cants e melodies diuinals e ab grã contrictio de cor humilment e de uotat ransladaran lo cors öl sobre scrit sanct Joan hermita e sotera ren lo en vna molt bella tomba so bre la qual lo nom e la vida del dit sanct era notificada e contenguda ab letres antigues molt ricament entre tallades la qual tomba fõch mesa entre tres saltes de iuuocatio de sanct Joan baptista e ö sanct ju lia e de sancta Bassilissaja enans a qui edificats. ¶ Subseguent ment los dits christians induits de mes abundosa: e acostumada deuocio e dificaren hi dos altars menys de aquells qui Ja hi eren construits la hu a honor de sanct Miquel: e a inuocatio de aquell e laltre de sanct Climent y esteblir en hi mo nastir e constituir en hi Abbat per nom Transnico e clergues qui per llur propria auctoritat e voluntat e a honor e reuerencia de nostre senyor deu e dels sants qui aqui estan y jauen. Renunciaren als öl lits carnals e mũdanals e tot aço

Universidad de Deusto
Biblioteca

saberen p tal que deu elos sancts de aquell loch los preseruassen de les grans porcecuciens moriscos e cascu dels dits christians edifica aqui son domicili e axi hi fo feta en breu temps conuinent poblacio: e nozes menys feren consegrar lo dit Monastir per lo Bisbe de Arago appellat Ennecho en lo dia de sancta Anna e cōdit es lo dit Sāro Garcia Rey de nauarra regna en Pampalona. xx. anys. e axi mori en lany de nostre senyor. Dccccxl.

Segueix se lo linatge del Rey de Nauarra.

Ximenez. Garcia quint Rey de Nauarra. Ennyego fill seu Ennyego Aresta sisen

Rey de Nauarra. Dona Toda muller sua. Garcia enneycho fill llur.

QUint Rey de Nauarra per recta linea deuallat fonch appellat don Ximenez Garcia ab son fill dō Garcia e lo qual eximenes garcia era fill del dit Sanxo garcia e altre recomptament no trobam en nengun volum de chroniques de aquests dos pare e fill: sino que moriren sens infants idestiberis ne successor e axi tota la terra romas desolada sens senyor ne regidor y en aquest temps era Compte de Arago apres mort del Compte Galindo fortūyo Eximenes lo q̄l ab los altres nobles e popular del Regne de Nauarra elegirē en rey vn noble baro dl Compte Bigorra appellat Ennego Arista.

¶ Si le Rey de Nauarra fo appellat Ennyego Arista lo qual cō dites per defecte dela linea deuallāt del primer Rey d Nauarra appellat Garcia Eximenez per lo compte de Arago e lo popular de Nauarra fonch elegit en Rey de Nauarra era natural del comptat de Bigorra lo qual era vengut en aquestes parts per deffendre los christians deles crueltats e terribles persecutions dels mozos e lo qual hauia vēçut e ds baratat molt tes e diuerses vegades aquells e p la gran noblea d cozedarmes que en ell era les gents dela terra ensemps coucordants ab fortunyo Eximenez compte de Arago segōs es de sus expressat elegiren lo dit Ennyego en Rey de pampalōa lo qual era tan abriuat e tan fort e tāt animos cod atios de hauer batalles continuament ab los mozos que a penes estaua hun dia segur e paço metteren li sobre nom Aresta car axi com la aresta acostada al foch en vn moment crema axi lo dit Rey Ennyego sabent que los mozos de uien hauer batalles ab ell tantost en vn moment era ab ells: e combatia tan brauament: e animosa q̄ per cascuna vegada quels venia a combatre sne mataua tanta infinitat que dels dits mozos que tots li tenien tanta porque en les mes vegades que venien a palear ab lo dit Rey dauen en fuyta e axi per aquesta rabo fonch cognominat cō dites enneygo aresta lo qual hac per muller dona Toda dela qual hac hun fill qui fonch appellat Garcia Enneycho e mori lo Rey don Enneycho Aresta mas no es scrit en quin any e fo soterrat en sanct Saluador de leyre altres hāscrit que fonch soterrat en la esglesia

Fortūio eximēez cōpte d arago.

Rey de pampalona.

del monastir de sanct Victoria: e tots podēdir veritat si translacio del cozsi ha subseguida e mori en lany del senyor. Dcccc. liij.

Dels Reys de Nauarra.

Gracia En Enneycha Sanxo neygo segō muller sua. Auarca seten rey de nauarra.

SEten Rey de Nauarra p recta linea deuallat fōch appellat Garcia Enneycho fill del dit Rey Enneycho Aresta: e regna ab la dita dona Toda mare sua: e fonch molt liberal Baro: e valeros en hauer batalles ab los mozos: e semblaua en tots sos actes e nobleses a son pare en temps daquest Rey garcia enneycho la christiandat hague pres gran refermament: e grā creriment en les tres per les victozies innumerables obtenguerē ells dits ēneygo aresta: e garcia enneycho fill seu contra los mozos: e la vozs los dits christians qui en la desus dita spelunca o coua seren recullits per molt gran pahozte tribilitat dels mozos exiren se daqui e anar ensen a poblar en los lochs los quals ells hauien desemperats ia en ans per la rabo damunt dita. e lauozs fonch multiplicada la deuocio en la dita coua per los christians. Per ço lo compte de arago fortunyo ximenez qui gran deuocio hauia en la dita coua hun dia be acompanyat de sos vassalls faent romiatge mes se en cami per visitar aquell sanct loch e lo Abbat sabent la venguda de son senyor coz millor e pus ordenadament poch ab tots sos monjos faent professo exili a carera feta p la hu al altre aquella reuerencia ques pertany ab gran: alegria entraren sen en lo dit monastir e loch e lo dit Abbat apres hague mostrat al dit cōpte de arago les riqueses e lo monastir ell dit Abbat: e los seus monjos supplicaren en aquell humilment que per honor de deu e dela sanctedat del dit loch e per pietat d llur pobresa e per esguart dela sua noua venguda li plagues enriquir lo dit monastir de algunes terres e honors en les quals poguessen pexer llur bestiar: y ells hauer vida temporal y encontinent lo dit compte enclinat benignamēt ales dites pregaries e suplicacions ab tanta instācia e duocio fetes encōtinent donals: e atorgals vn terme appellat Spluga de gatells propdorol pregant als dits Abbat: e monjos del dit monastir q̄ en lurs bones obres e oracions tenguessen ell: e tota la sua terra fetes e dites aquestes coses vench sen lo dit cōpte a son senyor lo rey garcia enneycho desus dit al qual recompta lo romiatge si be hauia fet ala dita santa coua e com per la dita sanctadat della e per sa deuocio que ell hi hauia donat lo dit terme de la qual cosa lo dit Rey fonch molt alegre e pagat e hague molt gran desig d visitar la dita sancta coua e vn dia ab sos nobles e richs homens e caualles e ab lo bisbe de arago appellat fortunyo vench visitar lo dit loch e fo rebut molt honradamēt e marauellosa e confirmals la dita deuocio quel dit cōpte los hauia fet del dit terme e ampilant aq̄lla donals hun boscatge apellat auento hon poguessen fer pexer llur bestiar e millor sustantar llur vida car en aquest temps y encara antigament ari viuiē los ecclesiastichs

Fortūio ximēez cōte de arago.

Universidad de Deusto
Biblioteca

e encaralos seculars estima nesser
pus justa vida e sancta la agricultã
que tota altra : e nores menys lo
dit rey offerí al dit monastir a ho-
nor de deu e dels sancts ỏl dit loch
D. diners dargent e hoyda la mis
sa lo dit Rey prega charament lo
dit Abbat e monjo del dit monastir
que en llurs benes hebres e oraci
ons lo tenguessen per reconegut
e que volguessen pregar deu e los
sancts quienlo dit monestir haui-
en elegit llur sepultura que li do-
nassen poder ỏ regir son poble rec
tament e sens tyrania e li donassen
victoria contra los moros : e rebu-
da benedictio del dit Abbat pus da
quí tornassen en pãpalõa : e a poch
de temps lo dit Rey garcia enney
cho per moltes gracies de nostre
senyor deu per ell rebudes e per la
deuocio hauian al dit sanct loch
recomportant la hors a deu : e als
dits sancts les victories per ell dit
Rey obtengudes contra los mo-
ros : e supplicat humilment al dit
Rey los dits Abbats e monjos q̃
gran enutx e treball sufferien per
los munts qui per ell : e lo compte
de arago los eren estats donats p
tal com no podien deffendre ne cõ
trastar que negu nes posas sa cabã
ya : o pastura de bestiar per lo dit
Rey mogue de pictat donals priui
legi que sinegu metía cabanya ho
pastan de qualseuulla linatge fos
de bestiar en los tinents dels dits
murs que sens neguna pena dub-
te ne plet real poguessen fer de go-
llar : e matar vaques : e qualseuol
altre bestiar quidins los dits ter-
mens fos entrat sens licencia llur
eaço fonch fet en lany de nostre sẽ
yor. Dccc. cinquanta nou e apres
poch temps lo dit Rey morís e ab
gran honra e solempnitat soterra-
ren lo en lo dit monastir lo qual la
uors fõch e amara huy en dia es a
pellat sanct Joan dela penya : car
les manyes regnaua en lany. Dcc
lxviij. mori anno domini. Dcccxv
en lo qual any succehi a ell son fill
e axi regna aquest Carles manyes
xxxxvij. en lo temps de aquest car
les manyes seya en la cadira ỏ sant
Peraleo terç lo qual comẽça pẽ-
dre lo pontificat en lany . Dccl
xxxxij.. e fonch papa. xx. ãys cich
mesos e. ix. dies e axí mori Anno
domini. Ecccxvij.

Dels Reys ỏ Nauarra

Sanxo Auarca
vuyte rey de
Nauarra.

Garcia Tremo
los fills seus.

EL vuyte Rey de Nauar-
ra per recta linea de ua-
llar fonch appellat San-
xo Auarca. E per enten
dre millor aquest nom auarca com
li fonch imposat recitare la histo-
ria la qual ẽ lo Real archiu ỏ Bar
celona he trobal continuada en e
per tal forma e soterrat lo dit rey
comas dona enneycha sa muller p̃
ciada e hun dia per gran desauen-
tura passant la dita Reyna per la
vall danyar aguoyt de mors do-
naren li salt e matar en tota cõpan-
ya qui ab ella era e los mors feri
ren la dita Reyna ab vna lança p
lo ventre e tantost morí e aço fet en
continent passa per la dita vall vn
noble baro deles muntanyes de
Arago y esguardãt la terrible mor
taldat q̃ a q̃ era ỏ christians viu p
la ferida que ala dita Reyna per
lo ventre apparia vna ma de cria-

Del m
racle c
nasque
lo Rey
don Sã
xo.

tura y encontinent apea e obri la
dita dona Reyna per lo ventre e
molt cortesament trague la crea
tura viua del ventre de sa mare e
abill la aduix e batcja la aquim ateix
imposant li nom Sanxo Garcia
lo qual cria e nodrí molt ricament
e apres per alguns anys la gent
dela terra procurãt ỏ senyor mur
murauen es complanyen molt e
no sens rahoque nos pensaueu ne
sabien que hereu fos romas en la
terra. E hun día cõuocats enséps
los nobles e Cauallers ab la gent
popular e ỏla terra p leuar rey al
gun noble Baro volgueren tenir
parlament : e lo noble Baro qui la
criatura hauía delliurada de mort
sabent lo nouell parlament quis ỏ
uia tenir per lo general dela ter-
ra encontinent feu vestir la dita
criatura axi com a pastor : e feu li cal
çar Auarques e ajustats tots los
seus parents amichs e vassalls be
e honradament appellat en lo dia
assignat fonch en lo predit parla
ment e entrant per lo Palau hon
sẽ celebraue lo dit parlament fobe
aculit e rebut per lo dit general e
tengue la criatura entre les su
es cames : e dix cuytadament Ba-
rons preneu aquesta criatura : e
despullau li les vestidures que por
ta e leuau lo Rey com certament
aquest es vostron senyor car vosal
tres no ignorau que la Regina sa
mare per gran desauentura muri
prenyada era e yoso aquell qui pas
sant per la vall hon morí viu la cri
atura trabẽt la ma per lo loch ỏla
ferida del ventre de sa mare e sens
negun perill aquella yo tragui vi
ua beneyt ne sia deu en testimoni
e presentia de mos parents e vas-
salls qui aci ara son presents e ho
ueren e qui lo contrari volra dir
aparellẽ se ỏ entrar en lo camp ab
mi car so prest e aparellat ỏ comba
tre e dites aquestes paraules : le-
uaren se tots aqui congregats e di
gueren altament viua viua que a
quest es senyor nostre : e no altre e
encontinent li despullaren les ves
tidures que tenia e vestiren lin ỏ
reals ẽ ab grã goig e alegria fonch
feta gran festa tot aquell dia a ho-
nor dell. E per ço com vench cal
çat e vestit com a pastor appellar ẽ
lo Sãxo Auarca aquest fonch molt
marauellos home e cõbatia souint
molt forment los mors e conquis
ta de cãtabria fins a nagera : e en
tro a montdocha : e e entro a tute-
la e tota la plana de Pampelona : e
gran partida deles montanyes e
apres conquista totes les montan
yas de Arago e de sobrarbre e feu
hi edificar moltes forces : e castells
per constrenyer e inuadir : e pro-
pulsar los mors : e feu moltes : e
diuerses batalles ab ells : e tota ve
gada fonch vençador : y es deuẽch
se vn dia que ell estant deça les mõ
tanyes sabe que los mors tenien
assitiada la ciutat ỏ pãpelõa molt
destretament en temps diuern : e
confiant lo dit rey dela gratia de
deu : ab les gents de cantabria qui
no tenien fredors ne callors com
eren ne tostemps vsats passa les
muntanyes qui eren cubertes ỏ
neu. En hora de Alba molt abri-
uada ment e vigorosa comanãt se
a deu feri tan formẽt en los siti ỏls
mors que tots los desbarata : e
los aparella de tal manera que no
pogue taznar negu dels dits mo-
ros en llur terra e ab gran victo-
ri a loant deu : e los sancts de para
dis leua lo camp per que fonch pre
seruada la dita ciutat del gran per
ill en q̃ estaua empero aquest rey
sãxo auarca hauia vassalls poche
mas eren bons y experts e cora-

Nõ. cõ
hauia
poche
vassalls
mas bõs
animos
os e ley
als.

Universidad de Deusto
Biblioteca

josos de hauer batalles e guerres contre los enemichs y eren vsats de portar darts e anar a peulos ò cauall e arimateixlo dit rey ab sos vassalls anaue auegades a cauall e noperdonaue a negun treball que nengun homepogues sofferir pus que entenes hauer victoria e honor dels enemichs dela fe e perço era amat desos vassalls per tal cõ anaue ab ells axicom si fos llur cõpanyo es metia en egual dells en tots afferi dar mes ocalçaue auegades auarques e sabia que eren treballs e per ço era molt amat deses gents e pngue molts lochs en cãtabria entre los quals lochs ni ha huy endia hu appellat Sãxo auarcha e hague per muller la Reyna dona burracha dela qual hague fill appellat garcia e quatre filles deles quals: la hũa hague nõ burracha e casa lo ablo Rey don Alfonso de leon e laltra hague nom Maria e dona la per muller al rey Ordonyo e laltra Sanxa e donala al Rey remiro e laltra Blasquita e dona la an monjo compte de vizcaya aquest rey Sanxo auarca edifica molts monestirs y esglesies e feu molt ò be al dit mõastir ò sanct Joan dela penya e lauors era bisbe en lo comptat de Arago Oziol e Abbat de sanct Joan dela pẽya Transmiro regna empo lo dit rey Sanxo auarca. xxviij. anys e mori en lany de nostre senyor. Dcccexxxvij e soterraren lo ab grãdissima honor en la esglesia del dit monastir de sanct pau dela penya.

Dõ vrraca fomuller de aquest rei aurca ab l. fill eiiij fill.

Garcia tremolos al's Garcia auarca. ix. rey de nauarra.

Sanxo fill seu.

Sanxo segon de se reyò nanarra y emperador.

Dona majoral' ge loyda regina fil la de don sanxo rey de castella.

Garcia.

Ferrando.

Gonçalbo.

Rẽir obestart.

EQue rey de Nauarra deuallant per recta linea fo appellat don Garcia tremolos fill del dit Rey sanxo auarca. E fonch li imposat aq̃st cognom Tremolos per tal causa ço es que com deuia entrar en batalla ho hauia a ser caualcada ho algun altre acte per illos cõtra moros tota vegada tremolaua e la gẽt lo appellaue garcia Tremolos: no per que fos coart questa en lo mõ hauia bo e valent cauller aquest hi pogueren comptar aquest rey fonch molt bo e piados e valent e bẽignec tan liberal que a cosa li fos demanada nunque hi podia dir deno e per ço semblaue axi a son pare en anar de peu com aquells de peu e de cauall y era axicom a compan ab sos vassalls e calçaue auegades Auarqs e pcolli fòch imposat cognom Garcia Auarca y er a lauors Bisbe de Pampelona don Sanxo e Abbat en sanct Joan dela penya don fortunyo e regna lo dit noble rey be e noblement en. xxv. anys e passa desta vida en lany. M. xij. soterarẽlo en lo predit monastir ab grandissima honra e solemnitat.

¶ Desen Rey de nauarra deuallãt per recta linea fonch appellat sanxo segõ lo qual fonch fill ò l dit garcia tremolos e pres p muller la fil-

la del compte sanxo de castella appellada dona majoral's geloyda la qual feu e ordena constitucions molt bones les quals en aquella terra son appellades furs fins en aq̃ll temps ço quis faea en la terra e jutiaue a arbitre dels presidens en aquella e per no hometre lo que es scrit en altres histories de hespanya dich primer que dins lo compte de castella era sitiat hun cõptat appellat Portell del qual era cõptat hun noble Baro appellat Diago lo qual pobla vna ciutat e imposa li nom Burgos e aquella ennoblide honrats Barons e richs homens e cauallers e daltra natura de gent notables e aço fo en lany de nostre Senyor. Dcccl xxxiiij. e lo camí de sanct Jaume qui per por dels Arabians passaue per aquella terra appellada Alaua e p les Asturies mudal lo dit compte e feu lo passar per Nagera e p vicuescha e per manya e per les encontrades. E per quant no es de nostre preposit levem aquesta materia e tornem al dit Rey Sanxo del qual e dels altres qui successiuament regnaren en Nauarra y ẽ Arago entenem a parlar: aquest Rey Sanxo senyoreja nauarra e Arago e lo ducat de cantabria e totes les terres que son Aui Sanxo Auarca senyoreja e conquista e per la senyora sa muller senyoreja castella e leoñs a portugal perço cõ per successio paternal li era prouẽgut e per la sua fortelesa valentia: e virtut Bascunya se sotsmes al seu principat e subjuga a quilo compte de Sobrarbre lo qual fonch vassall seu: e regõ e guerẽ lo p senyore p la inmensitat de terres que possehia e senyorejaue se feu anomenar Emperador lo qual hague òla Reyna sa muller tres fills lo major hague nom garcia e lo segõ ferrando e lo tercer Gonçalbo e hac hun altre fill duna noble dõa Dayuar lo qual fonch appellat remiro. e com en aquell temps per paor dels Arabes tot hom tengues ses caualls en les cases hopalaus honlurs mullers estauen aço per tal que pus prestament los poguessen hauer e de aquells seruir com mester los foso necessitat los ne constrengues. Lo dit Emperador si cõmana a la predita muller sua tenedore conseruador per ell en lo castell de nagera vn seu cauall lo qual de bele se bonesa e daltres virtuts cauallines tots altres caualls sobre pujaua molt es fiaua tant en ell com en adiutori de vida ò l qual cauall se anamora molt son fill Garcia e hũ dia prega a la reyna sa mare que li degues dar lo dit cauall la qual cosa li atorga francament e alegre mas hun cauller qui seruia a ella dita Reyna vehent que si lo atorgament del dit cauall venia a acabament seria molt desplaent y aço no per mes sino p lemperador son marit per les rahons de sus dites cõsella a la reyna que p res del mon no consentis ho donas lo dit cauall a hom viuent si esquiuar entenia la ira de son marit e sobre aço la reyna conexent lo consell del dit cauller esser sae p fitos reuoca la torgament que hauia fet al dit garcia del dit cauall dela qual cosa ell fonch molt anujat e mogut de grã ira a cõsella a sos germãs ferrãdo e gõçalbo que acusassẽ la Reyna lur mare al rey llur pare dient li que la reyna noli seruaua la fe coniugal car faea mal sos fets ab lo dit cauller e paria be vez per la gran familiaritat que entre andosos era dela qual cosa los dits dos germans no volgueren esser

Comptat ò castella, del poblador ò burgos. Del camí ò sãtiãc.

nauarra Arago. cãtabria

cõpte de sobarbr

Emperador.

Universidad de Deusto
Biblioteca

principals accusadors mas cõsentir en de aiudar e donar alguna fauor a ell sobre la dita diffamacio: e decontinent lo dit garcia de gran ira mogut no hauent vergonya ne temor d̃ nostre senyor deu: e ol mõ dixa son pare que la dita reyna sa mare vsaua de carnalitat ab lo dit caualler: e que aço sabien be sos germans e lo dit rey donant ỏ cõtinent fe a tals peraules com fan alguns que ab la primera infamatio condamnen les gents mana sa muller esser presa e be guardada ẽ lo dit castell de Nagera e sobre aço seu aiustar e conuocar corts generals e final mẽt feu diffinir que ella sa hauia escusar per batalla: sino q̃ seria jutiada a metre la al foch: mas lo predit remiro fillastre seu quiera molt valent e noble baro e molt fort en armes vehent la innocentia de sa madastre e la voluntaria diffamatio qui li era estada imposada offeris de entrar en lo cãp contra tot home per la dita reyna e daço promes fer totes aquelles seguretats qui en semblants coses fer son acostumades e apropiquãt se lo dia ỏla batalla hun mõjo molt sanct Baro vench al dit Emperadore dix li senyor si la reyna es acusada a tort vullau aquella ỏlliurar e sia pdõat a aquells qui la hã acusada al qual monjo espos lo dit Emperador lo que vos ara haueu dit plau a mi molt pus justicia hi sia obseruada y en continẽt los dits diffamadors confessaren e diguerẽ al dit sanct Baro que falsament e iniqua hauien acusada llur mare e que lin deman auen perdo e la uors lo dit sanct baro manifestau al dit Emperador: de la qual cosa lo emperador fonch molt content e alegre e delliura encontinent la dita muller sua del crima ella imposat e prega la lo dit Emperador que degues perdonar a sos fills lo deffalliment qui ells comes cõtra ella: e la reyna respos q̃ li playa molt ab tal condicio que son fill garcia no dominas en castella la qual p̃ successio comes de sus escrit lier a preuenguda e axi fonch la cosa mesa en executio per discus de temps. car lo predit garcia hague pezher e tat lo regne de nauarra tant com sestenia de lonch e de nagera fins a mõt docha e Arrostaab totes ses viles: e dona a ferrando tota castella a gonçalbo tot sobarbre e ỏ trõ ceda fins a matireto e loarre: e sãt e meteria b totes ses viles e pertinencies e seu lo dit remiro hereu lo qual era son fillastre çoes en aragoe aço feu confirmar per lo Emperador son marit aquest emperador per la gran deuotio que hauia en sanct Joan de la penya ordena que axi com lo monastir del dit sãt Joan era ordenat de clergues seculars fos ordenat daqui auãt y en noblit de monjos negres e mudals hi del monastir de Clunyego del horde de sanct Benet qui lauors excellia e stoia en la christiandat e p̃ aço e per altres rabons justes: feu moltes e diuerses gracies al dit monastir de sanct Joan de la pẽya e lauors era bisbe en arago mẽtio e abbat del dit monastir paterno e mori lo dit Emperador en lany ỏ nostre senyor mil e trenta quatre e e soterrar en lo ab gran honor en oviedo. Esta memoria cõ en tẽps daquest predit rey ẽ es en lãy mil e sis fame mortalitat tan forment cresque e pres quasi tot lo mõ que los vius per gran treball e anuix de soterrar los morts en tãta multitut morien tan gran fonch aq̃sta pestilentia que entre aquells qui moriren per fam e aquells qui moriren per epidemia de cent per sones non visqueren deu y es cert q̃ en lany. Mil. xxxij. se mes foch en la ciutat de Paris lo qual se crema tota que nengun consell ni aiuda no pogue donar e lauors era papa Benet noue.

Aquest muda la clerecia de sãt Ioan de la pẽya en monjos.

Com fina que no hague compte en Arago. Aci comensan a regnar Reys en Arago.

Ins aci hauem parlat de les gestes dels Reys de Nauarra e dels comptes de Arago en semps e aço per tal com tostemps compte de Arago fonch sots mes al Rey de Nauarra perço es estat conueniẽt que de tots fins aci pus clarament que de tots fins aci pus claramẽt per lassem. E per lo departiment dels regnes dessus dits lo dit remiro hague per heretat lo Comptat de Arago soltament e sens neguna subiugatio don fonch fet e leuat Rey per que cosa rabonable sera que daquest e de sos successors qui sens mija regnaren en Arago la p̃ sent historia ho Chrõica façã sens nengun altre aiustament.

Comtat d'arago

Dela particio deles terres ço es de Nauarra e de Arago e del Rey don remiro.

Remiro primer rey de Arago. — del cõpte ỏ prouença.
Sanro bestart. — Sãra muller ỏl compte de Tolosa.
Ermessendis Reginas filla ỏl cõpte de Bigorra. — Ferrando Rey de leo.
Gonsalbo Rey de Sobarbre e ỏ Ribagorça. — Garcia rey de nauarra.
Teresa muller

Apres mort del dit dõ Sanxo Segon qui fõc en nombre lo dese Rey de nauarra e feta la partio e diuisio deles terres per la dita dona major geloyda muller del dit rey y Emperador don Sanxo en eper la forma ja dessus expressada lo dit remiro bastart com a rey senyoreja en arago qui lauors fonch regnes eu a ell peruengut com dit es per titol de deuatio a ell feta per la dita dona major Geloyda madrastra sua la qual no li volgue esser ingrata ans la rabo euident e iusta la força fer tal donacioa son fillastre cõ aquell donãt marit e fills seus en les corts generals appellada sobre lo falsa crim de adulteri a ella imposat la mantenga e la dona per innocenta y exempta de aquest crim hofferint se entrar ẽ batalla cãp al cõtra tot home qui lo contrari tingues segons en lo precedent capitol es largament contengut. E segõs he legit en chroniques de hespanya papa benet vyte tremes les insignies reals al predit Rey remiro lo qual fonch vnctat en rey dels aragones sos: venint a parlar de Gonsaluo fill ỏl dit Emperador qui reg naue en Sobarbre e ribagorça y en les altres terres per la dita dona major mare sua a ell donades: e assignades seguis vn dia que ell anant a caça hun caualler seu appellat ramonet de Gafeuenyan lo mata a grant traicio en lo pont de moncluse fonch sotarrat en lo monastir de sanct victoria lo qual gõçalbo no lexa fill ne filla per tant lo general dela terra vehent que tots sos vassalls er en romasos axi desconortats: e priuats de rey lur: e seny or pensar en que nengun home ỏl mon no podiẽ elegir per rey e seny

Sobarbre ribagorsa.

Ramonet d̃ gafauenya matagõsalbo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ozpensaren que negun home del mon no podien elegir per Key e senyoz lur milloz que lo dit Key remiro lo qual de manifests nobles era dotat e lo qual comes desus escrit era germa tant solament natural dl predit Gonçalboe lo Regne del qual pertanya per la descendentia masculina mes al dit Remiro que anegun altre Axi que ele giren per lur Key e senyoz lo pdit rey remiro lo qual pres p muller la filla del compte de Bigoza appellada Ermessen e per baptisme Galberda dla qual procreados fills lo primer hague nom Sanxo e laltro Garcia lo qual fonch Bisbe d Jacca e dues filles deles quals la vna hague nom Sanxa e donala p muller al cõpte d tolosa e laltra teresa e donala per muller al cõpte de Proença appellat Guillẽ bertran e daltra part en gẽdra fill bozt appellat Sãxo al qual dona ayuar exauierre latre abtotes lurs viles e aqui li posa titol de compte e donali aquestes terres ab tal condicio que aquelles tengues en feuy ẽ directa Senyoria per lo dit Key Remiro: e com a febel e bõ vassall obtemperas rostẽps als manamẽts del dit Key pare seu: e Senyoz: e de tots los successoz de aquell sots pena de perdre totes les dites terres gõyadozes e applicadozes ẽ cõtinent al dit donadozes als seus stell elos seus contrafaen en alguna manera. E aquest Key Remiro fõch molt bon Key e de gran cozatge e sempze garreja ab mozos esquiuãt guerrejar ab chzistians e tota vegada garrejant era vençadoze pobla la terra d moltes viles e castells e per quant com lo poder dels moros era grã e poder os feu cõfederacio e auinença ab lo Key don Sãxo de nauarra que en totes necessitats hagues ajudar e valer al rey remiro e per occasio de aquesta cõcozdia: e auinença al dit rey remiro fonch fozçat fer donanto al dit rey Sanxo de daro sta e pitiella ab totes lurs viles. E aquest rey Remiro fonch home molt piados e feu molt de be a pobzes: e cauallers e a monastirs y especialment al Monastir de sanct Joan dela penya e lauozs era Bisbe en Jacca garcia fill del predit Key remiro e abbat en lo predit monastir de sanct Joã dela penya Blaschoy es de notar com lo predit Key remiro en lany de nostre senyoz du mil sexãta tres assetia hun loch de mozos appellat grados e tenint lo siti sobze lo dit loch lo rey don Sanxo de castella cosi del predit Key remiro ab grã multitut de mozos e ab citi Key di aç per mala voluntat queli hauia e perço com ajudaua als nauaros vench a cozrer e õstruyz la terra de son cosi lo rey Remiro e altozmar passa per lo dit loch de grados e mata lo predit rey remiro son cosi lo qual era d edat de sexãta tres anys e lauozs les gents del predit rey remiro leuaren se del siti e pozraren lo cozs de lur senyoz a soterrar en lo predit monastir de sanct Joan dela penya y es cert que lo predit Key Remiro regna trẽta huyt anys e mozi en lauy mil. lxx

Ermesi regiua.

Sauxo garcia Sanxa muller del compte de tolosa. teresa m̃ del cõte de proẽ.

Garc bisbe Iacca

Del don sanxo e de sos fets que feu segons se amostra.

Rex aragõne.

Sãxo en vulgar laime sancius segon rey de Arago.
- Pere.
- Alfonso.
- Remiro.

Sanxa muller del compte de tolosa.
- Teresa fonch muller del compte d Proença

Garcia Bisbe de Jacca bestart
- Guillem Bartaan.

Dona felica regina.

Segon Key de Arago de uallãt per recta linea fo appellat Sanxo fill del p̃dit rey remiro e quãt mori son pare lo rey miro era fadri de xviij. anys lo qual apres fo appellat Sanxo remirez e fonch home molt animos e bellicos contra los mozos y en totes coses molt auenturos hague per muller dona felicia dela qual hague tres fills pere Alfonso e Remiro lo qual fonch mõjo de sant ponç de thomeres e mes hague dela predita dona felicia dues filles la vna appellada Sanxa e dona la per muller al compte de Tolosa e laltra appellada Taresa dona per muller a don guillem Bertran compte de proença e no res menys aquest rey Sanxo engẽdra. j. fill bestart qui fonch bisbe d Jacca appellat garcia e ans de escriure la gesta del dit Key dõ sanxo recõptar em: en qual manera fo let Key de nauarra cosa es certa que quant mozi lo rey Garcia de Nauarra romãgueren dell dos fills e la hu hague nom Sanxo e laltre Ramon lo qual Ramon de cupiditat Jn honesta e contra nostre senyoz deu excitat per tant que regnar pogues en lo regne lo qual pertanya a son germa sanxo com a primogenit mata aquell en lany de nostra senyoz Mil setanta sis: e vn fill del dit sanxo appellat remiro tement se que per semblant judici q̃ feu de son pare no passas en ell absetas del dit regne e vench sẽ en Valentia la qual senyoreiaua lauozs lo cytruidia: e les gents del regne de nauarra vehent e regoneirẽt que de senyoz tray doz nengũ ne riment filial no pozia exir leal e volent esquiuar que a home de tã grã desonoz ne de tan gran infamia no fossen sots meos vassalls cõ ay tal home e de tal natura null temps no deu apparer de posaren lo dit ramon dela honoz real dela qual iniustament vsaue y elegiren per senyoz e rey de Nauarra lo dit sanxo remirez lo qual fonch rey de nauarra e d nagera e fins a mõt docha e de Arago e de sobarbze: e desijãt que nom de troy doz no pogues hauer en la terra bẽdeja e gita d tots sos regues: e terres lo dit ramon e aquest don Sanxo remirez abzassaüeze acullia molt alegrament los homens de peratge e altres gẽts sots meses aellze no pogue sostenir ne sofrir les desonozs que son cosingerma lo rey don Sanxo de castella faea car hauia mozt lo dit rey Remiro son Jdare en Grados per ço cõ mozt son pare lo dit rey

Rey de nauarra e de nagera de Aragõe d sobarbre.

e

Universidad de Deusto
Biblioteca

decastella hauia tolt a don sanxo rey denauarra gran partida ò sos regnes e terres: e per aquestes rabons ab los Aragonesos e Nauarros se hague molt valerosament e animosa contra lo predit don Sanxo rey de castella e tenint lo predit rey decastella assetiat lo loch ò via na vench allilo dit rey don Sanxo ab moltes gents de armes e agreu

batalla e molt grane nostre senyor deu qui nunqua fall ala veritat foren vençuts los castellãs e lo rey de castella a gran vergõya e deshõre sua ab hun sol cauall fugi molt poderosament ab pochs dels seus alguns han scrit que lo cauall era sens sella e fre ab cabestre en lo qual fugint caualcaua e lo dit rey dõ sanxo vencedor loant nostre senyor ònu dela gran victoria passa e bre prenent e destruynt la terra de son enemich e cobrant ço que primer tenia de Nauarra e tenint a gran afronta los castellans que remedine gu dar noy podien lo rey de castella pq veya no li podia esser soberchne par enuia apregar lo rey Abdarramen de oscha que trencas la tre ua al Rey de Arago e que faes guerra contra ell e feu ho axie comença de correr la terra de Arago lo qual rumpiment de treua lo predit rey de Oscha vehe mal per aci eli costa fort be segons que de jus es escrit en lo capitol qui tracta de dõ pedro son fill e no resmenys la treua e pau que no volia donar lo dit Rey don sanxo al predit rey don sanxo de castella com vengue que lo predit rey de oscha li hague rõpuda la treua axi com a bõ rey ammes hauer guerra ab moros que ab christians major mẽt pus hauia obtengut gran honre e victoria cõ se fos venjat del predit rey de castella cobrant totes les terres li hauia leuat faes del regne de nauarra lauors li lexa de gracia tota la terra ò castella e feu treua e pau ab ell e regna aquest rey Sanxo remirez en Aragon anans que fos rey de nauarra sis anys e lauors ẽtra la ley Romana en sanct Joan dela pẽya xj. Chalendas de Abril en la segõa setmana de quaresma feria tertia z hora prima z tertia fon Toledana hora. vj. fo romana en lany de nostre senyor mil setanta hu e daq̃ auant tenguer en la ley romana aquest rey sanxo remirez fo com es predit bon rey e auanturat e molt virtuos segons entre les altres cõ questes apar en les seguents. En lany de nostre senyor mil huytanta pres lo castell de couiuoy en aquest any mateix pres pratiella e lauors los moros cremar ẽpina e feu batalla molt grãy molta gram ent contra moros en çaragoça en lany de nostre senyor mil huytãta tres pres grados: y en aquell any mateix moriren molts christians en roda e pobla ayerba e feu batalla en pedra passada ab los moros en lo dia de nadal del any mil vuytan

Aquest rey sanxo no volgut hauer guerra ab christians sino ab moros.

ta quatre: E lo cossors sanct indalet e de sanct Jaume discipol de aquell lo qual fonch bisbe aps dell dela ciutat durcia la qual es ara apellada Almaria y en lati a apella Acitana vt in catalogo sanctorum continetur foren portats aquests dos cossors sancts per reliquies de sanct indalet: e de sant Jaume no ò. s. Jau. major ni. s. iau. mẽor altres sants hi ha haguts appellats de aquest nom Jaume ala esglesia del monastir de sanct Joan dela penya e feu los hi portar aq̃st rey don Sanxo remires acompanyats de gran processo en la qual anaren lo dit Rey don Sanxo e dõ pedro fill seue lo reuerent Abbat del dit monastir appellat Sanxo e molta notable gent quils acompãyaua ab gran honor e fo aquesta processo lo dia dela cena de nostre senyor ònu Jesuchrist feria quinta Nona aprilis Et feria. vj. apres Pascha pres lo predit Rey Arguendas Et. x. chalẽdas Junij ps set Castells e lo dissapte apres seguent feu batalla en tudela et. xix. Chalendas Septembres feu Batalla en morella e remembrant seq̃llcyt Ruydiaz era estat ala mort ò son pare don Remiro en Grados hon lo Rey ò castella hague batalla ab ell qui era alli e fo vencut lo Eyt en lany de nostre senyor Mil huytãta huyt y en lo mes de Maig lo dit rey edifica lo monastir de montarago e la canongia de Jacca e de faulo en lany de nostre senyor mil huytanta nou y en lo dia ò sanct Joan baptiste ò lpropdit any pres lo dit Rey ab son fill don pedro la vila de monço y en lany mil Nozanta feu a ell tributaria Oscea e fo en aiuda ab lo Rey don Alfonso en castella en Toledo cõtra moros. En aquest mateix any lo dit rey don Sanxo remirez pobla Estella e feu molt de beal Monastir ò sanct Joan dela pẽya al qual dona les esglesies e altres lochs en Nauarra y en lany de nostre senyor mil nozanta hu lo castellar qui es sobre çaragoça en lany de nostre senyor Mil Nozanta dos cobra sanda eulalia emerita y en lany de nostre senyor mil nozãta tres pres Almenarate pobla luna y en lany Mil Nozanta quatre pres nabal e puix don Sanxo sobre Oschay edifica lo castell de Marcuello e de lo arre e Alquezar y en lany de mil nozanta dos tant oppremelo Rey don Sanxo Oscha quel Rey moro li promes dar Parias a ell e los moros cautelosament tremeterẽ a don Alfonso aquell qui pres tole do quels ajudas a defensar contra lo rey de Arago e dariena ell les paries doblades e romandrien sues elo rey don Alfonso mal remembrant dela ajuda que li feu lo rey ò Arago com fonch a toledo atorga als moros ço que demanauẽ e tre mes lo compte don Sanxo ab tot son gran poder e vinguerenalla en fins a Bitoria e sabent ho lo Rey de arago e ab sos fills pedro e Alfonso e totes les gẽts anaren a ell e nols ates ans sen tornaren a castella en continent ana aposar lo sitia Oscha per aço en lany ò nostre senyor mil. xciiij. assitia la dita ciutat doscha ab los aragonesos e nauarros E hun dia ell anant engir e entorn dela dita ciutat cercant per hõla poguera entrãr viu flach loch en lo mur defora e caualcant sobre son cauall ab la ma dreta esignant ab lo dit dix per acis pot entrar hosca e la manega dela cota demalla que portaua se obri e hũ moro ballaster qui estaua en aquell loch ab vna saget a per la manega ò

M. xxxviii. fo edificat lo monastir de mũtarago e canõgia de iacca e ò faulo

Universidad de Deusto
Biblioteca

la dita cota ò malla ferirē lo costat
e ell no digneres mas anassen per
la hoste feu Jurar son fill don pe
dro per reye les gents se marauel
laren daço molt e molt e jurat que
fonch per rey feu li prometre que
nos leuare del sitifins que hagues
hosca a mans sues diēt li moltes ò
coses queli hauien a venir e conor
tant la predita sua host feu se trau
re la sageta e morí pero per la sua
mort no espanta son fill quen val
gues menys ans mes gran animo
a les gents dela predita host quen
restaren molt contents e acōsolats
e mort lo dit Rey lo qual regna. x
xx. anys en lany mil. xciiij. porta
ren lo cors a muntarago e aqui es
tigueresen uat sis mesos e dos dies
per co que les gents no sen anassen
dalli per fer honor al cors e los mo
ros prenguessen conort e apres ab
gran honre portaren lo al monas
tir de sanct Joan dela penya e sote
rraren lo deuant lo altar de sanct
Joan. ¶ Enlo temps del dit Rey
don Sāroço es en lany. M. lxxiij.
fonch foragitada del Regne de
nauarra e de Arago la ley Gotti
ca e començaren daquiauant de
junar per la ley Romana e per les
constitutions dels Emperadors
romans en aquest temps mateix
fonch elegit compte e senyor de ro
scelloe de valspir ⁊ del castell de
cobliure en girard qui era noblee
valeros caualler dela terra mate
xa nebot de. B. Ramon compte
de cerdanya fill de sa germana aqst
girart fonch lo primer compte de
rossello e tingue lo comptat molt
poderosament. xxvii. anys ⁊ aquest
compte pobla perpinya hon no hi
hauia sinodues cabāyes apellades
cabāyes den Bernat perpēya e
lo dit compte donats per ell grans
priuilegis e franqueses als habita

Nō. lo p̄mer cōpte de rossello e lo cōmēcamēt d̄la vila de perpīya.

dors: cccyi lo dit loch ò molt forts
murs.

Alfonso. — Agnes regina.
Remiro monjo. — Pere.
Pere p̄mer terç rey. — Melizabeth.

Del Rey en Pere e d'les sues gestes. s. ante vnionem Regni Aragoñ. cum coitatu Barc.

Tercer Rey de Arago de uallant per recta linea fo appellat Pere lo qual fe ta la honra ò la predita se pultura les gents del dit Regne de Arago leuaren aquell en Rey pridie nonas iunij del pedit any mil xciiij: Y Encontinent que lo dit don Pedro o en nostre vulgar catala pere fonch fet Rey volent obeyr al mana mēt paternal romas en lo siti ab tota la gent en lo puig

apepellat de Sanxo lo qual es axi
appellat per tant com lo pare de
don Sanxo satenda alli ab la host
e assetia la dita ciutat Doscha e a
quella assetiada ab gran treball
e lesio p sis mesos ço es Maig. jūy
Juliol Agost Setembre e Octubre
e lo Rey de Osca Abderramende
mana ajuda a Dalmaçaben Rey
de Caragoça dient li que ell ser nou
volia se metia en grāper: ll que cō
a ell hauien tolta la terra tolrien
la a ell. E lo Rey de saragoça tre
mes per dos comptes a Castella
christians qui eren sos vassalls q̄
venguessen ab tot lur poder per a
judarli e seruir lo al hu dels cōp
tes de hien don garcia de cabra de
Hagera e lantre don gonçalbo e a
quest don gonçalbo noy pogue ve
nir mas tremes hi gran gent dar
mes e lo compte don Garcia hi vē
gue personalment ab. ccc. ò caualls
e molts chistians ò peu a seruir al
rey ò saragoça e aiustaren se tantes
de gents que los primers eren pas
sats agallago e acuera e ple lo cami
de gents que los darrers eren enca
ra al tabars: E aquest compte don
garcia tremes a dir al rey don pe
dro ques leuas del siti sino que ell
ne christia negu non comparien tā
gran era lo poder dels mozos qui
venia: e lo Rey don pedro com a bō
caualler totes aquestes paraules
estima poch desijant mes seruir a
a deu e exalçar la fe catholica que
no dubtaren la temor ò la grā mul
titut dels Sārrahins. E stant en
aço hun vassall seu appellat fortū
yo qui era bandejat exit fora ò l reg
ne sabēt aço no dubta venir al rey
don pedro per seruir lo ab. ccc. pe
uons e por tana deu carregues de
maces de gascunya car lauors en
les batalles vsauen molt de tal ar
tellaria com eren les maces e lla

Rey de osca rey de saragosa.

uors lo rey don Pedro conexent
tan gran seruici com aquest caual
ler li feya de continent li perdona
el rebe molt alegrament y entre
les altres valets e es forçades gēts
en batalles eren aquests ables di
tes maces e hun noble baro appel
lat don Barba torta e lo rey don
pedro con sabe que los Mozos erē
prop feu metre a punt tota la sua
gent darmes e dona la dauantera
a son germa linfant don Alfonso
sanchez ab don Castan de Bienre
don Barbatorta. En lo mig fo dō
Ferrich don Bacalla don Garcia
de Trosillo lop serrandiz de luna e
gomez de luna e lo dit fortunyo ab
les maces ēla postremera e lo Rey
dō Pedro ab dō Ledron ab Xi
menez Azmares doceyço ab Sāro
de pēyate ab altres molts bōs de na
uarrate de Aragoty en lo loch ap
pellat Acoraz deuāt Oscha lo rey
ò saragoça ab tot son poder comē
ça la batalla e lo infāt dō Alfonso
feri tan cuytadamēt ab los p̄mers
q̄ls mozos feren entreuall de mane
ra que axi cōplit lo rey don Pedro
ab la derreria ab la presa cō los
primers e dura tot lo dia la batalla
entro q̄ la nit los departi: e so p̄s
lo compte dō Garcia ò castella ab
molts dal tres christiās los q̄ls no
p̄nien mort cō los Mozos ò ls q̄ls
no ni hague negu q̄ fos p̄s a merce
car axi cō los p̄niē axils matauen e
venguda la nit lo rey de saragoça
se retregue en saragoça ab aquella
sua gent que pogue e los christiās
jatsia estiguessen molt cāsats de ba
tallar per op la victoria quē sperauē
hauer nols empatraua res ans
los crexiē los animos: e se sforçarē
tāt e de tal manera aq̄ lo dia seguent
pēsant hauer altra batalla no sabe
ren ne veherē los mozos sino los
ferits: e los morts: e axi corregue

Don ferrich don bacalla a don garcia d̄ tro silloch

Rey dō pedro ab dō ledrō e al tres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rẽtro Almudeuer: e quãts mozos trobauen matauẽ. Aq̃st dia mateix fola Batalla de Antiocha del grã peregrinatge: eseguis que hun caualler ò Alamãya del linatge quis deya venir dela casa de mòt cada qui es en Alemãya fou en les dues batalles en aquesta forma q̃ en la batalla de Antiocha hõ anaue a peu pres lo sanct Jordi en les anq̃s del caualll vencuda aquella: e vẽch sen ab lo dit caualler ala batalla ò Osca: e alli aquell sanct Jordi vehe ren visiblemẽt ab lo p̃dit caualler en les anques del seu canall: e lexal allihõ huy en dia hi ha esglesia de sanct Jordi òles boq̃res e lo caualler pẽsaq̃ tota la batalla era vna. E no conexia: ne entenia lo lẽgat ge òls q̃ alli erẽ ni aq̃lls no entenie la sua lẽgua p esser Alemãy es veritat que alguns lo entengueren parlant ell en lati car molt sabia ò gramatica e alli recõpta aquest miracle òls gloziosos sancts gozdia: e lauors pus fonch conegut lo rey dõ pedro: e los christiãs hagueren ne grã pler faẽt ne infinides graties a nostre senyor deu e recepta ren lo faent li grãdissimes honres. ¶ E per major cõfirmatio òl dit miracle ò sanct Jordi e òs lliberat yo dit Archiuer insertar en la p̃sent historia vn transumpt de q̃ he trobat en aq̃st Real archiu de Bacelona ò vna epistola appellada segõs lo vulgar catala letra e segons lo vulgar castella e Aragões carta tremesa p lo reuerendissimo senyor mestre Jaume perez Bisbe de gracia dela seu de Valẽciaal molt nob le baro don pere ramõ de mũcada senyor de vila marxant hõ es feta mentio no solamẽt òl dit sanct Jordi mas encara de sanct Jaume qui axi mateix sou en cita batalla: la q̃l epistola de mot a mot diu axi.

miracle Del miracle de sanct Jordi e sãct Jaume q̃ ajudarẽ els christians en les batalles de Osca.

Sanct Jordi.

Epistola bones feta mẽtio cõ sanct Jaume e sanct Jordi sozen vists ajodãts en la batalla de Antiocha.

Senyor molt Spectable vostre letra he rebuda en la qual de sijau saber la genealogia: e principi dela casa de mũcada: en aquests regnes de hespanya per ço que yo prechi qui lo dia de sanct Jacine per que senyor vos auis cõ se lig en les histozies de hespanya la qual yo legi en Caragoça quen lany mil Xorã ta set cõ lo rey pere de Arago fos sobre la ciutat ò Osca e ses vot no partir del setge fins la Ciutat fos sua en aquell cas Abderramen rey de Osca ampra a Dalmaçaben rey ò çaragoçate a tots los altres reys de mozos de hespanya que li venguessen en socors de q̃ tots los dits reys ab infinida multitut de mozos fozen cõgregats en çaragoça e començaren vers Osca: e tenia la Ost dells mozos òu legues fins q̃ fozen ẽ vista de Osca llauors lo rey Pere recolli tota la gent per exir contra los mozos seguis que aquell dia mateix lo exercit dels Christians de França e Alemanya godofre de Bollo prengueren la ciutat de Antiochia vn mes enãs que prenguessen Hierusalem en la qual Batalla fonch vist sanct Jordi faent gran bregapresa donchs la ciutat dix vn caualler Alamany a sanct Jordi certament be òuem fer graties a deu car yõ so trobat en molta bella Batalla mas may viu caualler fer tantes virtuts cõ a vos ne viu tan bella batalla cõ aquesta Respos sanct Jordi dõchs yous ne mõstrare vuy en aq̃st dia vna altra pus bella en la qual vos

A cies scrita la genealogia a principi dela casa de mũcada

osca.

M.xcvi Rey ẽ pere de arago.

Abderramen rey de osca.

Dalmacaben rey ò çaragoça.

Godofre de Bollo. Sãct Jordi.

Ciutat de Anhiochia.

e yo guãyarẽ major honor e pres lo p la mate dins aquella hora se trobaren en Osca entre la gent òl rey pere e qui ja volia comẽçarla batalla entre los quals era sanct Jaume armatẽ vn caualll blãch lo qual feu moltes graties a sanct Jordi cõ liera vẽgut ajudar ab aquell caualler ò que sanct Jaume comẽça cridar Arago sanct Jordi e axi mescla la batalla y en tal manera feri ren en los mozos quels encalçarẽ fins ales portes ò Caragoçate matarẽ. L. mil mozos. E finida la batalla òs paraguerẽ. s. Jordi. s. Jaume: e trobaren se ajustats tots los christians en vn puig e lo caualler hun poch apartat que cercaua son cõpãyo sanct Jordi e interrogat q̃ era dix en lati cõ era Alamany de la casa de montecatheno e cõ aq̃ll dia era stat vençador en dos Batalles ço es en la de Anthiochia y en aquella dosca e com lo hauia portat vn caualler qui hauia nom Jordi lo qual hauia fet maraueylles enla vna y altra batalla De q̃ lo rey pere mar auellat pres lo dit caualler al costat e tornaren sobre Osca e prengueren la. E nlo qual dia apparagueren sanct Jaume y sanct Jordi a hũ sanct home en sãt Joã dela penya dient que digues al rey cõ ells eren stats enla Batalla e que hagues per recomanat a quell caualler Alamãy e quil heretas en son Regne del qual caualler dauall ala casa ò mũcada en hespãya la q̃ la fet tãtes virtuts y victories: e cõ tots sabẽ molt me cõ a nau ala senyora dõa maria muller vra la qual yo tinch p special filla. E no entenia lo lenguatge dels qui alli eren ni aquells no entenien la sua lengua per esser alamany es veritat que alguns lo entengueren parlant ell en lati car molt sabía gramatica e alli recompta aquest miracle òls gloziosos sancts gozdia: e lauors pus fonch conegut lo rey dõ pedro: e los christiãs hagueren ne grã pler faẽt ne infinides graties a nostre senyor deu e recepta ren lo faent li grãdissimes honres. ¶ E per major cõfirmatio òl dit miracle ò sanct Jordi e òs lliberat yo dit Archiuer insertar en la p̃sent historia vn transumpt de q̃ he trobat en aq̃st Real archiu de Bacelona ò vna epistola appellada segõs lo vulgar catala letra e segons lo vulgar castella e Aragões carta tremesa p lo reuerendissimo senyor mestre Jaume perez Bisbe de gracia dela seu de Valẽciaal molt nob le baro don pere ramõ de mũcada senyor de vila marxant hõ es feta mentio no solamẽt òl dit sanct Jordi mas encara de sanct Jaume qui axi mateix sou en cita batalla: la q̃l epistola de mot a mot diu axi. Sẽor molt specl'e vra letra e rebuda. ꝛc. y en aquesta batalla mozirẽ òls mozos mes de trenta mil axi ò peu cõ de caualll: e dels christiãs mozi ren entro a dos mil e trobarẽ ne molts mozts dels cops deles maces: e p lo que es dit del caualler fort st yo feu grans hõres e gracies lo Rey dõ pedro al predit caualler fortũo qui ap̃s fo cognomenat Maça e lo qual fo de gran linatge en arago: e rete la hor: te gracies a nostre senyor deu dela victoria dels mozos a ell dõada: e tornassen lo dit rey dõ pedro a posar lo siti sobre la dita ciutat de oscha la qual sabuda la victoria haguda dels mozos cayguequasi en despacio: e ap̃s viij. dies retes la dita ciutat altamẽt al p̃ dit rey dõ pedro en lãy ò nostre senyor mil norãta set. vj. chalẽdas ò cẽbris. Aq̃st rey dõ pedro rebe lo cyt ruydiaç en cõanda: e promete

Atego sãct Jordi.

Sãct Jaume.

caualler alamãy dela casa de montecathe no.

xxx. M moros moriren en batalla e dels christiãs i. mil, del cognom de masa.

cõ se rete al rey don pẽdro ciutat de osca.

Universidad de Deusto
Biblioteca

li de ajudar li en tot loch hon fos
mester en aq̃ll temps lo cyt era mal
volgut del rey dõ Alfonso rey de
castella per çocõ lo cyt pres lo jura
mẽt del dit rey dõ alfonso lo qual
negu de castilla no gosa pẽdre que
no fos en cõsell dela mort dõ germa
lo rey dõ Sãxo lo q̃l mata Bel
lidos adolfes en Camora y en aq̃st
tẽps lo p̃dit dõ alfonso era mal vol
gut de son germa lo rey dõ sanxo
estaue ab lo rey moro de Toledo:
e los de castella pensant que ell ha
gues fet matar aquell: e no volgue
renanans rebre a dõ alfonso entro
que jura a aquells del regne q̃ no e
ra stat cõsent ala mort de son ger
ma. Aquest iuramẽt pres lo Cyt e
desplague molt al Rey e per ço li fo
mal abell: e vẽgues metre en comã
dadel p̃dit rey dõ pedro de Arago
e apres lo Cyt vench sen ab. ccc. ca
uallers per les mũtanyes d̃ cuera
e de albarrasi: e feu se molt fort en
vna penya que huy endia es appel
lada la penya del cyt e ab ajuda d̃l
rey de Arago: e de don pedro roiz
de çagra senyor de Albarrasi lo cyt
pres valẽcia e aço sabẽt moros d̃la
mar venguerẽ ab grã poder de to
ta barbaria e ab los moros d̃la ter
ra deça cercarẽ lo Cyt en valẽcia
y estant lo Cyt axi molt costret d̃ls
dits moros tremes a supplicar al
rey don pedro com a Senyor que li de gues ajudar y les gẽts de ara
goze de Nauarra: e los moros qui
erẽ en Oscha y en aq̃lles partides
los quals hauiẽ tolt la terra posa
da ẽ lur mãs e leuada als moros al
liẽguts cõsellaren al rey dõ pe
dro no anas a valentia pero ell no
volch fallir al cyt hauent pietat e
dolent se que tan bon caualler se
perdes no volent se lunyar del ser
uey de deuen presentia d̃ totes ses
gents promette als missatges del
cyt que a. xij: dies lauors primer
vients seria ab ell ẽ valentia e axi
en continent lo rey dõ Pedro ab
tots aquells nobles e cauallers
Aragoneses: e nauarros qui eren
estats en la Batalla de Oscha los
quals eren ab ell lexada la ciutat
de Oscha sornida en la qual romã
gueren fortunyo garces de biell
fill de don castan de Biell bon ca
ualler lo qual feu primer los seny
als de cornelles e fonch appellat
princep de Oscha e don ferrich d̃
liçona e Pedro verga ab altres
bõs cauallers e peons anavers va
lentia ab son germa linfant dõ al
fonço lo qual staua en orde de com
batre y expellir los moros dela ter
ra e anans del dia que li promes so
alli e dõ aren la batalla en nom de
nostre senyor deu ab cyt Abuchar
major de tots los reys moros qui e
ren alli e matarenlo e venceren la
batalla e moriren hi dels moros a
xi de peucõ de cauall cerca cinquã
ta mil homens. Aquest rey don pe
dro fonch molt animos cõ dit es y
de grã pbitat e feu grãs dõatius e
e gracies al monastir de sanct Jo
an dela penya hague moltes y di
uerses batalles ab moros: e tota
vegada vẽce aquelles. E tot quãt
poch hauer dor e dargẽt tot ho do
na a monastirs e cauallers e hague
per muller dona Agnes e hague
della hun fill appellat Pedro e hu
na filla apellada helisabet e tenia
dos germans hu appellat Alfonso
e laltre appellat remiro era monjo
del monastir de sanct ponçde to
meras en Frãça situat e nores mẽ
ys lo predit rey don pedro e lo rey
don Sanxo pare obtengueren pri
uilegi recondits enlo real archiu
de Barcelona cõtinens en effecte
que ells e tots los Reys de Ara
go e los proceres çocs Barõs nob

Belidos adolfos

Cuera. Albasi Pẽya d̃l Cyt Senyor de Albarasi.

fortũyo garces d̃ biell.

Princep de osca

dela batalla de la ciutat de Valẽcia.

les e cauallers d̃l regne d̃ls predits
Reys poguessen dar deles conq̃s
tes q̃ fariẽ moros d̃ls terres d̃ls Sar
rahis totes esglesies saluãt Cathe
drals e per sos ops e necessitats te
nir aquelles. E mes li atorga to
tes les decimes e primicies fossen
sues e de sos successors reys de a
rago e daço ses seguit que les de
cimes son coses pfanes en Catalũ
ya segons en lo predit e d̃jus insert
priuilegi de papa vrba es larga
mẽt d̃signat: es veritat q̃ per quãt
en lo dit libre dels feus y encara
en altres libres e Regestes d̃l dit
real Archiu es transcrit altre pri
uilegi e gratia d̃la ppdita cosa ma
teixa atorgat per papa gregori al
sete rey dõ Sãxo rey d̃ arago pare
del p̃dit rey dõ pedro e dell iberat
yodesus dit archiuer qui los dits
priuilegis he vist tẽgut e legit fer
ne trãsumptos e incertaci aq̃lls
de mot amot los quals serã agut sp
vertaders originals cõ yon face fe
los he verdaderamẽt ab llurs ori
ginals cõprobats. Gregori Ep̃
seru seruorũ d̃ i sancto charissimo
sui in Christo filio regi excellẽtissi
mo ei q̃ successorib rite substitu
endis in perpetũ ꝓpter egregiã et
specialẽ pbitatẽ quã p̃decessoribus
tuis quib tu nõ dissimilis inueni
ri semper habuerũt cõtra gẽtẽ in
credula et deuotionẽ feruẽtẽ quã
hẽs erga christũ et ei ecclesiã tibi
et successoribus tuis cõcedim se
quẽtes p̃decessorẽ nostrũ alexãdrũ
videlicet secũdũ vt ecclesie villarũ
tã earũ quas in Sarracenorũ terris
capere poteris quã earũ quas ipsi
in regno verõ edificari feceritis vl
q capellas vel q que volueritis mo
nasteria Sedib dũtaxat ep̃alibus
excẽptis distribuere liceat vobis.
sed q̃m sicut tuarũ literarũ series d̃
mõstrat: galind Abbas aq̃çarẽ
sis ecclie nobis viua voce exposuit q̃
dã antistes regni tui cõcessionẽ sup
hac re factã tuis predecessorib in
firmare nitũtur: hinc fortassis p̃
sumũt obloq̃ phãc chartas eis silẽci
um impõim pmulgates excõicatio
nis sentẽtiã auctoritate d̃i oipotẽ
tis: sãcte Marie virginis: apost
olorũ petri: pauli in eos q̃ cõtra
hoc priuilegiũ tibi cõcessum veni
re tẽtauerit mittim aũt tue sublimitati scriptũ hui cõcessiõis per
galindũ dilectũ filiũ nr̃m aq̃çarẽ sẽ
abbatẽ dat. laterãis tertio decimo
Cal's Martij p manũ petri diacõi
Cardinalis sancte Romãe ecclesie
ãno dñice icarnatiõis millesimo sep
tuagesimo tertio indic. E exta.

Sãct sãct } Greg. Papa
Petrus paulus } Septimus.

¶ Urbanus Ep̃ seru seruorũ dei
petro charissimo filio in christo filio
hispãiarũ regi excelẽtissimo ei q̃
successorib rite substituẽdis imp
petuũ tue dilectissime fili deuotiõis
affectũ p venerabilẽ fratrẽ nostrũ
Aymericũ pinnatẽsis monasterij
abbatẽ acceptis literis circa sacro
sanctã romanã ecclesiã agnitã leti
tia haud modicamẽtis exhilarat
estanim sed vt verũ fatear eisdẽ p
lectis ire perturbationis nimie co
motiõe imutat nec in merito ex ea
rũ nãq initio dilectiõis: reuerẽtie
quã erga sanctã rõanã ecclesiã sem
per habuisti: habes magnitudi
nẽ cognoui quãtũcũq in ea cõfidas
quã d̃uate: fideliter animetue sal
uationẽ ei oõnẽ cõmitas aduerti
ex quẽ vero earũdẽ tãtã rerũ cõie ci
abusiõnẽ que mẽti meę lõge astatu
suo d̃ mote maiorẽ quã credi possit
immiter et stuporẽ te scilicet p bo
norũ numerositate malorũ multi
plicatẽ pferre: per turbata pros
peritate tribulationum innocen
tiam tuam Canterũas vnde au

Nõ. priuilegi d̃ papa. gregorie p. vrba q̃ les esglesies decimes e primicies de les terres sarrasins cõquistades fien dels reis de arago e dels proceres sos barõs nobles cauallers d̃l lur regne.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rilia et consilia precipue precedere deberet irruere siquidē cum inter moderno s regnorum rectores quorum plerosq; animarum suarū negligentes vel penitus oblitos vt pote ab omni iniquitatis itinere deuios plana via ad mortem ducentis sequi ingemiscimus te sere solum diuino afflatu spiritu angustias ad vitam ducentes elegisse videamus cum justitie rigori constāter insistere Eclesiarum tranquilitati et paci studiose inuigilare pupillorum et horfanorum deffensioni iugem operam dare pagane gēti depressioni et coartationi christiane vero exaltationi et amplificationi cum summa incessanter strenuitate insudare: et vt breuiter concludam cum totius mali propulsioni totiusq; boni excercitis efficaciter incumbere gaudeamus: ipsi tamē pciosorum fructuum agnoscentes arborem efficiosius venerari ac extollere deberent cui scilicet regni antistites quibus pro assidua expientia tantorum meritorum rue speciali us venerationi tuisq; obsequis esset insistendum in te vt prętatratarum literarum pandit series insurgunt. Et quia humili Christo consormatum pacientię clypeum nolle abij cere vident tanquam e rectis contra te calcaneis tuam ꝺ primere ⁊ contundere mansuetudinem nō erubescūt verum neillorum temeritatem soli tibi tantarū in iuriarum de decus arbitreris inferre aduertere tua potest pruden tia eo non minus in apostolicā auctoritatem peccare dum ea quę prędecessor meus Alexander videlicet Secundus ⁊ mea post illum paruitas cui patris celebris memorię regis sancij rationabiliter concessit petitioni friuolis suis rationacionibus in irritum conontur reducere casso notentes labore nodum in cyrpo inuenire Sed ne verbis diutius minoremur his ad eorum causas demonstrandas que costituturi sumus premissis ad ré veniamus quoniam igitur prędictorum episcoporū tantam videm? indiscretionem ⁊ tam nullam dispensationis recogitationem quę jam pridē vt superius diximus cōcessa sūt modo pſētis priuilegij munimie firmiates ex auctoritate omnipotens dei patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti ⁊ beatę marię semper virginis beatorumq; Appostolicorum petri ⁊ pauli: necnō ⁊ sacrosanctę romane eclesie et ad vltimum nostre diuinitus concessa paruitati estatuimus tibi charissimę fili petre tui que regni successores ex genere tuo rite substituendorum juris esse vt ecclesias villarum tam earum quas in sarracenorum terris capere poteritis quā earum quas ipsi in regno vero edificari fecitis vel perque volueritis mōasteria sedib? dū taxat episcopalibus exceptis distribuere liceat vobis ⁊ ne apud matrem cuius voluntatibus ⁊ precep tis exequendis semper promptissimus astitisti repulsam in parte aliqua piatua patiat petitio tui quoq; regni proceribus eandem licentiam concedentes: eodemq; illāpriuilegio ⁊ eadem auctoritate corroborantes sancimus vt ecclesias: quas in Sarracenorum terris iure belli acquisierint vel in proprijs hereditatibus fundauerint sibi suisq; heredibus cum primitijs ⁊ decimis propriarum dumtaxat heredi tarum dum modo cum necessario rum administratione diuina in eis ministeria rite a conuenientibus personis celebrari faciant eis liceat retinere vel quarunlibet ue monasteriorum ditioni subdere tu au

tem serenissime rex tuiq; posteri et superni patris et eius que tanquā specialibus filijs tante prerogatiue dona vobis confert semper memores matris tales fieri laborate vt ipsis in nullo abutentes sediam memorati regis sancci per omnia cōuersationē sequentes post momentalir regni gubernacula feliciter ad regis regnum perpetuo congregati peruenirí mereamini consorcio hanc ergo nostram costitutionem perpetuo cupientes stabilitate teneri omnibus notum esse volumus quod quisquis contra eam temere venire voluerit totius christiānitatis expulsus consortio anathematis iudicio subiacebit qui autē pia illa veneratione seruauerit ⁊ apostolicę benedictionis gratiā ⁊ eterne retributionis cōsequatur abundanciam Amē. datum Rome. xvj. Chalendas mai per man? Joānis stē. Romanę ecclesie diaconi cardinalis ⁊ presignatoris domni vrbani pape Secundi Anno dominice incarnationis Millesimo Nonagesimo quinto inditiōe. iij. Anno pōtificatus eiusdem domini octauo.

Sanctus	Sanctus
Petrus	Paulus
Urbanus	Papa.

Apres a. xv. deles Chalendas de Setembre ē lany de nostre senyor mil e cent e vint y cinch al nostre redemptor foplasent appellar al seu Regne los predits fills del preditrey don pedroy en aquest mateix any tertio Chalendas Octobris passa ꝺ aqsta vida lo predit Rey dō Pedro en edat de. xxxv. anys e fonch abgrā honre soterrat en lo monastir de sanct Joan dela penya.

Del Rey Alfonso: e deles sues gestes scilicet ante vnionē regni Aragonum cū comptatu Barcinone.

Alfonso lo grā batallador. } Urraca regna.

Quart rey de Arago ōuallāt per recta linea fonch appellat Alfonso germa del predit Rey dō pedro succebint en los Regnes de nauarra e de Arago e vltra son nom p esser ell molt valent e donat a bātallar li fonch imposat altre nom ço es don Alfonso lo gran batalladorcar en tota hespanya nos trobaua tan grā batalladore cauallertā animos que vint y nou batalles vencee casas ab dona vrracha filla del rey don Alfonso de Castella aquell qui pres toledo e fonch senyor dels altres regnes de Nauarra e ꝺ Arago per natura ꝺ castella per la muller Aquest don Alfonso pobla lo burch de Pampalona ē lo camp seu duruinya e donals priuilegis molt bons e pobla Soria Almaçan Berlanga e Bilforado es feu appellar Emperador de hespanya y en lany de nostre senyor Mil cent. xxix. pres exea de moros e dona grās e accepres priuilegis als pobladors de allie per ço com de gascunya e vltra los ports hauia alli nobles cauallers qui prouaren molt demanaren les esglesies que alli edifficaren per lo monastir de Selua majore lo Emperador axicom aquell qui sens lo papa ho podia fer per los dos preinsertats priuilegis apostolicals a torgals ho per lo dit monastir lo quales de monjos negres e buylo

Soria
Almaſã
Berlãga
Exea.

Selua
mior.

Universidad de Deusto Biblioteca

Tauhst. Castell. Caragoca. Gasto d bearn. comte alphe.

possehexē e pochs dies après pn
gue Tahust te dona la esglesia al
monastir desanct Joan dela pēa.
Epoch après pobla lo castellar so
bre Caragoça de Almugauers que
ja son pare lo rey Sāro hauia pob
lat en aquest mateix any ana assti
ar Caragoça ab los seus naturals
de Arago e de Nauarra e ab dō gas
to de Bearn ab los Gascons qui
si puarē molt te ab lo cōte Alpche
era vengut de França a seruir a
nostre senyor deu e al Empera
dor estant en lo siti de çaragoça los
moros ò Tudella saent a aquells
del host qui alli portauen vitualles
grans dans e moltes caualcades el
Emperador no podent mes soste
nir aquestes caualcades e dans do
na sis cents homēs a cauall al cōp
te Alpche que anassen a tutela e sa
eren per manera que lo compte se
mes en celada prop de tudela ab
trenta homens a cauall e cent pa
hons del compte começaren a cor
rer los bestiars e los homens que
trobauen e los moros de Tudela
qui veheren aço segons hauien a
costumat ser exiren a ellç de mane
ra que pochs ne romāgueren en
lo loche anāt vers aquests lo cōp
te exi òla celada qncls moros nol
veheren y entrassen per tudela
car les portes eren hubertes e a
nassen alla major fortalesa e pres a
quella e après que la hague a mās
sues retenguda exiren a les por
tes e com venien los Moros axils
matauen els prenien de manera q̄
noy romāia moro que no fos mort
o catiu e com lo emperador sabe a
ço restan molt alegre e cō a bon
home e piades dona tudela al dit
compte Alpche p heretat que fos
sua e torna al siti de çaragoça e fo
ren vencuts ell e quant exiren ab
elle aquells qui romangueren de

Gascōs de bearn.

dins coma desesperats dela vida a
pres molts combats reterēla ciu
tat e après lo dit Emperador auēt
esguart al que hauia fet cascu do
na a don gaston de Bearn per he
retat sua tota la peroquia de sanc
ta Maria del pilar a aquell en aq̄ll
temps era de Christians. Axima
teix dona al compte Alpche hun
loch hon posas lo qual es appellat
lo callich del compte Alpche. Aq̄st
Emperador vence la batalla ò co
tanda en la qual se mostra esser
caualler de gran coratge e valent
lo compte de peyteus qui era alli
ab. d. homens de cauall e mori a
qui lo fill de miramor melin ab in
nūerositat de moros. E per ço diē
pijor fonch que la ò cotanda. Aq̄st
don Alfonso en lany de nostre sen
yor mil cent trenta pres da rocha
calatayu taraçona riudeboria e to
tes aquelles partides de tudela te
set es aquestes preses dona en ge
losia desa muller dona hurracha e
no volent habitar ab ella posa la
en lo castellar sobre çaragoça lexāt
alli aquella ab bones guardes ana
ssen vers castella e après los caste
llans treballaren tant que lo pre
dit rey cobra aquella e no passaren
molts dies après que lo rey dō al
fonso vehent que la predita hur
raca no tenia bona carrera mette
excusa que parents eren e no volia
viure en peccat per ço ab aquella
sen ana a sozia e alli rete aquella
als castellans lo parentesch llur e
ra quest lo rey don san appellat ma
jor hauia fills don ferrando rey ò
castella e don remiro rey de ara
go don ferrando hauia. j. fill dō Al
fonso quipres toledo pare de dona
hurraca te don remiro hauia. j. fill
don Sanxo qui mori en lo siti de
Oscha pare daquest don Alfonso
marit de dona hurracha axi que

parentesch d nostre dōa d pilar.

Cotāda.

Cōpte d dyteus

miramo smelin

m.cc.xx.

Calatayu

Tirala na.

Riudeborra.

De dona vrracha ala qual era gelosia sonmetit lo re.

Soria.

Ferrādo

Remiro

llur parentela era en lo terç grau
e lauors los castellans vehent aço
foren ne mal contents e moguts ò
ira altra vegada ley hauien torna
da conuocar encorts generals de
mana ment della en les quals pro
posa la dita dona hurracha cō era
despullada de tota la sua terra p
ço los requeria per la naturalesa
encara q̄ haguessen prestat sagra
ment y homenatge al dit Rey Al
fonso de Arago per la terra de cas
tella que era della dita dona vrra
cha tornassen li aquell pns ell no la
volia tenir mes p muller e lauors
los castellās cō se volgues tengue
sen la terra per lo dit rey Alfonso
guardāt dret e naturalesa tots cō
cordablement e vnits reteren to
ta la dita Terra ala dita Reyna
dona hurracha. E après que lo cō
te peransures per tots los castal
lans hague retut la dita terra ala
predita reyna senyora sua natural
anassen al emperador en Aragon e
presents deuāt ell vestit descarlata
e caualcant en vn cauall blanch te
nint en la sua ma vna soga ho choz
da dixli axi senyor la terra quē do
nas he retuda ala senyora Reyna
senyora natural mia. Ara ret auos
les mans e la bocha e lo cors qui a
vos feren homenatge per ella que
façats dells la justitia que ser ne
volrets. E lo Emperador mogut
de gran ira volgue encontinent p
mulgar sententia cōtra lo predit
compte sinoque los letrats e conse
llers del dit Emperador ley veda
rendient li senyor aquest compte
peransures no ha errat ans ha fet
lo que duia car ha retut a cascu lo
q̄ era deguty ell era obligat. Ala
reyna la terra per ço comera sua e
a vos senyor Emperador lo sacra
ment te homenatge queus hauia
prestat. E axi seuyor cosellam vos

Peransures com te.

Del retiment de la terra ala reyna e dls retimēt dl sagrament y o mēatge del senyor Rey.

tin façau algunes gracies te pre
mis e oydes aquestes peraules te
consell encontinent lo dit Empera
dor executa tot lo que dessus li es
stat dit te consellat e açomateix se
vsa encara huy en dia en hespāya
per aquells als quals semblant se
los esdeue. En aquest tēps hauia
en castella hun cōpte appellat dō
gomez de camp despina lo qual en
temps del rey don Alfonso rey de
castella pare dela dita dona vrra
cha stant vidua se parla matrimo
ni dela dita dona vrraca te no ley
volgue donar lo rey son pare te e a
quest compte après que hague vist
la reyna partida del Emperador
tēch hull per casar se ab ella axi cō
dabans era stat parlat te no per
casament sino per altra manera en
cubert feu la Reyna ço que ell vol
gues te ab ella hauia vn fill appellat
Ferrando furtat Axi que aquest
compte cuydant esser segur dl casa
ment comença de guerrejar p lo
regne de castilla contra los Ara
gonesos los qui encara tenien les
majors fortaleses de castella. E a
rimateix vn altre cōpte dō pedro
dela Ara treballaua secretamēt ac
quirir la amor dela reyna sens ca
sament te obtengue axi com volgue
la dita amor de sos donada. E per
ço estant la Terra axi indefesa te
desordenada don Alfonso de Ara
go per aquests e altres respectes
aiustada gran multitut de gēt dar
mes sua entra p castella e los cas
tellans ab los comptes don gomiz
e don pedro dela Ara en lo loch ap
pellat campo despina prop de sepul
uega exiren als Aragonesos te or
denaren lur batalla la primera do
naren al cōte don Pedro dl Ara
ab la senyoria dl rege. Ala orreria
axi com era major al Compte don
gomez. E com començaren de dar

Dongomez de camp d pina.

Compte del Ard.

Batalla entre los Aragonesos e castellās

Universidad de Deusto
Biblioteca

don pedro delara Lexada la senyoza als primers colps cobejant hauer la reyna lexals en lo camp e anassen ala reyna qui era en Burgos e compte don ganiz ab los altres castellans estiguerẽ molt forment en la batalla: e trigaren tant com pogueren mas hagueren a esser vençuts: e mozi lo compte don gomez ab daltres molts: e hun caualler daquells dolea qui tenia lo peno del compte mozt lo cauall e les mans tallades ab los braços tenia la senyoza cridant Olea e aps de aquest dõ Alfonso ab lo Aragonesos passa duero: e per la terra de camps anassen per los atalãt e destruynt la terra y en gallicia criauẽ don Alfonso fill de dona vrracha e del compte Ramon de tolosa ab lo qual dona hurracha casa primerament que ab don Alfonso de arago en lo temps del pare della don Alfonso de Castella per que no era plasent al dit Compte Ramon de Tolosa la sogre rey de Castella: mozt lo dit Compte no volgue lo rey de castella quel regne vẽgues a son fill ans en sa vida casa la dita dona hurracha vidua ab dõ Alfonso de Arago desijant: e volent tant era bon caualler que ell regnas en castella o fills qui proccissen dell per ço quelo Regne de castella sosbe deses dels mozos e aquest infãt don Alfonso ab los leonesos e gallegos isque à batalla contra los aragonesos entre Astorga e leon en lo loch appellat via anguis: e via anguis obtengue victoria lo rey don Alfonso darago ab los predits aragonesos vençuts e mozts e fugits los Leonesos e Gallegos: e cõ lo rey don Alfonso hagues estat grã temps en castella ço es per mes ò vn any fallint li moneda ppagar lo sou als Aragonesos: e nauarros

Burgos

Olea.

Alfonso fill de dona hurracha e del comte ramõ de Toledo.

Infant don Alfonso isque a batalla.

Com lo rey Alfõso omes les mãs en los tesors dles esglesies

creient esser senyoz: e possehidoz del regne de castella mete les mãs sanctuaris esglesies: e monastirs e retengues vers si los Thesoz de les esglesies venent y empenyorãt les heretats: e pocessions de dites esglesies: e coses pres: e axi paga lo sou als aragonesos: e jatsia q̃ lo predit don Alfonso catholich: e victozios per les grans victozies les quals li dona nostre senyoz deu empero tostemps fonch presumidoz que de aquest sacrilegi hauia fet en enleoy en gallicia nostre senyoz deu lon punire e haudes a questes ducs victaries tornassen en castella destruynt tots los valadozs del compte don Pedro prenent alguns dells qui fugien recullint se ab la reyna a montço prop de palencia: Axilo rey don Alfõso los lexa estar e tornassen per Arago: e per ço com lo compte don pedro anaue ja descobzint la sua mala obza que feya ab la reyna crehent casar se ab ella com a reyana per la terra: e los magnats: e altres del dit regne vehent aço esser cosa mala: empetxaren li aquell casament ab lo gran contrast que li faeren. E lauozs tremeteren a portugal per hauer lo predit infãt don Alfonso fill de dona hurraqua e de don ramon comte de Tolosa lo qual infant en temps ò la batalla era fugit en Pozturgal: e cobzat quel hagueren alçaren lo en rey de castella contra voluntat de sa mare dona hurracha e ò l compte don pedro quiu destozbaue mas aquest don Alfonso ab la ajuda dels seus fozagita dela terra lo compte don pedro: e tengue presa la mare en les tozres de leon fins a tant q̃ ella feu lo que lo predit son fill volia E per ço com les fortaleses dela terra se tenien per don Alfonso dara

Nõ:

Monts palenis

Infant dõ alfõso fill de dona hurracha.

go aplegaren ço es lo dõ Alfonso de Arago: e lo don Alfonso de castella hu contra altre les lurs gẽts e hosts per hauer batalla pero ans que del tot se aplegassen lo predit don Alfonso de castilla ab consell de sos prelats tremes a pregar dõ Alfonso de arago cõ a pare li volgues donar son regne: e noli volgues aquell tolre per forçapus rahoz: e dret no ley acompanyauen car ell era aperellat de ajudar: e seruir lo com fa fill a pare. E don Alfonso de Arago feu graties a deu del consell: e conexẽça hauia dõat a son fill don alfonso de castella: e a ricom aquell qui era piados a aqllls quili demanauen gratia: respos q̃ si aço hagues fet en lo principi nũ qua li foza stat enemich ni contrari ans amich vertader: e pusq̃ gracia li demanaue que era prest: e aperellat de ser lin: e per tal que dissentio alguna daqui auant nos seguis entre los regnes regoneguer en la terra qui era de nauarra ço es de ebzo fins a burgos lo qual per foza hauia tolta al rey don Sanxo ò castella a son cosingerma lo rey dõ sanxo de nauarra fill del Rey don garcia remirez e feren cartes los dos Reys e lo regne de castella: e ò Nauarra: e cascu preses seis cartes be fermades e molt be assegurades: e tota la altra terra de castella manaretre soltamẽta don Alfonso darago daq̃auãt nos volch apellar Emperadoz sino rey de arago de Pampalona e de nauarra apres daço en lany de nostre senyoz. M. cent. xxxiiij. ajusta tota la sua gent e ab ell don Bastode bier n don pedro Bisbe de saragoça don Steue Bisbe de Jaccay en lo mes de Octubze entraren en la terra dels moros: e talant: e destroynt vengueren a Valencia: e apres passaren en Xuquer e talaren en Denja e apres passaren en Murcia: e daqui en almaria la qual en aquell temps era appellada Vrcia y ẽ lo peu ò vna muntanya: o serr aposaren: e ficarenlurs tendes: y en lo loch apellat lalçacar tẽgueren Radalab grãgoig: e ab compliment de viandes. e fet aço passaren en Granada tal lãt e destruynt apres fozen propcozdoua axi mateix talãt e destroit e lauozs lo Rey de cozdoua senyoz de tots los reys mozos de hespanya ab tot son poder isque adar batalla en loch apellat Arucol e fozen vençuts los moros e fugi lo rey de cozdoua e mozi ren hi tantes gents dels mozos que no hauien compte: e nunqua fo Rey en hespanya qui tant guanyas de moros ni cozregues ni talas tant mal los faes com aquest rey Alfonso ni apzes en lany mateix fetes: e vençudes algunes Batalles: e retuda la terra al rey de castella e posats en pau anant a Pampelona per les grans calentures vench li cozreu que lo rey mozo de Leyda ab gran gent de armes e poder de moros hauia cozregut mõtço e laltre terra y encontinent tira la via de mõtço e tremes en Nauarra: e arago letres manant a tots sos vassalls que encontinent venguessen a fraga: y ell hi ana ab. cccc. de caualle dara batalla contra los mozos de uant fraga en lo mateix any ço es ò. M. cxxxiiij. quarto nõas Febrarij e lauozs los mozos acozdaren que mes valia ab aquells dir la batalla ans de ajustar se ab ell mes gent e donaren la batalla e mataren lo. Altres diu hẽ que de vergõ ya perço com era stat vençut aq̃lt qui tostemps era estat vẽcedoz passasen en bierusalem per nnll temps apzes se troba mozt ne viu altres

xuquer
Denia.
Murcia
almaria
Lansa e dor.
Granda
Cordoua.

Rey de cordoua

Artusol

M. cxxxiiij.

Rey mozo de leida.

Asi mori lo rey dõ alfõso en batalla.

Diuisio deles terres.

Dõ sanxo de castella rey don sanxo de nauarra rey.

Alfõso rey de arago de pãpalõa e de Nauarra.

Valẽtia

Universidad de Deusto
Biblioteca

dien que apres de grantẽps vẽch en Arago e parla ab algũs amichs intrinsechs seus e altres hã volgut dir que en la predita batalla se perde que no fo cõegut e qui tots tẽps fo vencedor fo vençut e aço per sõ gran atreuiment e sobres de argull e menyspreu dels enemichs que tenia tan gran cor nols estimaua res per que tot son fet a oradura fonch imputat en sos derrers dies car negu per gran senyor e rich que sia no deu tenir tan gran presumptio com aquest Rey don Alfonso tenia y en aquesta batalla proua molt lo bõ caualler Gomes de luna e aquest rey don Alfonso fo per dut o mort en edat de . Lxi. any e regna. xj. anys e morisens infants. E trobe yo en lo primer libre dels seu recondit en lo real archiu de Barcelona en cartes quatre que lo rey Alfonso se pretitulaua Rey de arago e de pampalona e de ripagorça hoc sclz modo ade fonsis Aragonensum ⁊ pampilonẽtium etiam Ripacorcẽsiũ Rex Actũ. era. M. clxviiij. inmẽse Octobris in obsidione bajone.

Com los Aragonesos tragueren del monastir y elegiren en rey don remiro monjo.

Remiro de aqst nom segon qui fo monjo del mõastir de thomeres. { Ramon Berenguer comte de Barcelona marit de aquesta Dona pero nella als hurracha filla. { Isderone ella, da quest remiro.

Quint Rey de Arago.

EMort ho perdut lo dit Rey Alfonso en la batalla los regnes de Arago ze ò Nauarra romangueren sens ner cter per vn any e aquells òls regnes e gouernadors òls dits regnes e per quant no podien esser be deffesos per aquells tractaren ze ordenaren que elegissen per Rey don Iserathares Senyor ò Borge y en aquesta electio tots los Aragonesos fozen concordes e lo dit Iserathares encara no elegit per Rey crehẽt que ell seria lo rey desconegues en continent eleuant se en grã superbia no gurdãt la gracia que los òl regne fer li volien per la qual cosa molts dels aragonesos restaren mal contents e ꝯçomanaren conuocar corts generals en lo loch ò Borge en les quals corts lo predit dõ Iserathares crea esser segur del Regne y en arago hauia dos nobles molt riches ⁊ poderosos appellats don Ispero tizon de cathareyta ⁊ e pelegrin de castellezuelo volẽts guardar lo be e vtil del Regne e natural esa qui deuia esser rey e per la superbia ⁊ e menyspreu que lo dit perathares tenia no essent encara rey ab gran vigilantia informaren ab molts òl regne que fora cosa millor e pus accepte a nostre senyor deu e a tot lo Regne que elegissen en rey don remiro germa e fill dellur senyor lo qual era monjo en lo monastir de sanct ponç de thomeres del orde ò sanct benet situat en la prouincia ò narbona dins la comarcha de Besers e axi tots concordes los aragonesos elegiren en rey lo predit don remiro lo qual com era ò poca edat son parelo rey don Sancho seu entrar e pendre per monjo en lo ꝑdit monastir de thomeres del orde de sanct Benet y estant en aquell de-

Monastir d. sanct pons de thomeres

uotament fo elet en Abbat del monastir de sanct tagundo primitiu e fundat en lo regne de castella del dit orde de sanct Benet y estant elet de bo en millor puiant segons que merexia fo elet en Bisbe de Burgos e apres fonch elet en bisbe de Ipampalona e apres per son germa Alfonso Rey de Arago lo qual volia que fos prelat en Arago fonch elet en bisbe de Barbastre e de roda y estant aqui elet no ꝯ ambiciõ de honor mas per sola necessitat del regne e per que millor fosse regits e defesos fonch elet com es dit per los del regne en rey de Arago e seguis la electio en aquesta forma com los nauarros vengueessen a les predites corts generals ab voluntat; e ꝯ propost de elegir en rey don Iserathares los Aragonesos qui estauen mal informats e descõtents del dit perathares no volgueren rebre ab aquella hõra e cortesia que deuien e hauiẽ acostumat los nauarros e vehent aço don pero tizon de cathareyta noble de arago leuas en peus e ab gran alegria e honre rebe los Nauarros e conuidals que menjassen ab ell ⁊ e sabent lo predit don pedro tizon q̃ don perathares era en lo bany altres diuen ques leuaua lo capana ab los nauarros ꝯ ser li reuerentia e los porters com amicis e de poch seny com moltes vegades fan semblant no curant excusar lur senyor del lauament en que estaua ⁊ respõgueren superbamẽt que no podiẽ entrar a veure aquell car occupat era de saenes òl la qual resposta ells fozen molts despagats e mudas lur voluntat e ꝯ propost dient ara com no es senyor nos lexa veure que fara quant sera rey e molt indignats anaren sen a menjar ⁊ e apres los nauarros contenents ab los dits Aragonesos qui seria rey e vehẽt la voluntat e ꝯ propost dels Aragonesos qui no volien altre rey sino lo predit don remiro ordenaren alli que mudassen les predites corts a Montço e ab tal ordinatio e prorogatio e mutatio se pertiren los nauarros e Aragonesos deles dites corts quis tenien com dit es en lo dit loch de Borge e lo dit perathares com se fonch regone gut ro mas enuergonyit y empaguit axi per la sua superbia e presumpto com per la mala resposta dels dits porters e penjant lo tracte e lo terme deles corts los Nauarros pensaren sils seria expedient que consentissen en rey don remiro monjo e acordaren que no per dues rahons la primera que dubtauen que don remiro sabes regir lo regne ꝯçocõ e ra estat religios e sabia mes de orde e coses fratres ques que no deregir vn Regne la segona per ço com los nauarros tenien por òl emperador don Alfonso rey de castella lo qual mort ho ꝯdut lo predit de ualfonso rey de arago en continent volgue assetiar Bitoria e altres lochs qui eren de nauarra e ꝯçodubitauen que dõ remiro lo mojo ho sabes deffendre axi com aqll qui no era estat criat en armes neẽ actes ò cauaileria la pualy es molt necessaria e majormẽt a rey hoꝑncep qui regnes ho altres terres ha a deffendre e les perdudes cobrar ho guanyar ò nou ab moltes altres virtus que ha hauer e aquesta virtut es la pus excellent e pus noble al rey ho princep ⁊ e per ço cõcordaren tots los nauarros ab consell den sanxo de la rosa bisbe de pampalona e de ladron fill de emecho velíz e de Guillem aznares de torres que tremetessen ꝯ lo infant don garcia fill de don remiro fill de don

Du estans hons ẽ mogueren en los nauarros en no cõsentir en rey don remiro.

Nõ con mala resposta fa molt de mal.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sanxo qui fóch Rey de Nauarra lo qual mata son germa ramon ól qual es seta pus larga mentio en la Chronica de don Sanxo remirez qui mozi en lo siti de Oscae aquest infant Garcia era cosi ól cyt ruydiac e criauelen Valencia y era valent caualler e sens voluntat dels Aragonesos tremeteren per aquell e aximateix de llur cap los Aragonesos tractaren que tremetessen per don remiro lo monjo e pensant esser ne segurs axi com en Borge era estada la cosa parlada ab los nauarros tremeteren a nostre sanct pare en roma que plagues ala sua sanctedat atorgar e dar les licentia que poguessen traure ól orde de sanct Benet don remiro mónic lo qual per defecte de natura hauien dellibera tpendrel p lur rey e senyor natural la quallicentia lo papa atorga ab gran maturitat de liberatio e consell en algunes chroniques han scrit que lo predit don Remiro era missa cantant altres que no era encara en sacres ordés e conuocades les corts de monçoé lo terme estatuit los nauarros no hi comparaguer en e encontinent los Aragonesos qui hi comparaguer en faeren leuar acte de llur cóparacio e anaren senala ciutat ó oscha qui era dita cadira real elegirē en rey don remiro monjo al qual exit que fo del monastir de thomeres casaren lo ab la filla del compte de peyteus appellada dona burraca per ço sens consell dels aragonesos los nauarros hauien elegit en rey lo dit infant garcia comēçaren tenir mala voluntat los vns contra los altres Aquest dó remiro fo bon rey e molt franch als fillos dalgos de manera q̄ molts lochs del Regne donaa nobles e a cauallers e per ço no l prearen res nel tenien tans feyen guerres entre ells en lo regne e matauen e robauen les gents del Rege e no sen volié estar per lo Rey lo qual vehent se axi menysprésat e poch temut dona en gran pensament com daria remey a tanta perditio de son regne e no gosaue açor euelar a nengu eper dar remey e pau a son regne tremes vn home al monastir de sāt Ponç de tomeres ab letres a aq̄ll qui era estat son mestre com costumate regla es de monjos negres q̄ donen al monio algun bon mestre dels ancians te segons lo persona daquest don remiro merexia dona ren li fort bon mestre grā clergue e sauien les quals letres li recomtaue tot lo estament de son regne e la mala vida que passaue ab los majors de son regne pregant lo que li consellas que farie en castigary esser senyor de aquests qui li perturbauen tot lo regne e lo mestre rebudes les letres ab gran plere e legides aquelles pensa que seria irregular si li cósellaue que sabes Justitia appella lo missatger en hū ort que ell tenia en lo qual hauia moltes cols y en presentia del missatger trague vn ganiuet que tenia e tenint e legint les letres talla totes les cols majors qui eren en lort e romangueren solament les méors e fet aço dix al missatger vestena mon senyor lo rey e digues li ço q̄ has vist que not do altra respostaelo missatge ab despler com respostaelo li bague dada tornassé al rey e recompta li que neguna resposta no li hauia volgut fer dela qual cosa lo rey fonch molt anuiat pero cor lo missatger li compta la manera del tallar deles cols pensa en si mateix quel hort podia esser só regne les cols e en les gents ó son regne e dix que per esser bones les cols

Latra atorgada per lo papa que don remiro monge isque al monastir per esser rey darago.

carn hi hauia mester y encontinét tremes les letres per son regne a cauallers y a homens dels lochs q̄ fossen en les corts generals ell hauia conuocades en la ciutat de oscha per causa de vna campana volia fer en la ciutat ó Oscha la qual fos hoyda per tot só regne car mestres hi hauia del Regne de frança qui la farien e com aço oirē los nobles e cauallers digueren anē veure aquella oradura que vol ser lo nostre Rey axicó aquells quil preauē poch e comforen a oscha lo rey mana appellar certs e secrets homens en la sua cambra armats qui faessen ço que ell los manaria e com venien los Richs homés manauels appellar a hu a consell e cō entrauen encontinent los manaue escapsaren la sua cambra pero appellaue aquells qui li eren culpab les ó manera que .xij. richs homés e daltres cauallers hague escapsats ans ques dinas e bague e axi mateix tots los altres richs homens e cauallers escapsats sino fos estat sentit per alguns dels altres qui estaüen defora e deuien ē trar e fugir en dels quals morts ni hague cinch dellinatge ó luna lop ferrench. Ru Ximezes pero Martinez Ferrando e Gomez de luna ferricz be liçana pero verga gil de Trossello e ero Cornell Garcia de penya ramon de fezes pero de luesta. Michel Azlor e Sanxo sonco ua caualler e aquells mors no podét hauer los altres qui er ēfugits posa son Regne en pau e apres comēça plegar ses gents contra Nauarra dient quel regne de nauarra deuia esser seu p sl mateixos elegit rey sens voluntat dels aragonesos y estiguer en en batalles e en guerres per vn any e agueren mes durat sino fossen estats los prelats nobles cauallers e gents populars del regne de nauarre e del regné de arago qui moguts de charitat e pietat e perque pau e concordia fos entre los nauarros e aragonesos los quals eren estats tots ó hu na voluntat axi en aduersitat com en prosperitat applegarē se e amigablement concordaren y elegirē tres homens sauis e tements deu de cascun regne ço es ó Arago dó Caxal don Ferriç dosoha e don pe Jathares e del regne ó nauarra dó ladron don guillem Aznatez de o teyça e xemenez Aznarez de Torres. Axi que tot lo que aquests sis elegits ço es tres de cascun regne farien e or dó arien cascū Regne ho hagues per ferm e agredable. e dot aquest poder ells tots sis arbitres se ajustaren en vado lógo e los drets allegats e rahons fetes per cascuna part conuenguer ense que faessen e fermassen de aquesta cōcordia trasactio e auinēça certs capitols en los quals era conten gut en effecte quel rey remiro tengues per fill lo rey Garcia e lo rey remiro que fos sobre tot lo rey garcia sobre tots los cauallers e que la maluolença procurada per lo e nemich ól human al linatge hauia procurada e mesa entre ells e lluxs gents hagues sen eleuassen contra mors empo que cascun rey conegue ses terres axi com dó Sāxo lo major les hauia de pertides La q̄l transactio concordia e auinēça cō cordada y en scrits a perpetua memoria mesa publicaren aquella en pampalona generalment als reys dessus dits e aquella tengueren totes les gēts per sācta bona e agredable e aquella loaren approuarē e confirmaren e la charta dela diuisio de aquests regnes fo mesa en lo monastir de sanct Joan dela péya

Dels escapsats ni agueu del linatge ó luna e fo scrits tots .xii. e altres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Don Sanxo de la rosa bisbe d'pampelone.

perço que alli fos perpetualment conseruada y en laltre dia seguent lo predit rey remiro fo rebut segõs la conuinença de sus dita per don Sanxo de la rosa bisbe de pampalona ab son couent: e ab tot lo poble de la ciurat honorablement e deuota feu processo per lo rey: e tot son regne car lauors los bisbes tots er en religiosos: e conseguentment los canonges de les llurs esglesies e cahedrals tots viuen sots regle: er religio com se pratica huy en dia en Caragoça: y en altres ciutats de hespanya. E apres prega lo predit rey garcia al dit Rey Remiro que pus ell era pare y ell fill que li donas alguna cosa sua d'la qual fos heretat axi com se pertany a pare dar a fill e lo dit rey dõ remiro per la gran affectio tenia de cõplir les auinences e no fallir a aquells dõa li Garact Koncal Quadreta: e val terra a vida sua ab aytal empero pacte e cõdicio que apres mort sua los lochs dessus dits tornassen al rey de arago: e daço linpresta sacrament: e homenatge a costum d'hespanya: e passats tres dies stãt en Pampalona lo rey remiro hac de consell lo rey don garcia de nauarra que demanas al rey de Arago que li soltas lo homenatge que fet li hauia p los lochs dessus dits e quant ley hagues soltat ques alças: e si soltar no ley volia pus era en son poder que retengues lo rey de Arago pres e fonch axi ordenat mas hun home del consell d'l rey de nauarra appellat Ennecho de Ayuar bon caualler vehent la maluestat quel rey e lo regne d'nauarra hagueren daço e gran infamia anassen denits ala posida del rey de Arago: e reuela a ell tota la cosa encontinent lo rey ne fo molt torbat: e appella don Caxal: e dos altres consellers: e fozen de acort que lo rey se partis dalli: e que no entenes al tracte ordenat: e axi ab v. de cauall cerca hora de mija nit partis de Pampalona: e anassen al monastir de sanct saluador de leyre: e lexa manat que bon mati totes ses gents fossen ab ell: e axi ho faeren e quant aço sab e lo rey de nauarra fon molt animat e cõ veent que lo rey de Arago sabia tot son proposit de manera que tot quant hauien adobat fora destorbat: e p ço comẽça de fer apezellar son regne pensant hauer guerra ab Arago e don remiro anassẽ vers oscha e aplega les sues gents no ab volũtat de fer guerra mas ab proposit d'mostrar al regne que pus en pau e bonestament era son regne volia tornar seruir a den majorment p' hauia hagut vna filla dela reyna burraca la fill a d'la qual fonch apellada peyrouella o peronella: e hagut acort sobre aço tremes missatger a don Alfonso de castella fill de dona burracha e del compte ramõ de toledo significant li son preposit: e que li volia comanar son regne e sa filla e fo lo missatge don Caxal Archi tofelix qui tots los secrets sabia e volia molt de mal al rey de nauarra e no recordãt se del fet de la guerra que crea lo rey de nauarra hauer ab lo rey de Arago per la maldat dessus dita: passa per nauarra: e com fonch en hũ loch apellat ouanos lo rey de nauarra tremes alli gent darmes e prengueren lo predit don caxal: e apres romãgueren en dubte que farien dell fill mata rien: ho no: e fonch consellat al rey de nauarra que mes valguere li tolgues tot quant tenia que matar lo que ab los bens de aquest poguer en mantenir. ccc. homens de cauall en guerra contra Arago e re

Altremi satge tremes al rey de castella per la maiteixa cosa.

be aqst cõsell d'maner a q̃ dõ caxal p̃ga al Abbat de sanct Saluador d'Leyre amich molt grãs eu q̃ li ajudas pagar lo rescat: e lo dit Abbat p pagar lo grã rescat da aqst dõ caxal vene tot lo tresor d'l seu mõastir: ab lo p̃ u del q̃l: e ab lo q̃ lo dit dõ caxal tenia lo seu rescat fo pagat: y ell d'l liurat lo q̃l aps satisfeu e dõa al dit monastir molt mes q̃ no valia lo dit tresor e lo rey don remiro cõ sabe q̃ lo dit dõ caxal era pres romas ne molt trist y encõtinẽt tremes altre missatger al p̃dit alfõso rey de castella son cosip̃mte lo rey de castilla respos liq̃ era cõtẽt pẽdre en comãda sa filla q̃ era cosina sua: e son regne fins q̃ aquella fos casada: e lauors lo rey dõ Remiro tremes sa filla a don Alfonso rey d'castella: e p ochs dies apres lo dit rey dõ remiro aplegat tots los majors d'son regne feu los p̃star los homẽatges q̃ guardarien sa filla: e li dar ifẽ p marit aq̃ll q̃ li pertãgues pregir son regne en car a li prometer en q̃ si sa filla casa ua sens voluntat de aquells del regne d'arago q̃ n o heretas lo regne: y ell mettes en la esglesia de sanct pere de osca e los seus capellãs feu clergues q̃ diguessen les hores acostum dels mõjos negres y ereta molt be aquella esglesia e sots mes al monastir de sanct ponç de Thomeres de honerastat monjo: y encara segõs diẽ es huy en dia suffreganea al dit monastir de thomers e seruint axi a nostre senyor deu visque en bona e sancta vida p algũ tẽps e sama e fo soterrat en la ppdita esglesia en lãy de nostre senyor mil cent: e trenta cet e lauors don Alfonso de castella manda lo nom a dõa peronella: e feu la appellar burraqua e apres volguec casar son fill ab ella mas los aragõesos no volgueren cõsentir e tenẽt se dita burracha en son poder feu

Mutãt d'l nõ Peronellar

prestar homenatge p a q̃lla a ell mateix q̃ la terra d'arago fos sots mesa a ell: e tots los lochs dela serrania faerẽ aqst homẽatge e de anar a corts al rey de castella e aq̃lls d'l regne de Arago sabẽt aço tractarẽ casament de aq̃lla ab dõ ramõ berẽguer cõte de barcelona molt noble saui e valent caualler lo q̃l a ps fo casat ab dita burracha nos volgue intitular rey sino tãt solamẽt p̃ncep d'Aragocõte d'barcelõa e de proẽca e los Aragõesos no podẽt hauer dõa burracha p fer ne lo dit casamẽt haguerẽ p̃stat homẽatge en semps ab lo dit cõte d'barc. al rey dõ alfonso d'castella p calatayu daroça e p los altres lochs dela serrania de anar a corts loq̃l homẽatge fo obseruat fins q̃ dõ alfõso o ẽ altra mãera apellat ildefõso rey d'arago fill del p̃dit dõ ramõ B̃ngr p̃ncep de arago y de dona burracha p ço cõ aqst dõ alfõso de castella tenia sitiada cuença de mozos e p̃ga dõ ildefonso de arago q̃ li vẽgues ajudar e de fet li ajuda e p ço lo p̃dit rey de castella soltali lo homenatge e axi mateix als aragonesos e p̃ngueré cuenta e de aq̃ll tẽps ença aqst dõ alfonso d'castella se apella emperador segõs en altres chroniques es p' largamẽt contegut.

Nõ. cõ lo com. ce temõ b̃ngr a pres que fo casat ab dona peronella o hurracha no s volgue intitularse rey sino princep darago.

Aci fina la generacio masculina dels Illustrissimos Reys de Arago: e comença la generacio dels nomilissimos comtes d'Barcelõa.

¶ Dela espasa de sanct Martí

AAs de venir aparlar d'la generatio principi: e successio dels comptes de Barcelona per la gran deuocio tench yo sobre escrit Pe

Universidad de Deusto
Biblioteca

re Miquel carbōell al glorios sanct
Bisbe e caualler mossen sanct mar
ti en la confraria del qual regint a
quella los cotoners dela ciutat de
barcelona quin tenen capella en la
esglesia del monastir ō sanct Augos
ti dela dita ciutat meso scrit de ma
propria per confrares deuotio he
deliberat en lo present libre de es
criure aquella espasa p aquella ab
la qual estant caualler e anant a ca
uall lo dit sanct Marti vehent vn
pobre tot nuure tremolant dema
nant li almoyna mogut de pietat
trague dela Beyna quetenia sen
yda la dita espasare talla la mitat
del manto:o mantell que tenia vest
tit e cobri dit pobre lo qual era Je
sucrista ell inconegut lo qual aps
en la nit li aparague ab gran lumi
naria e multitud ō Angells:e sant
Marti dormint en son lit se desper
ta oint la veu ō jesuchrist diēt mar
tin⁹ aduch cathacuminus hac me
vestecoterit volen dir aquestes pe
raules Marti instruit en la fe no en
cara batizat ab aquesta vestidura
ma cubert Aquesta espasa segons
se troba escrit en scriptuaes anti
gues vengue en mans del comte
de barcelona appellat ramon Be
renguer qui ō lliura la emperatriu
de Alamanya del crim de adulte
ria ella falsament imposat e apres
de ma en ma es venguda als succes
sors del dit comte fins als reys de
Arago entre los qs vēgue en mans
del serenissimo don Marti de Ara
go e mort lo rey en Marti en mās
dela reyna margarita muller del
dit rey en Marti e morta la reyna
margarita seguis que dita espasa
son venuda en encant publich e la
qual son cōeguda p vn criat dels
dits rey en Marti:e reyna Marga
rita apellat Bñt sauila nadiu del
mas çauilla ō la proquia ō sanct an
dreu ō lanas ōl bisbat ō Vich y se
intitulaua ciutada ō Barcelona e
aqlla cōpra p dar la ala dita confra
ria ala qual dona a.xj. ō Hoēbre del
any. M.cccc.xxxvj. Ep qnt ō dita
donatio no sen feu acte algulo dit
Bñt çauila ab chartapublica feta
en Barc. a.xv. ō Setēbre del any
ō la natj. ō nre seyor. M.cccc.lviij.
ratificat e ferma aqlla en poder ōl
discret Antoni Joā notj. públich ō
Barc. e seguis aps q la reyna Ma
ria muller ōl Serenissimo dō alfon
so rey ō arago fill ōl serenis. dō fer
rādo pmer rey ō arago pga la dita
cōfraria li comanas la dita espasa
e p esser reyna los pchs forēman a
ments qaqsta espasa aps la dita cō
fraria no la pogue cobrar fins atāt
q la dita reyna Maria passa ō aqs
ta vida e veus ac ien quina forma
e modo dita espasa ses trobada: e
venguda ala dita confraria.

Del. xi. Cōte de Barcelōa ra

mō Berēguer q̄ delliura la emperatriu de Alemanya del crim de adulteri fallament imposat e dela fertil pomposa erica taula de Barcelōa.

La historia de aquesta taula mon be vengut es scrita aci ē cat. lxxxiiii.

Segōs he legit en chroniques:e histories dela taula aqsta ō Barcelōa escrites de aquesta taula cōfins aci ses diuulgat:e molts an cregut:y ēcara vuy ēdia creuē aqst ramō berēguer q̄ no solamēt succei al pdit son pare ramō bñguer cap de Estopa en lo qual dit comptat de Barcelōa:y en les dessus desig nades Terres per lo dit son pare posseides mas ēcara en grādissimes virtuts e majorment en batalles:e armes certificat:e pregat que per la sua virtut:e fortalesa delliuras del grā perill enq̄ estaua la empera triu de Alamanya accusada ō crim de dulteri per dos potentissimos:e molt estimats homens de peratge

alemāys molt priuats al empera
dor de Alamanya:e per causa dela
dita accusatio lo dit empador ha
uia cōdamnada a mort la dita em
peratriu si dins vn any no troba
ua caualler o home depatge qui p
batalla la delliuras de dit crim:en
tant que lo dit comte ōllibera aqlla
delliurar ōl dit crim:e p entrar ell
en major animo en cāp ō batalla cō
tra dits dos Alamanys pensa ō po
der primer parlar ab dita emperatriu
mas no troba lo modo fins a tant q̄
nostre senyor deu lo qual continua
ment ab gran deuotio pregaua:e
faea pgar lo inspira:e ajuda metēt
li en lo enteniment ō anar a la cort
del dit empador deffressat com a re
ligios vestint se lo habit ō religios
e axi com a religios a compāyat so
lament de vn seu criat gentil home
appellat rochabruna ana ala dita
cort hon esser junct conduhit:e cō
corda ab los gētils homes q̄ tenia
en guarda dins vna sortalissima to
rra la dita emperatriu tācada que
ell entras en dita torra com a pare
confessor p cōfessar aquella:e axi ē
trat dins la dita torra confessa di
ta emperatriu la qual oida de con
fessio conegue lo dit comte dessrese
sat la dita ēperatriu esser falsamēt
acusada de adulterite p çoli dix q̄s
alegras q̄ab la aiuda e gratia ō nre
senyor deu p ell e p vn seu criat se
ria delliurada empero volgue li do
nas la fe e prometes ab juramēt no
reuelas digue al emperador ne ap
sona del mou lo seu nō appellat ra
mō berēguer comte de Barcelona
fins fossen passats tres dies apres
ell se fos partit dela dita cort:e tor
nat en son comtat e partint se lo dit
comte dela dita emperatriu troba
dit criat seu quil speraua axi mateix
dessressat ab lo habit de religios e
narra li tot lo fet cō passaua diēt li
q̄n cor se sentia ō enerar en lo cāp ō
batalla q̄ dies hauia estaua bastit:e
fet p q̄l seuol p sonces y volguessen ē
trar p cōbatres ab los dits accu
sadors q̄ tots dies hi veniē y staueē
prests:e armats en combatres cō
tra los defensors e que ja era hora ō
cōparer ō uāt lo dit emperador:y ē
trar dos en dit cāp ō batalla e no
tornar atras:tās mort que deu los
ajudara p⁹ ells deffensauen bōa cau
sa e lo dit criat respos que era cōtēt
e no mācara entāt q̄ lo dit comte se
ōspulla lo habit e mes sa apūct a ca
uall cō a bō caualler armat cō era
mester e comparague deuāt lo dit
empador ab lo dit seu criat q̄s auia
axi mateix despullat lo habit:e sera
mes apūctar mat a cauall als q̄ls
lo empador los assigna jornada p
entrar en dit cāp ō batalla e venint
lo dia assignat lo dit cōte feu cercar
lo dit seu criat p entrar los dos cō
era cōcertat en dit cāp:e no podēt
se trobar lo dit cōte animos mūta
tot armat en sō cauall:e tira la via
del dit cāp e cō lo empador q̄ al liera
vēgut viu no esser hi vēgut sino hu
dix al cōte de bar. axi vēju tot sol
hon es aqix altre caualler cōpāyo
vostre es se amagat p paor ō mo
rir en dit cāp e lo dit cōte lo excusa
responēt q̄ era malalt e q̄ p ço ell no
staria de no combatre hu apres al
tre que deu era ab ell qui li daua
molt animo de combatre los dos e
Axi lo dit comte fou tant valent:e
animos que no se paordi tans pri
mer se senya saent se lo senyal dela
creu enlo front y en la spasa que te
nia sen yida la qual se afferma esser
aquella dessus designada del glori
os sanct Marti e axi estāt a cauall
entra en lo dit cāp tot sol comanāt
se a deue ala sacratissima immacula
da verge maria e al glorios sanct
Marti e primer combate ab la hu

Universidad de Deusto
Biblioteca

dels dits acusadors lopus fort de
tal modo quel bolca mort en dit
camp tenint la dita spasa nua en la
ma car ja hauia romput la lansa al
tre acusador vehent que son compā
yo era axi mort fon aterrat e no go
sa combatre ans quasi plorant de
mana venia al dit emperador faēt
continuar per lo secretari del dit
emperador com ell: e son compāyo
mort hauian accusada falçament
la dita emperatriu e no gosa comba
tre sino que presta obedientia en cō
tinent al dit comte dient deuant lo
poble lo que dalt hauia fet continu
ar per dit secretari y ēcara alli ma
teix se desdix dela dita acusatio per
ells dos falsament feta contradi
ta emperatriu y exint lo dic comte
del dit camp victorios volēt sentor
nar a la sua posada lo dit empera
dor ab molts nobles e cauallers e
multitut de gent lo acompanya a
la sua posada e com lo dit cōte tre
ballas no fos conegut spera la mija
nit del dit dia e dues hores apres
de dita mija nit secretament parti
ò dita sua posada tornāt sen a grās
jornades sens pendre comiat en sō
comptat hō com hi son arribat ma
na que en totes les esglesies axi de
la ciutat de barcelona com en to
tes les altres esglesies de dit com
tat fossē fetes moltes e deuotes gra
cies: te deum laudamus a nostre
senyor deu quili hauia tant aiudat
e tornat sa: e alegre: e victorios en
son comtat. ¶ Ara tornē parlar ās
segui apres que dita Emperatriu
del dit falç crim fon delliurada sa
pian los lectors de aquesta historia
que vehent lo dit Emperador lo
dit fortissimo: e victorios caualler
jatsia sens tornas com dites seus pē
dre comiat hauēt axi vigorosamēt
batallat ab gran alegria: e triūpho
trague aquell del dit camp com dit
acompanyant lo ala sua posada si
tuada en la entrant dela ciutat hō
lo dit emperador son palau tenia e
aqui ans de partir sen lo dit empe
rador deuant la multitut dela gent
quil acompanyaua loa e magnifica
molt lo dit comte de fortitut: e ani
mositat e daltres virtuts que dir: e
expressar nos porien e lendema ò
bou mati lo dit emperador per co
neixer: e festejar lo dit compte li
tremes molts nobles: e cauallers
per que li diguessen ò part sua quil
pregaua vengues a dinar se ab ell
car hauia fet appellar vn gran cō
uit de pagos flaysans e molta vola
taria e de moltes e diuerses mane
res de viandes acompanyat de di
uerses struments e sons de musica
com los dits nobles e cauallers fo
ren junts en la dita posada fon los
denunciat que lo dit victorios ca
ualler dues hores apres la mija nit
del dia ò la dita victoria secretamēt
sen era anat e nos sabia hon: ne p
quin cami anaua e axi los dits nob
les e cauallers ho reportaren al
dit emperador lo qual en continēt
se feu venir la dita emperatriu di
ent li si conexia aquell caualler qui
la hauia delliurada respos senyor
ells aquell qui com a frare religios
entra en la dita torra em confessa
crehent yo fos frare confessor diēt
li yo tots los peccats yo hauia co
mes contra nostre senyor deu e apes
yo hagui confessat interrogam si
hauia comes peccat de adulteri q̄
per causa ò aquell peccat yo staua
presa e cōdemnada a mort si dōchs
dins vn any no trobaria algū defen
sor q̄ per batalla me ò sliuras de tan
pessimo crim hē escodrinya molt e
treballa yo ley atorgas si hauia
comes car ell era confessor: e nou
reuelara per la pena quels hi va ò
perdre la lengua. E tant ell no sco

driya/e persuadi no pogue traure
de mi altres mots sino que daua la
mia anima al diable si tal peccat yo
hauia comes. E lauors ell volgue
li donas la fe: e ab juramentli pro
metes que lo seu nom no descobri
ria fins atant que tres dies apres
lo dia ò dita victoria fossen passats
dient me lo seu nō: lo qual passats
aquells yous dire/per ço senyor
lexem passar dits tres dies yous
ho dire lauors lo emperador dix
que era content que ell a no ven
gues a menys del que hauia pro
mes al dit caualler qui axi la hauia
delliurada/e vengut que fonch lo
terç dia la dita Empatriu dauant
la gran cort del dit emperador/e
stant lo dit Emperador assegut en
vua cadira en son senyal narra to
ta la gesta com passaua/e que era
apellat lo dit caualler qui la hauia
delliurada ramon beranguer com
te de barcelona/e hoydes aquestes
paraules dela dita Emperatriu
estant en aço lo dit Emperador
desijant lo cōeixer mana que molts
cauallers cercassen axi en la dita
ciutat com fora e si trobauen quel
detengnessen car ell lo volia con
eixer e tant nol cercaren nol po
gueren trobar e lauors lo Empera
dor dix al Emperatriu sapies en
cert que yo nunque posare ab tu
en taula ne en lit ans me apartare
de tu si donchs tu quit ha delliura
da en contiuent not mets en cer
ca e quel faces venir e yo l conegue
eli faça la hōre que mereix que no
crech se tropia en lo mon tal/e tan
fortissimo e virtuos caualler car iot
fas certa que yo may poze repo
sar ne fer res de be fins a tant yo
tal caualler conegue e conegut tāt
com yo poze ala sua virtut que es
mirable yo satisfare. E la dita em
peratriu desijant obeyr a la volun
tat del dit emperador moguda de
rabo e virtut entengue anar ala
ciutat de Barcelona hō creya tro
bar lo dit comte ramon berēguer
e per anar hi be acompanyada e cō
a emperador pertany feu se venir
per a companyar los quatre carde
nals ab tots los seus bisbes: e tre
centes caualcadures/e ab moltes
vitualles partint se del palau del
Emperador/e faent son cami dins
quaranta dies peruengue en hes
panya/en los monts pyrineus/e
uengues a noticia del dit comte ra
monberenguer en continent lo dit
comte conuoca tots los nobles ò
dit principat cauallers homens ò
peratge gentils homens/e ciuta
dans honrats dela dita ciutat de
Barcelona qui axi hōrats tostēps
son estats nomenats com jaya diffe
rentia qui son dits honrats jatsia
cascu de quin grau hor de: e sta mēt
sia pus tenga casa en Barcelōa es
mostre hi haja hinstat per vn any e
vn dia se pot e acostuma dir se ciuta
da per priuilegi dela dita ciutat/
empero no que tots se diguen hon
rats encara que no sian de son rats
mas los qui ja de llur natura e pro
sapia han vindicat lo nom de hon
rat e no y ha mester altra proua ne
constitutio perdir se honrat: e axi
cōuocats preposals com la dita em
paratriu era dassa los munts pyri
neus ab gran caualcada e cōpany
ia de cardenals/e gent honrada p
venir en aquesta ciutat de Barce
lona e cōdubir lo que sen tornas ab
ella al palau del Emperador son
marit quil desijaue molt conexer
lo/e fer li moltes gracies e hōres
per lo que hauia fet de delliurar la
dita emperatariu del fals crim li
era estat imposat e perço era neces
sari que tots faessen vna gran festa
a dita emperatriu quils esperara

Universidad de Deusto
Biblioteca

en la ciutat ò geronae dallibeacõ
panyadasen venguera ala dita ciu
tat de Barcelona: e per tant que
la festa fos pomposa: e sen parlas p
tot lo mon volia: e manaua appare
lassen taules be fornides: e de toua
lles: tocaboqs: tauallo les bacines
dargẽt perpendra ayguamãs: e de
diuersitat de vidre com taces: bro
cals: e ampolles e de vexella dargẽt
daurada per tenir sal e de moltes
cadires: e bancbs en que la gent
segues qui hi volgnessen seure: e
nores menys les viandes: qui esta
rien en dites taules fossen vadells
capons flaysans e gallines perdius
e tota manera altra devolataria e
e carnerolos vins fossan blancbs
e vermells de diuerses maneras lo
pa molt blanch e be assabõat e del
millor formẽt que trobar se pogue
ra manjar blanch Arrossos: e fide?
fruytes confits: e potatges: de di
uerses maneras laygua sin volian
beure ab dits vins fos decisterna
e totes les coses qui esterien en di
tes taules per a menjar posades fos
sen com sepertany be appere lades
e meses sobre plats dargent: e lay
gua en pitxers dargent eles taces
hon beurien fossen dargent daura
das e de vidre e copia de coltells p
tallar e molts trinxbants e serui
dors qui seruissen en tot lo que hi
fos mester empero que dites tau
les tẽguessen circa dotze milia pas
ses començant del portal de sancta
eulalia dela dita ciutat qui esta pp
la plaça quis diu vuy del blat sobre
lo qual portal esta huy la preso qs
diu del veguer: e tirant totes les di
tes taules fins al castell quis diu ò
Moncada e aqui finissen totes les
dites taules axi apparellades for
nides e apunct com dit es no man
canthi trompes tabals xeremies: e
tota la millor musica que trobar se
pogue ra: e costas ques vulla e tots
los dessus dits nobles cauallers
homens de peratge ciutadans hõ
rats e gentils homẽs a vna veu res
pongueren senyor comte sia feta la
vostra voluntat que encara no sal
tres vos seruirem en bens y en per
sones y en tot lo queus sera profit
y ẽ cõtinẽt fet aquest rabõ a ment ẽ
tengueren los conuocats en pre
parar: e posar totes les dites coses
en son degut orde: E preparades e
posades totes: e sengles coses ôss?
dites lo dit comte acompanyat ôles
dites persones: y encara ôles mes
formosas gentils: e hõrades dones
e senyores de stat del principat de
catalunya e ab mes de. M. caualca
dures e ab molta gent de peu par
tiren dela dita ciutat de barcelo
na ço es del dit portal ò sancta eu
lalia passant prop les dites taules
meses e fornides ò totes y sengles
coses dessus dites arribaren al dit
castell de montcada e aquis dina
ren frescament e dinats partiren
daqui e tiraren la via de gerona hõ
trobaren la dita emperatriu a cõ
panyada de quatre cardenals e de
molta gent honrada axi de peu cõ
de caualles veritat que ans que lo
dit comte de barcelona hi arribas
la dita emperatriu per honre sua cõ
aquella qui sabia les primors e seri
monies en tals coses fer acostuma
des sabent que lo dit cõte era ja pp
la ciutat de gerona tremes dos ôls
dits cardenalls al dit comte de bar
celona ab molta gent noble e de pa
ge en mig dels quals lo dit comte
anaua e la dita emperatriu auisada
que lo dit comte venia caualca ab
los restants dits dos Cardenals
e gent noble e de peratge: e isq
dela ciutat de Gerona al encõtra
e acostant se lo dit compte ala di
ta emperatriu e volent descaual-

car del cauall la dita Emperatriu
prohibi que no descaualca ne vol
gue li besas la mas: sino ques acos
tas al cauall hon ella caualcaua: e
confabulas ab ell del perque ella
venia e lauors la emperatriu: e lo
compte de Barcelona collocats ẽ
mig de dits cardenals ab tota la
gent axi del Emperatriu com del
dit comte apoch apoch prenents
algunes posades hon manjaren: e
dormiren faent lo cami dela ciutat
de Barcelona majorment que aq̃ll
dia eren tots dinats arribaren al
dit castell de moncada hon troba
ren totes les dites taules meses: e
forniades de totes e sengles coses
dessus dites e descaualcaren e ab
gran brugit de trompas: e taballs
e tota la dita musica sa dinaren: e
dinats reposaren circa vna hora
e passada la hora caualcarẽ e venint
axi ab trompes e tabals: e tota la
dita musica vehents les dites tau
les tantes e contigues tenints de
dit castell de moncada fins ala di
ta ciutat de barcelona totes forni
des: e acompanyades com dessus es
expressat estauen admirants: e de
bien que nunque hauiẽ vist tã grã
manificentia: e opunletia e que be
monstraua: e lo dit Compte dela
noble ciutat ò Barcelona esser lo
pus liberal: e magnanim comte ôl
mon. E arribats que foren los di
ts. Emperatriu cardenals e com
te ramon berenguer ab tota la di
ta ciutat de barcelona lo dit cõte p
quinze dies cõtinus feu fer ab grãs
dspeses sues en la dita ciutat grãs
torneirs iustes diuerses maneres
de jochs: e destresses: e fictes bata
lles en lahor: e gloria dela dita em
peratriu la qual per tots los dits
cv. dies ensẽps ab los dits carde
nals: e tota la sua gent estigue en
la dita ciutat a despeses del dit cõ
te de Barcelona: axi en lo maniar
e beure sumptuos com en totes les
altres coses necessaries a ells e a
lur familia caualls: e bestics E pas
sats los dits. xv. dies los dits em
peratriu cardinals: e lcomte ab to
ta lur noblesa: e familia: ab gran a
legria acompanyats de trompes
xeremies: clarins: tabals: e moltes
altres maneras de sons e musica
partiren dela dita ciutat per anar
al emparador de Alamanya qui ab
gran desig los esperaua: e arribats
que foren en Allemanya per lo dit
emperador tots foren rebuts ab tã
ta multitut de sons: e major que no
es dessus specificat: E fonch al Em
perador tant acceptela conexença
hague del dit compte de Barcelo
na que tant desijaue conexer que
vltra los grans joyells: e orgar
gent li den a referint li moltes gra
ties del honre li hauia fet volgue q̃
lo comtat ò proença qui lauors era
del dit emperador que fos del dit cõ
te de barcelona e de sos successors
ja era abans com se casa ab la filla
den gispert comte de proença: e do
nant e confirmant li aquell ab tots
emoluments profits drets: e titols
largament. Per ço no diguen los
mals parles: e legoters als Reys
duchs comtes barons nobles Ca
uallers gentils homẽs: e als altres
com miren taules ab viandes ma
gres: e mal aparellat. ¶ Açoes
taula de Barcelona denigrant a
quest qui es stada tãt opulẽt: e mag
nifica que nos lig ne es memoria
ò homẽs q̃ tal ne majorsia stada di
guen donchs los qui volran dir: a
ço es taula de Barcelona ço es be
opulent: e Maguifica plena de tot
lo quey es mester vt nichil sup̃

Dels Comptes de Bar
celona: e de lurs gestes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

No que lo breuiat esuan de aquestes compres de barcelona es designat desp en cartel xii.

Er esser casada com dit es dona Peronella al burracha filla de don remiro Rey de Arago ab don Ramō Berēguer compte de Barcelona semble a mi Archiuer esser cosa pertinent e necessaria descriure en la present historia tots los comptes de Barcelona qui primer son estats del dit ramon Berenguer e dela prosapia e gestes de aquells fins al darrer compte de Barcelona qui es estat lo predit don ramon berenguer p lo regne de Arago en deffecte de hereter mascle es a ell peruengut per causa del casament per ell fet ab dona burracha com siē huy en dia vnits no solament Arago: e lo comtat de Barcelona mas encara Valentia dela qual vnio hi ha recondit enlo real Archiu de Barcelona vn priuilegi ho instrument ab segell real pendent plumba e fermat per lo rey en jāc segon. Dat. Tarracoñ nono decimo Chalendas Januarij anno domini. M. ccc. nono decimo y es cert que tots los comptes se ptitulauen don els quals hapres los Reys dearago aquest titol de dō: diēt dō pere dō Joē fins als monjos del horde de cartoxa: qui tots se diuen don.

Dela donatio feta per dona Peronella regina d Arago e comptessa de Barcelona del regne de Arago.

Ans de fer la descriptio dels comptes de Barcelōa a eterna memoria vullaci descriure la donatio feta per la dita dona Peronella del Regne de Arago: lo quales ara vnit com dit es ablo comptat de Barcelona la charta dela qual donatio del regne de Arago comēça sots aquesta forma.

Carta de cocessio del regne de Arago.

¶ Adeunctorum notitiam volum peruenire quoniam ego Peroēlla regina Aragonensis jacens in partu laborans apud Barcinonam cōcedo dono et firmiter laudo infanti mō qui est ex vtero mō deo volēte processurus totum regnuz Aragonense cum omnibus comitatibus et episcopatibus et Abbatijs et cū omnibus eidem regno pertinentibus sicut Rex hich adefonsus alio nomine fuit appellatus Alfonsus rex castelle qui fuit tutor et gubernator hujus peroncelle: Adefonsus meli vnq tenuit et habuit ea videlicet conditione vt dominus et maritus meus raimūdus comes Barcinoñ ger at teneat: et possideat integriter et potēter sub imperio et dominatione sua totum predictum regnum cum omni sibi pertinente honore omni tempore vite sue post obituz vero suum remaneat totum supradictum regnū integriter filio meo Jamdicto etc. facta charta. ij. nonas Aprilis anno dominice incarnationis. M. clij.

Alets chartes de donatio del regne de Arago.

¶ E mort lo dit ramon Bnig. cōpte de Barcelona la dita dona peronella feute ferma altra donatio al dit infant fill seu lo qual fonch apellat ildefonso en la charta dela qual donatio apres del començ la dita dona peronella la qual ara es appellada petriquilla ara peronella ara burraca diu axi ego petronilla dei gratia Aragonensis regina et Barcinoñ. Comitissa vxor q fui venerabilis raimundi Berēgarij comitis Barcinoñ et pricipis aragoñ dono et laudo et concedo tibi

dilecto filio meo ildefōso regi aragoñ et comiti Barcinoñ qui in testamento eiusdā viri mei vocaris R. et omni posteritati tue omne regnū Aragoñ integriter ciuitates quoq et castra villas et ecclesias et monasteria. Terras etc. actū Barcinoñ. xiiij. kalendas Julij Anno dñice incarnationis. M. clxiiij.

De Bernat primer cōpte de Barcelona.

Bernat primer compte de Barcelona.

Venint ala descriptio dels comptes de Barcelōa he trobat esser estat primer dels altres cōptes descrits en moltes chroniques fetes d aquells vn noble e virtuos Baro appellat don Bernat al ql lo emperador lois rey de França fill de charles magnes en lany de nostre senyor. Dcccxxx. en temps de papa Eugeni segon tremes vn sanct home Abbat appellat elisachar lo qual persuadi al dit bernat compte de Barcelona e li digues que seruant la fe al emperador roma no consentis entres que li digues aymo gouernador dela aquitāia quis diu guiayna encara que aquell fos al li gouernador per lo predit emperador lois com lo dit elisachar no hauia pogut conduir que lo dit Aymo tornas la terra ço es la ciutat de Osona la qual huy es dita vich per ell abengan presa e destroydate no la volia tornar al Emperador: ans ab ajuda del rey moro Abdetanan sesforçaua pendre li Barçalona: e altres terres de hespanya: e axi lo noble Baro Bernat Compte de barcelona persuadit per lo abbat elisachar desenegouerna: e regi be lo seu cōptat de barcelona. E dir yo de quin linatge ve aq̄st cōpte bernat ne que seu apres ne abans ne quant morires en scrits auctenticament fins aci trobar no he pogut tants libres non he cercat sino lo que aci e dalt ne scrit referit ho Blondo en les sues decas e no res menys d aquest Bernat compte de barcelona es feta mentio enla vida del dit Emperador lois e per ço se pot creure: que ans del propseguent compte guiffre fonch compte de Barcelōa lo dit Bernat no obstāt moltes chronistes en lurs chroniches aquest compte bernat hajen omes lexat: e de aquest bernat platina orador fa mencio enlo libre ha compost d viris pontificum enla vida de papa Eugeni segons.

Aymo gouernador del aquitāyā.

Abdetanan rey moro.

Guiffre segon compte de Bar.

Nō. que segons posit te.

Segon compte d Barcelona fonch appellat dō guiffre noble e virtuos caualler senyor del castell de Arria en lo territori de vila franca de conflent del comptat de roscello aquest guiffre segons lo prōtes dela historia de charles maynes: e delois fill del dit charles encara que en chroniques yo no haje trobat scrita la sua genealogia sino q̄ aquest caualler era molt rich home e molt be armat de sauiesa e altres virtuts e per la sua noblesa: e sauiesa hague del Rey d frāça lo comptat de barcelona venen a creure algūs historichs moderns accutissimos: que aquest fonch natural d l ducat de Bauaria en Alamanya: e

Universidad de Deusto
Biblioteca

no dela vila de Arria situada en la terra de conflent com han scrit altres: e mes diẽ aquests hystoriehs moderns que aquest caualler proceheix de casa molt generosa en lo dit Ducat de bauaria dela qual se parti en compãyia: e seruey ò carles: maynes emperador quant conquista aquella prouincia de alemãya venint sen lo dit carles: e son fill lois conquistants en rossello: e cerdanya contats situats en lo principat de catalũya: e alli en la terra de vilafranca de conflent lo dit lois Emperador Charles maynes: e ra ja passat desta vida com morts en lany de nostre senyor. Dcccxiij a. v. dels calendas del mes de Febrer li dona lo dit castell de la qual arria e apres per dar li mes honre senyoria: e renda li comana lo comtat de Barcelona en lany ò nostre senyor. Dccc. xl. loqual regi molt sauiament en gran pau: e tranquilitat per molts bõs anys e tenint: e posseynt axi lo ꝑdit cõptat en pau seguis en lany de nostre seyor dat. dccc. Lviij q̃ dẽante per lo rey de França junt que fonch en narbõa ab son fill appellat guiffre pelos de pueril edat a companyat dels Ambaradors del rey de françe e de molta gent hu ò ls cauallers de aquesta ambarada mogut ò supbia: e enueja prest lo comte griffre per la barba volent li fer vltrage: e lo comte encontinent ab la spasa q̃ portaua sincta traent aquella dela beyna dona tan gran colp al caualler que mori subtadament e los altres Ambaradors portants pres lo comte de Barcelona al rey ò frãça no dubtaren per lo cami ço es propla vila appellada de sancta maria del puig de françe de aluernia. passar lo en laltre vida ço es seulo oltany ò nr̃e seyor. dccclviij ò la q̃l

Carles Mayns mori en lany. Dccccxiiij. a. v. dles calẽdes d Febrer

mort del cõte ò barcelona lo rey ò françe ne fo molt irat per quant amaua molt aquest comte guiffre: e hauent pietat del fill del dit comte pres aquella son carrech donãt lo a criar al comte de Flandes vassall seu: e comana lo comptat ò Barcelona: hun seu criat frances appellat salamo quiltingues fins lo dit gnifre preuengues a edat ò gouernar dit comtat: e per quant en aq̃ll temps antichs segõs hystoriehs moderns approuats han scrit molts noms son stats ꝑ los gotths: gent barbara corrumputs dels quals buy en dia los homens de bon ingenie de elegant parlaria ho vulgar vsar no volen sino ò aquells props noms ho cognoms dels quals ha vsat la lengua romana segons la q̃l diremjofre e no guifre ꝓere e no peroy: guillem e no gem ne gimoy e axi dels altres veritat es que alguns han volgut dir que aquests uoms donzell: e gentil home son e rits de Alamanya: e son se corrumputs car donzell diu lo borgunyo picart flamench: e alemany domisen. Lo Chatala ꝓrobençal: lengadoch diu corrompent lo vocable de domizeu donzell. E lo frãces per gentil home diu Scuyer: e lo Aragones scnderoeiues loburgũ yopicart flamench: e Alemany ꝑ caualler diu e lo frances Xiualler lo Catala diu caualler: e lo Aragones diu cauallero: e no resmenys yo he trobat scrit en vn libre molt antich per aquest nom guiffre jaufre: e ara en mon temps es tot mudat car diem jofre e no guifre: ne jaufre.

Del Senyor Compte Guiffre pelos.

Guiffre pelos Terç comte de Barcelo.
- comtat.
- Radulfo monjo de ripoll.

Comtessa filla del comte ò flandes.
- Guiffre morijoue.
- Suyer comte ò vrgell.

Mir succey ẽ lo

Terç comte ò Barcelõa fonch appellat dõ Guiffre pelos fill ò l dit guiffre: e fonch cognomenat pelos per vn senyal de pels que tenia en la sua persona. Aquest guifre pelos mort son pare los frances los portaren pres al rey de françe: e comptaren li cõ hauien mort lo compte guiffre pare del predit guiffre pelos: e del q̃l fonch molt anujat lo dit Rey majorment esser mort per tal raho: e dix que per temps sdeuenido zaq̃ll la mort poria portar gran perdua a son regne. E hauent compassio ò l dit guifre pelos qui era de molt poca etat rebe lo dit fadri: e comana al cõte d flandres: e manali quel nodris molt diligent ment e curosa. e com lo fadri hague stat per algun temps en la cort del dit comte: e fo crescut vna donzella filla del dit comte se anamora del dit fadri: en tant que lo fadri constret de amor libidinosa emprenya aquella: e aço no sabe home del mõ sino la muller del predit comte de flandres mare dela donzella: e com ho sabe jatsia quen restas molt anujada dins son cor: empero per esquiuar vergõya e ò sonor que sen poguera seguir cõ millor sabe: e pogue cobriamagadament lo prenyat de sa filla que nengun home non conegueres: e pensant que pus lo mal era fet: altre cõsell no si poguera donar: e per ço volia mes dar la per muller a aq̃ll qui carnalment la hauia cõeguda cobrant per lo comtat de Barcelona seu prestar sacrament al dit fadri ja crescut que cobrãt ell lo ꝑdit comtat de Barcelona pendrie per muller sa filla en continent prestat lo dit homenatge la comtessa vesti lo fadri ab vestiment de peregri: e ab vna dona anciana lo tremes a sa mare en la ciutat de Barcelõa e arí lo fadri sen torna ala sua patria: e cõ la mare viu aquell resta molt alegre: e contenta: e cõegue que era son fill per ço cõ hauia pels en los lochs hon homens non han acostumats de hauer: e perço fõch cognomenat cõ dites pelos: e passats alguns dies la mare feu aiustar secretament tots los barons: e nobles de tota la sua terra qui hauien conegut son pare: e li eren stats sehels: e mostrats son fill: e com lo vehieren forzen ne molt pagats: e alegres: e pensaren en ab quanta malesa era mort sõ pare: e aquimateix ells reberen lo dit guiffre pelos ja adult per senyor: e li jurarẽ fabeltat seruar axi com a llur senyor que era e apres que fonch jurat feu ajustar tots los seus Barons nobles: e cauallers y mes encara lo poble dela ciutat de Barcelõa en cert loch hõ fonch en salamo qui lauors era cõte de Barcelona lo qual era frãces e com tots forzen alli tots ajustats trague la la spasa e mata lo dit comte salamo deuant tots: y encontinent ensenyorís del comptat ò barcelona e aquell regie gouerna dela ciutat de Narbona fins en hespanya tant com visque mas decõtinẽt que ell fo senyor del comptat remẽbras dela deshonor que hauia fet al comte de flandres: e a sõ linatge em prenyãt li com es de ssus expissat la filla estant en la sua cortamat e trac

Universidad de Deusto
Biblioteca

tat com si ses vn llur fill e volent obsernar lo sacrament hauia fet a la muller del dit comte que no pendria altre muller sino la predita dõzella si lo comptat de Barcelona ell cobraue integrament tremes sos missatges solemnes en françe per amenar la filla del cõte de flandres sposa sua en Barcelona la q̃l emanarente fo rebuda honorablement e ab gran pompa e apres da ço los amichs del comte e comtessa de flandres procurar ẽ que aquest guifre pelos comte de barcelona hagues la gracia del rey de françe e la sua amistat entant que aquest guifre guiat e demanat per lo rey de françe ana aseruir a quell per rẽtegratio de major gratia: e amor e com hague estat per lonch tẽps enla cort del rey de frãça molt honradament e molt volgut y estimat hague correu que los moros corrien la sua terra e de aquella hauien conquistat quasi la major part: e rebut lo corr eur efferin de tot ab lo rey de françe appellat charolo calno e demana li consell e ajuda per que pogues forajitar del seu comtat los dits moros e lo rey de françe estant lauors molt ocupat ẽ grã negocis la negatiua li dona per resposta. Empero atorga li que ell podia conquistar la terra que hauia par duda e defendre la tra que li era romasa que lo comtat de Barcelona fos seu perpetualmẽt e dels se? infeudant li aquell de seu honre ab tots drets e pertinencies sues e fo aquesta donacio e infeudatio d̃ feu honrat feta en lany de nostre senyor. dccc. setanta e quatre: y causa de aquesta infaudatio en les cartes e scriptures ques fayen en lo cõtat de Barcelona hi posauẽ lo nõ del rey de françe qui regnaua enla fidela carta o escriptura dient axi regnãte rege lodouico juniore ho aquell altre rey que regnaue aricõ se compte en diuerses cartes y escriptures recondides enlo real archiu de Barcelona. Y es de notar per les scriptures ques troben recondites enlo real archiu de Barcelona que lo comtat de Barcelona fins en aquest temps lo rey d̃ frãça per aquell temps e aquell baro que li placa lo comanaue car nunqua lo volgue separar dela corona real apres de totes aquestes coses lo comte guifre vench en catalũya ab gran poder de gents darmes les quals son sogre lo comte de flandes li comana axi que pertint de flandres vengue en Cat halunya per recobrar la terra la qual los sarrahins se hauien ocupada e vengueren ab lo comte de Barcelona entre los altres nobles e cauallers ẽ B. de mediona qui apres fonch cõte e era caualler frances pere Alamany caualler de Alamãya gibert de belloch Berenguer apellat de barcelona. B. caualler de Anglaterra en daltres e forajita los moros quis hauien ocupat la ciutat d̃ Barcelona fins a Narbona e fet aço tengue tot lo seu comtat segura ment a tota la sua voluntat tenint e posseint aquell franch e quiti de tota subjectio ala qual en lo temps abans era obligat per lo rey de frãça qui apres com deuall es contẽgut lo en aloa e renũcia tot sõ dret que hi tenia aquest comte guifre a laior e glozia de nostre senyor deu e dela sacratissima mare sua e senyora nostra verge sancta maria e dificà lo monastir de Ripoll sots inuocatio dela predita senyora nostra en lany de nostra senyor. Dccc lxxxviij. e aquell dota de moltas terras pocessions: e riqueses: e hague de sa muller filla del comte de

Cõ fondat e infeu dat lo comtat d̃ barcelona.

flandres quatre fills appellats humir qui apres de son pare succehi en aquest contat la altre aolfo/o radulfo qui fonch monge de ripoll: e apres Bisbe de vrgell al qual radulfo lo predit comte guifre dõa per heretat ge lo predit monastir de ripoll cõ d̃ aq̃sta dõacio appar en lo rey al archiu d̃ Barcelona e la altre guifre e mori joue metzinat/e fo soterrat enlo monastir de ripoll e la altre Sũyer qui fo comte de vrgell apres obit de son pare e aquest sunyer fo lo primer comte que nunca sia stat de vrgell aquest comte guifre fonch molt bon home valeros e benigne lo qual posa tota la sua terra en bon stamẽt e gouerna lo comtat de Barcelona. xxxv. anys cõptant del any que mori son pare apellat axima teix guifre fins en lãy que passa desta vida mori en edat de corranta anys enlany de nostre senyor. Dccccxij. e en aquest any d̃ nou cents e dotze. Imperante cõrado primo anno sui imperij primo ordo cluniacẽsis incepit sub Abbate Bernone eiusdem ordinis & mõnasterij fundatore quiquidem berno sanctus ad extrema deueniens episcopos plures aduocans seqr reum & indignum Abbatem fuisse judicans ab ordine se ipsum de posuit odonemq̃ et sanctum successorem constituit qui cum hoc audiens fugere voluisset a fratribus captus & cõra suo Abbate violenter adductus quamuis dudum renitens: episcoporum tandem cẽsura Abbatie regimen coactus assumpsit qui & miraculis claruit.

Del comte don Miro tenet accentum in prima sillaba vt miro.

Dõ miro quart cõte de Barcelona.

Oliba cabreta.

Miro.

Guifre.

Quart comte de Barceloua fonch appellat don Miro fill del predit guifre pelos lo qual don miro regi son comtat simplament e be. xvij. anys e hague tres fills de sa muller la hu appellat sinofre qui succehi en lo comtat: e la altre oliba cabreta qui fo comte d̃ Bisuldu e de cerdanya e la altre miro qui fonch Bisbe e comte de gerona lo comte de barcelona mori en edat d̃ xxxv. anys en lany de nostre senyor Dccccxxix. E fonch soterrat en lo monastir de ripoll ab gran honor e fonch bon comte car tant com vis que defene molt virilment son comtati el regi en justicia: y en paujat sia res no hagues acquisit en son temps.

Guifre. II. cõte de barcelona.

Maria.

Quint comte de Barcelona fonch appellat don guifre fill del predit dõ miro y es veritat que aquest guifre: e als altres dos germãs oliba cabreta e mir fols donat Tudor lo predit don Guyer comte de Vrgell: e oncle llur per quãt tots tres germãs eren en pupillar edat lo qual Tudor gouerna lo cõtat p xx. ãys d̃ baròl dit guiffre e los cõtats d̃ bisuldu: e de cerdanya del predit oliba cabreta: e lo cõtat de gerona del predit mir y en temps de a aquest tudor fonch altra vegada e

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dela fundacio del monastir de ripoll.

dificat lo predit mooastir de ripoll ço es en lany de nostre senyor. Dccc. xxxv. E passats que foren los predits. xx. anys dela tutela qui dura fins en aquella edat als pdits tres germãs pus foren fora dela predita tutela car cascu dells podia be regir la sua terra lo dit tudor juxta la ordinatio testamẽtaria del pare dells restitui a aquells totes les terres p ell gouernades ço es a dõ nofre lo comtat de barcelona e a don oliba Cabreta los comtats de bisulduze de cerdanya e a don mir lo cõtat de gerona e feta aquesta restitutio lo predit comte sunyer se retrague en son cõtat e torna que fonch poch apres ell fina sos derrers dies ço es en lany de nostre senyor Dcccclj. E fo soterrat en lo predit monastir de ripoll del qual comte Sunyer romangueren tres fills bortell: e Ermangoute mir en llurs cõtats e per no admirar se algu daqst nom oliba cabreta pos aci com fo imposat lo cognom de cabreta es de notar que cõ aqnest oliba parlaua ab algu fallonament: e ab yra sempre mouia hu ò sos peus en semblança de cabra qui vol cauar: e ço la gent appella aquell oliba cabreta aquest comte oliba cabreta fo baro molt poderos e molt sauien tre los altres barons dela terra e lo predit comte guifre lo predit cõtat de Barcelona. xviij. anys sauiament e be morí sens fills en edat de L. anys ço es en lany ò nostre senyor. Dcccc. lxiiij. E fo soterrat molt honradament en lo predit monestir de ripoll. E hagueper muller la filla del rey Sanxo Ruarcha ò Hauara appellada maria è chrònques he trobat scrit cõ en lany. Dcccc. lxiij. com los Christians romãs appellauen lo princep major llur: e singular emperador los Grechs Monarcha los Sarrabins vltramaris Solda los Sarrains atramarins ço es de hespanya.

Del cognom d. Cabreta

Dccccl xiiii.

Dela diuercitat del nom del princep major

Bortell. vj. cõte de Barcelõa } rell. Ermengou.
Ramor Bor. }

SIse comte de Barcelõa fonch appellat don Bortell cosingerma del pdit dõ Sinofre qui morí sens fills lo qual don Bortell era comte ò vrgell com morí dõ sinofre. E jatsia lo predit don sinofre hagues germa dõ oliba cabreta cõte ò bisalduc ò cerdãya q̃ segõs rahone dret deuia millor succebir al predit cõte sinofre en lo predit cõtat de barcelona que no aquest cosingerma seu don Bortell empero volen dir alguns historichs antichs que p ordenatio dels Barons dela terra no volgueren succebis oliba Cabreta germa seu per ço com no era be catholich. Aquest cõte Bortell fonch compte de Barcelora: e de Urgell: e gouerna los dits cotats per algun temps en pau: e tranqlitat e estant ell dit comte bortell absent del predit comtat de Barcelona segus que en lany de nostre senyor. Dcccc. lxxxv. v. Ebalẽdas Julij. regnant lothari rey de Frauça en vn dia mateix los moros assetiaren e prengueren per força dar mes la ciutat de Barcelona bon hagues molt gran scampament ò sanch òls christians qui hi moriren e sabent lo predit comte de Barcelona era en mans de moros: e con tinẽt ab gran exercit de gent sua e del pdit comtat e terres circumuehins pesa siti ala dita ciutat: e lençant ne tots los moros cobra aquella en lo dit any de nre senyor. Dcccc.

Dela ciutat de los moros la ciutat de barcelõa Dcccclxxv.

lxxxv. Apres en lany de nostre senyor. Dcccc. xciij. lo predit comte bortell com animos e valent caualler volgue exir a batalla contra los moros qui tenien occupats: e corrien tot lo valles: e guerrejant contra los predits moros q̃ no solament lo dit valles: mas en cara tota la terra del pdit comtat de barcelona hauien correguda e destroyda so pres ab. D. cauallers p los dits moros en lo castell de Bãtha pp Caldes hon lo predit comte: e los D. cauallers foren ò gollats: e morts per los moros los quals poch aps tenints sitiada la ciutat ò Bracelona ab trabuch lansaren lo cap del dit comte bortell en lo mig òla predita ciutat hon es huy endia edificada la esglesia ò aquells gloriosos martirs de Jesu christ sanct Just e sanct pastor la qual lauors era apellada la seu de Barcelona dins los murs vells: e poch apres los moros entraren la ciutat e prẽguerẽ la hon hi mataren los moros gran nombre ò christiãs: e no passa molt tems que los moros desempararen la ciutat robant aquella: E hã scrit los historichs que en lany de nostre senyor. Dcccc xc. morí oliba cabreta cosingerma del predit comte bortell ajudant li batallar contra los moros òl qual oliba cabreta romangueren tres fills la hu apellat bernat y hera tal del comtat de bisulduc e laltre Guifre y hera tal del comtat de cerdanya: e laltre oliba quifo monjo del monastir òla verge maria de ripoll e apres Abbat ò dit monastir e apres bisbe de Vich e regidor del monastir de sanct miquel de cuxa e lo predit comte bortell gouerna los dits comtats de barcelõa e de Urgell. xxviij. anys e morí en edat de. lxxx. anys ço es en lany comes ja dessus scrit de nre senyor. Dcccc xciiij. E romãgueren dell dos fills ramon Bortell: e ermengou.

Dcccc xc.

Dcccc xciiij.

Del comte don Ramon Bortell.

Ramon Bor. rell. viij. comte de Barcelona. } Herenguer.

SEete comte de Barcelona fonch appellat dõ ramon bortell fill: e successor en lo comtat de barcelona del predit bortell en lo temps del qual los moros de lailla de mallorques de Leyda de fraga e de Tortosa posaren lo siti cõtra la ciutat de Barcelõa e la prengueren e robaren: e axi robada la lexaren e poch apres lo predit dõ ramon bortell la cobra e p exalçar la fe christiana: e per destruir la secta morisma ana ab grã exercit vers la ciutat de cordoua contra moros en lany vuyt dela sua gouernatio e anaren en sa companyia molts bisbes entre los altres los feguents Arnolf Bisbe de osona e don ethio bisbe de barcelõa: e notho bisbe de Gerona: e molts nobles barons entre los altres hi ana narmengou comte de Urgell germa del dit ramon bortell lo qual ermengou en la batalla que hagueren ab los moros com abon caualler morien lãy de nostre senyor mil e hu: E daqui auant per ço cõ morí en aqusta batalla fonch cognomenat ermẽgeu de cordoua e de aquest ermengou hi romas hun fill apellat aximateix ermengou qui apres dell succei en lo comtat ò Urgell e apres poch dies lo comte Bortell ab gran hõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

re e sa:e salue sentozna dela batalla en casa sua y en aquest temps era comte ò bisuldu ber nat trenca ferro axi anomenat per quant era baro molt fort e valent en armes e axi mateix era comte de Cerdanya guifre germa del predit Bernat trenca ferro:lo qual edifica lo monastir de sanct martide canigo e aquell enriqui de moltes pocessions fructuoses:y engendra de sa muller cinch fills lo primer fonch appellat ramon guifre qui apres mort del dit guifre comte de cerdanya succehi enlo comtat de cerdãya e lo segon guifre gufredi qui fonch Archabisbe de narbona e lo tercer Berenguer guifre qui fonch Bisbe ò Berona e lo quart. B. guifre e fonch Bisbe de vrgell e lo quint guifre qui fonch comte de bergada mes auant es de notar q̃ en lãy de nostre senyor. dcccc. enou en la muntanya de montiuhich qui es deuant lo castell de portprop Barcelõa hauia hun monastir de monges ò sanct pere lo qual aquest dõ ramon bozrell muda e de nou edifica en lo pla qui lauozs era fora la muralla vella dela present ciutat de Barcelona car la ciutat lauozs era molt poca e no tenia sino la p̃dita muralla vella huy en dia en derocada la qual staua quasi sobre vn Muiol prenent del portal dela placa nou a e tiraua per lo trench quis diu dela seu o dela casa dela almoyna e passaua per dins lo palau major real fins ala plaisa del blat e tiraua dela plassa del blat per lo carrer debeseya e seria ala deuallada del forn de vila de colls al regomir e per lo regomir circubia lo palau del Gouernador qui es stat appellat palau menor real:y ara se appella lo palau dela Cõtessa:y en altra manera dela reyna margarita e tiraua vers la deuallada del pou nou e prenia lo palau del Archabisbe ò Tarragõa circuint lo castell nou e los banys nous tirant per lo carrer vuy appellat dela palla e venia a cloures al dit portal ò la plasa nouua. E aço era tot lo circuit ò la ciutat de Barcelona qui apres se sampliada e ses feta tan gran cõ vehẽ e lo qual monastir de nou edificat p lo predit comte bozrell fonch apellat com huy en dia se appella monastir de les monges de sanct pere de les puelles de Barcelõa e fonch edificat p lo predit comte bozrell ẽ lany de nostre senyor. Dccccxciij. y en temps ò papa gregozi quinti en lo qual temps comença de gouernar lo comtat de Barcelona lo predit comte bozrell lo qual ordena que totes les monjes visquessen en obseruãça:e dõa ẽ aquest monastir rẽdae moltes pocessions fructuoses ab les quals les monjes ò l dit mõastir passassen lur vida e mes hi per Abbadessa vna sua germana quis appella bozrella e axi la p̃mera Abbadessa qui es estada de aquest monastir de sanct pere es appellada soz bozrella la qual visque en lo p̃redit mõastir e gouerna aq̃ll molt religiosament e sanctafinalment lo p̃redit don ramon bozrell mozi en lany de nostre senyor mil exvij. en edat de. L. anys e gouerna son comtat. xxiiij. anys:e fonch soterrat enlo monastir de ripoll:e leixa hun fill qui li succehi appellat berenguer.

Lo circuit dela muralla vella de la ciutat de barcelona.

Berenguer bozrell. viij. cõte de Barcelona. — Guillem Berẽguer. — Sãxo berẽguer

Ramon berenguer.

Bontè primer abbadessa de sanct pere de barcelona.

Don Berenguer Borell.

Vuyte comte de Barcelona fill ò l p̃dit ramõ bozrell e fo apellat segõs se troba scrit enles cartes aq̃st noz Bũgr solamẽt eẽ altres se tróba escrit Berẽguer bozrell:fo home ò l curats e peos e segõs yo he trobat scrit en totes les chzóiq̃s q̃ òll fan mẽcio tãt cõ visque no feu res quẽ reportas hõr e ans es estat lo pus sutil e ò l hõrat cõte q̃ nũ quasi a stat ẽ lo cõtat ò Barcelõa:en tẽps del q̃l cõte Bũgr bernat trenca ferro cõte ò Bisuldu passãt lo riu ò el royne p grã ò sauentura cayguee en lay guate mozialli offegat en lany de nr̃e. S. M. e. xx. e portaren lo seu cozs al monastir ò ripoll:e aqui fo soterrat e tenc aq̃st cõtat. xxxj. ãy e hac ò sa muller hũ fill apellat guillem bernat gozdo lo qual feu herether ò son comtat. En temps daq̃st mateix cõte ò Barc. bũgr sobredit. B. cõte ò sardãya ò l q̃l es feta mẽcio en la gesta ò l cõte don ramon bozrell mozi en lany de nr̃e senyor Mil. xxv. e gouerna son comtat. xxxvj. ãys:e fo soterrat en lo monastir ò sanct Marti ò canigolo q̃l ell mateix hauia edifficat en temps en cara daq̃st mateix Bũr cõte ò barcelona no libão bisbe ò Vich fill ò n olibano:o oliba cabzeta dess? scrit ab grã cõpãyia ò Bisbes p̃lats:e religiosos molt honradamẽt edifficalo mõastir ò la verge maria ò ripoll la quarta vegada en lãy mil. xxxij. e aquell ẽnobli ò moltes heretats e bastit la sglesia ò l monastir:y enriq̃:e ornalo altar major ò maragdes e saffirs robins e carbõcles:e dal tres pedres p̃cioses:e lo p̃dit cõte Bũr procrea ò sa muller tres fills la huso apellat ramõ bũgr:e succei en lo cõtat de Barc. aps mort ò sõ parcelaltre. B. bũr:e fo cõte ò mãresa e gouernal be segõs son poder e mozi ses fills:e laltre Sãxo bũgr e fo poz del mõastir ò sanct Benet ò bajes:q̃ lauozs no era Abat:e cõ mozi soterrarẽ lo aq̃ aq̃st cõte bũgr ò Bar. regilo p̃dit cõtat ò Barcelona. xviij. ãys. e mozi en lãy ò nr̃e senyor mil. xxxv. en edat ò. xl. ãys e fo soterrat enlo mõastir ò Ripoll.

Ala mort de bũr trenca ferro.

Quarta edifica ò l mõastir de ripoll.

Ramon Berenguer cognomenat vell ordẽa los vsatges ò Barc.

Ramon Berenguer de aquest nom primer. ix. comte de Barc. — Bere ramon. — Berenguer ramon.

Almodis. — Ramon Berenguer.

Radalmurs.

Que comte de barcelona apellat dõ ramõ Berenguer cognomẽat vell no ò dies mas ò sauiesa:e bõs costũs fill ò l dit bozrell:y jatsia aq̃st ramõ Bũr fos home ò poca statura era empo molt valẽt cauallr:e animos axi q̃ p la sua sauiesa virtut:e animositat:e justicia:e p grã zel q̃ tenia en totes coses cõcernẽts seruey ò nr̃e senyor deu:e redreç ò la cosa publica del p̃dit cõtat nr̃e S. deu p mes q̃ hague tãgrãpoder entre los Barõs de hespanya y entre los mozos q̃ los. xij. Reys de hespanya mozos li faeren trabut cascun any tãt com visque e ans q̃ moris succehi en los comtats ò bisuldu:e de cerdanya qui antigament fozen ò l comtat de Barcelona aq̃st es aquell ramon berenguer quiab

viij. cõte de barcelona.

xij. reys d'hespanya mo rostributaris en aquest comte.

Universidad de Deusto
Biblioteca

consell de sos vassalls stablize orde
na los vsatges ò Barcelona car la-
uors ẽla sua terra no y hauia altres
leys ab les quals se poguessen regir
sino gotthicas les quals bonamẽt
obseruar nos podien y es veritat q̃
en lo consell general que aq̃st nob-
le baro p diuulgar y ẽnoblir la sua
bona fama celebra en la ciutat ò bar
celona hi foren p̃sents entre los al-
tres huncardenal e legat de nostre
sanct pare lo qual cardenal era ap
pellat hugo e molts bisbes: e pre-
lats barons e nobles de catalũya e
axi ab aquest consell general foren
estatuits los predits vsatges p los
quals fonch y es encara huy ẽdia
regit lo predit comtat Aq̃st valent
baro hague dues mullers apellad̃s
ço es vna almodis la tre dal murt
e crea ò sa muller malatis tres fills
dels quals lo primer fonch apellat
pere ramon e lo segon berẽguer ra
mon e lo primer e lo segon foren cõ
a uibres qui naturalment com ne-
reu matẽ llurs mares p que lo dit
pere ramon mata la sua madrastra
radalmurs per lo q̃l peccat se creu
que lo dit pere ramon mori en hes
panya sens fills e lauors era comte
de vrgell nar mengou pelegri e per
ço fonch axi apellat com mori pe-
regri en la ciutat de hierusalem en
lany de nostre senyor mil. xxxviij.
e regi lo prope scrit comtat. xxviij.
anys e romangue dell hun fill apel
lat ermengou de Barbastre e p ço
fo ẽ lo siti ò barbastre hõ seu molt be
sos affers e gouerna lo cõtat dur-
gell. xxviij. anys e mori en lany de
nostre senyor mil. lxv. e hague vn
fill apellat ermengou de gorb e per
ço fonc axi apellat cõ edifica hũ
castell situat prop la ciutat de bala
guer apellat gorb ab lo qual con-
quista la predita ciutat Balaguer
viuent encara lo noble baro ramon
berenguer comte de Barcelona y
en aquest temps era comte ẽ bisul-
du bernat guillẽ gordo fill den bũt
trencaferro e regi lo predit com-
tat de bisuldu. xxxiij. anys en vida
de aquest ramon berẽguer comte
de barcelona lo predit bũt guillem
gordo mori ço es en lany de nostre
senyor mil. liij. e fo soterrat ẽ lo mo
nastir de ripoll en lo vas ò son pare
Aquest comte bũt guillẽ gordo pro
crea de sa muller dos fills guillem
tron y q̃ hac la nari l curta: e plana
e bũt guillẽ q̃ succehi en lo p̃dit cõ
tat de bisuldu p tal cõ era home furios algũs
barons matarẽ lo e ra comte de cer-
dãya en ramon fill den guifre e tẽ
gue son comtat. xl. anys e mori en
lany de nostre senyor mil lxviij. e ro
mãguerẽ dell dos fills la hu fo apel
lat guillẽ ramõ e la altre hẽris mort
lo predit guillẽ ramon comte ò cer
danya romas hereter ẽ lo p̃dit cõ
tat guillẽ ramon son fill lo q̃l pere a
de sa muller dos fills guillem iorda
e bũt guillem e lo p̃dit henrich ger
ma del p̃dit ramon fonch molt nob
le caualler y engendra dues filles
la vna fo muller del comte ò pallas
del vez comte de la tres e lo dess̃
dit valeros e noble baro ramon be
rẽguer comte de barcelona regna
en lo comtat. xxxxij. anys e mori ẽ
edat de. lxxx. ãys en Barcelona en
lany de nostre senyor mil. lxxv. re
posen los sẽ ossos en la seu ò barc.
ẽ vn sepulchre ò marbre situat ala
paret qui es en lo entrant ò la saci
stia: e instituhi hereu seu vniuer sal
lo terçer fill seu ramon berenguer:
y es de notar que en lo temps de ca
quest ramon berenguer vell hauia
en lo comtat ò barcelona vescomte
e vescomtessa axi com en algun reg
ne hay rey y visrey: e teniu ne aucto

Vsatges de barcelona.

Et mengou de gurb.

Cõte de bisuldu

Almorad. B. G. Gordo.

G. Iord. Bũt. G.

aprouat lo qual es lo real Archiu
ò la ciutat ò Barcelõa hõ son recõ
dits los libres registres istrumẽts
y escriptures veres autẽtiques car
entre les altres scriptures hi ha
dos altres libres scrits en pgamins
de letra antiga historiats e pretitu
lats ço es la hu prim̃ liber feudo
rũ e l altre secũd̃ liber feudorũ ẽ lo
p̃mer se mõstra en cartes. cccxliiij
cõ hi hauia ẽ lo cõtat no solamẽt cõ
hauẽ dit cõte y cõtessa mas vez cõte
ssa hõ diu axi in christi noie ego v
dalard̃ bernardi vice comes bar-
cinonẽsis: e ego vxor ej̃ guissa vice
comtissa comutatores sum̃ vobis
dño rey mũdo gratia dei cõitib ar
cinonẽsi: e dñe almodi gracia diui
na comitisse etc.

Ramon Berenguer cap desto. pa da quest nom o segon. xiij. cõte de barcelona. Mahatis. Ramon berenguer.

DEse Comte de Barcelona
fonch apellat don Ramõ
berenguer cognomenat
cap de stopa fill ò l p̃dit dõ
Ramon berenguer vell hac p mul
ler vna noble e molt religiosa dõa
apellada Almodis fonch p ço axi
cognomenat cap de stopa p los ca-
bells tenia en lo cap molt spessos: e
molt bells e fo home benigne molt
piados alegre animos: e gran de p
sona y en aquest temps viuia lo cõ-
te Ermengou ò gorp cõte ò vrgell
predit e bernat guillem comte ò bi-
suldu Bernat gordo: e Guillem ra
mon comte de cerdanya e gouer-
nant lo dit comtat ò Barcelona lo
dit comte ramon cap de stopa molt
sauiament: e ab iusticia: e ab gran a
mor que li portaua tot lo poble: en
berẽguer ramõ germa seu mogut
per lo spirit diabolich de gran ini
quitat: y enuej a per ço cõ llur pare
hauia mes honrat lo predit ramõ
Berenguer que no el berẽguer ra
mon car institui hereu seu vniuer-
sal aquest ramõ berẽguer q̃ era ter-
cer fill cõ el dit berenguer ramon
fos lo fill segon nat de llur pare se-
guis q̃ vn dia anant lo dit comte p
son camin: e passant per vn loch anti
gamẽt apellat pertica situat entre
Berõa e sanct Celoni lo qual loch
huy endia es apellat lo Borch del
comte aquest Berenguer ramõ a-
magadamẽte cõ a germa cruel ma
ta lo dit comte son germa e mort q̃l
hague dissimula ala gẽt del comte
e sua quil a conseguirẽ com aq̃ll ha
uia trobat mort de que mostraua
ferne gran dol: e axiplorãt ell: e los
altres aquell feu portar ala ciutat
de gerona y exint tot lo clero p re-
bre lo dit cors acompanyat quasi ò
tot lo poble ò la ciutat de gerona lo
cabiscol volgue començar a cantar
aquell respons qui diu: Succurrite
sanct i dei: occurite angeli fonch
miracle que nunqua pogue dir ne
començar tant nos p forçaua sino
aquell altre respõs: vbi est Abel fra
ter tu̇ ait dñs ad Cain. De que
se segui que tot lo poble hague a dir
que lo predit Berenguer Ramon
hauia mort lo dit son germa p en-
ueja e ambitio de dominar: y esser
senyor e per ço tot lo poble axi del
dit comtat de Barcelona com de
catalunya a ajustat consell general ò
termena que lo dit Berenguer ra
mon quis hauia ocupat lo cõtat fos
expellit de senyorejar aquell: e axi
ho executarẽ e cõtinẽt elegirẽ: e re
berẽ p lur cõte e successor en lo dit
cõtat hũ fill del p̃dit ramõ beren
guer cõte de Barcelõa apellat axi
cõ son pare ramõ berẽguer e lo p̃-
dit ramõ berẽguer ò posat expellit
del p̃dit cõtat de Barcelõa cõ a fu
gitiu anãt p lo mõ mut cõ nr̃e seor

Nõ ẽla mort a magadament feta al cõte d bar. per son germa.

Ramon comte de cerdãya

Almorad. al cõte d Bor. fera p sõ germa ab traycio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deu volgue en aço mostrar altre miracle car aps fonch deposat del predit cōtat encōtinēt pde la par aula q̄ nūqua la cobra e apoch tēps mori pobre e pagri en la terra sancta de hierusalē e axi podē dir vertaderamēt q̄ lo pdit cōte ramō berengur cap de stopa regi lo pdit cōtat de Barcelōa set anys e mori ō tal mort cō es dessus expressat que no tenia mes de. xxv. anys çoes en lany mil vuytāta tres regnāt henrich rey de frāça y jau lo seu cors en la seu de gerona.

Del cōte dō Ramō berēguer al qual peruēgue lo cōtat ō proēça

Ramon Berenguer de aq̄st nō terç Comte de Barcelona. Berenguella. — Dolça sa muller. Ramō berēguer. Berenguer ramon.

Axi comte de barçelona.

Ayze comte de Barçelona fo apellat ramō berēguer fill ōl predit ramō berenguer cap de stopa e de la cōtessa Mahaltis e mort son pare axi mala mēt cō es dessus expressat los nobles Barons de catalunya elegiren p comte ramō berenguer fill seu lo qual fo baro molt liberal piados: e molt amat e ō grā renō: e fama: e hague p muller na Dolça filla de Bispert cōte ō proença la qual li porta ē dot lo cōtat de proença: e de Millan e vnils al comtat de Barcelona: e procrea aq̄st cōte ramō Berēguer de sa muller vna filla apellada dona Berenguella: la qual fonch casada ab don alfonso rey ō castella fill ōl cōte dō ramō de Tolosa: e de la reyna dōa hurracha lo qual don Alfonso per les moltes terres hauia cōquistades: e applicades als seus regnes se feu nomēar es volgue pretitular Emperador deles hespanyes e a cōsell dels prelats e magnats de sos regnes se feu coronar ō corona imperial en la ciutat de toledo: e per ço ineptemēt hā scrit algūs ē chroniques que lo predit don ramō berenguer dona sa filla per muller a dō Alfonso emperador ōles hespāyes. Aquest comte don ramon berēguer sitia la ciutat ō mallorques ab nauilis dels pisans: e finalment la ps: e hague moltes batalles ab moros: e obtengue de aquells totstēs victoria: e cōquistāt moltes forces e molts castells: e moltes noblees ō moros e feu a ell tributari los reys e princeps de Valencia de tortosa e de leyda e procrea ō sa muller dos fills don ramō berēguer: e dō berēguer ramō. E aquest dō ramō berēguer cōte de barcelona se pretitula en priuilegis gracies, puiss̄ōs instrumēts: e scriptures no solamēt comte de barcelona mas encara marq̄s ōles hespāyes e cōte de bisuldu: e de proēça axi cō entre les altres escriptures recōdites en lo real arxiu de barcelona ço es en lo pmer libre dels seus encartes. cclxxiij. se mōstra aq̄sta pretitulacio diēt axi. Rai mūd⁹ dei grā Barc. ⁊ hispaniarū marchio bisuldunē ⁊ puincie cōes dilecto vērabili Barcinonēsiū epō oldegario tuisq̄ successoribꝰ in ppetuū q̄ diuinā clemētiā ꝗ bn ep placitum suum me honorare et exaltare donata est ad honorē ipsius ⁊ ecclesie sācte ⁊ apostolorū principis petri dono ⁊ per hanc scriptuam donatiōis trado eccesi esedis tarracōensis quein honorē beate tecle virginis oli fūdata fuit ⁊ tibi ollegario episcopo tuisq̄ successoribus pontificibus qui eandem ecclesiā sub obedientia sedis apostolice rexerint ipsā ciuitatē tarracōeq̄ diu

Dolça filla de Bispert cōte de proença e de millan.

per multos annos sub destructiōe ⁊ heremo absq̄ cultore et colatu transit etc. la qual donacio fonch feta en lany ōl a incarnacio ō nostre senyor Mil cent y ōsset es veritat segons enlo capitol prop seguēt es contēgut lo Archabisbe qui lauors era de tarragona torna la dita donacio al comte de Barcelona fill ō aquest ramon berenguer: y en vida de aquest comte ramon berenguer era comte de Urgell narmengou ō Gorplo qual mori en lany ō nostre Senyor mil. xcij. E tench son comtat. xxviij. ānys: e apres dell succeyi en aquel comtat son fill apellat narmengou lo qual gouerna lo dit cōtat. xij. ānys p tal cō ab. cccc. homēs de caualls: e ab molta gent de peu mori en mallorq̄s: e fonch cognomēat Ermengou de malorques en lany ō nostre senyor mil. cij. del qual romas hun fill apellat ermengou lo qual fonch comte ō vrgell e per ço com estech per lonch temps en castella en la heretat de sa mare fonch apellat ermengou de castella y era comte de cerdanya don guillem ramō e gouerna son comtat. xxviij anys e mori en lany ō nostre senyor mil. xcv. E romas hereter en sō cōtat son fill guillem Jorda lo qual apres mort de son pare fonch en la terra de hierusalem e aqui ell feu molts nobles: e fonch baro molt ardit en armes e molt tengut per cruel per los turchs: e per los altres moros quil temien mes que a princep del mon e aquest cōte guillem jorda feu edificar lo castell apellat Archas prop lo castell ō tripoll: e aqui fonch ferit ō segetta lo qual mori sens fills: e apres dell fo comte en cerdanya son germa don berenguer guillem lo qual tingue lo comtat de cerdanya. xviij. anys e mori sens fills en lany de nostre senyor mil. xcvii. e lexa lo comtat de cerdanya al dit ramon Berenguer comte de Barcelōa: y era axi mateix comte de Bisuldu Bernat guillem lo qual tengue aquest comtat de Bisuldu. lx. anys y en vida ōl predit comte ramon berenguer de Barcelona ell mori en lany de nostre senyor mil cent. xj. E fonch soterrat en lo monastir de ripoll: e per tal cō mori sens fills lo seu cōtat de Bisuldu torna al comte de barcelona e axi lo predit ramō Berenguer se feu pretitular comte de barcelona e marques de proença e fonch home de gran justitia: e amador de pau e regna. L. anys e stāt ell en la sanitat sua y en son bon entiment sana e integra memoria renuncia als bens temporals: e he rata del comtat de barcelona son fill apellat com ell mateix ramō berenguer del marquesat de proença laltre fill Berenguer ramon e aps heretats que forē los dits dos fills seus offeris al sagrat horde ōl acualleria de hierusalem per gracia special de nostre senyor deusabe lo dia dela sua mort e volc morir sens propri e passa desta vida en la casa dels pobres ō barcelōa lauors axi apelada: e ara hospital ō sācta creu e mori religios en edat ō. lxx. anys ço es en lany ō nostre senyor mil cxxxj. e soterran lo molt honradament en lo monastir de ripoll.

Del comte dō Ramō berēguer qui renūcia als bens tēporals es mes en lorde de la caualleria de ierusalē.

Del vltimo Comte don Ramon Berenguer: e com lo comte de barcelona fonch vnit al regne de arago.

Ramon Berenguer daq̄st nom quart Comte ō Barcelona — la al Murraca. Ildefonso.
Dona Peronel — Sanxo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DOtze comtes ò Barcelona appellat Don Ramon berenguer lo qual gouernaua lo comtat: mort son pare Ramō berenguer: aquest ramon berenguer fonch molt noble Baro molt valēt: e saber e de molt gran ingeni: e de gran consell: e ò gran corategr: e ardit: e molt saui: e de gran e integra memoria: e en tot sos fets molt madur e temprat E era de statura grā: e molt be format de tots sos mēbres que no era home que de bellesa: grancesa: e valentia: e altres dons de natura lo passas: e fo molt noble: e molt virtuos. E casas ab la filla de don Ramon Rey de Arago apellada Comes dessus espressat en lo Capitol q̄ tracta del rey Remiro Baronella alias burraca cō la mar e hagues nom burraca ab la q̄l pres en Bot lo regne de Arago en lany de nostre Senyor Mil. cent trēta set. Aquest noble baro: cō visque nos volgue pretitular rey mas princep de Arago: e comte de Barcelona: e fonch ala conquesta dela ciutat de Almaria ab lo rey Don Alfonso he castella: e ab gran gent ò l ducat de genoua qui hi vengueren per mar: e aquest comte don ramō baranguer fonch aquell qui primer combate la predita ciutat de Almaria ab. Lij. homēs ò cauall armats e hauia dins la ciutat vint mil moros e mes posant les sues tendes prop aquella entant que tots los moros se aterriren e perderen llur forces tots spātats en tal forme q̄ lo predit comte don ramon berenguer la conquista: e suppedita ala sua gran senyoria en lany ò nostre senyor mil cent quoranta set: per veritat segōs se trobe scrit en chronīques y en la seu de barcelona cascun any a. iij. de agost festa dela inuencio de aquell glorios protomartir sanct steue sen fa sermo solemne als confrares dela confraria ò l dit sanct steue la capella del qual es fundada per dits confrares en la predita seu que en lany dela incarnacio de nostre senyor mil cēt quarantanon estant lo comte ramō berenguer en la seu comtat de barcelona se segui aquest miracle que feu nostre senyor deu a pregaries del dit sanct esteue a don galceran galceran de pinos senyor dela vila de baga estant pres en lo regne de granada ab vn seu seruidor serni per causa dela dita conquesta de almaria hon ell fonch personalment ab lo dit comte de Barcelona car seguis que stant ell pres ab lo dit sāt cerni prega ab deuocio a nostre senyor deu e al glorios protomartir sant steue lo qual era patro ò la sua esglesia de baga que li fa essen tata de gracia de liberar lo de preso fāt algūs vots entant que faent se sanct steue li apar ague en forma de diaca el ps per la ma dient li nostre senyor ò ha exaudida la tua oratio e hā tres mes a tu per liberar te de preso e vēhent aço lo dit sanct cerni inuoca nostre senyor deu e sanct genis aduocat seu qui a xi mateix apar ague aqui e tragueren los en continent ò preso portant los miraculosament al port de salou hon trobaren lo rescat que los vassalls del dit don galceran galceran de pinos per liberacio dela sua persona trametiā al rey de granada lo rescat era aquest: ço es cent mil dobles dor: cēt caualls blanchs: cent draps ò seda de tobir cent vaques bragades: e cent donzelles verges les quals dōzelles eren filles dels dits vassalls qui ip traure de preso e cobrar llurs filles en mans de infels y empenyorar e vēdre tot quant tenien y lo qui tenia

tres filles ni daua dues lo q̄ tenia dues ni daua vna: e lo quin tenia vna: e laltre vna posauē les a sorts e aquella qui la sort tocaua daua sa filla entant q̄ ab laczimes: e plors ells compliren lo nombre de cent donzelles: e tots ab tot lo dit rescat arribaren al port de salou per recollir sa en vna nau qui alli era p tirar en granada hon trobaren cō dit es lo dit dōgalceran galceran ò pinos llur seyor ab lo dit sāct cerni q̄ ab gran goig rebe tot lo dit rescat e vesti molt honradament totes les dites dōzelles e les colloca ab dot rahonable en matrimoni: e lo que resta de dita moneda distribui egualment entre los dits sos vassalls sabent los franchs de intollerables drets que li feyē: e dona ala esglesia la mitat de tots los delmes que los dits sos vassalls fer aell e rent en guts te moltes coses fozen fetes per lo dit don galceran galceran de pinos dignes de memoria q̄ per no esser prolix couelexar. Aps com lo predit comte don Ramon Berenguer del viatge fo vengut posa siti sobre tortosa ab gēouesos e ajusta a qui docents mil homens darmes e combate forment la dita ciutat de Tortosa e finalmēt aqlla conquista en lany de nostre senyor mil e cētquarāta y. viij. edifica a qui vna esglesia episcopal y en lay. M. cxlix posa siti contra la ciutat de Leyda en lo qual llti hi fo present entre los altres Barons e nobles Armengou de castella comte de Urgell e com aquella hague fort ment en gran manera combatuda cōquista la en aquell mateix dia ò l predit any ços en lo. viij. dia ò les Chalendas de Decēbre. En lany. M. cent cinquanta quatre cōquista Fraga e mirauet castell molt fort apres en lany mateix cōquista ciurana molt marauellosa força: e tota la muntanya: e molts daltres castells qui son en la ribera ò ebro e finalment de tortosa fins a ceragoça: y era lça lo nom ò Jesuchrist p. ccc. Esglesies y en lo predit any de mil cent cinquanta quatre lo p dit comte de Urgell Armangou de castella morie tengue lo seu cō tat. liiij. anys ro mas dell hun filla pellat Ermengou lo qual apres la mort de son pare succehi en lo cōtat de Urgell Aquest virtuos Baro comte de Barcelona com sabe q̄ son germa Berenguer ramō marques de proēça fo mort lo qual mori per cossaris dela mar en lo port de Malguyr ensenyoris ò l dit marquesat: e recepta vn fill ò l dit marques e nebot seu per nodrir lo: e regi lo predit Marquesat molt be: e e destrubila ciutat ò Arles la qual li era molt contraria dela qual de rroca moltes torres: e tolgue. xxx. castells als Bauchens qui son poblats vna legua luny del castello vila de sanct remigi en proença qui eren sos enemichs e aqui basti marauellosament castell de fusta sobre nauili en lo riu del Royne en lo q̄l castell mete. CC. cauallers e altres gents darmes e feu lo p dit castell nauegar per lo dit riu ab chordes lo seu posar deuant lo castell ò trēta talla lo q̄l era dels dits Bauchens e dona tan gran terror en aquell: e a tots los poblats ē aquella terra que encontinent se rete: e lo predit comte de barcelona lauors hagut a mans sues feu lo ò rrocar e poch apres tracta que lo emperador de Alemanya dona sa neta al nebot de aquest noble baro e obtengue del dit emperador lo marquesat ò prouença per aquest nebot seu e p los successors de aqll p tostēps aquest victorios cōte ò barcelona

Almaria
Tortosa
Leyda.

Fraga,
mirauet.
ciurana.

Damort den Er, megou comte d Vrgell.

malguir

Arles.

Bauchēs

Del castell ò fusta bastit sobre nauili en lo riu del royna.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nõ. per q̃ lo regne d̃ arago fa iij caps de reys moros p insignies o armes

no solament com hauem scrit prestortosa mirauet e fraga mas encara Itona enles quals quatre prouincies o regions regnauẽ quatre reys moros ço es en cascuna hun rey e a tots quatre leua los caps de les espalles. Y es de notar que per tanta victoria per aquest comte de Barcelona haguda ỏ aquests quatre reys moros estatuí: e ordeua lo predit comte que daqui auant lo regne de Arago fes per insignies o armes quatre caps de reys qui significhen aquests quatre reys moros entre les quals armes hi sia la creu vermella de sanct Gordi e que a quell qui fos rey de Arago fes hũ scrit tot blau ab la creu blanca en la part dreta del scrit e designen a questes armes del rey de arago ço es lo blau lo cel ela creu designa a quella creu que apparegueẽ lo cel al predit comte de Barcelona essẽt rey ỏ Arago ja tsia: nũ qua se volgue pretitular rey sino princep de arago ne volgue mudar les insignies o armes del comtat e comte de barcelona ans de aquelles soles vsare no deles del regne ne del rey ỏ Arago com aquelles que reputaua mes insignies de totes altres e son aquestes armes del comtat: e cõte

Armes del rey d arago

Aarmes del comtat d barcelona.

Fills e filles del comte d Barcelona.

de Barcelõa quatre pals vermells o fogajants en camp dor hague ỏ la predita dona Peronella muller sua dos fills hu appellat Ildefonso o Alfonso qui apres obit dels predit ramon berenguer: e peronilla succehi en los regne de arago e cõtat de Barcelona e laltre fo appellat Sanxo dit full seu e per ço aq̃st don sanxo hague per heretat ge los comtats de rossello e cerdanya: e mes hague dela predita Petronilla dues filles la vna dona per muller a don Sanxo rey de Portugal e laltre dona an Ermengou comte de vrgell sobre escrit e regna aq̃st excellent comte de barcelona ramon Berenguer cõ a reyo princep de Arago. xxvj. anys: e gouerna lo comtat com a cõte. xxxiij. anys: e mori en edat ỏ. L. ãys enlo burch o Allerch de sanct Dalmau prop la ciutat de Genoua en lombardia en lany de nostre senyor mil cent sexenta dos. viij. Id̃ Augusti regnant lo rey lois de França pus joue any. xxvj. essent Papa Alexandre terç: e lexa gran plor al poble e gran perill ala terra: e goig als moros: e desolacio als pobres: e sospirs als religiosos en la hora dela sua mort isque lo ladre dela coua e lo robador se ỏ mostra e lo pobre se amaga: e la clerecia calla. e los laurador sozen robats e lo enemich se energulla e victoria fugi fins a tant que don Ildefonso fill seu rebe lo regiment del seu regne e fonch translatat lo seu cors enlo monastir de nostra dona de ripoll: e com haje legit en chroniques coses subsegui des enlo temps de aquest noble barodon ramon berenguer comte de Barcelona e princep ỏ Arago les quals son dignes de memoria pos aci algunes ỏ aquelles e primerament dich que apres que lo predit rey Berenguer hague pres ỏls moros totes les muntanyes de prades edifica lo noble monastir de poblet

Del rey que regna e mori.

situat enlo principat de catalunya lo qual fonch començat. vij. id̃ septembris en lany de nostre senyor mil. cliij. sots lorde de cistells y en lo temps ỏ papa eugeni tercer en lo qual monastir en fauor del fundador de aquell e a instantia e requesta sua sant bernat lauor abbat del monastir ỏ clarevalls tremes aqui monjos del monastir de fontfreda e posa sobre a quells Abbat apellat guerau home ỏ molta virtut e sanctedat e dona e orna aquest monastir de molt thesor e rendes el feu obrar marauellosament de aq̃st tems lo predit don ramon berenguer no cessa de fer monastirs y esglesies y feune tres cents dins lo principat de Catalunya en les q̃ls posa o monjos negres o blãchs car encara en aquest tems en aquest principat de Catalunya no hauia de monjos blanchs sino lo monastir ỏ sanctescreus los altres eren monjos negres del horde de sanct Benet los quals hagueẽ principi del monastir de ripol primer monastir de cathalunya e de sanct pere de rodes ỏl bisbat ỏ gerõa e de aquest tems les esglesies eren poblades e regides e curades e per ço com cõtinuament eran contra los moros els extirpauen e combatien y eren dades grans rendes e molts bẽs e per ço cresquieren en gran nombre e per quant he scrit que lo monastir dela verge maria de poblet es estat fundat per aquest comte ỏ Barcelona ramon berẽguer en lãy de nostre senyor. M. cliij. enlo q̃l monastir han acostumat los reys de arago tenir llurs sepultures e per la deuocio que tinch al predit orde de cistells he deliberat aci de escrure tots los monastirs del dit orde de cistells ço es en quin tẽps son estats fundats: e primerament dich q̃ es estat fũdat y pncipiat lo monastir de roda enlo regne ỏ arago en lany mil. clij. y enlo mateix any de mil. clij. es estat fũdat lo monastir de sanctes creus en lo principat de catalunya y en aquest mateix any rette la anima a nostre senyor deu lo glorios sanct bernat y en lany de nostre. M. ccc. xliiij. es estat fundat lo monastir ỏ sanctafe enlo regne de arago y en lany de nostre senyor. M. cxlvj. es estat fundat lo monastir de varda enlo predit regne y en lany ỏ nostre senyor M. cxcv. es estat fundat lo monastir de sancta maria de la pedra enlo predit regne y en lany ỏ nostre senyor M. ccxcviij. es estat fundat enlo regne de valentia lo monastir de vall digne los quals monastirs son en nombre set e son tots sots inuocacio ỏ la sacratissima verge mare de deu madona sancta maria e del predit orde de cistells lo qual orde comença en lany de nostre senyor mil: xcviiij. E per quant enlo prop scrit capitol hauem parlat dela dõacio feta per lo comte de Barcelõa pare de aquest ramon berenguer comte de barcelona e princep ỏ arago al bisbe de Barcelona apellat o daguer e ala seu de tarragona dela ciutat de Tarragona nom vull oblidar vna altra donacio dela predita ciutat de tarragona feta per lo arcabisbe de Tarragona lo qual es del tenor seguent. Ad noticiam omniũ volum̃ peruenire qualiter egobernardus tarracõeñ. Arch iepiscop̃ ad honorem dei ⁊ ap̃lor̃ principis petri laudo dono ⁊ trado ass̃ẽ sũ domini Eugenij. romani pont. ⁊ consilio suffraganorum nr̃orũ ⁊ voluntate canonicorum nostrorum me iuitatem Tarraconeñ. cuz territorio suo tibi raimũdo illustri cõiti Barcinoñ. est aragonensiũ principi tor

Fundacions de poblet e altres monastirs del orde de cistells.

Roda

Sancras creus

Del obiet de santa ie.

Verola.

l. maria.

sela pedra.

valldigne.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tose Ilerdeq; Marbioni propter ipsius cinitatis restaurationem ad fidelitatem et vtilitatem nostram nostrozumq; successozum et eclesie sancte tecleseicut beato Oldegario z eclesie sancte tecle dōat a esta venerabili patretuo raimū. arcinonēsium Bisuldentiñac prouintie comite. etc. Actū mēse Augusti apud tarraconā in eclesia sancte Tecle Anno ab incarnatione dñi. M. clj. Eper ço juxta certi istrumēt ò transactio e cōcozdia la jurisdictio es ptida car la mitat es del senyoz rey per lo comtat de Barcelona e lal tra mitat es del Archabisbe ò Tarragona e per ço hi ha dos officials apellats vegueis hu per lo senyoz rey altre per lo archabisbe segons lar gament es contengut en lo dit instrument nonas julij anno incarnaciōis dñice. M. clxxiij. Et fuit cōdita ciuitas Tarracōe sdm aliquos y teucrum greciano zum z sdm alios et verius per scipiones.

Comensa acila gencalogia ò ls Reys de Arago aps la hunio feta del comtat de barcelona al regne de Arago.

Ildefonso Alfonso. — Sanxa.
Sanxa. — Pere.
Constança. — Alfonso.
Elionoz. — Ferrando.

Apres obit de dō ramō berenguer petitulat cōte de Barcelona e princep de Arago succehi: a ell e a dona Petronilla Ildefonso al Alfonso lo cast fill lur e per ço fōch apellat lo cast com sobre totes les altres virtuts que ha gue fonch aquesta de viure en cōtinencia estant en adolescentia: e lo qual romas molt fadri apres mort de son pare e per ço la terra estaue en gran perill per la sua juuētut lo cōte e marques de pençacosingerma seu apellat ramon berenguer p reuerencia de son pare del qual ha uia rebudes moltes graties e honoz entemps passat segons dessus es narrat en la gesta de don ramon baranguer pare de aquest Ildefonso sabuda la mort del prēdit don ramon berenguer vengue ala ciutat de barcelona per suplicar al deffecte de aquest rey Ildefonso fins ha gues la edat per la qual sabes o pogues regir son poble e terra sauiamente e be lo qual comte ramon berenguer gouernalos dits regnes y contats molt be a vtilitat dela republica per tēps ò dos anys e cria e adoctrina aqsiest rey Joue en be regir sōpoble e terra: e passats los predits dos anys p alguns affers crescuts e occozrents en lo comtat o marquesat de pzoençafo aell forçat tornar sen ala sua terra e axi ha gue adesemparar lo regiment dels predits regne: e comptats de son cosingerma e com fonch en lo pdit comptat o Marquesat car alguns appellen comtat altres marqsat la terra de pzoēça haguehauer batalla ab los homens de niça en la qual fonch ferit molt greument de quen aconseguila mozten lany de nostre senyoz Mil cent sexanta sis e per ço com mozi sens fills prengue lo comtat o marquesat de pzoença al predit rey Ildefonso qui lauozs era de molt tendra edat e constituit aquest rey en tanta jouētut lo comte ramon de Tolosa feu li moltes injuries ò les quals apres lo

Ramon berēguer comte de prouença.

Com lo comptat o marquesat de prouença prengue al rey d'arago.

predit cōte ne reporta mal. A quest don Ildefonso aquell homenatge hauia prestat dona peronella mare sua quant staua sots poder: e administratio de don Alfonso de Castel la segons es notat en la historia ò l rey don remiro monjo estant molt oppres per los mozos qui tenien assetiada cuenca sòl tal i lo homenatge per lo qual ell e sos lochs li er en obligats per quant lo predit rey don Ildefonso demanat per ell ana ajudar li e com a bon coualler dona remey al siti don parti ab gran honoz e victoria e mud a les armes e senyals de arago e pres les armes que fa lo comte de Barcelona qui son quat re bastons aquest rey Ildefonso pres per muller dona Sanxa qui feu lo monastir de sixena cā filla del grā Emperador dō Alfonso de castella e mes aquest rey Ildefonso pobla terol e vni al cōtat ò Barcelona los comtats de rossello e ò pallas. E per auant aço li segui que cō lo predit rey Ildefonso volgue entrar ē lo comtat de pzoença per visitar: e conexer aquell: e fos en lo castell ò Albaron hon era vengut posar ab lo Archabisbe de Tarragona apellat hugoz: e ab don Pere Bisbe de vich Don ramon comte de tolosa no content deles injuries que en temps passat li hauia fetes tolgue lo dit castell de Alberon al rey Ildefonso e per voluntat diuina en continent vench don Bertran dalbaus: e prenia lo Rey Ildefonso sus al cauall e passant lo riu del roy ne vengueren sen al castell de arlet hō lo rey fonch rebut molt honradament e lo qual Bertran liura al rey ildefonso gran pertida d el dit comtat de pzoença y encontinent lo rey se ensenyozi de aquest comtat lo qual tant com visque gouerna liberalmēt: e ab iustitia e ab grā

Com lo rey de arago muda les armes e ps bastōs. Del monastir de Sixena. Terol. Vnio ò l comtat de rossello e de pallas al comtat de Barcelona.

Don bertran dalbaus.

Potēcia e pobla aqui molts castells entre los quals ni ha hu quis apellat coll e seguis mes auant que regnant lo rey ildefonso en son regne e comtat lo predit Bertrādalbaus morí per alguns traydozs en lo dia sanct de pascha: e fonch pozta lo seu cozs a soterrar en la esglesia de Magalona en lany de nostre senyoz deu. M. clxxxj. dela mort del q̄l lo rey ildefonso fonch molt irat: e anujat: e no volgue esser repzes de desconexença o ingratitut per aq̄ll assenyalat seruey que lo dit bertrā dalbaus li hauia fet en temps passat metent se en son coz de venjar la mort del dit bertran venguessen a posar siti al castell hō los traydors qui hauiē mort lo Bertrā dalbaus se eren recullits apellat mozull finalment que p força darmes pres aquell e a tall despasa seu mozir los dits traydozs los quals se eren en senyozits de moltes fozces de pzoença y encontinent recobza tota la terra e aquella tengue tant cō visque pacificament e poderosa apres volent se venjar deles injuries que lo comte de tolosa don ramon li hauia fetes aiusta gran gent axi de cauall com de peu e vigorosament: e prompta vengue ala ciutat de tolosa ab lestandart real extes e tallat e destruit viles lochs e terres ò l dit comte de tolosa estech per alguns dies deuant la dita ciutat y sperāt lo predit comte ò tolosa si li volgue re exir a batalla e pus abatalla no volgue exir partis daqui ab grā honoz: e anaa veure lo rey ò Anglaterra quiera a bordeus en guiayna: e al tornar passa per la terra del predit comte de Tolosa cremant: e afogant a quella: e semblant ment se a tenda deuant la predita ciutat de tolosa per donar mes deshonoz al predit cōte e partint daqui a grā es

Cō mori bertrā dalbaus e dla vēge quin feu lo rey ildefōso

Com lo rey ildefōso se nia del comte ò tolosa don ramon.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pau torna sen en sa Terra ab gran honor y encontinent hague guerra lo reyildefonso ab tots los reys de hespanya te tota vegada hague victoria te honor per la sua gran victori: y en special hague moltes guerres ab lo rey de castella te vna vegada ab gran host corregue enuestie valerosament y tambe destruhi gran pertida de castella ò la qual inuasio lo rey ò castella fo molt dolent e fae grans ajusts ò gets darmes axi de cauall cò ò peu te vegue sen ala vila ò foziay entra dins la terra del rey Alfonso ò Arago prenent te matant homens te fembres e bestiar y tot quant podien robar y encontinent lo predit rey Alfonso o Ildefonso de Arago sabent aço molt cuytadament isque ò lloch honerate denit ne de viano atura entro q̃ fonch prop ò ls enemichs esperant hora conuinent feri vigorosament en la host dels enemichs e aquells vencere vltra aquells q̃ hi moziren be .iiij. mil ne catinaren te tot ço que hauien los pres e tolguere ab gran victoria sen torna al loch de hõ era partit aquest rey Ildefonso procrea de sa muller tres filles te tres filles ço es lo primer pere qui apres ò ll succebi en lo regne de Arago y en los comtats de barcelona e de cerdanya de rossello e de pallars la tre fill fonch apellat Alfonso qui succebi en lo comtat de proença e la tre fill fonch appellat Ferrando qui fonch Abbat de munt arago De les filles la vna hague nom costança te fonch muller del rey de hungria e pet tal cò lo rey de hungria mozi poch aps hague consumat en fac de Esglesia lo matrimoni la predita costãça sen torna en Arago E la tra hague nõ Elienor e la tra Sanxa: y encõtinent per la ò scordia que era entre los reys christians alguns reys hauien feta amistat e treua ab los mozos per que lo papa celesti terç no volent q̃ pau e amor fos entre los reys de hespanya q̃ no haguessen treua ne pau ab los mozos mas q̃ tots amigablement se auenguessen e fossen contra ells e lo predit rey Ildefonso rebut lo manament apostolical proposa en son cor que a honor ò nostre seyor deu anas a sanct Jaume de galicia: e faent son romiatge se poria metre pau te amor entre los reys de hespanya christiãs e axi com ho hague pensat axi upo sa en hobra car faent son romiatge mes concordia: e pau entre los predits reys de hespanya per los quals fonch feta gran hõ real p̃dit rey Ildefonso e aço feu per que pogues complaure a deu te al manament apostolical obeyr jatsia no lo pogue tots obeir mas la major partide: E quant hague complit son vot: e sa pmissio e los mes ò ls reys de hespanya Inclinats te induits a pau te concordia tornassen en sa terra en la qual hauia grã carestia e les genet moziren de fam y extenes aquesta fam quasi per tot lo mõ e lo predit rey Ildefonso mogut ò pietat e de misericordia a honor ò nostre senyor ò u visita la sua terra e feu gran be a molta gent qui mozie de fam: e visitant axi la sua terra vengue sen a Perpinya hõ tench parlament als nobles: e barons de proẽça: e lauors era comte ò vrgell Armengou lo qual mozi en la ciutat de Valencia ab don Galceran de salas son germa per christiãs en lany de nostre senyor. M. clxxxiiij. e apres algun temps stant lo Rey Ildefonso en la vila de perpẽya fo tocat de greu malaltia hon feu e ordena son derrer testament Institu int hereu en son Regne de Arago

Del rebato donat p lo rey darago al hostdi rey d castella.

Del fills e filles d̃l rey don ildefõso

Manament de papa celesti terç

parlament real en perpẽya.

castamẽt real.

y en los comtats de barcelona de Roscello e de cerdanya e de Bisul du e de pallars lo dit don Pedro y en lo comtat de proença son fill alfonso. E seguis en son temps ço es en lany mil cent. lxxij. que hague començament o principi lo solda ò Babilonia que hũ homepaga era en la ciutat de domas lo qual primeramẽt era alcauot en aps caualler: e de caualler nouell Princep christia de palestina lo qual comab los sarrabins vsas de cauallaries en les parts de egipte mata ab traicio molano rey de Egipte en tant que fonch apellat solda de Babilonia: hon si volem mesurar los pre? deles coses periuy e noper opinio tot poder qualseuulla per exalçat que sia terrenal deu esser extimat vilcar mals homens e indignes cõ aquest Alcauot sonjut lo acõseguei ren car aquest Alcauot la vida del qual era en los bordells la cauallaria era en tauernes lo studi era en jochs de taules y en altres coses voluptuoses males axi exalçat sobtosament segue entre los princeps ans major dels princeps tenent la cadira de gloria de tot Egipte: e apres impera quasi a tot Orient y ẽ aquest tems mateix en lo mes ò no embre fo feta gran inundacio day gues inaudita quasi per tot lo mõ la qual enderroca viles e lochs e ab sorbi tot lo qui era sembrat p que en lo propseguẽt any se segui molt gran fam per la qual cosa les gets venien a dir que antichrist era nat car molts senyals e grans destructions eren vistes en aquest temps en lo territori de vrgell en lo loch apellat ceruera plogue sanch la q̃l espanta molta gent e ò por molts ne moziren. En aquest tems mateix fam inextimable fonch major ment en gallia per la qual a sostenimentdels pobres sozen venuts: y empẽyorats los ornaments dels esglesies e lauors aparaguela liberalitat e la Almoyna en sostenir los pobres: en aquest mateix any mozi en ramon folch vescomte de cardona car lauors cardona era vescomtat apres en lany de la natiuitat ò nostre senyor. M. ccc. lxxv. a quatre ò Deembre fonch eregit en comtat la causa per que mozi era vna nafra que pres a coll roig e lo vescomtat romas a marquesa filla sua muller den ramon mir comte de pallas de la qual apres engendra. B. qui fo vezcomte de cardona: e fonch apellat. B. folch car tots los de la casa de cardona de aquest nom folch sõ cognominats. En lany de nostre senyor mil cent. lxxiij. fonch comẽçat en cathalunya lo monastir de vallbona de dones per vn hermita apellat Per e de vallbona home ò sancta vida lo qual per consell de dona Berenguera sor den ramon de ceruera amena dones de nauarra les quals sots dona Orga primera Abadessa ò l dit monastir collocа en lo qual monastir lauors se vestiren moltes nobles dones e de clar linatge entre les quals Ermessen de Rubio la dita dona Berenguera de ceruera dõa aluira dager filla sua y ermessen de fontanes rotes aquestes successiuament sozen Abadesses del predit monastir de vallbona e con seguẽtment dotarẽ y ennoblirẽ aquell monastir ò moltes rendes e ornaments. E mes auant en lany. M. cccl xxx. en lo qual any mozi lo rey loys de frauça A dotze Chalendas Octobris y en lo qual any fonch celebrat concili a Tarragena en lo qual entre les altres moltes coses fonch ordenat que daqui auant los notaris en les cartes no metessen lo Chalendari

Del comencament lo principi del solda de babilonia.

Del malquis segui per les grãs pluges.

Del plo ure sanc en lo ce rerori d̃ vrgell.

orga primera abbadessa de vallbona.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dels reys de França lo qual acostumauē metre ans haguessen a posar en aquells lany dia incarnacio de Jesuchrist com no fos cosa pertinent ans molt prejudicial als cōtes de Barcelōa y encara als Catalans que enles cartes se hagues a fer mencio del rey de França que enaquell temps no tenia negū dret enlo comtat de Barcelona ne en les altres terres del principat de catalunya com dos reys de frāça ho hauiē lexat capres a qualseuol dret li pertangues en aquell: ni en aquells: aquell sanct rey de França apellat Loys nou? transigit renūciat e diffinit com apar per carta publica de transactio e cessio diffinicio y renunciacio pacaço feta e fermada per lo predit sanct rey loys al gloriose gran conquistador rey de Arago apellat Jaume primer quinto Id? Maijen lany de nostre senyor Mildocents cinquāta vuyt la qual carta esta recondida enlo real Archiu de Barcelona en lo armari pretitulat negociorum catalonie in facco de. A. Apres en per terç rey de Arago post vnionem ha fet estatut e perpetua ordinatio en les corts generals celebrades ē la vila de perpinya a. xv. de Decembre en lany mil. cccl. que daqui auāt los notaris e qualseuol altres persones hajen scriure axi ē cartes com en totes altres coses q̄ faran lany dela natiuitat de nostre seuyor e no dela incarnacio com se solia scriure per ordinatio del concili de tarragōa e aximateix de les chalendas id? y nonas daqui auant los notaris no vsassen sino planament: e clara per que tot home ho entengues posassen en llurs cartes instrumēts testaments y escriptures lo dia mes: e any en aquesta forma ço es aço fonch fet a. xxviiij. de Nouembre del any dela natiuitat de nostre senyor. M. cccclxxxxvj. e axi de totes e sengles coses hō se haja posar Chalendari fugir a chalendas id? e nonas finalment tornant a parlar del predit rey ildefōso nom occorre mes adir sino que en edat de. xxxvij. anys passa desta uida enla vila de perpinya en lāy de nostre senyor mil cent noranta sis e fouch aporrat son cors al monastir de poblet lo qual ell nouament haüia reedificat com fos stat fundat segons dessus es scrit per lo noble comte de Barcelona e princep de Arago don ramō berēguer pare de aquest glorios rey don Ildefonso y enlo temps de aquest rey Ildefonso ço es en lāy mil. clxxxvj e seent enla cadira de sanct pere vrba terç mori hugo pmer mestre dels cauallers del temple del q̄l succehi girardo de bifordia es de notar q̄ en aquest any de. M. clxxxvj. comença lorde de calatraua per lo rey sanxo de castella e no res mēys es de notar com en lo tēps del predit rey Ildefonso seēt enla cadira de sanct Pere papa clement terç ço es en lany mil cēt vuytāta vuyt mori en ramon de creuera durgell y lexa dos fills entre los quals diuisi tota la sua heretat: ço es ē guillem de ceruera fill major fonch senyor de ceruera lo segon fill Jaume fonch senyor de Junedate fonch soterrat lo dit ramō enlo monastir de poblet molt pōposament la q̄l Monastir com es dessus expressat fonch edificat primer per dō ramō berenguer comte de Barcelona e segonament acabat aquell per lo p̄dit Ildefonso fill del predit comte ramon berenguer.

Del principi del mōstir de calateaua.

Pere fill de Ildefonso: — Elianor muller de don Ramon comte de Tolosa pus vell germa.
Jaume.
Maria filla del senyor de mont paller.
Constança primera muller del rey de hungria apres del rey de Siciliadon frederich germā. — Sanxa muller del Comte de tolosa pus joue. germana.

Del Rey en Pere cognomenat catholich fill del rey Ildefonso.

Côte de proence.

EN los regnes e comtats los quals possehi lo Rey Ildefonso succehi e regna son fill don pedro cognomenat lo catholich per ço com fo amador dela esglesia exceptat q̄ enlo comtat de Proença succehi don alfonso germa del predit don Pedro lo qual fo noble baro: e hague per muller la neta del comte de foltauuer dela qual procrea hū fill apellat ramon berenguer aq̄st rey don Pedro fo baro molt curial e molt noble valent liberal saui e diligent e per tāt que tot q̄nt podia hauer en qualseuol manera donaua de ques segui que hague empenyorar moltes coses del patrimoni real e marida totes ses germanes la primera apellada constāça donap muller a don frederich rey de Sicilia lo qual poch temps apres fo exalçat en emperador de Alamanya e procrea aquest dō frederich dela predita constança vn fill apellat henrich e mori en Palerm lo qual henrich com fonch gran hacp muller la filla del duch de Austria e p tal com aquest henrich se leua contra son pare lo emperador frederich estech pres permanament ō son pare en carcer enlo qual mori e sens fills. La segona germana apellada elianor dona per muller a don ramon comte de tolosa dela qual no romangueren fills e la terça Sāxa apellada donatal fill del sobredit comte de tolosa anomenat ramon lo joue procrea de aq̄lla vna filla la qual fo muller de Alfonso comte de piteus quiper part de sa muller hague lo comtat ō tolosa fon lo ōrrer cōte ō tēt e no aguerē infans e tanque bona vacansia dit comtat de tent fou incorporat ala corona de frāça germa de don lois rey de França e succehi enlo predit comtat de proença son fill ramon berenguer e lo predit rey don pedro pres p muller la filla del noble princep don guillem de montpaller apellada maria neta del emperador de constantinoble molt empesa en adat dela qual hague hun fill appellat Jaume lo qual nasque en la vila de mont paller miraculosament car veent lo pobleque per esser la dita reyna maria tant empesa en edat nos tenia sperança sino sobre de miracle poder se empnyar deliberaren tots axi ecclesiastichs com seculars de recorrer a nostre senyor deu axi ab oracions com ab dejunis e professons quotidianes pregāt lo volgues fer gracia a ells ō aconseguir fruyt dela dita reyna a ell accepta qui succeis en be gouernar la terra qui romania desolada si dela dita reyna non procey a en tant que danada obra secretament ab interuentio dels caporals dela dita vila e algūs prelats e con

Alianor muller del comte tolesa Sanxa muller del fill del comte de tolosa. Romō berēguer côte de p̄uença.

Côstāça muller de dō frederich rey de Sicilia

Universidad de Deusto
Biblioteca

sellers del dit rey: e reyna que vna
nit en loch de vna anamorada ol
dit rey en pere hauiẽ dat entẽdre
dormira ab ell posarẽ hi la dita rey
na e lo dit rey en la nit jaent en lo
lit stant la cambra sens lumy que
axi era empres penfant vsar ò son
cors ab dita anamorada vsa ab la
dita reyna sa muller dela qual y es-
ser tant vella gran temps hauia sẽ
era luny at de no vsar ab ella carnal
ment ò ques segui que en aquella
nit ell la emprenya e venint la ma
tinada la cosa fonch ò scuberta car
conegue la reyna esser li posada en
loch dela anamorada loa nr̃e seny
or deu e creguẽ q̃ en aço lo. s. sperit
hi hauia obrat e que no sen podia se
guir sino be e lexa la reyna que no
si acosta apres per copula carnal:
e acompanyada dita reyna de ho-
mens: e dones dignes de fe: e ò dos
notaris qui de tot leuauen: e seriu
ien actes: e cartes publiqs quant
vench en lo nouen mes ella pari. j.
bell fill lo qual ab grã alegria apor
taren ala esglesia de sancta Maria
deles de montpeller hon lo
baptizaren e meteren li nom Jau-
me lo qual cõ es scrit en la sua cro
nica fon gran conquistador: e molt
amat e volgut y tot lo poble: e per
causa de aquest aiustament matri-
monial la baronia de mont paller
peruengue al rey de Arago aquest
rey don Pedro mogut ò deuocio
e per exalçar la sua bona fama ana
en roma a visitar los sacts Apostols
hon fo rebut molt honradamẽt p
papa Innocent tercer lo qual veẽt
la noblesa e virtuts grans sues co
rona e vnta aquell lo par e sanct in
nocent tercer en la esglesia ò sanct
pau oricite lauors lo predit rey a
honor: e glozia de nr̃e seny or deu
dela sancta esglesia de roma dona a
la esglesia romana lo jus patronat

Donãto del sus patrõat a nostre sanct pare.

que hauia en totes les esglesies ò la
sua senyoria cõ los reys de Arago
fins en aquest temps hauia. cxxiiii
anys hauien vsat de aquest priuile
gi car fins a lauors lo pare sanct ne
altres prelats no podian dar algu
na ò les sglestes de sos regnes e ter
res sens consentiment del rey de
Arago e per aquesta donacio lo pa
re sanct per honor dela casa de Ara
go constitubi que ell e tots sos suc
ceidors leuassen hun papello hon
fossen posades les clãs de sanct pe
re ab la mitra e les armes del rey ò
Arago e daquiauant fos p̃titulat
Banfanoner del papa: e apres que
lo predit rey fo tornat en arago los
barons nobles cauallers de Ara-
go digueren que aquella donatio e
renunciacio del jus patronat era
nulla: e inualida per no esser feta
ab la solemnitat ò guda ço es ab llur
consentiment com la gracia dels p
uilegis atorgats per los ãtecessors
papes al rey de arago se extengues
axi a barõs nobles com a cauallers
del seu regne qui han defensat: e re
cuperas aquell dels moros qui oc
cupat lo tenien los christiãs hãedi
ficat les esglesies dotãt aquelles de
bẽificis rectories e altres dignitats
ab assignations de rendes e lauors
lo rey veent que aquells barõs nob
les e cauallers iustament parlauen
respõgue e digue que ell a son dret
hauia renunciat: e no al dret dels
barons nobles e cauallers e dit aço
faeren llurs cartes e instruments
de protestacions los originals de
les quals protestacions recondirẽ
en lo monastir de sanct Joan dela
penya y los originals dels quals p
uilegis y encara molts trãsumtos
de aquells nunqua son stats resti-
tuis ela esglesia romana ans les p
dits originals stan per ver titol re
condits en lo real Archiu situat en

Del p uilegi. Al ias tronat les esli es rec dits en real A hia parcelo na.

la ciutat de Barcelona dels quals
yo qui fas la present historia ne in
sertat en lo present libre atras en
cartes. Liiii. e. lv. dos priuilegis
ço es hu de papa gregori septimo e
altre ò papa vrba secũdo y ẽ lo tẽps
antich aquests priuilegis: o tran-
sumpts de aquells solien estar en lo
monastir de sanct Joan dela pẽya
en lo regne de Arago. E no se yo
si en lo dit Monastir hi hauria en-
cara transumpts de dits priuile-
gis per quant trobauem moltes
scriptures de coses antigues faẽts
per lo rey de Arago car he oyt dir
que per guerres subseguides en a
rago molts priuilegis instruments
e scriptures ãtigues los enemichs
hã cremat: e destruit: E cõ se vulla
lla yon he sets liurar a diuersos
Aragonesos transumpts dels pre
dits dos originals priuilegis: e los
reys de Arago en virtut ò aquells
souint han dat licẽcias axia Arago
nesos valencians mallorquins ca-
talans com a altres persones ò lluns
regnes: e terres de eregir de nou
y edifficar monastirs: y esglesies e
son daço los reys de arago en posse
ssio segons de aquestes licencies ab
insertio de dits dos priuilegis se
mostre clarament en los registres
recõdits en lo predit Real Archiu
e no solamẽt los predits originals
se troben transcrits ẽ los registres
mas encara en llur propria figura
specialment aquell de Papa Ur-
ba qui es scrit de letres Longobar
des ab bulla de plom ẽ seda verda
penjant hon son Impresses les Im
atges ò sant pere: e sanct pau Jat
sia en lo de papa Gregori hi de sal-
lega lo plom empero mostre ẽ si cõ
lo de Papa Urba que fo expedit ẽ
registres de la seu apostolica. E tor
nant a parlar del rey don pedro q̃n
camiseu partint ò Roma: e venint
sen en les sues terres trobe yo pas-
sa per la terra del comtat de Pro
ença hon li digueren que lo com-
te de Fontcalquer tenia pres lo cõ
te de proença germa seu: e aquell
tenia pres malament: e a gran tra
ycio y encontinent lo predit Rey
don Pedro aiusta los Barons: e
magnats de Proença e ab ells en-
semps corregue tota la terra del
predit comte ò fontcalquer: e final
ment recobra lo predit comte de
Proença a voluntat sua es ver q̃
enãs que dalli partís mette en pau
y en amor los predits comtes e tor
nãt sen lo predit Rey don Pedro
passa per la vila de montpeller hõ
se segui gran discordia entre lo pre-
dit rey: e los homens dela predi-
ta vila per la qual discordia molts
mals anuigs: e damnatges sucita-
ren entre aquest Rey: e sa muller
car per aquesta discordia lo predit
rey se sforça que lo casament dell: e
ò sa muller fos separat/ ep aquesta
raho lo predit rey / e la Reyna sa
muller sorren en Roma: e deuant lo
pare sanct lo predit Rey p̃posa sos
clams e la predita reyna son dret e
finalment lo sanct pare per dret / ò
iusticia pronuncia que aquest ma-
trimoni nos podia separar: e a ma
jor corroboratio: e ser mesa confir-
ma aquest matrimoni/e no passarẽ
molts dies q̃ feta la cõfirmacio del
predit matrimoni la p̃dita reyna se
en malalti ò la qual malaltia mori ẽ
roma. Ep merits daq̃st reyna nr̃e
seor deu feu al p̃dit rey moltes gra
cias car aq̃st rey teniagrã amicitia
ab lo rey Alfonso ò castella. E com a
quest rey alfonso corregue/ e des
troy lo Regne de Castella e pre-
ga ẽ aquest rey de Castella son car a
mich lo rey de arago q̃ li dõas cõsell
e ajuda sino que tenia per perdut
son regne: y encontinent lo Rey ò

Del cõte de fõt calquer qui tenia pres lo comte d proença germa del rey darago.

dela con firmacio matrimo ni dl rey e reyna e la mort dela rey na.

Fo vencu. en ba talla de larcos lo rey d castella per los mo ros.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arago ana ab gran poder de gent darmes per ajudar al rey de castella al qual dona consell: e ajuda tal que los dos ço es Rey de Arago e Castella coz regueren: e destroyren lo regne de leon: axi que lo predit Rey de Castella se reintegra: e cobza tot lo que hauia perdut apres lo Rey de Castella vẽgue ab gran gent darmes sobze Nauarra ensemps ab lo Rey de Arago qui li ajudaua: e pres Bitoria: e altres terres del predit regne de Nauarra y zat passa la mar: e desempara son Regne. Empero no passa molt temps que lo Rey ò Aragotozna e feu tornar al rey de nauarra tot lo que ell e lo Rey de Castella hauien pres del Rey de nauarra: e fo lo rey de Arago ab lo Rey de Castella vencedoz en la batalla de hubeda en la qual fonch lo Rey de Arago me rauellos batallez: e tots temps hague intencio: e proposit de subjugar mozos e gent infidelissima per ser los tornar Christians si pogues. Y en aquesta batalla y en les altres del Rey de Arago present acompanyant e subuenint al predit Rey de Arago don Garcia Bisbe de çaragoça com en aquest temps la esglesia de çaragoça tenia bisbe apres es estada erigida en metropolitana per papa Juã. xxij. xviiij. Chalendas septembzis pontificatus sui anno. ij. procurant ho don Jaume segõ rey ò Aragoe hague nom lo primer archabisbe pe retemes auant aquest papa Joan xxij: erigi la esglesia de tolosa en dignitat de Archabisbat: e canoniza sanct Tomas del ozde de preycadoz e lo predit papa Joã fo elet ẽ papa ẽ lãy M. cccxiiij. segue ẽla cadira de sanct pere. xix. any. E mes en la quinta batalla ò hubeda hifozen presents aximateix acompanyats: e subuenits com abõs vassalls al rey de Arago entre los altres capozals los seguẽts ço es dõ Berenguer Bisbe de Barcelona don Eximenez coznell Don Miqldaluesta: Don Aznar pardo don Guillem de ceruera lo Compte ò Empuries: en Ramõ folch en guillem de Cardõa lo primer qui puja al mur de hubedà fo vn scuder ò don ferrench de luna: e poch apres lo rey de Arago victozios sen tozna en la sua terra vengut pres en continent casteil fabib: e Ademuç los quals vni e incozpoza a son Regne tolgue encara als mozos lo caltell de calatraua: e altres castells e finida la batalla qui fonch en lãy de nostre senyoz mil. ccxiiij. la qual Batalla fonch dilluns. xvij. die iulij era millesima ducentissima quinquagesima passa ab los seus caualleres: e ab la sua gent vltra les pozres ò muladar: e lo loch apellat lãdes de tolosa hon vençe mir amoli e tota sa host los quals encalça per tot vn dia feu grã mozta ldat ò moros. E obtẽguda victoria de tã grã batalla retent graties a deu ab grã honoz a la sua terra e lauozs era cõtedur gell guerau de cabzera: e peruengue lo predit comtat per successio de son auoncle Narmengou qui mozi sens fills. Aquest comte hague moltes guerres ab lo predit Rey e feu li moltes injuries per les q̃ls lo dit Rey posa siti ab grans hosts la ciutat de Balaguer: e lo castell de Lozens e finalment lo predit cõte q̃ era dins lo p̃dit castell rete al predit Rey ab sa muller e fills: e tench los presos enlo Castell de lo arreen Arago: e lo Rey don pedro en seyozis del p̃dit cõtat tãt cõvisque: e apres la sua mozt los nobles de catalnnya recobzaren dels procuradozs del predit guerau: e

De les victories del rey darago e dela batalla de hubeda.

sa muller: y encontinent lo predit comte fonch exit de presose rete a la caualleria del templez: e aqui mori. En aquest temps lo Rey en pere qui era en noblit sobze tots los altres reys de animositat: e fortalesa de caualleria: e ò tota la hoz noble baro se leua contra arnau Archabisbe de narbona qui affauozia alguns heretges hitants en la prouincia de Narbona e lo predit rey per manament de nostre sanct pare dona Badarres: e carcasses: e tota la sua senyozia en feu al comte de munt fort apellat simon q̃ era frances e vassall del rey de françalo q̃l li presta homenatge: e jurament de fidelitat hon com aquest Simõ volgues deseretar la comtessa de tolosa germana del predit reyẽ Per e quil hauia amonestat e pregat que se abstengues de damnificar ala dita germana sua ales quals pregari es: e amonestaments lo predit comte no volgue obeyz ans cõtinuasõ proposit de mal a fer contra la germana del predit rey de Arago: e lo predit rey per majoz excusacio sua tremes sos missatges al pare sanct sobze lo dan e deseretament que lo predit comte de munt fort faea a sa germana supplicant ala sanctedat sua volgues scriure e daço al predit simõ e axi ho feu lo sanct pare mas res no hi valgue e per ço lo predit Rey aricõ aquell qui no podia sustenir que mal prengues sa germana vengue ab gran poder en ajuda del comte ò tolosa ab lo qual era lo comte ò foix ab molts altres Barõs tots en semps pugnant feren fugir lo predit Comte de Montfort en tal forma que el faeren encloure enlo castell Muret situat prop Tolosa e aq̃ lo predit Rey ab los comtes: e altres barõs nobles caualleres: e Magnats homens quels acompanyauẽ hague batalla ab lo dit Seyoz Cõte de Muntfort: e fo la batalla tan gran que los comtes de tolosa e de foix veents: e altres ò llur cõpãyia que lo rey de Arago tenia lo pijoz de la batalla meteren se en fuyta: e desempararen aquell: e lo Rey de Arago com a valeut: e animos caualler veent la intencio que la gent sua li faea cobza cozte ò llibera abãs mozir ab honre que viure ab deshonoz p̃ tal com null temps en batalla que fos no gira cara/e axi batallãt ab la spasa enla ma mozi en aquella es veritat que altres chzõistes diu en que son cunyat lo comte ramon de tolosa li tremes a dir que li ajudas com ell hagues guerra cõtra lo rey de França: e lo Archabisbe ò Narbona don Arnau per ço com emparaua algũs heretges: e apres per casament de vna filla del rey de Arago per que lo comtat de tolosa romangues en la casa darago lo Rey empeuyoza moltes villes: e pres les decimes de sa terra: e alguns tresozs deles esglesies: e passa lo port: e simon de munt fort q̃ tenia la guerra per lo Rey de França recullis ab la sua gent en muret e lo Rey de arago anal cercar ab lo comte de foix: e altres comtes de Gascunya: e volies retre al rey de ò Arago ala bona merce de França e no volsch rebze lo rey los frances sos veents se mozts exir en en la alberedae no estigueren per res entro que fozen ab lo Rey e mataren lo/e los altres dessus contenguts. E mozi ren ab ell molts Barons de Arago entre los quals morirẽ Aznar pardo son fill. Gomez de luna e Miquell de lusia: e altres molts de arago mas negu de catalunya no y mori lo predit Rey en pere en/edat de. xxxx. anys en lany de nostre senyoz deu mil. ccxiiij. Era

Com lo rey de arago vẽgue en ajuda dõ cõte de tolosa.

Que lo cõprar ã tolosa romangue enla casa de arago

Ala mort del rey ẽ pere qui moti pp lo castell ã mortell

Universidad de Deusto
Biblioteca

millesimo. cc. lij. e regna. xvij. anys
saent enla cadira de sanct pere e pa
pa Innocent terç / e fonch soter-
rat en lo monastir de Sixena lo ql
sa mare dona sanxa hauia edificat
e institui couent de dones del orde
del hospital ò hierusalem. Lo rey
dessus dit era anat en aquelles par
tides per rahode dar ajuda tãt so
lament a ses germanes segõs que
es dessus dit: e al comte ò Tolosa
no pas que donas ajuda a negũ in
fel: o enemich dela fe christiana: en
la qual ell molt feel: e sens tota taca
estech: e per seuera totstemps vers
nostre senyor deu e per commemo-
rar algunes coses dignes ò memo
riales quals son estades en tẽps ò
aquest rey en Pere pos aci prime
rament com en lany. M. c. xcviij.
comença lorde dels preicadors en
les partides de tolosa sots lo glori
os sanct domingo preicant los he-
retges: e de paraules: e de exẽples
en aquest temps mateix nam fos q̃
vol dir alfonso comte de proença
germa del predit rey en pere se ca
sa ab Maria neboda del comte de
fontcalquer dela qual engẽdra ra
mon Berenguer qui apres fonch
comte de proença/ en aquest any
mateix lo rey en pere dessus dit do
na obra segons dessus es expressat
que frederich rey de Sicilia pren-
gue per muller cõstança germana
sua/ y en aquest mateix temps enlo
trenta dia de Maig fonch fet terra
tremol en les partides de vltramar
tres dies abãs dela assencio ò nre
senyor e vna veu terrible fonch oy
da: e gran partida dela ciutat de
Achra cay gue ab lo parlar ò l rey
e mori gran multitut de poble: e
apres de aquest terremol se segui
sterelitat dela terra ço es seẽdat:
e mala anyada: e mortaldat de gẽts
y en aquest temps se leuaren los
tartres ò orientaps q̃ hagueren mort
llur seyor dauid rey ò india lauors
primerament exir en de aquelles p
tides en destructio dels pobles e co
mençaren de hauer senyoria: ena
quest temps mori dona sanxa Re-
gina de Arago muller de Alfons
rey de Arago defunt filla del em-
perador de hespanya e mare del p̃
dit rey en pere la qual jau enlo mo
nastir de Sixena lo qual ella matei
xa hauia fundat: e noble ment do
tat: e mes auant se segui en aquest
temps vn grã miracle ço es en hes
panya enla ciutat de leo vn preue
re enla nit dela natiuitat ò nostre
senyor vsant carnalment ab huna
fembra dementre presumis cantar
la primera Missa ne era cõtrit ne
confes e faca la consecracio hagues
cantat lo pater noster sobtosament
vna coloma ab impetuositat volãt
vengue: e mes lo bech enlo calzer
e absorbi ho tot: e prenent la hostia
dela ma del preuere vola: e anassen
e axi com ses deuench al preuere en
la primera missa axis es deuench en
la segõa lauors lo p̃uere temẽt e tor
nãta sõcor hague cõtricio e cõfes-
sas e presa pẽitẽtia comẽça la terça
missa: e apres del pater noster la co
loma retornant mes lo bech en lo
calzer axi com primeramẽt tot q̃nt
hauia absorbit tot ho rete: e volãt
alonga dues hosties al peu del cal-
zer lauors lo preuere veent aques-
tes mar auelles feu sempre bones o
bres e sanctes. Y en aquest temps
seent enla cadira de sanct pere pa-
pa innocent terç fo celebrot p̃ aq̃st
papa concili general en la ciutat ò
roma enlo qual foren. ccc. xiiij. bis-
bes entre los quals foren dos pa
triarques: ço es lo de Costanti-
nople: y mes auant tambe de Hie-
rusalem mas tambe lo de Antio-
chia detengut tambe per greu

Dõa Sixa mare de dona rey en pere e fica lo nastir de Sixena

malaltia noy pogue veir mas tre-
mes y lo bisbe ãdadẽlo ò alexãdria
encara cõstituit sots senyoria dels
sarrahins feu ço que pogue: e tre
mes hi hũ germa seu diacha. E pri
mats metropolitãs. lxxj: e abats: e
priors conuentuals. dccc. Elegats
ço es del Emperador dels Romãs
e del emperador dels Grechs e ò l
rey de França: e del Rey de Hieru
salem: e del Rey de Anglia: e del
Rey de Lipre: e ò l Rey ò Espãya
e gran multitut ò Reys: e priceps
e aqui la sãct sinodus ordẽa moltes
coses profitoses: e cõfirma moltes
cõstitucions de temps passat: e ra
mon comte de tolosa: e Ramõ fill
seu forẽ condemnats cõ heretges:
e molts altres heretges: e fauc-
tors ò aq̃lls foren excomunicats.

I

Jaume primer fill de pere	constança
Alfonço fill primogenit obijt sine liberis	ysabell
	Maria
	Alionor filla del rey de castella muller
Pedro fill	
Jaume fill	Andreua als
Sanxo fill	Violant filla del Rey ò vngria muller
violant	

El predit Rey en Pere romas vn fill a ell he eu
vuiuersal apellat Jau-
me cognõat auẽturos
per tal com entotes coses empren
gues hauia bona ventura aparia
nostre Seyor deu fes part ab ell no
li estaua res dauãt en les batalles
guerres que no acõseguis victoria
e de totes coses la millor ia: e nos
creusia stat nunqua Rey esser tãt
amat per son poble: com aq̃st. Car
era molt tement deu tractaua tots
sos vassalls molt humanamẽt: e ab
amor donant les moltes libertats
e franqueses: e guardaua molt a
qui daua les dignitats: e officis ò
sos regnes: terres primer ab con-
sell examinaua la vida dela perso
na aq̃ comanaua regimẽt: o admi-
nistracio algũa: e souint se seguia q̃
tal hauia dignitat: o offici: o bene
fici q̃ no sopesaue p̃q̃nt ell los p̃ga
ua: e no volia dar aquells a homẽs
viciosos: o de mala fama ne ò l q̃ls
fos p̃gat: e axi les dignitats: e offi
cis stauẽ totstẽps en mãs de virtu
oses e bones psones: e cascu lauors
studiaua en esser bo: e virtuos e les
coses publiques er en millor regi-
des: y es veritat q̃ aq̃st rey Jaume
q̃nt era en pueril edat fo comanat
p̃ esser be criat al cõte ò mõsor q̃
deuia dar sa fillap muller: al predit
infant en Jaume ab tota la terra
q̃ lo dit cõte hauia cõquistada aps
mort del p̃dit Rey en pere mas p̃
tal cõ lo p̃dit cõte ò mũt sor feu cõ
ses ples quals cõ dites lo p̃dit rey
en pere mori lo sanct pare mana q̃
lo p̃dit infant en Jaume fos liurat
ala sua gent natural y entretãt en
tre los Aragõeses hague dissencio
car vns volíẽ q̃ fos rey don ferran
do Abat de muntarago germa del
rey emperelo qual jatsia fos Abat
empero anaua vestit cõ a caualler
e no cõ eclesiastich cõ fan huy ẽdia
alguns qui no curen sino de rebre
larẽda e no fan la seruitut ordena-
da: e axi aq̃st Abat no curaua sino ò
pẽdre les rẽdes de mũtarago era
tant volgut/ y tant amat que la
manauẽ part dels Aragõeses lo de
nouen per rey e lo senyor ò Albar
razi appellat don pedro ferrandiz
de sagra: e molts òls pobles òl reg
ne contradeyen ho tant cõ guar-
dauen dret en naturaleza del infant
en Jaume al qual pertãyia la real
dignitat e per aquesta occasio lo pa

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Eu aq̃st tẽps que regna lo dit Rey en Iaume seent en la Cadira de sãt Pere. honorius papa.iii. qui fonc elerpapa en lany M.ii.cc. xvii. que mori Innocent papa ters. Simon de mõtfort del qual es feta mencio en la hystoria de.

resanct tremes legat vn cardenal apellat mestre pere de bonauẽt al predit comte de munt fort lo qual Cardenal rebel lo predit infant per liurar lo als seus sots mesos empero totes aquestes coses procura hispan Bisbe de sogorb a despeses sues propries e del senyor de Albarrazi e com lo dit cardenal fo ab lo predit infant enla terra feu ajustar tots los barons dela sua terra en lo castell ò montço e deuant ells comana lo predit infãt per nodrir als temples. E per quant aquest infant era sens regiment e sens natural discretio per la sua gran infantesa mogues gran discordia entre los barõs e les ciutats e viles dela terra mas lo predit cardenal desijant q̃ pau e amor fos entre ells pacifica la dita discordia: e feu fer los p̃dits Barons: e vniuersitats jurar de seruar fidelitat al predit infant axicõ allur senyor natural: e cõstituit tres procuradors en la terra ço es en catalunya hu e altre deles muntanyes de Arago entre o ebro: e laltre de ebro entro a castella Ala qual cosa los Barons e les vniuersitats cõsentir no volguerẽ perço lo predit Cardenal ordena que fos procurador general en les dites terres dõ sanxo als apellat nono sanç comte de rossello Auoncle del predit infant fins q̃ lo predit infant fos de edat q̃ psimat eixpogues regir sos regnes e terres lo qual comte regi la terra be e noblement tant comtengue aquella. E quant lo predit infãt fonch de edat q̃ pogue regir la terra fet a solẽne festa: e honor per la sua noble caualleira la q̃l rebe en terraçõa fon leuat en rey e senyor dela terra e aq̃lls quiy erẽ stats cõtraris es volguerẽ alçar anar ensẽ a terol e apres se scamparẽ los vns tirarẽ a valencia q̃ lauors era ò mo

rosaltres en castella p̃ quãt lo rey los perseguia lo qual apres passat gran temps los perdona e lauors tornaren en la terra: e tornats que forẽ lo Rey ẽ Jaume p̃ cõsell ò algũs mals cõsellers: e gouernadors seus p̃s dõ perehões: e altres familiars seus q̃ en la sua puericia li hauiẽ sets moltes hõres: e seruituts e oblidant se de tot feu los dar mort e p̃ tãt es ver lo puerbi vulgar q̃ diu qui a infant o a joue: o a vell: o a sembra seruei xpt son tẽps car ò vell la mort es molt prop: loi sant/o lo joue nos recorda ò lbẽifici rebut/la sembra molt mẽys: car es variable: e ço dix be aq̃ll metriaficador: n olo seruir e trib? juuẽi seniq̃ mulieri si senex hic obit in mẽor hic puer mobilis illa mulier mãet. E fetes aq̃stes coses lo rey ẽ jaume se casa ab la filla ò l rey ò castella apellada Aliãor: e p̃ crea ò lla hũ fill apellat Alfonso: e p̃ quant fonch trobat q̃ aq̃st matrimoni nos podia sustẽir p̃ esser los dos en grã grau ò parẽtela joã Bisbe ò sabina e cardenal separa: e ò partia q̃ll: e lo p̃dit Alfõso fill llur mori sẽs fills lo q̃l fonch soterrat ẽ lo mõastir ò Veruella e fet lo diuorsi casas ab la filla del rey ò hũgria apellada Andreua la q̃l aps hague nõ violãt neta ò l Emperador ò cõstãtinoble ò la q̃l p̃ creat tres fills ço es pe q̃ succebi ẽ lo Regne jaume q̃ fonch primer rey ò Mallorq̃s: e saro q̃ fo bisbe ò toledo e p̃ exalçar la Christiãdat: e p̃ mãtẽir lo nõ de deu fo en hespãya cõtra morors: e aps moltes batalles q̃ hague cõtra morors morir ẽ seruici ò deu Maruchos jaẽ: encara lo p̃dit rey ẽ jaume p̃ crea ò la p̃dita Andreua alias violãt muller sua quatre filles: la p̃mera hague nom violãt la q̃l fo muller de don alfonso fill primo genit del rey de castella lo q̃l apres fo elet emperador ò Ala

manya mas per certs respectes no obtengue limperi. E laltra constãça: e dona la per muller a dõ manuel germa de dõ Alfonso Rey ò castella. e laltra isabel: e casa la ab en phelip fill primogenit dalfi ò l Rey Lois de Frãça. E la quarta hague nom Maria la qual no fonch casada: mori dõzella: e jau ẽla seu ò çaragoça ẽ cara he trobat ẽ chroniq̃s a probades com aquest Rey en jaume vltra los dessus dits tres fills: e quatre filles dela noble dona teresa lo primer fonch apellat Jaume de rerica e laltre Pedro de Ayerbe qui forẽ fills legitims per tant cõ la mare ho gonya deuant lo papa E forẽ axi appellats de rerica: e de Ayerbe per quant lo rey ẽ Jaume llur pare en lo heretament q̃ls feu en son derrer testament fet en montpeller a.vij. deles chalendas de setembre de lany de nostre senyor mil. cclxxij. en lo predit Archiu real de Barcelona recõdit he reta lo dit Jaume del castell e vila ò rerica e lo dit petro del castell: e vila ò Ayerbe e posals vincle axi en los dits castells: e viles cõ en los altres castells: e viles en lo predit he retamẽt expressats si algũ ò ls dos defalliẽ q̃ quants fills mascles e descendents en recta linea ò aq̃lls legitims mascles q̃ morissẽ sens fills legitims mascles tornassen totes les dites coses en lo predit heretamẽt contengudes al predit infant ẽ pere fill primogenit seu qual fill: o net de aquell: o aqual seu o altre de ell dit infant en pere legitim mascle en recta linea descẽdent qui fos Rey de Arago: e de valencia segons p? largament: y expecificada aquest vincle en lo predit heretament: es contengut: e son anomenats ells dos ellnr mare ẽ lo dit heretamẽt ab tals peraules Itẽ filios nostros Jacobum r petrum quos legitime sucepimus ex domina theresia egidij de Bidaure Instituimus nobis heredes in castris r villis que r quas dedimus eidẽ cu cartis p̃ vt in ipsis plenius cõtinet videlicet Jacobum predictũ in castris r villis de rerica r de to. etc. Item predictum petrum filium nostrum et dicte domine Teresich instituimus heredẽ nostrũ in castro r villa de Ayerbe. etc. Encara lo predit rey en Jaume procrea daltres dones dos fills Lo primer fonch apellat Ferrando sanches de castro e lo segon Pedro Ferrandiz dixer E aq̃stos dos fills ò rrers forẽ bons en temps daquest rey en Jaume e ra comte de vrgell Ponch ò cabrera fill den guerau ò Cabrera: e mori lo predit ponç en lany de nostre senyor mil. cc. xliij. E apres dell fo comte son fill Aluaro lo qual hague dues mullers ço es la filla de don Pedro de muntcada ò la qual dona per muller a Sanxo de Altillo e laltra muller fonch germana del senyor Roger compte de Foix la qual se anomene Cicilia dela qual hague dos fills e la hu se anomenaue Ermengou: e laltro fill se anamenaue Aluaro lo predit comte Aluaro lo qual fonch molt noble baro: e tambe fonch molt liberal y estremadament valent: e molt en gran manera deligent: e industrios lo qual per la discordia que ella gue tan grandissima ab la primera muller: e per que la lexa ell hague molts anuigs: e treballs: e per etiguesa mori en for en lany de nostre senyor deu. Mil. CC. xlvij. Y lexa lo Comptat en gradissima tribulatio: e discordia: e lo p̃dit rey en jaume pres lo p̃dit cõtat ò vrgell amans sues loq̃ l sa en tẽps de põç de cabrera Y Compte de Vrgell

Universidad de Deusto
Biblioteca

hauia guayat perrabo de Aurebiya filla de don ermengou cõte de Argell la qual ò gracia special restitui lo predit cõtata don Ermengou fill del predit aluaro lo qual hague per muller la filla de dõ pedro de muntcada: e dona a Aluaro germa del predit Ermengou lo Vezcõtat ò Ager e ò z castello: e hague per muller la filla de don ramõ de de Cardona: e lauors era compte del comtat de empuries Hugo qui fonch noble caualler: e regilo pdit comtat molt sauiamẽt: e fonch ab lo predit Rey en Jaume enla cõquesta de mallorques hon morico ab on caualler e apres ò ll fonch cõte de empuries en ponç hugo lo ql fonch molt noble caualler e molt sauiz e molt vẽcedor de sos enemichs e hague grans guerres terribles ab lo vezcomte de rochaber ti: e ab Noliuer de Termens. Lo qual oliuer entra vn dia: a correr lo cõtat de Dampuries ab cent homens a caualls: ab molta gent de peu mas lo predit comte de empuries ab grã poder de sos vassalls encalçant lo enclogue lo dit Oliuer en vn loch appellat etc. e daq nos mogue fins a tant que hague pres lo dit Oliuer ab tots sos cauallers e apres lo dit cõte de Empuries fo ẽ aiuda del predit rey en Jaume en la cõquesta de Valẽcia ab. L. homẽs a caualls a propries despeses sues. E aquest rey en Jaume volent imitar los vestigis: e bons costums de sos pdecessors cõença de moure guerras e batalles cõtra mors: e volẽt mõstrar tot son corz e intẽcio tenia de subiugar la natio morisca: e reduir tota aquella gent que poguera a la sanct a fe chatolica: per tal que lo sanctissimo nom de nostre senyor deu Jesuchrist fos loat exalçat e mantengut conuocacorts generals

Conuocacio de corts generals p cõquistar lo regne d'mallorques.

hon forzen congregats Archabisbes: Hisbes prelats: Barons nobles cauellers gentils homens vniuersitats de ciutats e viles: e daltres gents en gran nombre hon fo determenat: e clos que en lo nom de nostre. S. deu Jesuchrist e dela sacratissima mare sua lo predit rey en Jaume anas a cõquistar lo regne de mallorques lo qual en aquest temps era de mors y encontinẽt lo Rey en Jaume aplegat tot compliment de nauilis ab molta noble caualleria ò catalũya e de Arago e gẽt valerosa de peu vengue a posar siti dauant la ciutat de mallorques e aquella apres de algũ tẽps pres per forza darmes ab la ajuda de nostre senyor deu en lo dia dela festa de sanct Siluestre chalendas Januarij del any de nostre senyor mil. ccxxix. stant papa gregori noue hon moriren molts mors: e entre mors: e catius nengu non escapa. E entrant lo predit Rey poderosament p la ciutat prés lo rey mor per la barba en vna carrrera dela predita ciutat qui no passaue e lauors subiuga ala sua senyoria tota la Illa: e ẽcara seu tributaria aci la illa de menorques e ordenada la terra e stablida de bons deffenadors: e sglesia episcopal: e altres esglesies en les predites ciutats e illa de mallorques dotades de ornaments supretuosos e rendes: tornassen ab gran iucunditat: e victorios en Catalunya loant: e glorificant nostre senyor deu: e la sacratissima mare sua: e apres de altre temps lo predit Rey en Jaume cõuocades corts generals sobre la cõquesta volia fer del regne de Valencia lo qual en aquest temps possey en los mors: e feta delliberacio: e conclusio en aquelles que en nom de nostre senyor deu: e dela sacratis

Dela cõquesta de mallorques fera en la festa de sanct Siluestre ãy mil. ccxix.

Altra cõuocacio de corts per cõquistar valẽcia.

sima mare sua fes la conquesta ab gran gent de caualls e de peu p mar e per terra assitia la ciutat de valẽcia: e finalment com molt la hague opprimida per artellaria: e altres destruiments retes a ell en lo dia dela festa del glorios Archangell sanct miquel en lany de nostre senyor mil doscents trenta vuyt es ver que primer cõquista burriana situada en regne de valencia anno domini. M. ccxxxiij. e conquistada la ciutat: no cẽssa fins a tant hague cõquistat ab gran treball: e perdicio de persones tot lo regne de valencia. E encontinet edifica en la ciutat e regne de valencia esglesies e piscopals e altres moltes loant sempre: e glorificant nostre senyor deu e la sacratissima mare e crexent li tots dies lo animo de conquistar e regnes: e terres de mors per ço vn dia hagut consell e delliberacio de sos nobles: e fidelissimos vassalls en altres corts generals per aço conuocades: e ab gran multitut de homens a caualls: e de peu vẽgue a posar siti ala ciutat de murcia la qual e lo regne de aquella tenien a xima teix mors: e conquista aquella: e tot lo regne en lany de nostre seyor. M. ccxiiij. e fetes gracies innumerables a nostre senyor deu e ala sua sacratissima mare de les victories que tots tẽps hauia obtengudes contra mors en continent edifica enla ciutat esglesia perço que lonõ de Jesuchrist fos loat e exalçat: es veritat que feta a ãsta ãsta ò murcia lo pdit rey ẽ iaume lo dona en casament a sa filla violant la qual casa ab lo infant don Alfonso de castella per tal com la conquesta del regne de murcia se pertanyia al rey de castella p concessio apostolical la qual ciutat de murcia lo predit infant don Alfonso de castella tẽgue per lonch tẽps assetiada e sos vassalls consellar en li ques partis dalli que no la poziẽ hauer: e partissen: e aquest rey en Jaume assitia aquella e la pres segons que ò sus es dit. Aquest virtuos baro rey en Jaume fonch prince excellent virtuos valent e ardit: e molt gracios benigne e piados: e molt valeros bataller: e fo pare de fills orphens guarda: e defẽsor de vidues fartador de pobres sostenidor de barons e homens de honrat linatge deseretats als ql donaua volenterosament: e liberal viles castells e terres de q̃ hagues sen vida honrada per conort de llur pobresa: e de ya que com ell donaua staua mes alegre: e content q̃ com no donaua: e dona al infant en pere de portugal qui era bandeiat dela sua terra la Illa de mallorqs de tota sa vida per ço que pogues viure ab honor lo qual infant a ajuda del Archabisbe de tarragona conquista la Illa de Euiça qui era de mors la qual conquesta feu per aquest rey en Jaume lo qual a xima teix dona a Bret de Marzella qui era noble caualler bandejat lo castell de sanct Lorenç: e lo castell de estagell: e molts daltres semblãts gracies feu les quals serien ogues ò comptar exalça en les terres que conquista de mors lo nom de Jesuchrist per dos milia esglesies que hi edifica: encara vltra les dites esglesies edifica molts monastirs ò diuerses religions e sperituall mẽt Benifaça qui es prop de Morella el pobla: dels Monjos de poblet e a tots los monastirs dels frares predicadors: e menors de tots sos regnes qui en son temps se edificarẽ hi posales primeres pedres nostre senyor deu sempre loant e glorificant e hi dona molt de sos thesors segõs

Dela dõquista de murcia ab altra conuocacio de corts.

Dela donacio en casamẽt del regne murcia.

Lauhors del rey ẽ iaume e com era liberal e donador

Deles esglesies e monastirs edificats per lo rey en Iaume.

Universidad de Deusto
Biblioteca

se monstra clarament en cartes auc
tentiques: e tenia aquest sanctrey
tots los ordens axi de homeus cō
de dones dela senyoria hon ellsos
basts de viandes entenent tots
temps que lo seruici dedeu fos fet
e obseruança sempre fos tenguda
en los dits ordens defensant aqllls
contra totes persones quils fessen
o procurassen damnatge: y entot
loch hon ell anaua tenia gran orde
en son viure: y era Baro de gran
misericordia. E com jutgaue algu
amort de gran pietat q̄ hauia plo-
raue empero per aço nos abstenia
que no fes fer justicia aquest sapiē
tissimo: e religiosissimo Rey ē jau
me fonch hudels bells Rey ōl mō
e fonch baro de gran ardiment q̄
en nengun temps algu no cōegue
ell hagues temor de home viuent
vna vegada entre les altres desba
rata: e vence gran multitud de mo
ros qui volien pendre sa muller: e
ab les sues mans ne mata gran in-
fininitat nores menys aquest virtu
os rey obtengue de nostre senyor
deu molts dons entre los altres fo
molt amat per totes les gents del
mon ell era amat per tartres elpre
garen anas en llur terra perço q̄l
poguessen veure: e prometeren li q̄
li farien gran honor era axi mateix
amat tant del solda de Babilonia
quel desijaue molt veure. E final-
ment pusque nol pogue veure per
sonalment ell lo vee: e vistal per
sos missatgers: e semblantment lo
predit rey ē Jaume tremes sos mis
satgers al dit solda per veure l: e
fonch hu dels missatgers vn caua
ller cābrer seu major appellat bñit
Porter e quant lo dit caualler fo
en Alexandria ab la senyoria o ban
dera del Rey que portaua deuant
si per defensiore per honor lo solda
lo rebe ab gran goig e pagamēt q̄n
hague e seu se posar la seyera real
propsi per honor: e excellencia del
dit Rey en Jaume: e encontinent
lo Solda p̄ga lo dit caualler: e vol
gue que en nom del dit Rey ō ara
go fes caualler son fill en vna esgle
sia de christians: lo qual fill ōl sol
da fonch fet caualler per lo predit
bernat porter celebrada festa molt
solemnament en aquell dia lo p̄dit
Bñt porter tench grans corts en
nom de son senyor mesauant aquest
beneuenturat Rey en Jaume fo
amat per los grechs e per los cr-
minis: e finalment per totes les na
cions del mon personalment: op
missatgers: o embaradors tot ho
me lo volia: o ōsijaue veure: fo amat
per lo rey de França appellat loys
en tanta manera que hun dia per
amor que li hauia lo vencha veure
a claramunt daluernia no molt
luny de mont peller e prega cara
ment que volgues donar sa filla a
son fill phelip Primogenit seu qui
apres fo Rey de França mesauant
lo preclarissimo Rey en Jaume fo
amat e preat per carles Rey de si
cilia quil vengue a veure en la vila
de montpeller: e no resmenys lo vē
gue a venre lo rey ō castella apellat
Ferrando el prega que donas sa fil
la per muller a son fill Hanfos qui
apres dell fonch rey de castella: e lo
predit rey en Jaume ley dona per
muller e finalmēt fo amat per tots
los bisbes qui en son tēps seguerē
en la cadira de sanct pere especial-
ment papa gregori. x. vēgue a veu
re lo predit Rey en jaume en la ciu
tat ō Lio hon se conuoca cōcili ge
neral aqui stigueren los dos vuyt
dies e lo predit Rey deuant lo Pa
pa e los prelats qui alli eren ven-
guts per veure a ell seu sermo e par
la molt sauiament: e gracios a per lo
set de vltra mar: e fonch lo thema

Als dōs d nostre senyor deu que tenia lo rey en Iaume

Sermo fet lo rey ē Iaume deuant lo papa.

del seu sermo: Surge Illuminare
Hierusalēq̄ venit lumē tuū: z glo
ria domini sup te orta est. E aqstes
peraules dites ell explica: e acaba
son Sermo molt marauellosamēt
Y encara aquest excellentissimo:
Rey en jaume hague altre special
do de nostre senyor deu axicō los
seus Apostols car ell entēgue: e sa-
be perfitmat eix sens mestre: e Istru
ctor les diuinals scriptures per
gracia del sanct spirit: e preicaua ē
totes festes del any ē qualseuol ciu
tat: o loch ell se trobas: a honor: e
gloria de nostre senyor deu e dels
sancts molt deuotamēt: e marauel
losa allegant de pas en pas les sa
cres scriptures: e aquelles splanāt
que si fos vn gran mestre en theolo
gia millor dir sermonar explanar
declarar no poguera e nūqua vol
gue oyr Missa ab corties estāt tots
temps agenollat ab dos genolls di-
ent se la missa molt luny del altar
retent se indigne prohibint q̄los ō
casa sua no oyssen missa ōls cācells
cō fan les dones cardeya q̄ per ço
eren sets los cancells: que noy en
tras homene dona loant molt lo p̄
uere diēt missa quis tancaua molt
be en la dita capella. E mes auant
quāta gracia li feu nostre sēyor deu
que nunqua fonch rey ō Arago q̄
ni princep en catalunya qui vil q̄s
mes que ell er rega. lxiij. anys ba-
roniuolment axi que en lo derrer
any dela sua fitant vell cō era por
taua armes es monstraua bon caual
ller contra sos enemichs E dix vn
dia quant l os sarrains vengueren
correr la terra de xatiua q̄ ell iria
contra ells en la sua mula caualcāt
e quels faria fugir a tots ab la cua
dela sua mula mas los moros sen
tornaren que nol gosaren sperar
quant era inflamat aqst sanct rey ē
Jaume en seruir a nostre senyor
ōu jesuchrist: e mori martyr si mes-
ter fos p mantenir la sancta fe ca
tholica dir nos pot ne escriure tāt
hi era ences que jatsia fos vell e de
grans dias vn dia apres hague fet
obediencia al predit papa Grego
ri qui era vengut a Alio del Roy
ne perque lauors se tractaua es or-
denaua quels christians fabessen
passatge contra Moros en la terra
sancta empero no volent plāyer sa
persona en seruir a deu: axi com ha
uia acostumat en sa juuentut mas
regoneixent les gracies que li ha
uia fetes en les sues cōquestes vo
lia passar en lo predit viagte perso
nalment: e aqui finir: com a catho
lich Christia fos derrers dies Lo q̄l
passatge no plague a deu fos cōplit
per los christians aquella vegada p
la qual cosa ell sen torna enconti
nent en sa terra. E aqui ordena en
seu ser charta publica a sō secretari
ço es dela composicio: e diuisio de
sos regnes: e terres que sa ea: per q̄
tots roman guessen en pau e cōtēts
Pere: e Jaume fills seus que hi ser
maren: e consentiren. E la qual car
ta/o trausumpto de aquella es re-
condida en vn dels armaris del Ar
chiu real de bercelona hon estā les
testaments ō facto en dita barca. E
fou feta en barcelōa. xij. Calendas
Setember Anno dñi. M. cc. lxij. E
entre les altres coses es contēgut
en dita charta: que son fill en pere
lo major de dies fos Rey ō Arago
e de valencia. E comte de Barce-
lona apres sos derres dies. E quel
fill segō don Jaume fos rey de Mal
lorques. E comte de Rossello. e de
Cerdanya: e Senyor de Mompel-
ler. La qual cosa desplague molt a
tots los seus vassals. E troba q̄ ja-
mes en sos dies no feu cosa que des-
plagues als vassalls: e sos mes sos si-
no aquesta tant era just e gracios.

J De papa Gregori. x. qu. era en Alesō del Roy nc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

E esdeuench se vna vegada que el estãt malalt en Muntpeller de grã malaltia la verge gloriosa Mare de deu li aparegue ab gran goig: e dix li ques leuas del lit sens tot mal. E encontinent se leua que nengũ mal no senti. Per lo qual miracle a honor dela predita mare de deu dona gran Thesor per ornar la Esglesia de valuert E trobas q̃ molts sancts de paradis no tan solamẽt ajudauẽ a ell quant hauia batalles ab Moros mas encara ajudauẽ a sos vassalls quant se cõbatien ab predits moros. E seguis vn die com ell hagues trẽcesos algũs nobles homẽs e cauallers enlo Regne de valencia entre los quals eren lo noble en Bernat Guilem de entença e altres cauallers de Arago: e cathalunya: e fossen en vn Mũt qui ara es apellat sancta Maria del puig: e tot lo Morisme vengues cõtra ells enla batalla que entre ells fou molt gran los aparegue aq̃ll glorios caualler de Jesu christ sanct Jordi ò molts cauallers ò paradis acompãyat quils ajuda a vençre la batalla per la q̃l ajudanengun Christia noy mori. E aquest vituos era deuot anostre Senyor ò: e ala sua beneyta Mare: e a tots sos sancts de paradis. E entre les altres paraules bones que deya Sẽyor ver deu tot poderos fens menspresar les prosperitats daquest mon: e fens Senyor que no hajam paor deles contrarietats dequest mon Senyor deu tu sies defenedor: e guarda de tot lo poble q̃ mas liurat per regir. sẽyor ver deu en ten en la mia ajuda: e tu Senyor tecuyta de ajudar ala mia flaquesa Gloria sia al pare: e al fill e al sanct sperit per tots tẽps senyor deu tumẽ senya afer la tua voluntat. Car tu Senyor est deu meu eplacia a tu Senyor que yo sia tonseruent Ajudans deu qui est salut nostra gita la tua yza denos. Ider les quals paraules e oraciõs lo feu deu viure longamẽt al seu sanct seruici car visque per . lxxxvij. anys E enla suafi lo predit sanct Rey rebe molt deuotament habit dela sancta religio de deu. ço es q̃ ̃o feu monjoblanch del monestir de Poblet E anans que ell se vestis lo habit se feu vẽir enla vila ò Azezira hõ era detengut ò malaltia son fillen Pere: e dix li. O fill car sapies que yo men vaig a deu mõ creador qui aura merce per la sua misericordia: e axi yot dola bẽedictio et liure lo regne que deu me hauia comanat lo qual he yo regit ab lo seu poder: e ab la sua gracia e merçe. Iprech te fill meu: e amõest te per Jesu christ en tu hajad retura: e misericordia: e bajes amor: e charitat ha les tues gents Cõ lla hon ha amor: e charitat es deu vertaderamẽt per que fill te prech que en tu scena questes coses: perço que deu sie ab tu: e visq̃s fill char ydur ablamẽt ab ell. Fill meu yot liure la mia espasa en senyal ò retura ab la qual tu departes ques mal de be: e liuret la mia Senyere ab la qual te do nostre Sẽyor deu victoria cõtra tos enemichs. E prech te fill meu: que a vises los barons teus Cauallers e les tues fehells gents quiban ami amat coralment e han mes cors: e hauer al seruey de deu e meu: e al teu exalçament hajes merçe dells quant sera mester per que deu la haja de tu: e amels per que ells amen atu: e hajes paciencia e humilitat qui es començament de tots bens prech te fill que tu ò̃jes amar ton germa qui es saui/e boe de honesta vida/e not faça enuejares que yo li haja donat/e man vos ab dolos q̃us ame uaricõ yous he amats. E aço fet lo p̃

dit sãctrey feu portar duãtsi la sancta: e vertadera creu de Jesuchrist que ell hauia en hu ò els seus cofrẽs e com la tench dix fills cars meus al vertader deu me coman que clã ala sua gloria beneygueus deu lo pare lo fill: e lo sanct spirit. A deu misericordios deman que ell vos faça regnar longament segons la sua dreta: e la sua sancta misericordia. E apres lo predit sanct rey se despulla ses vestidures reals humilment loant deu: e cantant altamẽt hun cant qui comença veni creator spiritus. e vestit lo habit de mõjos blanchs de Poblet qui eren alli. E aquimateix ell rebe molt deuotament: benignament: e humil lo p̃cios e sanct cors de Jesuchrist: e tots los sancts sacraments ab grã deuocio. Apres da ço mana: e p̃ga son fill en pere que hagues memoria dela sua anima: e que complis tot ço que ell hauia ordenat en son testament cõ pertany: y en altre manera a honor de nostre senyor deu y en redempcio dels seus dessalliments. Estant axi enla agonia dela mort ell guarda vers lo cell plorant: e dix. Yo senyor deu meu entrare enla tua casa: e adorare lo sanct Temple teu: e confassare lo teu sant nõ seuyor en les tues mãs coman lo meu sperit car tu senyor mãs remut qui est deu de veritat. Senyor deu tu est poder: e tu est regne: e tu est sobre tots los reys e tots coses son subjugades al teu imperi/yo senyor rebi de tu lo regne lo qual ter et: e clã te merce senyor que la mia anima sia collocada ẽ perdurable lum deuãt tu/e clamãt a deu merce re tela anima son creador/e son cors fou soterrat molt hõradament prop lo altar de madona sancta Maria enla seu de valencia Mas apres fo transladat al monastir de poblet/axi com ell ho hauia manat aquest sanct rey com dit es regna: lviij. anys e mori de edat ò lxxxij. anys enlo loch de Algezira dilluns a. xxvij. de Juliol qui es lo tercer dia apres la festa ò sanct jaume: e sanct Cugat en lany de nostre senyor mil. cclxxvj. Apres la mort daquest senyor: e anãs per vn any per tal com la sua fi se acostoua tota hespanya feu gran dol: e no sens raho car gran gent de moros vengueren en hespanya com sentiren a proismar la fi al p̃dit glorios rey los quals moros mataren lo noble Baro don Sanxo Arcabisbe de toledo fill seu/e don Auyo noble Baro de Castella/e molt daltres Barons molt nobles/e lauors se perderen molts castells en Hespanya e gran mal fonch fet per los moros en aquella/E per quant en vida del predit sanct Rey en Jaume se funda lo sant orde dela verge Maria ò la Merce dela redemptio dels catius christians semble ami esser cosa pertinent en aquest loch descriure en quin temps se fũda aquell ne qui fonch lo fundador/ne lo primer qui pres lo abit del dit orde ne qui ley dona ne encara qual papa confirma aquest sanct orde dela merce/perço dich que lo primer fundador e istituidor fo lo glorios etãt estimat/e amat rey lo rey en Jaume vulgarment apellat lo grã cõquistador/e amador/e defenedor dela sancta se catholica lo qual encara que no sia canonizat per hauer ell tan sanctamẽt viscut/e obrat/e fets miracles en sa vida p̃ tots los chronistes e historics/e altres qui dell han scrit es apellat rey sanct/no es donchs poca la gloria: e hõr e a tots los religiosos del predit orde dela merce q̃ p̃ tal rey/e senyor e sanct aquest orde sia fundat lo qual rey en

Quant cẽps regna, ne quã vis que mori.

* Dela vera creu e deis sacramẽts dela esglesia q̃ lo rey en Jaume feu portar.

Orario del rey ẽ ian me estãt ẽla agonia dela mort.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quest orde sia fundat lo qual rey en
Jaume lauors era senyor ò mont
peller e mogut de deuotio q̃ lo pre
dit orde fos principiat auctorizat e
priuilegiat sabent que en ciutat de
Barcelona hauia vn home de san
cta vida apellat pere Nolasc⁹ nadiu
del mas delcs sanctes puellees ò l
bisbat de sanct papol : qui en lati se
diu papuli Ara vila apellada axima
teix mas deles sanctes puelles situ
ada entre carcassona e Tolosa: la
uors pretitulat ciutada de Bar
çalona al qual Pere Nolascus per
la sua sancta vida no tenit muller
viuent com a religios e desijant cõ
plaure al dit rey en Jaume qui cer
caua home ò sancta vida: per regir
e gouernar lorde deius scrit lo dit
rey feu dõar lo habit quis diu huy
de nostra dona dela merce dels ca
tins christians per aquell reuerẽt
e home molt virtuos : e de sancta
vida apellat mestre ramon ò pena
fors frare conuentual del monastir
de preicadors quin tenia poder de
nostre sanct pare: es trobaua pro
uincial de tot lorde de preicadors
e lo qual habit entreuenint en aço
lo bisbe de Barcelona quis apella
ua Beren guer de palou : e hi posa
la sua auctaritat: e decret pres ab
gran deuocio lo dit pere nolascus
en la esglesia chathedral de sancta
creu dela ciutat de Barcelona pre
sents lo dit rey en Jaume : e gran
multitud de poble. iiij. idus Augus
ti ço es a. x. de Agost festa de sanct
Lorens anno. M. ccxviiij. pontifi
catus pape honorij tertij. anno secũ
do e volgue lo dit rey en Jaume q̃
lo dit orde a instancia sua lauors pn
cipiat se regis segons lo orde: e re
gle de sanct Augosti dela qual era
molt deuot. E que lo dit pere nolas
cus: e tots los frares que ell prẽgue
re en dit orde axi presents com e s
deuẽidors portassen habits ò drap
blanch ab lo scut en los pits apart
de fora hon fossen pintedes: o teri
des les armes del rey ò Arago : eq̃
totes les rendes : e pecunies que
acquirirẽ: ols forẽ dades fossen cõ
uertides en redemptio de catius
Christians detenguts : e presos p
infels deuides primer les despe
ses necessaries per sustentacio dela
vida de dits frares: e de llur fami
lia: e del redẽptor que tremetran
per trauren los dits frares: ò llur
familia e del redemptor que tre me
tiran per trauren los dits catius
e portar los en llurs cases : e lo qual
rey en Jaume pus era fundador: e
cap del orde volguecõ dites portas
sen los frares del predit orde dela
Merce com huy endia porten les
armes del rey de arago: e per ço do
na al predit orde no solament ell
mas altres reys de Arago succes
sors seus segons se troba en lo real
archiu ò Barcelona molts priuile
gis e rẽda faent los exempts ò mol
tes coses com aquell qui ere mo a
mador del predit orde dela merce
e comes dit instituidor: e fũdador ò
aquella fundacio ò l qual orde fonch
en lany cõja es dit. M. ccxviij. Ea
ri podem dir vertaderament q̃ lo
primer frare del dit orde fonch lo
dit frare pere nolascus. Apres en
lany mil doscents vint y nou lo pre
dit sãctissimo rey ẽ Jau. tremes p
Ambaxador lo dessus scrit mestre
ramon de pena fort confessor seu/a
papa Gregori noue qui lauors se
trobaua personalmẽt en perusa ab
tal instructio que li demanas cofir
macio del dit orde : y encontinet q̃
mestre ramon de pena fort hague
suplicar la sanctadat del dit sanct
Papa Gregori trobant lo en pe
rusa com dites lo papa atorga la p
dita confirmacio la qual mestre ra

me ensemps abla regla ò sanct Au
gusti que lo papa li dona per lopre
dit orde fos sots aquesta regla de
sanct Augusti: e aquella tengues: e
obseruas la dat. dela qual bulla fo
en perusa a. xvij. de Janer festa ò l
glorios Abbat: e confessor sanct an
toniço es sexto decimo chalendas
februarij. Anno anat. domini. M.
ccxxx. pontificatus sui Anno octa
uo: et a fundacione predicti ordinis
Anno vndecimo mensibus quinq̃
et diebus septem : e per memorar
los actes e literats homẽs dignes
ò memoria quis faerent e concorre
gue deu dies lo temps dels tals
predits. Lxiij. anys que regna
lo dit sanct rey ẽ Jaume scriure a
quells que ala memoria mia ven
dran: e faent mentio de aquells pa
pes qui en lo propdit temps forẽ re
gnant lo predit Rey en Jau
me per ço pos aci que en temps de
papa honori terç Inmedat succe
sor de p̃pa Innocent terç lo qual
papa honor fonch fet papa en lãy
M. ccxvij. e segue deu anys set me
sos e tretze dies foren entre les al
altres coses les seguents la ciutat
de hierusalem en lany. M. ccxix. fo
del tot destruida: e derrocada per
cordiri fill del gran solda exceptat
lo temple del senyor que romas in
tegre: e aquesta fonch la quinta ò s
tructio : e volent destruir lo sepul
cre ò nostre senyor deu Jesuchrist
pregat: e supplicat per los christiãs
cessa de no ser hidan y en lãy. M.
ccxxiij. Loys fill de Phelip Rey
de França en aquest any mort son
pare en son loch succeit regna qua
tre anys y en continent que regna
entengue ab summa diligencia de
complir la testamentaria voluntat
del rey son pare y entre los altres
legats paga aquests ço es al rey ò
Anglaterra apellat Joan paga se
xanta mil liures de Argẽt de mo
neda de paris e ala Milicia del tem
ple qui lauors flozia : e apres tots
los templers son estats destruits
altres tants sexanta mil liures de
argent dela dita moneda e al hospi
tal de hierusalem altres tantes
cinquanta milia liures e molts al
tres legats feu lo predit rey phelip
de grans sumes de moneda los q̃ls
si scriure los volgues ocuparẽ mol
tas criptura: es empero de notar lo
ques segueix en temps del predit
papa honoritço es que Joan Rey
de hierusalem anant a sanct Jau
me de galicia passa per Barçalona
e aqui per lo predit rey en Jaume
e per Sanxo Rey de nauarra quis
trobaua en Barcelona hon era vẽ
gut per veure lo predit Rey en jau
me e per tots los prelats Barons
e ciutadans fo acullit molt hono
rablement: e mes se segui ẽ aquest
temps ò papa honori que ell mana
a Loys Rey de França e a conra
do Cardenal legat que conuocassẽ
Concili general en paris en lo qual
mana esser reuocada per auctori
tat apostolical la indulgencia la q̃l
era estada instituida en lo concili de
letra contra los heretges de Albã
ges e aprouà Ramon comte de to
losa catholich en la fe lo qual ell e
tots los seus se eren reconciliats a
la esglesia: e feta pauper tractamẽt
del Archabisbe de Narbona ab ell
a ço es ab la esglesia y en aq̃st tẽps
mateix fo fet tan gra terra tremol
en chatalunya e signãtmẽt en bar
celona molt grã seccada que totes
les fonts per hon ve la yagua ala ciu
tat se exaugaren y astech grã tẽps
la ciutat freturosa day gua car p
lo gran terratremol les venes de
la terra estauen vbertes e fins forẽ
tornades a llur esser la yagua no po
gue manar ala ciutat. ¶ En aquest

Del rey loys de franca e ã son pa re philip p.

Universidad de Deusto
Biblioteca

temps mozi Guillem folch vezcõte de Cardona lo qual era stat fill de ramõ folch vezcomte axi mateix de cardona e de isabel filla de ermengou comte de Vrgell muller sua Aquest guillem folch lexa dos fills lo major apellat ramon folch succeí en lo vezcomtat de cardona lo segon fonch senyor de malda ò sancta linea:te de Lozens:te mes lexa tres filles la primera appellada Gueralda la qual fo muller dẽber tran sagua senyor de berga:la segona apellada Bibiliate fo muller dẽ guillẽ de Anglesola senyor de bell puig. La terça apellada Beatriu fo muller del senyor de mata plana en aquest temps ponç de Cabreta comte de Vrgell ab riger Bernat vezcomte de castell bore ab lo comte de foix:te ab lo comte de pallas:te ab molts altres barons de Cathalunya:y de Arago faent li valença faea guerra al predit Rey en Jaume per tal com no li restituya lo cõtat de vrgell lo qual lo rey en pere pare del predit rey en Jaume se auia pres: Y en lany. M. ccxxv. la gloziosa sancta clara instruida en les coses diuinals per lo glorios sanct franceschso tenguda primer en la ciutat ò Assis òla qual ella era natural en gran veneratio:e aps extenent se la fama de la sua sanctedat per tot lo mon fins en lo temps de papa honori terç e de papa gregozi noue los quals per la sua fama e virtuts moguts de zel diuinal donaren en aquella moltes graties:te honors e finalment apres mort sua Papa Alexandre quart in sanctorũ catalogo eam aggregauit et eius dici festum pridie idus augusti quod est. xij. Augusti celebrari mandauit. En lo temps mateix òla predita sancta clara viuia sancta helisabet filla del rey de Hungria esposada de lathigani comte ò turingia la qual encesa en tau gran amor de deu y la sua doctrina e instructio sancta obtengue del predit Papa Gregori que renuntia al spos terrenal: e ala gloza mundana:te pres spos celestial ço es nr̃e senyor deu Jesuchrist: lexãt totes les vestidures que portaua põpo ses prenẽt ne altres humils e mẽys pread ala jactancia sua que tenia en les riqueses axi com era noble en lo mon se feu al mon inoble e axi com a persona de aspre vida e gran sanctedat desliurada del fluix e gran mal de la solicitud terrena ab totes ses forces cõ a bona christiana se dona tota a les obres de pietat en les q̃ls marauellosament e sanctament perseuerant fins ala mort fini sos derrers dies:te per ço lo predit Papa Gregozi la canoniza com feu lo p̃dit papa Alexandre sancta clara:te mana fos celebrada festa de aquella en lo. xiij. deles chalendes de Decembre que es a. xviiij. de Noembre Papa Gregozi. ix. fonch successor immediat al p̃dit papa honoriterç en lany. M. ccxxvij. segue quatorze anys e tres mesos. E aquest papa gregozi noue canoniza en lo darrer any del seu pontificat aquesta sancta helisabet filla del rey de hungria: e sanct domingo mestre prouincial general de lorde de preicadors e sanct Antoni de padua òl orde òls menors: y en lo temps de aquest papa gregozi mozi Vuno sanc comte de rossello sens infants e fo soterrat en la esglesia de sanct vicent debãy elles:te lexa hereu del comtat ò rossello: e de tot ço del seu lo predit sanct rey en jaume en aquest temps mozi en. G. esparet Archabisbe ò tarragona lo qual fonch ala conq̃sta de mallorques emprat per lo predit rey en Jaume lo qual acompan

ya ab gran gent darmes al qual Archabisbe succehi en Ramon Guillem de muntcada. Aquest archabibe ò Tarragõa guillem Ramon de montcada apres poch temps passa ab grans nauilis contra los Sarrahins de la Illa de euiça: e la pres engita los Sarrahins e la pobla de Christians en aquest temps fonch en Cathalunya tan grandissima gelada que en tota la terra noy romangue arbre ne ninguna herba viuz: e moltes gents se estertiren per fret: e comença a. vj. deles chalendes de Janer e dura set dies continus. En aquest temps en hespanya: y en França e majorment en Equitania fonch tan grandissima fam quels homens manjauen herbes com abesties:e lo seste del forment en Jdoyties valgue cent sous e a qui mateix molts mozir en de grandissima fam: y eren cremats del sanct foch. E en aquest any mateix valgue en Barcelona la quartera del forment. lxxx. sous e del ordi. lx. sous. En lany mil. ccxxxj. mozi en la ciutat de padua lo glorios sanct Antoni lo qual era natural de hespanya nat en la ciutat de hulyxbona e del horde de frares menors visque en lo predit orde molt sanctament y en vida y en mort ha fet:te fa cascun dia grans y admirables miracles. E per experienciase veu tots dies que los qui son posats en gran tribulacio o congoxa de alguna cosa hauran perduda reclamant lo ab deuocio o faent dir vna Missa en la sua Capella ab los seus responsos: o encent li algun diner de candeles aconseguexen repos en llur animo en tant que la cosa perduda se troba. Aquest sanct Antoni fo canonizat per lo predit Papa gregozi. En aquest mateix temps pa gregozi qui primer se nomẽa ne vgolino y era abisbe de hostia: y cardenal hauent differẽcias ab federich emperador volgue celebrar concili pero perque lo dit Emperador hauia tancats y presos los passos trametedos cardenals la hu nomenat Jaume bisbe de prenestina: e otho ab molts altres plats vltra mar en soccors de la sancta isglesia los quals per manament del emperador fozen presos en la mar dels pisans y submergits en dita mar: y seuerant lo Emperador de persẽguir la esglesia lo dit Papa gregori lo excomunica en aquest mateix temps ò papa gregozi fonch vn home en sicilia segons se lig ques nomen aue nicolau pescie loqual viuia en mar com si fos peix ni mãco podia estar molt fora de la ygua: e reuela moltes coses secretes del mar als homẽs. En aquest tems de papa gregozi noue comẽça la guerra ò predit sanct reyẽ Jaume ab lo rey moro de mallorq̃s la causa fo aquesta que pertint de tarragona dues sagnies de catalans faent lur via per la mar venguer en a vna illa apres de mallorques apellada euiça hon trobades vna galera e vna galiota del rey moro de mallorques carregada de fusta p a fer galeres a q̃lles p̃ses fugint vẽguerẽ ẽ catalũya ap̃ la qual cosa lo p̃dit rey ò mallorq̃s irat p̃ngues vna nau ò mercaderies molt richa la q̃l era de mercaders de Barcelona venguda de Bugia la q̃l òscarregaua aq̃ mateix en aps armades galeres ò moros a q̃lles cossejant p̃nguerẽ vna altra nau ò mercaderies molt rica la q̃l era de mercaders ò barcelona que anaua en ceptela qual cosa lo Rey en Jaume ab los prohomẽs ò barcelona entesa encontinent tre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mes al prenominat Rey moro sos
Embaxadors pregant lo li retes ses
naus ab tot ço q̃nt hauié ds o ll llur
En altra manera quel desafiaua
mas lo Rey de Mallorques ha-
gut consell dels senyors merca-
ders genoues os pisans e pensals po
sants quel poder del Rey de Ara-
go era no res al seu de nega als mi
ssatgers la demanda llauors los mi
ssatgers o Embaxadors partir de
alli: e venguts en la noble Ciutat
de Barcelona en presencia del sen
yor Rey en jaume e de tots los sen
yors Barons: e prohomens de Ca
talunya relataren llur Missatge-
riato Embaxada dela qual com lo
senyor Rey hague entesa la inten
cio del senyor Rey empero fonch
molt alegre y content: per ço que a
na per veure la religio christiana
ab molta caualleria e abatallar per
ço encontinent ell conuoca cors
generals en Barcelona ans ds la na
tiuitat d Jesuchrist: a tots los plats
barõs: e ciutadãs ds l seu regne p a
vn parlamẽt e cõsell sobre lo passat
ge d mallorq̃s ẽtãt dins poch tẽps
tots los barõs plats cauallers: e ciu
tadãs d catalũya ajustats ẽ Barce-
lona al parlamẽt lo ꝑdit rey ẽ jaume
d uãta q̃lls ꝓposada la injuriosa vitu
pacio q̃l rey moro d mallorq̃s li ha
uia feta e cõ ell p vẽjar aq̃sta ijuria
e dãnatge hauia ꝓposat ab grã ar-
mada anar cõtra aq̃lls li atorgarẽ
d passar ab tot llur poder ꝑmeramẽt
lo Archabisbe d Tarragona hi p-
mes d passar ab cẽt homẽs a caualle
ab. M pahõs: lo bisbe d Barcelõa
ab. xc. Cauallers e mil peõs: lo bis-
be d Girõa ab. xxx. cauallers e. ccc
peõs lo ardiach a d Barcelõa. x. ca
uallers e. cc. peõs: e lo sacrista ab. x
xv. cauallers: lo sacrista d girõa ab
x. caualiers: e tots los altres plats
cascu segõs son poder se offeri d pa
ssar ab lo rey é jaume cõ mils arreat
pogues: ẽ aps los cauallers dl tẽple
ꝑmeterẽ d passar ab lo ꝑdit rey en
jaume ab. xxx. cauallers: e. xxx. ba-
lesters a caual. Itẽ en nuno sanç
cõte d rossello ab. cc. Cauallers: e
ab multitut d peõs. Itẽ lo cõpte d
empuries ab. lxxx. cauallers e. xx. ba
lesters a caual. Itẽ é ramõ vezcõte
d mõtcada valẽt caualler ab. c. ca-
uallers: e ab multitud d homẽs de
peu. Itẽ ẽ guillẽ ramõ d mõtcada
ab. xxv. cauallers e molts peõs. Itẽ
ẽ bernat d sancta maria d torroella
d montgri. xx. cauallers e ab molts
peõs: e moltes altres valẽces ꝑ al
tres forẽ fetes al rey en jaume occu
pariẽ molta scriptura si aci les ha-
uiẽ totes a posar. E oydes totes aq̃
stes valẽces dls seus barõs: e vas-
salls del rey fo molt alegre: e cele-
brades festes d nadal ab grã alegria
mana an ramõ d plegamãs ciutada
d Barcelõa q̃ apar ellas: fustes: e al
tres arreus d mar. Los noms ꝑ ni
cioses e diabolichs de Guelpos:
e Gibellins a gran interit e destruc
tio de bẽs: e persones d tota la Ita
lia suscitarẽ en lany. M. ccxxxvij.
p dos germãs alamanys stants en
grã discordia: e tumult u lo ꝑdit pa
pa Gregori: e federich Emperador
procurant ho aquest Emperador
per que lo foch dela discordia se en
sẽgues major com dõchs lo dit fede
rich Emperador perseguis ab ani
mo de enemich lo predit papa gre
gori: e per aço totes les ciutats de
Italia stiguessen en armes y en a-
quelles hagues mes grandissima
diuisio desijant saber quals er en de
la sua part: e quals ab lo papa p q̃nt
la factio: e diuisio era feta en dues
parts: ço es vna tenia lo nom de
Guelph: e la altre part tenia lo nom
de Gibelli: axi que Guelph fauoria
ala esglesia molt terribla ment: E

Gibela lemperador de ques segui
que los florentins prẽguerẽ los dits
dos noms en llur diuisio car la ma
jor part de florença qui tenia lo go
uern o sceptre fauoria al papa: e los
nobles al Emperador ço aquesta
major pars mes ẽ exili e bãdeja tots
los nobles cauallers de florença
affauorints ala part dels gibellins
E aço fet los pisans qui fauorien
al Imperi expelliren dela llur ciu
tat tota aquella part dels guel-
phos. E per exemple dels quals
guelphos: e Gibellins moltes ciu
tats faeren aço mateix de ques se
guiren ala republica grans dam-
natges e plagues a nostre senyor
deu que aquest odi inueterat e di-
uisio de tals / ho semblants noms
fos extincte fora gitat no solament d
les terres de nostre sanct pare mas
en cara de totes les senyories: e
potentats. E diuse que de aquesta
perniciosa e diabolica nominatio d
guelphos e Gibellins Bartol jur
is consult. ne ha fet vn tractat a-
pres viuint Papa Celesti qui fon
creat Papa en lany de nostre seny
or deu. M. cc. xlj. qui segue tant so-
lament deuuyt dies: e apres vaga
la seu apostolica per. xxj. mesos cõ
per captura dels Cardenals la e-
lectio de Papa fonch dilatada no
he legit si haja res seguit digna de
memoria. En lany. M. cexxxxiiij.
fonch feta electio de Papa qui fon
appellat innocent quart e segue. xj.
anys y tres mesos e sis dies dins
los quals recordem hauer legit es-
ser fetes les coses seguents. En lãy
M. cclij. pridie Chalendas Maij ço
es en lo derrer dia de Abril lo glo-
rios sanct Pere de la patria de ve-
rona del orde de frares preycadors
solemnet e gran preycador: e defen
sor d la fe catholica cõ ab vn cõpãyo
seu frare vengues a Mila ꝓlo cami
encontra Arrians heretges cõtra
los quals diuerses vegades ell ha
uia preycat per fer los venir al ver
tader lum de la fe catolica: e aquests
en continent pus lo conegueren
lo mataren de que a conseguir coro
na de martiri p sanctedat del quale
molts miracles lo predit Papa in
nocent en lo seguent any ço es de
M. cc. liij. lo dit sant pere in sancto
rum martirum numero aggrega-
uit. En aq̃st temps mateix de sanct
pere martir floria lo grã hystorich
e Theolech del orde d preicadors
appellat vicent historial natural d
Burgunya ha scrits molts libres
e los de que tinch recort son qua-
tre volums sluespecula de omni sci
bili materia. s. doctrinale Morale
Naturale: e historiale que vsq̃ ad
annum domini. M. ccliiij. perdu-
xit. En aquest mateix temps con-
curria hũ frare del orde de cistells
appellat marti de gran doctrina: e
singular vida tengut p tota la cort
romana en gran reputacio ha com
post historia breu la qual la apellada
martiniana Jatsia los frares de p
hicadors segons se diu aquesta la or
attribueixen a hun Bisbe de llur
orde appellat Marti. En aquest ma
teix temps floria Alexandre de vil
la dei del orde dels menors e mes-
tre en sacra Theologia aquest mes
tre Alexandre compongue aquell
libre vulgarissimo lo qual volgue
que fos nomenat doctrinal de deu
ẽ aq̃st tẽps mateix viuia Alexãdre e
d ales irrefragable e grã doctor d
patris lo q̃l mogut de deuocio en
los darrers dies dela sua vida rebe
lo habit de lorde dls menors d ari
mor religios ab la bit d. s. francesch
Com fos accutissimo docte per ma-
nament del predit papa innocent
compongue vn libre apellat summa
de theologia copiosissima e molt es-

De tẽps de papa celesti quart.

De tẽps de papa Innocẽt quart.

De alexandre dictador del doctrinal.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De tēps de papa Alexandre quart.

tinada elaqual diuisi enqtre parts y encara ha postillat lo vell/ e nouell testamen ten lany ò nostre seyor mil. cclv. fo elegit Papa Alexādre quart e segue Sis Mesos e cōes dessus es dit aquest papa canoniza sancta Clara de Assis dexeble ò sanct francesch: en aquest temps de papa Alexandre quart lo predit sāt Rey en Jaume partint de montpaller ab gran cauallaria ana alugdun per visitar sanct lois Rey de França lo qual hauia poch era vengut de vltra mar: e visitant aquell vees cosines ço es Margarita Reyna de França muller del dit sanct rey: e sa germana muller de Carles filles de Ramon Berenguer comte de proença: e Joana muller de Alfonso germa del dit Rey filla del comte de Tolosa totes aquestes tres dones eren erides dela casa de Arago. En aquest temps fon gran secada en hespanya e grā fam e moltes persones mozirendefam equasi no romas bestiar en tota la terra perço com per secada totes herbes e arbres erē mozts: en lāy de nostre senyor. M. cclxij. mort lo dit papa Alexandre succehia aqll vrba quart gallicus lo qual segue tres anys vn mes: e quatre dies e institui lo Offici de corpore christi ab les Octaues te processons: e celebres en la festa dela visitacio dela verge Maria Item en la festa dela trāsfiguracio y en la festa dela concepcio dela verge Mare de deu: e mes en la festa de corpore christi: e axi en equestes quatre fe[illegible] del āy se celebre lo dit offici: en lo temps de aquest Papa vrba ço es en lāy de nostre senyor. M cclxiiij. floria albert grande nacio de sues os ratipon en ls episcopus y del orde de preycadors: e fonch home de infinida etāta doctrina que excellia tots los mestres ò paris hon per molt temps legi publicament theologia e philosophia en tant que molts ò rebles seus foren dotats ò moltes virtuts e sciencies: y entre los altres aquell gran illuminador dela esglesia sanct Thomas de Aquinori mateix del ordę de preycadors ha scrit molts libres que seria larga cosa aquells aci explicar visque lxxx. anys E mozi en la ciutat ò colunya en lany de nostre senyor mil cclxxx. Al predit Papa vrba succehi Papa Clemēt Quart segue tres anys noū mesos. Exxj. dia y era natural de Narbona dela qual fou Bisbe apres dela mort de sa muller dela qual hague filles: e fo primer juristeque excellia tots los juristes ò França e aquest papa fo home ò molta doctrina: e sanctedat: e tot lo temps dela sua vida despes en dejunis vigilies oracions: e altres bones obres.

De tēps de papa clemēt qual q̄ hague muller

Poder demonstrar major dela bona vida sanctedat e humilitat de aquest papa clement: e sia exemplials qui seran promoguts en la esglesia sancta en dignitat / officis/ beneficis y ò molta rēda e rebuda pos yo aci lo quem occorre hauer vist e legit ab bon perdo dels legidors los quals prech me tenguen p excusat car tot lo que yo posare o dire ò eclesiastichs no sesguardara sino als mals car cert es que nia aguts e ni ha de bons q̄ fā la distributio de llur renda millor que yo no poria dir ne scriure e axi yo no poria acires en perjudici dels bōs eclesiastichs mas dels molt mals dels quals ni ha ja haguts: e ha huy en dia alguns ricassos e desmesiats y plens de superbia no considerāts don venen ne hon estan ne a hon hā anar/ e viure eternalmēt

Ans per esser reputats homens ò honore monstrar que no son descēdents de pagesos ne manestrals ne de infimo linatge tot llur studi meten ò conuertin tot lo que hā guanyat: e aplegat dels bens del crucifix en compres de censals terres e propietats e renda per quen engrexen algu o alguns dellur linatge quis facē ciutadans o cauallers los quals valria mes fossen Menestrals: o artistes/o pagesos qui vissquessen be segons llur stat e ferlo hia bon prou e be que no apres cō tot los fa mal prou: e mal be: e llavors fan parlar la gent dient nols plangauque bens eren mal acquists: e robats com fossen ò els pobres de Jesuchrist als quals per titol ò berencia pertāyen car los hereus dels bens de Jesuchrist son los pobres: e aquests tals ecclesiastichs axi engrexats: e plens de pecunia seguexen Jesuchrist no ab pobresa com diu sanct Hieronimi sti auro suffarcinati christum pauperem sequūtur/o miserables que distribuit axi la pecunia com dit es los valguera mes esser stats pastors de guardar bestiar en les muntanyes o: hauer hagut altre minimo offici que no esser se mesos en tan gran labarintho ò perdre llurs animes per hauer tan mal administrats e ò stribuits los bens del crucifix y en car a los tals eclesiastichs no hā cōsciencia ne vergonya de casar llurs germanes: o nebodes: e ales vegades filles llurs si ni haura prestents les per nebodes ab homeus de honor o juristes/o ò casa de Rey per quesle estimats donāts en aquells del bens del crucifix en mes suma o cantitat que no deurian: e seria droudonassen com donar haguessen segons lo linatge don venen de cent en doscents fins en trescents liures com feu aquest benauenturat Papa Clement qui per esser home docte: e de sancta vida fon promogut en la supprema dignitat que es Papa en la qual viuint tota la renda leuant ne primer tot lo q̄ era mester per son viure: e familia poca que tenia distribuhia entre pobres. E q̄ sos parēts e amichs no erorassen ne cregussen que p ell esser sublimat en tan gran dignitat los donas grans riqueses: si no tant solament tant com llur cōdicio: y estament requeria feu vna epistola a vn seu nebot quis tenia p benauenturat en aquesta vida de hauer aconseguit honcle Papa la qual epistola es del tenor seguent.

Clemens Episcopus seruus seruorū dei Dilecto filio Petro Brossò de sancto Egidio salutē etc.
Multis de nostra promotione gaudentibus: nos soli sumus qui certius immensitatem oneris expezimur. Et iccirco quod alijs gaudiū nobis metum subministrat: e fletū sane vt scias qualiter his auditis ò beas te habere: scire te volumus quod humilior solito ò bes esse neq̄ enim quod nos vehementer humiliat debet nostros extollere maxime cum honor hui? seculi momēta neus sicut ros transeat matutinus nec ad nos te nec fratrem tuū vel ex alijs nostris aliquem venire volūmus sine nostro speciali mandato: Quia spe sua frustratus si secus venire presumeret oporteret redire confusus. Sed nec in tuo sororis nuptijs gradum queras propter nos altiorem. Nec enim nos haberes Propicios nec in aliquo Adiutores: si tamen eam filio Militis simplicis desponsaue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ris in trecentis libris turon tibi proponimus subuenire. Et si altiora quesieris: nec a nobis denariuz speres vnum: et hoc ipsum secretissimum esse volumus. Et tibi et matri solummodo notum esse illud etiam scias quod nulluz nullãq; de sanguine nostro sub nostri sublimatione obtentu inflari volumus sed tam mabiliem quam seciliam illos viros hẽre volumus: quos haberent si essemus in simpli ciclericatu. Sibiliã visita et dic ei quod locum non mutet sed remaneat apud susam ⁊ omnem maturitatem ⁊ hitus honestatem obseruet ⁊ preces nobis pro aliquo non presumat assumere nãet ei p quo fierẽt essent inutiles Et ipsisque rogauerat dãnose. Et si forte per aliquos ex hac causa munera offerentur ea respuat si vult nostram gratiam retinere Saluta matrẽ ⁊ fratres non scribimus tibi nec familiaribus nostris subbulla sed sub piscatoris sigillo quo romani pantifices in suis secretis vtuntur Datis. perusij in festo pentecoꝫ ⁊ fẽlicitatis.

Hanc epistolam sanctissimus papa clemens quartus nacione narbonensis ante guido fulcodij vocatus vrbano quarto surrogatus sedit ãnis tribus mẽsibus nouem diebus viginti vno hic pri? erat iure consultus ⁊ conjugatus quia b vxore liberos suscepit qua defuncta ad episcopaut: ordinde ad cardinalatũ ⁊ tandẽ ad ipsam põtificatus dignitatem euectus est misit cuidam nepoti suo: quam scriptam comperies in quodam libro Sachristię mõasterij p̃dicatoꝝ Bar. folio. ccxxx. estꝫ ligatus cum chathena recondatus intra Armarium vulgo dictũ ols missals Obit hic papa clemens Anno domini. M.cc.lxv.

En aquest temps de papa clement quart soren grans mortaldats en catalunya: e lauors mori en guillẽ senyor de ceruera sens infants ⁊ e sorenl egitims y naturals ⁊ e lexa ceruera al predit sanct rey en Jaume: e distribuit tot quant hauia en trelos Monastirs de poblet ⁊ e de sanctes creus e dels templers fo soterrat a poblety en aquest temps mateix moriren en pere de mõtso en. G. de cardona: e molts altres barons. En lo temps de aquest sanctissimo Papa clement: ço es en lany de nostre senyor. M. cclxviij. excellia sanct Bonauentura del ordedels menors general ministre e theolech eminentissimo e cardenal Bisbe Albanensis: e vltra la sua sanctedat soper tot lo mon hagut per home de gran auctoritat e ingeni clarissimo lo qual ha scrit sobre los quatre libres de sentencies e ha cõpilat la historia major e menor de sanct francesch e les cõstitucions del ordde: e diuersos altres libres ha scrit fructuosos a ecclesiastichs ⁊ e seculars. E per los molts miracles afets y encara per hauer trobat del seu cors incinerat lo cor incorrupte papa sixto Quart ha canonizat aquell en lany de nostre senyor. M. cccclxxxij. Mesauant enlo temps de sanct Bonauentura floria arimateix aquell altre angelich e gran doctor sanct Thomas ò aqui del ordde ò prehieadors de reble de Albert gran y en lo studi de Paris hague en doctrina lo primer loch fo de linatge de comtes e de grans senyors de apullatre ha scrit innumerables libres qui son gran lũre doctrina no solamẽta mestres en Theologia mas ha tota persona Christiana ⁊ e ha set grans y inumerables y diuersos mira-

De pere de tarantasia.

cles axien vida com en mort e fina sos derrers dies en lany de nostre senyor deu. M. cclxxiij. Y es stat canonizat per lo sanct pare Papa Joã. xxij. E no res mẽys en aquest temps de papa clement ço es en lãy mil. cc. lxx. viuia lo senyor pere de tarantasia natural del ducat ò burgunya a rimateix del orde de preycadors gran theolech e doctor ⁊ e apres munta a papa e fonch apellat innocentius quintus e preicant en senyant: e scriuint molt en paris fo reputat per molt gran: e saui doctor. En lany de nostre senyor mil cclxxj. fo creat Papa Gregorius x. segue quatre anys dos mesos ⁊ e deu dies e per aquest papa gregori en lany. mil. cclxxij. a londres se tẽgue concili general enlo qual loch sanct Bonauentura stant cardenal Albanensis rette la anima a nostre senyor deu en aquest temps de papa Gregori decimo com lo sanct rey en Jaume que ramon benet berenguer comte de foix fos ò tengut en preso per lo rey de françа appellat phelip son gẽdre ⁊ e que lo predit rey phelip se hauia prestor lo comtat de foix vengue molt acompanyat ⁊ e honrada mẽt a Tolosa honera lo rey de françа e pregali que lexas lo Predit Comte e quel restituis a son comtat la qual cosa lo rey de françа p amor del rey de Arago benignament atorga ⁊ e axi lo compte de foix recõsiliat al rey de françа recobra la sua terra e fonch fet encontinent nouell caualler p lo rey de françа ẽ presencia del sanct rey en Jaume mort lo dit Papa Gregori succeyli papa Innocent quint anans apellat petrus de tarantasia segue cinch mesos y dos dies en aquest temps de Papa innocent quint lo predit rey en Jaume feu donatio a

De tẽps de papa gregori nix.

a Jaume fill seu menor del regne ò la gẽtil Illa ò la ciutat ò mallorqs ab les illes de de manorques ⁊ e de Euiça lo qual regne lo predit rey ẽ Jaume en edat de adolescentia cõquista dels sarrains axi com dessus es expressat. Itẽ li feu donatio dels comtats de rossellor ⁊ e de cerdanya de conflent de vallespir e de cobliura e dels vezcomdats de Milan e de badarre e dela baronia de montpeller en franch a lou la qual donatio apres fonch en grandant: no es an franch a lou monpaller ans es per feu dela sglesia de magalona Papa Adria quint succebi al predit Papa innocent segue. xl. dies. Apres succebi en aquest satet Papa Adria Joan. xxj. Papa de natio portugues segue vuyt mesos Entemps de aquest papa Joan. xxj Ferrando sanxis fill natural ò l predit rey en Jaume posa discordia entre lo rey en Jaume son pare lin-sant en pere primogenit germa seu animant tots los barons del regne que faents guerra al rey e a son fill lo priuassen del regne ⁊ e de la vida per ço que ellsos rey prometẽt als dits barons de seruar lot lurs priuilegis e franquesas y en cara ampliar los aquells si per fauor llur podran aconseguir lo regne de aragoab tant los barons ligats ab couinença faerẽ güerra al predit rey en Jaume car huc comte ò empuries saea guerra al rey en cathalũya e ferrando sanxis son fill bort lli faea en arago ab remende vrrea del qual hauia la filla per muller lauors lo rey axi oppres car hauia a guerra ab sarrains enlo regne de valencia encatalunya ab los barõs en Arago ab ferrãdo sanxis fill seu e ablos nobles restituy pere primogenit fill seu en la gascunya manãt li anas quant lo senyor ò que es pre

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit ferrando sanxis y ell tria en em
pur dacontra Huch comte de Em
puries. Ab tant lo predit fill seu pri
mogenit Pere ab gran host de ca
uallz de peu assetiāt ferrando Sā
xis en bunseu castell apellat Antil
lo hō sparaua socors dela couinēça
de cathalunyatz de Arago Mas
con lo secors no vēgues en vn cāp
hon fopres e per manament del p
dit infant en Pere fo prestenegat
en cinqua. E axi pres lo castellz e fe
ta justicia dels mals factors cessa la
guerra dels Aragonesos. En aps
lo predit Pere fill primogenit del
rey en Jaume a aparis per ha
uer vistes ab phelip rey de França
pōmanar lo regne de Sicilia loql
sonhōcle Carles acupaua. E rece
but per phelip rey molt honorabla
ment rebuda de aquell molt gracio
sa respostatornassen en cathalūya
e lauors lo comte de Empories que
aquest Pere primogenit era tant e
xecuti ut e q̄ noli podia fugir dema
liveniatz e perdo vers Giroua en p
sencia del rey en Jaume pare seu li
perdona molt graciosament. E pu
nits los Malfactors qui erem de
la dita conuinença cessa la guerra
en Cathalunya dels barons de ca
thalūyatz e en Arago dels nobles de
Aragoper lo bon esforç del predit
pere primogenit E lo rey en Jau
me restitui als barōs: e als nobles
e als cauallers tot ço del lur abcō
dicioque ho tenguessen en feu seu
e tots los seus successors forē excel
lents doctorsz ço es Guillēdurā ōl
ordes ō picadors cognomēat specu
lador e fo bis be ō prouēçatz de xe
blede hostiench/e encanones pre
stantissimo doctor. ¶ Item Joan
Gallesis ōl ordes ōls mēors doctor ō
Paris de nacio de Anglesos: e es
estat cognomenat per la sua integri
tat de virtut: e sciēcia. Arbre de vi-

da. E mes Joā guarra ōl mateix or
de dels menors doctor de paris: e
Mestre de Scot e ha scrit sobre los
Quatre libres de Sentēcies. ¶ Itē
Guillem del la mara del mateix or
de dels menors en Sacres letres
eruditissio ha feut sobre lo mestre
de Sentencies e ha fet addicions a
les obres de sanct bonauentura. E
contra sanct Thomas de aquipoc
ha defunt ha fet hū libre lo qual ha
apellat Correctori. E mes Rigal-
dus remensis del mateix orde dels
menors home molt litterat e ha es
crit moltes coses preclar assimes en
sacres letres. Apres fo successor im
mediat al dit papa Joan Nicolau
papa terç quiso creat papa en lany
de nostre Senyor. M. cclxxvij. E se
gue tres ays e mesos: e jaē aqst tēps
ō papa Nicolau era passat ōsta vida
lo predit rey en Jaume lo qual coz
es ō sus scrit mori en lany. M. cc
lxxvj. e perço del predit papa ne de
aquells qui florir en en son temps
non fas mencio per esser en aquest
temps mort lo dit Rey en Jau-
Car lo meu intēt es estat descriure
solamēt tots los papes e los lettrats
homens: e actes qui foren en tēps
del dit predit rey en Jaume tants
com ala memoria mia venguessen.
podem donchs dir q̄ aqst Rey en
Jaume per hauer ell tant regnatz e
viscut ha conseguit en temps de sō
regnat papes. xi. en nombre segōs
son dessus nomenats per son temps
e ordenats. E negunos marauell si
en les altres vides dells reys ōssus
designades yo no he tēgut lorde q̄
en aquesta he tengut de desinar hi
tots los qui en temps ō aquest rey
jaume son estats: e del tēps que an
segut en la cadira de sanct Pere: e
ō molts litterats e actes subseguits
Car ami ha aparegut per la vitut: e
santedat daquest rey en Jaume ex-

tendremes ala plom en aqst loch q̄
en los altres. E ara la vull mes ex-
tendre en lo set del Calendari de a
Era que san en castella. E aci en ra
quest real Archiu de Barcelona a
questa. Era trobe yo en moltes scri
ptures antigues per la qual molts
se enganen en lo cōpte lo qual igno
ren/e es aquest hauem a cōsiderar
per be comptar que aquesta Era
es estada principiada. xxxviij. ays
ans dela incarnacio de nostre Sen
yor deu Jesuchrist: E axi ajustarē
sobre lany dela incarnacio. xxxviij.
anys. E aço ajustant lay dela Era
correra en aquell āy Empero si vo
lem saber lany ō la incarnacio en
lo Calendari dela Era lauors no a
justarē ans remourē dits. xxxviij.
any. e aço remogut lany dela incar
nacio es en aquell any. Car si tro-
bau Era haueu a remoura si tro-
bau Anno incarnacionis haueu a
justar. Car aquest es lo vertader
cōpte per saber la Calendari dela
Era e lo Calendari dela incarna-
cio e per millor entendre pos ne E
xemple lays ōla icarnacio cōptauē
Mil. cxxxj. Ajustant hi. xxxviij. ays
ōl cōençaent ōla Era cōptar sa Mil
lesima. C. lxviij. En aqsta forma cō
ptant en aquell any que cōptarem ō
la incarnacio trobar en lo Calēda-
ri dela Era ajustātz o trobant lo ca
lendari dela incarnacio remouent
com dit es. xxxviij. anys. E per ço si
volen comptar: ço es en aquell loch
del instrument priuilegi: o charta
o altra Scriptura hon nos troba es
crit Anno incarnationis sino tanso
lament Era com per exemple hauē
posat Era: ço es Millesima Centesi
ma Sexagesima nona. Per saber lo
Calendari ō aqll āy remourē cō dit
es xxxviij. ay. E lo restant tot ajustat
trobarem esser lany ōla incarnacio
ço es. Mil. cent. xxxj. com dit es: e

axi dels altres. Car nos ha mes a
fer sino ajustar: o remoura en aquell
loch hon es escrit Anno incarnati
onis Ajustar en aquell loch hon es
escrit Era: Y en aquesta forma
lo Calendari nos pot errar. En
cara per major claricia ō trobar en
lany dela incarnacio lo Calendari
dela Era trobe yo escrit vns ver-
sos del tenor seguent.
Ut sapias erā dñi p̄sentib? annis
Anno fdenos adiūgas bis q̄ternos
Sic incarnare noscres ō virgie natū
E t quota fuerit totā fore noueris eā
Mesauāt si volras saber lo Calēda
ri del compte dels Reys loys phe
lip. E loys Juniors sapies lo fer
vt sequitur. Car sino dlu sino tem-
pore lodouici. Encara q̄ no hi diga
seniors has entendre seniors Del
empero Loys joue sempres diu lo
douici iūiors seu roberti Regis
aquests noms de Lodonico philli-
poet Roberto son noms de Reys
de França Començant a comptar ōl
temps que aquesta terra se tenia en
seu per lo rey de França. Car lauors
en los instruments chartes: e actes
se acostumaua de posar hi lo nom ōl
Rey qui regnaua en França apres
empero que la Terra es stada ena
lohada: e quitada es estat abdit lo
nom del rey qui regnaua en França
E axi per entendre lany dela incar
nacio es mester saber en quin tēps
començaren regnar dits Reys he
trobe yo dels dits reys: loys os que
lo rey Lois vell lexāt los altres pre
decessors seus loisos que son esta
molts daquest nom lois comença a
regnar en lany Mil. cent: e set. Axi
en lo priuilegi charta instrument
o escriptura trobaras actuz est hoc
v. idus Octobris Anno. xx. viij. Lo
douici regis comptaras lo temps ōl
regnat daquest rey lois ques ha en
endre del vell prenent lo dit temps

Universidad de Deusto
Biblioteca

que comença a regnar ço es com dit he Any. M:cvij. aiustāt hi. xx viij. anys del seu regnat seria justament en lany de tal priuilegi carta instrument: o scriptura. mil cent: xxv. E axi del luis regis iunioris comptant del seu regnat quifou en lany. mil. cxxxvij. E axi dels altres reys comptant del principi dellur regnat enos poza errar lo calendari.

Del rey en pere cognomenat

dels francesos alias lo gran: e del set de sicilia com partany al rey de Arago: e comte de Barcelona.

Pere fill ōl rey en Jaume primer:
- Alfonso primogenit ḋ decessit sine liberis.

Isabel muller del rey de pozrtugal.
- Jaume rey de Sicilia primer e apres rey de arago.

Costança muller ō robert rey de hierusalem y de Cicilia.
- Frederich rey de Sicilia.

Constança regina filla de māfre rey de sicilia.
- Pere.

Seguida la mozt del sanct rey en Jaume vulgarmēt apellat lo gran conquistadoz Altrement: de bona memozia fon successoz seu en los regnes de Arago e de valencia: y en lo comtat de Barcelona son fill en pere lo grā perço fo apellat lo grā per quant ell empara grans sets contra molts reys christians e moros: e contra la sglesia: e cōtra tots plegats: y encara cōtra son germa en Jaume rey ō Mallozques e cōte de rossello e de Cerdanya: y senyoz dela baronia de munt peller ḋ fon molt desobedient al dit rey en pere son frare segons largament en auant se lig. A quest rey en Pere com aquell qui era de bō litatge y virtuos e molt sauir pare e mare tots temps tengue lo cozfortissimo contra mozos: e contra mals christians: e galofos per ço cō era bon Christia ardit e valent. E per no tenir: e senyozejar tāts regnes e terres com fan altres reys que res nols basta se faea per tots los reys senyoz e vassalls: e gent axi eclesiastica com secular molt tembre e amar e sempre obtengue victozia de tot lo que emprenia contra sos enemichs. E per les moltes injuries fetes a son pare lo rey en Jaume per en guillem galçarā senyoz de hostalers assetia aquest castell de hostalers huy en dia apellat hostalrich e aquell pres el confisca ala sua real cozona. E no res menys recozdant se deles moltes altres iniuries: e damnatges fets: e procurats al dit rey en Jaume pare seu e ala terra cōtra tot dzet y equitat per en guillem ramon Bodena e p ço aquell feu negar en les bones ō la mar y semblantment feu negar en lo riu de cinqua cō Ja enla pp scrita historia es cōtēgut ferrādo sāres fill bozt ōl p̄dit rey ē Jaume pare del predit rey en pere e aço feu lo dit rey en pere per bona entrada en continēt que fon rey. E jatsia lo regne de valencia hagues integrament conquistat lo propdit rey en Jaume: e los mozos quibiro mā guerē hagueßen Jurat faeltat seruar a llur senyoz lo rey de Arago empero molts castells: e forces ōl dit regne se reballaren es alçaren contra lo predit llur rey: e senyoz entre los quals castells fon hu molt fozt a gran marauella apellat muntesa mas aquest rey en pere ab gran poder de gent de armes vengue cō

Assetia hostalrich en pres el se confisca.

tra los predits castells: e aquells pres e los mozos rebelles quey trobaseulos tallar: a pesses vna gran part: e los altres expelli de tot lo rengne en e p tal fozma que tot lo rege daqui auant son preseruat ō perill Apres totes aquestes coses lo dit Rey en Pere no volēt esser desconexent del amozpaternal ās hauent a memozia lo que lo dit sanct Rey en Jaume pare seu hauia ozdenat en son testament creent a quell esser sanct encara que no sia canonizat com la vida: e mozt sua ne fan de la sua sanctedat gran testimoni ab gran companyia de Archabisbes Bisbes: e prelats: e dal tres notables: e virtuoses psones axi de gran com de poca cōdicio en sos propzis brassos ab gran deuocio: e quasi plozant pozta lo cozs del dit sanct Rey en Jaume pare seu a soterrar ala Seu de valencia prop laltar dela gloziosa verge maria mare de deu: hon li fon feta solēne sepultura e apzes lo dit cozs fon transladat al monastir de poblet segons lo dit sanct Rey en Jaume ho hauia manat en son testament e feta la dita sepultura en la seu de valencia lo dit Rey en pere conuoca czots generals enla ciutat ō ça ragoça hon lo dit Rey en Jaume de Mallozques son germa fou present e aqui lo dit Rey en pere fon cozonat: e vnctat Rey ab aquella honr e: e solemnitat en semblants cozonacions acostumades fer: e segons la festa e solemnitat de cozonacio de Reyses en son ozde largament scrita en vn libze recōdit en lo Real Archiu de Barcelona e apzes passat vn gran temps lo pzedit Rey en pere vēgue a perpinya e requeri son germa en Jaume Rey de Mallozques que li prestas sacrament: y hometatge de fidelitat per les terres que tenia per ell e lo Rey en Jaume ō Mallozques encontinent li presta lo sacrament e homenatge de fidelitat e semblātment lo seu prestar per sos vassalls e sots mesos mesauant se segui que com nansos o Alfonso Rey de castella tractas malament sa muller germana del predit Rey en Pere e deseriments fossen entre la hu e laltre donats lo predit Rey en pere entra ma armada dintre castella set Joznades cremant: e destruint la terra e menassen absi la predita Reyna germana sua: e don ferrando fill del Rey de Castella primogenita gran desonoz del pzedit rey nāsos de castella los q̄ls lo p̄dit rey en pere guardabe dins lo seu regne: e passat algun temps lo predit Rey en Pere confederas ab dit Rey Nansos e restituhi la reyna e son fill. E com per algunes demandes de Jurisdicions e altres dzets que lo Rey en pere pretenia hauer en e sobze lo comtat de Vrgell fon guerra: e discozdia entre lo rēy en pere de vna part: e Narmangou la uozs comte de vrgell: e lo comte ō foix dela p art altra lo predit Rey en pere assetia lo castell de ponç: y enderroca la vila de pōç e finalmēt pres lo dit Castell de ponç e lo dit comte de vtgell y en guillem ō pōç ab alguns cauallers del comte de foix e poch temps apzes lo rey en pere desliur als dela prezo: e rete al dit Armengol lo comtat de vrgell de gracia per tal com aquest Armēgol feu tot ço que deuia al dit Rey en pere e apzes per algunes questions noues e demandes que lo dit Rey en pere faea als nobles de catalunya la majozpartida ō aquells en semps ab lo comte de vrgell e ab lo comte de foix mogueren guerra contra lo dit rey en pere e ajustarē

Del portar del cors dal sāct rey en Iaume ala sepultura per lo rey ē pere.

Coronacio del rey en pere enla ciutat de saragosa.

Dela guerra entre lo rey en li. e los cōtes durgell e ō foix.

Universidad de Deusto
Biblioteca

llur tractament contradit Rey en pere y ell sabent lo ajustament ols dits nobles ables ciutats e viles de catalunya cuytadament de nit e ò dia no feu altra cosa sino venir al loch hon eren ajustats ;e assetia lo dit Castell de Balaguer ab gran potencia e destreta per lo qual destreyamẽt los nobles e barons qui dins eren sofferien gran fretura de vitualles com tant cuytadament hi vengue lo rey ab les hosts que de res sornir nos poguer en era tãt diligent aquest rey en pere que passaue tota diligencia de homens viuents. E perço diligencia te fortalesa de animo e bò ingeni lo trahi en de totes coses dela fanga y esquiuaua dela sua cort tot homegal lo fo;e legoter;e mentider y stant axi los dits nobles;e barons assetiats e de estrets que ja quasi perian de fam mal llur grat reteren se ab totes llurs terres ala merce ò l rey en pere los noms dels quals nobles eren aquests. Primerament roger bernat comte de foix fill dẽ gasto de muntcada nar mengou comte de Vrgell. Aluaro germa seu ramon roger son frare ramon folch vez comte de cardona Arnau roger comte de pallas guillem ramò vez comte de vila mur. Ponç ò Ribelles. Ramon de Anglesola Pere ò montcada Berenguer ò puiguert guera u Alamany de ceruello;e sò frare en Bernar roger ò erill huc de terroia guillem Ramon de Josa Jaume de Pere mola Gueraut e Berenguer despes Gispert ò Guimera Guillem de ballera Ponç sacosta Ramò ò Horados;e molts daltres nobles e cauallers e lo predit comte de Foix estech pres en lo castell de Siurana ab grosses cadenes;e los altres nobles;e cauallers tengue presos ab grillons;e ab cadenes per diuersos castells;e lochs de sa terra mas apres no passa molt temps tots los absolgue deles prisons;e retels llurs terres graciosament. Posats que fo;en los homes de Catalunya en pau ;e amor ab lo Rey en pere quils hauia desdeny ats;y era causa dellur discordia e guerra ab ell preposa de anar visitar lo Rey Phelip de França cum yat seu e axi aquest Rey en pere ho execũta car ab molt gran ;e bella cauallaria de sos vassalls e sots mesos hague vistes ab lo predit Rey de França e apres molts parlamẽts hagueren lo Rey en pere li demana ab gran Instancia lo vezcõtat fenolledes e lo comtat de carcassona;e de gaualdà;e milan e de Barrades;e algunes altres terres. E daltra part lo requiri que renuncias a totes demandes que hagues contra son germa en Jaume Rey ò mallorques per raho ò la senyoria de muntpeller e per altres terres que possehia les quals se pertany en al comtat de Barcelona. E lo rey de França resdaço no li volgue atorgar;e lo Rey en pere tornassen molt descontent en sa Terra e volent lo predit Rey en pere imitar los fets e nobleses de sos antecessors Reys de Arago e comtes de Barcelona ab grans nauilis armats ab molts bons e honrats homens a cauall e a peu desa terra recollis aport sangos;e vengue sen a hun castell en Barcelona appellat Alcoyll ab moltes altres forces de la Barbaria al predit castell propiques conquista;e pres empero hague anans algunes batalles ab los Moros;e tota vegada los vẽce baroniuolment;y en lo predit castell de de Alcoyll stabli esglesia sots inuocacio de sanct pere per tal com lo dia de sanct Pere pres terra en

Dela diligencia del rey en pere cõdicio.

Deles vistes del rey d'Arago ab lo rey de frãça

Comte de Carcassona e de gaualdà e milã de Barrades

Comte samens dela guerra del rey de Arago ò tra lo rey de frança

lo propdit Castell estant lo rey en pere ab gran plere;e goig en lo predit castell tremes sos missatgers;e Ambaxadors solẽnes a Papa martí quart de nacio de Turonesos qui fo;creat papa per mort ò papa Nicolau ter;en lany. M.cclxxxiij pregant;e requerint lo dit Papa que com ell entengues ab la aiuda de deu subiugar tota Aphrica;e sẽbrar hi lo nom de deu e la fech;cristiana que li plagues dar perdoa ell;e a aquells qui ab ell eren;e daqui a uant hi irien;e d altra part ser lisors e ajuda;e lo Papa induit de mal consell no rebe axicom deuia benignament los predits missatgers;ans ab superbia los denegatot ço que demanauẽ;e feu los sortagre resposta pq̃ sen tornarẽ malcõtets al rey en pere en barbaria e recõptarẽ li cõ los hauia aculits lo iãt pare ;e la resposta agra q̃ls hauia feta ò la qual cosa lo rey fonch molt anujat e pochs dies apres vengueren al rey en Pere Ambaxadors de sicilia los quals li recomptaren en qual manera era stat vençut lo Rey conradi de Sicilia y en qual manera era stat scapçat en Napols per lo Rey Carles cruelment. E cõ lo Rey Carles hauia injustament subjugada assi Sicilia la qual se pertanyia de dret al predit Rey conradi;e com lo predit Rey Carles a diuersos cruels morts hauia exposats los nobles Barons / e la gent popular dela Terra de Sicilia e com los frances fay entots dies piuerses mals greuges/e desonors axi en corompre la virginitat de les donzelles/e desmaridar dones maridades/e forçar dones viudes com en altra manera als Sicilians per que la terra clamaua cridaua/e plorana/e senglots ò greus suspirs gitaua a deu/e al predit Rey en pere que del greu captiuatge e oppressio en que era abandonada la degues preseruar / e delliurar com lo Rey en pere axicom aq̃ll a q̃s pertany ja per dret a linea/e successio hagues fer socors/e refugi singular e lo Rey en pere entesa la desolacio e miseria dels Sicilians / e entesa encara la denegacio hauia feta lo pare sanct als seus Ambaxadors sobre la ajuda/e perdo que ell li demanaua axicom dessus es contengut gira lo preposit que tenia cõtra mors/e mudal en socors/y ajuda dels plors/e dels lachrimes / e dolors que los Sicilians gitauen a grament/e sofferien / e de continent mana als missatgers que sen tornassen al Rey Carles/ans cõtra aq̃ll se rebellassen axicom a occupador injust dellur Terra perço com ell hi seria deu volent molt prest e encontinent los missatgers ab gran goig a llur terra sen tornaren e cõtra lo Rey Carles se reballaren p la qual Rebelliolo Rey Carles qui gran potencia de homens a cauall e a peu hauia apellats contra pallio loco Emperador de Constantinoble qui ab ajuda dels Genoueses hauia fora gitat del imperi Baldui gẽdre del Rey Carles ab aq̃ll mateix poder assetia la ciutat de Mecina e lo Rey en pere hauẽt pietat ò ls Sicilians partide Alcoyl ab tot son hostol don hagueren gran goig los moros quijas tenien per perduts e arriba en la ciutat de Palerm dõ hagueren gran goig los Sicilians y entre les altres honors que li farẽ fo vna assenyalada que del grau dela mar hon arriba fins ala ciutat e per les carreres ò la ciutat tot hò anaua sobre draps dor/e de seda e lo rey en pere apres cuytadament vengue ala ciutat de Mecina hon fo rebut ab gran goig / e cõtentacio

Del ambaxadors de sicila al rey de arago.

Opm lo rey en pere lexa lo propositenia contra e giral cũtra lo rey Carles.

Universidad de Deusto
Biblioteca

que major esser no podia es veritat
que ans de anar hi ell forent trame-
sas ala ciutat de Mecina molts cō
batents p ajudar a deffendre aq̄lla
dels combatens. E lo rey charles
sabent que lo rey en Pere era en
trat en Mecina: e quel hauien re
cebut per Senyor en continent fe
lena dellsit per recullir se en mar:e
fugir al poder del Rey en pere y ē
tretant ques recullia lo rey en pe
re a manera de lampferienla ressa
ga dels enemichs per la qual feri
da molts dels fugints moriren: e
molts vexells ab forniments de vi
tuales qui ab temps no poguerē es
ser reculits prengueren e vençut
lo Rey Carles e del regne forazgi-
tat lo vencedor Rey ensenyor is ol
regne ō Sicilia: axi a cauallers cō
a vniversitats e singulars persones
del predit Regne llurs priuilegis
e libertats confirma: e feu molt de
be ala gent menuda: y encontinent
trames a dir ala Reyna de Arago
dona constança muller sua que ab
sos fills vengues al predit regne a
laqual fonfeta gran bonor cō a llur
senyoria: e reynate la predita rey
na era filla de manfre Rey de Si-
cilia lo qual lo predit Rey Carles
mata es ocupa lo Regne: e los fills
dels predits Rey en Pere: e Rey
ne Constança eren apellats: lo pri
mer Alfonsor: e laltre Jaume: e lal
tre frederich: e laltre Pere segōs
deius son pus largamēt designats
estant lo Rey Carles axi en Cala-
bria ab gran dol: e deshonor sua: e
dels seus: encara alli tractaua molts
tractaments contra lo predit rey
en pere vencedor per que aquest
valeros rey en pere volent ell de
tota Calabria erradicar: e remoure
e tot home quil reclamas: e mes
hi molta gent de caualls: e de peu
la qual era tal que no temia fret ni
calor ne de portar armes continua
ment nese anuja uent: e conquistar ē
gran partida de calabria: e moltes
batalles que hagueren ablo Rey
Carles venceren entre les altres
vna molt gran hon mori lo comte
de Lenço germa del Rey de fran
ças y estant axi apres molt rapta-
ments per lo hun Rey ab laltre
fets per la raho dessus expressada
fo fermat e finit per cascuna deles
parts ab sacrament: e seguretats
fetes entre ells en poder del Rey
de anglaterra apellat eduart que
ab dosos los predits Reys cascu
ab cent homens a caualls Cauallers
se haguessen a combatre en semps e
aquell qui obtidria en la batalla o
haguera victoria del altre que ha
gues soltament sens negun a cōtra
dictio lo regue de Sicilia e no res
menys que per negun temps nos
a no menas Rey e aço fon assignat
cert dia en lo loch de Bordeu dela
senyoria del rey de Anglaterra: ō
les quals coses fetes entre aquestos
dos Reys sobre la predita batalla
foren fetes chartes y entre les al-
tres aquelles qui tracten. xij. perso
nes eletes ço es. vj. de cascuna pt
los quals daren la forma: e loch e
temps del camp de batalla: e dela
promesa: e obligacio que la vna pt
al altre fa de comparer: e entrar en
lo predit camp de batalla ab segells
pendents les quals cartes en sa pro
pria figura se troben huy en dia re
condides en lo real Archiu ō Bar
celona les quals yo pere Miquel
Carbonell componedor dela pres
sent historia he vistes tengudes: e
legides e sō aquestes cartes inser
tes en aquesta historia de uall hon
se parla del obit daquest rey en pe
ree totes aquestes coses fetes lo
rey ē pere feu aparellar grā nauiu
del qual fo Almirall hun noble Ba

Del fa
gramall
y sege
retats
fetes en
tre los
en pere
y lo rey
carles e
lo camp
de bata
la quas
donas

Roger de Loria Almirall dela ar-
mada nauf del rey de a
rago.

ro e valent natural de Sicilia apel
lat Roger de loria lo qual sera cri
at en cort del Rey en Pere lonch
temps hauia per tal quel Regne ō
Sicilia fos pus segurament preser
uat de poder dels enemichs e aps
secretament tornassen en Catalun
ya ab gran victoria e honor e lo rey
en pere estant en Catalunya lo dia
ōla batalla se acostar: e negū aparal
lament no feu de anar hien aquella
per que lo camp hon se deuien fer
les batalles era fort inconuenient:
e sospitos a ell per moltes rahons.
E entre les altres per la traicio pal
tada contra lo predit Rey en pere
car lo rey carles mudāt ō proposit
ō no exir en lo cāp ō batalla e tracta
ensemps ablo Rey de França que
tolguessen la vida al rey de Arago
quant entraria en lo camp: e perço
lo Rey de França son nebot: y ell
vengueren a Bordeu no ab sent
cauallers com era emprest: mas ab
viij. mil homens darmes als quals
encontinent lo Rey Eduarde An
gleterra liura a tot llur comenda-
ment la ciutat de Bordeu e lo dit
Carles feu ordenar lo camp apres
la sua posada en tal forma que de a-
quell loch ell podia entrar: e ferir
en lo camp a tot son auentatge: e a
ço contra raho e justicia: e juy de
caualleria: e dels pactes conuen-
guts ētre ells e vn caualler ō Agres
senescal del Rey de Angleterra
Baro de gran valor al qual lo Rey
en Pere enuers Tolosa en lo par-
lament del rey de França dona Sis
caualls conegues aquesta malicia
e traycio contra lo rey de Arago
tractada e aço mateix entenent: e
duart Rey de Angleterra manat
auia a ell que ho lexas fer aquella
batalla per correr molt cuytat cer
tifica al Rey de Arago que no po-
dia tenir lo camp segur pregant lo
que no vengues ala batalla car siu
feya seria li gran perill lauors lo
Rey en Pere quasi feu semblant ō
postposar aquell fet. E per aço la
part contraria se pensa que per pa
hor sen estigues de combatres ab
ell e quant lo dia dela batalla assig
nat se aprop inquas lo predit Rey
molt secretament a semblança de
mercader siterçcaualcant cuytada
ment vengue al predit loch ço es
en Bordeu hon se deuien fer les
batalles: e sou hi en lo dia adiat de
la batalla lo qual era lo primer dia
de Juny del any. M. cc. lxxxiij. en
continent lo Rey en Pere armat
molt marauellosament isque com
si degues entrar en batalla estigne
aparellat: en lo camp hon fonch lo
senesqual de bordeu: e molta daltre
gent del dit loch: e dir altament: en
senescal yo so lo Rey en Pere de
Arago qui vench a comparer al dia
dela batalla deuant vos o deuant a
quell quins deuia tenir lo camp se
gur de part del Rey ō Anglaterra
e vos podets lons tenir segur. E lo
dit Senescal respos: yo nous puch
tenir lo camp segur: ne lo Rey de
Anglaterra si present fos pus no
hic es laltra part ans vos man de
part del Rey de Anglaterra que ā
continent me iscats del camp e da
ço lo rey ē pere er cori esser feta car
ta publica e aps lo rey brocasō ca-
uall cō a valēt caualler p lo campen
gir y entorn cridant altament: es
aqui lo Rey Carles o home p ell
yo so lo Rey de Arago apellat de
ser: e complir tot ço ques conue al
juy dela batalla. E aquestes perau-
les e altres per ratificar son dret
dix moltes: e diuerses vegades: re
quirint lo notari alli era que de aq̄l
les coses: e dela comparacio sua: e
dela fadiga: e contumacia del Rey
Carles li degues ser carta: o car-

Les pa
raules di
tes al se
nescal p
lo rey en
pere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes publiques a memoria perdurable y encontinent partis daqui e a jornades tirades de nit e de dia vẽgue sen en la terra ab gran goig e honor y entretant que lo Rey en pere en les coses dessus dites entenia en Roger de lozia qui en Sicilia era romas ab los fills del Rey ẽ pere vẽgue deuant Napols ab galeres armades per deshonorte dam natge ser als enemichs del Rey ẽ pere estant lo ꝑdit Roger deuant Napols ab lo seu hostol Carles prizcep de Salern primogenit de Carles Rey qui fonch de Sicilia ab molts nobles cauallers e altra gẽt triada la mellor en armes de Napols mes se en les sues galeres per anar cõtra lo predit Carles ab les sues Galeres se acosta al dit Roger e gran batalla entre cascuna part hagudalo predit Roger obtengue palma de gran victoria: e pres lo predit Carles ab totes les galeres sues: e neguna persona no escapa e ab grã goig e alegria amenales sen en la illa ò Sicilia: e liura lo predit Carles ab los altres Barons seus al infant en Jaume fill ò l Rey en pere de la qual cosa lo rey en pere hague molt grã goig e pagament: e tota la sua terra axima teix com ho saberen. E apres dal gun temps per la denegaci ò l castell de Albarrazi que li feu Joan munyoch Baro del Regne de castella: e per moltes altres iniuries quel predit Joan Munyos feu al senyor Rey: e ales sues gents lo predit Rey en Pere assitia lo predit Castell dalbarrazi e mentre qs tenia lo predit siti lo Rey de frãça e de Castella li tremeteren menaces ab peraules cubertes que del predit siti se leuas mas lo ꝑdit rey per menaces de negu ne en altra manera nos volgue leuar del ꝑdit siti entro que aquell hague pres. Estant lo Rey en pere en lo predit siti sabe que Carles Rey de hierusalem: e de Sicilia era mort e no ho volgue reuelar a negu mas dix que vn dels mellors cauallers del mon era mort. E apres daço lo rey de França tremes lo Condestable ò Senestara Senescal de Tolosa ab don Joan nuns de la Ara qui prenien Arago e lo rey en Pere anassen vers Teraçõa per donar la batalla e nols aconseguir: e aquells anaren sen per Nauarra per ço com lo Rey de nauarra ajudaua al rey de França y entra per Arago per valldossella: e cremaren vll: e fille rate hauia vna Torra ẽ vll la qual tenia rimen dartieda: e no era de grã fortalesa pero lo dit rimen dartieda deffenia la molt be que no la volia retrete meteren sobre pages o pals: e lançaren la meytat de la torra y en laltra meytat romas: e lcaydete tenia que manjar: e amaua mes morir com a bo que no la volgue retrate: e abscales pujaren en la partida que romasa hiera: e lo predit rimen dar tieda a aquells qui hi pujauen com altra cosa nols pogues tirar los tira la capo ina te totes les armes que tenia: e feria aquells qui pujauen: e nol volien matar per ço com lo cap lur manaua que tan bo: e leal Caualler no suia morir: e prenguer en aquell: e portaren lo en frança: e a temps fo solt e no gosaua tornar ẽ Arago ò vergonya hauia com la Torra hauia perduda e lo Rey en Pere axima teix hauia vergonya cõ noli hauia pogut socorrer. E ò struits aquests dos lechs ab fauor de alguns cauallers de aquella comarca qui eren parents dels de Saraça de Nauarra entraren per la vall de Jdiano e anarẽ entro al Naylo: e Ar

Roger de lozia cõprea carles primogenit de Carles secũdim rey de Sicilia ab totes les sues galeres

Del rey de frãça qui prenia Arago.

Del siti del Castell dalbarrazi.

Vall de ꝑmarcas de nauarra las es trada ꝑ los frãcesos entrarẽ a cõtra Arago e tacrea illimoble de mal.

buc: e cremaren los dela part de la vall de Arago: e entra a verdu: e cremaren lo mercat e prengueré Saluaterra: e feren hi vn bell castell: qui encara huy en dia sta en peus molt forte aquell tengueren los francesos entro que fo feta la paute tenie el per lo rey de França en Bertran dela Jlla. E en aquest temps stant axi lo rey en Pere en grã treball vn caualler appellat en Pere martines de bolea/ volẽt seruir al reye al regne dix al rey en pere que li donas lettres de creença per lo rey de castella qui fae ajuda al rey de Frãça se apparellaua per entrar en arago e lauors los frãcesos entrauẽ ja per Catalunya: e ab ses lettres anassen al rey de Castella: e reconta li cõ era vengut a ell per ço lo rey de Arago li volia donar Calathaiu e ses pertinẽties: e no faes donar guerra contra ell. E lo rey de castella dix li que li plaia e lo Martines en continent de licentia del rey de Castella per portar la bona noua sen torna vers lo rey en pere qui era a Syzona contra los frãcesos: e dix que ara no dubtas del rey de Castella aço li deya per que non hagues despler si lo pacte li hagues exprimit que auia fet ab lo rey de Castella. E passat vn mes que lo rey en Pere hauia hagudа victoria dels francesos lo rey de Castella tremes al Rey en Pere: que li donas Calataiu: e ses pertinenties axi com li hauia promes: sino que faria guerra contra ell. E daço fo molt marauellat lo rey e fo appellar don Pero Martinez de Bolea: lo qual li comptat la veritat e dix que ell sen iria tantost al rey de Castella. E com li fo deuant dix li. Yo senyor so vengut deuant vos per manifestar: que del queus prometi per lo rey de Arago nunqua lo rey ne ha sabut res fins ha rebut vostres lettres: mas yo com a vassall e natural seu prometti aço: per que no perdes lo regne. E lo rey de Castella dix li. E tu juraras aço esser axi: e repos que hoc: e que fes dell ço que li plagues. E lo Rey de Castella conexent la bondat hauia fera per lo rey de Arago no perdes la terra feu li merce/ e dix li. Anas vos en mala hora que a vostre tractament hauẽ perdut lo regne de Arago.

Calatu.

Ala mar ce dl rey de Cast.

¶ Aximateix en aquest temps Roderich Vizcarra Caualler/ e capita del regne de Murcia per lo Rey en Pere vecnt que lo Rey son senyor de totes partides staua en gran pressa si dix. Senyor dats me lettres de creença per lo rey de Granada/ si pore fer algun tractament ab ell. E dona lin/ e pensa com mils poria seruir a son Senyor al perill/ en que estaua/ e anassen al Rey de Granada. E donades les lettres dix li/ com son Senyor lo Rey de Arago lo hauia tremes a ell per rõpre la treua que hauien/ e per desafiar lo. E lo Rey de Granada ha gut acort/ dix lo mal qui ara es entre los Reys Christians no haia a venir sobre mi. Jdrech te que a caps ab lo Rey de Arago/ que ni alarch la treua per altres cinch Anys. Axi com la hauem/ e dar li he lou a quatracents Homens/ a Cauall per hun Any. E fare a tu be e merce. E Rodrigo Vizcarra promes li de fer ho. E lo Rey de Granada paga li encontinent lo sou/ e lo qui ell le hauia promes lo dit Rodrigo Vizcarra ab aquest sou con morta alegria sen parti del rey de granada e molt alegre sen torna al rey en Pere e recõpta li tot com era stat: de que lo rey ne pres gran alegria. E mes que cõ veya la gran

Universidad de Deusto
Biblioteca

alegria: e mes com veya que ab tã
grã amor e fidelitat sos vassalls pu
g nauen: e traballauẽ en sõ seruey
e honor: e p çosi be ho hauia molt
mester p star en tãta guerra: e pssu
ra: dona li lo sõ q̃ li portaua ol rey
o Granada: e encara li atorga tot
ço q̃ omanaua. E fetes tetes aq̃stes
cofes lo rey en pere req̃ri lo rey en
jacme o mallorq̃s sõ germa q̃ p vigor
ol omẽatge ab lo q̃l era tẽgut e str et
p rahodles tres q̃tenia en feu p ell
o gues hauer vistes ab ell p ço cõ lo
rey o frãça faea grã appellamẽt cõ-
tra ell. E les q̃ls req̃ste lo rey en jac
me o mallorq̃s no volch obeir: p la
q̃l cosa lo rey en pere vẽch a ppẽya
e aps lo rey en jãc o mallorq̃s e sa mu
ller e sos fills: e en malrich vez cõte
o narbona e tots sos cõsellers. E lo
rey en jãc no volgue star ps: e p vna
clauaguera o alballoch es ẽ lo castell
o ppẽya q̃ lauors no era obrat ne a-
cabat axicõ huy en dia es en tã grã
fortitud q̃ es fet inexpugnable: car
sino p fã pẽdre los enemics aq̃ls no
porie: fugi e scapa a grã o sonor sua.
E encõtinẽt lo rey en pere se mena
la reyna o mallorq̃s e sos fills e los
altres psos. E q̃nt foa figueres liura
la dita reyna a algũs barõs o cata
lũya q̃ erẽ ol linatge o la dtã reyna:
e los fills e los altres ab si psos los
se mena a barcelona: mas vn cauall'r
appll'at vilar exellat o les ptides de
carcassõa lo q̃l auia stat p molt tẽps
en catalũya amagada mẽt furtalos
fills ol rey o mallorq̃s: e amenals al
rey llur pare: em pol es altres psos
ans q̃ is q̃ssen o la pso: e hagueren ar
bre: e era la donchs cõte o empories
ponç huc e fo ab grã amistad ab aq̃st
rey en pere el seruiẽ totes ses neces
sitats. Aq̃st cõte ha guerra ab ẽpõç
guillerm de torroella fill de dõ bñt
de sancta eugenia ab lo q̃l guerreia
lõgamẽt p lo feu del castell de torro

ella q̃ li negaua: e cõ en põç guill'rm
li volgues furtar e tolre lo castell ab
molta gẽt de torroella en la q̃l des-
cõfita mori lo pdit põç guillerm dir
vn dia q̃ ab lo pũy se dariap les bar
res del dit cõte. Aq̃st cõte de empo
ries fo devot christia e sempr ẽtenia
e studiau a en les diuinals scritures
e en la sua fi despullas ol cõtat e met
tes en lor de dels menors: e lexa lo
cõtat a sõ fill huguet: car axi erẽ ap
pellats en aq̃st tẽps huguet: e huc:
e ara en lo tẽps q̃ yo pdit archiuer
ses la psent hystoria sõ appll'ts hu
g. Lo q̃l huguet se leua contra lo
rey e pere: e ab ell guerreia p lo feu
de torroella p q̃ lo pdit cõte vna ve
gada destrohi e derroqua la vila de
figueres: e lo palau de aq̃lla lo qual
hauia fet lor ey en pere: lo q̃l per a-
q̃sta rabo ajusta moltes gẽts cõtra
lo pdit cõte en la ciutat de Gyro-
na e ab consell de alguns Barons
mes ell e la terra soltamẽt en poder
del rey en pere clamãt li merce hu-
milment. E lo rey en pere tenguel
pres p algũs dies: e volgue e mana
q̃ hagues a tornar en cõdret la dtã
vila: e tot quãt hagues hagut q̃ tot
ho hagues a retre: e q̃ tornas lo pa
lau axicõ dabans era: e q̃ personal-
ment hi hagues portar tots jorns
pedra e morter ala obra: e q̃ ender-
rocas los murs de castello: e lo ca-
stell de Carmenço. E per tal cõ lo
rey en Pere hague anar a Valen
tia per ço com los moros li rebella
uen la terra ala xa lo predit conte en
Barcelona: e apres lo dona a man
leuta que dins. xxx. dies ell hagues
a tornar en poder seu. Ara lexẽ star
lo fet del comte de Empories: e tor
nẽ a parlar del fet del regne de Sici
lia. En lo qual per lo bon dret que
lo rey en Pere com es dessus scrit
hi auia: e per altres moltes rahõs
fo despullat lo rey Charles de aq̃ll:

Dela pe
fa el rey
e iaume
de ma
lorques
mallor
fills.

seguis q̃ no contrastant aq̃st bon rey
dret q̃ lo rey de Arago hi tenia p lo
sanct pare papa Marti. iiij. natural
de Frãça en plẽcõsistori: no appl'at
lo rey en pere: priuãt lo ols regnes
e terres e honors sues. Mas ho sant vet
en totes les terres sues: e dal trept
dona pdo a pena e a culpa a tot chri
stia q̃ fos cõtra lo rey en Pere: e ses
terrs: ne ajuda ne fauor li donas. E
aq̃st perdo dona special mẽt al rey o
Frãça/e inuesti Charles cõte de ve
loys fill ol rey de frãça o tots los re-
gnes e terres ol rey o Arago. De la
q̃l sẽtẽcia e inuestitura cõsta p char
ta publica recõdida ẽ lo real archiu
de Barcelona: e yo Archiuer q̃ cõ-
poch la psent hystoria he vist e legit
aq̃lla. L aq̃la ps lo dit papa martire
noca e torna tot lo q̃ hauia fet cõtra
lo dit rey en pere al pmer stat e hage
goi/resta sõ amic absolẽt lo ola excõ
minicatõ q̃ hauia feta cõtra ell. E es
ver. q̃ ans da q̃sta reuocatio e absol'o
e pmulgada la sẽtẽcia e feta la iuesti
tura lo pdit char'l se ptitula es feu
appellar rey o Arago: e mezcla les
fues armes o Frãça ab les o Arago/
axi ppriamẽt cõsi ẽ plena e acabada
possessio fos ols regnes ol rey en pe
re. E fo hi ordenat a donar les dites
indulgẽties e pdons vn cardenal le
gat ol par e sanct appl'at Carlet: e p
lo pdo dessus dit tãta gẽt se ajusta cõ
tra lo rey en pere: q̃ tot a la terra ha
gue grã pahor. E lo rey de frãça ab
dos fills: ç oes a saber phelip primo
genit: e charles o veloys dessus no
menat: e ab. xx. homẽs o cauall/e ab
infinida gẽt o peu: e ab lo pdit legat
ol papa vench appenyiã p entrar: e
conq̃star la terra ol rey ẽ pere. A les
q̃ls gẽts stranyes/lo rey en Jacme
o mallorq̃s germa ol rey en pere do
na fauor e ajuda cõtra la couinẽça q̃
hauia feta ab sõ seyor lo rey en pere
germa seu. E cydes los rumors: e ta

Perdo a
pena y a
culpa cõ
tra lo rei
d arago

Del rey
de fran-
ça venit
ab gran
poder ap
penya e
dalli cor
regue e d
strui la
terra fins
a girõa
afferrãt
aquella

bustols: e fere dats o les gẽts sens nõ
bre q̃ en la vila o ppenya se erẽ ajusta
des p la rahodesis dita lo rey en pe
re ab aq̃ll poch poder q̃ auia vẽg ue
sen al coll o paniçars: e aq̃ ell se at-
tẽda p cõtrastar al rey de frãça: e a
tot sõ poder. Estãt lo rey en pere en
lo coll o paniçars lo rey o frãça ab
tota la sua gẽt se pti o ppenya: e vẽ-
gue sen ala ciutat de helna: e aq̃lla
cõbate forment e ostreta: e finalment
ab grã treball aq̃lla ps: e tots q̃nts
dintre erẽ feu morir a mala mort: e
be es ver loq̃ es scrit ols frãcesos:
q̃ sunt feroces natura ac superbi vo
let dir q̃ sunt o natura ferosses sup
bos. Es veritat q̃ les gẽts ol rey en
pere molts dãnatges e moltes pica
des los donauẽ de mẽtre q̃ les gẽts
cõtraries erẽ en Rossello/e p paho r
q̃ hauiẽ ol rey en Pere q̃ stana attẽ
dat en lo coll o paniçars conẽguels
a passar p la vall o bañyuls. E atte-
neu cõ comẽçarẽ bellurs affers q̃ to
tes q̃nt es eglesies trobauẽ totes les
robauẽ/e o strouien/e dal tres greus
crims comettien e feyen per los qua
les e per lo deseretament q̃ demaua
uẽ injustament sofferiẽ greu passio/e
pena/e tribulatio segõs q̃ dius es cõ
tegut. E q̃nt lo rey en pere sabe q̃ los
frãcesos passauẽ p la vall o banyuls
dolẽt/e o spagat pti ol col o peniçars
e vẽguesẽ aperalada/e ab cõsell de
dal mau vez cõte o rochaberti/e dal
tres richs homẽs seus feu exir los
habitãtes o peralada: e aps la feu cre
mar e enderoçar p tal cõ nos podia
offendre e al poder grã dels frãcesos
e fet aço vẽgue sen a castillo o Empo
ries hõ hauia lexats molts cauall's
seus. E stãt lo rey e pere en la vila o
castello o empories los frãcesos se a
costarẽt en tãt q̃ forẽ en lo cõtat de
pories e la uors tots los nobles e ca
uall's e la gẽt mẽuda ol cõtat obeirẽ
al podr ol rey o frã. e lo rey ẽ pe sabẽt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Com lo cõtat de Empories obei al rey de Fraça, lo qual era en la vila de Castello d'empories.

aço partis da q̃ ab tota sa cauallria/ e vench sen a tenir frõtera a Byzona: e dieu se q̃ acautela lo cõtat de Empories obei al rey d̃ Fraça p tal q̃ amagadamẽt donassẽ damnatge a ell: e a ses gẽts axi cõ faerẽ. Car per cascũ loch hon los Fracesos stauen grã infinitat ne matarẽ. E en continẽt lo rey d̃ Fraça entra en la vila d̃ castello Empories: e cõfirmals tots puilegis q̃ haguessẽ d̃ fraçses: e tots llurs bons custums per tãt cõ fracamẽt se erẽ retuts. E en cara los fracesos cozreguerẽ entro ales portes d̃ Bissuldo: mas aq̃ no poguerẽ entrar p ço cõ lo p̃dit loch era be stablit: e tota la frõtera d̃ aq̃ll: de molt bõ bataller axi d̃ caball cõ d̃ peu: e mẽtre aq̃stes coses se faen vẽch grã accozrimẽt als fracesos d̃ cõplimẽt de viãdes: e daltres coses ab grã nauili d̃ molts galers: e daltres vexells diuerses q̃ era arribat a la marina d̃ Roses sens lo q̃l accozrimẽt no poguerẽ llur volũtat cõplir. E lo rey en Pere veẽt aço feu exir tots los homẽs d̃ Byzona saluats aq̃lls q̃ erẽ necessaris en defensio d̃la ciutat e p̃ga charamẽt lo noble en Ramõ folch vezcõte d̃ Cardona q̃ ab aq̃lls cauallers ell d̃fenes aq̃lla ciutat cõtra la cruel e maluada gẽt q̃ li venia dessus. Za q̃l cosa lo noble en ramõ folch axicõ a vertader: e lcal vassall feu: e cõplire p̃s ab si lo noble en Ramõ d̃ Anglesola: e Guillerm d̃ josa: e Arnau d̃ cabzera molt valerosos: e expts en armes: E mes se en la p̃dita stablida. E p tal q̃ajudar nos poguesl o rey en Pere d̃les forces: e lochs q̃ arriba d̃la mar erẽ d̃ Roses a Barcelona los Fracesos tots los derrocarẽ: e cremarẽ. E cõ algũes Galeres del rey de Fraça anassen escãpades per la mar per fer mal: e dan a les gẽts del rey en pere vẽch en Ramõ Marqt ciutada de Barcelona Almirall de. xij. Galeres al port de formigues hon erẽ. xxx. galeres dels Fracesos: e dona tã abriuadamẽt batalla ab les sues q̃ cõ dites er en. xij. galeres q̃ finalmẽt totes les d̃ sbarata: e pres: e mozi grã multitut de Fracesos: e totes ab si les mena a Barcelona: e negũa p̃sona nõ escapa. E a cap de algũs dies en Roger de lozia qab nauili d̃ galeres era vẽgut de Sicilia fresca mẽt vẽch a Roses hõ tot lo nauili del rey de Fraça era: e axi cõ a valent e expt ballador: e lent mẽt e expt ab les sues galeres feri en lo hostal dels frances fos. E finalment mozts e cõsumats molts d̃ls fracesos los q̃ restarẽ viuts p̃sos a tot lo hostal Roger de lozia sen mena a Barcelona: ab grã victoria: e honor: e lo Lis p̃s lo almiral del p̃dit hostal appellat Guillerm de lebia: lo q̃l se reme p gran q̃ntitat de moneda. E per aq̃sta tã gra victoria los fracesos romaguerẽ molt tristi en faer en grãdol: empo nos volguerẽ star p aço q̃ cõtinuar llur mal p posit. A p̃s de aço lo rey de fraça vẽgut a gyzona assitia aq̃lla a la redor. E era tãta la multitut dela gẽt q̃ ab si amena q̃ tota la enuiróa en la vigilia de sanct Pere: e tota la nit: e tot la matiz: e tot lo dia cõbatela ciutat fortiment. Mas los de dintre appellarent en tal manera los de foza q̃ aps no si acostaren de bon coz. E p lo gran pdo q̃ lo par e sanct hauia donat sobre aço tãta d̃ gẽt hi vẽgue q̃ a dos o tres dies fozẽ doblats. Veritat es q̃ stãt la ciutat axi assetiada los fracesos no donãt reuerentia a deu ne a als seus sãcts lo coz d̃ sanct Marcis q̃ per reliques ab grãs taua en la esglesia de sanct pheliu mutillarẽ e d̃struire: e totes les altres reliquies daqui e deles altres eglesies lançaren: e vilment consumaren. E lo rey en Pere ab los enginyosos tractamẽts ab

Del ẽdemo. e cremamẽt d̃ tots l's forces, e lochs de la marina co es de Roses fis a barcelona.

aguayts: e en altra manera tãts ne mata q̃ d̃l coll de paniçars entro a Byzona no trobaren sino homens mozts: e tots dies los d̃la ciutat exiẽlos apalatis amagadamẽt: e pale sa matauẽ ne sens cõpte. E cõtinuamẽt los tolien cauallers: e altres coses a fastig: e pesar llur. E lo rey en Pere tots dies feria en la hostades daça ades dalla: mas tãta era la multitut d̃la gẽt strãya q̃ jatsia fen nombre ne matassẽ molts: a males penes se apparia vna vegada ses duench/ q̃ cõ grã multitut de fracesos fossen anats vers Banyoles p cozrer: e destroir la tẽra lo rey en Pere ab aq̃lla cõpanyia que teniaen los fracesos: e era tã grã la multitut d̃ls fracesos q̃ aq̃ cuyda esser d̃ sbaratat: e vẽçut lo rey en Pere q̃ apenes hopech reuenir. Mas lo poder d̃ deu q̃ null tẽps falli a rey d̃ Arago: ne falli a segõs en libres: e chroniqs: e histories escrit: li ajuda el preserua d̃ esser vençut. Mozirẽ hi. xij. p̃sones: e dela altra part moltes: e aq̃sta vẽço se cuyda es duenir p tal cõ la sua gẽt no crabe appellada p la q̃l cosa lin sugirẽt molts. E fo fama en la host q̃ lo rey d̃ Arago era stat mozt en la batalla damũt scrita p q̃ la gẽt d̃la stablida d̃ Byzona hague paho molt grã. Mas ẽ cõtinẽt saberẽ la veritat d̃ q̃ haguerẽ grãplere goig. A p̃s algũs dies nr̃e senyor deu volẽt punir lo rey d̃ Fraça e ses gẽts d̃les cruelta ts q̃ feres hauiẽ cõtra ell: e ses sancts e veniar lo rey d̃ Arago d̃ls torts: e injuries axi ictes en uials maladictio d̃ Mosq̃s: e ruts d̃l cozs d̃ sanct Marcis recõdit en la esglesia d̃ sanct Feliu d̃la dita ciutat d̃ Byzona. E daq̃stes mosques se pot dir esser vn grã miracle: e vna d̃les maladictiõs d̃ Pharao: e erẽ dites Mosq̃s de tal figura e coloz q̃ d̃la vna pt erẽ blanques: e d̃la altra verdes: e en casesia

Com lo poder de deu nunqua falli ne falli a Rey de Arago.

Deles Mosq̃s Vermoles q̃ tremes nostre Sẽ, fos deu cõtra los fracesos en aiuda del rey de Arago, enuiades cors de la Natzia.

pt se demõstraua vermellura. E erẽ axi vcrinoses q̃ tãtost q̃ cauall: o altra bestia tocauẽ encõtinent moziẽ e mettien se p los narils: e p les ozelles d̃la gent: e d̃les besties q̃ null tẽps nõ exiẽ entro q̃ eren mozts: d̃la q̃l plaga tãta mozalitat se mes en la dita hostq̃ tozna a fozt poch nombre d̃ gent. E no tãsolament Cõtes e altres Barons hi mozirẽ: hoc encara lo rey de Fraça ne pres febra molt grã/ e fo grauement malalt. E stãt axi en la ciutat hauia grã freturа d̃ viãdes/ e malaltia fozt grã. Car ẽtre la pudoz q̃ aq̃lls d̃la stablida venia d̃la mozaldat d̃ls fracesos/ e d̃la fretura grã q̃ sofferiẽ grã mozaldat se crosq̃. Per q̃ ab volũtat/ e cõsentimẽt del rey en Pere lo p̃dit Ramõ folch tracta pau ab los fracesos q̃ les liuraria la ciutat/ ab q̃ls lexas anar sans e segurs ab tot ço q̃ sen poguessẽ portar. E axi fo set/ los d̃la stablida exirẽ dela ciutat/ ab tot ço q̃ portar sen volguerẽ/ e liuraré aq̃lla als fracesos en la vigilia d̃ sctã Maria de setẽbre. E p̃sa la ciutat de Byzona la maladictio d̃les Mosq̃s co mes ama ua mes creixia en los fracesos. E per aq̃sta plaga: e p grã fam q̃ sofferie de pa e vi: e daltres viãdes: e per grã mozaldat q̃ en ells era lo rey de Fraça ne les sues gents no podien sofferir aqui mes star per ço cõ de uegunа part nols gosaua venir negunа viãda per paho del rey de Arago: e deles sues gẽts qui diligẽtmẽt no aspiauen. E dolẽts e vencuts plozosament començarẽ apartir daqui. E lo rey en pere q̃ nois era Zuny a des ades: e fozt menut feria en ells e matanẽ tants q̃ maranella era. E lo rey d̃ Fraça p la grã malaltia sua no podia anar caualcant: e hauien lo poztar en son lit: e mẽtre q̃ los fracesos erenen lo comtat d̃ Empories q̃ sen tornauen lo comte d̃ Em-

Tractador de Pau Ramon folch vezcomte de Cardõa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Del tol. re de vi- tuales ō la france fos stāts en Em- pories p los del Rey de Arago.

pories ab en Roger de Lozia: e ab lo comte de pallars: e ab en Ramō Folch: e altres cauallers auāçarē se per altre cami: e vēguerē sen al mo nastir ōla vila ō Roses hon era tot lo pertret de viādes: e daltres coses: e grā multitud de frāceses: e lo pre dit monastir: e vila ab tot lo pertret prenguerē e mataren grā infinitat de gents. E mētre q̄ lo rey de Frāça ab la host marrida pertiē del dit cō tat de Empuries los del rey de Ara go: q̄ de li mateix hauiē fetes diuer ses parts los vns feriē en la dauēte ra: e los altres en la reçaga: e los al tres en cascuns dels costats ōla host: axi los meschins no sabien aq̄l part se acorreguessen. Aquell dia ab grās dolors: e ab grans plors venguerē a la jonq̄ra: e hai au per cert q̄ tants ōls frāceses ne morirē q̄ nengū ho me no podia anar sino sobre gēt mor ta. E q̄ volgues pēdre joyes en diuer ses maneres ho podia fer a tot son pler. E passant aq̄sta nit los frāceses en lo loch ōla jonq̄ra lo vēcedor rey en Pere hague acord ab sos caual lers q̄ pus los frāceses erē tornats q̄si a no res: y erē en la desexida de la terra: en tenia calcadament a fe rir en los frāceses: e tot a la nit el seu son appellament com mellor pogue per cōbatre lo prop dia seguēt p lo mati ab los frāceses. E com fo dia clar los frāceses partiren dela jon q̄ra: e passant lo coll de panicars lo rey ō Arago los sodetras: e vigoro sament: e baroniuol seri en los frā ceses. E aq̄st ferimēt del rey de Ara go dura entro q̄ haguerē dauallat los cors de peniçars: e foren en dret mūt esquiu: certes nos poria hom albirar la mortaldat q̄en aq̄sta hora fo feta dels frāceses lo rey en Pere aplegades cōpanyes: e regōech los: e troba q̄ nengū home ōls seus no y hauia pres mal ni dā sino q̄ erē tots

cansats ōl treball q̄ hauiē suffert en aq̄ll dia los frāceses q̄ romasos erē nafrats e vēcuts ab grans plors: e ōs honor tegueren llur cami en vers Perpinyā. E q̄nt fo aq̄ lo rey ō frā ça ab molts daltres mori. E a albir ō tot hom: e segōs q̄ aps se sabe ō to ta aq̄sta gēt maluada nō torna ē llur terra la vintena part. E jatsia q̄ ōla gēt frācesa poca sen tornas en llur terra: e encara molt meyus ne foren escapats si los Aragonesos hagues sē ajudat a llur seyor lo rey en pere. Car p moltes req̄stes q̄ aq̄st rey en Pere faes als barons: e cauallers: e comunitat ō Arago: ans q̄ los frā ceses entrassē e dāniificassē la tra de ajudar li cōtra los frāceses: no ho volguerē ser allegāt: q̄ pus lo rey en Pere los trēcaua pullegis: e liber tats llurs axi mateix li voliē trēcar ço a q̄ li erē tēguts nestrets. E en la fi ō calcū p teni q̄ los Aragonesos fa yē a llur seyor lo rey en Pere sobre aço p testauē: e debiē q̄ si no ls serua ua llurs priuilegis: e libertats q̄ ele giriē altre senyor. Mas lo valēt rey p lo fort cor q̄ hauia nos volch incli nar lauors a puar llurs libertats: ne axi mateix los Aragōesos no volgue rē ajudar allur seyor en tā grāne cel sitat e sobre aço tots los riches ho mens nobles e cauallers: ciutats e viles de Arago en la ciutat de çara goça ells se ajustaren: e per mante nir llurs furs e priuilegis: e liber tats faeren vnio ço es que tots fos sen vns: e vn cor cōtra llur senyor e tot hom qui vengues cōtra lurs furs: e llurs libertats. E aquesta fo la primera vnio que Aragōesos co mençaren per la q̄l cosa molts scā dols e mals se seguirē: e no resmen ys desobeiren a lur senyor ala ōrre ria altrament: e ab humilitat per no lesiar totalment la fidelitat pres tada ho faeren los catalans segons

Aci es li lo rey de Frā ab mes te dalas

Nos dels Ara gōesos.

han dit los antichs: y encara en a quest temps que la present hystoria se scriu ho dien los moderns: que com lo Rey ē pere se troba axi op pres per lo Rey de França com de sus es scrit no podent se ajudar ōls Aragonesos conuoca tots los cata lans manant los sots la fidelitat a a ell p̄stada que tot home de edat e disposta portar armes vassall seu ostant en Catalunya lo seguis per anar defendre la terra contra los francesos e jatsia los Catalans en aquelles hores stiguessen mal con tents del Rey en pere qui en temps passat per gran ira que tengue con tra los catalans q̄ no li hauien vol gut subuenir de vna gran quanti tat de pecunia quils demanaua p lo passatge o hostol que faea contra lo rey Carles de Sicilia y encara per esser ell Rey tant absolut e fet a sa guisa e per la sua supprema juri ditio crema totes les Constitu tions priuilegis libertats y scrip tures faents axi per los Barons nobles: e cauallers com per les vni uersitats: e singulars persones del principat de catalunya empero p seruar lo juramēt de fidelitat p̄sta da a llur senyor tots comparague ren deuant la sua real persona se guint lo seu exercit tots armats ē aquesta forma ço es que portauēles lāces sens ferros e les beynes sens spases e puyals solament portauen axi los de peu com de cauall cuyra ces e ceruelleres e altres armes ō fensiues: e lo rey en Pere com los vec axi venir desarmats demanals per quina causa anauen axi mal ate uiats ala guerra: e respōguerē tots vnits e ab grā humilitat senyor vos nos haueu cremat totes nostres li bertats constitutions priuilegis e altres scriptures q̄ eren atorgats e fetes en nostra defensio e vtilitat

e nosaltres per no rompre lo ju rament de la fidelitat se guim vos axi mal armats com stam e q̄ sapiā perdre persones: e bens vos segui rem en tota part quens manareu e lo Rey en pere vehēt la llur humi litat e obedientia mogut de pietat tornals tot lo q̄ ōmanarē e hu en tre les altres coses stāt lo p̄dit rey en Pere en la ciutat ō Barcelona p celebrar cortgēral als catala ns la ciutat de barc. lo suplica fos mer cesua ō atorgar apuar: e cōfirmar priuilegis atorgats ala p̄dita ciutat de barc. p los seys antecessors e les cōsuetuts antigues les q̄ls tenia la ciutat e aq̄lles scrites li donarē e la uors lo rey en pere ho feu axi cō la ciutat lon hauia suplicat: e feu ho tot registrar ē son registre lo q̄ les recōdit en son [illegible] l Archiu situat ē la ciutat de [illegible] ō vulgarmēt a pellades locals ō Barc. comēçats.

Lo cals de barce lōa o re conoue runt pro ceres.

Recogeouerūt peeres Barcinone z antiq̄ sapiētes in jure esmē dat. barc. Tertio Idus ianuarij Anno domini millesimo Ducētesimo Oc togesimo tertio. Y en aquesta ma nera los catalans mitigaren la ira de llur Rey: e senyor: e satisfaeren al deute de la fidelitat a ell p̄stada: e obtēguerē ab humils suplications lo q̄ volguerē cō son tēgats ser los vassalls a llur senyor car la millor cosa q̄ podē hauer los vossalls cō sō vexats p llur senyor sō humils supli cacions les q̄ls sō les millors armes q̄ lo vassall pot hauer p placar la ira ō son Rey e senyor e fer tornar les co ses en be. E tornāt al fet ōls frāse sos pos ō mot a mot loq̄s troba es crit en la historia ō aq̄lls e sō les pe raules aq̄stes aps ōl q̄ ōss? es scrit ōl mācamēt ō ls Aragonesos allur rey e senyor veus la vsana: e lo ba bāy ōl rey ō frāça: e ō Carles quis faca appellar lo Rey de Arago

Universidad de Deusto
Biblioteca

en quina miseria e deshonor se con
nerti e lo Rey de Arago ab gran
goig ò la victoria tornassen en sa ter
ra: e leua lo camp: e part dal tres
Joyes: e riqueses que y romangue
ren dels francesos que tota la gēt
de Catalunya ne foen riquida: e be
neuenturada: e de gran goig conso
lada. E lo rey en Pere nenguna
cosa no volguere bestans franca
ment: y liberal la lexa pendre: e ha
uer als seus sots mesos y subdits.
Confusos veuçuts e cōsumats los
francesos la ciutat de Gyrona ro
mas stablida dela gent francesa em
pero foe empres entre los frāceso: q̄
erē ē la establida romasos: e lo rey
llur que sdins temps cert no los po
dia hauer accorregut de viandes
e dal tra ajuda que poguessen retre
la ciutat a Alfonso fill primogenit
del valent rey en Pere e com nen
guna ajuda ne socors no poguessen
hauer del rey de França dins lo
dit tēps ò sempararē: e reterē la ciu
tat de Gyrona al predit Alfonso fill
primogenit del Rey en Pere la q̄l
apres hague cobrada aquella la feu
reparar y en dreçar molt fortment
per quant la troba cremada: e der
rocada. ¶ Aquest valent Rey pro
crea de sa muller appellada Constā
ça filla del Rey mafre ò Sicila qua
tre fills e dues filles lo primer fill
fonch appellat Alfonso qui vol dir
Alfonso qui apres mort de son pa
re succehi en lo regne de Arago y
en los altres regnes e terres lal
tre fonch appellat Jaume qui a ps
dela mort del rey en pere pare seu
fonch rey de Sicilia: e apres mort
del predit Alfonso qui mori sens in
fants fonch Rey de Arago: e dels
altres regnes y terres. E la tre so
apellat frederich qui axi mateix so
Rey de Sicilia segons deuall es
contengut Axi que dos germans
prēguerē ē pmullers dues germānes
fiells ò l Rey Carles ò napols prin
cep ò salern ço es Jaume pres dōa
Blancha e frederich presdona el i
anor dela qual de nacion o procrea
lo dit frederich vn fill apellat Pe
reqni apres fonch rey de Sicilia e
lo quart fill dels dits rey ò Arago
e Constança fonch apellat Pedro
De les filles de aquests rey de Ara
go e constāça la primera hague nō
Isabel e fonch muller del rey de
Portugal la segōa hague nō cōstā
ça: e romas absa mare en lo regne
de Sicilia: e ab son germa en Jau
me la qual hague per muller lo rey
robert de Sicilia: e de Hierusalem
estant lo rey en Pere vencedor en
sa terra fort cansat dels treballs: e
anuigs que soferts hauia en mol
tes maneres com es dessus conten
gut mana que Carles princep de
Salern lo qual estaua pres en Sicil
lia ab molts nobles Barons: e ca
uallers seus vengues en Catalūya
per que mils epus segur amēt seria
guardat aqui que no en Sicilia e lo
predit Carles ab sos cauallers vē
gut en Catalunya lo predit valent
rey mana que diligentment fos tē
gut: e guardat en lo Castell nou de
barcelōa e apres hagut acort sobre
la custodia del predit princep vol
gue: e mana lo predit valeros rey
que diligentment fos tengut e guar
dat lo dit Carles en lo castell de ciu
rana situat en lo comtat de prades
q̄ es força molt marauellosa: e grā
honstech pres e molt diligentmēt
guardat per vn gran temps: e aço
fet lo Rey en cellēt en pere no obli
dant se dela traicio que lo predit
Rey en Jaume de Mallorques li
hauia feta segons dessus es larga
ment espressat mana fer e aparel
lar grān auili per anar a mallorq̄s
contra son germa mas ans que lo

Cō los frācesos dsempararē e reteren la ciutat d Giron a al fill primogeit del rey de Arago.

Dels fills e filles q̄ lo rey ē pere procrea dsa muller.

dit auili fos aparellat de tot lo vir
tuos rey en Pere fonch de tengut
de gran malaltia Estant lo Rey a
ri malalt en vila Franca de pene
des ordena volgue: e mana que son
fill Alfonso primogenit en perso
na sua complis son proposit que ha
gues a conquerir lo regne ò mallor
ques e daçol prega charament: e
affectuosa donāt son consell lo qual
Alfonso volenteros de complir lo
manament del pare ab molt bō hō
a cauall: e a peu vench seu ala ciu
tat de mallorques e de aquella: e ò
tot lo regne se ensenyori poderosa
ment y encontinēt feu exir ò la ciu
tat: e regne en ponç Eaguardia q̄
per lo rey en Jaume de mallorq̄s
gouernaua lo regne: e tota altra p
sona qui per aquest rey en Jaume
hi fos e regnant lo predit primoge
nit nalfonso plenament e poderō
sa en lo regne de mallorques lo po
deros rey en Pere: en edat de cin
quanta cinch anys deuotament e
humil penedit: e cofessat ab grā cō
tricio de sos peccats: e no volēt re
bre lo corpus domini que vn religi
os penitencier seu hauia pres de
les mans del rector ocurat dela es
glesia de dita vila de vila franca q̄
alli era present per ser li reuocar la
opinio tenia de no rebre lo corpus
domini per lo recort tenia ò la grā
persecucioe dan hauia fet ala esgle
sia e al pare sanct apres hauer lo a
monestat lo dit religios rememo
rant li la passio de Jesuchrist e cō
duint lo q̄ rebes lo corpus domini
dix lo dit rey ab grās lachrimes sē
glots e suspirs pare penitencier: o
confessor pus axi es yom com an ala
misericordia ò nostre senyor deu q̄
ha dit no vull la mort del peccador
sino que visca es conuertesca sam
liurat lo sacratissimo corpus domi
ni per mans del dit curat a quis p
tany: e al qual yo so subiect e y en cō
tinent dit curat pres lo dit corpus
de mās del qual lo dit rey lo rebe
ab gran correctio: e humanitat E
molt poch apres a nostre seyor deu
tremes lo seu spirit morit en vila
franca de penedes tercio Id? No
uembris en lany de nostre senyor
mil docents huytanta cinch: e le
xa la terra ab bon regiment jatsia q̄
la terra tota romas per la mort ò l
virtuos Rey en Pere ab gran tri
bulacio e angustia: e ab gran guer
ra ab la esglesia: e ab tots los ma
jors: e pus poderosos princeps del
mon e molt honradament fonc so
terrat en lo mōastir ò sanctes creus
del orde ò cistell: e regna molt ma
rauellosament totes vegades ha
uent victoria contra los enemichs
e axi regna nou anys tres mesos: e
quinze dies aps los dols plors plāts
e dolors que en la terra apres mort
sua durarene sorenhom no poria
albirar nepensar per la qual dolo
rosa mort e molt amargosa la rey
na Constança sa muller: e sos fills q̄
en Sicilia eren romasos: e tota la
terra faeren gran dol: e parlant
per vn grandissim temps e apres la
predita Reyna ab tots los nobles
e barons e la gent popular del reg
ne de Sicilia ensemps cōcordants
cort general e solenne tenguda en
la ciutat de Palerm leuaren Rey
e senyor llur en Jaume fill del vir
tuos Rey en Pere: e dela predita
Reyna sa muller a qui present de
la qual electio tot lo regne fonch
alegre: e pagat majorment comse
ment de tan virtuos princep hauiē
concordablemēt elegit per lur sen
yor: y en aquest temps ço es ò l pō
tificat de Papa honori quart qui
fonch creat papa en lo propdit any
de mil. cclxxxv. fonch ordenat per
lo predit papa honorique los fra

Cō tengueren cort general en la ciutat d palerm los Sicilians hō leuaren rey e senyor per mort dl rey ē pere Jaume fill seu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

res delcarme los quals en aquell
temps portauē los habits barrats
çoes blāch: e negre q̄ portassen les
capes sobiranes blanques y exte-
ses: e los Scapolaris: y les gonel-
les de burell: e per quāt ē aquesta
historia yo Archiuer dessus dit he
fet mencio del camp de Batalla do
nat entre lo Rey en Pere: e Rey
carles e haje trobat en lo real ar-
chiu situat en la ciutat de Barcelo
na moltes cartes en pergami e ab
segells pendents segellades: e al-
tres scriptures enles quals es feta
expressa mencio de aquest camp de
batalla: e deles vistes que an ans fo
ren per entre los propdits reys en
la vila de perpinya e dela promesa
e obligacio que feu la vna part al al
tre he deliberat aperpetual memo
ria aci insertar de mot a mot sols ō
les cartes aquella hon es feta men
cio de totes les coses eper lo camp
de batalla dessus nomēat en lo peu
dela qual son tots los segells pen-
dents axi del rey carles com ōles
quaranta persones vassalls de aq̄ll
quis obligauen e prometien fer te-
nir e seruar les predites coses e a
ço mateix ab la mateixa solemnitat
prometia lo rey en pere ab altres
xl. persones al predit rey carles la
qual carta feta per lo rey en Pere
al rey carles no es ēlo real Archiu
com se cregue sia roma sa en poder
del dit carles o de son nebot lo rey
phelip de françalo transumpt dela
qual carta seta per lo rey carles al
rey en pere o mas a en lo real archiu
ōbarcelōa segellada ab. xlj. segells
pendents çoes vn segell del rey car
les e quarantasegells deles. xl. per
sones qui per aquell se posaren en
la obligacio mateixa de venir a to-
ta effecte en lo dia preñgit lo entrar
dels rey carles en lo predit camp ō
batalla es del tenor seguent.

Carolus ōi gracia Rex hie
rusalem Sicilie ducatus
Apulie et Principat? Ca
pue almeyrbis Senator
princeps Achaye Andegauie pro
uincie forcalq̄r ⁊ tornador comes.
Ad noticiam presētiuz ⁊ memoriā
futurorum Pridem inter magniñ
cum principem petrum Aragonuz
regem Illustrem et nos mutuo, p
cedente tractatu quod rex ipse eli-
ger et sex personas ō suis Militib?
viros probos ⁊ fideles ⁊ nos eliger
remus sex de nostris militibus vi-
ros probos ⁊ fideles qui omnes duo
decim milites per ipsum regem pe-
trum ⁊ nos taliter electi corporali
prius per eos prestito juramento
legaliter ⁊ bona fide tenerentur eli
gere locum comunem ⁊ sta tuerent
terminum ad pugnā faciēdā inter
ipsum regem petrum ⁊ centum de
suis militibus ex parte vna ⁊ nos ac
centum de nostris militibus ex par
te altera pro eo quod nos tanq̄am
petitor eidē regi petro oposui? ⁊ o
ponim? qd ipse intrauit regnū nos
trum sicilie contra racionem ⁊ ma
lo modo ⁊ nobis prius non diffida-
ris ⁊ hoc parati eramus ⁊ sumus, p
bare de nostro corpore ⁊ centum ō
nostris militibus contra suum cor
pus ⁊ centum de suis militibus ip-
seq̄ rex Petrus tanq̄ defensor no
bis respondit ⁊ respondet quod in
ingressu Sicilie, vel in aliquo quod
fecerit cōtra nos rem non fecit vn
de sua legalitas minus valeat vel
verecundiā habere ōbeat in curia
seu coram aliquo probo viro ⁊ qd
pugna de nobis ⁊ centum de nos-
tris militibus si bi placet nos deñ
de prudencia ⁊ legalitate ac armo-
rum experiencia jordani de insula
joannis vicecomitis de tremblay ja
cobi de Bussono Eustaçiij de Ardi
curt joannis de nisi ⁊ Giliij de salli

Militū familiariū ⁊ fidelitū nostro-
rum plenarie confidentes ipsos ele
gimus fecimus constituimus ⁊ or-
dinauimus: eisq̄ per nostras paten
tes literas exhibuimus plenariaz
potestatē: quod ipsi vna cum Guil-
lermo de Castro nouo: Roderico
Erameni ō Luna/ Petro de Que
ralto/ Erameno de Arteda/ Radul
pho de Manuele de Trapano Mi-
litibus ⁊ iudice Raynaldo de Ly-
mogijs de Messana ipso tamen iu-
dice Raynaldo per ipsum regem
Petrum ad hoc posito: et pro vno
Milite computato familiari eq̄ ⁊ fi
delibus ipsius regis Petri per euz
ad hoc electis factis constitutis et
ordinatis prout per patentes lite
ras ipsius regis Petri pendēti ce-
reo sigillo munitas euidenter appa
ruit ⁊ apparet corporalibus inter
ipsos duodeciz hinc ⁊ inde electos
pro parte ipsius regis Petri ⁊ no
stra ac ipsorū taliter electorū hinc
inde receptis ⁊ prestitis iura men-
tis legaliter ⁊ bona fide possent eli
gere: et eligerent locum cōmunez
⁊ terminum statuerent competen-
tem ad pugnam faciendā inter ip-
sum regem Petrum ⁊ centum de
suis militibus: ac nos ⁊ centum de
militibus nostris: certumq̄ prefige
rent terminum in quo ipse rex Pe
trus cum centuz de suis militibus:
et nos cum centum de nostris militi
bus cōmode esse possimus et simus
in loco quem predicti duodeciz per
ipsum regem Petrum: et nos tali-
ter electi ad pugnaz huiusmodi fa
ciendam vnanimiter ⁊ concorditer
ducerent eligendū. Dedimus etiā
eisdem sex militibus familiaribus
⁊ fidelibus nostris plenariam po-
testatem: quod ipsi securitates ne-
cessarias ⁊ quas inspicerent oppor
tunas nomine nostro prestare ⁊ re
cipere: ac predcta omnia ⁊ singula
quę sub hypotheca bonorum nostro
rum rata ⁊ firma habere: ac inuio-
labiliter obseruare promisimus: tra-
ctare eligere/ ordinare/ statuere/ pos
sent libere ⁊ firmare. Adiecimus au
tem quod si aliquis vel aliqui ex pre
dictis nostris sex militibus infirmi
tate vel alio casu quolibet emergen
te in predictis: vel aliquo predicto-
rum personaliter interesse non pos
set: vel non possent totidem quot
ex predictis nostris sex militibus es
sent taliter prepediti: eximerentur
de numero predictorum quinq̄ mi-
litū ⁊ vnus iudicis pro milite com
putati per eundez regem Petrum
ad predicta taliter electorum: et re
liquitā per eundem regem Petrū
q̄ per nos electus vnanimiter ⁊ con
corditer ea omnia ⁊ singula possent
libere perficere ⁊ coplere. Et hoc
idez seruaretur si aliquis vel aliqui
de pdictis quinq̄ militibus ⁊ vno
iudice pro milite cōputato per eun
regem Petrum electis essent infir
mitate vel casu quouis alio impedi-
ti: ita videlicet vt totidē eximeren-
tur de numero predictorum sex mi
litum per nos taliter electorum: et
reliqui: qui forent residui tāper ip-
sum regem Petrum q̄ per nosele-
cti: ea omnia ⁊ singula possent perfi
cere libere ⁊ firmare. Et ea omnia
⁊ singula: quę predicti quinque mi-
lites ⁊ vnus iudex loco militis com
putatus per eundē regem Petrū
electi: ijdemq̄ sex milites a nobis e-
lecti: vel ex eis omnibus electis ab
vtraq̄ parte aliquo vl aliquibus ex
vna vel alia parte prepedito seu pre
peditis: et totidem ab vna parte vl
altera exempto vel exemptis. Resi
dui concorditer ⁊ vnanimit in pre
dictis omnibus ⁊ singulis tractarēt
ordinarent/ eligerent/ statuerēt/ fa
cerent/ firmarent ⁊ curarent sube.
dem hypothecabonorum nostrorū

Universidad de Deusto
Biblioteca

rata ⁊ firma habere ⁊ in uiolabiliter obseruare promisimus ⁊ iurauimus: tactis corporaliter euãgelijs sacrosanctis. Securitates etiã omnes ⁊ iuramenta prestare: obligationes ponere ⁊ cautiones cuiuscunq; generis prebere: quas predicti duodecim ab eodem rege Petro ⁊ nobis electi vel residui ex eis aliquo vel aliquibus ab vna parte vel altera exempto vel exemptis a nobis ducerent postulãdas: prout hec omnia in patentibus literis nostris in testimonium inde confectis. Et pendenti sigillo nostro munitis eidem regi Petro pro parte nostra exibitis. Quarũ est data regij Anno domini Millesimo Ducentesimo Octogesimo. Tertio die. xxvj. mensis Decembris. xj. In dictis regnorum nostrorum Hierusalem. Anno sexto. Siciliq; vero Octauodecimo plenius ⁊ apertius continentur.

Idem autem rex Petrus p̃dictos Guillermum de Castro nouo/ Rodericum Exameni de Luna/ Petrum de Queralto/ Examenum de Arteda/ Radulphum de Manuele de Trapano milites/ et iudicẽ Rainaldum de Lymogijs de Messañ. Ipso tamen iudice Rainaldo per ipsum regem Petrum ad hoc posito/ et pro vno milite computato familiares ⁊ fideles suos ad hoc pro se elegit fecit constituit ⁊ etiam ordinauit. Dans ⁊ concedens eisdem pro parte sua cõsimilem per omnia potestatem/ prout in patentibus literis ipsius regis Petri. In testimonium inde confectis: et pendenti suo sigillo munitis nobis pro parte ipsius regis Petri exhibitis. Quarum est data Messanę. Septimo Calendas Januarij. Anno ab incarnatione domini. Millesimo ducentesimo Octogesimo secundo plenius cõtinetur. Et licet data tam predictarum ipsius regis Petri et nostrarum: quã etiam prælentium ⁊ aliarũ pro parte ipsius regis Petri prælentibus consimilium literarum videatur in annis domini discordare: eo quod earumdem literarum nostrarum data facta est secundum Romanę ecclesię: totiusq; terre Italie regniq; nostri Sicilie consuetudinem generalem. Anno domini. Millesimo Ducẽtesimo octogesimo tertio currente: et earumdẽ literarum dicti regis Petri data facta est anno domini Millesimo ducentesimo Octogesimo secundo: secundum consuetudinem regni Aragonum ⁊ quamplurium aliarũ partium vltra montanarum horum annorum discriptione diuersa/ scilicet Octogesimi tertij ⁊ Octogesimi secundi: quamq; secundum diuersitatem regionum in positione ac vocabulo discordante: vno tamen et eodẽ in existentia permanente: nullum tamen propter hoc aliquibus dubium generetur. Sed sic firmas singulis certitudo: quod tam predicte de potestate ipsis duodecim tradita ipsius regis Petri ⁊ nr̃e q̃ prælentes ⁊ ipsius regis Petri his cõsimiles ⁊ correspondentes literę fuerunt vno ⁊ eodem anno mense ⁊ die ⁊ in dictis confecte: prefatiquoque quinque milites et vnus iudex pro milite computatus per eundem regem Petrum: ac prefati sex milites per nos electi facti constituti/ ⁊ etiã ordinati in regali palatio Messanen. pariter congregati ⁊ ad perfectionem huius negotij procedentes: post tractatus multiplices/ discussiones diuersas/ examinationes varias: indagines q̃ subtiles perpenso: ac diligenter deliberato cõsilio inter eos ex potestate ipsis ab eodẽ rege Petro ⁊ nobis per easdem literas tradita vnanimiter ⁊ concor-

M.cc.lxxxiii.

Loc' destinatus ad pug.

diter elegerunt quod p̃dicta pugna inter nos ⁊ centum de nostris militibus ac dictum regem Petrum ⁊ centum de suis militibus facienda fiat in posse regis Angliq; videlicet in Vasconia in tritorio Ciuitatis Burdegalensis in aliquo cãpo vel platea ipsius territorij quẽ vel quam idem rex Angliq; magis conuenientem pro vtraq; parte viderit ad pugnam ipsam de ducentis militibus faciẽdã: et quod locus ipse. In quo prędicta pugna fieri debet sic circũdatus ⁊ bene clausus palis ⁊ clausuris alijs opportunis. Ita q̃ nullus pedes: vel eques locũ ipsum possit intrare vel exire nisi per portas. Statuerunt etiam prędicti duodecim per eundem regem Petrum ⁊ nos electi prefato regi Petro ⁊ nobis terminũ ad prælentandum nos coram prędicto rege Angliq; eadem ciuitate Burdegalensis ad ad pugnam huiusmodi faciendam nostrum quemlibet cum prędictis nostris centum militibus primum diem mensis Junij primo futuri huius. xij. in dictis. Adiacerunt autẽ ijdem duodecim per eundem regem Petrũ ⁊ nos electi: quod id: quod de prælentatione dicti regis Petri ⁊ nostra coram eodem rege Angliq; facienda dixerunt ⁊ superius est expressum: sic volunt intelligi: quod ipse rex Petrus: et nos in prędicto loco. ⁊ termino nos debeamus coram eodem rege Angliq; prælentare ad pugnam huiusmodi faciendam. Et si ipse rex Angliq; in eodem loco ⁊ termino personaliter esse nõ posset. Idem rex Petrus ⁊ nos prælentemus nos coram eo: quẽ idem rex Angliq; miserit specialiter ad recipiendum prælentationem huiusmodi loco sui. Et si ipse rex Angliq; in eodem loco ⁊ termino prælens non fuerit: nec aliquem ad hoc speciali ter miserit loco sui: dictus rex Petrus ⁊ nos teneamur: nos prælentare coram eo qui vicem dicti regis Anglie gesserit in loco predicto. Ordinauerunt tamen ⁊ statuerunt predicti duodecim: quod predicta pugna per predictum regem Petrum ⁊ nos facienda in loco predicto: nõ fiet coram aliquo de gente ipsius regis Anglie: nisi ipse rex Anglie personaliter esset prælens. Saluo si ad pugnam ipsam aliter faciendam ipse rex Petrus ⁊ nos essemus in cõmuni concordia ⁊ assensu. Quod si in predicto die predictus rex anglie in predicto loco: prælens non esset idem rex Petrus ⁊ nos teneamur ipsum regem Anglie vel responsionem suam de veniendo vel de nõ veniendo ad locum ipsum a die predicto dato vsq; ad triginta dies expectare: et vt ipsius regis Anglie prælentia modis in hoc omnibus procuretur: voluerunt/ ordinauerunt et statuerunt predicti duodecim quod idẽ rex Petrus ⁊ nos quilibet per se promittamus ⁊ iuremus: quod legaliter ⁊ bona fide pro posse procuremus: ⁊ sine fraude vel ingenio quolibet diligenter ⁊ sollicite faciamus ⁊ facere studeamus quod ipse rex Anglie ad predictam statutam primam diem primo futuri mensis Junij in eadem ciuitate Burdegalen. sita in Vasconia prælens sit: et personaliter: et guadias per ipsum regem Petrũ ⁊ nos coram ipso offerenda: ipse rex Anglie recipiat ad pugnam huiusmodi faciendam.

Ordinatio p. xij electo. p pugna facienda.

Ordinauerunt etiam ⁊ statuerunt predicti. xij. quod idem rex Petrus ⁊ nos cum nostra vtriusq; comitiua donec in Vasconia moram traxerimus pro pugna huiusmodi faciendã: et etiam per octo dies post omnẽ terminum completum proceden do inde et eundo quo vtriq; nostrũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

placuerit nos ⁊ dicte nostre comitiue in personis animalibus ⁊ rebus; quas nos ⁊ ipse comitiue nostre nobiscuꝫ duxerimus ⁊ portauerimus ad pugnam huiusmodi faciendam: nos adinuicem nullatenꝰ offendamus; dictiq; duodeciꝫ treugas ⁊ securitates vtriusq; nostruꝫ nomine sibi dederunt ⁊ fecerunt adinuicezꝫ ac eidem regi Petro ⁊ nobis treugas et securitates indixerunt easdem: vt eas donec in Vasconia pro eadeꝫ pugna facienda manserimus ⁊ etiam per octo dies post omnem terminum per completum pro recedendo inde ⁊ eundo/ quo vterq; nostrum placuerit treugas ⁊ securitates ipsas nos ⁊ comitiue nostre inuiolabiliter obseruemus. Ordinauerunt insuper statuerunt; et etiaꝫ firmarunt predicti duodecim q̃ predictus rex Petrus ⁊ nos legaliter ⁊ bona fide debeamus promittere ⁊ iurare; quod quicunq; nostruꝫ predictorum duorum regum/ videlicet predicti regis Petri ⁊ mei Caroli legitimo aperto ⁊ bene probato corporis cessante defectu ad prefatos diem ⁊ locum prefato regi Petro/ ⁊ nobis statutos ⁊ prefixos ad pugnam huiusmodi faciendam defecerit et in eodem die: qui erit primus dies primo futuri mensis Junij huius vndecime indictõ. et in eodem loco qui est ciuitas Burdegaleñ. sita in vasconia in potestate regis Anglie cum eisdem suis centum militibus presens non fuerit ad pugnam huiusmodi faciendam/ ab eadeꝫ prima die primo futuri mensis Junij/ qua sic defecerit/ et in eadem ciuitate Burdegalense presens nõ fuerit vt est dictum in antea/ toto tempore vite sue set tenere debeat pro deuicto periuro/ falso/ fallito/ infideli/ ⁊ proditore/ et quod nunq; sibi ascribere debeat nomen regni/ et honorem quinimmo ipso facto remaneat nomine ⁊ honore regio ⁊ cuiuslibet alterius officij seu dignitatis exutus spoliatus ꝑpetuo ⁊ priuat9/ ⁊ tanq; deuictus/ periurus/ falsus/ fallitus/ infidelis/ ⁊ proditor infamis sic perpetuo habeatur. Et si hoc aliquis ei opposuerit publice/ vel occulte negare non possit/ sed confiteri publice teneatur/ prout hec omnia per predictos .xij. electa ordinata/ statuta ⁊ firmata in duabus consimilibus patentibus literis pendentibus sigillis eorum dẽ duodecim cõmunitis inde confectis/ vna ex eis prefato regi Petro. Alia vero nobis tradita ad cautelam plene satis ⁊ euidenter apparent. Nos autem prefatus rex Carolus nolentes in his de contingentibus quicq; omittere; vel aliquem pro parte nostra interuenire deffectum: quinimmo volentes predicta omnia ⁊ singula per prefatos duodecim electos ordinata statuta ⁊ finata q̃tum in nobis est complere totaliter ⁊ inuiolabiliter obseruare: bona ⁊ spontanea voluntate nostra legaliter ⁊ bona fide promittimus ⁊ iuramus tactis corporaliter euangelijs sacrosanctis: quodsi ad eesdem diem ⁊ locũ eidem regi Petro ⁊ nobis per eosdem duodecim prefixum ⁊ statutum ad pugnaꝫ huiusmodi faciendaꝫ defecerimus/ et in eodem die: qui erit primus dies primo futuri mensis Junij huius .xj. indictiõ ⁊ in eodem loco: qui est ciuitas Burdegalensis: sita in Basconia in potestate regis Anglie cuꝫ eisdem centuꝫ nostris militibus personaliter presentes nõ fuerimus ad pugnam huiusmodi faciendã prout per predictos duodecim ordinatuꝫ ⁊ statutũ est ac superius continetur ab eadem prima die pmo futuri mensis Junij huius vndecime indictiõ. in qua sic deffecerimus: ⁊ in eadem

Alia ordinatio pro huiusmodi duello k agendo

pla ruptoris promissis & iuramenti i hoc duello regi õ.

civitate Burdegalensi cum eisdem nostris centum militibus ad pugnã ipsam faciendam personaliter presentes non fuerimus in antea toto tempore vite nostre nos tenebimur pro deuicto periuro; falso; fallito; infideli ⁊ proditore; et quod nunq; nobis nomen ⁊ honorem regni alcribamus. Quinimmo volumus ⁊ consentimus expresse quod extũc ipso facto remaneamus nomine ⁊ honore regio ⁊ cuiuslibet officij seu dignitatis alterius exuti spoliati perpetuo ⁊ priuati ⁊ tanq; deuictus/ periurus falsus/ fallit9; infidelis/ et proditor infamis simus ⁊ perpetuo habeamur. Et si hoc aliquis nobis opposuerit publice vel occulte nullatenus hoc negemus: ne negare possimus/ sed hoc confiteamur ⁊ teneamur vbiq; publice confiteri. Et hec omnia eo permaneãt firmiora: quo plurium fide clarorum testimonijs et assertionibus fuerint roborata: infra scriptos quadraginta milites affectuose rogauimus et rogamus: quod ipsi hec omnia: que nos facturos ⁊ cõpleturos promittimus pro nobis ⁊ nostro nomine pmittere debeant ⁊ iurare. Nos autem prefati quadraginta milites/ Jordanus de insula/ Joãnes vicecomes de Treblay/ Jacobus de Bursoñ. Eustasius de Ardicuit/ Joannes de Nisi/ Bilius de Saua/ Joannes de Mõtesorti comes/ Squillacij ⁊ Montis caueosi/ Henricus comes Vadimõtis. Oddo de Tuchiaco/ Bouchardus de Monte morancis/ Joãnes de Barris/ Oddo de Suliaco Anselmus de Caprosia regni Sicilie Marescallus/ Robertus de Alcretia/ Lodouicus de Kaeris/ Rainaldus Folardus/ Amelius de curbano/ Kõforsacus de Castellana/ Gosfridus de Doznay/ Gossarcus de Frenis/ Joãnes de Lagonessa/ Simon de Bellouidere/ Gosfridus de Milli/ Girardus de byuort/ Guillermus de Barris hubertus de Aurelianis/ Joannes de sacis/ Joannes Elignet/ Francus de Visamala/ Thomas de Bisanci/ Tibaldus Caleman/ Gualele standart. Mainus de alenis/ Simon de caprosias Aymericus de Souz/ Teodiscus de Cuneo/ Bertrãdus de Artusio/ Adam de haumes/ Joannes lesuillã et Stephanꝰ de Simimilli/ Ad preces et requisitionem eiusdem regis Caroli bona ⁊ spõtanea voluntate nostra promittimus ⁊ iuramus tactis corporaliter euangelijs sacrosanctis: nos legaliter ac bona fide ꝑ possefacturos ⁊ curaturos/ quod ipse rex Carolus prędicta omnia ⁊ singula per eum promissa ⁊ iurata firmiter adimplebit ⁊ inuiolabiliter obseruabit. Et si quod absit contingeret/ quod ipse rex Carolus legitimo aperto: et bene pbato corporis cessante deffectu ad predictos diez prefixum ⁊ locum statutũ deficeret ⁊ in eodem primo die mensis Junij primo futuri huius vndecime indictionis in eadeꝫ ciuitate Burdegalensi sita in Basconia in posse regis Anglie cum eisdem centum suis militibus personaliter presens nõ fuerit ad pugnam huiusmodi faciendã prout per eosdem duodecim ordinatum ⁊ statutum: et per ipsum regem Carolum promissum est firmiter iuratũ. Nos ex tunc incontinenti societatem: et seruitiuꝫ ipsius regis Caroli/ velut de dictis promissionibus ⁊ conuentionibus extunc deuicti periuri/ falsi/ falliti/ infidelis: et proditoris totaliter ⁊ perpetuo deseremus/ ne vnq; postea toto tempore vite nostre cum eo erimus/ nec sibi prestabimus in aliquo auxilium consilium vel fauoreꝫ verbo vel opere publicum vel occultum. Et nos

Nomia sol. militum pro parte regis Caroli obligãtur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præfatus rex Carolus/si quod absit in premissis omnib⁹ legitimo/aperto/⁊ bene probato corporis defectu cessante defecerimus ex nunc volumus ⁊ consentimus expresse quod ipsi prædicti quadraginta milites/ab omnis fidelitatis homatgij. Et quolibet alio iuramẽto/quo nobis tenentur prorsus sint liberi ⁊ remaneant perpetuo absoluti. In quorum omnium testimoniuz ⁊ euidentiam plenioꝛem. Nos præfatus Rex Carolus ⁊ nos prædicti quadraginta milites me Henrico comite vademontis. Duntaxat excepto pro eo quod proprium sigilluz ad præsens nõ habeo sigillo prædicti domini Lodouicide Kaerijs: in hoc vtor præsentes literas de mandator volunta te nostra inde confectas/pendantium sigillorum nostrorum appensionibus duximus muuiendas. Datũ ⁊ actuz regi. Anno dominij millesimo ducentesimo octogesimo tertio/die penultimo mensis Decembris. Undecimo indictionis/Regnorum nostri prædicti Caroli regis Hierusalem. Anno sexto: Siciliq vero octauodecimo.

M.cc lxxxiii.

Notares documẽts deu tẽir tot rey e princep e senyo

E per quant cascun ala iornada era per no tenir la sauiesa ques pertany vull posar aci lo que hauia homes de recitar de aquest rey en pere. Com aquest rey fos dotat ò molta sauiesa/e de tres documents no dubtaue empendre guerres/e totes coses dignes ò memoria. E son los dits tres documents aquests. Lo primer q̃ tot rey/princep o senyor: e encara qual sevol persona de qual sevol gran e conditio sia: qui vol empendre lo fet de guerreiar o ser alguna ardua cosa deu inuestigar e saber qui li deu e pot ajudar: e de quis deu guardar. Lo segon que tenga tanta pecunia que ab aquella pusca conquistar/o portar a conclusio lo que ha començat. Lo terç que tots los fets faça tant secretament: que ni muller ni fills/ni germãs ni amics/ni seruidors ni persona del mon per conjuncta amiga e car al sia no hosa pia sino tan solament lo seu cor.

E ar ial qui tendra dits tres documents succehir an tots los seus fets millor que no sabria dir ne damãar.

E per quant yo dit Archiuer so deuot dels gloriosos sanct Domingo e sanct Francesch e tenc per mi edificat carner e sepulchre com antigament solia esser vas del meu bon pare en lo claustre del monastir de preicadors de Barcelona. E apres hi he fet a vna capella del crucifix. He delliberat sumariament scriure en la fide aquesta hystoria del Rey en pere fill del rey Ildefõso com aquest sanct domingo en lany de nostre senyor. Mccviij. stant papa Innocẽt ter e fundaḿlorde dels preicadors tãt solamẽt de. xij. frares inuitant la vida de nr̃e redẽptor Jesu christ. E aps en lãy seguẽt de M. ccxvij. aq̃st orde de preicadors per lo dit papa Honori fou approbat e cõfirmat/lo qual papa Honori a ximateix en lãy ò nostre senyor M. ccxvij. fou principiat ò edificar en la ciutat de Barcelona lo Monastir de preicadors vulgarmẽt appellat de sancta Catarina ab ajuda de sanct Domingo. Cap del orde per ell principiat. Lo qual mori en lany de nostre senyor. Mil e ducents. xxxij. En la ciutat de Barcelona. E sanct Francesch mori en la ciutat de Acisi dela prouincia de Italia: don era natural. En lany de nostre Senyor Mil e ducents vint y set.

Del Rey Hamfos alias Alfonso fill del Rey en Pere dels Francesos.

{Hamfos. ij. o alfonso fill del rey en Pere. xj.}

Quantlo rey en pere vulgodit dels Frãcesos pasa desta vida: sõ fill primogenit apellat Hãfos/ qui en vida del dit son pare/e per mandament sen era passat en la ylla de Mallorca: e aq̃lla hauia tolta e leuada a son honcle lo rey en Jacme de Mallorques: qui contra jurament de fidelitat per ell prestat al dit rey en Pere son germa era vengut en ajuda del Rey Philip de França. E per ço era en cara en Mallorques: com dessus es expressat: e fo sempre cognomenat lo larch: franc/e liberal per quant mes dona en sa vida: que rey del mon qui lauors regnas segons la valor del que tenia e possehia. E per ço deya vulgarment que mes Caualls hauia dats que no hauia dies en tot lo temps que regna. E aquest Rey Hamfos tãt era voluntari e liberal que nunqua dona repulsa a qual sevol persona li damanas. No deya altra cosa al damanant sino ço que tu demanes sia teu pus no sia primer donat a altre. E per aquesta tan gran liberalitat sua que sabia a prodagalitat. Car nunqua staua alegre sino com donaua/diminui molt lo patrimonij real En tant que supplicat per los braços ò la cort general q̃ lauors se tenia en la vila de Mutçõ. vij. idus nouẽber. Anno dñi. M. cclxxxix. feu vna cõstitutio per recuperatio e cõseruatio del dit real patrimoni del tenor seguent.

¶ Item cũ nos receperimus. Jniuenture nostra regnuz nostrũ: et nõ habuerimus consiliarios nobis et terrę nr̃ę vtiles: ⁊ multa cõsumpserimus ⁊ dederimus de regno nr̃o: in tãtũ q̃ ea quę dedimus faciũt partem regni/quibusdã per violentiã: quibusdã per fraudem/⁊ quibusdaz per dolũ ⁊ iuuẽtutẽ q̃ restituamur de omnibus redditibus sicut de castris/villis/Mansis/villrijs/terris/Molẽdinis/furnis/balneis/iurisdictionibus/⁊ omnib⁹ alijs rebus quę pertineãt ad regnũ nostrum ⁊ ad curiã nostrã quę sint imobiles: siue secus quę dederimus vendiderim⁹ impignorauerim⁹ cõcesserimus vel quę enfrãquerim⁹ vel permutauerimus vel q̃ per aliũ modũ alienauerimus: postq̃ dictus dñs rex petrus foelicis recordationis pater nr̃ finiuit dies suos alicui vel aliq̃bus: ita q̃ incõtinenti omnia absolute restituãtur nobis. Nos enizz prædicta reuocamus: ⁊ volumus q̃ sint cassa ⁊ vana. Nobis tamen soluentibus et restituentibus præciuz: quod per testes legales poterit in veritate ostendi ex illa causa ab illis fuisse facta: et præcium etiam quod scriba nostra inde habuerit: et nobis etiã reddentibus ea: quę ratione permutationis siue cambij habuerimus. Veruntamen si aliquis: vel aliqui potuerint ostendere consilio nobis dato in haccuria per Aragonenses et Catalanos: q̃ illud nobis haberent: ex iusta causa vel per seruitium vel per alias res q̃ ipsum consilium nostrũ possit ⁊ debeat restituere eis illas res: quę eis videantur fore iustę ad restituendum: ita q̃ nõ recedant de Montesono: donec de illis personis. Quę ibi modo sunt prædicta sint facta: et expedita: et illi: qui non sunt hi citentur. Quę veniant et etiam determinent infra

Universidad de Deusto
Biblioteca

breuc tempus illic vbi nos erimus
ipsis sequentibus curiã nostram.
In hac tamẽ reuocatione nr̃a non
intendimus aliquãrcm quãnos re-
stituiremus: quamq; dominus rex
Petrus foelicis recordationis pa-
ternr̃ acceperit ab aliquo vel p vio
lentiã/vel iniuste: quia illa restitu-
tio nobis multũ placet: et ipsam ac
ceptam⁹. ¶ E lo dit rey Hãfos regit
la jurisditõ dela sua primogenitu-
ra: sabuda la mort del dit rey en pe
re pare seu/denuntia aquella al po
ble dela ciutat de Mallorca: e a tot
lo regne/e tots ensemps festa de grã
doloz e dolozosa celebrarẽ. E lexãt
lo regne de Mallorques en bona dis
positio tornassen en Catalunyia per
pendre la cozona e dignitat real: e
encontinent cõueca cozts generals
en la ciutat de çaragoça. En la qual
molt honrada mẽt lo dit rey Hãfos
fo cozonat e alçat rey: axi com es de
costuma en aço tots temps obserua-
da E aqui los Aragonesos mes per
fozça que per grat faeren li loar: e
confirmar la vnio que hauien feta
en temps de son pare lo rey en Pe-
re ab priuilegi bullat ò bulla ò plom
per bona e duradoza perpetuamẽt
e les cozts acabades tornassẽ e ha-
gue tractamẽt ab algũs cauallers e
richs homẽs de Arago qui fozẽ n
son seruey cõtra la vnio/per la q̃l co
sa hague lo regne grã guerra entre
lo rey e los dela vnio tant quãt vis-
que lo dit rey Hamfos que hanc no
la pogue sobzar ne deffer ans vench
a la ralla de esser dit rey Hãfos des
posseit del regne. Car vna vegada
los Aragonesos hauian tractat e cõ
cordat entre ells q̃ obeissen a Char-
les de Valoys fill del rey Phelip
de França. Lo qual papa Marti
quart hauia intitulat rey de Ara-
go: segons dessus en la vida del rey
en Pere pare del dit rey Hamfos/
es largament expressat. Pero no
vengue a acabament per ço que lo
rey Hãfos los hauia atorgat per foz
ça tot ço que aquells dela vnio li da
manar ẽ: e entre les altres coses hor
ribles e dsordenades li damanarẽ fo
ren aquestes sabents a infidelitat
que si no seruaua los priuilegis: axi
per ell com per lo dit rey en Pere
pare seu a la predita vnio atorgats
e les ordinations que sobze aquells
ells hauien fetes que ells poguessẽ
elegir altre rey: e a ell fora gitar del
regne e que semblãt pena fos posa-
da als seus sucessors si les ordina-
tions de dita vnio transpassauẽ. E
daço com volguerẽ e damanaren lo
dit rey O des honest e maluat priui
legi que lo rey Hamfos nol deuia a
torgar: ne los vassalls donar. Car
sllor ey per sa suprema jurisdictõ aut
al. sera indignat e trãcara priuile-
gis e venir a contra furs constitu-
tions vsatges vsos e consuetuts: eli
bertats los bons vassalls e fidelissi
mos no deuẽ tenir ne cercar altres
armes cõtra llur seyorsino supplica
tions. E axi ab humils supplicatiõs
deuẽ tenir tot llur studi de apartar
lo de tal indignatõ: e fer tornar les
coses en be. ¶ Aquest Rey Hamf-
fos apres algun temps volent re-
semblar a sos predecessors. Stant
Papa Nicolau quart: lo q̃l fo creat
Papa lany Mil docents vuytãta
vuyt: aplega e ajusta gran Hauili: e
ab. dcc. homens a cauall e vint mil
homens apeu ab tots sos Barons
e gent de Catalunyia sen passa en la
ylla de Menorca: ab molt scampa-
ment de sanc dels sarrahins e prẽ-
gueren aquella qui dela fe de Ma-
homet era ensutzada ala fe Christia
na torna: e reduhi e conquista en
lany prop scrit de Mil docents vuy
tanta vuyt: e era aquell dia de dita
conq̃sta festa del glozios .s. Antoni-

La qual ylla de Menorca de nauada
e mũdada per grã diuina dels serra
hins fo encõtinẽt poblada ò xpiãs
e aq̃ ço es en la villa appellada ciu
ta dlla: situada en lo cap ò la dtã illa
feu edificar dit rey Hãfos vna bona
eglesia sots inuocatio ò la gliosa ver
ge Maria mare ò deu aduocada nr̃a
a hon ab solẽne pcesso e ab grã ale-
gria p los plats e pueres en lo dia
dla festa ò la dtã sacratissima mare ò
deu quies a.ij. ò febzer fo celebzada
missa cãtada faẽt grãs a nr̃e senyor
deu qui aq̃lla secta de mahomet era
ensutsada hauia tornada ala fe xpia
na e mesauãt feu edificar altra egle
sia a xima teix sots inuocatõ ò la glo
riosa mare de deu en taltre cap dela
ylla dins locastel e vila ò Maho de
rãt/loq̃l castell ha vn bell port natu
ualmẽt fet dins lo q̃l ha tres illas/
ço es la pmera es en la ẽtrada ò l port
appellada la illa ò l rey. La aij. quifta
dauãt lo mirador dela p̃dita vila de
maho es appll'da illa ò ls peniats: p
ço la segõa es appll'ada illa ò l rey p
lo miracle q̃ nr̃e senyor deu mõstra a
lli al p̃dit rey nãfos: loq̃l ab la sua gẽ
te staua attẽdaat pp aq̃st dtã segona
illa e no tenie ni trobauẽ aygua q̃ be
uessẽ e q̃sitots mozie ò set: e lo rey nã
fos q̃ tres dies hauia dejunat ab to
ta la sua gẽt: e stãtaxi dit rey ab grã
deuotõ suspirãt pgãt e suplicãt a la
sacratissima verge Maria mare de
deu ò la q̃l ell era molt deuot li vol
gues fer tãta ò grã pregar a nr̃e se
nyor de Jesu christ q̃ll feu li demõ-
stras algũ loch dõ poguessen pẽdre
aygua p beure ell: e tota la sua gẽt
car no tenia aygua pa vuyt dies e si
nõ hagues fẽ fozels fozcat a grã ver-
gonya del dit rey e dels christians
lexar la ylla als mozos: e tornarsse a
Catalunya de hon ell dit Rey era
exit ab tãta gent cõ alli era perpen
dr e aquella ylla e poblar la de christi
ãs hon faria edificar eglesies hon
se loaria tostemps lo nom de deu: e
ab altres promeses feu se seguique
en lo tercer dia de sos dejunis fo ex
audit oint circa la mija nit vna veu
qui li dix/ Hãfos tu mateix caua en
la ylla qui sta dauãt e trobaras ay-
gua. E oy da aquesta veu lo dit rey
Hãfos qui en aquella hora ò mija nit
staua a genollat ab genolls mus en
terra dient oratio: alça los ylls per
veure de honeria aquella veu: e no
vehe res. E jatsia se retes indigne
de veure rex e esser exaudit: empe-
ro confiant de la grã diuina e creent
aquella veu esser dela gloziosa mare
de deu la q̃l nũqua desempara aq̃lls
qui la tenen en bona deuotio: no cu
ra de posar sea dormir ans demana
ua al seu Cambzer si tenia o sabia ha
gues alli algun caucch p cauar en a
quella ylla hon trobaria aygua se-
gons ell sabia per reuelatio de no-
stre senyor deu. E lo cãbzer respos
que nõ tenia ne creia trobar ne e la
uozlo rey manali q̃ e loch ò caucch
li donas altra cosa per cauar alli: la
terra e lo cãbzer no troba altra cosa
li donas sino exada e passa encenti-
nẽt ab lo dit rey en la dita illa: e lo
rey meteix de ses mans volgue ab
aquella exada cauar la terra empe
ro abans quey tocas dix al Cam-
bzer agenollem nos e besem la terra
e façam oratio deuotament a la ma
re de deu queus faça tant de gratia
pugam trobar la vena ò la terra per
hõt vendra la aygua q̃ hauen mane
ster p ops nr̃e: e de tã grã exercit. E
besada la terra: e feta deuotament
llur oratio: lo Rey Hamfos ab les
sues propries mans: e ab la predi-
ta Exada caua en la terra dela di-
ta ylla molt fõdo e no trobãt aygua
stauẽ lo rey e cãbzer ab grãa nuig lo
rey cauaua e lo cãbzer la terra apar
taua tostemps inuocãt los noms de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Jesus e de la suabeneyta mare la
verge maria eaxi innocãt lo rey no
cantaua de cauar:en tant que ab la
Axada dona tan gran colpen vn es
quix ò rocha que lay gua brolla en
tanta manera ques hagueren apar
tar de vna part per ter li loch: e
brollant fa ela aygua ion camize ti
raua com huy faen la mar: de que
lodit rey Hamfos ze tota la sua gẽt
faeren graties a nostre senyor deu
de tan gran miracle. E pus tẽgue
ren molta aygua. La qual nunqua
apres ses tancada:ans encara huy
en dia brolla:nos moguerẽ dela ylla
ans aquella com dit es prengueren
ab gran scampament de sanch de
la gent pagana epoca de la christia
na. Per tant lauers e ara dita ylla
ze es appellada la dita ylla ò rey
L altra ylla qui es en la entrada ò
port ans daqsta:per ço es appella
da Illa plana com en si te planicta
que noy ha res muntanyos hon se
fa molta herba appellada fe dela
ql se pexen es engrexen molts caus
lis dla dtã Illa terça Illa es apel
lada dels penjats per ço com alli
porten e penjen les persones sentẽ
ciades a mort per llurs delictes:e
seta la dita conquesta dela dita illa
de menorca per lo dit Rey Hanfos
seguis que fonch concordat entre
lodit Rey de Angleterra de veu
res ab dolos cert dia assignat ẽ gas
cunya en lo qual dia cascu dls dits
reys com mils pus honradament
pogue fonch psent e apres ò molts
e varis tractaments fonch concor
dat que lodit rey namfos soltas lo
rey carles tenia pres cõ en la prop
dita historia es contengut ell em
pero dit Rey carles metent en po
der del dit rey namfos en recena
dos fills seus ço es a saber robert e
e lois e. vij. Barons dels pus no
bles que fossen en Proença:e en Ha

pols per tal que lodit Charles per
sonalment pogues tractar pau e a
mor entre lodit rey Hãfos e la egle
sia:e los altres princeps fos ene
mics. E aço fet tornalen en sa ter
ra:lo dit Charles delliurat ò la pre
so e los fills feus:e los Barons de
mũt dits per recena ò l dit Charles
en preso del dit rey Hamfos mes os
lodit rey Hamfos ab tractamẽt del
dit Charles trames fos missatgers
solẽnes al sanct pare per tractamẽt
de la pau damũt dita. E mentre que
la pau se tractaua en Italia. E no
restaua sino per lo sanct pare Nico
la u diuulgar e fer ho obseruar per
calcuna part vn accident inopinat
se esdeuench al dit rey Hamfos car
com ell hagues conuidat molt hon
rat Barone molt honrat prelat:e al
tre gent de diuersos estaments vo
lent tenir festa honrada en la ciu
tat de Barcelona:ebõ mati lo ql po
den dir dolores: e despegat per les
coses subseguẽts ell se leuas e lisos
apparellat son caualle ensellat or
nat de diuersos ornamẽts/e fos pu
jat ẽ ell p bornar en la dita ciutat ab
molts daltres cauallers sẽblãtmẽt
ab ell. E comẽsas a rocar sò caual
greumẽt se senti mal ẽ sa psona axi q
ẽ cotinẽt tot ò scubert seu:e duallar
ò l caualle leuar al palaue posas en
lo lit. Del ql accidẽt axi cõ a boe ver
tader christia e aps ẽbreus dies mo
rien edat ò. xxvij anys a xvij. ò Ju
ny ẽ lay. m. cclxxxij. humilmẽt rece
but labit ò ls frares minors. Aquest
rey nãfos regnasẽs q no hac muller
ne per ea fills ne filles vij. anys. E p
quãt aqsta historia ò l rey Hãfos en
molts libres ò chroniqs es stada scri
ta ab molta breuitat e posada a tro
ços he hagut treball pẽdre aqlls/e
ajustar los ab orde faẽt neuna cõpi
latio cõ es ò cercar ẽ la ylla ò menor
ca si se trobare p? extẽsamẽt scrita.

Et tandem ley trobi e aqlla fiu trãs
criure de mot a mot cõprouí. La ql
es del tenor seguẽt.

Conquesta de la ylla de Menorca:a mi tremesa axi dela dita ylla.

¶ Aquesta es la conquesta feta per
lo molt alt senyor rey Hamfos de
la ylla de Manorcha.

¶ Apres q lo molt alt seyor en Jac
me rey de Arago ha pressa e con
qstada la ylla ò Mallorqua:e tolta
de mans de serrahins:la ql conqui
sta en lãny de nre senyor. m. cexxix.
Ueheut aço lo Almoraríf seyor ò la
ylla ò manorcha vẽch deuãt la psen
cia del dit molt alt senyor rey, pme
tẽt e jurãt li q ell lo tenia p senyor
natural seu:e q li faria trabut tots
anys:axi cõ aqll qui volia esser ò aq
auãt home seu:e que li faria trabut
tots anys axi com aquell qui volia
daqui auant esser home e natural
seu:vahent aço lo senyor rey jaqui
li la ylla ò Manorcha axi cõ a home
e subdit seu:e esser sen tornat lo rey
en Jacme en Catalũya e hauer re
gat en aquesta vida per. lxlij. anys:
e hauer viscut. lxxxij. anys passa de
sta vida a. xxvij. ò juliol en lany ò la
incarnacio ò l fil de deu. m. cclxxvj.
E jaqui p hereter en son regne e
terres son fill lo rey en Pere e molt
alt e molt virtuos senyor:lo ql atte
nẽt aqlla paraula scrita p lo saui Sa
lomo:qui diu:honor patris est filius
sapiens:volent donchs resemblar
al pare e multiplicar la sanctafe ca
tholica posas en son corq axi com
lo nom de Jesu christ per lo seu pa
re era stat mũtiplicat e loat ẽ la ylla
de mallorcha:e attenẽt aqlla parau
le dit a per Jesu christ. Nõq incepe
rit:sed qui perseuerauerit:volgue
en aquella perseuerar e començar.

E per ço q la posques acabar e apor
tar a perfecio tench son cõsell en la
ciutat de Leyda ab los comtes/ba
rõs e cauallers:Arcabisbes bisbes
e altres prelats de son regne:e ab
tots les regidors deles ciutats e vi
las. E com tots foran ajustats e en
lodit cõcili aplegats lodit molt alt
senyor rey en Pere dir e prepossa
a aquells en la forma e manera se
guent. Egregis nobles magnifichs
e molt sauis seyors e molt fiels vas
sals meus:axi com lo molt alt seyor
rey e pare meu en Jacme de recor
dable memoria ha conqstada la ylla
de Mallorcha:e lo nõ de deu hi es
inuocat/lohat e beneyt yom he po
sat en lo meu cor que per semblant
conquiste yo/e cõquistar faça la ylla
de Manorcha:per que axi mateix lo
nõ de nostre senyor deu Jesu christ
e dela sua sacratissima mare/ verge
madona sancta Maria/e de tota la
sancta trinitat/e cort celestial hisia
inuocat/lohat e benehit:perque ca
ramẽt vos prech:eus amonest q mi
vullats acõsellar e secors e ajuda pre
star:per ço q soq ara comes pusciba
a pfecio aportar:hoynt aço los q en
dit consell eran ajustats hũ apres al
treper orde començarẽ a respõdre/
dir al senyor rey per ay tals parau
les. Deu q es donador de totas gra
cias vos leix senyor lo vostre desig.
e proposit cõplir e acabar/ offerint
e fahent a aqll les ꝓferts seguẽts.

¶ Les profertes seguentes foran fets
al senyor rey p sos barõs e ciutats.
¶ Primeramẽt promes ala dita cõ
questa e empresa lo cõte de Empu
ries diẽt axi senyor yous promet a
la vostra empresa. l. homẽs a caball
c. ballesters c. cc. homens scudats.

¶ Lo segon fo lo cõte de Cardona
diẽt senyor yous promet ala vostra

Universidad de Deusto
Biblioteca

empresa.l. homens acauall.c. homens a peu e.cc. quarteras dordi e.c. quarteras de forment.

¶ Lo terç fo lo comta de Prades dient. Senyor yo⁹ promet ala vostra empresa trecents homens scudats.c. Ballesters e.c. quarteras de forment.

¶ Lo quart fo lo comta de Urgell dient senyor yo⁹ promet ala vostra empresa.D. homes a peu e.cc. quarteras de forment e.cc. de ordi.

¶ Lo cinque fo lo vezcomte de Rocha barti dient: senyor yo⁹ pmet ala vostra empresa.cc. homens acauall ela mia persona.

¶ Lo sise fo lo Arcabisba de çaragoça ab la ciutat ensemps dient senyor nos vos prometem ala vostra empresa.xxv. homens acauall e.ccc. almugauers e.D. flozins en or.

¶ Lo seten fo lo arcabisba de Tarragona ensemps ab la ciutat dient. Senyor nos vos prometem ala vostra empresa deu cossors ò galeras.

¶ Lo vuyte fo lo bisba de Urgell: dient senyor yo⁹ promet ala vostra empresa.ccc. quarteras de forment e.cl. ballesters.

¶ Lo.ix. fo lo bisbe de Tortosa ab la ciutat ensemps diét: senyor nos pmatem ala vostre empresa.v. cossors de galeras quatre lenys grossas per portar totes vitualles .c. ballesters e.cc. homens scudats.

¶ Lo.x. fo lo bisba de Barcelona: ab la ciutat ensemps dient: senyor nos vos promatem ala vostra empresa quinze cossors de galeras armades epagades a tres messos.

¶ Lo xi fo lo bisba de Mallorca ab la ciutat ensemps diét: senyor nos vos pmatem ala vostra empresa x. cossors de Baleres armades e v. naus grossas e.x. homens a cauall/ cascun de aqsts hauent sota si.xxv. homens scuders.

¶ Lo.xij. fo. lo Bisba de Leyda ab la ciudat ensemps dient/ senyor nos vos promatem ala vostra empresa. M. homes soes.c. acaualle. dcccc. a peu.

¶ E per semblant: foran fetas per moltes e diuerses vilas e castells: e per molts nobles e Cauallers: e burguesses moltes e diuerses profertas: les quals seriã longas de recitar: per que lo molt alt senyor rey vahent la fidelitat que tots sos vassalls li hauiẽ: eles grans promatensas que fetes li hauian si comença a metre en obra e executio la dite armada ho hostol.

¶ E hauer lo dit molt alt Senyor rey en pere mesas las dites coses en executio e hauer aplegat tot son hostol en lo port appellat Fangos per pendre la colla: en lo ql se atrobaren e partiran justades. cxxxvi. velas. E ans que partis lo senyor Rey feu cantar vna missa del sant sperit: e esser dita recollis en la sua galera: e comẽçafer vela e per semblant totes les altres fustas. E per voluntat de deu arribaren al port de Mahó dela ylla de Manorcha: la qual li feya trahut confiãt venir ensas terras. E per ço que partint daqui dreta via anas a Alcoll: e antrants dins lo dit port ab les bãdres alçades algũs mozos dela dita ylla lançaren e tirarẽ algũas fetges dins la galera del senyor Rey de la ql cosa lo senyor rey fo molt irat e jura que ell los faria penadir: si

deus lo lexaue tornar de aqst viatge E sabent aço lo Almoraris que era stat fet al senyor Rey mostras fort irat deuers les sues gents per ço q posques millor pacificar e mitigar la ira dl senyor rey. E ordena grãs presents e diuerses vituales p ço q las hi presentas e ab qtre cauall's ensemps ab ell sen ana deuãt la presencia del senyor rey per ser li reuerencia: e demanar li venia e perdo dela injuria qui per los seus mozos li hauia stade feta: los quals dits quatre cauallers foran aquests.

Abdilla senyor de Torralafuda.
Ali senyor de Binisayda.
Mahomet senyor de Alcayõs.
Binici chae senyor de Binifabini

Los quals dits Moraris e cauall's fet a llur supplicatio e Misatgeria e donat al senyor rey lo dit present e obtinguda d aqll venia e perdo lo dit Moraris sis informa ab buns e ab altres. E sabe certament que lo senyor rey anant ab son hostol per pendre al coll. E tantost isques de la galera e tornassen en terra e enla nit seguent ell tremes al senyor rey de al coll vna Atzaura scriuint li en tal manera. A tu poderos senyor de alcoll lo teu amich lo almoraris tesa a saber per aquesta letra que lo rey en Pere de Arago es arribat en la nostra ylla d Manarcha e hauem sentit e sabut q vacontra tu. E car dels darts qui son vists mils se guarda hom q dels amagats demostrant a tu senyal de amistansa e afecio te amonest que tengas tos vassalls en amor: per ço que stats tots de aqst cruel leo en Pere de Arago desiurats e preseruats e puschats vos de ell defendre eus deus te valle axi cõ desigam/ vuylles no fer reposta. De part del Almoraris senyor de Manorca amich cor al vostra.

¶ Hauer hauda e rebuda la dita letra lo senyor de Alcoll tantost feu manar sots pena de mort: que tot hõ se degues axir del dit loch e seu degues aportar tot so que poziãqui bo fos e de pfit. E apres hauer stats vij. jorns lo dit senyor rey en lo dit portseu vela e ab son hostol partis daqui per anar a Alcoll. E esser en torn. l. millas en mar veran vna vela o fuste/ la qual prengueran e to aquella atzaure/ que lo almoraris de Manorcha hauia tremesa al senyor de Alcoll/ en la qual atrobarãles le tres responsiuas q lo senyor de Alcoll feya al almoraris ò Manorcha. E axi mateix sabe la veritat per aquels qui hieran com lo Almoraris los hi hauia tremessos sacretamẽt. De la qual cosa lo dit senyor Rey fo molt irat e jura que esser tornat del dit viatge: ell conquistaria la dita ylla de Manorcha e es veniaria dasso que fet li hauia. E esser arribat lo dit senyor rey ab son hostol a Alcoll noy atroba nagun sino algunes mercaders christiãs q li ferãrelacio com lo hauian desemparat e en ãtuyts. Per la qual cosa lo senyor Rey mana: e feu abatre la dita vila pus le nõ de Deu e de Jesuchrist no hi podia esser loat. E partis daqui ab son hostol molt trist e desconsolat: e costereia la Barbaria/ e nauegant axi per costa en contra vn Galera: la qual li tremetian los de son regna faent li a saber: e notificant li com les Frances eran entrats en son regne e que prestamẽt hi volgues tornar. Sabent aço lo dit Senyor Rey de continent feu la via de retornar sen en son Regne. Lo qual esser hi arribat: e hauer hosabut los dits Frances tantost sen isqueran: e fogir en torn ant sen en llur terra. E stant lo dit senyor Rey en son regne per voluntat de deu hochi per lo gran amg

Universidad de Deusto
Biblioteca

Com lo rey è Pere stant malalt, mana a son fill Nãfos q̃ conquistasse a Menorca.

deipler que hauia: com no hauia
poscut cõplir son desig. e proposit
que hauia pres lo gran Febra. E
vabent que ell se apropincaua ala
mort e que no podia lcapar dele dite
malaltia feu se venir deuant son fill
Hamfos qui era de edat de. xxi. any
primogenit seu: e dix li tals parau-
les. Amat e cordial fill meu be crec
s abs la injuria q̃ lo almorarif de ma
norca me ha feta com anaua a alcoll
per la qual cosa yo jur e votiq̃ yria
conquistar aq̃lla. E segõs veus deus
no es plaient ans me vol appellar al
regna seu: per q̃ dich e manq̃ en cõ-
tinent q̃ yo sia pallat de aquesta vi-
da tu hi vuylias anar: e la vuylles
conquistar en manera: q̃ de aqui a-
uant lo nom de Jesu christ hi sia lo
hat e beneyt/la qual coza lo dit Hã
fos li promes e vota de continent de
nant ell. Per la qual coza lo pare li
dona aq̃la benedicio/e apres pocha
hora lo dit Rey rate la sua anima a
deu e sen ana en paradis: ari com a
verader catholich: e defanador de
la sancta fe q̃ era. E passa desta vida
lo dia de sanct Martia hora de vespe
ras en lany de la incarnatio del fill
de deu. M. cclxxxiiij. E esser mort
lo dit rey en Pere lo dit seu fill Hã
fos romas rey e coronas de edat de
xxvij. anys. E no oblidant so que ha
uia promes e votat a son pare: en
lany. M. cccl xxxvj. Comensa a ser
gran hostoll per passar en Manor-
cha e conquistar aquella. E sabent
aço lo Almorarif de Manorcha te
ment se dasso que lies vench e recor
dant se de la injuria que feta li ha-
uia si scriui a quatre reys de Bar-
baria amichs seus soes.

Lo rey de Bogia.
Lo rey de Bona.
Lo rey de Tirimse.
Lo rey de contestina:

¶ Tramatent los misatgers e fabẽt
les a saber com lo gran Leo rey de
Arago feu grã hostol per venir a prẽ
dre e conquistar la ylla de Manor-
cha. E que los plaguers tremen-
tre li socors e ajuda ques posques de
fensar de aq̃ll. Los quals dits qua
tre Reys hauer rebudes les dites
noues: e hoits los dits misatgers
Tremateràn al dit Solda noucents
homens a cauall e sinch milia a peu.
¶ Hauer fet lo senyor rey Hamfos
lo seu hostoll e hauer aq̃ll aplegat a
port sangos a hõ se ajustaren. cxxij.
velas partint se de aqui: arribaren
en la ylla de Mallorcha a hon stech
vij. dies. E en lo seten dia lo dit se-
nyor rey ab grã professo del Bisbe
e de molts capellans e de diuersos
religiosos reculis donant li lo dit
bisbe la benedicio: e partis daqui.
E deus q̃ algunes vegades vol pro
uar los seus per lo: vey e que si feran
forts en llur tribulatio com hagues
nauegat e fos ab son hostoll sobra lo
cap appellat de artuig se leua la tre
muntana tan fort: e tan terrible: q̃
tot lo dit hostoll se despergi: e cascun
hac a venir la sua via per restaurar
se: e alguns arribarẽ a porto Petro
Altres a porto Colom/ altres a Ca-
brera: altres al cab de la pera. E lo
senyor rey ab deu Baleras mig ne
gades arriba al port de Mahor: en
trãt per lo dit port veran de part de
tremuntana multitut de mores que
parta cobrissan la terra: per la qual
coza lo senyor rey li conuench pen
dre terra en vna ylla/ qui es al mig
del dit port: la qual vy en dia es ap
pellade la ol rey: en la ql stech per-
xij. dias sperant q̃ lo dit seu hostoll
hi fos tot arribat/ dins lo qual dit
temps lo dit Almorarif ha garnit
tot lo dit port de Lascuna /part de
moltes gents infaeles/ qui parian
fossan lagosts anants sobre la terra

molt ordenadement. E stant lo se-
nyor rey en la dita ylla per lo dit dis
ius temps sperant son hostoll hac
gran fretura de aygua. Per la qual
coza manar en cauar en la dite ylla
per ço q̃ trobassen aygua. E mana q̃
lo diuẽdres saguen en reuerencia e
honor de la passio del fill de deu tot
hom dejunas. En lo qual dia lo se-
nyor rey se possa en oratio dient.
Senyor tu qui a Moyses donat ab
la verge en la rocha donist e faist a-
ir aygua viua e corrent qui assode
lla e abunda lo poble de yzaell plaç
ciet senyor q̃ ara vuylles a nos do-
nar e habundar aygua viua que pu
guan beure e assodellar nos per ço q̃
puscham loteu sãnct nom loar e mul
tiplicar e puscham batallar contra
aquestes infaels e aquells subjugar
e venir ala tua sancta fe catholica.
E feta la dita oratio lo dit senyor rey
pres en la sua ma vna Arada e caua
lla hon hauian comensat a cauar: e
al terç colp q̃ dona isque ayguaviua
molt abundant e molt fina: la qual
en cara viuy en dia ni ha gran quan
titat de que lo dit senyor rey vabent
la gran misericordia q̃ deu li hauia
feta fabent na llabors: e gracias a
ell hague e per semblãt tots los del
seu hostoll. Per la qual coza vabẽt
lo dit senyor rey que deus en tal op
presura li hauia ajudat: e que era ab
ell. E attania q̃ ellera aqui per multi
plicar lo nom de Jesu christ e la san
cta fe catholica si tench cõsell ab sos
comtes Barons nobles cauallers
patrons e mariners dien los ytals
paraules. O barons nobles e faels
vasalls meus deus nos ha aportats
assi per ço com vol conquistẽ aque-
sta terra: e q̃ lo seu sanct nom hi sia/
lohat e beneyt. Per q̃ elegits e con
cellats que deuem fer/car tots son
assi de bun corat ge per la honor e
labor de nostre senyor Jesu christ.

Nota.

Lleuant se en Monosans per tots
dir axi. Molt alt senyor rey tua es
la potencia e sobrenos es poderos
sia feta la tua voluntat. E de fet acor
dar an e concellarã que desembar-
cassen e prenguessen terra ala part
de Tremuntana per ço com es pla
na e podian arir millor q̃ dela part
de mig jorn/ qui tota es pẽya. Per
la qual coza lo dit senyor Rey feu
metre tot lo seu hostoll en cems e ess
ser tots armats en lonõ de deu pren
gueran terra ala part de Tremunta
na/ qui es da tricampos. E encon
tinent gitats los caualls en terra
los cauallers ab la gent a peu coes
ballesters e scudats/ començarãfor
mẽt e terrible batallar cõtra la mo-
risma: q̃ ui hi era cridãts tos temps
ab grans veus Arago/ sanct Jordi
e sanct Anthoni ajudats e siats ab
nos. E per ço cridauen sanct antho
ni com aquell dia era la sua beneyta
festa: e batallãts axi forment hũ mo
ro molt virtuos e fort dona bun grã
colp a hun caualler appellat molien
Joban Sancsterra e lleua li la cura
en rodor e lo dit mossen Sanasterra
ab altre cama alsas sobra son cauall
e dona li tan gran colp al cap quel
mig parti stro ales mamelles: e ha
uer durada la dita gran batalla per
algun temps de que corria la sanch
dels mores que matauã sobra la ter
ra q̃ paria hagues molt plogut los
dits mores vabents que del tot les
matauẽ e que los christians los ven
sian començar en de fogir e derran-
clir e lo senyor Rey e la sua gent va
bents que los mores fogiã doña so-
bra ells encalsant e matant los. En
tant que los dits mores se retragueran
e sen pujaren al hun puig poc
en lo qual huy en dia ha vna alcha
ria appellada sanct Jordi: e vaben
tes los dits mores que lo rey e la
sua gent los encalsauẽ tos temps cri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dats Arago sanct Jordie sanct Anthoni matant e degollãt incessantment vahents axi mateix que lo dit puig hon sener an puiats era molt petit e no hi stauen segurs de uallaren sen efugire e puiaren tenen hũ altre puig: en lo q̃l vuy ẽ dia a una ãltre Alqueria ab honore gloria del benuyrat sanct Anthoni: qui aquell dia era la sua festa. E vahent aço lo senyor rey ab la sua host acostas al dit puig molt vigorosamẽt e ab grã cor e alegria cõtostemps anauẽ vẽsent e conquistãr. E los mores quil veran axi venir dauallaren del dit puig e posarẽ seen lo plade mostrãts que volia tornar ala batalla: vahẽt aço lo senyor: axi com a molt ardit e vigores caualler que era sie: alsa la careta del elm: e dix a sos barons: cauallers e gent sua. Molt nobles barõs e cauallers ja vets com los mores se sen messos per combatre ab nos E vabets que stro assi los hauem vençuts: e anam tostemps conquistãt e los vensem dassi auant pus ho sempre çoque lo nom de Jesu christ hisia loat e beneyt per que alegrament e ab gran cozatge vullã les enuestir/car nostra si plaura a deu sera la victoria. E nos faça pahor ne hajats tristeza d aq̃lls qui vuyen dia hic son morts. Car tots sõ martirs en paradis: e prega deu per nos: los quals dits Barons e tot osa host ab gran ardiment e cor respongueren e diguerã senyor sia feta la tua volũtat: car nos som prests e appellats de morir per lo nom de deu e per la vostra alta corona.

E dit aço lo dit molt alt senyor rey qui era molt virtuos e fort en armas e matiat e feya anar sen cauall dels primers: e no soferia tornas atras comença a donar li los sperõs diẽte cridant Arago: sanct Jordi e sanct Anthoni valets e gordats nos en aquest dia. E axi tots cridants la dita inuocatio ferirã ab mores: q̃ erã de vij. en viijmilia. Los q̃ls resistir e forment. E batallants axi los christians matauan molts mores. E vahents los mores que los christians los vensian els matauen e degollant mes le grãt terror e spa ordiment en ells: e començaren a fogir com ha sglayats e vençuts donant de camastro que foran a hun puig/ qui es al pla del verger. Lo qual vuy es appellat lo puig del degollador. E aqui se reposaren e posarem vna vandera blancha.

Hauer obtingudes e guayades les dites batallas lo senyor rey e la sua gent viats e cansats: que eran sis reposaren per refrescar e donar ciuadaals caualls e per recobrar torça: e sperit tant erã viats. E stants axi lo sẽyor rey a troba que de la sua gent li mãcaua e erã morts en aq̃lls batallas. clxx. christiãs. E que dels mores hi auia morts. m. cccxxxiij. Car la sang corria sobre la terra cõ ariu E refrescãt lo dit senyor rey e donant a menjar a sos cauallls hũ caualler appellat moien Berẽguer de tornamira. ab alg̃ũs secretamẽt que lo Rey no ho sabe sen ana seguint los mores e vabe com passaren la vãdera blãcha al destius dit puig del degollador: de ques dona grã despit e comença a ferir ab les mores: de que haguerã molt grã e fort brega. E hum/ qui aço vabe vench al senyor rey dient li cõ moien Tornamira ab alguns: hauia gran brega ab les mores de que lo teniã que si prest no hi era socorregut era peril nols matassen a tots. E hoit aço lo senyor rey sempre cualca en sen cauall: e ab tota sagẽt ana al dit puig: hon la dita Brega era: e donãt les sparens a son cauall e cridãt: Arago: sanct Jordi e sanct

Anthoni/ vuyllats nos ajudar ferisorment contra los dits mores. E aqui era molt pus fort batalla que les altres primeras. E aço pertant cõ hi eran sobreuinguts molts mores de aquells qui stauen ala part de migjorn: no eran stats en negua batalla car segons aps se sabe los mores erã sobra. xij. mil. E ajudant la sanct esperit e los benuyrats sanct Jordie e sanct anthoni lo sẽyor rey vence la batalla: qui fo molt fort e terrible: e los mores vahents que los vensian els matauen e degollauẽ a tots no hauent na merce an a gun mes se en ells tan fort spaordiment que començarẽ a fogir e tostemps a caminarẽ stro forã al castell d sanct Agatha: a hon quãts mores hic hauia se metere. E lo senyor rey obtingudes e guãydes p gracia de deu les dites batallas e cansat elle totas las sues gents sis repossa e romas aquella nit al pla del verger. E vahent: e sabent quela dite derrere batalla se era moguda en culpa de mossen Tornamira qui hauia mes en grã peril seu lo prendre e mana que li leuassen lo cap majormẽt que sens sabude e consentiment seu ho hauia fet: empo a suplicatio de tots los barons e cauallers lo senyor rey li perdona. E en aquesta dررera batalla fo atrobat que morir e passats. iij. mil. mores car pço es appellat lo puig del degollador que la sanch hi corria: axi com ariu hi passas. Enlãdema lo senyor rey sabent la bores e gracias a nostre senyor deu d la victoria q̃ dada li hauia: feu se terrar tots lo cossors dels christians qui hierã morts: hauent gran cõpassio e dolor de llur mort: axi com aquell qui era llur vertader senyor els amaua molt. E ordena e mana: que tots de la sua host per les animas d aquells qui hi erã morts dejunassen dos dies. E feu cantar dues missas so es vna a reuerencia e honor de la humil verge Maria: e altre de requiem per les animas dels dits defunts. E hauer stat lo senyor Rey aqui cinch dias per refrescar e repossar tot a sa gent qui d les fortes batallas q̃ hauides hauian eran molt cãsats e viats caualca en son cauall e ana deuers lo dit castell de sancta Agade en lo qual segons dit es se eran meios tots los mores q̃ en aquesta ylla eran. En lo qual camistech dos jorns per ço/car no volia cuytar la sua gent ans la manaua repausant e reguint no cãsant la laltre per ço com eran de Janer e feya grans frets e no podian a caminar per les fangas dels camins/ vahent lo Almoxarif que lo rey venia ab sõ host per traurel de castell spaordit: e no sabent a hon mates ab los mores: qui hierã tench conseil. E fo acordat que hi anassen los Mores: seguents so es.

Nota.

¶ Lo senyor de Binidosa.
¶ Lo senyor de Binimoden.
¶ Lo senyor de Binicodrell.
¶ Lo senyor de Binimoama.

¶ Los quals essent deuãt lo senyor rey li diguerã com ells erã tremessos a sa senyoria per lo Almoxarif lo qual li volia retre: e donar lo castell ab certs pactes e condicions: so es que lexas anar lo almoxarif e totes sas mullers e fills sals e segurs: lla hon anar volria. E per semblãt tots aquells mores: qui d la present ylla anar sen volriã ab tots llurs hauers e bens: pagant empero cascun de aq̃lls al sẽyor rey set dobles e mitge e aquells qui pagar no las poziã fossan fets catius empero que lo dit senyor rey fos tengut donar les bonas e suficients fustas. Los quals

Universidad de Deusto
Biblioteca

dits pactes e cõuines aslo senyor rey los atorga e li plaguerãbe. E sots aquesta forma e manera lo dit castell li fo donat e liurat. E los moros quisic volian axir es reculiã en les fustas del Senyor Rey feyan prest viatge que en hun jorn ne feyãdos e tres viatges. Car diu se que comeran amit gãt golf llansauen los en mar e tornauen per altre viatge. E per aquells moros qui hic romãgueren fo feta relatio al senyor rey que en cascuna batalla que hauian hauda veyã hun fort caualler ab sobrauesta blanca ab senyal vermell quil trauassaua dalt abaix: e per traues quies lacreu: lo qual jurgaren e cregueran: que era lo benuyrat sanct Jordi. Lo qual incessantment inuocauen: les quals deyanquels faria e mataria a tots qui deuãt li verian. E per semblant dixeran e ferã relatio al seyor rey que en les dites batalles apres ol dit caualler sanct Jordi veyan anar en layre hun home vellab barbalarga e blã cha e tania hun basto o cresia en la ma. Lo qual ab la ma dreta senyaua los christias e ab lo basto donaueals moros quequants ne feria mataua lo qual presumire e cregueren que fos sanct Anthoni: car aquell dia era la sua festa: e fo tot stemps cridat e inuocat e hauer presa e conquista dala dite ylla lo dit senyor rey per saber la veritat pres informatio e atroba que hauian morts dels moros tres milia e octocents e setata e sis. E dels christians ni hauia morts trecents e trenta quatre. E axi mateix atroba que romangueran en la present ylla vltra aquells quisen anaren: e sichis queren. x. milia. xx. milia. homens vltra los infants e sobayspercço: car no fozan bastants pagar lo que hauian pagar al senyor rey: e al nolit. Als quals lo senyor rey feu ser lo mur del alcasser: e principiar lo mur de ciutadelle e de Maho. E lo dit Rey Hanfos mori en la ciutat de barcelona joue: ço es en edat ò vinte set anys. xvij. de Juny. Any de nostre senyor. M. cclxxxij.

Deo gracias.

Aci acaba la cõquesta de la ylla de Menorca per mi Pere Mich. Carbonell feta transcriure del vertader original. Lo qual huy en dia comptam. xj. de Febrer del any. M. cccclxxxvij. Se troba recondit en la ylla de Menorca.

Xx. milia perroquies son en summa: totes les quis troben instituides e fundades ẽ catalunya. E aço es ver.

Gisen rey de Arago post vnionẽ.

Jacme segon hague quatre mullers e cinch fills e cinch filles.

Maria filla del rey de Castella regina e postpoia per lo rey renunciada. — Blãca filla del rey Charles regina.

Jãc primogenit. — Alfonso cõte de vrgell qui apes fòch rey ò Arago per renunciatio dla primogenitura.

Joan Arcabisbe de Toledo e apres patriarcha Alexadre e Archabisbe ò tergona. — Pere comte de Ribagorça e de Empories.

Maria germana ò rey de Cypre regina. — Maria muller del infant en Pere de Castella.

Elicen de Moncada germana de don Gt. de Moncada regina.

Costança muller de don Joan fill del infant Emanuel. — Isabel muller ò duc de Austria.

Blancha priorese sa de Sarena. — e apres muller ò dõ Iop de Luna senyor de Sogorb.

Violant muller del princep dela Morea ses ò tarãto.

Del Rey en Jacme fill del rey en Pere. E de la pau dels Francesos.

E A lo temps q̃ mori lo rey don Hamfos o don Alfonsor fill primogenit del rey en Pere dels Francesos. Lo segongenit fill en Jacme rey de Sicilia trobãt se en lo seu regne de Sicilia: lo general de Catalunya ensemps ab los altres regnes concordants ordenaren que lo comte de Empories ab dues galeres: e. j. lẽy armats anassen en Sicilia per portar les agres nouells dela mort ò predit rey don Hamfos o don Alfonsor e menatsen lo predit rey en Jacme de Sicilia cognomenat lo justiciier: per ço com no planya ser justicia de si mateix a altre ne de part a part en Catalunya. Mon com locõte de Empories ambaradorso arribat en Sicilia: e hague recomptat al rey en Jacme ò Sicilia: e dona Constança reyna de Arago sa mare la mort del rey don Alfonso germa seu: e fill dela predita Constãça tota la terra seu grã dol e plant passat lo dole stablit lo gouernador en lo regne de Sicilia Frederich germa seu: partis del regne ab lo cõte de Empories: e vengue en Barcelona hon sorebut honradament ab grãt honore encontinent feu celebrar misses per tota Catalunya: e per tots les regnes e grãs almoynes: seu per les animes del rey en Pere sen pare e del rey don Alfonso sen germa: e conuoca corts generals en la ciutat de çaragoça hon foren presents lo Arcabisbe de Tarragona lo bisbe ò çaragoça: e molts altres bisbes: e prelats: nobles: barons: cauallers: ciutadans: e altra gent en multitud copiosa. E aqui lo rey en Jacme de Sicilia fo coronat e vnctat en rey de Arago: feta festa honrada axi comes acostumat en semblãt coronatio e vnctio. E durãt les corts generals fozẽ bisetes constitutions e ordinations a profit dela terra. E apres de alguns dies lo rey de Castella dona p muller al rey en Jacme sa filla appellada Maria: no contrastãt que fossen en molt acostat grau de parentela. E jatsia lo Rey en Jacme daquest matrimoni ne fos molt despegat: emperoper les importunitats grãs e prometeneces quel rey de Castella li faeaie per la grãa juda e fauor que pensaua hauria del rey de Castella contra ses enemichs inclinas a fer aquest matrimonij. Car lo rey ò castella primerament li promes. q̃ ell acabar e ab lo sanct pare/que aquest matrimoni passaria: e consumar se poria sens peccat e li promes q̃ per null temps no li falliria: com que li volgues e ajudas contra la eglesia: e tots ses enemichs. Les quals offertes e prometenses fozen decepto rics. Car com fossen ajustats en vn loch appellat Logronyo lo rey en Jacme: lo rey de Castella/en Jacme rey de Mallorques honcle del predit en Jacme: e lo rey Charles e tots aqui ajustats per tractar pau e amor entre lo predit Rey en Jacme e la eglesia: e los altres reys enemichs del Rey en Jacme lo predit rey de Castella corrumput de grans prometences de moneda per lo predit rey Charles secretament: per

Universidad de Deusto
Biblioteca

manera de conuidar e hauer collo
qui ab lo rey en Jaume en altra ma
nera entenia a pendre aqll e liurar
lo al rey Charles per tal que sens
pau e sés amistat los fills del preō.
rey Charles: e los altres barons q̄
lo rey en Jacme tenia presos: po
guessen exir de la preso. La qual co
sa lo rey en Jacme mijançāt la grā
de nostre senyor deu conech subtil
ment. E axicō a saui lo senyor dis
simula en tot aço no saber hi res. E
stants axi en lo loch del Logronyo/
lo rey de Castella tremes de bō ma
ti missatge al rey en Jacme q̄ li pla
gues venir a la sua posada. Car ell
volia parlar ab ell secretament. E
lo rey en jacme inspirat per nostre
senyor deu: e sabent com dit es la co
sa/per lo rey de Castella contra ell
tractada: dix al missatge que sen tor
nas: car ell hiseria tantost: e tornat
que sen fo lo missatge dix a alguns
homens seus Barons e cauallers:
quil hauien acompanyat al predit
loch de Logronyo/veus pro homēs
quel rey ō Castella volparlar ab mi
secretament/yo men ire a ell: esi tāt
sera que yo mestigues massa vēgues
sets vos a tres ab vostres compa
nyes armats tocāt a les portes fort
ment: e si no les volien obrir aque
lles: trencassets e eluehits per acor
rer a mi: com alguna cosa se tracta
cōtra mi. Axi com dit es se feu quel
dit rey en Jacme stant ab lo rey de
Castella en la cambra e quaix se ap
propinquas lo maluat tractament
van venir los dits Barons Caua
llers del dit rey en Jacme: com ja
fos hora de dinar e abziuadament
tocaren a les portes dients hora es
de dinar diets al senyor rey que sen
hisca. Car la vianda se pert. E com
nol veessen exir vā trēcar les portes
e anaren als Porters quey troba
ren per tal com los contrastauē de
entrar/e entraren sen en la cambra
del rey de Castella: hō eren los dits
reys e prengueren lo dit rey en jac
me per la ma dient. Senyor venits
vos neque hora es de meniar e cert
so li ajudat en bon cas. Car ja era en
taulat e bastit lo maluat tractamēt.
E encontinent lo rey en Jacme ap
pellada la reyna sa muller/ filla del
rey de Castella ab sos Cauallers:
partis daqui sens que no pres com
jat de negu: e vench sen en sa terra/
hon com copula carnal entre lo rey
en Jacme e la reyna Maria sa mu
ller no fos seguida per sperar la dis
pensacio de consanguinitat: la qual
lo dia assignat: ne encara apres non
pogue hauer lo rey de Castella com
hauia promes: per ço lo rey en Jac
me axicō a saui senyor no volgue ha
uer copula carnal ab aquella: sino q̄
la tracta ab honor real segons q̄ dell
se pertanyia entro que entre ell e la
Eglesia: e lo dit Charles segōs que
deius es contengut fo feta pau. E
lo dit rey Charles veent que lo seu
enteniment no hauia pogut hauer
acabament tracta per altra manera
vertadera que la dita pau se faes en
catalunya en vn puig appellat dela
Talaya: lo qual es ans dela jonque
ra prop lo Castell Matrōig: hon lo
rey en Jacme e rey Charles se ajus
tarē: e aqui en certs capitols amī
gablement se concordaren dela di
ta pau: deles quals vistes e capitols
de pau se feren chartes closes e segē
llades: les quals son recōdades e.o
real Archiu de Barcelona. E les
quals yo Archiuer qui fas la present
hystoria de vistes/tengudes/elegi
des. E es veritat que vltra aquestes
chartes quis troben sen faeren al
tres del thenor mateix en res no di
crepants: e axi foren duplicades: e
aquests restaren vers lo rey en Jac
me: e les altres axi closes e segllades

ab lo segell de cascun rey restaren
vers lo predit rey Charles qui les
sen porta e presenta al sāct pare Bo
nifaci vuyte en son plen consistori
per tal com lo sanct pare hauia fer
mar cōsentir e loar los predits ca
pitols ōla pau hon foren los Amba
xadors del rey en Jacme ab pote
stat amplissima ō fermar la dtā pau:
estāts tots axi ajustats en lo predit
cōsistori lo papa Bonifaci: e los car
denals e lo rey Charles e Ambaxa
dors del rey de Arago la pau ferma
ren e portaren a son degut effecte.
E encontinēt fermada la dita pau
lo dit papa Bonifaci ordena q̄ Gui
llerm de Ferris cardenal vengues
en catalunya: e en les altres terrs
del rey de Arago per diuulgar la
pau: e remo ure lo entredit/ que era
en les dites terres. Lo q̄l hi hauia
durat. xiiij. anys per causa dela pre
sa del regne ō Sicilia que feu lo rey
en Pdere pare de aquest rey en Jac
me. E breument aquestes coses or
denades lo dit rey Charles ab safi
lla dona Blāca e ab lo predit legat
venint per publicar la dita pau forē
en la vila de Pderpinya. Estāts a
qui p recreare reposar llurs perso
nes lo dit cardenal de grā malaltia
fo oppres: per la qual dins breus
dies mori en la dtā vila. E fo soter
rat molt honradament en lo mona
stir dels frares menors. E per cau
sa dela mort del dit cardenal la pu
blicatio dela dtā pau se hague a per
longar. E encontinent lo rey Char
les tremes a dir al pare sanct: q̄ pus
lo dit cardenal era mort a altre de
gues cōmenar son loch e veus. E lo
dit pare sanct despegat dela mort ōl
dit cardenal mana als Archabisbes
de Ambru: e de Alarat que segons
la cōmissio feta al dit cardenal de
guessen exequir la pau dessus dita.
E lo dit rey Charles ab sa filla do
na Blanca e ab los Archabisbes: e
ab lo rey en Jacme: e ab tots los ba
rons e cauallers: axi del rey Char
les cō dela terra del dit rey en Jac
me ajustaren se a Vilabertran en lo
dia dela festa de tots sancts del any
Mil docents Horāta cinch. En lo
qual dia e any los dits Arcabisbes
publicaren la pau damunt dtā: e no
resmēys absolgueren lo dit rey en
Jacme: e tots aquells qui ab ell erē
e tota la terra del vet e entredit en
que stauē: e de tots dans e dānatges
que en qualsevol manera fets sossen
per lo dit rey en jacme e sos sotsme
sos ala eglesia: e al rey de França:
o a q̄l seuol altre rey o persona: per
les rahons e causes damunt expres
sades. En la qual vila lo dit rey en
Jacme pres per muller dona Blā
ca filla del rey Charles. Car axi e
ra pres en los capitols dela pau da
munt dtā per millor aquella obser
uar. A questes coses fetes lo dit rey
en Jacme solta frācamente los fills
del dit rey charles e tots los altres
Barons que presos tenia per rehe
nes del dit Charles. E no resmēys
lo dit rey en Jacme renuntia a tot
dret e a tota demanda/ que en q̄l se
vol manera hagues o pogues hauer
o li pertengues en lo regne de Sici
lia axi com era connengut e concor
dat en los capitols dela pau dessus
scrita. E mana als missatgers ō Si
cilia/qui aqui eren vēguts per aço
que daqui auāt obeissen a la eglesia
hon com los missatgers de Sicilia
haguessen oit tā estrany manamēt
de grāfra moguts deuāt ell tots se
esquinçaren e diguerē apres moltes
e inhonestes e horribles paraules.
S enyor pus tāt ses que vos nos des
empasts placiaus quens donets se
nyor o queus ajats aqui volets que
elegiscam per senyor. E be hauē oit
dir q̄ moltes vegades ses deuē que

Universidad de Deusto
Biblioteca

vassall desépara sō senyor mas noq̄
senyor desemparas james vassalls/
axi com vos sēyor null temps ho ha
uem vist/ne oit dir sino ara. E mol
tes altres paraules digueren axicō
a desemparats contra lo rey en jac
me: reptant lo de fe. E tornaren la
paraula dessus dita altra vegada
dient. Senyor debits nos qui vo
leu que elegiam per sēyor dats nos
rey pus que vos nos desemparats/
e lo rey en Jacme respos ab gran
dolor q̄ hauia en son cor nostre ger
ma Frederich es romas en Sicilia
per gouernador fets ne ço queus vu
llats. E encontinent los dits missat
gers ennegriren les veles: e totes
les galeres en que eren venguts: e
totes les exarcies de aq̄lles: e ells
axi mateix e llurs cōpanyies vestits
de negre partiren se de aqui e tor
naren sen en Sicilia: e recomptarē
a Frederich axicō los hauia esde
uengut. E tantost los nobles e ge
neral dela terra se aplegaren e tots
ensemps concordes elegiren en rey
e senyor lliur lo dit Frederich ger
ma del dit rey en Jacme. Lo qual
se retēch acord sobre la procuratio
que tenia e regia del dit regne per
son germa lo dit rey en Jacme. E
peniāt lo dit acordi lo sāct pare Bo
nifaci octauus: e Frederich dessus
dit forzen ensemps per tractar paū
entre ell e la eglesia. E apres molts
tractaments promes lo pare sancta
Frederich de donar li per muller la
filla del emperador de Constantino
ble neta del dit rey Charles. E a
ço promes deuia esser fet: e complit
a cert dia: e apres queli guanyaria
lo dit imperi a messio dela eglesia: lo
qual se sparaua es pertanyia la di
ta dona neta del dit Rey Charles
per dret hereditari: empero que lo
dit Frederich li desembargas lo re
gne d'sicilia a la eglesia: e no anātas
a la coronatio de aquell. E com les
promettences damunt dites per al
gun accidents e entreuenumēt lo
pare sanct no pogues portar a aca
bament a gran importunitat dels
Sicilians: lo dit Frederich fo coro
nat rey e senyor de aquells. E apres
daço passats alguns dies lo predit
rey en Jacme ab sa muller la reyna
dona Blanchavengue en Catalu
nyia ben a dintre: e per manament
de nostre sanct pare tremes al Rey
de Castella la filla de aquell appella
da Maria. La qual ell hauia sposa
da per muller segons dessus es con
tengut: e axi la tremes ab couinent
honor: mas no real/axi com a filla d'
rey se pertanyia. E apres de totes a
questes coses lo dit rey en Jacme
posa en son cor de visitar les altes
dels apostols: e de presentar se de
uant lo papa. Lo qual Rey en Jac
me apparellat gran auiliar mat ab
molt honrat Baro al port de Ro
ma: al qual isque a carrera lo Rey
Charles ab tots los Cardenals e
ciutadans de roma. Lo qual reebe
ren molt honradament: e ab gran
alegria. E feta reuerentia p lo rey
en Jacme al sāct pare cert dia fo al
signat als dits reys e Cardenals se
cretament esser ab lo pare sanct. Al
qual dia forzen tots presents: e foz
denat per lo pare sanct e per los Car
denals que lo dit rey en Jacme fos
braç e defenedor dela dita eglesia de
Roma e Senyaler e Admirāt dela
armada de aquella e que anas cōtra
Sicilia per pendre aquella e resti
tuhir la a la sancta Eglesia d'roma.
E lauors lo dit sanct pare dona al rey
en Jacme la conquista del regne d'
Sardenya e de Corsega: e molts al
tres graties/e entre les altres lido
nales decimes de sos regnes e ter
res per quatre anys. E en aquesten
termedi lo dit rey en jacme dona sa

germana dona Violāt per muller
a Robert fill d'l rey Charles d'ssus
scrit. E totes aq̄stes coses fetes. Lo
dit rey en Jaume sen torna ab grā
honor ēsa terra. E apres lo dit rey
en Jaume stāt en sa terra ab cōsell
dels nobles barons e vniuersitats:
ab grā poder de homēs de cauall e
de peu poderosamēt se aplegat: e lo
regne de Murcia cōquista. En aq̄st
tēps lo infant en pere germa d'l rey
en Jaume molt bō caualler contra
lo rey en Ferrādo d'Castella en aju
da de dō Alfōso lo d'seretat q̄ diguē
en la hystoria del rey dō Alfonso de
Arago/e ab Nexeno de Arrea/pero
cornell/dō Pero fernādez de çagra
senyor d'Albarrazi e de altres rich
homēs de Arago. Axi mateix forzen
ab ells lo Infant en Joan son auon
clo d'l rey d'Castella: e ab ells lo rey
de portugal: entraren per Castella
destragant e prenent e anāt per ter
res de Leō. Nostre senyor deu tre
mes malalties sobre ells/e morīren
ne molts: e specialment moride en
fermedat lo infant en Pere d'Ara
go en lo siti de vter de fumas. E en
aquella hora los Aragonesos ab lo
fill de don Ferrando tornaren per
Arago e portaren lo cors del infan
teen Pere: e sotterrarē lo en lo ca
pitol dels frares menors de çarago
ça: e lo rey de Portugal tornassen
en son regne. E tant faeren special
ment dō Eximen de Arrea que per
manera de dir mal deyē per Caste
lla aq̄st vulgar. Males vrreas passen
per la tua casa: e es semblant daço q̄
faeren mas apres p couinēça linre
te part/segons q̄ dius es scrit. E mi
rau si fo grā honor a la casa d'arago
quel rey en Jaume tolgues al rey d'
Castella pus poderos rey q̄ ell tal re
gne cō es murcia: e aqui veguers e
officials cōstituits p ell en catalūya
sen torna pegadamēt e alegre. E cō
lo dit rey en jaume fo vēgut en cata
lunya lo pare sanct tremes los mis
satgers a ell: requirēt lo q̄ p vigor d'
la cōuinēça entre lo pare sāct e ell
feta e promesa ab aq̄ll maior poder
q̄ pogues de homens a Cauall e de
peu/a despeses empo d'la eglesia de
gues cōquerir lo regne de Sicilia
ala eglesia. E com lo dit rey en Jau
me a aço no pogues defallir segons
les couinēces de la pau dessus dtā
satisfet e pagat primeramēt a ell lo
sou e a sos caualler se cōpanyies re
cullis ab grā poder de sos valēts e
vassalls a palamos: tedretamēt vēch
sen en Roma: hō molt hōradamēt
axi per lo pare sanct e cardenals cō
p altra gent de la ciutat fo rebut: e
aqui stāt per algūs dies fo ordenat
en quina māera faria lo p̄dit rey en
[illegible]me sos affers. E ordenats los dits
[illegible]s ab sa muller dona blāca: e ab
lo rey charles son sogre: e ab hū le
gat del pare sanct qui a pagar lo sou
al rey en Jaume e ases companyies
era deputat: vench en Napols: hō
la Reyna dona Blanch ha Muller
del dit rey en Jaume pari vn Jn
fant: qui hague nō don Alfons. E
stāt aqui tremes a dir a son germa
lo Rey Frederich de Sicilia: que
en nenguna manera no li apparā
gues dauant. Mas que tengues a
prop sa terra: e ben stablida. E no
hagues temēça d'res. Car noy ana
uaper occupar li sa terra: sino per
seruar ço que hauia. pmes al sanct
pare: e los Sicilians sabent a ço in
duiren e animarē lo rey Frederich
que esforçadament los deffenes lo
regne/es combate ab son germa lo
rey en Jaume en la mar. E encon
tinent lo rey Frederich ab gran po
der de molta Gent de son Regne:
mes se en les Galeres que hauia fe
tes apparellar: les quals eren per
nōbre. ix. E no hauia en arago ni en
Catalunya q̄ no hagues germans o

Universidad de Deusto
Biblioteca

fills ab lo Rey Frederich/ e molt be apparellats. E per aço dubtauē los Aragonesos e Catalans/ e cōse llauen al rey en Jaume que no donas batalla; pero ell volent seguir/ ço que hauia promes deya que no dubtassen que los maiors e los mi llors ab ell eren: e que no pensaua que los seus naturals entrassen en batalla contra ell / dels quals com la batalla se dona/ dien que molts se gitaren en la mar com veeren lo rey de Arago senyor llur natural. E lo rey de Arago sabent que son germa de tot en tot volia hauer ba talla ab ell/ altra vegada tremes li adir per vna barcha armada que en negun cas del mon/ no volgues ha uer batalla ab ell cō el faria en güi sa que son Regne no hauria algun damnatge per la sua venguda. E cō per totes aquestes Inductions lo Rey Frederich no volgues abste nir de son proposit: lo Rey en Jau me feta primer amēt inhibitio a tot hom qui no era natural en totes les Galeres qui eren apparellades les quals eren cinquanta en nombre/ no entras per que ell tot sol ab sos vassalls volia hauer batalla ab son germa. E aço fet/ e lexada sa muller en Napols lo dit rey en Jaume ab ses companyies naturals en les ga leres se mes per intentio tota vega da de no encontrar se ab son germa si fer se pogues. Mas lo Rey Frede rich a gran importunitat dels Si cilians vers son Germa sa costa: e mesclades les vnes galeres ab les altres tāt fort batalla hi fo feta/ que la mar vermelleiaua de sanch de la gent: qui morta e nafrada hi era so bre la mar. A la fila madreta de no stre senyor Deu ajudant les Gale res dels Sicilians: foren vençudes ço es que forē totes preses: saluada aquella bon era lo Rey Frederich. E aquella arimateix fora presa/ sino q̄ lo vēçador rey man a que sen anas. En la qual batallalo rey en Jaume fo ferit ab passador/ per lo peu: quil cosi ab la cuberta de la Galera. E mētre dura la batalla sols nos moch lo peu/ ne feu semblant que fos ferit de la qual cosa tot hom se dona grā marauella. E recōptes que alguns dauen de Consell al Rey en Jau me que donas per mals los seus na turals: qui eren stats en la Batalla ab lo Rey Frederich. E lo Rey en Jaume com a piados e saui senyor respos que per res no u faria. Car aquell mat exlinat ger o mania en son regne e en son seruey/ e que no pla gues a deu que en Aragone en Ca talunya/ ne en Regne seu hagues traydor negun. Mas tals vassalls bandeiar los perpetualment de to ta la sua terra ab confiscatio de tots bens era justa e pertinent cosa: e ari ho feu: empero los bens de aquells nols se atura: sino que tots los do na als Parents pus pobres dels bandeiats. E faent lo Rey en Jau me laors e graties a nostre Senyor Deu: ab tot son Hostol e Victoria vēch sen en Sicilia: e stant aqui lo lo Legat e la host Francesa: qui en Napols eren roma sos passaren sen en Sicilia ab gran goig e pagamēt e mentre que en acord stauen/ que farien algunes companyies deuāt lo Legat digueren al rey en Jau me: que vn Castell qui prop dells era se retria si ell hi anaua ō la qual cosa lo rey en Jaume ne fo dolēt en son cor e per tal q̄ donas a entēdre al legat lo dit rey q̄ cor atjos era ō conq̄ rir lo regne ō Sicilia: partis dalli e vench sen al castel qui a ell se volia re tre/ lo qual li fo liurat p lo Castella de aquel/ e encōtinent lo rey feu pen jar p altre crim q̄ li alleuaré si be tot hō crea q̄ no ho feu p altra cosa sino

per hauer lo dit Castella la força a ell sens esser absolt del sacrament e homenatge tenia prestat al Rey Frederich/ o almenys que no de nia liurar lo dit castell sino per for ça. E aço fet vengueré companyies del dit legat e/ digueren al dit rey que altre Castell se retria si la pre sentia sua vehialo castella de aquell castell. E encōtinent lo rey en Jau me se acosta al dit Castell: e alçant lo braç dret strengue la ma e dix ba callar ret me lo Castell/ sino penjar te. E lo Castella entes ho be/ e co negue quel Rey li signaua: que no ley rete: te tantost li respos lunyat vos daqui sino fer vos: ne lunyar per força. Car senyor: traydor no so stat. E aço dia feu desparar molt es ballestes per ques lunyaren de alli per força. E acostant se lo temps dela paga del sou: e lo dit Legat no hagues compliment de Moneda: jatsia que de dia en dia/ e molt prest aquella degues venir lo rey en jau me ab ses companyes se parti daqui e vench sen en Barcelona. Mas pri merament mana a vn Caualler ap pellat Bertran de Canyelles. Lo qual era poblat en Penedes: que ab dues Galeres anas al rey Char les per portar ab si sa muller la Rey na Blanca en Catalunya. E com lo dit Caualler fo al Rey Charles: e li hac dit ço que dir li deuia de part del dit Rey de Arago: lo dit Rey Charles respos e dix. Cert lo Rey de Arago no si es hagut ley alment en aquests affers: cō si ell hagues volgut lo Regne haguera pres. E lo dit Caualler respos axi. Si Deu me sal tot hom: qui axo diguement auolmēt e falsa per lo mig de la bar ba e offir me aqui de present mante nir lo contrari: e fer dir a tot hom: vn apres daltre: que mon senyor lo Rey de Arago: si es hagut be e le yalmēt: axi com fer deuia: e noy ha nengu qui hi respongues. E lo rey Charles no curant: satisfer a les dites paraules: mana que encontin ent li fos liurada sa filla la Rey na de Arago. E quant lo Caualler ne fonch partit lo Rey Charles ajusta tots los Caualers e les al tres gents: qui a les dites paraules foren presents: e dix los. O Caua llers/ e nous es gran vergonya que deuant vosaltres aquest Caualler Catala haia desmantit a mi: e vosaltres e negun o li haia respost/ fora aço es denegut a caualers del rey de Arago/ certes no. E lauors se feu affaenat de rebre los grans desafia ments: o cuydaments / e lo Rey Charles los respos. Ara es hora com siches partit. Si Deu me ajut gran deshonor es a mi e de vosaltres. E apres algun temps lo Rey de Portugal dō Dionys cobdiciant quel dit Rey en Jaume. E lo Rey de Castella fossen amichs: e ben vo lents: e pau e amor fos entre ells hun dia los dits tres Reys: ço es de Castella/ de Arago/ e de Portu gal se ajustaren en Teraçona/ e fae ren vnio contra lo Rey de Grana da: e lo dit Rey en Jaume rete la Ciutat de Murcia al dit rey de Ca stella: mas retench se Oriola Guar damar/ Alaquant/ Ellg/ Criuillen/ Xamola/ Cavall/ Delda e de Nouel da/ e Fauanella/ e molts daltres ca stells roquers: e lo Rey de Caste lla dona a sa Filla appellada Elio nor per muller al Infant en Jau me primogenit del dit rey en Jau me/ e eren los dos casats en fort po ca edat constituits. E fo axi em pres entre los dos Reys de Arago e de Castella/ ço es que lo Rey de Arago assitias la Ciutat de Almaria. E lo predit Rey de Castella as sitia Alzazira Dalffadra. E aço fet

Universidad de Deusto
Biblioteca

cascun dels dits Reys sen tornaren en llur terra. E apres dalguns dies cascun seu son pertret e apparallament per complir los empreniments dessus dits: per que lo dit rey en Jaume ab gran e marauellosa armada per mar e per terra assitia la dita ciutad de Almeria: e lo dit rey de Castella aximateix assitia alzazira dalffadra: e manasen absilo Rey de Arago la Reyna dona Blancha. E estant la dita ciutat de Almeria: assitiada per lo poder del dit Rey: la qual moltes vegades era stada forment combatuda per aquell poder mateix gran multitud de gent moriſma: axi de Cauall com de peu cōtra lo poder del dit virtuos rey en Jaume peresuabir / e desbaratar aquel: si pogues vench ab grās crits e adulamēts. Mas lo virtuos Rey ab sa valent gent: e tostemps vençadora aquella multitud moriſma barōiuolment vence. E per tot vn dia encalça/ocient aquella incessantment: e segons arbitre comu moriren hi aqll dia entre de Cauall e de peu sis milia Moros. E aço fo lo dia de la festa de Sanct Barthomeu Apostol: en lany de nostre senyor. Mil. trecents e deu. E pagat e alegre loant e beneint deu lo dit rey en Jaume ab sa companīa sens que negun mal no pres: tornassen assitiar la ciutat de Almeria. Estant la dita ciutat en gran constrenyment: vench altra vegada gran gent e innumerable de moros per semblant manera dessus scrita contra lo dit Rey en Jaume e ses gents. Mas deu ajudāt ab mes gran deshonor e venciment: e ab mes mortaldat que la primera vegada trists e dolents sen tornaren. E lo Rey de Granada veent manifestament la destructio desima teix e de ses gents: tracta ab algūs Barons de Castella / inhonesta copia de moneda mijançant: quel dit rey de Castella se leuas del dit siti e sentornas a sa terra: e lo dit tractament fet / aquell denunria lo rey de Castella ab sos missatges al rey de Arago. Lo qual pensant que sens gran poder no postar en lo dit siti / pensant en cara que negun socors / ne neguna ajuda no hauria del Rey de Castella: tracta pau entre si mateix e lo rey de Granada: e vn dia mentre ques tractaua aquesta pau: vn moro qui de aquesta pau era tractador ab. xxx. genets vench al dit rey de Arago guiat: e dixli: q̄ ell absa companya volia parlar ab lo dit rey e tractar la dita pau secretamēt e en continent lo dit rey en Jaume mana a tots sos barons e cauallers queb fabessen loch: e lo dit Rey tot sol ab los moros stech: e parla vna gran peça: de la qual cosa tot hom hac gran despler: e ley tengueren a gran oradura per molts perills que si pogueren esdeuenir. E aplegada tota sa gent recullis: e vench sen en Catalunya dolent e despagat en si mateix per lo tractamēt deles prometences quel dit Rey de Castella hauia fetes. Mas als Castellans nols es ara aço de nou / car per priuilegi bo hā antigamēt acostumat e pus q̄ costum bo hāē natura los es tornat: per q̄ no sen pozien star. Es veritat empero que gran fam e grā malaltia se mes en lo Hostol del dit Rey en Jaume en la fi del seu partiment de Almaria. E lay ors lo Sol sofferi deffalliment: en lo dia de la Purificatio de nostra dona Sancta Maria: en lany de nostre senyor deu Mil. trecents e deu. E dins aquest Any mori la Reyna dona Blancha muller del Rey en Jaume rey de Arago. De la qual procrea cinch fills e cinch filles: los quals son-

Lo primer fo appellat Jaume: qui renūtia e resigna lo dret ō primogenitura e sucessio en los regnes e terres en mans del dit rey son pare no volent cōsumar lo casamēt entre ell e la filla ōl rey ō Castella appellada Elionor: per quant inspirat per nre senyor deu volgue renūtiar al mō e vanitats: e pōpes de aq̄ll e metres en lor de ōl hospital de hierusalem. De la q̄l renūciatio e resignatio sen feu charta publica. La q̄l yo Jsder e miq̄l Carbonell Archiuer ōl senyor rey he vist / e legit de mot a mot scrita en pgami e closa e segellada ab segell real de plom pēdēt en fils de seda groga e vermella recōdida en lo real Archiu ō Barcelona les claus del q̄l yo dit carbonel tench vna e insolidū ab Francesch Carbonell e Loarchiuer meu: de la q̄l charta he pres algūes clausules aci insertes: qui sō la substātia ō aq̄lla: e aço q̄ reposar los animos ō algūes psones / q̄ han pregat cercas en lo dit real Archiusi tal renunciatio e resignatio hi fora tenit a gran marauella aq̄lla esser axi en fet seguida. E comēça la dtā charta axi. In Christi noie. Nouerint vniuersi q̄ nos infas Jacobus ꝛc. Fatētes nos excessisse ętatē viginti triū ānorū ad eā q̄ quē reges regnāt: e quem nosse viuere: cuiq̄ seruire regnare e nr̄z dirigēs intuitū vt ei vt puramēt eseruir eip sūq̄ sectari liberi⁹ valeam⁹ q̄tenus curis e sollicitudinib⁹ tpalib⁹ exuti optimā partē elegisse videamur / q̄ a cōtēplationib⁹ xpi minime auferet. Jdeo diuina nobis gra inspirāte / licet mr̄imoniū q̄ verba de pse ti nup cōtraxerim⁹ e in facie eccl'ie solēnizauim⁹ cū inclita dōna infātisa elionora illustris Ferdinādi bonę memorię regis castellę filia / antetn inter nos e ipsaz infantissaz carnalem copulā subsecutā ad frugem meliores vitę suspirātes / q̄ vis q̄ vos dictū dñz regē pr̄em nr̄m varijs instātijs mōiti e inducti vt regni vr̄i post dies vr̄os regimē deberemus subire cuz dei spiritu: q̄ nos ad hęc ducit resistere nō possim⁹: sz viā nobis securā e salubrē elegerim⁹: religionē videlicet pfiteri e in ea altissimo famulari toto tpe vitę nr̄ę añ ipsius religionis ingressū in manib⁹ vr̄i dñi regis: pr̄is nr̄i pdicti ius pmogenitu rę e sucessiois pcst vos in regnis e terris vr̄is q̄ nūc habetis e i antea obtinebitis dño cōcedēte libētia io resignam⁹ / ipiq̄ iuri cedim⁹ e renūtiam⁹ ex pacto / nō obstāte q̄ ad regimē pdtm̄ post dies vr̄os plātos nobiles / mesnaderios milites infancōnes ciues e hoies villaz vniuersitatis regni Aragoñ. iurati fuerim⁹ ad instātiā e vr̄i mādatū / ita q̄ cetero vos dtūs dñs rex pz̄ nr̄ tanq̄ nobis ex dtā cā ō medio subductis ō dictis regnis e terris vr̄is: q̄ habetis e in antea habebitis: dño cōcedēte possitis ordinare e disponere / vt decet e vobis videbit expedire / nullusq̄ nos dinceps ad ea possim⁹ ex aliquo iure rōne vl' causa habere regressū. Et vt hęc firmēt robore plenio rō iure nro / plene certificati e instructi: nō vi nec dolo inducti / sz libera e spōtanea volūtate iur am⁹ q̄ crucē dñi e ad sctā dei q̄ tuore euāgelia manib⁹ nr̄is corporal'r tacta dictā resignatōnē cōcessionē pactū e renūtiatōnez seruare ppetuo / e eis vl' eorū alicui nullo iure / nulla rōne vel cā imppetuū cōtraire ꝛc. Qd̄ est actū i ciuitate Tarraconę in domo fr̄m minorū ciuitatis eiusdē. xj. cal'. ianuarij. Anno dñi. M. cccxix. E lo. ij. fill del dit rey e ja ume e reyna dona blācha fo appll't alfōso lo q̄l hague per muller la filla del noble dōgōbald de Entēça e neboda de don Armēgou comte de Vrgell: e apres fo rey ō Ara

Universidad de Deusto
Biblioteca

go. Car lo dit don Armẽgou mozi en lo temps ỏl dit rey en Jaume sens infants. Lo qual tant cõ visq̃ hague guerra ab ramõ Folch vezcomte ỏ Cardona e lexalo comtat de Vrgell/aquest Alfonso segon fill del dit Rey en Jaume ab conditõ que lo dit Alfonso hagues a pẽdre per muller la filla de aq̃st noble don Gombald de Entẽça neboda sua la qual hauia la heretat de sans Dãtillo aui seu. E daltra part fos tengut de donar c. milialiures a ell. E axi lo dit Alfonso succehi en lo comtat de Vrgell per sa muller pagades empero cẽt mil. liures cõ es dessus cõtengut. Lo terçfill fo appellat Joã e fo Archabisbe ỏ Toledo: apres Patriarcha de Alexãdria e Archabisbe ỏ Tarragona. Lo. iiij. fill fo appellat Pere e fo cõte de Rippagorça: e cõte ỏ Empories: e aq̃st cõte fo en edat ỏ cinquãta aq̃tre anys: collocats tots sos fills: dilluns a. xij. ỏ Setẽbre en lãy ỏ nr̃e seyor. M. ccc. cinquanta vuyt en lo monastir dels frares menors rebe lo habit ỏ sanct Frãcesch en Barcelona: e lo. v. fill fo appellat Ramõ berẽguer: quis fo cõte de prades. Es veritat q̃ aq̃sts dos germãs derers cãbiarẽ llurs cõtats ẽtre ells: e axi lo cõtat ỏ empories fo ỏl Ramõ berẽguer: e lo cõtat ỏ prades fo ỏl Pere. De les. v. filles ỏl dit rey en Jaume e ỏla dita reyna dona Blãcha/la primera hac nom dona maria e fo muller ỏl infãt en Pere ỏ Castella. La ij. hac nõ constãça e fo muller ỏ dõ Joã fill del infant don Manuel. La. iij. appellada dona Ysabel fo muller ỏl duch ỏ Austria. La. iiij. appll'da dona Blãca e fo prioressa ỏ Syxena: e la. v. appellada Violãt/ fo muller ỏl fill del princep ỏ la Mozera e ỏ Tarãto. La q̃l mort aq̃st son marit se casa ab don Lop ỏ luna seyor ỏ Sogorb/loq̃l en tẽps ỏl rey en pere net ỏ aq̃st rey en jaume fo fet cõte ỏ luna q̃ lo dit rey en pere/e lauors li dõa luna. E passat algũ tẽps lo p̃dit rey en jaume apres mort ỏla dtã reyna dõa blaca pres q̃ muller la germãa ỏl rey ỏ Xi pre appellada dona maria: ỏ laq̃l no pere a fills ne filles q̃ çocõ era empesa molt ẽ edat e visq̃ molt poch tẽps ab lo dit rey en jaume. En lo tẽps de aq̃st rey en jaume ỏ arago çoes ẽ lãy M. cccx. infinits nauilis ỏ xpians ab los cauall's ỏl hospital huy ẽ dia appellats ỏ sãct joã ajustats ỏ diuerses pts ỏl mõ ẽ subsidi ỏla t̃ra sctã cõtra los serrabins vẽguerẽ en Rhodes: e q̃ volũtat de deu aq̃lla illa fo p̃sa e subjugada als xpians: la q̃l defensio fo liurada e comanada als cauall's ỏl hospital: e açoq̃ talq̃ tẽguessẽ lo passatge ỏ hierusalẽ segur laq̃l illa ãns al p̃sent dia es possehida e defẽsada virilmẽt q̃ los hospitalers: e mes ẽ aq̃st tẽps gasto cõte de foix e de bearn donalo castell de vall moll anẽ ramõ folch vescõte ỏ cardona: q̃ era cosin germa ỏ son pare q̃ çocõ lo dit vescõte hauia molt despes en recobrar la honor o baronia de mũtcada e castell vi/lo q̃l es prop ỏla vila ỏ marto rell q̃s hauia pres aps la mort de dona guillelma de mũtcada tia llur. En vida de aq̃st rey en jaume mozi lo rey en jaume ỏ mallorq̃s hõcle seu lo q̃l lexa aps mort sua. iiij. fills e. ij. filles. Lo. j. hac nõ jaume q̃ en vida ỏ son pare renũtia lo dret dela p̃mogenitura e sucessio ẽ lo regne/q̃nt renũtia al mõ e mes se ẽ lorde dels frares menors/e lo. ij. hac nõ Sãro/ q̃ fo rey ỏ mallorq̃s/e lo. iij. fo appll'at dõ ferrãdo/ e lo. iiij. fo apl'lat phelip deles filles la p̃mera fo appll'ada ysabel q̃ fo muller ỏ dõ joã manuel aps empo mort ỏl dit rey ẽ jaume ỏ arago e la segona filla hac nom Sãra. La qual fo muller del rey Robert.

E mort lo dit rey en Jaume ỏ Mallorques regna apres en lo seu regne/e terres lo segõ fill seu dõ Sanro/per tal com lo primer fill com es dessus serit resigna: e renuntia lo dret dela primogenitura e sucessio en lo regne e terres: es mes en lorde de frares menors. Apres se segui que lo rey en Jaume ỏ Aragota les corts generales: que tengue en la ciutat de Gyzona cita ỏ dessus dit rey don Sanro de Mallorques. Lo qual volent obeir ala voluntat del dit rey en Jaume son senyor: axicõ de dret era tengut: vengue molt honradament ala ciutat de Gyzona: hon fo zen ajustats tots los prelats richs homens/Barons e Cauallers/Sindichs: e procurador deles ciutats e deles vilesde Catalunyia: e deuant tots en general lo dit rey dõ Sanro de Mallorques regonegue tenir en feu: e sots senyoria del dit rey en Jaume lo dit regne de Mallorques: e les Illes a aquell adiacents: e mes los cõtats de Roscello/e de Sardanya: e la baronia de Muntpeller/e daço li feu homenatge: e sacrament de fidelitat per si e per sos sucessors. E a maior fermetat fo zen ne fetes chartes publiques a perpetual memoria les quals e los processos fets: cõ lo rey en Pere de Arago net ỏl dit Rey en Jaume de Arago se pres es confisca totes les terres del rey ỏ Mallorques son en lo real Archiu dessus nomenat. E apres daço fo acordat e finat aqui mateix que don Alfonso comte de Vrgell fill ỏl dit rey en Jaume de Arago general procurador seu anas a cõquerir lo regne de Sardenya e de Corcega: en ajuda: dela qual conquesta lo dit rey dõ Sanro de mallorques li promes de ajudar ab vint Galeres apropries despeses sues: e apres ho cõplimolt be. E tengudes e finades les dites corts lo rey en Jaume se ven cha Tarragona: e aqui pres per muller dona Elicen de Muntcada germana del noble Ot de Muntcada: en lo dia de Nadal en lany de nostre senyor deu Mil trecents vint e dos. E en aquell mateix dia don Alfonso fill seu para lo Estandart en Barcelona per fer lo viatge ỏ Sardẽya. Apres daço lo rey en Jaume parti de Tarragona e vench en Barcelona: e a requesta del noble Huch jutge de Arborea: e Vezconte de Bas tremes a Oristany en la ylla de Sardenya ab tres nauilis appellats en aquest temps coques/ço es los nobles en Dalmau vezcomte de Rochaberti en Guerau de Rochaberti en Bñt de Castellet/e huc de sancta Pau ab. clxxx. homens a cauall en lo mes ỏ Maig: en lany de nostre senyor deu Mil trecents vint e tres: per tal com lo comu de Pisa hauia tremesa companya de cualle ỏ peuẽ la illa ỏ sardẽya e ẽ ỏfenimẽt ỏ aq̃lla. E en aq̃st mateix mes lo dit don Alfonso: parti dela Ciutat de Barcelona ab vint Galeres: e ab molt altre nauili de Naus e Coques: e altres Vexells de la Mar/ per venir a port fangos: hon hauia assignat dia ỏ recullir totes les companyes: e aqui fo lo Rey en Jaume personalment. E tots sos Fills: e molts Prelats e Richs homens de Catalunyia: e de Arago: e del regne de Valentia. E aqui vench lo noble en Francesch Carros Almiral ab vint Haleres: quis armaren en Valentia: e axi mateix hi vench Huguet de Corzo Almiral del Rey don Sanro de Mallorques ab. xv. Galeres: quis eren armades en les marines sues e moltes altres Naus e Nauils per portar Caualls e Cauallers: e altres homens de peu:

Universidad de Deusto
Biblioteca

e apparellamets de cobatre. Par
ti lo dit don Alfonso de Portofan
gos lo primer dia del mes de Ju
ny del dit any. M. ccxxiij. ab dona
Theresa muller sua ab. lx. galeres
e ab. xxiiij. naus: e ab moltes altres
nauilis menuts tants que bastaré a
trecentes velcs e mes. E lo cinquē
dia del mes de Juny del prop dit
any fo al port de Mahoo en la ylla de
Menorques hon hague a venir per
lo temps qui li fo contrari. E alli
hague acord que per ço com hauia
ardit axi appellat en aquest temps
quel comu de pisa tremettia compa
nyia de cauall e de peu en la ylla de
Sardenya se degues mudar en la
sua galera: per ques cuytas ab les
galeres: e que anans fos en la dita
ylla. E axi fo ser parti lo dit don Al
fonso ab tot son hostol de galeres: e
ò naus: e daltres vexells maritims
del dit port de Mahoa. xix. dies del
dit mes de Juny: e al quatorzen dia
del dit mes solamēt ab les galeres
fo al cap de sanct March prop de
Oristany en la ylla de Sardenya.
E aqui hac Ardit del jutge de Ar
borea que los nobles vezcōte de ro
chaberti: e los altres qui primers
eren passats ab les tres coques erē
en hun loch appellat quarta vna
legua de Castell de Caller ab cōpa
nyia quel dit jutge los hauia liura
da per vedar que viandes no entras
sen en dit Castell. E aqui hac de cō
sell sen passas al port de Palma de
sol: e lexa vn leny armat per denū
tiar a les naus/e al altre nauili que
saessen aquella matexa via. E ap
plegat tot lo hostol lo dit dō Alfon
so assitia vila de eglesies. La qual ab
grās treballs e affans ypres. E pas
sat algun temps lo dit don Alfonso
ha grā e sobergabatalla ab los ene
michs lo dimecres de la cendra en
lany de nostre senyor. M. cccxxiij.
Los quals enemichs eren mes de
Mil. e ccc. homens a Cauall: e
dos milia ballesters: dels quals era
cap lo comte negre: o segons altres
hystories Mamfrede donoratico.
E lo dit don Alfonso no era sino ab
cccc. xciiij. homens a cauall/ e Mil
homēs de peu: e quasi tots malalts/
ab la ajuda de nostre senyor Deu lo
dit don Alfonso vence: e obtēch vi
ctoria contra los enemichs ò. Mil.
cc. homēs entre ò cauall e ò peu en
sus. E ò la part del dit don Alfonso
noy moriren sinosis homens ò pa
ratge e sis de peu: e ab gran victoria
lo dit don Alfonso leua lo cāp: e seu
laors e gracies a deu quitan senya
lat miracle li hauia demonstrat. A
pres daço vench assetiar lo castell ò
Caller e mentre quel tenia forment
e destreta assetiat vn dia apres men
jar que tot homdormia e nos talaya
uen de res tot lo poder del dit castel
de Caller vench a ferir en la host ò l
dit don Alfonso: e en aço demōstra
nostre senyor deu manifest miracle
al dit don Alfonso. Car no mes de
xl. homens a cauall ab alguns ò peu
ò ls seus venceren tot lo dit poder.
Lo qual ab gran ò shonore vitupe
ri sen torna en lo dit castell q̄ si tots
morts e consumats: e en aquest con
flicte moriren ò ls enemichs mes de
ccc. homens tant solamēt de cauall
vltra aquells qui hi morirē de peu
e ò la part del dit don Alfonso no hi
moriren sino dos homens ò cauall
qui ferint ab los enemichs sen en
traren en lo castell de Caller. Los
quals eren appellats Bñt Cētelles
e Guillem dena montaguda. En al
tre dia aquells del castell de mana
ren treua per soterrar llurs morts.
La qual a ells fo atorgada: e soterra
ren aquells que pogueren/e dels al
tres foren neplens dos pous ab ter
ra que hi lançaren dessus per tal q̄

no donassen pudor a la host: e apres
daço lo Mamfre ò mana q̄s pogues
veure ab lo dit don Alfonso per tal
com ere parent seu. E lo dit don Al
fonso respos li que ab ell nos podia
veure sens batalla. Apres se segui
que al dit Mānfre vengue malaltia
dela qual mori. En la fi ò l mes ò ju
ny del prop dit any venguerē en lo
dit slti vint galeres p lo rey en Jau
me tremeses al dit son fill don Al
fonso: dela qual cosa los enemichs
foren atterrits e començaren a par
lar tractaments: e finalment fo axi
auēgut quel comu ò Pisa liuraria
totes les forces q̄ hauien en la ylla
e que tendriē lo castell de Caller en
seu per lo rey ò Arago/e daço fariē
homenatge los ancians de pisa. E
fo fet a. xij. dies del mes ò Juliol ò l
any de nostre senyor. M. cccxxiiij.
La senyera ò don Alfōso noblemēt
acompanyada de nobles cauallers
entra ēlo dit Castell: e fo posada en
la Torra sobre la porta del orisany
e laltra senyera fo posada en lo cā
panar ò la eglesia maior: e en Bñt
ò Boradors Caualler: e en Gui
llerm Olomar ciutada ò Barcelo
na anaren en Pisa per pēdre home
natge dels ancians ò l comu ò Pi
sa e ordena lo dit infant que lo no
ble en Phelip de Luça qui era ven
gut ò Sicilia romāgues Gouerna
dor en la illa ò Sardenyia ab. cc. ho
mens a cauall/e ab cincēts peons.
E aço fet a. xxviij. dies ò l mes ò Ju
liol del prop dit any lo dit dō Alfon
so parti del loch ò Bonayre ab tot
son hostol e vēch sen al loch ò sanct
Marti hon stech dos dies: e apres
parti daqui: e fo ē Barcelona lo se
gon dia ò Agost: hon fo recebut per
lo rey en Jaume son pare: e per los
altres qui eren molt honradament
e ab gran goig e alegria. E apres
algun temps dona Theresa mull'r
del dit don Alfonso mori. Del qual
romanguer en dos fills e vna fi la lo
primer fo appellat Pere: lo qual fo
jurat en Rey e en primogenit en la
ciutat ò çaragoça: ans q̄ la dita do
na Theresa moris encontinēt que
lo dit don Alfonso fo tornat de Sar
denya. E laltre fill fo appellat Jau
me: qui fo comte ò Urgell: e vezcō
te ò Ager. La filla fo appellada Cō
stança: e fo muller ò l rey en Jaume
de Mallorques. Lo qual fo ò sposse
hit per executio de justitia de son re
gne e terres per lo rey en pere ò Ara
go cunyat seu: ço es germa ò sa mu
ller. La qual fo filla del dit Alfonso:
qui apres mort ò son pare lo dit rey
en Jaume fo rey ò Arago. E es cert
que viuint lo dit rey en Jaume mo
ri don Sanxo rey ò Mallorques.
Lo qual fo home simple e en negun
temps no volgue esser enemich de
la casa ò Arago. Car deya que may
ne pres bea ne negū quin fos enemich
per esser se vnida al comtat ò Bar
celona: lo qual es stat tot stemps que
lan possehit Christians temēts deu
comtat molt be afortunat. E per ço
es scrit en cara que sta cosa apochri
sta q̄ la ciutat de Barcelona qui es ò l
dit comtat es stada edificada en Co
stillatio be fortunada. E per ço lo
dit rey Sanxo de Mallorques tant
com visque volgue obeir al mana
ment ò la casa ò Arago/e axi lexa en
pau son regne a don Jaume fill de
son germa don Ferrando qui mo
ri en Grecia sots aquesta con ditio
li lexa lo dit regne: que per tal com
lo dit dō Jaume era depoca edat ab
voluntat e coneguda de dos homēs
bons de Mallorques/e daltres dos
de Puigcerda/e de son cōsell li fos
donat Tudor e curador: entro que
per si mateix pogues regir sa terra
per ço tots los dits bons homēs ele
giren en tudor e curador al dit don

Universidad de Deusto
Biblioteca

Jaume/don Phelip honcle seu: lo
qual no volgue pendre lo Carrech
dela dita tudoria fins atant/què fo
forçat per nostre sanct pare. E vlāt
lo dit don Phelip dela dita Tudo
ria en la terra del dit don Jaume
se mogue gran discordia. Car al-
guns volié obeir al tudor: e altres
no. E finalment per çoque aquesta
discordia se apagas lo dit don Phe
lip tracta q̄ la filla del dit don Alfon
so appellada Constãça hagues per
muller lo dit don Jaume nebot del
dit don Phelip: e quant aço fo fet
la discordia ōsos vassalls fo apaga-
da: e lo dit don Jaume fo elegit rey
ō Mallorques. Lo qual regi sa terra: no axicom Rey/mas axi como a
tyran: per la qual cosa e per altres
que feu a son cunyat lo rey en pere
ō Arago: segons que dessus e ōius
es scrit fo justamēt e digne desposseyt de son regne e terres. Aquest
Rey en Jaume de Arago fo molt sa
ui Baro: axi q̄ aquella damnada vn-
nio qui fon feta e cōtinuada per los
Aragonesos contra lo rey en Pere
son pare en temps ōl rey don Alfon
so ō germa oblida e feu oblidar per
sos vassalls en lo principi de son re-
gnat. Per la qual cosa hague pau:
e amor entre ses gents en tota sa vi
da catholicamēt e ōuota en la Ciu
tat de Barcelona la vigilia de tots
Sancts en edat ō. lxvj. anys: e fo lo
terrat molt hōradamēt en lo mona
stir ō sancte Creus en lany de nre
Senyor Mil. cccxvij. Lo qual re-
gi sa terra ab gran justitia e miseri-
cordia per. xxxvij. anys que regna/
e lexa heredeu seu ē los regnes ō ara-
go e Valétia: e de Sardenya/e del
comtat de Barcelona lo dit dō Al-
fonso/e en caraseyor de sos germās/
e hereta la tre fill don Pedro lo cō
tat de Rippagorça/e de Empories
lo qual hague per compre. E la tre
fill Ramon Berēguer/ hereta del
comtat de Prades. La derrera mu
ller del dit rey en Jaume segōs del
sus es contengut fo appellada Elicē
donzella filla den Pere de Mont-
cada senyor de Itona. La qual era
de edat de. xxx. anys/e no hauia axo
uar o dot: ab la qual se pogues ca
sar. Aquesta donzella era stada par
lada a molts cauallers e ciutadans
de Ley da: e altres ōsimple stamēt:
e no la volien pēdre: e lo predit rey
en Jaume pres ōla qual no procreà
infants: e la qual suplica al dit rey
en Jaume son marit q̄ li donas licen
cia de edificar vn monastir en lo qual
apres obit ōl dit rey/si ella couenia
sobreniure pogues finar la vida. La
qual cosa lo rey molt graciosament
atorga ab tant dona licētia ala rey-
na de ser son voler/la donchs la rey
na comēça edificar lo Monastir de
pedralbes prop Sarria. En lo qual
colloca menorets: e apres mort del
dit rey en Jaume per sos dies la di
ta reyna dona Elicen mori loable-
mēt en lo dit monastir. Lo rey em
pero dessus dit mori molt abans cō
es en lo temps dessus scrit. E es de
notar q̄ en lo temps del predit Rey
en Jaume de Arago sehent en la ca
dira de sanct pere Clemēt quint: lo
qual era Guasco: e fo creat Papa
en lany ō nostre senyor Mil. cccv.
E segue huyt anys los templers:
los quals hauié florit en tantes ri-
queses e honors de consentiment ōl
dit papa clemēt forzen presos cinch
dels dits templers molt cautelosa-
ment q̄ no sopensauen. E en vn ma
teix dia e hora per Phelip rey de
França marauellosament catholic
en tot son regne: e per semblant en
lo regne ō Arago per lo dit Rey en
Jaume: e p tots los altres regnes
e aço per manamēt del dit papa cle
ment tots forzē encarcerats e deten

gnts ab pa e ab aygua e ab molt vi
tuperi e llurs bens mobles e inmo
bles forzen detenguts per ma real.
Car abans per lonch temps era sta
da feta inqsitio per lo dit rey Phe
lip sobre cils molt diligētmēt e dis
creta: ço es dela manera dela vida
de aquells e del orde: los quals per
inquisidors aa çodeputats homēs
aprouats e dignes de fe: ans per lo
rey mateix en propria persona forzē
attrobats Sodomites heretges e y-
dolatres. Car axicom fo vertadera
ment attrobat e ho confessaren de
llur propria boca. Si volien rebre
algu en llur abhominable congre-
gatio hagut, primerament any de-
la llur mala probatio era li demanat
si volia romādre ne fer professio en
llur religio. Lo qual si cōsentia era
manat a vn mestre llur/ qui era stat
instruit a rebre a ço. E com fos vē
gut a aqll e promes de fer professio
era menat en vna cābra molt secre-
ta e lunyada de tota gēt: e presēt lo
maestre e quatre ō aqlls pus forts
e pus poderosos de tots couenia q̄
aquell jures la ma del jurant posa-
da sobre son cap: que perpetualmēt
se abstēdria que no yauria ab fem-
bres. Prometēt: e jurant en la ma
nera demunt dita que si era dema-
nat per alguns dels frares de aque
lla mala cōgregatio que jagues ab
ell: e cōmetes aquell vici per lo qual
vingue la yra de deu en los fills de
desesperatio q̄ noy contrastarié en
res. E axi fo prouat que eran sodo
mitas. En apres era monstrada v-
na figura de cap: o lo cap mateix de
vn primer mestre llur començador
de aqllorde oznat marauelosament
de bor e pedres preciosos: lo q̄l cap
o figura de cap cōuenia a aquell ado
rar e dir de tu: e per tu hauē haguts
tots bens hauem e haurē en esdeue
nidor e axi eren ydolatras. Encara
mes forzen attrobats culpables en
vn vici terrible: e lo qual deu esser
lunyat e extirpat de tota christia-
nitat: e tot ver e perfet Catholich:
ço es que deuant aquell malestruch
era lançat lo lenyal dela creu en ter
ra ab la ymatge de Jesu christ forz-
mada en la creu: la qual conuenia q̄
aqll mezqui calcigas ab los peus
e que escupis ōssus e q̄ digues en tu
creent he errat. Car de tu per null
temps no he hagut negū be ne sper-
ara en present ne encara en ideue-
nidor. E axi eren heretges. E com
aquell mezqui hauia fetes aquestes
legees e maluestats a la fi lo maestre
aquell deuant lo qual ay tals coses
er en fetes cōuenia q̄ besas en tres
lochs/ço es en la boca/en lo lombri
gol opentenyll/e en lo cul detras/ e
apres de aço era hagut honorable-
mēt entre ells. Mas si algun fael en
Jesu Christ/e en la fe catholica fer-
mament perseuerāt no volgues fer
aquestes horribles apostasies e ora
dures no james oydes demantinēt
era matat/ne apres de aquell no po
dia: esser atrobada algūa memoria
e axi tremeter en molts Martyrs a
la gloria de paradis/ere ter en sima
texos a ifern apostatats e homeyes.
Aquestes horribles e abominables
apostasies lo mestre llur Thesorer
de vltra mar del Rey de França e
sens nombre dels majors lurs. E
qui eren mes exaltats en riqueses
e honors no forzcats p forçaneq in-
juria quasi voluntariament confes-
sar en que ay tals eren stats del comē
çament en ça de llur orde abhomi-
nable: e aquesta confessio fo feta en
molts lochs deuāt molts nobles cler
gues e religiosos preicadors e frares
menors presents encara molts no-
taris publichs dela esglesia de Ro
ma. Los quals posar en la confessio
de aquells en forma publica per ra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ho de totes aquestes coses dos cardenals legats e lectors del papa foren tremesos al rey pe França per tal quel Papa hagues a mans sues los Templers e los bens de quells mobles e immobles: e que ordenas dels templers e dels bens llurs en faes segons la sua volũtat. La qual cosa lo rey de Frãça no volgue fer ans serigue a tots los instituits seʔ per tot son regne/e destrament mana que guardassen mes: e pus diligentment que debans les persones dels Temples sots certa e segura custodia e comena los llurs bens immobles a certes e sufficients personas quels conreassen entro a tres anys per cert preu. Aquest matex stabliment fo fet per tota la senyoria del dit Jaume rey de Arago/entant q̃ lo dit papa Clement: lo qual per sos legats tremesos en Arago a rebre los bens ols tẽplers no pogue obtenir res de aquells. Axi mateix fo sabut per tots los altres regnes del mõ hõ templers fossen poblats. Aquesta gesta dels temples he pres yo dit Archiuer de vna gran chronica pretitulada flos mundi de mot a mot axi com en aquella es contengut. E per quãt dela dita gesta dels temples han scrit alguns tot lo contrari e no volrie sos allegat/ yo callar lo que altres ne hã scrit dignes de gran renome fama. E per seguir yo lo que historich o chronista deu scriure e posar ab veritat/no vull omettre lo que he legit de aquests Templers scrit per lo Archbisbe de Florença appellat Antoninus en la bystoria: hon es scrit tot lo contrari del que dessus es contegut. Diu aquest sanct Arcabisbe de Florença: en lengua latina explanada per mi en vulgar Catala: que en lo temps de papa Clement quint: ço es en lãy Mil.cccvij. stant lo dit papa ab la sua cort Romana en la ciutat quis appella en lati Pictauensis o el regne de França: lo Rey de França appellat Phelip seduit de sos officials denuntia al dit Pare sanct que lo maestre del tẽple e mansions e seus frares de la dita religio dels Templers esser infectes en algũes errors e inuoluts o mezclats en peccats e crims: axi com li era affermat per los dits Templers. tot aço segons ell scriu es falsamẽt imposat e conficte per auaricia: per ço que aquells religiosos templers qui llur principi fo en Hierusalem/ e apres multiplicats e diffusos per França e altres prouincias hauien lochs opulents e grans riqueses: e possessions: fosse despullats de llurs bens: axi com es stat fet. Lo principi de aq̃st mal prouengue del ques segueix. Hun prior de Muntfalco de Tholosa del dit orde/o religio dels Templers home de pessima vida: e heretge per sos notables excessos fo pres en Paris: e mes en carcer perpetual per lo maestre del dit orde. En lo dit carcer era detengut vn altre del dit Orde appellat Hofre de natio de Florentins: plc de peccats e crims. Aquestos dos encarcerats: plens del spirit maligne e molt astuts en mal se concordaren de accusar falsament lo dit maestre/e tots los de la sua religio p̃ que fossen del carcer liberats: e ab algũ emolumẽt per cobrir la llur mala vida se sustentassen: lo q̃l a mala mort apres moriren. Car hu fo penjat: e lal tre violentment mort: com merexien. Aquest donchs com fossen en lo carcer denunciaren als officials del dit Rey de França que los religiosos del orde dels Templers eren illaqueats de heretgies e peccats e crims enormes. Axi si era proceit en inquirir contra aq̃sts

procurant e hauent ho lo Rey del dit pare sanct grans riqueses: e mol tas possessions dels dits templers facilment lo rey de França obtenir poguera. La qual cosa com fos al Rey de França denuntiada lo dit rey aquella insinua al predit sãct pare supplicant lo q̃ plagues a la sua sanctedat de abolir e anichillar lo dit orde com aquel qui era implicat en heretgies: e errors nephãdissimes. Es empero cregut que era lo Rey de França mes induit a extorquir pecunia/e bens ò aquells: e per odi concebut contra lo maestre dels tẽplers/que no per zel de la justicia. E lo dit papa Clement per remouzes la infestatio que li faea lo rey de Frãça solicitant lo per la obseruatio de la promesa li hauia feta lo dit papa vltra sa voluntat/ço es de raure ò libre dels papes/la memoria de papa Bonifaci octauo: e fer cremar lo cors e ossa de dit papa Bonifaci: com se fos offert lo dit Rey de prouar que lo dit papa Bonifaci era infecte de heretgia: e illaqãt en molts altres peccats e crims. E axi per aquesta promessa: la qual ell no volia ne nunqua executa ve en la malicia que tenia lo dit Rey de França contra lo dit papa Bonifaci: e per complaure al dit Rey en aço que li demanaua dels Templers sens altre discussio de materia de aquelles coses que obijcien contra aquells ço es si erẽ veres o falses dona loch a la petitio del rey de França atorgant per lettres apostolicas q̃ tots los Tẽplers dispergits per lo mon cert dia prefigit fossen presos/e tots les bens de aq̃lls fossen sequestrats los quals en totes parts del mon/ hauien grans possessions e bens e lochs molts. Axi que tot lo que los templers possehien en Frãça lo rey de França ho prengue: e ho confisca a la sua cort. Lo maestre del temple qui era en Paris encontinẽt lo rey de França lo feu pendre/e incarcerar. Lo qual maestre era appellat Giachi natural del ducat de Burgunya noble de linatge/ e mes feu pendre e encarcerar ensemps ab lo dit mestre stants. lx. Cauallers del dit orde nobles. E ren opposats a aquests templers alguns articles hereticals e vicis contra natura/e que scupien en la creu de nostre senyor deu Jesu Christ. E que en la professio dells jurauen ajudar la religio dells indiferentment e injustament o justament. E la consecratio de llur mestre se faea occultamente dubitable de la manera indebita de aquella. E q̃ los llurs antecessors son stada causa per traitio: que los christians perdessen la terra sancta e donades algunes proues sobre los dits Articles lo rey de França los feu turmentar ab diuerses formes de turments per ço que atorgassen los dits excessos e Articles. Los quals com de tot en tot aço negassen/e diguessen q̃ falsament eren coses confictes foren longament detenguts en lo carcer a gran llur dãnatge. Finalment per que prenguessen cõclusio los pcessos deles dites inquisitions. Lo rey de França feu traure de la preso e fora la ciutat de Paris los dits Cauallers: e posar aquells en vna grã e alta casa obastida feta tota de lenya: tot lo poble aqnells mirãts: e feu los tots ligar nuus en pals e posar sots los peus de aquells en les cames foch. E axi a poch a poch en los altres mẽbres superiors hu apres altre cremant: denunciant los apertamẽt: q̃ si atorgauen aquells excessos: dels quals eren impetits es penedien serẽ deliurats. E entretant que stauen axi turmentats en lo loch: los amics e

Universidad de Deusto
Biblioteca

parents llurs los pregauē que confessassen: e atorgassen tals defectes llurs: e q̄ no sofferissen axi vilment esser tractats e cruelment morir. Mas aquells en manera alguna volgueren complaure ne assentir a les persuasions de llurs amichs e parents sino que plorant e cridāt per lo gran dolor que passauē per lo turment se excusauen: affermants de tals crims a ells calumpniosamēt imposats esser innocēts: e de tot en tot liberts. Jnuocauen encara nostre senyor deu/e la verge gloriosa e altres sācts en llur ajuda: axi que ab aquests tals turments: finiren llurs derrers dies: forē empero ols dits Templers reseruats lo mestre principal ol dit orde: frare Delphi e frare hugo parald/e vn altre ols principals del matexorde los quals foren officials e thesorers en algun tēps del dit rey de Frāça. Aquests foren portats a la Ciutat Jdictauensem deuāt lo Jdapa: e aqui era personalment lo rey de França: e fou los promes: que si atorgauen totes e sengles coses deles quals eren acusats: foren per aquesta vegada absolts e preseruats de la mort/diu se que algunes coses dels dits excessos articulats confessaren: e daqui foren tornats en Jdaris: hon foren per nostre sanct pare destinats dos legats Cardinals apronuntiar sobre les dites coses sententia contra lo dit orde per la dita confessio feta deuant lo dit Jdapa a fer alguna punitio contra lo dit maestre del temple/e compāyons seus: e per açolo dit maestre e dits companyons seus foren posats en la ciutat de Jdaris en altes trones/per que fossen vists per tot lo poble/e alli los fo legit deuant lo poble tot lo proces contra ells: format e legit lo dit proces lo maestre del temple se leua en peus:

pregant q̄ tot home stigues ab silenci e dir ab gran clamor aqui publicament: que aquelles heretgies/e crims: dels quals eren impetits: e processats nunqua les perpetrarē ne en ells eren eō la llur religio era stada: e era de sancta vida: e conuersatio e de fe catholica. Mas be confesseua ell esser dignes mort: e era apparellat aq̄lla sufferir ab paciēcia per ço: com per temore persuasio/oblandices dels predits papa Clement e rey Jdhelip de França aq̄lls crims en alguna part hauia confessat dolosamente e ab mētida. E dites aquestes paraules foin terrumput/q̄ nols lexarē mes parlar: ans aqui pronuntianda cōtra ell: e los altres la sententia los Cardenals e altres prelats se partiren de aquell loch. E hagut consell ab lo dit rey: lo dit mestre del tēple/e hu de sos companyons: foren posats al supplici del soch ardent apoch apoch cremant aquells: e lo maestre del dit axi stant cremant expressament affermauaq̄ la llur religio tostemps era stada/e era catholica e justa recōmanant se sempre a deu/e als seus sancts. E lo dit frare delphi/en la manera matexa parlant rete lo sperit a nostre Senyor. Z altre dessus dit appellat frare de pald ab son companyo per temor de esser turmentats/ne de passar tan cruel mort confessaren contra los dessus dits/e altra vegada affermar en lo que hauien dit deuant los dits papa e rey/ço es de alguns errors/e maluestats de la dita llur religio. E axi escaparen que no foren turmentats/ne prengueren mort. Z os quals apres miserablemēt passaren de aquesta vida/molts empero opinant veyen aquells innocēts e sens justa causa esser stats condennats/per ço que los bens de aquells se poguessen vsurpar. Z pres per

lo dit papa Clemēt/los tēplers qui restaren foren puilligiats e los bens de aquells applicats a la Casa de sanct Joan/o hospital. E de aquests deuallen vuy en dia los cauallers/appellats de sanct Joan assenyalats en los pits de creu blāca. Mas per quant los dits bens erēja occupats per lo dit rey de França e per altres reys e princeps del mon conuēgue aquells rembre ab molta pecunia. E per ço la dita religio es feta molt pobre. Moltes aduersitats apres sostēguelo dit rey de França ab sos fills/los quals se creu li es deuengue per la injusta occisio de dits tēplers: e per la captura de papa Bonifaci/ la qual lo dit rey de França procura esser feta. Molts estimāts aquells axi injustament esser cruel morts han los honrats com a Martyrs prenent de aquells deuotamēt los cossos e ossos. E açoes lo quē ha scrit lo dit Arcabisbe de Florença. Veritat es que segon sposa Joā Bocaci en lo libre q̄ ha fet de illustribus viribus: la principal causa que porta aquests Templers a total ruina fo la gran superbia que prengueren p possehir e tenir tātes terres bens e riqueses: e recit aqui de molles legeses e heretgies: de que foren impetits. Si foren tals o tantes encara que lo dit archabisbe de Florença e Joan bocaci haien scrit lo que les ha paregut daquests Templers se ha a creure que justamēt foren codemnats per lurs demerits segons es largament contengut en lo proces cōtra ells fet: recondit en lo real Archiu de Barcelona: en lo qual son cōtenguts les llurs heretgies e letgeses per ells per molt grā temps secretament fetes/en que foren trobats. E per ço encara lo vulgar diu/guardau vos del secret dels Templers.

Del Rey Alfonso fill del Rey en Jaume.

Alfonso fill del rey en Jaume segon.

Theresa Reyna filla del noble dō Gombard de Entença.
- nita de Alfōso e Theresa.
- Elionor reyna filla de don Ferrando rey d̄ Castella.

Alfonso primogenit de Alfonso/e Theresa.
- Ferrando Primogenit de Alfonso e Elionor.
- Joan segon genit.

Pere segō genit de Alfonso e Theresa/e aq̄st succehi.
- Frederich. v. genit de Alfonso e Theresa;
- Sanxo. vij. genit e derrer de Alfonso e Theresa.

Jaume terçgenit de Alfonso e Theresa comte de Urgell.

Constāça. iiij. genita de Alfonso e Theresa.

Elisabet. vj. genita.

E Mort lo predit Rey en Jaume succehi a ell en los regnes e terres don Alfonso. Z o qual fo appellat lo Benigne: per tal com fo lo pus cortes de paraula e lo pus familiar/ e mes auinent a sos sotimesos que altre rey sia stat. Z ris fo com vn cōpanyor e fill llur. Z o qual feta la sepultura de son pare conueca grans Corts a çaragoça/e aqui ab molta mes honre q̄ null temps Rey hagues en festa de coronatio fo coronat: e vnctat en rey. E per quant no tenia muller/cō la primera muller dona Theresa era jamorta: de la qual es feta mentio en la hystoria del dit rey en Jaume ps per muller la filla de don Ferrando rey de Castella appellada Elionor. Z a qual era stada sposada de songer

Universidad de Deusto Biblioteca

ma lo Infant en Jaume/quis mes stant sposat en lorde de sanct Joan de Hierusalem segons es largamēt recitat en la pp dita hystoria: e axi lo matrimoni del dit infant en Jaume ab la dita Elionor no pogue venir a acabament. Aquest rey don Alfonso apres hague presa aq̃sta derrera muller no feu saynes ne ardues ne cominals/per quant stigue quasi tostemps malalt. E procrea daquesta darrera muller dos fills appellats ço es lo primogenit ferrando: lo qual fo Marques de Tortosa: e lo segon genit Joan. En vida de aquest rey dō Alfonso mori don Frederich rey de Sicilia hōcle seu lo qual procrea de sa muller/qui fo filla del rey charles de Napols tres fills. Lo primer fo appellat Pere/q̃ succehi en lo regne de Sicilia. L'altre Joan qui fo duch de Athenes/e lo terç Guillerm: qui fo marques ō Rendaç/e comte ō Malta. Lo qual rey Frederich de Sicilia feu testament en lo qual es apposada la clausula de la herencia: la qual conte en effect que lo dit rey Frederich instituhi hereu seu en lo regne de Sicilia lo fill maior appellat Pere ē tal forma que si morria sens fills masches de legitim e carnal matrimoni procreats: en aquell cas succehis lo segon fill Joan. E si lo dit Joan moria per semblant manera que succehis. L'oterç fill Guillerm: es lo dit Guillerm moria sēs fills legitims lauors volia q̃ a ell succehis lo Rey de Arago: qui lauors fos: com la successio hagues loch: dela qual clausula hereditaria lo dit rey Alfonso hague transumpt auctentich per demonstratio de son dret/tota hora: e quant lo dit vincleo substitutio hagues loch: en la sua persona del dit Rey Alfonso: o de sos successors.

Es ver que la vnio en temps dels predecessors de aquest rey era moguda e suscitada per los aragonesos en temps de aquest rey Alfonso nos mogue nes suscita: e creu sene fou causa ō star axi reposada la gran saviesa ōl rey en Jaume pare daquest Rey Alfonso: qui a bones: e belles māeras la apaga. E mes ne fou causa la gran benignitat daquest rey Alfonso: qui res de llurs priuilegis: e libertats nols trenca. E encara se creu ne fou causa la absentia ō aq̃lls qui sozen mouedors e capitocis de la dita vnio: los quals: per la maior part eren morts. Aquest Rey don Alfonso lexa hereu e successor seu en los regnes de Arago de Valentia: e de Sardenya: e en lo Comtat de Barcelona don Pere fill seu. E hereta del cōtat de Vrgell: e vezcomtat de Alger. L'altre fill appellat don Jaume: los quals procrea de la primera muller dona theresa. E apres los altres dos fills que procrea de la derrera muller: appellada dona Elionor/ço es lo maior appellat ferrando del Marquesat de Tortosa: e de la ciutat de Albarrazi: e l'altre appellat Joā hereta dins la sua terra/sens empero titol de alguna dignitat. E finalment com a rey Catholich aq̃st rey Alfonso rete la sua anima a deu en la ciutat de Barcelona stant de edat de. xxxvij. anys: ço es diuendres a hora de mija nit vigilia de la cōuersio del glorios apostol de Jesu Christ sanct Paul: que comptauen. viij. deles Calendes de Febrer/en lany de nostre senyor Jesu Christ. Mil/cccxxxv. E fo soterrat en lo monastir dels Menorets de la ciutat ō Leyda. E gouernaf los regnes e comtats. viij. Es veritat q̃ regnant aquest rey Alfonso ço es en lany Miltrecents trenta e vuyt: en lo dia de la festa de la annunciatio de la sacratissima verge Maria mare

de Deu quis celebra cascū any en la eglesia de deuta. xxv. de Marts. fo principiada la obra de la eglesia: apellada de sancta Maria de la mar de Barcelona.

Del Rey en Pere: fill del Rey Alfonso.

¶ Aquest rey en Pere vulgarment appellat del punyalet hague quatre mullers/e de les. iij. hague quatre fills e quatre filles: vt hic scribitur.

Pere. iij. Rey fill del rey Alfonso.
Maria regina filla del rey de Nauarra.
Elionor regina filla del rey de Portugal.
Elionor regina filla del rey de Sicilia appellat Pere.
Aquest Pere/fou fill de Frederich rey de Sicilia.
dita elionor fo germana ōl Frederic rey de Sicilia rey.
Sibila regina filla dēfortia simpleca valler.
Cōstança filla dels dits Pere Rey e Maria reyna: e fo muller ōl rey Frederich de Sicilia e visquey/poc e mori aquesta Cōstança sens infants.
Joana Filla dels dits Rey e Reyna: e fo Muller/de dō Joan comte ō Empories.

Joā primogenit del rey Pere e de elionor filla del rey de Sicilia.
Marti segō genit del rey Pere/e Elionor filla del rey ō Sicilia.
Alfōso terç genit daquest rey Pere: e Elionor: mori en poca edat.
Elionor fila de aquest rey Pere e Elionor: e fo muller ō dō Joan fill ōl rey de Castella.
Isabel filla ōl rey en Pere/e reyna Fortiana: e fo muller de don Jaume cōte de vrgell.
Alfonso comte de Morella fill dels dits Rey Pere: e reyna Fortiana e morie puerilem edat

Erectio monasterij vallis jesu xpi.

Aquest Rey en Pere ab charta feta en Barcelona a. xxij. de Deembre: del any de la Natiuitat de nostre Senyor. Mil. cccl xxxv. Com appar en lo seu registre intitulat Gratiarum. Mil trecents. lxxxv. vj. folio. xlv. cōstrui: e dota lo monastir de valle Christen lo loch appellat Canoues situat en la horta del loch daltura del Bisbat de Gogorb: donāt los renda en lo regne de Valentia segons en dita charta es largament contengut e aci he delliberat altra vegada ferne mentio.

¶ Encontinent seguida la mort del rey Alfonso succehi en sos regnes e terres en Pere fill seu. Lo qual hague quatre mullers. La primera apellada Maria secundo genita de phelip rey/e Joana reyna de Nauarra: dels quals Pere e Maria helegit los Capitols Matrimoniales en lo real Archiu ō barcelona fermats a vj. de Janer festa de epiphania del any M. ccc xxxvj. De la qual hague quatre infants: ço es tres filles e vn fill/e vna deles filles morien en pueril edat: les dues filles majors fozen casades: ço es/Constança ab dō Frederich rey de Sicilia: e porta en dot la dita Cōstāça al dit dō Frederich. xxv. mil. vnces mōeda ō Sicilia valēts. c. mil Florines: cōes cōtegut in secundo diuersorum regesto ipsi domini. regis petri folio. xxx. Car communament tots los dots de les filles dels reys de arago no prenen maior sūma de dits cent milia Florins per cascūa filla e Joana fon: casada ab don Joan cōte de Empories cosi germa seu. La. ij. muller apellada elionor fo filla de dō Alfonso rey de portugal: de la qual no procrea infants. Car visque poch tēps. La n

Universidad de Deusto
Biblioteca

terça muller fo appellada axima ter
Elionor filla del rey en Pere de Si
cilia de la ql pcrea tres fills. Lo.j.
fill fou appellat Joã qui fo duch de
Gyzona e cõte ò ceruera: e aps rey
de arago. Lo.ij.fill appellat Marti:
lo ql hague per muller la filla ol cõ
te ò Luna appellada maria e pço fo
intitulat cõte ò luna: lo ql apres fo
rey ò Arago p mort del dit Joã ger
ma seu q̃ mori sens infãts mascles jat
sta li vna filla appellada dona violãt
sposada del rey luys ò Napols: la ql
renũtia al dit rey ẽ martihõcle seu
tot lo dret q̃ li ptãgues en los regns
ò Arago/valentia/Mallorques e al
tres terres: com appar daquesta re
nunciatio feta ab consentimẽt de sa
mare reyna de Arago apellada vio
lant muller del dit rey en Joan per
charta ab son segell real pendẽt se
gellada data en Barcelona a.xij.de
octobre del any.M.cccc: la qual yo
he vista e legida e recõdida e lopre
dit real Archiu de Barcelona en lo
armar de Catalunia: e closa per lo
honorable ẽ Bũt caplana scriua ò ls
dits rey e reyna de Arago. Lo.iij.
fill appellat Alfonso morien edat ò
infante sa: e mes pcrea de la dita elio
nor: la qual casa ab don Joan fill ò l
rey de Castella leuors infant: e aps
rey de Castella per mort de son pa
re: dels quals Joan e Elionor fo fill
don Ferrãdo aui del serenissim rey
don Ferrando huy beneuenturada
ment regnant. Al qual don Ferran
do de Castella com es contenguten
la Hystoria de aquel fo declarat: e
sentẽtiat en la vila de Casp per les
non persones en aço electes la suc
cessio del regne per mort del rey en
Marti a el pertanyer: segons en lo
dit Real Archiu es largament ex
pressat. La quarta muller fo appel
pellada Sibilia: e apres cognomẽa
da la Reyna Fortiana q̃ era viuda
e filla de vn simple caualler natural
de Empurda appellat Bernat ò for
tia. De la ql viuda Fortiana pcrea
vna filla e vn fill: la qual filla appella
da Isabel casa ab don jaume cõte de
Urgell. Lo fill appellat Alfonso fo
comte de Morella/ qui mori molt
fadri. Aqst pere rey de Arago fo ho
me molt virtuos e molt liberal a sos
vassalls e sots mesos: e aqlls decora
e ẽnoblie en franqui e libera ò molts
subjugations. En les quals per lo
seus predecessors subjugats e illa
queats eren. Especialment los en
franqui quels vene los vsos e con
stums mals: ço es intesties exor
quies/Lucucies: e Arsles/hon enca
ra lo bouatge rebouatge e herbage
a tots aquells qui volgueren e cõ
prar ne pogueren. Es ver que los
dits mals vsos e costums: ell vene
per socorrer e recobrar lo regne de
Sardenya. Lo qual per la tyrania
del maluat jutge de arborea e iniqui
tat grandels sarts quis eren rebe
llats contra ell/e quasi tot lo regne
se hauien vsurpat sino solament ca
ller: e lalguer per la qual cosa: e ra
ho li conuengue ans de totes coses
conuocar Corts Generals: en les
quals feu la seguent prepositio.

In curijs generalibus regis Petri propter rebellionem iudicis Arboreę.

¶ Statim cum audieritis clan
gorem Buccinę dicite regnabit
Absalon in ębron: secundo Re
gum.xv. Capitul.

Quant nos pensam en la male
sa que los peccats han nos tro
bam que peccat de descone
rença es molt greu peccat e despla
sent a deu com de aquell diu mossen

lanct Bernat: desconexença es ene
miga de la anima buydament e de
merits: dissipatio de virtuts. De
structio de benifets. Vent qui cre
ma/e seca font de pietat: ros de mi
sericordia: aygues de gratia. E pec
cat de desconexença es: quant ve
que algu oblida los beneficis: que
ha reebuts dalguna persona/es le
ua contra aquella. E per aquesta
manera molts son stats Descono
rents/e per peccat de desconoxen sa
fortment punits. E axiu troba m q̃
alguns foren desconoxents.

A nostre señor deu q̃ls auia creats.
Altres a llurs maestres: los quals
hauien adoctrinats.
Altres a lurs pares: per los quals
son engendrats.
Altres a lurs senyors per los quals
son heretats.

¶ Deym primerament que alguns
foren desconexents a nostre senyor
deu quils hauia creats: axi com los
Demonis: qui de pura gratia: sens
algun merit que no hauiẽ hagut no
stre Senyor Deu los crea/e apres
quels ha creats los mes en gloria.
E ells desconexents la gratia que
deu los hauia feta/q̃ls hauia creats
e los hauia mesos en gloria: no te
nents se per pagats: desconeguerẽ
simateix: cuydant mes valer/e mes
poder que no saien/e principalment
Lucifer qui eries dematí: qui de
yes en lo teu cor. En lo cel meu pu
jare sobre les steles de Deu exalsa
re la mia cadira/pujare sobre les al
teses dels mil: e sere semblant al al
tissim. Empero al infern seras ti
rat en lo pregon del Lach. Veus
com foren punits los Demonis per
peccat de desconexença com de glo
ria: hon eren stats creats foren gi
tats daquella e derrocats en infern
a perdurables penes.

¶ Deim en apres que algũs son des
conexents a lurs Maestres. Los
quals los hauiẽ adoctrinats. Pdus
es tengut lhom apres Deu/quil do
na la Anima e lo senye lo pare e la
mare quil engenra/ al Maestre que
a neguns altres. Car li dona doctri
na e nodriment/qui embeleix/ e re
ferma lo seny natural. E per tal fã/
a honrar los Maestres. Axiu diu
Catho. Metue Magistrum/ qui
vol dir: tem e honra lo Maestre.
E axi Judas ⁊ Nero foren descone
xents a lurs Maestres. Car Judas
trahia sõ maestre Jesu Christ obli
dat de tot benifet de doctrina que
li hagues donada. E axi mateix Ne
ro oblidat lo benifet de Doctrina:
que son. Maestre Seneca li hagues
ensenyada feu lo occir. E sin foren
punits no qual dir. Car judas se
penia apres q̃ hague trait son maes
tre Jesu Christ. E Nero apres algũ
temps de la mort de Seneca sõ mae
stre: se mes vn Coltel per los pits
e ab dos desesperats moriren a ma
la mort.

¶ Deim encara que alcuns son des
conexents a lurs Pares/per los
quals son engendrats axi com chã:
e per tal fou punit/ e daço parla la
scritura. Genes.ix.capit. Non diu/
que Noe jahia descubert en la sua
tenda/e com ho hagues vist Cham
son fill nol cobri: ans lo denuncia a
sos frares Sem e Jafet/qui eren de
fora. E aquests donãt reuerentia a
lur pare: no veeren les vergonyes
de aquell mas cobriren lo. E quãt
aço hac sabut Noe malchi a Cham/
e los qui dell exirien. E dix maleyt
sia Cham: seruẽt sera dels seruents
dels seus frares.

¶ Deim en apres que altres son des
cõexents a lurs senyors per los q̃ls
son Heretats/e axiu fo Absalon: e

Universidad de Deusto
Biblioteca

per çoson punit. Car son vençut en la Batalla/e fusche. E penjant en vn Arbre vench Joab/e fica li tres lançes en lo coz e mozi. Aquest Absalon son desconexêt al rey Dauiu son pare e son senyoz quel volch deseretar e defereta de la majoz partida de son regne. E aço tractant e ordonant trames a dir als Trips de Israel la paraula/que hauem comẽçada/que es aquesta/tantost que oyrets lo soo dela bozina deits regnara Absalon en ebron. Applicare aquestes paraules al nostre propost podem dir/quel jutge darborea: no contrastant que hai a reebut de nos e de nostra casa. Jutge de arborea se deya primer. Apres fo erigit en Comte de Gociano: moltes Obres trobam que ha peccat per peccat de desconexença en les quatre maneres damunt dites.

¶ Primerament quel jutge darborea es desconexent a deu com li ha contrastat

Apres es desconoxent a son maestre com li ha son castich passat.

Apres es desconexent a son pare cõ no li ha son manament seruat.

Apres es desconexent a son senyoz com li ha trencada fealtat.

¶ Deim primerament quel Jutge de Arborea es desconexent a Deu com li ha contrastat. Car guardant que ell es ò natio Sardesca: e es natio que tostemps es stada en seruitut: e que el hauia pujat en senyoria de homẽs/e en molt grau e en aquella terra. En tant com ha contrastat a nos qui per puisio de deu som stats rey e senyoz en aquel la terra: e a nos se vulla egualar dient aquestes paraules que dix Adonias. iij. regũ primo cap. Ego regnabo/que vol dir: yo regnare/ e hon en Sardenya/e gitar nelo rey de Arago de aquella. E axiu fa per obra/e facent aço contrasta a la volũtat de nostre senyoz. Axiu diu moss. sanct Paul ad Romanos. xiij. ca. Qui potestati resistit/Dei ordinationi resistit. Que volendir qui a la potestat contrasta a la ordinatio de deu contrasta: ço es principat o senyoria que no vengue de ordinatio de Deu. E que fa contra aquella fa sa dannatò de que ha punitio.

¶ Deim en apres quel jutge de Arborea es stat desconexent a son Mae stre cõ li ha son castich passat. Car lo Jutge darborea pare daquest tre mes sos dos fills al senyoz Rey nostre pare per tal quels nodris: ço es aquest qui ara es Jutge: e son frare mossen Joan de arborea/e lo senyoz rey nostre pare per tal com los amaua cõ manals a dos Cauallers Catalans/e donals per lus maestres qls nodrissẽ a les nostres maneres: e los mõstrassen seruir al o senyoz Rey nostre pare e nos: e amar la nostra Natio/e ell per iniquitat ha fet tot lo contrari. Car tostemps se es lunyat de seruir la nostra Corona: e ha tostemps lunyats de si: e auorits tot hom de nostra natio. E parria que per aquesta desconexença que ha feta a deu/e a nos que ò gues esser punit axi com foren Nero e Judas qui foren desconexents a lurs maestres pero placia a Deu que ell na vulla punir: axi en la anima com feu a aquells.

¶ Diem en apres quel jutge es stat desconexent a son pare com no li ha son manament seruat. Car a nos es cert que son pare era leal e bon seruidoz al senyoz en Jaume e Ramfos Aui e pare nostres. E per aquesta raho los tremes/daça a nodrir ell/e laltre frare seu axi com damunt vos hauem dit. E manals que fossẽ bons e lealys seruidozs lurs e no

stres: e amassen la Corona e Natio nostra/e volch quel fill Majoz seu: qui hauia nom Pere/ qui apres sa moz t son Jutge darborea rebes ca uallaria de ma del senyoz rey nostre pare/e volch que tots tres sos fills prenguessen mullers de nostra natio: axi fou. E lo senyoz Rey nostre pare los amaua e los honraua mes que a negu de sos sotsmesos apres sos fills. E apres la moz t del senyoz Rey nostro Pare nos/nos amparam dells: axi com de fills: e fem los Cauallers a ell e a son frare: e li donam titol de Comte de Gociano: e son lo primer comte que nos ceram e li faem molt honradament la Festa: e en landema nos manjam ab ell en la sua posada. E tot aço los faem perdonar los honozs: e que conegueſsen que nos los amauem: e ells oblidats tots aquests Beneficis: e honozs/han nos fetes moltes males obres segons queus direm.

E per tal com no ha seruat lo manament de son Pare/de raho Deu hauer la maledictio que dona Noe/e son fill Cham/ ço es que tot ço que sos dela sua generatio fossen seruidozs deles seruidozs de sos fills.

¶ Diem en apres quel Jutge de Arborea es desconexent a son Senyoz: como li ha trencada Feeltat: tot sotsmesos a sõ senyoz es costum que fa sagrament de Feeltat quant lo senyoz ne reeb senyoria. E aquel quifa sagrament de Feeltat li promet seruar. vij. Coses. Axi com es scrit in Feudis de noua forma fidelitatis. E entre les quals es la vna lexant les altres quesi ses deuendra quel senyoz perda alguna cosa injustament/o per cas fortunat lo Vassall li deu ajudar a cobrar la. E com sia cobrada quela retenga tostemps encara lo vassall deu seruir son senyoz de Persona: e de bens. Car deu lo seruir/e socorrer de coz/e de boca. Axi mateix posar a perill de moz t per son senyoz. E nos podem dir tot lo contrari del Jutge que axi com nos deuia ajudar a cobrar: ço que lo Rey de Castella injustament nos hauia tolt/ell seu liga ab aquell contra nos: per tolre nos a Sardenya ens moch guerra: e se es força e se es forçat de desheretar nos en. E axi com nos deuia seruir de sa persona ha fet tot lo contrari.

Car axi com personalment nos deuia ajudar ell se es posat personalmẽt ab son Poder/e se es combatut a nostre Senyal: e nostre Locotinẽ don Pedro de Luna: e lo ha Moz t ab altres seruidozs nostres: e se es captangut dells pus lectament apres que fozen mozts que no es costumat entre bones gents de sos enemichs E axi com nos deuia ajudar de sos bens ell se ha retengut nostres diners/ço es lo Trabut/ ques deuia donar cascun Any be de. xv. Anys. E axi com nos deuia ajudar de boca/ ell ab ses falses Paraules e Inductions ha tirat los sarts a la sua part e ha los fet rebellar contra nos.

E slu ha fet de coz: les obres quens ha fetes ho demonstren/que ha fet son poder/e fa de desheretar nosen. Per que podem dir que aquest jutge de Arborea nos ha trencada la Feeltat/dient als Sarts les paraules que hauem comẽçades de nostra propositio.

¶ Tantost com oirets lo so dela bozina: deits regnara Absalõ en ebrõ. E Absalon volt tant dir com Amargoz del pare: e significa lo Jutge: qui es amargoz nostra: qui podem esser dits son pare: per la Senyoria que hauem sobre ell. Loqual nos ha fet passar en Sardenya vna vegada per la sua rebellio: en lo qual passat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ge perdent molta honrada e bona gent. E no contrastant tot lo mal que per ell hauiem reebut: ço es de la gent que hauiem perduda en lo setge del alguer perdonam a ell: e faem pau ab ell: e venguessen daça/ e confiant quens seria bon Vassall: apres. La concordia e pau: que ab nos hauia fermada e feta/ e ha nos ho tot trencat. Per que altra vegada nos hi cõue de passar/ e es nos gran amargor: e podem dir les paraules: qui son scrites Isayę. xxx. viij. capit. Ecce in pace amaritudo magna amarissima. Que vol tant dir. Veus que en la pau la mia amargor es molt amara. Per oper amarch que sia a nos aquest passatge couen se de fer: sim sabia costar lo cors a nos/ e a tots quãts ab nos hi passaran. Car bon princep e bona gent: les persones deuen mettre a perill de mort per conseruar los drets de la corona: esi perdut ne ha res cobrar aquell. Apar donchs que Absalon es lo Jutge. Mas deu qui regnara en Ebron: que vol tant dir com pobre de seny qui significa Sardenya: e lo poble de aquella. Lo qual es pobre ò seny. E mostra ho be. Car a inductiõs falses del iutge iaquexen nos: qui som lur Senyor natural: e seguexen a ell: qui es sotsmes nostre. E ar imatex podem dir del iutge que ha fet de cor totes les males obres cõtra nos: e que ha fet son poder e fa de desheretar nos hen. Be podem dir que aquest iutge de Arborea nos ha trẽcada fe eltat: dient totes les paraules que dessus hauem començades de la predita nostra propositio. Per que deu esser punit/ e aquesta punitio no li podem donar sens ajuda de vosaltres que us Sentits dels nostres Damnatges: e deles nostres deshonors: axi cõ aquells qui sots nostres naturals e leals sotsmesos. E per tal vos hauẽ menades cors quens donets Consell e ajuda com puscam humiliar lo iutge a nos desconexent e rebelle.

¶ La present propositio es transcrita per mi dit Miquell Carbonell: Archiuer del seu original recondit en lo predit real Archiu de la Ciutat de Barcelona. Lo qual original es tot scrit de Ma propria del dit senyor Rey en Pere. Lo qual com fos bon scriptor e donat a Letres/ compongue e scrisque la presente inserta Propositio/ e encara que de aquest Rey en Pere e haia yo scrit moltes cofes dignes de Memoria per ell feres vull ne açi repetir algunes: per tenir las mes en record. Aquest Rey doncs sabia molt en la sciencia de Astrologia. E feu e orde na les ordinations de la casa de Arago/ dels quals huy en dia la Regia Cort vsa. E es stat home molt lettrat e bõ scriptor que nunqua he yo trobat Rey scriure: e ordenar tant be com aquest Rey en Pere. Les quals ordinations: sens additions que apres ell hi ha fetes se troben recondides en lo Real Archiu de la Ciutat de Barcelona scrites en hun libre de Paper: liguat ab cubertes de Cuyro vermell engrutades/ e ò ma propria sua apostillades. E entre les ordinations trobar em en chartes vna ordinatio que lo dit senyor Rey en Pere ha feta continent en effecte lo abus/ ques faea: com se fa vuy molt major en los attributs/ e titols quis deuẽ dara cascu segons son offici/ grau/ e dignitat. E per Causa de la dita Rebellio Sardesca/ no solament com dites conuengue/ e fo forçat al dit Senyor Rey fer dita venditio/ e conuocatio de cors generals: mas en

cara fer gran Hostol de homens de Cauall e de Peu. E junct que fo a port fangos ab moltes Naus/ Galeres/ Galiotes/ Balaners/ Barques Lenys/ e altres Nauilis passa en Sardenya: e conquista aquella ab grandissims treballs e innumerables despeses: e ab gran Conflicte de Batalles hague ab la generatio Sardesca: e ab los Genouesos/ qui per los Reys de Arago: e en chronicas son Cognomenats/ Moros blanchs. Los quals eran perdits Sarts soldejats. E los quals Genouesos per la desamistat antiga: que sempre hãhagut e han ab los reys de Arago e Catalans venien voluntaris/ en contrastar e oppugnar al dit rey ab molts Nauilis de grosses Naus/ e Galeres. E he trobat scrit en aquest Real Archiu que altra vegada los sarts se rebellar en en tẽps de aquest rey en Pere/ lo qual aquesta vegada noy ana. Ans hi tremes vn gran hostol/ del qual son Capitalo famos e mes amat Caualler del dit Rey: appellat Benet de Cabrera. Lo qual obtengue victoria dels dits Sarts: tornãts los a obedientia e fidelitat del dit Rey e senyor lo rey en Pere. E apres gran tẽps se segui que lo dit Rey en Pere feu leuar lo Cap al dit Benet de Cabrera: per certs Delictes. En los quals fon trobat/ segons appar en Proces: recondit en lo dit Real Archiu set contra lo dit Benet de Cabrera. Aquest Rey en Pere fo cognomenat en la vida per los Vassallos lo rey en Pere del Punyalet/ per ço com tot temps portaua en la cor rey a penjat vn Punyal molt petit. E per semblant yo dit Archiuer he delliberat portar punyalet tant com viure e ial començ portar encara quen sia motejat del punyalet. E fo aquest: aquel Rey qui funda: e dota lo Monastir de Vall de Jesu Christ del orde de Cartuxa: situat en lo loch appellat Canoues/ de la Horta del Loch Daltura del bisbat de Segorb en lo regne de Valentia: com appar per charta feta per lo dit rey a vint e dos de Deembre del any de la Natiuitat de nostre senyor Mil trecents. lxxx. e cinch. En lo dit Real Archiu Recondida. E no res menys yo dit Archiuer he trobat en lo predit real Archiu. que en lo temps daquest Rey regnaua en Sicilia Don Frederich. Lo qual mori sens Infants/ en lany de nostre senyor Mil. trecents setanta e nou. Per Mort del qual: e per dret de substitutio lo dit Regne de Sicilia peruengue al dit Rey en pere/ com yo axi ho trobe continuat en dit Archiu: ço es/ en lo registre pretitulat Curię Mil trecents setanta e set. setanta e vuyt. folio. cẽt e seze. E en vn altre registre pretitulat Curię. Mil. trecents setanta e vuyt. ix. folio. cent sexanta e dos. E regna lo dit Rey en Pere cinquanta e dos anys. Mori en la Ciutat de barcelona: a cinch de Janer del any de la Natiuitat de nostre senyor Jesu Christ. Mil trecẽts vuytanta e set anys. E jau en lo Monastir de Poblet.

¶ Es veritat: que lo prop Rey en Pere es aquell qui ha posat en grã orde la casa de Arago: component/ scriuint de sí mateix: com es ja dit per esser ell hom molt litterat/ bell Scriptor/ e gran Astrolech/ totes aquelles coses. Les quals en la dita casa son necessaries: faent ne hũ gran Libre pretitulat/ libre de les ordinations de la real casa de Arago. E encara per Ell e per altres Reys de Aragoze lants llur Ben rezebe de la Republica/ son stades

Universidad de Deusto
Biblioteca

setes altres ordinations/e additions a les dites Ordinations. Les quals totes com es ja dit se troben en lo dit real Archiu de Barcelona: ab aquelles la dita Casa es regida e gouernada os deuria regir e gouernar. Jatsia en aquest temps dela Compositio yo fas de aquesta Hystoria no sien les dites ordinations totes seruades / mayorment en los attributs e titols quis donē ales persones: ans es tot el ordepre posterat/ que no si pot dir mes: ne prouehir/pus la real Majestat aqui toca ho comporta. E encara se troba en lo dit Real Archiu de la ciutat de Barcelona/com aquest Rey en Pere hague regnat cinquanta anys. Empra e feu demandes a sos Vassalls de moltes quantitats de pecunia per la gran festa que fae a de graties a nostre Senyor Deu qui li hauia fet regnar vn Jubileu: qui eren cinquanta anys. Car lauors lo Jubileu de anar a Roma era de Cinquanta en Cinquanta Anys. Apres ara en mon temps lo Sanct pare la mudat: ço es que sia de vint cinch en vint cinch anys. Ex aqui per celebrar aquesta festa exborsa e tragué de sos Vassalls vna gran summa de Moneda: com appar en vn registre intitulat. Demandarum: recondit en lo dit Real Archiu de Barcelona.

AQuest Rey en Pere: qui era de Bona Complexio: e era stat molt be criat: nunqua volia star ocios. Car de ya que lo oci es enemich de deu: fa en viure el hom sempre en peccat si donches no era de oci de bones letres/o de treballs o negocis justs e honests: e no donats a Vanitats e Coses desplasents a nostre senyor Deu compongue scriui e ordena de ma sua hun a gran hystoria/o Chronica del Rey Alfonso pare seu. La qual per esser ell stat lo Scriptor e Componador de aquella encara que altres ne hagien scrit: esia ja per mi dessus scrita: majorment com he trobat continuat en altres Chroniques / yo dit Archiuer: qui no planch mettre lo treball en aquestes Coses quis redunden en labor e gloria de nostre senyor Deu/e honre gran dels reys de Arago en pendre animos los vassalls e pobles de amar e honrar llur rey e senyor: e a aquell seruar fidelitat/he deliberat yo dit Archiuer de mot a mot com sta scrit transcriure aquella en lo present libre. La contextura: de la qual Hystoria he trobat diuisa en sis Capitols de cascu dels quals yo he fet libre diuisint la en sis Libres: e en cascun libre he fet Capitols/no curant de ser aquesta Hystoria en sis Capitols: com he trobat continuat en lo Original si no: com dit he fer primer Libre/e apres Capitols en cascun Libre/ per compendre millor la Hystoria scrita per lo dit Rey en Pere. E segons yo trobe fins aci no es algu se sia curat en lo transcriure de diuisir los dits sis Capitols en Libres e apres en dits Libres Capitols: segons la sua contextura demonstra. Per ço yo dit Archiuer per contentar e saciar lo meu Animo: e encara los animos dels legidors/he delliberat fer la predita diuisio primer per libres: e apres per Capitols: e en aquella forma millor que sabre e pore: no ajustant hi res de mi mateix: sino la diuisio de Libres e Capitols. La qual Hystoria o chronica es del Tenor seguent. Empero per major Declaratio fas hi la present intitulatio.

Chronica del Rey en Pere: hon es scrita tota la Hystoria de son pare lo Rey Hanfos. E es hi feta mentio de alguns actes del Rey en Jaume e sa Muller: e dellurs fills. E es dita Chronica del Rey en Pere per ço com ell mateix les compōgue escrisq̄ de Ma sua propria stant ell Rey de Arago: hon tracta/ no solament dels dessus scrits. Mas encara dell mateix començant dela sua Natiuitat en auant.

Libre primer diuisit en cinquanta capitols.

¶ En lo primer Libre tracta entre les altres coses dela Conquesta de Sardenya: fetaper lo Pare del Rey en Pere stant Jnfant e apres son Rey de Arago/appellat Hanfos o Alfonso.

Capitol primer del primer libre: qui tracta del thema que fa lo dit Rey en Pere ab tres excellents propositions: e de la intitulatio dels dits libres: fet per lo dit Rey en Pere/e per mi diuisit en sis libres: e ab algunes mētions de coses gestes/ans de venir al thema.

¶ Non nobis domine/non nobis/ sed nomini tuo da gloriam.
Psalmo. cxiij.

AQuestes Paraules nos en Pere per la Gratia de Deu/ Rey de Arago/ de Valentia/de Mallor ques de Sardenya/e de Corsega /Comte de Barcelona/de Rossello: e de Cerdanya. Propria mēt podem pendre en lo començament de aquest Libre/ en lo qual se contenen moltes Gratics quel nostre Creador nos ha fetes per la sua infinida misericordia e bonesa: e apportar les dites paraules a nostre proposit. Nos prenem tres propositions: les quals apportaran les paraules a nostre proposit per manera de conclusio. Les quals propositions e veritats son aquestes.

¶ La primera Diuinal excellencia: per sa sufficientia fa: e manten tot creat.

¶ La segona gratia es donches congrueucia: que a la alta potencia sia attribuit e dat.

¶ La tercera Real presidencia per ell reebut ab clemencia vol que deu sia loat.

DEbim primerament: que la diuinal excellencia per sa sufficencia fa/ e mātentot creat lo seny de aquesta veritat es aquest. Que la natura diuinal per sa infinida excellentia e immensa sufficiencia e bondat es principi primer de de tota creatura: e la gouerna/e la soste. E per la sua Prouidentia se fan totes les obres qui se deuenen en lo mon: la rahon de la Veritat es: com deu es omnipotent. Unde Genesis primo. In principio creauit Deus coelum & terram. E no solament nos ha creats/ mas conseruats. Car sino era la Conseruatio sua tots tornariem en no esser. E com tot ço qui es creat ha dependentia del Creador/e por me hōdonar exēple: com axi com lo Verell te la Licor. La qual es dintre/e aqui se conserua: per lo seu alt e poderos Redemptor e Creador. E pus propri exemple pot hom donar en vn segell stāt en la cara a supficia dela aygua

Universidad de Deusto
Biblioteca

Com aytant com lo Segell staria en la cara de la aygua aytant la Jmatge del Segell seria: e ell lleuat de la aygua desalria esser. Axi propriament es de la Creatura: la qual ha Dependencia de son Esser / e de son Creador. E aço declara lo Apostol primo Corinthiorum. octauo capit. Com diu. Unus est deus pater: ex quo omnia ⁊ nos in illo: et vnus dominus Jesus Christus: per quem omnia et nos per ipsum: hu es deu pare de les creatures/ex quo omnia per Creatio: e nos en aquell/ço es: per conseruatio/et vnus Dominus Jesus Christus: per quem omnia: ço es per redemptio/et nos per ipsum: ço es per regiment e endreçament en nostres bones obres e Virtuts com tot lo be de ualla de Deu. Unde Jacobi. j. Omne datum optimum: et omne donum perfectum descendens a patre luminum. Tot do noble: axi com es do de natura do de dignitat Real: do de victoria de enemichs: e do acabat: axi com son los bens de virtuts: e Merits: tots venen e deuallen del Pare de les Lums de graties e de virtuts. Appar donchs la primera Propositio.

La segona Propositio es gratia es dóchs cōgruēcia: quia la alta potēcia sia attribuit e dat. Lo seny de la propositio es aquest: que fort es cosa couinent: e de ab hoque ala potencia del Criador sia tot lo be que Hom ha attribuit/ primerament per tal com ço quies propria deu/li deu esser per la creatura/attribuit/com en altra manera li tolria hom sa perfectio: donchs com lo primer Principi/ qui es Deu Omnipotent faça dore orden totes les coses creades/li deu esser donchs tot attribuit. E per tal Monsenyer sanct Paul/ primo Corinthiorum. quarto capitul. per manera de interrogatio diu. Quid habes/quod nō accepisti. Que has tu creatura jatsia que sia be de natura/o be de vētura o be de fortuna/o sauiesa en regir y gouernar/o esquiuaments de peccats/o euasio de enemichs/ o victoria que tu nou hajes de la prouidentia/o bondat del Creador. Com no ha Hom res per si mas per deu. La segona raho de la veritat de la Propositio es com negun hom se deu attribuyr be. Lo qual ve dell. Com donchs tots los bens/qui son en nos/no sien en nos de part nostre. Unde Apostolus secundo Corinthiorum. tertio capit. Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis. quasi ex nobis/sed sufficientia nostra ex deo est. Com donchs ne pensar be obrar o acabar sia de part de Deu en nos: e no de part nostra per la nostra impotentia: fragilitat/ e paruitat. A la Potentia donchs diuinal deu esser tot attribuit. La terça ra bo es com les paraules se deuen concordar ab lo fet en altra manera seria mentida/e falsia: donchs com tot lo Be venga de la prouidentia Diuinal concordant les paraules dels bens declaratiues e Narratiues: a aquell se deu attribuyr qui fa/ e es fet/ e dona lo be. Aquest es lo creador: per que a la sua prouidentia deu esser tot attribuit. E per ço deya aquella sancta dona Judith. capitulo. vndecimo eiusdem libri. Tu solus bonus et potens es in omni regno. Tu senyor sol es poderos en tot lo regne celestial/terrenal e infernal com tu sol ho regeirs /gouernes heu proueirs. E enaço appar la segona veritat e propositio.

La tercera es la Real presentia per ell reebut ab clementia vol que Deu sia loat. Lo seny de la veritat es aquest: que nos dit rey en Pere de Arago qui som posats Presidents e Regidors en en lo dit regne per los dons diuersos e graties multiplicades que ha uem reebudes en la nostra vida de la supernal clementia pietat/e bondat volem tot attribuyr a deu: e a ell loar com noy haja res ò part nostra mas solament de la bōdat diuinal. E aço si guardam los grans fets qui son stats en lo Regne de Arago en temps nostre: com axi: com altre Dauid: tal qual stech dit secundo regum. xij. Non recedet Gladius de domo tua. Axi en lo temps del nostre regiment: quaix continuadament co l tell de enemich/o de strany o de vassall/ o priuat/ no es partit de la nostra casa. E be primer amēt les guerres e tribulations nostres: son stades figurades per les Guerres: e affanys de Dauid/com ell no solament hac ab los Reys vehins seus guerres. Mas ab lo seu poble quis leua contra ell ab Absalon son fill: axi no solament hauem haudes guerres ab los reys qui han veynat ab nos e han los regnes contiguus ab lo de Arago. Mas encara ab lo nostre poble propri: qui fayen Capitans de nostre sanch: ço es de nostres frares Germans. E axi com la bondat del creador deliura Dauid de la ma de Saul Rey dels Philisteus/e de la ma de absalon/e del poble quis era leuat contra ell. Axi la misericordia del senyor ha deliurat nos e nostres regnes de la ma d tots nostres de enamichs. Per que podem nos dir ab Dauid aquella Paraula qui es scrita primo Regum. decimo septimo. Dominus eripuit me de ore Leonis: e de manu Urci/ Com Deus nos ha delliurat de la ma del Rey de Castella: qui era leo deuorant per sa Mala Conditio/ e proprietat/e per son Senyal com en sa Bandera fa Leo: e de la Ma del Ors/qui es Animal Immunda/ esignifica per sones Enuejoses/e malicioses que per llur malicia se leuaren contra nos/e nostre regne dels quals la larga e misericordiosa bondat de Deu delliura a nos: e nostra casa. E axi com altre loch contra lo qual Cinchs Reys eran conuenguts/e ell fo delliurat per Abraham e la sua Substantia. Sicut habetur Genesi. decimo quarto capitulo. Axi nos de la ma del Rey de Castella/e poder del Rey de Portugal/ de Nauarra/de Anglaterra: e di de Granada/sem per la ma/e Braço poderos de Abraham/qui es Interpretat pare de molta Gent/ço es lo Creador/qui es Pare de tota Creatura: fom delliurats ab tota nostra Substantia del Regne/ço es/de nostres Lochs/axi com largament se conteen lo proces del present libre. Perque podem nos dir al Nostre Creador ço que deya Dauid/ Psalmo decimo septimo. Eripuit me de inimicis meis fortissimis: et ab his qui oderunt me. Com donchs aquestes graties/e moltes e diuerses dal tres hajam nos reebudes de la bondat Diuinal propriament ell ne deuem loar/e a la sua Misericordia tot appropriar/dient les paraules presents/les quals son primeres del dit Thema. Non nobis domine/ non nobis sed nomini tuo da gloriam.

A les quals Paraules son monstrades dues Coses/ço es molt euident cognitio de humanal Fragilitat: com diu. Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

nobis domine non nobis. Deguda exaltatio ala Supernal Majestat. Com diu. Sed nomini tuo da gloriam: dehim primerament que nra molt euident cognitio de humanal fragilitat. Com diu. Non nobis domine non nobis. Com nos dit Rey en Pere de Arago hauem aquesta conexença clara e euident de nos e dels altres purs homens: que no son bastants quates de part nostra a algun be/per que diem les paraules/non nobis domine non nobis. ço es no a nos per nostra ppria prudentia no a nos per astutia ol nostre poble. No encara a nos per nostra subtilitat: no a nos Per dictament dels nostres Consellers. No a nos per la multitud del poble a nos subjutgat. No encara a nos tots del real linatge. No a nos per diuersitat de nations a nos subjugades. No a nos del orde dels Cauallers: qui porten la creu. No a nos per les companyies dels Pahons. No encara a nos del Regne de Arago nadius. No a aquells qui daltres Regnes e terres son venguts en ajuda nostra/sia donada/ e atribuyda gloria. Com tots no som sino pols e terra: e som poble ol senyor quins ha creats: e Quelles del seu Paximent: vt habetur psalmo. lxxviij. E per aço hauem esser per ell guiats e endressats/e per tal a ell deu esser donada la gloria e honor: per que en lo Thema/Sed nomini tuo da gloriam: hon se demonstra deguda exaltatio a la supernal Majestat com al creador es deguda la gloria e honor per tal com ell sol es infinit en potentia. Per que algu no li pot contrastar sol immens en sauiesa. Per que tot be ha dell deuallar. E Sol piados e misericordios sens mensura. Per que ell ha de miseria/tribulatio/e affanys el hom del liurat Sol eternal e immortal: eimmutable sens tot desalliment. Per que a ell deuem molt honrar. Per ço diu lo Apostol prima ad Thim. j. capit. Regi seculorum immortali ⁊ inuisibili soli Deo honor ⁊ gloria. Nos donchs rey per la sua grā e larga pietat regnant en lo regne de Arago: qui hauem reebudes diuerses graties: e multiplicades en nostra vida dela bondat infinida ol nostre creador hauem pensat/e proposat que aquelles haiam o deiam en scrits posar/e fer ne libre no pas a jactantia nostra nela hor. Mas per tal quels reys succebidors nostres leguint en lo dit Libre: e oint que diuersos per ills/e multiplicades guerres ò poderosos enemichs nostres per ferma Speranca/eab pacientia ensemps/ que hauem hauda en la gran bondat e misericordia del nostre Creador hauem passats: e somnestats delliurats ab gran honor: e victoria prēguen exempli: que en llurs tribulations deuen sperar: e confiar en lo llur creador/daqui venen tots bens/victories/e gratics/ e supportar/e sufferir les dites tribulations ab gran pacientia quant deu les dona segons mosseyer sanct Jaume en la sua Chronica hodemostra. Car sens pacientia/ e sperança en deu obra nēgnna es bona ne perfecta. E axi prenēt les coses nostre senyor deu: qui a aquells qui en ell confien: no sab fallir per la sua alta e infinida bondat e pietat delliurar los ha de aquells: axi com nos ha delliurats moltes e diuerses vegades: segons que deuall en lo present libre se conte largament: segons diuerses edats/e affers nostres e guerres. Los quals son partits per Capitols/e Parraphos.

Aquest libre volem: que sia intitulat. Libre en ques cōtenē tots los grans fets qui son entrenenguts en Nostra Casa dins lo temps de la nostra vida: comēçant los anra natiuitat/empo vo sē ans qvingāa nre thema ser mētio del senyor Rey en Jaume Aui nostre: e dels fills que hague/e com lo Infant en Jaume primogenit seu renuntia al regne/per lo qual lo senyor rey nostre pare hac la primogenitura/e son rey per lo dit rey en Pere compost/per mi diuisit en. vj. libres ab algunes mentons de coses gestes ans de venir al Thema: e per ço hic es feta Mentio/com nostre pare per sucessio de temps pres per muller la senyora infanta dona Theresa mare nostra. Per lo qual matrimoni hac lo comtat de Urgell e vezcomtat de Ager. E com apres per lo renūtiamēt del dit infant en Jaume son fet primogenit de arago.

¶ Item hic es feta mentio de la conquesta de Sardenya quel dit Pare nostre stant Infant/ e viuent lo dit senyor Rey en Jaume pare seu feu: laqles digne de recōtar moyormēt cō lo dit sēyor rey pare nre no visq̄ sino vuyt anys apres que son rey. Car partida del temps que visque fo malalt/e finalment fo hydropich del qual mori e nos curam fer mentio alguna dels grans affers: qui foren en la sua casa del temps del seu regiment.

¶ Item hic es feta mentio del fet de la coronatio del senyor rey Nanfos: com fos vna de les notables festes quis faessen en la casa de Arago/e no deu esser mes en oblit. Car solament hic es feta mentio del dit senyor Rey nostre pare en aquests dos fets: qui foren fort notables/ço es dela conquesta de Sardenya: e dela sua coronatio.

¶ Aqui comēça la hystoria del rey Nanfos pare del rey en Pere scriptor dela sua hystoria.

Capitol hon es expressat la començament de la hystoria del rey en Jaume e muller/e fills e filles de aquells.

LO senyor rey Nanfos pare nostre fon fill del rey en Jaume: e de la reyna dona Blancha Filla del rey Charles auie Auia nostres. Aquests rey e reyna Auis nostres hagueren en llur vida deu fills ço es cinch mascles e cinch femelles. Lo primer dels mascles qui fo Primogenit hac nome Jaume. E lo segon Alfonso: qui fo pare nostre. E lo terç en Joan e fo patriarcha de Alexandria/ e Archabisbe de Tarragona. Lo quart en Pere e fon Comte de Rippagorça e ò empories. Lo cinque en Ramon Berenguer: e fo Comte de les Muntanyes de Prades. La primera de les femeles hac nom dona Maria: e fo muller del infant don Pedro de Castella: qui mori en la Vega de Granada. La segona hac nom dona Constança: e fon muller de don Joan fill del Infant en Manuel. La tercera: hac nom dona Ysabel e muller del duch de Austria. La quarta dona Blancha: e fon Prioressa ò Sixena. La quinta hac nom dona Violant e fo Muller del Dispost dela Romanya. E per tal com nos no entenem a sino dels Regiments que a nostre honra e apfit de nostres regnes e terres conuen axi para tots los Barons e Cauallers: com vinguer en a nostre Pare/pus hauem dit quel predit Infant den Jaume era Primogenit e sucessor

Universidad de Deusto
Biblioteca

del Rey en Jaume nostre Aui volem tan solament parlar daquestos dos/ço es del infant en Jaume e de nostre pare/e lexarem aplar dels altres nostres honcle e Tiesper tal com no vendria a nostre proposit.

E oirem primerament del stament de nostre pare entro que hac lo dret dela primogenitura per les rahons que dauall seguiran. Nostre pare lo rey Ramfos nasch en laciutat de Napols/hon los damũt dits rey en Janme/e reyna dona Blancha Auis nostres eren nats. E fo nodrit per los dits rey e reyna: entroso en edat de sis Anys fins a set anys. E no era de res heretat mas com fo en ladita edat a la reyna dona Blancha mare sua pres linpietat/axi com se pertany de bona mare vers bon fill: e compra li Bunyol qui era de don Pedro Ferrando dixer: e aqst loch fo lo primer loch que ell hac. E a cap de algun temps tractas Matrimoni entre lo dit Infant Ramfos pare nostre ab la Infanta dona Theresa mare nostra. La qual fon filla del noble en Gombald de Antença. E lauors nostra mare hauia en dot lo Comtat de Vrgell/e el Vezcomtat de Ager: e la Baronia de Aleoleia: e de Antillo per successio de son Pare. Les quals Heretats li peruengueren per la manera que araus direm.

Lo Comte Narmengou: mori sens fills e lexa dona Constança neboda sua filla de dona Elionor sasor e muller de Ganch Dantillo. Lo comtat de Vrgell: e lo Vezcomtat de Ager. E la dita dona Constança fo muller den Gombald de Antença: deles quals fon filla nostra mare dona Theresa. Axi dels dessus nomenats li peruengueren les dites heretats: e axi lo dit matrimoni vẽch aper sectio. E fet lo dit Matrimoni lo dit infant Ramfos Pare nostre se appella Comte de Vrgell: e Vezcomte de Ager. E axi stech en son Comtat entro sus que fo primogenit appellat segons que dauall direm. Mas en aquest endemig comptarem quants Infants hagueren: e com hagueren nom: e com foren appellats: e en que foren Heretats los damunt dits Pare e Mare nostres enfre tot lo temps de la llur vida/hagueren daquell Matrimoni. vij. fills. Es a saber/Cinch Mascles e dues femelles. Lo primer dels Mascles hac nom Alfonso e visque hun Any tan solament: e mori en Balaguer: e fon soterrat en la dita Vila: en la eglesia de Sancta Maria Dalmata. Apres nasquenos e nasquen lo primer Diumenge de Setembre. ço es a cinch dies de Setembre en lany que hom comtaue. Mil. trecents denou. E nasquem en la predita vila de Balaguer: e nengu segons que apres hauem oit comptar nos pensaua que visquessem. E per ço en lo dit Dia nos batejaren en la Cambra en vna Conqua: e batejans en Jaume Capella de nostra Mare: e fo nostre padrien Rot de Muncada. Lo ters hac nom Jaume. Aqnest fon comte de Vrgell/e Vezcomte de Ager. Apres nasch Constança Germana nostra/e aquesta fo muller del Rey de Mallorques. Apres nasque Frederich e visque poch temps: e fo soterrat en lo Monastir dels Frares Menors de la ciutat de Barcelona. En lany. Mil. trecents dnou. Apres daquest Frederich nasque vna filla que fo appellada dona Helisabet/e nasque en la ciutat de Caragoça/e visque poch temps: e fo soterrada en lo Monastir que es appellat de Jesus: que es de lorde dels dits Frares menors que es en lo dit

Monastir dels frars Menors de Caragoça. E puix nasch vn fill qui hac nom Sanxo. E per aqst mori nostra mare/e fon soterrat en lo dit monastir dels frares menors de Caragoça. E axi mateixi fon soterrada nostra mare.

Capitol del infant en Jaume com ne/per que renuntia a la sucessioe dret de Primogenitura.

O Amunt hauem dit que parlarem en quina manera vench la primogenitura a nostre pare el rey Ramfos. E puix com hac los regnes. E axi es cert quel dit Infant en Jaume honcle nostre qui era primogenit del dit senyor Rey en Jaume Aui nostre era fort en justitia: estãt primogenit feu de grans justicies per tota la terra. E segons que hauem oit dir/lo dit infant don Jaume fo en Deroça: e faea aqui inquisitions contra algũes persones generoses/delas quals debia hom que entenia a fer justicia. E lo rey en Jaume qui lauors era en Catalunya tremes li Chartes fort spesses/que ell en tot cas se partis de aqlls processos que entenia a fer. Per la qual cosa ell fonch molt torbat. E hac sen a saquir/e lauors dien alguns: que volch renuntiar al Regne: empero ja era tractat Matrimoni dell/e dela Infanta dona elionor Filla del Rey de Castella don Ferrando: la qual depuix fon Muller de nostre Pare segons que auant vos direm: per lo qual tractament lo dit infant don Jaume era a Terol faen aqui enantaments de Justicia. Lo senyor rey en Jaume vench de les parts de Aragoze anas sendeuers Valentia. E lo Infant don Jaume isquelia carrera a Calamotra/e mentre sen anauen per la Plana de Cella: continuamemt quaix Pare e fill anauen fora camiparlant ab duy solament: e lauors lo Infant don Jaume: comença a dir a son Pare: com volia renunciar al Regne. E daço lo Rey en Jaume fo molt despagat: axi que tots dies se partia lo Rey en Jaume fort mogut/e torbat de son fill. E cabe en lo llur consell e Parlamẽt en Gonçalo Garcia: qui molt reprès: e fort stretament lo Infant don Jaume. E finalment lo senyor Rey en Jaume tench sa via enuers Valentia/e lo Infant en Jaume romas a Terol/e apres algun temps com lo Rey partis de Valentia/e faes la via de Tortosa. Lo Infant en Jaume li exi a carrera a la plana de Burriana/e altra vegada recapitula son proposit de renuntiar.

E finalment lo Rey en Jaume li dix que en tota manera/hauia acabar son Matrimoni en faç de eglesia.

E es ver que ja en aquest temps fo atrobat en los Cofrens dela Cambra del Infant don Jaume hun habit de Predicadors. Car en aquell ordese volia mettre. E lo Rey en Jaume sen esquiua fort. E lo Confessor del Infant/quiera Predicador sen hac a fugir. Car era en sospita que ell no indubis linfant a mettres en llur orde. Puix fo ordenat per lo Rey en Jaume Aui nostre/quel Matrimoni se acabas per ço car ho hauia jurat al predit Rey de Castella que faria acabar lo dit Matrimoni e fo emprès del dit Rey en Jaume e de tots los Barons e Cauallers de sa Cort/que en la Villa de Gandesa lo dit Matrimoni se faes. Per que en lo predit Loch de Gandesa: fo lo damunt dit Rey en Jaume ab sos fills e ab tots los Barons e Prelats richs homens

Universidad de Deusto
Biblioteca

e cauallers honrats ciutadans/e al tres persones dels regnes: e de catalunya ab lodamũ dit Infant don Jaume: a dona Elionor persolennitat delmatrimoniquis deuia fer. E lo dia que fo assignat que lo dit matrimoni se deuia complir lo Infant en Jaume sen anaal rey en Jaume son pare e ana li a dir secretamẽt re capitulant son proposit que ell volia entrar ẽ orde: e que no si podia alre fer.

Capitol. De les pregaries setes per lo Rey en Jaume a son fill que no renuntias.

DEaquestes paraules lo damunt rey en Jaume son torbat: e mogut: e pensas q̃ lo dit infant en Jaume digues aço per qualque mouimẽt: e val formẽt re pendre. E apres la reprehẽsio val pregar: que ell no mettes en tan gran scandol ell e tota la terra. Car gran mal sen poria seguir. E axi pregal que en tot cas: que ell que la prẽgues nubcialmẽt/ e que ois missa ab ella/ e que no volgues quen romangues perjur. Car ell sabia q̃ell ho hauia jurat al rey de Castella quant se tractalo matrimoni que ell ho faria complir.

Capitol. Del oyr de la missa del Infant en Jaume e infanta dona elionor ab benedictio ecclesiastica.

EAxilodamunt dit infant en Jaume eyrat edolẽt en sõ cor hague oyrla missa ab la infanta dona elionor: per tal quel dit Matrimoni se acabas en faç de eglesia/ e en aremeni de Luna Archabisbe de Tarragona en la eglesia major de Bandesa donals la Benedictio: e oyren la missa entro que foren al donar dela pau. E quant lo dit infant en Jaume hague presa la pau/ nõ volch donar de aquella ala dita infanta dona elionor: e lo dit senyor rey en jaume dona lin. E com la Missa e benedictio fo acabadalo rey en Jaume ab la infanta: e los prelats: e altres gents quey eren tornaren sen a casa mas lo infant enjaume anassendret al loch dezledo a dinar: e axi partis de aquẽ: e lo rey en Jaume e altres romagueren quasi enuergan yits: e confusos.

Capitol deles pregaries altres e requesta que feu lo rey en jaume deuant los Barons a son fill que no renũtias: e de la offerta feta per aço.

HPres lo rey en Jaume vench al Camp de Tarragona/ e fo a Riudoms: e aqui ell appella lo vez comte de Cardona: e quaix tots los Barons de Catalunya/ e a bells en semps moltes vegades: prega e requerilo infant en Jaume que per copula carnal complis lo dit Matrimoni: e ques tolgues del proposit de renuntiar: e que regis la terra. E es ver que jatsia tots los barons e richs homens pregassen lo dit infant daço/ nols era molt greu lo renũciar. Car lo dit infant regia rigorosament els tenia en grãt temor. E cõ lo rey en Jaume hague son fill molt pregat ques gitas del cor aq̃ll renuntiar si li dix per que ho fabia. Car si entenia quel seu regiment li fos enuios ne li contrastas als anantaments quel infant fabia: o volia fer que ell ço es lo rey en Jaume desampararia tot lo regiment es mettria en lo monastir de sanctes creus e quel infant li donas solamẽt aquella priuisio que entenes que li bastas e que desampararia tot lo regne. Car be vehia que la terra seria mils

regida per sõ fill qui era jouen: e mils hi podia traballar que per ell/ finalment lo dit Infant nos volch mudar de son entenyment. E lo rey en Jaume feu fer chartes testimonials de aquestes coses als dits Barons/ e Richs Homens quey eren: puix vengueren a Tarragona. E aquilo Infant en Jaume renuncia/ e pres lo habit del hospital/ perço que en cõtinent fos profes en lo orde dels Hospitalers. E en continent los Prelats/ Barons: e altres alli ajustats atorgaren lo Infant Hanfos en Rey apres Obit del dit Rey en Jaume.

Capitol com el Infant en Jaume renuncia la Primogenitura: e com lo Infant Hanfos son atorgat en la dita Primogenitura del regne.

EAxi fet lo dit Atorgament/ en senyal de primogenitura: lo rey en Jaume mana a sos fills altres qui eren aqui que besassen la ma al Infant Hanfos nostre pare: E axi fon fet. E apres besaren la li los Richs Homens/ e altres: e tantost hac li hom apparellades armes Reals/ que eren vengudes de Barcelona: e jaquiles armes Comtals: e intitulas infant Hanfos del molt alt senyor rey de Arago/ Primogenit/ e del Procurador general/ e Comte de Vrgell. E com lo dit Infant en Jaume hac tengut vn temps lo habit del Hospital. ço es dels Templers: lexa: e pres lo habit ỏ Muntesa: e ab aquell stech/ e perseuera tro al dia dela sua fi.

Capitol del babit de Muntesa: que pres lo Infant en Jaume/ lexant lo habit del Hospital. ço es dels Templers que primer hauia pres.

LO Rey en Jaume Hui nostre apres algun tẽps anasseu a çaragoça hon appella Prelats/ richs homens: e altres persones: segons que es acostumat/ per Cort general de Arago: e aqui appella lo Infant en Jaume son fill. Lo qual no volch venir. E lauors lo rey en Jaume preica: e recompta la manera del renunciamẽt del Infant don Jayme: segons queus hauem recomptat: e trach a testimoni les dites Chartes testimonials dels Barons/ e richs Homens. E axi prega en general les dela Cort que pus aquell fill era fora del setgle hes era mes en orde que jurassẽ per Rey: e Sucessor seu apres son obit lo primogenit seu: lo qual era lo Infant Hanfos: e en aquest cas. E final ment ans que la Cort se partis: lo Infant Hanfos nostre Pare fo jurat per los Aragonesos en Rey: e successor apres obit: com dit es del dit rey en Jaume.

Capitol dela Infanta dona Elionor filla del Rey de Castella/ com sen torna en Castella apres del renunciament del Infant don Jaume.

LA Infanta dona Elionor Muller del dit Infant en Jaume: durant aquest Temps: stech a Tortosa/ e aturay be vn any. E puix lo Rey en Jaume menalassen per çaragoça: e per Calatayu: e acompanya la tro a Theca Aldea ỏ Calatayu/ e aqui foren Cauallers: e Barons/ e altres molts Richs homens: e Companyies de Castella: qui la sen menaren en Castella: hon stech continuamẽt trop

Universidad de Deusto
Biblioteca

temps auant que lo Senyor Rey Hanfos nostre pare feu matrimoni ab ella en Terraçona: segons que per auant vos direm pus largamẽt.

Capitol dela cort general que tenge lo Rey en Jaume en Gerona: e com presper muller dona Eliccen.

E Lo dit Rey en Jaume apres vencha Gerona/e aqui tench cort general als Catalans. E foy lo Rey en Sanxo de Mallorques: e aquis tracta lo viatge de Sardenya/ e lo dit rey en Sancho li proferi Valença de moltes Galeres: e moneda. La qual feu molt bey: e continuant lo dit viatge stant lo dit rey en Jaume en Tarragona: que pres per muller dona Eliccen de Muncada Sor del dit noble Hot de Muncada lo dia de Nadal/ aquell dia mateix lo Infant Hanfos nostre pare: para el Standart a Barcelona per lo dit viatge ò Sardenya.

Capitol del Infant Hanfos fill del rey en Jaume quant ana al regne de Sardenya.

AKa recontarem breument del viatge quel senyor Infant Hanfos feu al regne de Sardenya/ axi com a Primogenit e General Procurador del Molt alt: e poderos senyor Rey en Jaume pare seu. En Barcelona en lo mes de Maig del any. Mil trecents vint e tres/ a requesta del noble don Hugo Jutge de Arborea: e Vezcomte de Bas: lo senyor Rey en Jaume: trames a Oristany/ en la Illa de Sardenya ab tres Quoques los nobles en Dalmau Vezcomte de Rochaberti/ Gueraud de Rochaberti/ en Bertran de Castellet/ e Huguet de sancta Pau ab cẽt vuytãta homens a Cauall/ e de peu en la Illa/ en defaniment de aquella.

Capitol com parti de Barcelona lo senyor Infant Hanfos/ e ana a portfangos.

FA lo dit Mes de Maig lo dit senyor infant Hanfos parti dela Ciutat de Barcelona ab vint Galeres/ e ab altre Hauili de Haus/ e Quoques/ e altres Vexells: per venir a Portfangos: hon hauia assignat dia de recullir a totes les Companyies. Hon lo Senyor Rey en Jaume/ so personalment: e los Infants Fills seus/ e molts Prelas/ e Cauallers: e Barons/ e altres molts richs Homens del Comtat de Catalunya: e del Regne de Arago/ e del Regne de Valencia. E aqui vẽch lo nobleen Francesch Carroç/ Almiral del Senyor Rey ab Vint Galeres: quis eren armades en Valencia. E semblantment hi vench Huguet de Tozo Almiral del Rey en Sancho de Mallorques ab vint Galeres: que seren Armades en les Maritimes del dit Rey en Sancho. Encara hi vengueren altres Hauilis/ e moltes Haus/ e Quoques/ e Vexeills de la Ciutat de Barcelona. Axi mateix de la Ciutat de Valencia: e de Mallorques. Les quals lo dit Senyor Infant hauia fets noliejar per portar caualls/ e Cauallers/ e Barons e altres molts homens de peu/ e trabuchs/ e Arnesos/ e altres molts apparellaments de combatre.

Capitol del sermo que feu lo Rey en Jaume stant a portfangos al Infant Hanfos: e altres per rahó dela conquesta de Sardenya: e de doza: e dels Tres Consells que li dona.

EStant lo dit senyor Rey en Jaume en lo dit Loch de Portfangos: per donar doctrina al dit senyor Infant Hanfos sobre los affers de la conquesta que li era acomenada feu en Presencia de tots los dits Prelats/ Barons/ richs homens/ Cauallers/ e altres: qui deuien seguir lo dit viatge sermo larch be ordenat: segons ques pertany: informant lo dit senyor Infant fill seu sobre ço que fer deuia en los affers de la Conquesta: e donant li consell de moltes coses quis podien es deuenir sobre los affers dela dita Conquesta/ entre los quals cõsells li mana tres coses seguents.

¶ La primera qui li dix: que ell li acomanaua hun Priuilegi: lo qual nostre Senyor Deu per la sua gran misericordia hauia fet: e atorgat ala casa de Arago. Lo qual era bullat ab Bulla de or/ e era clar e net: e no corrumput/ ne viciat en res. ço es/ que la Bandera dela casa Real de Arago null temps fo vençuda ne arrancada de Camp semblant que fo ver: que sen perde vna per sa follia: e volch ho dir per lo Rey en Pere Rey de Arago/ e Senyor de Montpeller. Qui per sa follia fon mort a Morell. E mana al dit fill seu que li era be mester: quel dit Priuilegi li tornas: e li retes axi sancer: e bo/ com ley hauia acomanat.

¶ La segona: que era cert: que en totes les Conquestes quis eren fetes en temps passat per los grans senyors del Mon eren entreuengudes batalles. E com lo dit fill seu fes la dita Cõquesta ab just titol dela sancta Esglesia de Roma deuia presumir e pensar que ab la voluntat de Deu aconseguiria victoria del dit Regne de Sardenya. E que sobre aquella Conquesta hauria Batalla o Batalles: e feu li ay tal manament. Fill com serets en la Batalla ferits primer esforçadament: e poderosa/ o morir/ o vençre. O vençre/ o morir. O morir/ o vençre/ e aço dix tres vegades.

¶ La terça fo: ço es que li dix. Fill trobat ses moltes vegades que per senyde vn Caualler se ganyaua hun a Batalla. Per que vos com deurets venir ala Batalla hayats tots los vostres Cauallers: e si ni hauia algu quiy fallis sperats lo per dues rahons. La primera/ car per aquell poriets hauer lo Consell que dit es de guanyar la Batalla. La segona: que li fariets gran minua: que no hagues gloria dela Batalla vençadora: axi com los altres quiy seriẽn.

¶ E fet/ e complit lo dit sermo lo senyor Rey en Jaume senya e benehi lo dit senyor Infant Hanfos fill seu: e li dona de part de Deu la sua gracia/ e benedictio/ licencia: e axi a tots los Cauallers/ Barons/ richs Homens de recullir se/ e de partir del dit Portfangos per passar al dit Regne de Sardenya.

Capitol del partir que feu lo Infant Hanfos de Portfangos ab la Infanta dona Theresa sa muller: per anar al Regne de Sardenya.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PArti dõchs lo senyor Infant de Portsangos primer dia dl mes de Juny del dit any ab la senyora infanta dona Teresa müller sua en la Quoqua den Hernat e den Arnau Ballester Ciutadans de Barcelona que auia nom sancta Eulalia ensemps ab .lx. Galeres. xiij. Naus e daltre Nauili menut: tant que bastauaa.ccc.veles/epus/ e al cinquẽ dia fo al port de Mahó en la Illa de Menorca/hon per contrari de temps hac a entrar: e per baralla quis moch entre Aragonesos e Catalans penjay tres homẽs als quals en nulla manera no volch per donar per prechs que li fossen fets per richs homens ne per altres persones. E aqui venguerẽ en Pere cafont/e en Francesch çafõt ciutadãs de Mallorques ab vna galera armada/ e forcn en lo viatge ab lo dit senyor. En lo qual port d̃ Mahó stech lo senyor Infant ab lo dit hostol quatre dies. E hac acordd que per tal com hauia ardit quel comu de Pisa tremettia Companyia de Cauall e de peu en la Illa de Sarnya ques mudas en la sua galera: la qual hauia nom sancta Eulalia: per ço ques cuytas ab les galeres/ e que abans fos en la dita Illa: e axi fo fet.

Capitol quant lo Infant Nansos parti del Port de Mahó ab lo hostol per anar en Sardenya.

PArti lo Senyor Infant ab tot son Hostol de Galeres e de Naus grans: e altres Vexells del dit Port de Mahó a nou dies del mes de Juny: e a.xiij. dies del dit Mes tant solament ab les Galeres fo al cap de sanct March quies prop Orystany en la Illa de Sardenya/e aqui hac ardit del jutge de Arborea quels nobles vezconte de Rocaberti: e los altres quipzimer eren passats ab les tres Naus eren en vn loch qui ha nom Quart a vna leugua de Castell de Caller ab companyia que lo dit jutge los hauia liurada per vedar que viandes no entrassen en lo dit Castell. E aqui hac de Consell que fen anas al port de Palma de Sols: e jaqui hun leny armat per denũciar als Naus/e altre Nauili que faessẽ aquella via/e vinent al hostol de les Galeres mes se vna gran Fortuna de vent ala Prouença en vers hora de mija nit. E passant lo feu qui es en la Illa de sanct Pere/e la Illa major perdes vna Galera de Mallorques qui feri en vna Roca: en la qualera lo noble en Ramon de Peralta: e moriren hi vn fill de Caualler/ e sis mariners.

Capitol quant lo Infant Nansos arriba en lo port d̃ palma d̃ sols.

EN tra lo senyor infant en lo dit port de Palma de Sols ab les dites Galeres a.xiiij. dies del mes de Juny a hora de mig dia: e aq̃ll mateix dia a hora de Vesprès hi forẽ totes les Naus: e altres Vexells. E al.xv. dia del dit mes ell près terra en lo dit loch. E forcn mes en terrales cõpanyies ab llurs caualls e Arnesos: e hac de acort q̃ posas setge a vila de Esglesies de Sigero/hon lo comu hauia fet mes son el forç de companyies: lesquals dubtaua q̃ correguessen la Illa. E aqui forcn alguns Sarts q̃ li faeren homenatge per tots los altres Sarts de la Illa. E après quels cauallers haguerẽ reposat per algũs dies tramesa la dita vila de esglesie per veure lo continent/qui aquells qui hi eren

sarien. Lo noble Artal de Luna fill del noble dõ Artal de Luna ab tre cents homens a Cauall. Lo qual stech per vn dia dauant la dita vila parant los batalla/que nullhõ nols exi/e tornassen.

Capitol del setge que lo infant Nansos posa a vila de Esglesies de Sigerò.

PArti lo senyor Infant del loch de Palma de sols per anar a vila desglesies a.xxv. dies dl mes de Juny/ e fon dauãt la dita vila a.xxviij. dies del dit mes e ordena que tot lo nauili vengues en la plana de Canyelles/ qui es a deu milles dela dita vila/ e que aqui posassen les viandes e Trabuchs/ e altres appllaments de combatre e axi fo fet. E lo dit senyor posa setge a la Vila ab los nobles e Cauallers de casa sua en la partida de la Esglesia de sancta Maria de Valuert. E los nobles don Artal/e Artal de Luna ab altres cauallers de Arago en vn puig/qui es dauant la torre Pisana/el noble en Ramõ de Paralta ab daltres richs homens e cauallers de Catalunya/e de Arago en vn puig/ qui es de sol ponent dela dita vila: els nobles en Pere Queralt/e en Hertran de castellet en la Vall dauant la porta de sanct Antoni: els nobles en Guillerm de Anglesola: e en Joan Xemenez de Urrea: e daltres cauallers dauant la porta de Montebarlao: en la partida de Verç solixent erẽ los Sarts que lo Jutge de Arborea hi hauia fets venir.

Capitol del homenatge: e regonerença que feu lo iutge de Arborea al Infant Nansos.

EN lo setge de la vila de Esglesies a tres del mes d̃ Juliol vench lo jutge de Arborea ab cõpanyia de sarts a cauall e de peu/ e feu homenatge al senyor Infant/ e regonech a tenir tota la lua terra en feu per lo senyor rey a cens de tres milia florins de Or pagadors cascun Any en la festa de sanct Pere/ e de sanct Paul. E encara promes que pagaria vuytanta milia florins de or: los quals hauia promesos al Senyor rey en ajuda dles messiens que hauia a ser per la conquesta del Regne de Sardenya:

Capitol del Homenatge prestat al Infant Nansos per los Barons de Auria/marques de Malspina/e altres gents de Sardenya.

EN lo dit setge/ e en lo dit mes vench micer Barnabao de Auria/e altres barons de Auria: los quals faeren homenatge al Senyor Infant per los castells/e lochs que hauien en la Illa d̃ Sardenya. E semblantment hi vengueren los Homens de la ciutat de Sacer: e lo marques de Malspina: e tots faerẽ homenatge al senyor Infant. E no fen loch en tota la Illa que no lo obeissẽ/ saluant los loche quel comu de Pisa hauia stablits. Es a saber castell de Caller/vila de Esglesies: lo Castell de Aygua freda. Lo Castell de Joyosaguarda: lo Castell de Ergulosa. Lo castell de Villastre. Lo Castell de Quirra. Lo castell patres/ e terra noua.

Capitol del combat donat a vila de Esglesies/e no fo presa.

EN lo dit Setge fo acordat: que fos donada Batalla a la dita Vila e tremetter en

Universidad de Deusto
Biblioteca

per los homens dela mar eso combatuda a.xx. dies del mes de Juliol: e no poch esser presa mozirē hi algunes gents de foza e de dins. E la dōchs fon ozdenat que daqui auant no fos combatuda. Mas que la tinguessen assetiada: e que la trabucassen ab ginys. E axi fon fet q̄ y tirar en dos ginys.

Capitol del acord que fo fet entre lo dit setge de tremettre. xx. galeres a damnificar les gēts del comu de Pisa.

E lo dit setge fo acordat que en Francesch Carroç almirall/e los nobles en Ramon de Peralta e en Bernadi de Cabzera/ ab vint Galeres anassen en les parts de Pisa per fer aquell dan: que poguessen a les gēts de aquell comu/e fozen al port del vllastre: e prengueren lo castell. E puix fozen a Terra nouate combaterenla. E perque era stablida de bona gent: e molta/no la poguerenpendre. E ñalment per contrari de temps no pogueren anar lla hon era acozdat e tornazen sen en lo Golf dauant lo castell de Caller.

Capitol del altre acord que tremeteren posar siti al Castell de Caller.

Tem fo acozdat q̄ totes les galeres e altres nauilis qui eran en lo dit loch de Canyeles posassē les viandes que tenien dela cozt: e q̄ sen anassen en lo dit Golf de Caller/e aço per lo Juern qui ja començauate q̄ ab lo noble en Gueraude Rochaberti / e ab aquells/ qui ab aquell eren al loch de quart poziē posar setge al castell de caller. E axi son set/ques posaren dauant lo dit Castell en vn puig: qui hanō Bonayze. Loqual muraren/e enfozziren.

Capitol dela gran mortalitat mesa en la host qui era sobze vila de Esglesies.

Estant lo senyoz Infant/en lo setge de Vila de esglesies se mes tan grā malaltia en la sua host q̄ totes les gents fozen malaltes/ey moziren molts nobles Cauallers/e ciutadans honrats/e Homens de peu a tan grā nombze/que a penes trobauen quils volgues soterrar/nis trobaua quises guaytes ni hagues cura sino de pensar sino simateix cō pozien viure. E aço dura aytant com lo dit setge se tench e lo dit senyoz Infant en malalti tā fozt que null temps aytant com en Sardenya stech no fo sens Febza. Semblantment hi fo malalta la Senyoza infanta e y moziren totes les Donzelles: qui ab ella eren anades que no romas viua mes vna. Ans hac hauer a son seruey Fembzes Sardes/e daltre nascio. Axi que segons : ques pot Arbitrar la meytat dels gentes moziren en lo dit setge: e dels altres romangueren fozt Pochs: que no fossen malalts: e ala Mozt venguts moltes vegades per malaltia. E aço seldeuench per lo iuern: qui fo molt pluios /e les Fangues eren grans en la host/e molt fret/e gran pudoz/ e infectio. E dins aquest temps vench Frare Marti Perez Dozos Castella de Amposta/ quel rey tremes al Infant ab companya de Cauall: e de peu. Lo qual fo mozt a vna Baltida/que hauia feta per vn Cayzel deque fo gran Tala. Car era bon hom. E dins aquest Temps fozen vint Galeres de Pisans a canyelles qui eremaren totes les viandes qui hic eren del dit senyoz.

Capitol del tract e auinenca feta entre lo Infant Ranfos e los Cartans de Vilade sglesies de donar se per ço/ com mozié quasi de fam dins la dita vila.

E la entrada del mes de Janer fozē tractats parlaments entre lo senyoz Infant els Capitans de vila de Esglesies per raho de grās mozts e malalties dins la vila e tan gran fam quels caualls quey moziren e asens/ Cans /gatsrates erbes de totes maneres men jauen. E gitaren de la dita Vila les dones/homens vells e Infants pochs per tal que mes se poguessen tenir. E tota via les hi feu tornar lo senyoz Infant. E finalment fo axi auēgut entre lo senyoz infant e los dits capitans q̄ si ells dins hū mes qui seria complita. xiij. dias ōl mes de Febzer apzes seguēt/no hauien hauda tal ajuda perque poguessen leuar per fozça lo dit senyozdel dit setge que ells li lliurariē la vila ab conditio que aquells /qui anar sen volzien sen anassen lla: hon se volguessen ab tot ço del llur. E axi fon set e fermat.

Capitol dela deditio: o liurament per fam de la vila de Esglesies al senyoz Infant.

Per la grā fam e destret que aquells dela dita vila sofferien: no poguerē sperar lo dit termes: ans lo. viij. Dia del Mes de Febzer : del Any Mil trecents. e xxiij. Liurarenla vila al senyozinfant/e tots los soldats: qui hic eren sen anaren ab tot ço del llur en lo Castell de callller ab companyia de homens a cauall quil senyoz infant los liura quils guiaren entro al dit Castell. E com lo dit senyoz Infant fo en la dita vila troba que noy hauia vianda aaquell dia.

Capitol del temps del setge de vila de sglesies: que stiguelo infant Ranfos ab grans treballs.

Axi fo lo temps quel Senyoz Infant stech en lo setge dela vila de Esglesies del temps quey posa lo dit setge/entro que la dita vila fon restituida: o li fo retuda. vij. mesos e. x. dies. En loqual setge sofferi molts treballs de malalties de son cozze mozts de Vassalls/e affrontes dels seus quels donaço que no hauia: e a salts e batalles dels enemichs. E tot aço sofferi per que pogues venir a fi daço q̄l senyoz rey pare seu lo hauia trames pacientmēt e benignez: e ab gran cōfiança dela misericozdia de deu.

Capitol del setge de Caller set per lo Infant.

Apzes que hac stat dins la dita vila. vij. dies parti de aqui : per venir al setge del Castell de Caller e jaqui aqui la senyoza Infanta entro a. cc. homens a cauall/quisans qui malalts per guardar la vila. Empero los richs homens nol volié seguir sinols fabia pagar/e pmes los/ que no entraria en lo dit setge entro paga los hagues feta: si dōchs gēts stranyes no hi venien/per q̄ hagues a socozrer a aquells qui hi eren per quel couēch romanir a vn loch/qui ha nom Selico: qui es a quattre leugues del dit castell/e aqui stech viij. dies e ha ardit del iutge de arbozea/ que quaranta e tres Galeres e altres Nauilis molt de Pisans hauien stats a Terra noua ab moltes

Universidad de Deusto
Biblioteca

gents de cauall e de peu Tudeschs e altra gent deque era cap e major lo noble en Manfre fill del Comte de Guido de donoratico. Lo qual era cosin germa delsenyor Rey en Jaume fill de sa tiatre que les dites Galeres:e altres Vexells hauien leuats.cc.homens a cauall de aqlls qui erẽ a terra noua per tal que pus poderosament se pogues cõbatre: e leuar del setge ò Caller lo senyor Infant. E per aqsta rabo los dits richs homens e cauallers consentiren quel dit senyor fen anas en lo dit setge:e fo.a.xxiiij. dies del mes de Febrer/quelhi entra/e trames a vila de Esglesies als richs homens e cauallers manament sots fe de natural esa/queno lexassen la vila:ans la guardassen e quels comanaua la senyora Infanta/de que ha grã dol entre ells com sepensauen que lo senyor Infant se combates: que ells noy fossen.

Capitol deles.xx. galeres armades per lo Infant Hanfos volent combatre les Galeres dels Ysians

Apres quel Senyor Infant fo en lo dit setge de Caller/ acorda ques combates en la mar ab sos Enemichs si sofferir ho volien. E feu apparellar.xx.galeres car les gents no bastaren a mes que entre les galeres del Rey de Mallorques:qui sen erẽ tornades ales gents qui erẽ mortes no sen pogueren mes armar. E lo.xxv.dia del dit Mes per que hac ardit que les Galeres dels Ysians eren a Cap de Carbonayrepuja en la sua Galera:e parti les altres Galeres per richs homens e cauallers/e ab totes les.xx.Galeres vench dauant lo cap de Sencalia appellat de batalla. E les Galeres dels enemichs venguer en semblantment appellades. E com foren a dos trets de balesta nos volgueren mes acostar. E per que les Galeres del senyor Infant eren mal armades de gents del rem no les podien seguir. Mas tota via estigueren ferm en lendema que fo a.xxvj.del dit mes/les dites galeres e veixells ols dits enemichs sen anaren a sancta Maria magdalena/e aqui prenguerẽ terra/ e posarẽ lurs cualls e altres companyies. E lo dit Senyor Infant exi deles Galeres/e hac son consell. E sobre açoque hauia a fer/e fo acordat que tramettes.xxv.homens a cauallde la geneta:qui cõtinuamẽt stiguesẽ entorn los enemichs : per saber ço que fahien/e llur captaniment/e que dos en dos a tres hores del dia:e tres tantes de nit vẽguessen ab ardit cert al senyor Infant. E finalment hac ardit que ells sen venien a Decimo qui es Vila/e aqui foren lo dia de Carnestoltes/a.xxviij.dies del dit mes de Febrer.

Capitol del consell donat al Infant Hanfos:qui paras batalla a sos enemichs/e quels cõbates.

E lo senyor Infant veẽt qls Enemichs eren tan prop. Car noy hauia sino.xv.milles hac Acort ab sos Richs homens Cauallers altres persones:que mellorera/ quels paras batalla:e ques cambates ab ells quels entrauen en lo castell de caller:confiant mes en la justicia ò deu/que en lo poder deles companyies:qui li eren romases. Car la major partida eren morts per malalties volch star a aquell Juhi.

Capitol dela batalla e conflicte grã qlo Infant Hãfos hague ab

los enemichs en la trauesa del camit qui va del loch de decimo alcastel de Caller.

Lo Dimecres a. xxviiij. dies del mes de Febrer/ e primer dia de quaresma per çocõ hi hauia barreist lo seyor Infant reebut a reuerentia de deu lo offici de la cendra/e sabent clarament q̃ los Enemichs venien/e eren. Mil.docents homens a cauall en sus e dos milia ballesters/e altra gent depeu dels quals a algu de aquells qui erẽ entorn de si non volch reuelar/ ordena quel noble en Francesch Carroç romangues per guardar ab les galeres les naus e altres veixells. E semblantment la Vost : qui era grã e tenia molt. E aquells qui erẽ dins lo castell fort poderosos romãguerẽ ab lo dit noble entre malalts e sans entorn.cc.homens a cauall: e tota la gent de peu/o la major partida : e en hora de mija tercia lo dit senyor parti del dit setge ab .cccc. xciiij.homẽs a cauall entre armats alforrats/en rocins sarts/ e entro a Vilhomens de peu / dels quals la major partida eren fort flachs per les malalties que hauien haudes. E trauessant per lo camit qui va de Decimo a Castell de Caller per encontrar se ab los enemichs vẽgueren los genets:qui li dixeren q̃ los enemichs eren aqui. E encontinẽt quels nobles e los Cauallers: qui eren en la deuantera se cuytassen:e que ell los seguiria ab la reguarda/ e fo axi fet que en la treuessa del camit/qui va del dit loch ò Decimo al dit castell ò Caller/en lo camp qui es dit Lucisterna/appellat lo adjutori de nostre senyor deu:la dauantera feri en los enemichs/ qui hauiẽ fetes tres squerres ò batalles/e ells los reeberen tant fortmẽt que totes les senyeres dels richs homens foren derrocades:qui eren ab lo Senyor Infant:saluat vna den Guillẽ de Ceruello/e folos ops quel senyor Infant los fos propop / qui quaix ensemps ab la dauantera ferí. E per colpa de hun Caualler del noble en Joan:e Ximenez Durrea senyaler la donchs del Senyor Infant e cualcaua vn Cauall/ mal enfrenat/e ell/ qui era gornit ò loriga/e no podia soferir los colps/lexa caure la dita senyera:e vn caualler de la part dels enemichs pres la/e sobre lo cobrar hac grans affers de armes:e affers de armes/ e assenyaladament lo senyor Infant cobra la ab la ajuda del noble en joan Exemenez durrea:e den Benet de Boxadors/e dẽ Garcia Biscarra/e de Roys Sanches Dayuar:e dal tres pochs. E liurada al dit en Benet ò Boixadors e no guardant la batalla: qui era tã gran. Car ja eren morts dels Enemichs mes de.ccc.homẽs a cauall torna en la batalla/ e altra vegada feri lodit senyor infant primer e dauant tots/e mes se tant en mig ols enemichs: q̃ nengu dels seus no li podiẽ acorrer. E ell axi com a leo/e bon caualler apres que hac trẽcada vna lança q̃ portaua:no guardãt q̃ls enemichs lo tenien en mig:qui erẽ molts el ferirẽ ò spases. Car solamẽt en la gorgera hauia.xix.calps ò spasa el hauien derrocat del cauall:e la sua senyera geya en terra als seus peus:mes mans a la sua spasa/qui ha nom Vilardell/e encontinẽt se vẽceren/e començarẽ a fugir. E son feta gran mortaldat entre aq̃lls:qui morirẽ ab armes:e altres qui negaren en lo Estany ols castell en ques metterẽ moltes gents/axi q̃ fo estimat quẽ morirẽ dels enemichs entorn. Mil e docẽtes persones/entre de cauall e de peu/e aq̃lls qui escaparẽ fugent

Universidad de Deusto
Biblioteca

metterē se dins lo castell de caller ab hauol continēt/com a gent vençuda e feren ne mes morts sino fos lo caure ōl Infant. Car aqlls quil veerē caure se aturaren ab ell. Lo senyor Infant en la vençó dels enemichs se leua e foliurat lo cauall dē Henet ō Boxadors quil ayda apujar/e leua la sua senyera/e ajustarē se los cauallers/e ab alegria de victoria loant nostre senyor deu/e costaren se al senyor Infant: qui era stat fort colpejat e hauia perduda molta sanch ō vna nafra q̄ hauia enlopolc propla orella dreta. E foren regonegudes les companyies/e trobarē q̄ deles gēts sues hi hauiē morts vj. homēs de paratge /entre los quals era lo noble Alamany de Luna: e fortaner de binyech/ e Gonçaloça corbella/en Sanahuja e vj. homens de peu.

Capitol com lo Infant Hanfos sen torna en lo setge ō Caller victorios dela batalla.

APres que la batalla fon feta lo senyor infant sen torna en lo setge de Caller: bonson reebut molt honradament e alegre. E troba q̄l noble en Francesch carroç ab los homens dela mar hauia barrejada la pola / e la paliçada en hauia trets vere llsquey hauia/e hac penjat vn hom dela geneta qui era fuyt ōla batalla que hauia comptat en vila desgleyes hon era la infanta/quel senyor Infant era stat vençut e mort. E les galeres e altre nauili ōls pisans com veerē llur host des baratada fugirē saluat tro a deu galeres: qui romangueré/ que assaiaren de mettre viandes en lo castell e non poguerē fer. Car tota via los fovedat.

Capitol dels Ginys trabuchs valls e verdesca/ que feu fer loinsant circuint tota la host/e leuāt lo cami que fayē del castell de Caller a Aures los enemichs.

LO senyor Infant apres que aço fo stat feu dreçar ginys e feu murar e vallejar tota la host dins lo qual mur e val mes la esglesia e monastir de sant Sadorni: e trabuca lo dit castell dins. Lo qual hauia molts ginys qui tirauen a la host/e tots dies de mati e vespre era palatiç o batalla entre les gents de la host/axi de cauall com de peu de ques seguien moltes nafres e morts e per tal com los Sarts de tot lo regne de Caller apportauē viandes a la host: e per ço q̄ no poguessen esser garrejats ordena lo senyor infant q̄ cent homens a cauall stiguessen ala vila ō Palma. E com aquells ōl castell veerē q̄ en la partida del Capita/no podiē res fer / ferē vn pont ab gran verdesca/e fores en lo passatge dela aygua/qui entra del stany en la mar/e puix a Cauall e a peu/ e ay tātes hores com se volien anauē en les viles dela curatoria ō Aures. E aço no los podia esser vedat. Car ells no hauiē de anar sino. x. Milles e les gents del senyor infant hauiē ne de anar mes de. xxxv. Milles. Car hauien a vogir tot lestany. Per q̄ lo senyor Infant feu fer vna verdesca en lo mijà qui era dela mar al Stany a dues milles de sancta Maria Magdalena: en la qual continuamēt feu star deu galeres e. lxxx. homēs a Cauall e. ccccc. homēs de peu: e ō aqui auant null hom del castell no poch anar/ ne venir en la dita partida de Aures: de q̄ foren fort destrets.

Capitol dela mutatio dela Infanta dona Teresa ō vila de esglesies al Castell de Munt real. E de la Gent de Caller: exint contra la host: e fo vençuda.

APres lo senyor Infant ordena: que fos tramesa companya de homēs a cauall a Villa de Esglesies/ que traguessen la senyora Infanta dona Theresa dela dita vila / e la menassen al Castel de munt real qui era del Jurge de Arqorra. E aço per que les gets del senyor Infant eren poques en la dita vila. E les gents del Castell de Caller eren Moltes: e que ab aquells dela vila no faessen algū pati. E foren hi trames fos cent cinquaia homens a cauall/ qui la dita Senyoria menaren al dit Castell. E lo dit en Manfre de Donoratico sabēt per spies que tenia en la host q̄ totes aquestes companyies ne fallien vn dissapte en lo mes de Abril ab tot lo poder del Castell de Caller de homens a cauall e depeu / en hora de mig dia/mentre les gents ō la host ço es quels homens a Cauall vengueren a la porta ques deya del Almiral/els homens depeu a la partida Jusana dcuers sanct Sadorni tā soptosament: que abans foren als murs dela host: que null hom pogues esser muntat a cauall. Saluāt que alguns tancaren la dita porta: e la tengueren tant quey foren ajustats tro/a. xx. homens a Cauall de la gent del Infant. E la donchs fo vberta la dita porta: e molt bō hom quiy era a peu feriren en los Enemichs: e vencerē los. E seguint los en la fuyta anciren los mes de. ccc. homens a cauall. E moriren de la part del Infant dos Cauallers en Bernardi ō cētelles/e en guillerm dena Muntaguda. E lendema aqlls del Castell demanaren Treua per soterrar los llurs morts. E fon les donada/e soterrarē aquells que poguer en/e dels altres foren omplits dos pous ab terra quey fon gitada pēr tal que no donassen pudor en la host.

Capitol dela mort de Manfre de donoratico: e del foch quis mes en la host del senyor infant.

EN apres lo dit Mānfre de mana ques pogues veer ab lo senyor Infant. Car era son doncle Cosin germa del senyor Rey en Jaume. E lo dit sēyor Infant respos li que ab ell nos veuria sens batalla. E puix seguis q̄ al dit Manfre vench malaltia: dela qual mori. E en aquest temps pres se foch en la host tan gran/que tota crema/e molt hom hi pres grādan.

Capitol deles. xx: Galeres tremeses: per lo Rey en Jaume al Infant Hanfos: al qual los enemichs se donaren. E dela entrada feta per lo senyor Infant al castell de Caller.

EN lan del Mes de Juny ōl dit any. Mil. cccxxiiij. Vengueren en lo dit setge. xx. galeres: que lo Senyor Rey en Jaume hi trames de la qual cosa los enemichs forē molt esmahits/e començarē a parlar tractaments. E finalment fo axi auengut: que ells liurarien totes les forces que te lo comu en la Illa ō Sardenya/e que tendrien lo Castell de Caller en feu per lo Senyor Rey. E daço farie homenatge los ancians de Pisa per lo comu. E fon fet/ que a. xij. dies del mes de Juliol del dit any Mil. ccc. xxiiij. Lo senyor Infant: ab alguns richs homens e Cauallers/ trames la Senyera al dit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Castell: la qual entra honradamẽt e fon pujada/e posada en la torra sobre la porta del Orifany. E altra senyera fon posada en lo campanar dela eglesia major del dit castell. E fon feta grã amistat entre les vnes gents/e les altres q̃ tots foren sers/ axi cõ a frares. E lo senyor Infant ordena q̃ en Bñt de Boiradors caualler/e en Guillerm Onlomar conseller anassẽ a Pisa per rebre lo dit homenatge dels ancians del comu e quel noble en Phelip de Soluça qui era vengut de Sicilia romangues gouernador en la Illa ab docents homens a cauall/ e ab cinch cents seruents.

Capitol de la tornada del Infant Hanfos a Barcelona/e p ques expediari prest/dels noms dles notables persones/qui companyant lo dit Infant e batallant/vns morirẽ en Sardenya/e altres no.

EA. xviij. dies del mes de Juliol del dit any. Mil. cccxxiiij. Lo senyor Infant parti del loch d̃ Bonayre ab tot son Hostol/ per tornar sen en Catalunya/e fo al loch de sanct Macari hon feu recullir los cauallers/e les companyies e stech hi dos dies. E puix ne parti e fo en Barcelona. Lo segõ dia del mes de Agost apres seguẽt: hon fon rebut per lo senyor rey en Jaume pare seu: e per los altres/ qui aqui eren honradament. Deo gratias.

Es ver quel senyor infant pare nostre dessus dit sen vench tan juarçosament: e feu los dits pactes per tal com hac ardit dela part daça quel dit Infant en Pere frare seu tractaua/que si nostre pare moria della en Sardenya/q̃ ell se apoderas dela terra/e fos rey apres nostre dit aui/ e que nos fossem desheretats.

¶ Molt affers de armes: e daltres coses foren fetes en lo dit viatge: e e moltes tribulacions/hi sofferi lo senyor Infant/e les sues gents/qui nos poden o serien longues massa de recomptar

Los nobles e Barons de Arago/qui anarẽ ab lo dit Infant Hanfos/e los quals hi morirẽ son aq̃sts.

Artal de Luna
Alamany de Luna
Bombau de Beniuent
Artal de Luna.

¶ Los qui no hi moriren.

Pedro de Luna
Ramon de Paralta
Joan Exemenez de Urrea
Anton de Foces
Pedro sent Vicent
Ramon Cornell
Lop Ferrandez de Lucenich
Jaume de Arago
Phelip de Saluça.

¶ Los de Catalunya: qui hi moriren son aquests.

Dalmau de Castellnou
Guerau de Rochaberti
Gilabert de Centelles
Pere de Queralt
Ramon Berenguer de Ceruello
Ramon Alamany
Galceran de sancta Pau
Ramon de Cordoua.

¶ Los qui no hi moriren.

Dalmau vezcomte de Rochaberti
Guillerm de Anglesola
Bernadi de Cabrera
Berenger Arnau de Anglesola
Guillerm de Queralt
Guillerm de Ceruello
Ramon de Ribelles
Huguet de sancta Pau.

¶ Los de Valẽcia qui no hi moriren son aquests.

Francesch Carroç
Berenguer Carroç.

¶ Los qui hi moriren son aquests.

Bernat de Vilaragut
Ramon de Vila noua
Pere Boyl
Ramon Ruy sanchez dayuar

¶ Capitol dela mort e sepultura del rey en Jaume: e del juramẽt que feu lo rey Hanfos als Catalãs dellurs priuilegis e libertats: e de la sua coronatio.

LO fet de la Coronatio del senyor rey Hanfos nostre Pare se feu/es segui en tal manera. ço es que mort lo dit senyor rey en Jaume Aui nostre: qui passa desta vida en lo segon dia del mes de Nouembre del any dela Encarnatio de nostre senyor deu Mil trecents vint e set: que es cõmemoratio defunctorũ en la ciutat de Barcelona. E fon soterrat en la esglesia dels frares menors dela dita Ciutat. Vench lo dit senyor rey nostre pare deles parts de Arago per fer soterrar lo cors del dit senyor rey en Jaume. E fon portat/e soterrat en lo monastir de sanctes creus/hon son personalment lo dit senyor rey Hanfos/e gran res dels prelats nobles/e moltes altres gẽts notables de nostres regnes. E apres la dita sepultura lo dit nostre pare sen tornà a Barcelona: e feu als Catalans ço que fer los deuia/jurãt llurs priuilegis/cõstitucions/e vsatges/e altres frãqueses/ e fo regonegut per Rey/e per Comte de Barcelona.

E fet aço anassen en Arago per coronar se rey/ala qual coronacio assigna lo dia de Paschaen que corria el any dela Encarnatio d̃ nostre senyor deu. Mil. cccxxviij. La qual Coronatio se feu en la ciutat de çaragoça en ay tal manera: ço es que lo dit senyor rey nostre pare feu de la sua ma. xviij. Cauallers nouells tots nobles de sos regnes/dels q̃ls son lo primer don Jaume Senyor de Xerica. Lo segõ fo lo fill del jutge d̃ Arborea. Lo qual jutge hauia nom Huch: e lo fill hauia nom Pere. Los altres. xvj. richs homens foren ordenats en aquell nombre segõs llur honor/e valor. Los quals Barons faeren tants cauallers nouells q̃ entre tots muntarẽ en nombre de cent vuytanta Cauallers nouells. E lo dit senyor Rey Hanfos tench festa general a tot hom tres dies arreu. ço es/lo dissapte q̃ fon vigilia de paschate lo diumenge: e lo dilluns apres seguents. E lo dissapte en hora foscant lo dit senyor rey parti dela Aljafaria de çaragoça ab tots los dits. clxxx. Cauallers nouells ab grans lums: qui stigueren cremant mẽtre ell passaua tro q̃ fo ala esglesia de sanct Saluador: hon los reys de Arago se acostumen de coronar: dauãt lo dit senyor ana vn Carro ab. v. brandons molt grans tro q̃ foen la dita Esglesia: estech lo dit senyor tota la nit en la Esglesia/ axi cõ es acostumat. E lendema mati q̃ era dia d̃ Pascha parti dela dita esglesia: e fon manat ala Aljafaria/axi com es acostumat de rey coronat. E null hom aq̃ll dia no caualcasino el noble en Ramon Cornell qui li caualcaua dauant/portant li la sua spasa. E apres del dit senyor rey caualcauen tots los dits. clxxx. Cauallers nouells. ço es/los. xviij. nobles primers/e los altres apres/ tots de dos en dos vestits/e apparellats/axi com es acostumat de Cauallers nouells. E cõ lo dit senyor fo en la Aljafaria fon li aqui feta grã

Universidad de Deusto
Biblioteca

festa: e fort solemne. Car alli eren molts prelats nobles/e cauallers/e Missatgers de ciutats/e viles notables dels dits regnes. El senyor Infant en Pere germa del dit senyor rey serui en aquell dia de offici de major dhom a la taula real. E durala dita festa trop apres lo Dilluns apres seguent. E forzen hi fetes de grans dons: e grans balls/e grans alegries: axi com se partany a bon senyor e a Rey nouell. E aci han fi totes aquelles rahons que sic son recomptades dels dits senyors en Jaume/e Hanfos Aui/e pare nostres. E tornarem a nostre thema: çoes dels grans fets qui son stats seguits en nostra casa en tot lo temps de nostra vida.

¶ Capitol hon lo predit Rey en Pere torna al Thema. Non nobis domine: sed nomini tuo da gloriam. Car torna parlar dles gestes sues. ço es/primer dela Natiuitat sua: e per que li fo imposat lo nom de Pere: e qui forzen sos padrins: e del loch hon es nat.

E Primerament debim: que nostre pare lo seyor Infant Hanfos conte de Vrgell: qui despuix fon rey apres la mort del senyor rey en Jaume pare seu/ e Aui nostre segons que ja dessus en altra part es tocat: hac vn bell Infant: e aquest hac nom Hnfos: e fon seta gran festa e gran alegria/ en Balaguer/e no visque sino dos anys. E no gayre apres nasquem nos: e fom nats/complits los setmesos que fom engendrats: e nasquem tan feble: e tan exequios que nos pensauen las Madrines: ni aquells qui forzen a la nostra naiença que poguessem viure. E nasquém en Balaguer a .v. dies de Setembre del any de la incarnatio. Mil. cccxix. E son padri nostre mossenyer Hot de Muntcada: e vnclergue appellat Jaume capella de nostra Mare: qui despuis fon rector de Alcala de xiuert. E per ço axi com damunt hauem dit cuydau en se que no fossem nats a dies. E cuytarē nos en la cambra mateira hon fom nats de batejar. E lo dit mossenyer Hot dit: haja nom aquest Infant Pere per tal que mossēyer sanct Pere lo faça viure: e li recapte de deu gratia: que pus haja nō Pere: haja les bones vētures: que hac son Besauilo rey en Pere. E veus la raho per que haguem nom Pere. E aq̄stes paraules nos dit Mossenyer Hot de Muntcada per auant. E fom nats en la Casabaixa del Castell de Balaguer: qui es al cap del gran Palau. E incontinēt hagueren nos Dides: e alletaren nos: axi que en menys de vn Anyl nos encombriren set dides.

Capitol del matrimoni fet del Infant en Jaume Primogenit del Rey en Jaume ab la Infanta dona elionor filla del rey de Castella: e dela renunciacio feta per lo dit infant en Jaume del dret de Primogenitura. E del passatge fet per lo rey Hanfos stant Infant a la Illa de Sardenya. E dela forma que fon jurat en rey de Aragon lo Infant en Pere fill del predit rey Hanfos. E dela mort dela reyna dona Theresa mare del predit infant en Pere.

Qatsia que en lo proces quis segueix en lo present libre sien contengudes algunes coses deles quals ja dessus es largament feta menció. Empero per continuar lo temps seguent son hi tocades algunes coses de aquelles que ja dessus son declarades/no per via de scriptura: mas per algūa superfluitat que es hagu-

da continuar en lo present proces. Lo qual non deu esser viciat si algunar ahobie es recōptada altra vegada. Car es se set per continuatio de scriptura del present Proces: e trobarsan cascuna cōtinuada en la sua veritat. En lo qual temps dela nostra natiuitat lo dit senyor Rey Hanfos pare nostre era infant: e cōte de Vrgell segons q̄ dessus es dit. El Infant en Jaume frare seu: e boncle nostre era primogenit del senyor rey en Jaume: e per dret de primogenitura deuia succebir en lo reame de Arago e vsaua: com a primogenit: e general procurador per tots los regnes: e terres: e per tractamēts de matrimoni deuia pēdre per muller la Infanta dona Elionor filla del rey en Ferrādo de Castella. La qual per tēps quis segui fo muller del rey Hanfos pare nostre. E com lo matrimoni se degues solēnizar en faç d'Esglesia entre lo dit Infant en Jaume: e la dita Infanta de Castella/en la vila de Gandea: en la qual fo personalmēt lo dit senyor en Jaume Aui nostre: e Missatgers solēnes del rey de Castella. E encara a molts: e diuersos prelats/ e Barons: cauallers: e Missatgers de ciutats/e viles notables de regnes nostres lo dit matrimoni fo complidament acabat en faç de esglesia/ axi com era stat promes per lo dit senyor rey en Jaume: q̄ res nō falli: si no en aytant: com lo dit Infant en Jaume no volch q̄ lo dit matrimoni fos per carnal copula cōsumat: tans alli mateix fetes: e complides totes aquelles coses q̄ promeses eren stades per lo dit senyor rey en Jaume al dit rey de Castella: renūcia de fet als dits regnes de Arago d'Valencia de Sardenya: e de Corsega: e al Cōtat de Barcelona. E a tots drets q̄ hagues per dret d'primogenitura. E aqui encontinēt pres lo habit d'l orde del Hospital vulgarment dit dels Templers. Lo qual orde d'ma del Castella de Amposta frare Sancho Dozos. Jatsia que ell demanas lhabit dels frares d'Mūtesa. Mas lo dit senyor rey en Jaume Aui nostre: veēt q̄ aquell habit hauia spay de vn any a ser professio: e q̄ sen pogues penedir. E siu faes fora gran scādol del regne: volch q̄ prengues el habit d'l horde del hospital. Per tal com lo dia quels frares los reben sesan professos: e no sen poden de alli auant penedir. Mas per ço com tātost reebut el habit del hospital/leixa aquell: e reebe lo dit habit de Muntesa/com a fer aço jā hauia obtenguda lo dit senyor rey nostre Aui bulla del Papa. E encontinēt nostre pare succebi en lo dret dela primogenitura/ e per la dita renunciacio fon rey d'Arago/e nos axi mateix Rey per aquella raho mateira com si la dita renunciacio no fos/lo dit pare nostre fora romas en titol de Infant/e Comte de Vrgell. E apres lo dit senyor rey en Jaume visque algun temps: e lo dit senyor rey Hanfos pare nostre/per ordinacio: e manamēt de son pare passa en la Illa de Sardenya ab grānauili: e ab grā gent de Cauall/e d'peu/e feu la Conq̄sta del regne de Sardenya/ en .xvi. mesos quey stech. E tornāt dela dita Conquesta/pres terra en Barcelona/lo primer dia de Agost del any de nostre senyor. Mil. ccc. xxiij. Hon era lo dit senyor Rey en Jaume. E apres lo dit nostre pare pare stant Infant/ana per los seus realmes/e terres/e fon li seta gran honor per tots los lochs hon entraua/e per fer li major honor/e per esguart dela conquesta q̄ nouellamēt hauia feta les gents de cascun loch exien li a carrera ab armes: e dan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

çant segons q̃ la gent de cascũ loch era a la cosa pus sufficient. E apres poch de temps lo senyor rey nostre pare ladenchs Infant a instigacio dela senyora Infanta nostra mare: suplica al senyor Rey en Jaume pare seu quenos fossem jurats per senyor en lo Regne de Arago apres dies lurs. E en aço la senyora infanta nostra mare instauaab la Reyna madona Elichsen muller del dit senyor rey en Jaume/ que aço se degues cõplir/e venir a acabamẽt. La qual nos hiso bona: e finalmẽt vẽch a acabamẽt. E aço atorgat lo dit senyor rey en Jaume mana Corts en Arago/e en aquelles corts ò mana q̃ nos fossem jurats per primogenit segons q̃ damunt hauem dit. E en atorgar aço cõtrastant hi lo infant en Pere Comte de Ribagorça/e mossenyer Eximenez Cornell Senyor de Alfaiari. E finalment ne Ximenez Cornell atorga ho/per cocõ la infanta nostra mare li promes: q̃ li seria dada la gouernacio de Arago/e axis seu/pero a poch de temps so li tolta. E encõtinẽt lo dit infant en Pere sen ana/e nons jura/perço com si donaua dret per primogenitura/com si morts lo dit senyor rey nostre pare a ell peruenia la primogenitura. Mas apres vn any lo senyor nostre pare tractãt lo dit seyor Rey en Jaume feua nos jurar per lo dit infant en Pere per primogenit. E apres poch temps la senyora infanta dona Theresa mare nostra fina sos dies en la ciutat de çaragoça/pò mori de part en lo. xxiiij. dia de Octobre del any ò nostre senyor deu. Mil. ccc. xxxvij. E fen soterrada en lo monastir ò els Frares menors de çaragoça/en lo segõ dia de Nouẽbre apres seguent/que es la commemoratio dels Defuncts. Lo Senyor Rey en Jaume Aui nostre/qui era fort vell/fina sos dies en la Ciutat de Barcelona.

¶ Capitol tractant encara de la coronacio del rey Alfonso: e cõvengue a la sepultura del Rey en Jaume pare seu/e del ques acostumat fer en la noua successio/e del matrimoni q̃ feu lo predit rey Alfonso ab la infanta de Castella dona Elionor.

Apres mort del dit senyor rey en Jaume lo dit seyor rey pare nostre sucebi en lo realme ò Arago/e vẽch sen encõtinẽt de çaragoça/ honera a Barcelona per esser a la sepultura de son pare/qui fon soterrat en lo monastir de sanctes Creus. E vens hon jau honorablement/e encontinent feta la dita sepultura/ tornalsen del dit monastir a Barcelona/e seu als Catalans ço q̃ fer los deuia: com a senyor nouell. E apres dells sagraments de fceltat/e homenatge de tots los feus ò Catalunya: e aps pocs dies anassen en Arago/e feu axi mateix als Aragonesos. ço q̃ fer los deuia/axi com a nouell senyor. E fon coronat rey com es dessus expressat en la ciutat ò çaragoça/e en la eglesia de sanct Saluador/axi com es acostumat pus honradament que algu de sos predecessors. E feu cauallers nouells. xviij. richs Homens de sa senyoria/e fo lo primer don Jaume de Exerica/e lo segõ fo lo fill del jutge de Arborea appellat Pere/e deyen li domicello per ço com lo pare era viu/e aquells Barons faerẽ tãts Cauallers nouells q̃ foren en nõbre clxxx. En lo seguent mes de Febrer del any de la incarnatio de nostre senyor deu. Mil. cccxxviij. lo dit pare nostre pres per muller en la Ciutat de Terraçona la infanta ò Castella dona Elionor/de que dessus es feta

mencio. Car fo Sposada del Infant en Jaume qui renũcia al dret de Primogenitura germa nostre. E encontinent partint de Tarraçona fet lo dit Matrimoni: vencheen a çaragoça/e despuix auallassen en lo regne de Valencia: hon stech continuament tro en lo mes de Desembre apres seguent: e alli la dita reyna hac el Infant en Ferrando. E encontinent la dita Reyna Madastre nostra ab aquells qui ley consellauen tracta moltes e diuersesper secucions nostres: segons ques segueix.

¶ Capitol deles donations fetes al Infant don Ferrando fill del Rey Alfonso: e de dona Elionor de Castella en preiudici del Infant en Pere primogenit.

Primeramẽt la dita reyna ab Consell de Dona Sancha de Velasco/qui era Mauia sua: e era dona: que sabia molt en lo Consell de nostre pare: e de Mossenyer Ramon Cornell: e de Mossenyer Gonçalbo Garcia: e de algũs altres: quis forçauen a complaure a la dita Reyna. E encara en Bernat de Serria aquison acommanat lo Infant don Ferrando: tractaren e metteren en obra. E encara se feu de fet: quel dit Infant fo heretat dela Ciutat de Tortosa per donacio perpetual que liu son feta. E son li donat Titol de Marques. E afer aquesta Donacio: dona fauor lo Infant en Joan Moncle nostre: qui era Patriarcha de Alexandria: e Archabisbe de Tarragona: e la Ciutat de Tortosa defes tant com poch: que no fos separada dela Casa de Arago. E finalment per grans Spaordimẽts que foren fets al Noble dela dita Ciutat de Tortosa: e per corrupcio de alguns majorals/e Regidors de aquella: quen prengueren dons/e seruey consentiren ala dita donacio. E prengueren lo dit Infant per senyor natural: e de alli auant senyoreia la dita Ciutat tro al dia dela sua mort. E apres lo dit senyor Rey pare nostre feu Donacio al dit Infant don Ferrando de la vila de Alicant: e de la Vall Delda: e de Nouella: e de Oriola/e de Guadamar: qui son en Regne de Murcia en preuey o prejudici propri nostre: qui hauien les rendes dela dita Vall per Donacio del senyor Rey nostre pare ala prouisio de nostre menjar: e dels òla nostra casa: e dela ciutat de Albarrazi ab totes ses Aldees.

¶ Capitol dels homenatges prestats al Infant don Ferrando: per causa òl es predites donacions.

E Fetes les dites Donacions de tots los predits lochs/qui son claus ò tots nostres Realmes: lo dit senyor nostre pare per aquelles maneres quels parech seu fer Sagrament: e Homenatge a tots los Barons de tots los Regnes de ajudar e mantenir lo dit Infant en Ferrando en les donacions dessus dites. E tots hi firmaren: saluat mossenyer Not de Muncada: qui per Prechs ni per menaces consentir noy volch veent que alloera en gran Preiudici nostre: qui esperauem esser Rey apres la mort del senyor Rey nostre pare: axi com per la gracia de Deu som stats.

¶ Capitol dela perpetual donacio: atorgada per lo Rey Alfonso/per prechs dela reyna elionor al

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infant en Ferrando deles viles de Xatiua ara Ciutat/de Alzazira: de Muruedre de Maella/ò Burriana e de Castello. E cō los predits lochs noy volguer en cōsentir/ans recorregueren ala Ciutat de Valencia: quils ajuda de tal modo: q̄ la predita donacio no pogue hauer loch.

Afetes aquestes coses apres algū temps lo dit senyor rey nostre pare a gran inductio dela dita reyna: e altres dessus dits atorga de fer donacio perpetual al dit Infant en Ferrādo deles viles de Xatiua que ara es ciutat/de Algezira/de Muruedre/de Maella/de Burriana/e de Castello/ e per tots los dits lochs tramessos missatgers specials indubint la gent dels dits lochs que jurassen per senyor llur lo dit Infant. E en aço no prengueren paciencia los dits lochs: ne ho volguerē atorgar ne consentir ans hi hac Alguns lochs qui volguerē allapidar los Missatgers. E de aço hagueren recorrimēt ala ciutat de Valencia/quels ne ajudas/ com en altra manera se tenien tots per perduts. E com lo dit senyor rey nostre pare vee quels dits lochs en aço consentir no volie ēs forças quen faes fer a ma dela ciutat: e aço proposa lo dit senyor nostre pare ala di Ciutat/e retengueren se acord. E llur acort fo ay tal: que nou faessen. Car siu fabien llurs Priuilegis ne valrien menys/e ro manguerē traydors: e que seria perdicio/e destructio llur. E tengueren ne molts: e diuersos Concells en la casa dela confraria de sanct Jaume. E apres fina la cort llur/e ordenaren que tota la Ciutat estigues apparellada a les armes: e que la gent fos partida per deenes/e Centenars/e Millers: e al primer Hom quel dit senyor Rey forças per preso: o per mort si consentir no volien ala dita donacio/que tantost hun hom/qui per ordinacio llur staua ala porta dela cambra del dit senyor. E altre al cap dela Scala: e altre al Portal/e altre al pont/ e altres en les Cases de Muntesa: e altre ala Carneceria noua. E altre ala porta dela Seu. E altre en lo Campanil: mettessen Sengles Scrits/e al cop repicassen les Campanes/e hisques tota la Gent dela Ciutat/e anassen a cascuna posada dels Consellers del dit senyor. Mil homens: e quels aueiessen ab totes llurs Companyies: e tota la altra gent dela Ciutat anassen al real del senyor Rey/ e que mozis tota persona que si atrobas de casa del dit senyor: sino tant solament lo senyor Rey: e la Reyna: e lo Infant don Ferrando. E haut aquest Acord/e Consell/hac ni algu dells/qui digueren/qui ho diria aço/e en Guillerm de Vinatea: qui era hom es forçat e hom assenyalat en la Ciutat dix. Ai nem que pus que son fetes les ordinacions yo me aueturare de dir que noy planyer ela mia vida/e sim mata lo Senyor Rey / mozre per Lealtat/e axi puix que yo me aueutur de dir ho beus podets vosaltres aueturar de anar hi. E axi feu quey anaren lo dit en Guillerm de Vinatea/e los Jurats e Consellers/e com foren dauant lo senyor Rey nostre pare e la Reyna nostra Madastre/e tot llur Consell e Prelats/ e Sauis/e Caualers: e altres Barons e richs homens de sa cort/ en Guillerm de Vinatea proposa e dix que molt se marauellaua del senyor Rey nostre pare/e axi mateix de tot son Consell/que ay tals Donacions facs/ne consentis com hauia. Car allo no volia al re dir/sino tolre les Priuilegis/ e separar lo

regne de Valencia dela corona de Arago. Car separats les Viles/e lochs tant appropriats com aq̄lls eren dela ciutat de Valēcia/Valencia no seria res: per que ells no consentien en les dites donacions/ans hi contradirien: e ques marauellauen fort dell/e de son consell que en tal punct los posassen dauant. Car posauen los en punct de esser traydors: e altre senyor noy mudariem si a mi senyor sabiets tolre lo cap del coll: ne sin sabiets a tots matar/ mas certific vos senyor q̄ si nos mozim q̄ no escapara algu de aquests qui son aci q̄ no muyren tots a tall de spasa/ sino vos senyor/e la reyna el Infant don Ferrādo. E hoint aq̄stes paraules lo senyor rey nostre pare dix ala reyna/ha reyna aço voliets vos hoyr/e ella tota ayrada plorāt dix. Senyor no cōsentiria el rey don Alfonso de Castilla hermano nuestro q̄ el no los degollasse todos. E lo senyor rey respos. Reyna reyna el nre poble es franch/e no es ari subjugat com es lo poble ò Castella. Car ells tenen a nos com a Senyor/e nos a ells com a bons Vassalls/e companyōs. E stant sen aquestes paraules e departiment / leuas lo senyor rey e tots los altres del Consell que no si feu al re pus. Pero los dela Ciutat no faerē ells aquell consell tant secret que non sentis lo senyor rey e la reyna/e los altres de son Consell: e per dubre de mozir: axi cōerē bons en consellar ques fessen les dites donations tractaren/e sesforçaren ques reuocas tot/ e axis feu. E lo senyor rey ho feu durament. Car volguera que tots aquells qui aço consellauen/ fossen castigats be per lo mal consell que li dauen: qui era destructio/ e perdicio del dit regne de Valencia/e per conseguent dela corona de Arago.

Capitol dela charta que los bons Consellers faeren ser per lo rey Alfonso ab jurament que de. x. anys no faria Donacio alguna perpetual sino a sos fills.

Es cert/que ans quel matrimoni del senyor rey nostre pare se faes ab la dita Infanta de Castella lo cōsell de nostre pare/e tots los seus pobles se pensauē que per aquel matrimoni peruengues ala casa de Arago/e a tots sos regnes gran profit: pensant que la casa de Castella seria vnida de gran amor ala casa de Arago. Axi que mals ne guerres de aq̄ll regne nos seguirien ab los nostres. E tantost quel dit Matrimoni fon fet: e hague Hom vist lo mouiment dela dita reyna/e de dona Sancha e deles altres qui la consellauen aquells bons Consellers qui amauen la nostra Honor: perço com la dita reyna analaueia com heretaria ses Infants quāt quels hagues. E strenyeren se fort ab lo senyor Rey nostre pare/e supplicaren/e li consellaren que faes Charta axi com de fet la feu. En que prometia / e jurauia q̄ de Deu Anys ladonchs primer vinents ell no faria Donacio alguna perpetual sino als fills seus: dela q̄l charta la dita reyna hac sentiment tant noc era fet secret. Per la qual rabo se seguiré molts/e diuerses enfrontes / los quals serien lonchs de recomptar. Empero les dites donacions se faeren al dit Infant en Ferrando per la manera dessus declarada/no contrastants qualseuol Priuilegis e Contraris a fer aquelles.

Capitol dela inquisicio e persecucio feta per la reyna dona eliono cōtra aq̄lls officials del rey don Alfonso marit seu/e cōtra tots altres q̄ fossē parcials a son fillastre en Pere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EApres de aço lo senyor Rey nostre pare anassé a Tarragona: e la Reyna punya a perseguir nostres Officials/e tots aquels qui vellauen en la honor/e be nostre. En especial donaren comiat a mossenyer Miquel Perez çabata: qui era hom molt amat per lo senyor Rey nostre Pare/e a Mossenyer Garcia de Loriç: qui era Thesorer. E partiren se del senyor Rey tantost com fo en Barcelona. Car la dita reyna les perseguia: els hauia ja començada de ser inquisiciõs e venguerẽ sen a nos: qui erem en Arago: hon stiguerent tota vegada: e foren defesos.

¶ Capitol dela altra persecucio gran/fetaper la predita Reyna/ no solament contra los Affectats al Primogenit en Pere/mas encara contra ell e lo Infant en Jaume filastres seus. E dela Sentencia de mort donada contra en Lope de Conçut. E com apres dita persecucio cessa.

EEll dit senyor Rey nostre Pare: apres algun temps anassen en Arago: e pujassen a Terol/e hauia citats los dits Miquel Perez çabata: e Mossenyer Garcia de Loriç: e en Lop de Conçut: qui personalment venguessen a ell: e algu noy volch venir/sabent la persecucio dela reyna/sino lo dit Lop de Conçut: qui aconsegui lo senyor Rey en vna Aldea de Terol appellada Codos. E lo dit senyor rey dix li. Lop noy atures. Car la reyna te perseguex/ tornaten/e ell dix/que no hauia fetes/per que degues esser perseguit car en si hauia lealtat e Veritat. E com foren a Terol la dita Reyna ab lo senyor Rey nostre Pare obtench quel feu pendre. E apres alguns dies lo dit senyor Rey deuallassen en lo Regne de Valencia. E alli procebiren contra lo dit Lop/ e lisaeren Turments. E fo li finalment dada sentencia de mort. ço es que fon rocegat/e penjat com se deuia que ell hauia fets fatilleries ala dita reyna que no pogues Infants concebre james. E fet aço lo senyor Rey tremes commissaris en Arago contra los dits mossenyer Miquel Perez çabata/e mossenyer Garcia de Loriç. E encara se esforçaua lo dit senyor /que nos fossem trets de poder de mossenyer Miquel perez senyor de Burrea/ e mes en ma de den Exemen Cornell/senyor del Ferreri. La qual cosa lo Archabisbe de çaragoça/qui hauia nom mossen Pere lopez de Luna (no per dent lo cognom de Luna per esser promogut en Archobisbe) com veya fer lo contrari per los qui son de baraçasa/e no hodeurien fer. E los dits mossenyer Miquel Perez çabata/ e mossenyer Garcia de Loriç deseneren/ e estauen tots pera morir per nostra vida. E per nostra honor e mossenyer Vidal de Vila Nova: Cõmanador de Montalba/ amant nostre be vench a çaragoça/hon era lo Archabisbe de çaragoça per dar li a sentir com lo senyor Rey volia cobrar nos: e nostre frare el Infant en Jaume Comte de Vrgell e trer nos de poder dels dits Archabisbe e Cauallers dient: que si en tot cas nos volia cobrar/que li hoporia vedar/ com de dret null Hom no poria tenir los Fills contra voluntat delpare: ni ò poder menys hopodiẽ cõtrastar. Axi q̃ veessen quin remey porien pendre q̃ no fossẽ liurats nos e nostre frare lo dit Infant al senyor rey nr̃e pare. Car siu erem en continent seriẽ morts no per lo dit senyor nr̃e pare/mas per la Reyna nostra madastre: quins mezinaria pus nos fossem en poder del senyor rey nostre pare. Sobre aço haut Consell los dits Archabisbe comanador: e e Cauallers ordenarẽ que los dits cauallers nos menassen prop la frõtera del regne de França: si tant se fos que per força nos volgues tolre dellur poder. E per ço los dits mossenyer Miquel de Burrea/Miquel perez çabata/e mossenyer Garcia de Loric empararen se de nos: e per fugir a aquella persecucio feren nos anar a Exea: e apres pujam nosen en les Muntanyes de Jaca: a ñ que si el senyor Rey nostre pare continuas çontra nos nens volgues als fer quens en passassem en lo realme de França. Mas lo dit senyor rey cessa: per tal com aquells qui ho tractauen veyen q̃ lurs mals tractaments no hauien loch.

¶ E romãguem de aqui auant sens persecucio: emperono gosauen exir de Arago be que fossem Primogenit: e jurat: e tota la terra de Arago nos amaua: ens volia gran be: e les desplahia fort la Persecucio/ e greuges quens feya nostra Madastre. Axi que algunes vegades nosaltres e alguns de nostre Consell: tremeten al senyor Rey nostre pare/per significar li algunes coses: e aquells qui per nos hi anauen: no li gosauen ne li podien parlar/tant era tengut a prop. Mas lo dit Senyor Rey prenia escusa: que volia anar a Caça/ eariu feya: e axi com era en la Caça en Loch ja amprès: aquell qui per nos li era tremes parlaua ab ell largament dels Affers nostres/ e tornauans tota vegada tal Resposta que nos/ e tot nostre Consell ne stauem molt alegres/e pagats.

¶ Capitol del comiat donat a dona Sancha Auia dela Reyna dona Elionor/ trabent aquella a mal son grat/e dela predita Reyna de tots los Regnes de Arago/ e Valencia: e senyories del senyor Rey.

ECom lo senyor Rey nostre pare hac estat algun temps en lo Regne de Valencia/ja tots los vassalls: e Gents dela terra murmurauen contra dona Sancha. Car no tractaua sino mal. E lo Patriarcha/ e daltres de Consell del dit senyor tractauen/que isques dela terra/o del Regne. E lo predit Patriarcha cõuoca concili a Tarragona als Prelats/e Clergues de sa Prouincia. E lo senyor Rey nostre Pare/el Patriarcha anaren a Tarragona/ e com hi foren tantost fon dada paraula a Dona Sancha: que sen tornas en Castella/ de que la reyna hac gran turbacio. Mas no si poch al refer. E en Ramon cornelí acompanya la fins en Castella. E com foren en la Horta de çaragoça los Hortalans/e altres/qui son appellats Terres tenents/faeren tant de tabustol e de Crits contra la dita Dona Sancha dient. Fora/ fora de Arago la Vella Mala/que no gosa entrar en çaragoça/ans per la part forana passa/e ana al loch de Alago. E com fon fora del Regne aquesta dona Sancha/la Cort romas en Repos/e al senyor Rey nostre Pare es administrat en son consell de Sauis Homens/e de altres Prelats e Cauallers de sa Cort. E de gran Consell foran girats daquen alguns qui tenien en los mals Affers passats.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Capitol dela guerra mogudaper lo rey de Castella contra lo rey de Nauarra lauors tractant matrimoni de vna suafilla ab lo Infant en Pere Primogenit. E com los Nauarros ab Aragonesos lurs valedors foren vençuts per los Castellans.

Algũs dies apres lo rey de Castella moch guerra contra lo Rey de Nauarra: e nos estant Infant per tal com erem en tractament de matrimoni ab la filla del dit Rey de Nauarra. Lo qual apres algun temps vench a perfectio/saem valença al dit rey de Nauarra/e li tremet ẽ en ajuda. D. homens de Cauall dela gent nostra de Arago/ e fo capitan lo dit mossenyer Miquel de Gurrea/e ana ab la dita companyia a Tudela/ e los Castellans per ço com eren quatre milia homens a cauall soberguejaren als Nauarros. Esdeuench sequels Nauarros anaren fornir vn Castell: quies appellat. E perço com lo dit mossenyer Miquel era ja Vom vell/e era malalt/e de aquella malaltia morí alli/que no podia molt traballer/ordenarẽ quel dit mossenyer Miquel Perez çabata hi anas ab. cc. de Cauall dela companyia dels Aragonesos. E aço sabents los Castellans isqueren los al encontre pero lo dit mossenyer Miquel perez çabata no cuydant que tants fossen esperals/ e tant los espera/ que no fo a ell de tornar a tras. E ferireu los Castellans en ells/ finalment que foren presos mossenyer Miquel perez çabata/e alguns altres/e moriren ni dalguns. E ar imateix alguns domestichs nostres.

¶ Capitol dela mort del Rey Alfonso/e fuyta dela reyna Elionor mulier sua/qui per por de son fillastre lo Infant en Pere sen passa tãt secretament cõ pogue en Castella.

Apres aquestes coses lo senyor Rey nostre pare anassen a Barcelona/e aqui stech algun temps administrant com a bon senyor sos regnes. Mas per accident dela malaltia/com sos Hydropich agreuia li la Malaltia. E fina sos dies en Barcelona en lo. xxvij. dia ner del Any dela incarnacio de nostre senyor Deu. Mil. trecẽts trenta e cinch. E de dos mesos abans quel dit senyor e Rey nostre pare finas la reyna nostra Madastre dubtant se dels mals quès hauia procurats/e veent que nos deuiem succehir en esser Rey de Arago/e que no fos mal menada irques del Regne de Arago/e anassen en Castella. Empero com nos/e nostre Consell ho sentim. Car ella ho sen com pus secretament poch/ prouehim al pas deles Barques de Ebroper embargar son cami. E com hi foren trobaren que ella son ja passada/e exida del regne. E en aço dona fauor don Pedro de Exerica/qui la acompanya/e sen ana ab ella en Castella. La qual cosa fo gran damnatge del Regne de Arago/com si la reyna/e sos Fills no fossen exits nos seguiren tants de mals/com faeren ala Casa de Arago.

¶ Capitol dela mort den Bernat de serria Alcayt del castell de Xatiua: e del retimẽt fet de aquell per en Bernat de Matero Sots alcayt del dit castell al Infant en Pere lauors Rey de Arago/ per mort del Rey Alfonso pare seu: no contrastant fos donat ala Reyna dona Elionor.

Per tal com ço quis segueix fon do/ e gracia especial que nostre seyor deu feu ans quel dit Senyor Rey nostre pare passas desta vida volem quen sia feta mẽcio en lo prese sent libre. ço es q̃ com lo dit senyor nostre pare hagues donada ala reyna nostra madastre la castell: e la vila de Xatiua ab tota jurediction alta e bara: fon cõmanat lo dit Castel an Bernat de Serria quil tenia com Alcayt/e ere Sots Alcayt en Bernart de Matero. E esdeuench se q̃ viuent lo dit senyor rey nostre pare en Bernat de Serria dessus dit fina sos dies en lo dit Castell de Xatiua: en lo derrer dia de Deembre del any dela incarnacio d̃ nostre senyor Deu. Mil. ccc xxxv. Axi que lo senyor rey nostre pare: no visq̃ apres del dit Bernart de Serria sino vint e cinch dies. E estant lo dit en Bernat de Serria ala mort en lo dit castell de Xatiua lo dit en Bernat de Matero Sots alcayt seu dix li tres vegades altament. Senyer en Bernart si Deus fases volũtats de vos aqui manats que do lo castell. E lo dit Bernat de Serria li respos al rey per tres vegades. E dit aço ell trãspassas de aquesta present vida/ e com fo mort lo dit Sots alcayt venia al senyor Rey nostre pare per retre li lo castell. E com fo a Tortosa ell sabe quel senyor rey nostre pare era mort/ e oyda la sua mort encontinent gira/e tornassen a Valenciate com fo en Valencia ell feu ajustar tots sos parents/e amics/ e alguns Sauis/ e demanals de consell que faria ne aqui retria lo Castell de Xatiua/e dix los tot ço que ell hauia dit an Bernart de Serria estãt ala mort. E la resposta que ell li seu/ ço es quel retes al Rey segons que dit es: e tots los dits Parents/e amichs del dit en Bernat de Matero e los Sauis hoint que en Bernat de Serria li dix quel retes al rey que ell era tẽgut de donar lo a nostr qui erem son Rey pus nostre pare era mort. E haut aquest Consell tantost partis de Valencia/e vench sen a nostr qui erem en Arago: e com fo ab nos retens lo Castell. E denconti nent nos lo reebem ab gran plaer/ quen haguem: e aquell cõmanam al dit Bernat de Matero. Jatsia no fos tan honrat hom com eren stats los alcayts de Xatiua. Mas aço fahem: que pas per Gracia: e do de Deu lo hauien haut: e lo dit Bernat de Matero ne era causa cõmanam lo a ell: e per ço hi ofem scriure/ que si lo dit Sots Alcayt en aquell punct no hagues feta aquella demãda an Bernat de Serria lo Castell/ e la vila de Xatiua fora romasa ala dita reyna nostra madastre/ de ques fora gran Dan seguit a tot lo Regne de Valencia. E nos quin hagueren passat cinuig gran/ e affany. Car ja per aquella raho/ los hauia ella fet dar al senyor rey nostre pare/com era quaix en Frontera de Castella.

Aci feneix en tots los fets del dit primer Libre. E comencen los affers del segon Libre/ en ques tracta de molts Affers/quis seguir en despuix que fom mũtats a dignitat Real tro al terç Libre/en q̃ es tractat/en quina manera fo proceit/ e feta per nos execucio contra lo Rey de Mallorques.

Fin del primer Libre.

Universidad de Deusto Biblioteca

Libre segon: hon se tracta dels actes fets per lo rey en Pere/ fill del rey Hanfos

Capitol primer dela mort e sepultura del rey Hanfos: e del loch hon es soterrat.

Sabuda per nos la mort de nostre pare lo rey Hanfos estiguem en acort li yriem a Barcelona per fer soterrar lo cors: e per fer li aquella honor: que bon fill deu fer a son pare. E haguem Consell del honrat pare en Christ Arcabisbe de çaragoça: e daltres prelats: e richs homens: qui eren ab nos en la ciutat de çaragoça/ que nos anassem a Leyda quel testament de nostro pare deya que fos soterrat en Leydate axi q̃ li anassem a fer li honor al soterrar. Per que haud nostre Consell escriuim al Infant en Pere de Ribagorça: e ò Empories Comte: e en Ramon Berẽguer Cõte de Prades honcles nostres: qui erẽ en Barcelona ab altres prelats e richs homens: qui er en aqui ab lo cors de nostre pare: q̃ deguessem apportar lo dit cors ala ciutat de Leyda. E ells respongueren nos q̃ ja lo hauien soterrat al Monastir dels frares menors de Barcelona. Per que nos noy poguem esser. E mori stre pare en la dita ciutat de Barcelona en Dimecres/ a hora de mija nit: tertia vigilia de sanct Paul: q̃ hom cõptaua a. ix. deles Calendas de Febrer: es a. xxiiij. de Janer. Anno domini Millesimo trecentesimo tricesimo quinto.

Capitol segon del dol: e deles Exequies del rey Hanfos fets per lo rey en pere fill primogenit seu.

Gfet per nos lo dit manamẽt/ ordenam que fessem dol dela mort ò nostre pare: e queli faessem dir misses en la Esglesia major de sant Saluador: axi com es acostumat. Per q̃ tantost partim dela Esglesia dels frares menors: hon posauem e ab grã dol segons es acostumat anam ala dita Esglesia de sanct Saluador: e aqui faem cantar misses: e fer sermo: lo qual sermo feu lo nostre confessor frare menor: per nom frare Sancho dayerbe: qui puis fo Bisbe de Terraçona: e en apres Archabisbe de Tarragona. E faem: e retem aquell deute q̃ poguem ala anima ò nostre pare aquell dia. E puis acabat lo dit offici: tornam nos en a la dita casa dels frares menors/ hõ posauem.

Capitol terç deles reuerends egregis/ nobles/ magnifiques/ e hõrades persones: les quals vengueren de Arago/ de Valencia e de Catalunya: a visitar al senyor Rey en Pere tenint lo dol del rey Hanfos pare seu en la Aljafaria ò çaragoça: e com los Catalans lo supplicaren: e requeriren anas a Barcelona: ans de cozonar se en rey per jurar vsatges: e constitucions: axi com era acostumat.

Per tal com los richs homens e algũes gents honrades de ciutats: e de viles de Arago deuiẽ venir a nos: partim nos dela dita casa dels frares menors: e mudam nos ala Aljafaria nostra: e acap de pocs dies venguerẽ dauãt nos los damunt dits Infants: en Pere: en Ramon Berenguer: e lo Archabisbe de Tarragona: e el Bisbe de Barcelona: e Arnau Roger comte de Pallars: Hot de Munca

da: en Ramon de Cardona: en Guillen ò Ceruello: e daltres molts nobles e cauallers de Catalunya. Car ja grã res de aquells de Arago erẽ ja ab nos: es a saber/ lo Archabisbe de çaragoça: el Abat de Muntaragon: en Lop de Luna: en Joan Exemenez de Urrea/ don Exemen Cornell: en Pero Cornell/ en Ramon Cornell fills del dit don Exemenez Cornell: en Joã exemenez ò Urrea fill del dit Joan Exemenez Blasco dalagon: en Joan Exemenez de Urrea germa seu: e molts daltres de Arago. Hey venguer en axi mateix Promẽs ò Barcelona: e Syndichs e Procurados de ciutats: e viles de Catalunya. E supplicaren nos ens requiriren ab chartes publiqs q̃ nos ans quens cozonassem en rey deguessem personalment anar ala Ciutat de Barcelona: e aqui quels jurassem llurs vsatges: e llurs constitucions: e ells quens farien sagrament de feeltat per rahó del comtat de Barcelona: axi com deye que era acostumat en tots los reys passats: antecessors nostres: e sobre aço nos demanam nostre acort.

Capitol quart del Consell donat per los Aragonesos al Rey en Pere que no anas a Barcelona per jurar: ne partis de çaragoça tro que fos cozonat.

Sobre aq̃st acort: nos veents la gran Fadrinesa nostra: e que per nostre cap no podiẽ bonamẽt conexer qual nos era pus profitos. ço es la anada: o la aturada: pensant nos en molts perills: e en molts scandals quis podien esdeuenir en nostra Cozonatio diguem al dit Archabisbe de çaragoça q̃ nos per la poquea de nostres dies: no podiẽ determinar qual car era nos era mellor. ço es lo anar: o lo romanir. E axi quens consellas lo mellor. E llauors haguem de consell per molts dies per nostres consellers entre los quals fõ lo damũt dit Archabisbe ab nostres Consellers/ Cauallers/ e ciutadans ò l dit regne que nos en nengun cas del mõ no anassem a Barcelona: ne partissem de çaragoça: tro quens fossẽ cozonats en rey per moltes rahons e condicions: deles quals no volem parlar. Car serien longues de escriure.

Capitol quint dela Resposta feta per lo Rey en Pere als Catalans de no poder ell anar a Barcelona per jurar: fins fos primer cozonat en rey.

Ailhut lo damunt dit Consell: e acort faem nostra resposta als damunt dits Infants en Pere: e en Ramõ Berenguer: e als richs homens/ cauallers/ e altres honrades persones de ciutats: e de viles de Catalunya q̃ aqui eren vengudes: segons quẽs hauiẽ dat de consell. ço es q̃ en nengun cas del mon: nos no partiriem de çaragoça tro q̃ fossem cozonats en rey. Mas pressa la cozona Real nos yriem a Barcelona/ els fariem ço que deguessem. Encara per aço moltes gracies: e q̃ en nenguna manera altre Consell no pẽdriem. Car aq̃ll enteniẽ quẽs era pus profitos.

Capitol sise: dela replica faerẽ les yllustres persones al rey en Pere de hauer ell hagut mal Consell en fer Statut Nouell: quels altres reys no hauien fet. E tornar en senyrats en Catalunya.

Ea aquest cõsell nos respon guerẽ los dits Infants en Pere: e en Ramon Berẽguer/ e el Archabisbe de Tarragona/ e digueren nos/ q̃ mal

Universidad de Deusto Biblioteca

consell hauien haut/en tant com volíe mudar la manera dels tres reys antecessors nostres. Car nẽgu dells no hauien tal/o semblant cosa assajada perq̃ no paria quey haguessem haut bon acort q̃ faessem statut nouell/e vã hi moltes rabons allegar. Empero nos temẽts nos de molts accidents contraris qui sipozien esdeuenir diguem los q̃ ari voliem q̃ sos:e q̃ no sen deuia al refer. Per q̃ ells yrats/ e fellons partiren se de nos/e tornaren sen en Barcelona. Ari q̃ nengu de Catalunya no romas ab nos/saluãt en Hot de Muncada/e en Ramon de Paralta/e segons que hauem oit retrer alguns hauien ampres q̃ faessen parlamẽt general en Barcelona/mas no vẽch a perfectio per tal com algunes ciutats/e viles de Catalunya/tements que a nos no sabes greu noy volguen comparer.

Capitol set dels Missatgers

del rey Robert de Napols/vẽguts ab dos Astrolechs al rey en Pere/ per veure/e saber en quin signe seria cozonat:e dela relacio per ells feta al Rey Robert/ que ni ell ni altres no faessen ampresa contra lo rey de Arago.

Bans quel dit Senyor rey se cozonas vengueren Missatgers del rey Robert de Napols: los quals Missatgers menaren absi dos Astrolechs dels grãs del mõ. E jatsia los dits missatgers demonstrassen: q̃ venien a visitar lo dit senyor:e saber son bon stat pero es ver q̃ ells venien per veure/e saber en quin signe seria cozonat. E aço/per tal com lo dit rey robert se tenia per fort agreuiat dela casa de Arago: e volia fer contra aq̃lla certa Ampresa. La qual segons q̃ hac de consell dels dits Astrolechs no volia mettre en execucio: tro fins q̃ aquells bagues sabut lo signe/en q̃ lo dit rey de Arago seria cozonat: per la qual cosa los dits missatgers sabut lo dit signe:e vista la Cozonacio: tornaren sen a llur senyor:e feren li relacio deles dites coses. E en cõclusio los dits Astrolechs li consellaren que per nengũ partit del mõ a tort no adret nos prengues ab lo dit rey de Arago. Car la sua natiuitat/e cozonacio era feta en tal signe que de tots quants hauien que ser ab ell/se honraria. Per que lo dit rey Robert se tench per dit ò no hauer guerra ni debat james ab lo dit rey de Arago. Ans com mozi mana expressament a sa Neta que romas hereua del regne que per negũ partit del mõ no hagues debat/ni questio james ab lo rey de Arago.

Capitol.viij. com lo rey en Pere recebe de casa sua los bons Officials:e Curials: qui solien esser de son pare lo rey Hanfos:e donãt los officis. E com lo rey stãt vedat nos pogue cozonar fins son absolt.

Stants nos en la dita ciutat de çaragoça vengueren a nos tots/o la major partida de aquells Officials/e curials de nostre pare/ per tal quels reebessem de casa: o quels faessem qualque be. E nos veem que aço era justa cosa/e rabonable haguem hi nostre acort. E prenguem de Casa aquells que veem quens eren bons/als altres prouehim de officis de nostres regnes: e de Catalunya: els donam violaris. E aço son en quaresma/e nos deuiem nos cozonar ala Pascha Florida: e nou poguem fer. Car nos erem vedats e ja hauiẽ tremes vn Correu a papa Benet.xj. que el q̃ donas poder al

Archabisbe de çaragoça quens absolues:e aquesta letra no poch esser al dia ordenat ala nostra cozonacio per que nos haguem allongar la nostra cozonacio vuyt dies. Ari q̃ nos som cozonat per Rey lo Diumenge apres Pascha/ en lany de nostre senyor. Mil trecents trenta esis.

Capitol.ix. dela cozonatio: honres:e solennitats de aquella fetes al Rey en Pere/e deles persones quil acompanyaren ala cozonatio.

Lo Dissapte seguẽt que fo apres la dita festa de Pascha nos no som apparellats de rebre nostra Cozonacio tro en Landema seguent q̃ deuia esser diumenge. Per q̃ lo dit dissapte en vers hora de vespres partim dela Aljafaria nostra: qui es en çaragoça: ari com dit es:e anãs ala esglesia de sanct Saluador:e anarem ab nos. Los quals eren aqui presents: es a saber lo hõrat pare en Christ en Pere Archabisbe ò çaragoça: e lo bisbe de Leyda: e lo bisbe ò sancta Justa: e lo bisbe de Terraçona: lo Abbat ò Mũt Arago: en Hot de Mũcada: en Joã Exemenez de Urrea: don Exemen Cornell: en Blascodalago: en Ramon de Peralta: en Joan Exemenez de Urrea fill den Joan Exemenez de Urrea. Pero Cornell: Ramon Cornell: Thomas Cornell fill den Exemenez Cornell. E ab molt gran honrament quins son fet per tots los damunt dits:e per tota la ciutat de çaragoça. E entrarem nos en la dita esglesia ò sanct Saluador/e acostã nos al altar:e aqui sem primerament reuerencia a nostre senyor Jesu Christ:e ala benauyrada mare sua dela honor q̃ nos hauia fet a tro aquell dia. E ab grã deuocio diguem aquelles oracions q̃ nostre senyor Deu nos ha meses en nostre cor ab tota aquella humilitat q̃ ferpoguem. E nos estants en aquella oracio fom requests per nostres vassalls damunt dits que reposassem:e q̃ dormissẽ en la Sacrestia: hon nos hauien fet lit/per tal q̃ mils en Landema poguessẽ complir la Festa ab grã alegria. E nos veẽts quels dits vassalls nostres nos consellauen be/ per la tẽdrea dany s qui era en nos/ volguẽ lo creure/e reposã ari aquella nit entro en lẽdema en hora dalba. Empero tota aq̃lla nit nostres vassalls ab grans alegries/cants:e deports passaren tota aquella nit. E lendema mati q̃ fon diumẽge nos som apparellats hora del sol exit ab nostra Dalmatica:e ab aquell arreament/quis pertany a rey pendre coronacio. E començaren se de vestir:es asaber/ los honrats Archabisbe de çaragoça:e lo bisbe de Leyda/lo bisbe de Terraçona:e lo bisbe ò sancta Justa: q̃ es en Sardenya: e lo Abbat de Munt Arago. E apres molts Prior:e Canonges:e Homens religiosos:e no stiguem encara en la dita Sacrestia tro q̃ fo hora que lo officis se començas. E quant lo officis se dech començar/ vench nos lo Archabisbe: e dix nos ens prega q̃ ell nos posas la çozona al cap dauãt tot lo poble: allegant rabons algunes donãt nos q̃ ariss deuia fer. Sobre aço en Hot de Muncada tan sola mẽt respos li per nos/e dix q̃ nou deuia fer. Car ser a prejudici dela cozona q̃ nos fossem cozonats per ma de prelats. E nos atorgam ço q̃ en Hot de Muncada dix: empero nenguns de nostres Consellers noy contrastaran/e aço que dix lo Archabisbe ans ho atorgauen. E ari mateix los Prohomens dela ciutat de çaragoça:e nos veẽts aço fom fort torbats

Universidad de Deusto
Biblioteca

en nostre coz: e nosabiem quens hi
responguessem. Mas empero nos
responguem que nos mateix nos vo
liem posar la cozona. E quant lo Ar
chabis beveu q̃ nos no voliem atoz
gar/e laguias lo ofici tant com po
gue/ab grã pruxuol /vans pregar
que aldemenys nos plagues cõsen
tir quens adobas la Cozona com se
riem dauant el altar de sanct Salua
doz: dauant tot lo poble/ e nos la
uozs veem nos en tan gran perill.
ço es per lo dia: quins era lo pus
honrat q̃ nullaltre que nos esperas
sen en aquest setgle: e q̃ aquell que
teniem per pare: quãt en aquest mõ
nos digues ay tals paraules en hon
rar la sua esglesia /e son Archabis
bat en grandetriment e subjugacio
de nostre regne: e consellant nos en
cara los damunt dits prohomens
de çaragoça: e Consellers nostres:
queu consentissẽ. Nos emperocone
rents lo contrari/fom tozbats fort
ment dins nostre coz. E sibens erẽ
de pochs dies: tantost haguẽ acort
entre nos mateix q̃ ley atozgassem.
Mas emperoq̃ non faessen res: per
ço era jaçgrã dia. E lo dit offici: efe
sta quis poguera laguiar/ per tal cõ
per ma del dit Archabisbe/ qui era
jarecestit hauem apendre nostra be
nedictio. E tantost fet lo dit atozga
ment: nos isquem dela sacrestia ab
los damunt dits prelats/richs ho
mens/cauallers/e altres persones
hourades: qui eren dins ab nos.
E acostam nos al altar per rebreab
deuocio nostra cozonatio. E nos di
guem liq̃ prou bastaua: e q̃ nons ado
bas nes tocas nostra cozona: q̃ nos
lens adobariem. E axi nolin donã
licẽcia: dela qual cosa ell fo molt mo
gut: e nõ gosa fer res apares: e dix
la Missa be: e solemnement: e com
plida: e tot son Offici: e aqui los ju
ram los llurs Furs/ e ozdenament
del regne de Arago. Segons ques
pertany defer.

¶ Capitol. x. dela gran festa:
dita Missa: feta per la dita cozonatio
del senyoz rey en Pere per los Ara
gonesos.

Dita la missa dessus dita/
e tot lo offici fet/ e complit
be: e bastantment/nos fom
reebuts a aqui en palmes
per nostres vassalls dins la dita es
glesia: e caualcats en nostre cauall:
qui era aqui van nos mettre en no
stra mãdreta lo Sceptrum: qui era
molt bell de vna rica vergadoz: e en
la ma sinestra vn pom de oz. E van
posar entozn del dit cauall: çoes de
cada part sengles cadenes longues
de argent per destrar nos: axi com
era acostumat. E van pendre les re
gnes de nostre cauall los richs ho
mens de Arago: e anauen pus pres
denos: apres los prohomens de ça
ragoça. Apres las ciutats e viles de
Arago: e com Mariano/e Joan son
frare germans del Jutge de Arbo
rea/volguessen tenir llurs mans en
les dites regnes: los richs homés
de Arago vannos dir q̃ en les dites
regnes no auiẽ de tocar sino ells: e
les ciutats e viles de Arago. E nos
responguem los: quels hi lexassen te
nir/o pendre q̃ bons sabia quey ten
guessen per tal com erẽ nobles per
sones/e notables/e tãtost jaquirẽ los
hi tenir/e noy cõtrastarẽ. E en les ca
denes se van pendre per destrar p ro
homens de çaragoça: e del regne de
Arago de vna part/e los prohomés
dl regne de Valẽcia dela altra ab al
guns de altres de Catalunya: que
aqui eren venguts per rabo de no
stra festa. E axi partim de aquẽ molt
honradament/e ab gran solẽnitat/
e ab gran festa de Bozna doz: e de
Taules redones/e deballs quis fa

bien en diuersos lochs dela ciutat
e tozna mnosen ala Aljafaria.

Capitol. xj. dela grã festa que
feu lo senyoz Rey als Aragoneses:
e a altres quil acompanyaren: ve
nints dela festa dela sua Cozonacio
ala Aljafaria de çaragoça. Hon los
feu tots dinar: e quãts hi venguerẽ.

Com fon entrats dins la
Aljafaria q̃ era encortina
da e Empaliada dalt/e de
bair de molts richs drapts
de oz/e de seda/e daltres. E les tau
les foren appareilades e meses: po
sam nos a mãjar ab tots los damũt
dits/ Infant en Jaume nostre fra
re. Prelats: richs homens: Caua
llers/e altres. E aqui stiguẽ ab grãs
cants e melodies de diuersos Jut
glars de nostra terra: e de diuerses
parts. E foren ozdenats a seruir a
la nostra taula aquell dia: es a saber
lo Infant don Jaume frare nostre:
que aquell dia nos calça los Espe
rons: en Lop de Luna: q̃ fos Ma
jozdhom: en Joã exemenez de Ar
rea: quens porta la Spasa dauant:
en Pedro de Luna: en Pero Coz
nell: que la cõpanyassen: en Gonçal
bo diez de Arenos: quens portas
nostres armes/en Ramon de Per
altate Nato de foces quel acõpanyas
sen: Joan Ferrãdez de Luna quẽs
apportas les viandes/Alfonso de lo
ria/o de Xerica: quẽs donas del vi.
Perico de Muncada quens seruis
de Pitxer Gombau de Tramacet
quens seruis dels Bacins. Blasco
dalago: quens tallas dels Coltels
dauant: en Phelip de Castre/quẽs
seruis de Ventall. E tots aquests
richs homens foren en special deputats aquell dia a fer nos lo dit serui
ce: e part los damunt dits ozdona
ments ne hauien fets fer de altres
aquell dia q̃ quant es ara no fan: a
proposit. E aquell dia e los dos se
guents tenguem casa a tot hom qui
volgues menjar /e segons que fom
certificats per Scriva der acio/cal
tres Officials nostres/menjaren hi
lo primer dia mes de deu milia per
sones.

¶ Capitol. xij. dela inobedien
cia feta per los Catalans als Offi
cials del senyoz rey nouament oz de
nats als officis de Catalunya. E de
la excusacio per los Catalans feta:
als quals lo senyoz rey perdona.

Tẽgud a la dita festa be:
e solẽnement/axi com es
acostumat: nos estants
en la dita ciutat de ça
ragoça tramettem nostres officials
que hauiem ozdenats nouellament
als officis ò Catalunya ab les char
tes: quels faem segons ques acostu
mat: en alguns lochs nols volguerẽ
obeir: per tal com deyẽ que ans ha
uiem esser comte que rey: e que nols
hauiem jurats llurs priuilegis: e co
stums: e axi que nons eran tenguts
obeir ne obseruar nostres Mana
ments. E nos altra vegada tramet
tem hi les chartes molt expresses ab
fort grãreprehensio: e tements nza
indignacio: obeirẽ nostres officials
axi com eren Veguers: e Batles: e
Sotsveguers/e sotsbatles: e altres
officials. Apres daço venguer en da
uant nos en la Ciutat de çaragoça
prohomens de Barcelona: de Ley
da/e de Gerona/e daltres ciutats e
viles ò Catalunya e excusarẽ se fort
mẽt dauãt nos ens supplicarẽ q̃ si en
res hauiẽ errat/quels perdonassem.
E ar deyen que ço que fet hauien fa
bien e hauien fet a profit nostre. E
per tal que nos anassem a Barcelo
na/e lauozs enteniem quens deyen
rabo e perdonam los.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Capitol. xiii. deles suplicaciõs/e requestes fetes al senyor rey de part de Catalans/e Valecians: de prestar lo jurament/ e confirmar llurs libertats: e dela reposta de jurar/ e confirmar primer en Leyda que en altra ciutat.

APres aquestes coses los prohomens de Valecia e Syndics/e Procuradors de tot lo regne supplicaren nos: ens requirir en ab charta publica q̃ fos nostra merce q̃ pus hauiem rebuda la Corona q̃ deguessem anar a Valecia. Car segons llurs Priuilegis a ells atorgats per nostres predecessors/ segons q̃ deyen dins. xxx. dies primer vinents deuiem esser personalment en la dita ciutat de Valencia. E nos sobre aço volguẽ hauer nr̃e acort. Axi mateix los consellers: prohomens/e Syndics de Barcelona de Leyda: e de Gerona: e deles altres Ciutats/e viles de Catalunya supplicaren a nos ab grã humilitat/ quens plagues q̃ anassem a Barcelona: e quels confirmassem llurs vsatges/e Constitucions: e que ells faessen a nos coq̃ deguessen. E aquesta supplicacio o requesta nos faerẽ ab charta publica/a excusacio dells e de llurs priuilegis. E nos volguẽ hauer sobre aço nostre acort: e haut aquell los diguem quels respõdriẽ breument. Sobre aq̃sts dos acorts de anar a Valencia: o a Barcelona estiguem per alguns dies. E finalment fons axi aconsellat q̃ prouehissem a tot en guisa q̃ cascu ne fos pagat: e q̃ partissem alegres: e pagats dauãt nos. Es a saber quels atorgassem q̃ nos yziem: partent de çaragoça primerament a Leyda: e aqui hagues Procuradors: e Syndics bastãts deles dites ciutats e viles de Catalunya: e quey fossen prelats: e richs homens: e Cauallers. E nos aquiser lo hiem çoque deguessem/e ells axi mateix a nos. E puix partẽt de Leyda q̃ anassem a Valencia: e q̃ regone guesse nostre regne en quinstament era: per tal com hi hauiem molt a fer. E axi nos tenguem nos per ben aconsellats: e publica nostra resposta: a aquells d̃ Catalunya e de Valencia.

¶ Capitol. xiiij. del replicat fet per part de Barcelona: q̃ lo senyor rey era tengut primer jurar/ e confermar en Barcelona q̃ no en Leyda: e dela resposta de Leyda. E ola determinacio sobre aço feta: e com ans de sa partida tengue Corts als Aragonesos.

LA qual resposta feta e publicada per nos a aquells de Catalunya: e ol regne de Valencia plãch molt a alcuns/ saluãt als prohomens de Barcelona quis diguẽ ren tantost q̃ Barcelona era cap de Catalunya: e q̃ aqui eren tostemps acustumat de jurar/e de confermar los dits vsatges e Constitucions. E que si en altre cas ho sabiem quella dita Ciutat de Barcelona ne seria fort injuriada: e priuada de son Priuilegi. E q̃ fos nostra merce q̃ en tot cas deguessem anar a Barcelona. E daço protestaren los dits prohomens de Barcelona: e feren ne fer Chartes publiques. En aço van respondre prohomens de Leyda: e van dir q̃ nos podiem jurar: e confermar en qual loch de Catalunya a nos fos mils vist los dits vsatges: e que non fariem nẽgu prejudici ala dita ciutat de Barcelona: e q̃ Leyda era en loch cominal al camiq̃ nos teniem de fer de aqui partẽt. E per la raho damũt dita/e daltres

volguem q̃ axis faes/e donam e assignam loch a aquells de Catalunya. ço es a saber a Leyda: e a aquells del regne de Valencia a valencia. E axi fo determinat nostre acort. Empero ans que partissem de çaragoça tinguẽ corts als Aragonesos/ en la qual Cort son lo Archabisbe de çaragoça: e lo bisbe de Osca. Lo Abbat de Muntarago/e Procurador del bisbe de Terraçona. Dels richs homens en Lop de Luna en Joan exemenez de Urrea/en Blasco dalago/Halfonso de Luria Herimen Lornell Joã Xemenez de Urrea Frare den Blasco Dalago: en Gonçalbo diez darenos. La ciutat de çaragoça/de Huesca e de Terraçona e de Jaca/e de Barbastre. La vila de Calatayu/ de Therol/e de Daroca: e daltres viles del dit Regne.

¶ Capitol. xv. dela recepcio feta al senyor Rey en la sua entrada per la ciutat de Leyda: hon en plena Cort fon jurat: e confirma Constitucions: e vsatges segons es acostumat.

EHos despuix a cap de algũs dies partim dela dita ciutat de çaragoça/ e vẽguem nosen Leyda: e cõ entram en la dita ciutat d̃ Leyda fom aqui reebuts ab gran alegria e gran festa e gran honor quins hi fon feta per tots aquells qui eren en la dita ciutat. E van nos exir a reebre de fora la ciutat ab Armes 7 e Homens de cauall tots guarnits/e ab grã gent de peu ab armes be honradament. E entram nosen en la dita Ciutat e descaualcam ala Seu/e aqui faem reuerencia a nostre Senyor Deu: e creador nostre Jesu Christ: e a nostra dona sancta Maria. E feta reuerencia pujam nosen a nostre Castell/ honera nostra posada. E stants nos en la dita ciutat fo assignat cert dia per nos a tots los prelats e richs homẽs/cauallers ciutats e viles de Catalunya que comparaguessen da uant nos en lo dit castell per nos secretament deseeltat: per hoir algunes paraules per nos ordenades de dir nostre cor. E com los dits Prelats/richs homẽs cauallers/e Syndichs de ciutats e viles de Catalunya foren aqui ajustats fom per ells en plenera cort jurats per Comte de Barcelona. E nos confirmãlurs priuilegis/Constitucions e vsatges segons que es acostumat de fer per lo rey de Arago: e comte de Barcelona. E aço fo en lo mes de Junyse guent.

¶ Capitol. xvj. com lo rey en Pere parti de Leyda/ e ana al regne de Valencia: hon tengue corts als Valecians: hon fo jurat per llur rey. E com processa don Pedro de Exerica: e procehi contra ell.

EApres partim daqui: e anam ala ciutat de Valencia: e de continent q̃ fom en la dita ciutat tenguem Corts als Valencians: e aqui nos jurar en per llur rey. E en aquella Cort noy vench don Pedro de Exerica. Per q̃ nos lo citam/ e ell noy volch cõparer: dubtãt seq̃ no fossem agreuiats cõtra ell/ per lo fer dela reyna nostra Madastre: la qual segõs que dessus es dit trasch ab sos fills lo dit don Pedro ol realme d̃ Arago e la mes dins Castella. En contumacia sua faem li processos justs e rahonables e per complir los processos tremetten lo Infant en Jaume comte de Urgell frare nostre ab los richs homens/e ab los Cauallers de nostra mesnada per combatre assetiar/eta

Universidad de Deusto
Biblioteca

lar Exerica: estant lo dit Infant en
lo setge en aquel instant Hunyo Lo
pez de Tahust: qui era jurista pro
testa al dit Infant: q̃ co que sabia:
feya injustament allegãt los furs de
Arago cõ lo dit dõ pedro era poblat
a fur d'Arago: e aquesta protestacio
tengueren per justa los dits richs
homens de Arago qui hi erã. E per
ço no volgueren de alli auant anar
a combatre lo Loch de Exerica: ne
a ser hi dan algu per molt quels ho
manas lo dit infant en Jaume ans
quaix a manera d'scarn. Anauẽ quãt
lo dit Infant feya tala en vna anda
na: e a manera d'aqui caça Conill/o
Lebre diens: que pus que lo fur no
era ser uat a don Pedro q̃ bastaua q̃
acompanyassen la persona del In
fant: q̃ no rebes algun dan per ene
mics. E totes aquestes coses nos feu
saber lo Infant dessus dit a Valen
cia. Car encara no eram partits. E
nos veent ayço acordam de partir de
la dita ciutat ab les hosts per anar
assetiar la vila de exerica/e partint
de Valencia tenint nostre camí anã
a Jaure a Muruedre/ e partint de
Muruedre anam nosen Jaure a les
Alcubles cremant e talant la terra
del dit dõ Pedro. E trobam les des
emparades/e cremant ho tot/e par
tim deles Alcubles/e anam nosen a
Jaure al loch de pina/e los del loch
reteren se a nos/e fonnos liurada la
força/e lendema anam nosen al To
ro/e liuraren nos lo loch e força en
continẽt. E alli vench a nos de part
de don Pedro ab letres sues de cre
ença Perot exemenez de Lombier
re/e porta lo seu segell perço quens
faes totes aquelles chartes/e segu
retats que fossen mester entre nos/e
ell sobre lo tractament. E nos con
fiant que vengues lo dit Perot Xi
menez ab veritat aturam nos aquell
dia al Toro: e lendema per ordenar
ço q̃ don Pedro de exerica deuia fer
e complir a nos e la seguretat que sa
ria a aquells q̃ demanaua. ço es en
Hernat vezcõte de Cabrera Jofre
Gilabert de Cruilles nostre Almi
rall mossenyer Lop de Urrea nr̃e
porter major mossenyer Ferrer de
Hella qui era nodriç del Infant en
Jaume nostre frare/ Bertrandez
vall scriua de manament de nostra
casa/e Pere Dantist porter nostre/
qui era stat mestre nostre de scriura
e nos tremesos los dessus dits anã
nosen a viuers qui es prop dues mi
lles de exerica perço q̃ si dõ Pedro
no complia les Coses: axi com eran
empreses nos poguessem strenyer
per setge la vila d'exerica/e nos stãt
aqui axi cõ nos deportauẽ caualcãt
per la host encõtram lo dit porter
Pere Dantist en vn mul caualcãt
qui era fuyt dels dessus dits portãt
vn dart en la ma/qui dix cridãt. Se
nyor trahit sots que veus don Pe
dro d'exerica que ha presos vostres
Barons/e cauallers q̃ li bauets tra
mesos al loch d'Otiel. E axi com nos
ho hoim stiguem entre nos mateix/
car pariens cosa no creadora. E encõ
tinẽt se mes veu en la host/quens ne
anassem/e nos tornãnosen a la mez
quita hon nos posauem/e aqui fo ab
nos frare Pere de Thons Mestre
de Muntesa/qui era lo principal con
seller nostre entre aquells/ qui eren
lauors ab nos dient nos. Senyor le
uats vos daci. E ar ja cremẽ vostres
gents les Barraqs/e metenja foch
a la vila. Car si pus hic aturats no se
ra a vos d'exir vosen/e nos no lne cre
yem pero guarniem nos pus hauiẽ
a caualcar. E mentre nos guarniem
lo foch entra en la mezquita hon te
niem lo cap del lit/axi que cuytam
nos de guarnir. E tant nos cuytam
de guarnir/e de caualcar que ja era
lo foch tãences per tota la vila que

al exir que fem dela vila les flames
nos cuydaren soquerrar los sobrese
nyals. E hauien tãt de fum q̃ no go
sauẽ obrir los vlls pero nos ne exim
sens algu a sollamẽt de nostra perso
na. E aquella nit anam nosẽ a jaure
a Sogorb. E lendema alguns caua
llers Catalans sguardants: que no
erempartits del Setge: no axi com
deuiem: diguerẽ nos q̃ per colorar
nostre leuar d'l setge anassem a com
batre exerica: e que y facessem aquell
mal que fer hi poguessem. E dit aço
per los dits Catalans acordit: quey
anassem: e axis feu/e combaterem la
dita vila de Exerica: e foy ferit ab
vna treta per lull Hay merich seyor
de centelles: lo qual per aquell colp
morien Sogorb: e fon soterrat ali. E
totes aq̃stes coses foren en lo mes de
Octobre del Any damun dit. Mil.
trecents trenta e sis.

Capitol. xvii del parlamẽt que tench lo rey en Pere en Castello de Burriana: e en Gandia: sobre la guerra tenia preparada fer al rey de Castella/ per la questio tenia ab sa Madastre la reyna: e sos germãs fills de aquella. E com li fon consellat no la fes/ni a don Pedro de Exerica.

Apres alguns dies partim de Sogorb: e anam nosen en Valẽcia: e alli tenguem les festes de Nadal: e de ap
parici: ey aturam tro a les Carne
stoltes: e aqui fo lo Infant en Pere
ab nos: per tractar que no fos feta
guerra entre nos: e lo rey de Caste
lla: e que axi mateix no faessem guer
ra a don Pedro de exerica. Estãts
nos en Valencia acordam ab lo dit
Infant en Pere: e altres de nostre
consell: que tẽguessen consell/e par
lament a castello de Burriana a les
dites Carnestoltes hon foren appe
llats diuersos prelats/ Barõs/e ca
uallers assenyalats/e Syndichs de
Ciutats assenyalades del regne de
Arago/de Valẽcia: e del principat
de Catalunya per acordar q̃ fariem
dels affers damunt dits: e per finar
ab la reyna nostra madastre: e ab no
stres frares sos fills/dela questio
que hauiem ab ella e ab ells de son
dotari/e dellur heretat. E axi ho cõ
plim. ço es q̃ no foma les dites car
nestoltes a Castello de Burriana:
hon foren los Archabisbes mosse
nyer/Alfonso de Tarragona/e en
Pere de çaragoça: e altres molts:
hey so lo dit Infant en Pere no
stre honcle qui ja segons que dites
era ab nos en Valencia/ans quen
partisse. E mossenyer Hot de Mun
cada: qui era dels Sauis Barons
qui ladonchs fossen en nostre Re
gne: e altres Barons: e Cauallers
de nostres regnes: qui a nos no mẽ
brent Syndics deles ciutats de ça
ragoça de Barcelona: e de Valẽcia
de Leyda e deles Ciutats: e viles:
qui a nos no membrem. E encara
hi foren dos Legats del Papa d'ls
quals la hu era bisbe de Acẽtinus
e hauia nom Bertramine: e lal tre
no era Bisbe/e hauia nom/Misser
Henrich Dast. Los quals hi eran
venguts per inductio del dit In
fant en Pere: qui zelaua fer per lo
bon estament del Regne nostre: e
que perres guerra no fos entre nos
e lo Rey de Castella axi com per al
guns de nostre Consell se tractaua.
E durant lo dit Parlament com si
tractas quela Tutela nostra: la qual
apres la Mort del Rey nostre pare
con lo consentiment de tots los Ca
uallers/ Barens/e Nobles de nostre
realme era acommanada al dit In
fant nostre hencle en Pere: el qual

Universidad de Deusto
Biblioteca

segons lo testament del rey pare nostre vsas lo dit Infant. E aço sabes greu al Archabisbe de çaragoça: tremes lo dit Archabisbe a mossenyer Lop de Luna son Nebot: que vengues al dit Parlament per ço com era als mils Heretat Baro de Arago. Lo qual vench ab trecents homens de Cauall ab tots sos apparellaments: axi com si deguessen entraren terra de enemichs. E aço seuell per destorbar lo dit Parlament: e que al dit Infant en Pere non fos donat loch que vsas dela dita Tutela. E jatsia fos quel dit mossenyer Lop fos Fadriò nostres dies empero per com era tan assenyalat hom en lo regne de Arago hauia a caber en los Affers/e tractaments que en lo dit Parlament se feyen. E per ço com si tractaua quel Archabisbe ò çaragoça fos lunyat de nos a man/e dels dits Legats del Papa. E aço no pot obtenir lo dit Infant en Pere en lo dit parlament. Mas los dits Legats per lo poder que hauian del papa veent: quel dit Archabisbe volia esser senyor major en la nostra cort: e no donaua loch al dit Infant en Pere citarē lo dit Archabisbe de çaragoça que dins sexanta dies primers vinents comparagues dauant lo papa. La qual cosa ell feu: e en aquell parlamēt altres coses no si diffinirē. Mas fo acordat ques mudas lo dit parlamēt ala vila de Gandesa. E empero ans quel dit parlament se departis don Joan Manuel: qui era vengut en la nostra Cort per hauer de nos Valença contra lo rey de Castella proposa dauant nos/e tot lo nostre Concell: qui ladonchs hi era ajustat per raho del dit parlament ens suplica/ens prega que li faessem valença contra lo rey de Castella com ell per algunes Rahons justes li entenes a fer guerra. E nos oydes aquestes paraules dubtam: e no diguem res ne algu de tot lo cōcell hi deya res. Mas guardam lo dit Infant en Pere: axi com aquell quiera antich de la casa de Arago sperant que dell isques la resposta a ço necessaria. E lo dit Infant conech ho/ e respos: e dix don Joan Manuel vos sots mō cunyat/e mon amich. Mas per tot aço no estare queno consell a mon senyor lo rey ço que sia honor dela sua corona: guardant de tot damnatge ell: e sos regnes: e dich vos que sia min creu nous fara valença alguna: ne metra: ne fara guerra per vos ab lo Rey de Castella: e aquell consell que vos dariets al rey ò Castella vostre senyor vull yo donar al dit rey mō senyor. E dites aquestes paraules lo dit concell se leua/e res no si parla pus. E lo dit Joan Manuel veēt que son fet no hauia loch partis de nos: e tornassen en Castella.

Capitol. xviij. dela mutacio del parlament de Gādia a Daroca: e del apunctament fet de tremetre los Legats del papa al rey de Castella: e com tot lo negoci termena en paur: e concordia.

Nos axi com era acordat anam al Parlament de Gandia hon fo lo dit Infant en Pere: e tots los altres Barons: e prelats/e diuerses altres persones de nostre regne: e jatsia ḡal dit Infant en Pere fos cōsellat per los dits legats ò l papa/ ḡno fos al dit parlamēt: dient liḡ la sua anada seria a grāper ill ò saper sona per los aragonesos quiy seriē per lo greuge q̄ hauiē dela citacio feta a mā sua per los dits legats al dit Archabisbe. Empero lo dit Infant gens per allo nosen estech/ans ell so

personalment en lo dit Parlament de Gandesa: e aqui fo concordat/ e finat que los dits Legats/ axi com se seguiq̄ de set anassen al Rey de Castella personalment per finar los affers dela dita reyna nostra madastre: e ò sos fills/e nos pertent ò l dit parlamēt de Gādesa anam nosen a Daroca: e aqui lo dit Infant en Pere: e diuersos Prelats: e riches homens de nostres regnes forē. E axi mateix hi fo lo dit don Joan Manuel. Lo qual lo dit rey de Castella ordena per part ò la dita reyna nra madastre. E lo dit Infant en Pere ordenat per part nostra: e los dits affers axi com a persones cōmunes. E apres molts tractamēts: e rahonaments los affers finaren en aço que la dita reyna nostra Madastre: torna en Arago: e hac possessio de totes les coses que li eran estades assignades per lo dot: e per sa cambra per lo senyor rey nostre pare: e la manera: pero que fon concordat que solament hagues les rendes planes: e a nos romāguessen les jurediciōs altes e baixes: e al Infant en Joan son promes que nos lo mettriem en possessio dels lochs de Burriana/e de castello: e de Lira per tal com li eren estats lexats per dit nostre pare en son testament. Encara fon promes a don Pedro de Exerica fer li diffinicio de tots excessos/passats contra nos com e los per les rahons dessus dites: e ell solta dela Preso tots aquells dessus nomenats de nostre consell que hauia presos: e retēguts ladonchs com nos erem sobre exerica: per raho del proces que li feyem: exceptat mossenyer Ferrer debella: qui era mort en la dita preso. E lo dit parlament dura del mes de Juliol del any. Mil trecēts trenta e set. Que entram en la Vila de Darocha entro en lo mes de Hoembre apres seguent. E en aquell mateix mes partim de Darocha: e anam nosen a Valencia. E com fom en Valencia la Reyna nostra Madastre cobra: ço que hauia Acostumat de hauer en temps de nostre pare segons que en lo dit Parlamēt de Daroca fo concordat. El Infant en Ferrando axi mateix ho tengue pacificament: ens tot contrast. Car al Infant en Ferrando no li tolguere res per que no calech que lo hi tornassen.

Capitol. xviiij del gran obstacle/ que lo Noble de Burriana feu al dit Rey en Pere: volent hi entrar per liurar de aquell: e dels altres lochs possessio al Infant en Joan. E com apres hi fon entrat cōmuta dita possessio: liurant al dit Infant possessio dels lochs ò Elch/ e Criuillen que tenia lo Infant en Ramon Berenguer.

Quant es del Infant dō Joan/qui deuia hauer segons que dit es/per leira del Testament de nostre pare Borriana/Castello/e Liria per complir la Promissio que hauien feta als procuradors dela dita reyna: e del Infant en Joan que fariem nostre poder/e quels metriem en possessio dels dits lochs anam a Borriana per liurar los dits lochs. E axi nos cuydauem entrar en lo dit loch com soliem/los primers caualcadors nostres dixeren nos que les portes eren tancades/e que no responien a res: que hom los dixes: sino que si algu si acostaua ala porta dela Torre: que li gitarien Pedres tro que sen era lunyat. E nos oides aquestes Paraules e altres coses dels: que no ja quien acostar algu acostam nos ala

Universidad de Deusto
Biblioteca

portat: e cridam altament tres vegades als qui eren en la torre del portal: e noy respos algu tro ala tercera vegada de q̃ diren qui sou vos. E nos respone los. Nos som vostre rey e vostre senyor: e lo rey en pere de Arago/e fets vos als merlets: e veuretes si som nos: e oydes aquelles paraules faeren se als merlets: e conegueren nos: e nos direm los prohomẽs no sabets vosaltres q̃ aquest loch es nostre: e nos som vostre senyor per que nons obrits pus veets que uos volem entrar aqui/e volem parlar ab vosaltres algunes coses necessaries: e ells responguerẽ nos. Nos senyor siats ben vẽgut: e nous mar auellats com nous hauẽ vbert e com no haueu trobat lo portal vbert. Car si sabem q̃ vos senyor venguessets axi com soliets no haguerẽ fet ço que no hauẽ fet. Mas com sabem que venits ab cor de donar nos a Castellans: qui seran per temps e son vuy vostres deseruidors nons volem retrene donar sino a vos: de qui som/e no volem star traydors: e axi mateix que volem saluar nostra fee defendre nostres priuilegis que nons podets separar dela vostra corona. Per que senyor si a vos plau de entrar benignament nos vos obrirem la porta que entrets tot sol. E nos los respõguem quens obrissen que ab ells voliem de tot en tot parlar. E aço dit ell nos obrir en la portella dela porta del portal major e nos descaualcam/e volguẽ entrar e ell nos digueren. Senyor vos entrats tot sol: e nos los diguem: que almenys nos jaquissen entrar abdos o ab tres: e ells nons ho atorgaren. E entram ladonchs nos en la vila: e entra ab nos mossenyer Loys de Gurrea porter nostre major/e Nicolau de Tayça cãbrer nostre. E nos anant ala esglesia trobam tot lo poble per les carreres los vns daçalos altres ölla: qui hagues de nos grãgoig plorant: e faent a nos reuerẽcia ab los colzes en terra dient nos. Senyor nons vullats oblidar: e anam nosen dret ala eglesia tot lo poble: e nos ab ell ensemps: e aquells qui ab nos eren entrats. E stants axi ploram: e estiguem per espay de vna hora: que no fem sino plorar: e ells ab nos. E sobre aço haguem nostre acord que sen tornassem a Valencia per delliberar ço que en aço fer se deuia: lo qual acord fo aytal que en esmena de dits lochs de Borriana de Castello: e de Liria fossen donats al dit Infant don Joan los lochs de Elch: e de Criuillen q̃ tenia lo Infant en Ramon Berenguer: e que al dit Infant fos mes en penyor lo dit loch de Liria: e que li fos donat lo Castell Corbera. E axis segui de fet: e romangueren los dits lochs de Burriana: e de Castello: e Liria com la haguessen treta de penyor: e fo ren acabades totes les Coses: e questions que erẽ entre nos e la dita reyna nostra madastre: e los fills. E apres lo Infant en Pere ana en Castella reformar les cõuinences: que eren entre nos: e la casa de Castella. E lo dit rey tench per ben feta la auinença dela Reyna: e de los fills en la forma que feta era. E de alli auant romangüem pacificamẽt en la administracio ö nres regnes.

¶ Capitol. xx. del Matrimoni

que feu lo rey en Pere ab la filla del rey de Nauarra: e ölls infants quin proceir en/e dela mort de dita sa muller la reyna.

Afetes e acabades les coses totes prop dites entrant lany dela Incarnacio de nostre seuyor deu. M. ccc. xxxviij. segons ques costumat per

los reys passats faem demãdes en los regnes/e terres nostres per les despeses ques deuiẽ fer per rahodel nostre matrimoni ab la filla del rey de Nauarra: que fo primer Muller nostra: e hac nõ dona Maria: e fon dona de sancta vida: e de grã honestat/e anam nosen en Arago: e en lo mes de Juliol öl dit any la dita reyna deuia venir a nos qui erem en ça ragoça/e com fo en lo loch de Alago en malalti aqui: e nos esperam tãt la sua malaltia tro que fo mellorada. E ella mellorada en lo dit loch de Alago prenguẽ la nũpcialment per muller lo dia de sanct Jaume. E donãs la benedictio lobisbe de Valõs: qui era parent dela dita Infanta. E apres partent del dit loch de Alago/ vench sen ala ciutat de çaragoça hõli fon feta honor: axi com pertany a reyna: e vench acõpanyada de Barons: e de prelats/e daltres gents/ les quals pus hi haguerẽ retut llur deute en les parts de Nauarra/e de Frãça sen tornarẽ. E apres fet lo dit matrimoni anam nosen en regne de Valencia: e per tẽps quis segui/ haguẽ dela dita reyna quatre infants ço es tres filles e vn fill. E les dues filles majors forẽ maridades. ço es la vna ab lo rey Frederich segõ de Sicilia appellada Constança/e mori en Sicilia. Car noy visque molt la reyna/e laltra filla q̃ hac nom dona joana fo collocada de matrimoni ab lo cõte de Empories cosinger ma. E la filla menor mori de edat de infantesa: e lo fill masclẽ hac fo lo derrer Infant qui mori q̃ no visque sino vn dia q̃ fo nat. E la dita reyna morida prespochs dias daquell part en la ciutat de Valencia en lo. xvj. dia de Abril del any de nostre senyor deu. mil trecents quaranta e sis.

¶ Capitol. xxi. dela citacio fe-

ta al rey de Mallorcãs de venir a prestar homenatge al dit rey en Pere/ per lo feu del realme de mallorques e dels actes fets per no prestar dit homenatge.

Es cert q̃ com haguem fet lo dit nostre Matrimoni: e erem en regne de Valencia nos a cõsell del dit Infant en Pere cità lo rey de mallorcãs/car fort desplay a al dit Infant cõ tãt se laguiaua lo Homenatge q̃ ns deuia fer lo dit rey: lo q̃l se era molt per longat per fauor q̃ li daua lo archabisbe ö çaragoça. E aço pcurauala dit rey de mallorcãs per tal com se pensaua q̃ si en nr̃a cort les trenyiẽ de fer nos lo dit homenatge: e q̃ ell lons negas q̃ per auãt no hauriẽ affers. Per q̃ requerim e citam lo dit rey/e cõcell del dit Infant en Pere: qui feu ordenar la carta dela citacio/e req̃sta/ segons la forma öles cõuinẽces/e infeudacions fetes antigamẽt entre la casa de mallorques q̃ dins tẽps certfos vẽgut a nos per fer nos lo dithomenatge per lo feu del realme ö mallorcãs/e dels cõtats de rossello/e de cerdanya. E apres algũs dies q̃ fon feta la dita citacio lo dit rey ö mallorques trames a nos q̃ erem en valẽcia mosseyer Aznar ö mosset p obtenir alongamẽt del dithomenatge: la q̃l cosa nos atorgar no li volguẽ cõ nou trobassem de cõsell del dit infant en pere: q̃ ladõchs tenia lo regimẽt de la nr̃a cort. E partint de nos lo dit mossenyer aznar de mosset lo dit Infant en pere ana en castella segons q̃ dites: e com fo tornat ö castella nos haguem ardit quel Rey de Marrochs faca gran pertrete apparell ö passar en Hespanya cõtra los reys xpians: per la q̃l rahó fõ regonerer forces der egne de Valencia: e especialment lo port de denia com se porien enfortir lo dit loch: e lo port.

Universidad de Deusto
Biblioteca

E apres tornant nosen en Valēcia
som en lo Loch de Oliuat hon nos
conuida en Francesch Carroçe a
qui vench a nos mossen Pere de
Codolet per Missatgeria del dit
rey de Mallorques: pregant nos de
part sua: que li volguessem alargar
lo temps dela citacio del homenat
ge que fer nos deuia. E era ab nos
lo dit Infant en Pere: e fem li re-
posta semblant de aquella q̃ hauiem
feta al dit mossenyer Aznar de mos
set: ço que per res allōgament algu
no li fariem/com la retardacio del
seu homenatge fos perjuhi ala no-
stra Corona. Per que tornassem lo
dit mossenyer Pere ramon de Co-
dolet e nos entrā nosen en Valēcia.

Capitol xxij. dela Liga que
feu lo rey en Pere ab lo rey de Ca
stella contra lo rey de Marrochs:
qui venir deuia en Hespanya cōtra
los Christians.

Estant nos en Valencia:
veent quel passatge del dit
rey de Marrochs entenia
a fer en Hespanya e era a
nos molt perillos haut sobre aço no
stre consell tremetem al rey de Caste
lla nostres missatgers. ço es mosse
nyer Gonçaluo Garcia lo joue: e lo
Deca de Valencia appellat Diego
Lopez de Fonteio: qui despuis fon
bisbe de Burgos: qui era dela Ca-
sa dela Reyna hi feu anar en fauor
nostre. Los quals Missatgers tra-
ctar en e feren ab lo dit rey de Caste-
lla: que ell valgues a nos/e nos a ell
e fessem vna Cosa/ contra los dits
Moros. E entre les altres Coses
prometeren li de nostra part de fer
li ajuda de deu Galeres que stiguess
guesen en les Mars del stret ab lo
Estol del dit rey de Castella per cō
trastar lo Passatge del dit Rey de
Marrochs.

Capitol. xxiij. del homenat-
ge que feu lo rey de Mallorques al
Rey en Pere/ per Mallorques: e
Rossello e Cerdanya: que tenia en
feu per la casa del rey de Arago.

Apres algūs dies: stants
nos en la ciutat de Valē
cia: e pensants quel dit
rey de Mallorques ha-
uia poch temps dels citaments que
fet li hauien per lo dit homenatge:
e quens seseria encorrer lo dit tēps
concordā de anar a Barcelona per
lo dit fet. E lo dit rey d̃ Mallorques
qui era en la vila de Perpinya ve-
ent que ell son fet de fer lo dit home
natge pus auāt per longar no podia/
seu nos pregar que li faessem anar a
Perpenya lo dit Infant en Pere/
e nos atorgar nou voliem: pensant
nos que seria minua nostra: e enca-
ra el dit Infant dix: vos senyor no
stigats vos per mi que ab que sia fer
a vos. ço qui es honor dela vostra co
rona Real yo nom cur de als. E la
donchs lo dit Infant en Pere ana
a Perpenya/ e lo dit rey se acorda
ab ell: e promes li que vēdria a nos
per lo homenatge: e lo dit Infant
en Pere tornassen. E apres pochs
dies lo rey de Mallorques venc sen
en Barcelona: e com hi fo: e hac a-
cordat en sim ateix de fer nos lo dit
homenatge suplicās quens plagues
que lo homenatge nos faes dauant
tot lo Noble de Barcelona qui ja
per allo era ajustat en lo nostre Ti-
nell major de nostre palau. Mas quel
n os faes en la Capella del dit palau
e nos moguts de benignitat/ atorgā
li ho: per que en la dita Capella feu
nos lo dit homenatge: empero com
lo dit homenatge nos feu: ell estech
de peus vna grā estona q̃ nos volch
a seure demanāt nos cori: e allegāt/ q̃
axi es acostumat d̃ tot pnce: e nos sa

bens ja que ell hauia en cor de alle
gar nos allo fem nos fer Coxins de
major forma: e pus Nobles dels al-
tres coxins dela nostra cambrate no
ley voliem atorgar. Pero ell estant
axi de peus demanant nos cori ha
guem nostre consell sobre aço: e con
sellaren nos que li douassem Coxi.
Mas no pas de aquells de la major
forma/ mas hu dels altres dela no-
stra Cambrate fem lin posar hu.
E lladonchs ell se assech: e feu nos
lo dit homenatge. E aço fet ell nos
demana licencia q̃ sen tornas: e nos
atorgam la li/ e ell tornasen als Com
tats de Rosello/ e Cerdanya/ e nos
romāguem en Barcelona per raho
del Concili general quel Archabis-
bede Tarragona/ ab tots los Bis-
bes: e prelats dela sua Prouincia:
tenia en Barcelona/ a instancia e re
questa nostra per alguna ajuda que
voliem dells.

Capitol. xxiiij. dela translacio dela Verge sancta Eulalia/ cors sanct de Barcelona/ e dela grā festa/ e del conuit que sen feu per lo dit senyor rey en Pere.

Translacio de sta Eulalia.

Ans que lo dit rey de Ma
llorques partis de Barce-
lona fon feta trāslacio dela
verge sctā Eulalia cors sāct
de Barcelona. E fon feta en lo segō
Diumenge de Juliol del any de no
stre seuyor. Mil. ccc. xxxix. E foren
hi presents nos e lo dit Rey de Ma
llorques/ e vn Cardenal appellat lo
Cardenal de Rodes/ qui era vēgut
de Hespanya per legat d̃l pare sanct
e los Infants en Pere/ e en Ramō
Berenguer hōcles nostres e lo In
fant en Jaume frare nostre. Aquest
Infant en Jaume renuncia ala pri
mogenitura com es dessus en la hy-
storia del rey en Jaume/ segon pare
seu contengut/ el Infant don Ferrā
do frare del dit rey de Mallorques
e la reyna dona maria muller nostra
e la reyna dona Elicen relicta del se
nyor rey en Jaume Aui nostre/ e la
reyna de Mallorques germana no-
stra/ e lo Archabisbe d̃ Tarragona/
e gran res dels Bisbes/ e Prelats
de nostres regnes/ e molts/ e diuer-
sos Barons/ e cauallers/ e altres qui
erē ajustats en Barcelona per raho
del dit Concili. La qual festa fo feta
molt solēnement / e fon feta la dita
translacio en aytal forma q̃ nos/ e lo
dit rey de Mallorques/ e lo dit Car
denal/ e Archabisbe/ e Bisbes por-
tam lo dit cors sanct en nostres mans
e dessus estaua vn pali/ lo qual porta
uen diuersos prelats/ e Barons/ e al
tres/ e exints dela Seu anam ala pro
cessio tro ala esglesia de nostra dona
sancta Maria dela mar/ e apres tor-
nā ala Seu/ e lo dit cors sanct fo mes
en la Tomba dela sua Capella de-
yus el altar de sancta Creu/ hon huy
esta/ la qual dita trāslacio / e proces
so axi marauellosa e solēne / q̃ quaix
creure nos poria. E cōuidam aquell
dia tot hom hōrat que fos en nostra
cort: e menjaran ab nos lo dit Car de
nal Rey/ e reynes/ comtes/ e comtes-
ses/ e altres dela nostra casa Real/ e
Archabisbes/ e bisbes. Axi que fom
en vna solenne Taula. Justats en
nombre. xxj. E en les altres Taules
foren molts en nombre de Comtes:
Vezcomtes/ Nobles e Cauallers.
Car en aquell temps encara nos vsa
ua menjar Caualler algu ab nos.

Capitol. xxv. del matrimo-
ni fet/ e tractat dela Infanta dona
Joana filla del Rey en Jaume/ e de
la Concordia feta entre lo Infant
en Pere e lo Archabisbe de çaragoça.
E del homenatge prestat perso-
nalment per lo rey en Pere a papa
Benet estant en Auinyo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

E apres algun temps feta la dita trãslacio nos stãts en Barcelona acordam deanar ala ciutat ò Ley da hon foren lo Archabisbe de çaragoça/ e lo Infant en Pere/e altres diuersos Barons/e Cauallers/e aqui fon fet/ e tractat lo matrimoni òla infanta dona Joa na filla òl senyor rey en Jaume aui nostre/e sor del dit Infant en Pere ab en Lop de Luna. E axi mateix fon feta auinença/ e cõcordia entre lo dit Infant en Pere/e lo dit Archabisbe de çaragoça per raho de alguna ingratitud/e discordia q̃ ha uia entre ells. E apres tornam no sen en Barcelona. Estants nos en la ciutat de Barcelona/pensants/e veents q̃ papa Benet: qui ladõchs era nons volia pus allargar del ho menatge: q̃ fer li deuiem per lo re gne de Sardenya/e de Corsega ha guem anar en Auinyo/e partim de Barcelona/e anaren ab nos lo dit Infant en Pere qui ladonchs era comte de Empories e de Ribagor ça/e lo Archabisbe de Tarragona mossenyer Arnau Escomes/e mos senyer en Joã exemenez de Urrea senyor ò Biota/e del Bayo/e en pe re de Queralt/ e molta altra gent: e tinguem nostre cami per manera que la vespre de tots sancts som a Perpinya. E lo dit rey de Mallor ques ans q̃ fossem a Perpinya bis quens a carrera al Volo/e alli atu ra tot lo dia ab nos. E lo sendema vespre de tots sancts lo dit Rey de Mallorques feu traure vn pali: e axi ana ab nos fots lo Pali dela porta dela vila q̃ es appellada sanct Mar ti anant per lo mellor carrer de per pinya tro al Castell hon era nostra sor. Axi empero anam/q̃ nos anauẽ ala part dreta: e ell ala part esquer ra. E nos anauem primer q̃ ell/e ell prop nos: axi mig cors de Cauall: e alli ell nos retench tot aquell dia a menjar/e a jaure. E lendema q̃ fo dia de tots sancts: axi mateix nos re tench ens feu solẽne cõuit. E lende ma q̃ fo lo jorn appellat òls defũcts tenguẽ nostre cami per anar en Aui nyo/ e anam jaure al Loch de Sal ces. E lo dit rey continuament acõ panyaus a son cost e messio ab algũs Barons de sa terra/e ab lo bisbe de Dalanaur: qui era frare del Comte ò Foix/e hauia nom mossenyer Ro bert/e ab lo senyor Dabxer/e altres Barons de Lenguadoch: nos e lo dit rey posants tota vegada en vna vila. E continuam axi nostre cami: e en cascuna Ciutat q̃ posauem erẽ nos sets molts presents de consits: e brandons. E com fom en la vila de lunell lo papa tremes nos a dir per sos solẽnes Missatgers/ o embara dors q̃ ell nos pregaua que anassem passar ala Barca de Bellcayre/ e a Tharesco per tal cõ lo pont de Aui nyo era ladõchs trencat: e passauẽ ab Barca. E açons tremes a dir lo dit papa: per ço quels dits Carde nals nos fessen aquella honor que a rey se pertanyia: e at orgam los ho/ per que anam passar lo Royne ala barca de Bellcayre. E com fo a Ta rasco: lo dit pare sanct: no volch q̃ entrassem encõtinent en Auinyho per ço q̃ faes son apparell per mils honrar nos. E axi stiguem en Tarasco tres dies per ço quẽs fo feta aque lla festa q̃ a rey se pertanyia/e axi cõ se acostuma ò fer. E passats los dits tres dies q̃ lo sentdema ò sanct Mar ti partim de Tarasco per entrar en Auinyo/e anã passar la barca al riu de Durença. E passada la dita Bar ca trobam alli. xxij. Cardenals de. xxiiij. Cardenals que eren. Car los dos Cardenals. ço es lo ò Despanya e lo Demunt fauens eren anats per

Legats del dit pare Sanct en Na pols: e alli tots de huen hu nos re berẽ molt honradamẽt: cascu leuãt se lo capell e tot lals q̃ tenia sobre lo cap: e besan nos. E nos axi mat eix le uãt nostre Capero: e faent los aque lla honor q̃s pertany de fer. E òls dits. xxij. Cardenals anaren sen pri mer los. xviij. E los. iiij. romãguerẽ ab nos per acompanyar nos. ço es lo Cardenal de Comẽge: qui era bis be e Cardenal/e lo Cardenal Napo lio: qui er a diaca Cardenal: e era lo Prior: qui era del linatge dels Or cins/q̃s donaua deute ab nos: e los altres dos Cardenals romãgueren ab lo rey de Mallorques per acõpa nyar lo: e cõtinuam axi nostre cami tro ala ciutat ò Auinyo. E los Pro homens dela dita ciutat tragueren nos dos palis/la hu per a nos/ e al tra per al dit Rey de Mallorques: e nos ab lo dit pali entram primers: e apres vench lo dit rey de Mallor ques ab son pali: e apres venien los dos Cardenals: quil acõpanyauen. E axi anãts anam fer reuerencia al sanct pare: lo qual trobam en lo con sistori ab Cadira: e vestiments ponti ficals: e axi entrants per lo dit con sistori fem li reuerencia. ço es q̃ libe sam los peus: e ell a nos en la boca. E forẽ nos apparellades sengles ca dires pus baixes q̃ la sua: mas eren pus altes q̃ls sitis dels Cardenals. E la nostra Cadira estaua ala part dreta: e la del rey de Mallorques a la part esquerra. E alli nos demanam al dit pare sanct de son stamẽt: e axi mateix q̃ li erem venguts a fer reuerencia: e q̃ erem apparellats de fer li homenatge: e ell rebẽts totes les dites coses ab grãplaer: e axima teix demanãts del nr̃e stament: e q̃ hauia haut grãplaer de la vẽguda. E quens assignaua a lendema a re bre de nos lo dit homenatge: e decõ tinent prenguem cõjat dell: e anam ala nostra posada q̃ era el orde dels Agostins/e lendema q̃ nos erem ap parellats de fer lo dit homenatge: partim dela nostra posada ensemps ab lo dit rey ò Mallorq̃s: e ab grans gents nostres: e sues quens seguien e anants axi ensemps la Ciutat de Auinyo nos: e lo dit rey de Mallor ques en vn egual menãts dos Caua llers deuãt nos en destre: la hu nr̃e e laltre del dit rey de Mallorques vn caualler de casa sua appellat ga sto de Leuis frare del Meneschall de Miralpeix: veent q̃l nostre cauall se dona major auẽtatge q̃ aquell òl dit Rey son senyor dona bastonades al nostre cauall: e aqll qui nos òstraua e nos vehẽts aq̃lla minua/quẽs saea a nos: e en nostra presencia. Major ment quel dit rey ò Mallorques no saea semblãt: ne mostraua q̃ li desple gues ço quiset sera: moguts de grã ira: metẽ la maala nostra spasa per dar ne e ferir lo dit rey ò Mallorq̃s e nostre senyor deu: qui ordena to tes les coses: e sab qual es mellor no volch q̃ nostre cor fos complit daço q̃ fer voliem. E apparech be en aço que nos portauẽ vna spasa ò nostra coronacio qui era fort Rica e molt noble: guarnida de diuerses pedres fines: e de perles/ e no son regone guda de sebrir. E per lo guarnimẽt q̃ era stret: staua tant dura de traure del fenre q̃ no la poguẽ traure: e sy sem nostre poder tres vegades q̃ns hi auagam. E en aço tota la gent se mes quaix en rumor/e lo Infant en Pere: qui nons anaua molt luny/ vench tãtost a nos/e suplicans ens prega que allo romãgues dient/se nyor no sia per res/be sabets vos se nyor que rey de Mallorq̃s es molt amat en aquesta cort ò Roma/e per lo papa/e per los Cardenals/e per tota laltra gent/per que hi porients

Universidad de Deusto Biblioteca

pendre vostre pesar/e encara mozir perpetura. E nos diguem li q̃ puix ab que haguessē mozt lo rey de Mallozques nons presauē guayre si mozie m: finalmēt tāt nos dix lo dit Infant q̃ nos foza gitam nostra yzat: e tēguē nostre camí vers lo papa. Lo qual hauia fet aparellar lo seu consistozi: per ço q̃ dauāt molta gent li faessen lo dit homenatge: e nostre senyoz Deu veent la sua vanagloria: volch que aquella nit se pres foch al seu palau: e al dit consistozi. E axi que per raho ò aquell foch no lipoguem ser lo dit homenatge allí: mas fem lo li en la capella que ara es vella: e llauozs er ala majozt: e ara es la menozt: e gra alguna no poguem obtenir ne recaptar dell tāt era auaricios: e desgraciat. E nos veents la sua desconeixēça aquell dia mateix partim nos dell: e anā nos ne ajaure: e a sopar a Vila noua: hon lo cardenal Napolio nos conuida: e fo ab nos lo dit Infant en Pere/e lo dit rey de Mallozques atura tot aquell dia ab lo pare sanct per ser sos affers e ay tampoch si fou res q̃ volgues. E tenint nos axi nre camí vers mōtpeller lo dit rey de Mallozques attes nos ans que entrassen en Mōtpeller. E seu nos exir a rebre tots los bons homens de la terra/e dançants dauāt nos diuersos homens/ e dones anā axi tro al palau. E aqui lo dit Rey nos feu gran festa/e bell acullíment/ens seu solēne conuit. E apres partim de Mōtpeller/e vēguem nos a Perpinya/e aqui lo dit rey nos feu axi mateix grā festa e bell acollimēt. E puix partim dela dita vila de Perpinya/e vengué nosen al volo/e lo dit rey acompanyans/e eren tantes aygues que no poguem passar la barca/e baguē anar al pōt de Seret/e tēguem nostre camí per lo coll de Paniças/e fom ala junque

Delfoch pres al Palau: Cōsisto ri del Papa.

ra/e aqui romas lo dit rey ò Mallozques/e nos entram nosen en Barcelona/e lo infant en Pere axi mateix romas enço del seu/e nos cura ò seguir nostra cozt/com ja començaua a renunciar als affers del mon/e lo comte de Tarragona mossenyer Nicolau de jamvilla/qui era sauihom/e de grā consell emparas de seguir nostra cozt/e de tenir lo regiment de aquella.

Capitol. xxvj. de les. x. galeres armades tremeses per lo rey en Pere al rey de Castella en ajuda: e subuencio contra lo Rey de Marrochs: lo qual passaua ab gran poder en Hespanya.

Apres anānosen en Aragoze estants alli som requests per lo rey de Castella: quins tremes sos missatgers que li faessen valença: e ajuda per rabo dela conuinença q̃ era entre nos e ell: cōtra lo rey dels Marrochs: qui passaua ab gran poder en Hespanya: e nos veents q̃ aço eren grās fets: e a nos molt perillos tengué nre camí vers Barcelona: e manā hi cozts: e faem hi armar deu galeres: les quals tremeten encontinēt Admirall nostre. E com lo dit nostre Admirall fon junct: e plegat al Stol del Rey de Castella. Lo rey de Marrochs era ja passat daça en Hespanya ab infinit poder: e lo dit Rey de Castella vench li ab gran poder: e combates ab ell: e vencell. E lo dit Rey de Marrochs fugi/ e tornassen en son regne. E de aço haguem nos tantost ardit: e estants nos en la Ciutat de Barcelona. E fo en lany de nostre senyoz deu. Mil trecents quarāta.

Fin del segon Libre.

Libre terç.

Aci fenexen tots los fets del dit segon libre: e comença lo terç Libre: en ques tracta dels Affers del rey de Mallozques. ço es en quina manera fon proceit: e feta per nos la execucio contra ell: segons ques segueix. E conte aquest terç Libre. xxxiij. Capitols.

Capitol primer del heretament fet per lo rey en Jaume lo grā Conquistador a sos fills de sos Regnes: e terres: e dela declaracio feta en aquest terç libre contra lo rey de Mallozques.

A aquest terç libre es declarat/en qual manera lo Rey de Mallozques: qui era vassall/e hom ò nostra liga tracta: e se fforça en denegar la senyoria alo dial/e la feeltat de ques era tengut per lo regne de Mallozques: e comtats e terres q̃ tenia per nos en feu nostre. Per la qual raho no procehim contra ell: e lo dit Regne Comtats: e terres confiscant: e applicāt les ala nostra Cozona real de Arago. E per tal q̃ pus complidamēt sia vista la rabo: per la qual nos procehim a confiscacio dels regnes/ cōrats: e terres dessus dites. Declaram açi los Affers del dit Rey al me de Mallozques: en quina manera fō donat per lo Rey en Jaume tresaui nostre: ne les obres quels Reys de Mallozques passats feren entro al temps dela confiscacio dessus dita. Certa cosa es quel dit rey en Jaume tresaui nostre: qui conquista la Ciutat: e regne de Valencia dela mano de Sarrahins en lo tēps dela sua mozt leixa tres fills: e la hu qui fon rey de Arago hac nom Pere: e laltre fill nat hac nom Jaume: e lo terç hac nom Gancho q̃ fon Archabisbe de Toledo. E lo dit rey tresaui nostre hereta lo primogenit del realme de Aragoe de Valencia/ e Comtat de Barcelona: e nos volch intitular sinorey de Arago. E hereta laltre fill per donacio q̃ lin feu entre vins: e apres ley confirma en son testament del Realme de Mallozques: ab los comtats de Rossello: e ò Cerdanya e dela Baronia de Montpeller/ e intitulas de aquells. E cascū de aquest rey estech apres mozt del dit pare llur/en plena possessio de llurs Regnes/comtats/ Baronia e terres.

Capitol. ij. com los predits reys de Arago: e ò Mallozques germans vēgueren a concozdia/e transactio sobre lo heretament: e donacio del regne de Mallozques: e dels comtats de Rossello: e de cerdanya e dela Baronia de Montpeller: axi que lo dit rey de Mallozques e sucessozs seus ho tēguessen tot en feu per lo rey de Arago: e ab certes altres condicions açi contengudes.

Apres al gū temps lo dit rey en Pere ab delibracio de son Consell/ atroba/e regonech q̃ la donacio: e heretament al dit rey de Mallozques fra e seu feta no valia de dret. Car era donacio immēsa: e la qual tolia majoz/o gran parti da del patrimoni de la casa de Arago e com a bon rey que foze aqui no volia q̃ de tal regalia fos la casa de Arago despullada per diuersos tractaments continuats exequi son deseret cōtra lo dit rey de Mallozques e estretament: e ab grā essoz en tal manera q̃ abdosos los reys qui erā germans se concozdarā per via de perpetual transactio/ en aytal manera quel dit rey de Mallozques ro

Universidad de Deusto
Biblioteca

mãgues rey/ e comte de Rossello: e de Cerdanya: e senyor de Montpeller: e tengues e possehis son regne Comtats/e terres ab tota juridictio alta e baxa. Axi emperoq̃ per tot lo dit regne/comtats/e terres romangues lo dit rey: e los seus sucessors vassall: e hom propri elegi de rey de Arago: qui ladonchs era/e per tẽps seria/e q̃ tengues lo dit realme comtats: e terres en feu per lo dit Rey de Arago: e q̃ li fos tẽgut de totes coses q̃ vessall es tẽgut/a senyor de fer/e en special que fos tengut defer e venir a corts ò Catalunya tota vegada q̃ per rey de Arago fossen manades: e que li donas postats dels nillors: e majors lochs dela terra. E fo encara conuẽgut quel dit rey de Arago/e de Mallorques fossen tẽguts de fer valẽça la hu al altre cõtra tots homens. E en aquesta trãsactio: e cõuinença fer marẽ tots los Barons: e richs homens qui eran poblats dins lo realme de Mallorques: e Comtats de Rossello: e de Cerdanya/e encara los Syndichs deles vniuersitats del regne de Mallorques: e los Syndichs deles vniuersitats de Perpinya per tot locõtat de Rossello/e los Syndichs de Puigcerda per tot locõtat de cerdanya. E tots los richs Homens: e vniuersitats prometeren ab sagrament: e ab homenatge al dit rey en Pere/e als seus successors que si per null tẽps de Mallorques/o als seus successors venie contra les dites cõuinẽces: e infeudacions que ells no fossen tenguts de fer ajuda ni valença al dit Rey de Mallorques. E lo dit Rey de Mallorques en aquest cas los ne daua per quites e per absolts.

¶ Capit. iii. comlo rey en Jaume de Mallorques comes crim de lesa majestat contra lo rey en Pere de Arago son frare.

Apres algun temps que les dites coses foren fetes es deuẽch se que per tal com lo dit rey en Pere se fo emperat ò la ylla de Sicilia contra lo Rey Charles: perço cõ ell e totes ses companyies lo tractauẽ mal ab aquells dela ylla/ E per ço ells liuraren la dita ylla al dit rey en Pere. E de aço no hauẽ mes a parlar. Lo dit rey en Pere Besaui nostre hac guerra ab lo rey Charles de qui era la dita ylla/e ab lo rey de França son frare/per tal com debien quel dit rey en Pere hauia açi occupada en prejuhi llur la dita ylla de Sicilia q̃ era patrimoni dela esglesia de Roma vench ab tot son poder contra lo rey en Pere e feu entrada per Catalunya passãt per lo coll de Paniças: e posa son setge a Geronа: e pres la. E apres q̃ la hague presa volla anar a Barcelona per cõquistar la/e pres lo Febre/e desbaratat leuas ò l setge e morí a perpinya/ e fon desbaratat per mar e per terra/e les sues gents. E lo dit rey en Jaume de Mallorques no considerant la fealtat de que era tengut al rey de Arago/dona al dit rey ò França fauor e passatge per la sua terra per fer sa entrada en Catalunya/e pres sou ò l dit rey de França de vn gran nombre de homens a caual/e ò peu. E per ço comes crim de lesa Majestat segons les cõuinences dessus dites.

Com fo liurada Sicilia al Rey en Pere.

¶ Capitol. iiii. dela venguda del rey en Pere a Perpinya/ e de la fuyta del rey de Mallorques/e ò l Infant Hanfos qui assetia e pres la ciutat de Mallorques/e dela mort ò l dit rey en Pere.

E Comles gents del Rey de França sen foren tornades: lo dit rey en Pere sentint se agreuiat da ço quel dit rey ò Mallorques frare/hom: e Vassall seu li hauia fet comença de procehir contra ell: e anassen personalmẽt a Perpinya: e entra en lo castell: qui no era acabat de obrar: hon era son frare ab sa Muller: e sos Infants. E com lo dit rey de Mallorques senti aqui lo dit rey en pere frare seu fugi per vna clauaguera: eisques dela terra e anassen en cort de Roma: e lo dit rey en pere ama nassen la Reyna de Mallorques: e sos fills: e vench sen en Barcelona: e aqui apparella son Estol: e tremes lo a portfãgos ab son fill primogenit lo Infant Hanfos. E del dit portfangos lo dit Infant sabe q̃ al dit rey en pere anaua mal per febre quel pres en vila Franca de penedes: e caualca cuytadamẽt e ana veure lo dit Rey. E lo rey en Pere dixli: mon fill/ à que fots venguts: e ell li respos. Senyor yo he sabut lo vostre mal: e som vos vengut a veure: e fer vos reuerencia. E ell dixli. Fill tornats vosen en bona hora: e fets vostre Viatge. Car vos no fots metge per guarir nos. Car deu nos ha aguarir la anima: e los Metges lo cors. E axi partits uos hic tantost/e fets vostre viatge/ e nous es ops quens vinguats dauant. E encontinent lo dit Infant caualca e sen torna al Estol: e ab tot lo dit Estol ana a Mallorques: e assetia la ciutat: e per via de tractamẽt hac la. E tantost que lach haguda lo dit rey en Pere passa desta present vida/en lo damunt loch dit/hõ era lo dia de sanct Marti. E lo dit Infant Hanfos romas rey de Arago: e pres titol ò l realme de Mallorques: e regnatro a. vj. Anys: e hac guerra ab la casa de França/ e ab la casa ò Granada/e ab la esglesia/e ab la casa de Castella/e ab los Moros. E fina fos dies en Barcelona en lany/que comptaua hom. M. ccxcj. segons que largament es notat en les Croniques de temps passat.

¶ Capitol. v. dela renunciacio fera per lo rey en Jaume de Arago fill del dit rey en Pere/dels Realmes de Sicilia/e de Mallorques/e del regnat ò l rey Sancho de Mallorques. E dela letra a ell tremesa per causa ò la trayció q̃ lo dit rey en Sancho hauia delliberat fer cõtra lo dit rey en Jaume hon cle seu/e dela resposta/e mort de dit rey Sancho.

Apres mort del dit Rey Hanfos regnalo Rey en Jaume aui nostre/e vẽch sen de Sicilia don era rey e apres algun tẽps/ q̃ hac regnat en Arago/e hac pacificada la guerra q̃ era dins sos regnes feu pau ab la esglesia de Roma/e ab lo rey de Frãça/e renuncia al realme de Sicilia/ e fon li donada la conquesta del realme de Sardenya. Renuncia encara al realme ò Mallorques/lo qual per contẽplacio del rey de França/ e ò l pare sanct restitui al dit rey en Jaume de Mallorques. E ladonchs lo dit rey de Mallorques renouella al dit rey ò Arago/ la infeudacio/e totes les altres coses/a les quals era stret segons forma ò les Croniques dessus dites. E pres per Muller la Infanta dona Blanca filla del Rey Charles en lo Monastir ò Vilabertran que fo mare del Senyor Rey Hanfos pare nostre/e dels altres fills En apres algun temps lo dit rey de Mallorques ensa vella edat/stant en la ciutat ò Mallorques passa ò sta vida/e romangueren quatre fills seus/ e lo Primogenit hac nom Jaume/

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui en vida del pare renuncia al regne/e lo segon hac nom Sancho/e fon rey de Mallorques/el altre hac nom Phelip/e fo hom de sanctare ligio/sots lo habit dela terça regla de sanct Frãcesch/e laltre hac nom Ferrando:e lo dit Rey en Sancho regna algun temps/e cõtinua de ser al rey de Arago son senyor ço q̃ ser li deuia. E venia a corts de Catalunya tota vegada q̃ era requesta axi com per les dites conuinẽces hi era constret/e encara per los vsatges:e constitucions de Catalunya. E ans que finas sos dies alguns nobles/e grans senyors dela terra Francesa/ per los quals ell se regia molt/torbaren li lenteniment/e meterẽ li en son cap q̃ denegas al Rey de Arago la senyoria/e lo vassallatge/de que lier a tengut. Car la terra era estada donada antigament per Franch a lou. E quel rey en Pere per son poder/e per força la hauia subjugada a fer la enseudar/e que de dret no valia. E lo rey en Jaume Aui nostre sabẽt aço appella en Pere march thesorer seu/e dix li en Pere march lo rey de Mallorq̃s vol fer a ytal obra/ e vol se perdre ab nos. La qual cosa nos es molt greu per que volem vos que de vostra ma secretament en nostra presencia façats vna Letra de part vostra al dit rey en Sancho amich vostre/la qual letra nos dictarem la forma.

Molt alt senyor entes he per mon senyor lo rey d'Arago q̃ vos per consell de alg̃s qui nous volen grãbe venits acordat de denegar al rey mon senyor les postats que li deuets dar com a vassall seu d'tota la senyoria q̃ ha sobre vos per les conuinences Antigues/de q̃ senyor son molt dolent:e com vos veig tant errar/car cert sta a vos q̃l primer proces quel dit mon senyor fara contra vos/es queus entẽ a raptar d'traycio/e q̃us dara per par/e per contra semblelo Infant Hanfos fill primogenit seu. La qual rebuiar no li poets. Per q̃ senyor clam vos merce/ eus consell/ axi com aquel qui am vostra honor/e la vostra Corona q̃ vos aq̃sta obra per res no assagets. Mas punyats/e tractats q̃ siats en amor/e en gracia de mon senyor lo rey de Arago/e q̃ esquiuets en tota la manera lo dan/ q̃ de aquest fet seguir vos poria. E lo dit en Pere March per hun hom seu tremes la dita letra al dit rey en Sancho/e trobalen lo castell d'Perpinya. E com li hac dada la dita letra/e lo dit rey lach lesta per grãdespler que hac no pot sopar/e dix a les Companyies que sopassen/ e ell mes seen vna Cambra/e tota aq̃lla Capuesprada ana del vn cap dela Cãbra al altre dient. Meu hay haut mal cõsell: heu suy en mal punct nat: heu: hay perduda ma terra. E lendema mati lo dit rey en Sancho seu resposta al dit Pere March: e seu li saber q̃ era ver que ell hauia proposat de fer ço q̃ ell li hauia scrit. Mas quel pregaua que ell li tengues sobre aquests affers totes aquelles bones maneres/e obres q̃pogues: car ell faria tal cosa al rey q̃ sen tendria per pagat. E sobre aço mijançant lo dit en Pere March. Lo dit rey en Sancho trames al dit rey en Jaume qui era en Valencia sos Missatgers: qui partiren de Cõpliuyre ab vna Galea. E foren los dits Missatgers/lo noble en Guillerm d'Canet e en Nicolau de sanct Just thesorer seu/e auengueren tots llurs Affers benignament ab lo dit rey en Jaume: per la qual auinença lo Rey de Arago mana corts a Gerona/e aqui vench personalment lo dit Rey en Sancho/e lo dit Rey en Jaume em pral de ajuda q̃ li fes per rabo dela

conquesta de Sardenya ques deuia ser. En la qual entenia tremetre lo Infant Hanfos fill primogenit seu e pare nostre. E lo dit rey en Sãcho promes li ajuda d'.xx. Galeres: e q̃ yria ab lo Infant Hanfos personalment sia ell plabia. E lo dit rey en Jaume accepta li la perferta deles dites .xx. Galeres: la qual entegrament fon complida. Mas no accepta com dix q̃ personalment hi volia anar. E com lo dit Infant Hanfos/ pare nostre hac fetala dita conquesta de Sardenya:e sen fon tornat en Barcelona: apres algun bon temps lo dit Rey en Sancho detengut de malaltia fina sos dies en lo castell de Perpinya.

¶ Capitol. vj. del Infant en Jaume nebot del dit rey Sancho: com succehi en lo realme de Mallorques: faent matrimoni ab vna filla del rey Hanfos de Arago: appellada Constança. E sen tengue Cort a Leyda.

SRomas en Perpinya vn infant appellat Jaume/qui fon fill d'l dit infant en Ferrando:e de vna noble dona de larcha/e de Clarença: que hauia per muller: lo qual dit infant en Ferrãdo era ja passat de aquesta vida. Lo qual Infant en Jaume en Ramon Muntaner de Valencia aporta deles parts de Romania/e menala a Perpinya: e les gẽts dela terra tenien lo per ver succehidor en lo realme de Mallorques: axi com aquell qui era descẽdent dels reys passats. E lo dit rey en Jaume Aui nostre tantost quel dit rey en Sancho fon mort mana Cort a Leyda:e alli feu disputar lo dret q̃ hauia sobre la successio del Realme de Mallorques. Car alguns deyen quel Infant en Jaume fill del dit infant en Ferrãdo no era ver succehidor. E apres lo dit rey en Jaume parti de Leyda: e ana a çaragoça:e foren ab ell lo dit mossenyer Phelip de Mallorques/ e alguns altres Missatgers d'la terra de Mallorques:e de Rossello. E finaren ab lo dit Rey Aui nostre que matrimonisos fet: axi com per auãt se segui del dit Infãt en Jaume:e de la Infanta dona Constãça germana nostra:e filla del dit senyor rey Hanfos pare nostre: qui ladonchs era infant:e so confirmada la terra al dit Infãt en Jaume sots les conuinences antigues: e q̃ fos rey de Mallorques: e q̃ la dita Infãta dona Constãça sor nostra fos regina. Lo qual matrimoni per temps qui apres se segui com ladonchs no haguessen complida edat: fo acabat e consumat e hac de nostra Sor Infãts. ço es lo Infãt en Jaume: qui per auãt hac per muller la reyna de Napols:e es appellat Infãt de Mallorques: e la Infanta dona Isabel Muller del Marques de Muntferrat.

¶ Capitol. vij. dela valença:e ajuda personalment: e ab Missatger damanada per lo Rey de Mallorq̃s al rey en Pere son cunyat contra lo rey de Frãça: deles corts conuocades per aquesta causa en Barcelona: hon hi fo damanat:e no y cõpa regue com contegut era.

ETornãt al nostre propsit e continuant los Affers quis seguir en dela confiscacio del dit realme de Mallorques. Es cert q̃ apres q̃ nos fom tornats de cort de Roma: hon eram anats segõs que largament se conte atras ala fi del segon Capitol per ser lo homenatge al dit pare sanct per lo seu del Regne de Sardenya:e de çaragoça/de Sicilia nos partim de Barcelona/e

Universidad de Deusto
Biblioteca

anam allochde Montblanc per tẽ-
nir hi loestiu. E apres alguns dies
quey fom lo rey li faea alguns gren
ges/e coses incõportables en la vila
de Mõtpeller; e q̃ no hauia poguda
obtenir Justicia ne dret de moltes
vegades que la li hauia damanada.
E les quals coses ell mes auãt soffe-
rir non podia neu deuia/ne de aque
lles sen pensaua venir james a son en
teniment sino per via de guerra/per
que demanãs de consell q̃ tendriem
per be que li faes/dient nos quel ma
ior e millor consell q̃ ell sperauа so-
bre los dits affers sobre persona d'ol
mon era de nos qui eram son senyor
e son frare per rabo del deute de pa
rentesch q̃ hauia ab nos/ e per rabo
del matrimoni de nostra sor q̃ hauia
per muller/e encara que eram de sa
valença per ço com li eram tenguts
de valer. E sobre aço nos haguẽ no-
stre Acort ab lo Infant en Pere
hõcle nostre/e ab lo infant en Jau
me Frare nostre/ e ab lo Comte de
Terra noua: ab Mossenyer Hot de
Mũcada/e ab moltes altres assenya
lades persones de nostre Consell. E
hau to dit acord fem li respostа que
nos pregariem/e requerriem lo dit
rey de França ab ell en semps que
li fes dret e justicia. E en cas q̃ no la
li volgues fer q̃ nos erã apparellats
de tenir li les dites cõuinences/ e en
cas q̃ ell començas la guerra cõtra
lo dit rey de França. E entesa per
ell aquestа reposta no sen tench gẽs
per pagat. Car ell volia q̃ nos de cõ-
tinent nos desisquem del rey d'Frã
ça/sens que ell no sen era encara dese
rit. E volia que nos comẽçassem los
deseriments. Mas si lo dit Rey de
Mallorques hagues començada la
guerra nos li haguerem feta valen
ça/e li haguerẽ tenguda la dita con
uinẽça. Per que ell separtimal per
pagat de nos/e partit lo dit Rey de
nos. Partim axi mateix de Mont-
blãch/e anam nos en per tenir tot el
estiu al monastir de Poblet. E apres
algun temps en la fi del estiu anam
nosen a Valẽcia / e com hi fo vench
a nos per missatger del dit rey d'Ma
llorques Mossenyer Pere Ramon
de Codolet Majordhom seu/e volie
fer relacio de la Missatgeria per que
era vẽgut. E diguẽ li q̃ nos hauie ja
ordenat de anar a caça de porch en
les partides del Monastir de Vall-
digna. Car en aquell tẽps no hauia
en cara en nostra Senyoria Caça de
porch set glar/sino en les Mũtanyes
de Jacca/e al peu de Muntcayo/e
en les Marials de les Muntanyes
del dit monastir de Valldigna/d'oli
ua/e de Denia/e aço per tal com later
ra era la dõchs pus poblada d'gents
q̃ ara no es/per rabo d'les mortaldats
e guerres q̃ son apres seguides/ per
que la donchs scoltar nol podiem.
Mas com seriẽ tornats de caça les-
coltariem. E com haguẽ feta nostra
Caça/e fom tornats en Valencia lo
dit mossenyer Pere Ramon de Co-
dolet explicants la sua missatgeria/
e dix nos quel rey de Mallorques
hauia proposat de fer guerra pales a
al rey de Frãça/e aço per los torts q̃
li faea en la vila de Montpeller/ e q̃
nos da ço li haguessem d'ajudar/e va
ler/e liurans letres del dit Rey de
Mallorques/en quens notificaua cõ
ell per los dits torts; que li erã fets
en la vila de Mõtpeller. Los quals
lo dit rey de Frãça esmenar ne tor
nar a degut estament no volia/e te-
nia a fer guerra contra lo dit rey: e
demanar/e hauer per armes satisfa
ctio dels dits torts pus que per dret
ne per justicia aconseguir nõ podia
e que hauia proposat valer al rey de
Angleterra/per ço que pus podero-
sament pogues guerreyar cõtra lo
dit rey de França. Per que nos re-

queria per virtut de la dita conuiné-
ça q̃ ab tot nostre poder fossem en la
dita ajuda al vinten dia de Abril la
donchs primer vinẽt. E nos lestes
les dites letres: e oyda la creẽça d'ol
dit mossenyer Pere Ramõ de Co-
dolet: tenguẽ nostre consell: en lo q̃l
foren los damunt dits d'nostro con
sell don Pedro de Xerica: e molts
daltres nobles: e Barons: e doctors
solẽnes de nostre regne: qui oydes
les coses: per les quals lo dit mos-
senyer Pere Ramõ d'Codolet era
a nos vẽgut. Estiguerẽ en grã pen
sament. Car veyem q̃ sia tot gauem
era gran perill de nostres regnes/
e terres metrẽs en guerra ab tã po
deros rey com es de França. E si bo
de neguẽ trencarie li la dita conui
nẽça feta entre los nostres predeces
sors: e los seus: e no li tendriem bo
na fe. Car tot lo fet del seu del Re-
gne d'Mallorques/e dels Comtats
de Rossello: e d'Cerdanya/ e la con
uinença de la valẽça tota era en vna
carta. Axi q̃ com los reys d'Mallor
ques hauien fet lo sagramẽt e home
natge del dit seu e valẽça los reys de
Aragon los jurauẽ de tenir/e seruar
la dita cõuinẽça. E quant nos e nre
consell baguẽ molt pensat nos veẽts
q̃ tots los del dit consell stauẽ en per-
plexitat/e dubtosos no sabents quin
consell nos donassen/nos diguẽ los
axi. Vosaltres tots stats e pensats
sobre aq̃st fet/e aço cõ puixats trobar
manera q̃ nos rabonablement/ e de
guda poguessem excusar al dit rey
de Mallorq̃s la requesta/a nos per
ell feta: e diem vos q̃ vosaltres acor
dassets alguna manera/o cas per lo
q̃l nos degudamẽt/ e rabonable po-
guessem excusar la dita requesta/ço
q̃ nos pensãs e pogues res fer ne nos
nou cõsentirem. Majorment q̃ res to
cas cõtra la dita cõuinença/nos ente
nem/e sabem q̃ ell ha consellers/e sa-
uiesen si q̃ tendriẽ lo cõtrari. Estãts
en aq̃st dabat lo termini passaria de
la dita req̃sta quens ha feta nos ti-
nents a cõsell d'vosaltres q̃ nos la li
deguessem fer/e ell q̃ si/e sobre aquest
cõtrast/mouries tabustol/e guerra
entre nos e ell. Veent q̃ sen mouria
guerra ligar sir per uẽtura ab lo rey
de França: e noũs seria bouesa ha-
uer semblant guerra/majormẽt per
ay tal rabo. Mas nos segons nostre
viares hi hauem pensada hi troba-
da vna bona manera/e veus quina.
Aos axi cõ sabets hauẽ anar a Bar
celona per connocar corts als Cata
lãs per q̃ anem nosem lla/e cõuoq̃m
les dites corts/e aq̃lles cõuocades ap
pellem hi lo dit Rey q̃ al. xxv. dia de
Març sia a Barcelona/a les dites
corts. Car tengut nos hic es de ve
nir/axi com qualseuulla Baro de la
terra. Axi q̃ nos som request lo. xxv.
dia de Abril/e ell sera appellat al dit
xxv. dia de Març. Axi q̃ ell haura es
ser abans a nos q̃ nos ab ell/e seguir
sen ha aço/o ell hi sera/o no. E si y es
fara ço que tengut/e en aq̃ Ue as nos
axi mateix li cõplirẽ tot ço en q̃ li siã
tẽguts/e haurẽ cõsell de nres sotsme
sos q̃ tendre per mellor q̃ y sacam/esi
noy ve haurãs trencada la cõuinẽça.
Car axi cõ nos li sõ tẽguts valer/ell
nos es tengut d'tres coses. La. j. de
esser nre escudater per tot quãt ell ha
en lo mon. Exceptat per sola la vila
de Muntpeller. E aço jau ha cõplit
quãt nos seu lo Homenatge per los
dits seus. La. ij. quens es tengut va
ler axi com nos a ell. La. iij. quens
es tengut de venir personalment a
Corts: cõ les cõuoquem en Catalu
nya/e en lo dit cas no li serẽ tenguts
d'valer ni mezclar nos en guerra per
ell ab lo rey d'Frãça. Car porem dir
que ell nos ha trẽcada la conuinẽça
ans del dia quens ha assignat de es
ser ab ell. E ab ay tant nos roman-

Universidad de Deusto Biblioteca

dren quiti dela dita requesta quens ha feta. E nos dit aquest pensamẽt tots los de nostre consell lo tengüeren per bo. Per que decontinent sem cõuocar les dites Corts a Barcelona: hon nos som lo dit dia: e citam lo dit rey que fos ab nos a les dites Corts als dits loch e dia. E feta la dita citacio nos som en Barcelona: e tenguem nostres Corts. E lo dit Rey noy comparegue ne ytremes procurador: ne altra persona quiper ell digues res: e encara lesperãde graciatres dies: dins los quals si ell fos vengut loy baguerẽ recollit. E com dit es noy fo dins lo terme dela dita Citacio: ne dins los dits tres dias que li donãdegracia: ne hom per ell: per que nos haguem de Acort que nos no fossem a ell al dit vinten dia de Abril quens hauia assignat a Perpinya. Car noy erem tenguts per les rahons damunt dites. E ab aytant nos romanguem quitis dela dita citacio: quens hauia feta.

Capitol.viij.com lo Rey de Mallorques fon citat per lo Rey en Pere per rahodel Crim que li era imposat de fer fondre les monedes del dit rey en Pere: e batre altres monedes stranyes en los Comtats de Rossello: e Cerdanya.

SAbos per la dita rahoveẽts quel dit rey se luny aua daço que fer deuia: e que era denegacio de Feeltat: e de coutinences citam lo que a dia certfos en la ciutat de Barcelona personalment dauant nos apparellat de respõdre al crim: quili era estat posat/e a nos denũciat que dins los Comtats de Rossello: e de Cerdanya: qui son dins lo Principat de Catalunya feya fõdre les monedes nostres: e fer altres monedes: e fer hi correr diuerses Monedes dela terra francesa. La qual cosa lo dit reyser no deuia: ans era contra nostres regalies/com no sis legut a al gu: sino a nos solament batre moneda en Catalũya: eq̃ sia moneda Barcelonesa: e ques bata dins la ciutat de Barcelona: laq̃l moneda es appellada de Tern: e es perpetual per concessio e priuilegis dels reys passats: e encara nos aq̃lla fer batre no podem sens consentimẽt e voler de la dita Ciutat: ala qual es cõmanat per tot lo dit Principat de Catalunya: e per Auinences antigues. La qual citacio lo dit rey ỏ Mallorqües menyspreà: e res per aq̃lla no volch cõplir. E en contumacia sua fem nostres processos justs: e rahonables segons que fer se deuiẽ per forma dels vsatges de Barcelona e dels Constitucions de Catalunya. Les quals son les Leys dela terra/ e del Principat dessus dit.

Capitol.ix.com lo rey ỏ Mallorques processat sen vẽgue a Barcelona ab la reyna sa muller: e ab tota la sua cort per trabir lo dit rey en Pere: e derelat sen torna sens la dita Reyna.

GApres poch temps lo dit rey de Mallorques duptant se del dit nostre processes procura missatgeria ab letres ỏl pare sanct: quins prega q̃ li volguessem dar guiatge. Car ell vẽdria personalmẽt es conuẽdria ab nos per tal manera q̃ nos ne seriẽ cõtents. La q̃l cosa: nos per reuerẽcia del dit pare sanct atorgã: e atorgat per nos lo dit guiatge lo dit rey de Mallorques se apparella de venir a nos. E nos sabent q̃ ell deuia venir ab quatre galeres que feya armar: no volent/que ell nos trobas sens armada: e pensants que ladonchs

tan prestament nos no podiem hauer galeres armades com de Valẽcia: hon ne hauien fetes ja armar. x. per trametre les al estret de Gibraltar/en ajuda del rey de Castella fem apparellar en Barcelona dos bons Leys Armats: e ab aquells partim de Barcelona: e començam nostre cami vers Valencia. E com som en les mars de Tarragona per sortuna hagué exir en terra passãts per Amposta: e per Ulldecona. E com som al loch de Paniscola trobam aqui los dits dos leys armats e muntam en aquells: e anam per mar entro a Benicacim: e cõbi som vench lo Lebeig. Quins daua per proa: e pus tan prop era de Valencia anam per terra/e trobam aqui mossenyer Gilabert de Centelles senyer de Aulles: e prestãt son Mul e als altres: qui eran ab nos en los Leys fem los liurar sẽgles asens. E per ço com era vespre entram nos en a Castello: e lendema mati entrãnosen en Valencia: caualcant hom som quant lasquella de vespre tocaua. E com hi som tractam ab los administradors dela Almoyna que la donchs se cullia per tot lo regne de Valencia per fer armada cõtra moros en ajuda del dit rey de Castella quens consentissen algunes Galeres que nos hauiem necessaries. E obtenguẽ quens cõsentiren quatre Galeres: deles quals son Capita mossenyer Matheu mercer. E com som en Barcelona: no passarẽ molts dies quel rey de Mallorques ab la reyna sa muller germana nr̃a e ab tota sa Cort venia ab quatre galeres: loqual dit rey ỏ Mallorques hac set fer vn põt de fusta en la mar en dret del monastir ỏ les frares menors dela dita Ciutat/ hon ell posana. Lo qual Pont parsla dela mar e trauersaua lo dit Monastir fins a la Cambra hon lo dit Rey de Mallorques estaua. Axi que dela Mar fins ala Cambra era lo dit Pont bẽclos da çate della de Fusta tan alta/ que podia hom veure les persones/ quin passauen. Axi que dela dita cãbra fins al cap del dit pont: qui era vn bon tros dins la mar podia hom entrar secretament en les Galeres del dit Rey de Mallorques. E nos axi com promes hauiem al dit Pare sanct reebem lo dit Rey honorablement: e erem apparellats per reuerencia del dit Pare sanct oyr benignament les rahons quel dit Rey proposar nos volgues per raho ỏls Processos: e enantaments que hauem començats de fer contra ell. Mas la sua venguda nel seu entenient/no era per allo: ans era per tal quens faes la maluestat: e Traycio: ques segueix. ço es ques deuia fer malalt ell e la reyna sa muller nostra sor/assi quel Axer qui guardaua la porta dela dita Cambra hon ella deuia jaure digues anas als Infant en Pere nostre honcle: e en Jaume nostre frare: dient los/ que entrassen tots sols. Car gran mal li faeren si mes ni entrassen. E hauia axi dellibera que decontinẽt que fossen en la cambra sua que a. xij. persones de la sua cort per ell deputades que deuian entrar guarnides e apparellades faes pendre a nos e als dits Infants. E si cridauem ne era sentit quens occissen tots decontinent: e sino quens metessen presos per lo dit pont: e queus metessen en les dites sues quatre Galeres: e ab aquelles nos menas ala ylla de Mallorques e que fossem mesos en lo castell de Alaro qui es en la dita Illa. E que aqui nos tengues presos. ço es a nos e als dits Infant en Pere nostre honcle e en Jaume nostre frare tant grant temps/e tan longament

Universidad de Deusto
Biblioteca

tro q̃ li baguessem en frãquida tota
sa terra: e dada tã grãpart en Cata
lunya q̃ no fos a nos de fer li mal ne
dãnatge. A nostre senyor deu qui no
sab defallir a aq̃lls quien ell han fe
e bona esperãça/ne vol q̃ justicia sia
empatrada: ne los mals romanguẽ
impunits per la sua grã misericor-
dia e pietat plague e permes q̃ lo fet
de la traycio fos descubert. Car per
pres lo tractamẽt dessus dit per lo
rey de Mallorq̃s cõtra nos/entreno
na e vespres. Car lauors no dormiẽ
de dia. A nos vẽch vn frare preica
dor de sancta vida: qui era familiar
nostre daquinons mẽbra lo nom: ab
lo q̃l vn hõ qui en la dita traycio de
uia caber sen descobri: e li dix q̃ns
degues dir en secret e en cõfessio q̃
per res no anassem a veure la reyna
nostra sor. Car si fayem/sẽs algu si:
nos erã morts: e q̃de aquesta raho
nons podia mes auãt dir. E oydes
aq̃stes paraules nos fom fort torbats
pero fẽ li aquesta respostaq̃ pus ay
tals noues nos deya q̃ aquella nit no
la yziem veure: pero quel preguẽ si
fer se podia q̃ entretãt nos hagues
licẽcia de aq̃l qui dit loy hauia quẽs
pogues dir son nom: e tot lo tracte
largamẽt/car si nons hauia la dita li
cencia/nons stariem si sabiẽ morir q̃
nostra sor fos malalta que no la anas
sem a veure pus que era vẽguda en
nostra terra: e era reyna: e lo dit fra
re nos respos ens dix: senyor prou
vos he dit aytãt com en mi es. Pe
ro senyor yous suplich que per amor
de Deu vos noy anets tro que yo
torn: e senyor fare mon poder queus
ho pusca dir be clarament. E partit
de nos lo dit frare el Infant en Pe
re: el Infant en Jaume lendema:
no sabents res de aço diguerẽ nos
que fort nos estau a mal com no erẽ
anats a veure nostra sor. Major mẽt
cõ fos malalta: e que hauia dos dies
que era en nostre regne/e en lo loch
hon nos erem: e que no la baguessẽ
anada a veura que mal nos estaua.
E que mes nos hi cabia des honor:
per quens suplicauẽ que la volgues-
sen anar a veure/e quen volguessem
nostre cor forçar: e que no deuiem
guardar la follia nel ergull del rey
son marit. Axi que guardants les ra
hons quels dits Infants uos deyẽ
e que per ço que entẽguessen que en
nos no erẽ totes aqueles opinions/
ques cuydauẽ quẽ nos fossen. E ima
ginãts que ell ne altre nos gosas as-
saiar ne fer alguna cosa contra nos.
A torgã los hõ q̃ nos la yziem veure
lẽdema/jatsia fos q̃ nos sabẽ be que la
mala altia de nr̃a sor no fos vera ans
era ficta/e aço feu ell ptal q̃ nos lanas
sẽ veure/e sabessẽ la traycio quẽs ha
uia tractada: pero no cõtrastãt aço
nos ho voliẽ auẽturar mas fẽho sa-
uiamẽt: car nos hauiẽ ja ordenat q̃
cõ nos fossẽ ala cãbra ỏla dita reyna
que certs seruidors specials nr̃es
estiguessẽ a les portes dela cãbra: e
que no donassen leer de tãcar la cã
bra: e que axi mateix les quatre ga-
leres nostres: deles quals era capi-
ta mossen Mattheu mercer nos par
tissẽ de aquells del dit rey ỏ Mallor
ques. E ordenã ho per tal manera:
que no fos a ell de fer aço que hauia
ordenat/e nostre senyor deu esguar
dant la nr̃a leyaltat: e nostre bon en
tenimẽt volent nos tolre/e lunyar
de tot mal e perill aquella nit queu
hauiem acordat quey yziem enlẽde
ma se feu en la cara nostra, pp lull
vna exidura for auol: e de mala na-
tura: e queus en haguẽ a sagnar per
la qual fom escusats ỏ no anar a veu
re la dita nostra sor hon estiguẽ per
algũs jorns en la nr̃a cãbra tro quen
fom millorats. E lendema que fom
millorats dels Alls ens en fom sa-
gnats per lo dit mal: apres menjar

torna a nos lo dit frare Preicador:
quins deixela dita traycio: segons
que dessus hauẽ dit. La qual li dix
la reyna nostra sor: e dix nos senyor
e yous faç tal resposta que vos encõ
tinẽt: trametats per la senyora rey-
na vostra sor que vinga a vos e si lo
rey son mari no volq̃ vingue a vos
len saçats venir p̃ força: o per grat.
Car com ella Senyor sera ab vos/
ella vous dira lo fet dela veritat. E
oydes les noues del dit frare encõ
tinent fem venir el Infant en Jau-
me nostre frare: e diguem li q̃ anas
ala dita reyna quaix per manera de
visitar: e que li digues que be li esta
ria quens vengues a veure per lo ac
cidẽt que hauiem: est lo rey son ma
rit nou volia ques per força lẽs fes
venir. E oit lo manament nostre lo
dit Infant sen ana ala Posada del
dit rey. E com fo ab nostra sor ell li
dix que be li estaria quens vengues
a veure/ e ella li respos que molt li
plahia/ab que al senyor rey son ma-
rit plagues qui alli era present. E lo
dit rey respos: nou volem que vaja
e lo dit Infant en Jaume dix que
volgues ell o no quesi yzia. Car nos
ho voliem eu manauem. E axima-
reix yo/dix lo dit Infant qui sõ pro
curador General de sos Regnes:
quin puix forçar. Per que mana a
la dita reyna nostra sor ques leuas
e quel seguis. E lo dit rey tot furios
respos/e dix: que allo era Força/ e
que força li era feta sobre guiatge.
E lo dit Infant li respos. Que pus
nos loy hauiẽ manat que axi se ha-
uia a fer: e encontinent nostra sor se
guie vench a nos al nostre palau/la
qual a nos abduy deixela dita tray
cio. E a poch instant el Infant en
Pere sabent aço vench a nos tot se
llorens dix. Ques aço senyor que la
reyna vostra sor vos ne hauets feta
venir per força sens volũtat: de son
marit/mal es fet que ells sien vẽguts
guiats: e en Fe vostra los sien fetes
nouitats: no sta be aço. E nos lir es
ponguem nous mogats nen siats fe
llo tro que sapiats la raho/per que
ses fet. E encontinẽt nos/e los dits
Infants en Pere e en Jaume tots
tres deuallam nosen ala dita reyna.
Car en lo ostal baix ỏ nostre palau la
fem posar/a manera q̃ la va veure. E
com fom ab ella fem jurar al dit In-
fant en pere de tenir ho secret/ tot
ço que exiria dela nostra sor: e com
ell hac jurat ella cõpta tota la tray-
cio de larcha larch: e entesa aque-
lla lo dit Infant se senya/ens dix.
Que ara creya que no er a ergull no
stre/e que james no hoy tan gran
trahicio: que entenia que no li de-
uia valer Guiatge: e que fos pres/e
tantost fem ajustar los Sauis de no
stre consell: e tots tinguerenque de
uia esser pres/e que no li deuia valer
guiatge. Responguem/que per res
no loy trencariem. Car les gents se
pensariem que no fos sino Exaquia/
quens trobauem per Auarícia de
hauer lo Regne de Mallorques/e
los Comtats de Rossello/e de Cer-
danya / e que nou seyem per als.
Axi que per res no volguem donar
loch queli fos feta nouitat alguna/
ans diguem que se stigues axi com
se staua. Pero que si entenien quey
degues estar molt que li fos donat
cõjat/e aquell dia passa axi. E lo dit
rey sentint/que ell era deixelat/len
dema mentre quens dinauem vẽch
anos sobre taula/e dix nos. Senyor
yo era vẽgut aci en fe vostra ab guia
ge/e es mi stada feta força q̃ ma mu-
ller vos ne haueu feta venir forci-
uolment. E se que no mi tracten nen
ganes bones obres. Per q̃ yo vẽch
pendre comjat de vos/e pus q̃ nons
tenits lo guiatge yo mich ptesch/ e
prench cõjat vre e neg vos los fets q̃

Universidad de Deusto
Biblioteca

tenia per vos. Enos li diguem que sen anas en bona hora: e tots aqlls qui eren alli mururauen com nol se yem pendre: e nos diguem los quês jaquissen star que al cap ôla verita vendriem tots: e q̃ en loch seriem q̃ nos li fariem atorgar que tot quant ell te/te per nos. E decontinent ell sen parti ab les quatre galeres/e mana a totes les dones e donzelles qui ab nostra sor eren vengudes: que es recullissen: e sen anassen ab ell. E axis feu: exceptat vna cambrera que romas ab ella: la qual hauia nõ Vicença que era nadiua de Mallorqs/ que nosen volch anar ab ell: e axins jaqui la nostra sor en poder nostre.

Capitol. x. com lo rey en pere continua los Processos començats contra lo Rey de Mallorques: qui tornãt sen ocupa personas ebês de vassalls del dit rey en Pere/qui en contumacia de dit rey ô Mallorques adjudica ala sua Regia Cort: los regnes: e Comtats e terres de aquel. E apres ab gran estol sen passa ala ylla de Mallorques: e arriba: e sorgi dit Estol al Port de sancta Ponça.

E decontinent lo dit Rey ab aquella Furor que de nos se parti: no guardãt ne tement Deu ne la fe: de quens era tẽgut: presens desafiamẽt algu: e occupa totes les Gents nostres: e bens de aquelles: que troba dins la sua Senyoria. Les quals en fe sua stauen: e negociauen en ço del seu: per la qual rabo nos veents la sua gran malue estat haguem a continuar los processos: que ja hauiem començats: e aquells complidament acabam per sentencia diffinitiua: e lo Regne: e Comtats: e terres del dit Rey: en contumacia sua ala nostra Cort ajutiam. E decontinent acabats los dits processos procurã: e emparam tots los Barons e richs homẽs de la nostra terra: e diuerses altres persones: que passassen ab nos ala ylla de Mallorques: hon hauien acordat de passar per applicar lo dit regne ala nostra Corona: axicõ aquell quins era: segons que dit es /confiscat: e encara ampram totes nostres gents de fer nos ajuda en la dita execucio. La qual ajuda nos fon feta per les dites nostres gents en grãs quantitats de diners. E fa em fer nostre grã estol per ser lo dit passatge e ab la gracia de Deu recollim nos en lo dit nostre beneuenturat estol en lo mes de Maig del any de nostre senyor deu. Mil trecents trenta e tres. E per guardar nostres terres/ e que en especial fossen guardades les fronteres de Empurdate de Besulduc: de Camprodon: jaquim per Capita nostre Frare el Infant en Jaume: e per companyar a ell mossen Lop de Luna: al qual per auant donam el ne fem comte ab. D. Homens de Cauall. E com nos fom recullits en la plage de Barcelona ab nostres Barons/cauallers/e altres persones/deles quals en lo present libre per auant es feta mencio. Trobam quel nostre estol fo en nombre de cent e sezc veles/deles quals hi hauia. xxij. galeres/e eren ne les set Vrers grosses / qui portauen Caualls/ e vint Naus grosses appellades naus de Couẽt/ques son de dues cubertes. E tot el altre Nauili era müancer/e menut/axi com al dit nostre passatge era necessari. E ab tot lo dit Estol stiguem be cinch: o sis Jorns al cap vell per contraris de vents. Car no eren altres sino Exaloch/Migiorns/e Lebeigs. Estant axi /despera vn grob ab vent al Maestre/e nos vents aço diguem quey partissem/e los Consellers/quis erẽ dats per regir nos en la mar/q̃ eren persones assenyalades en la art ôla mar diguer en. Nos senyor no ta partir daçi. Car aqst vent no es de aturada. Car no passa sino. xx. o. xxx milles dins mar/e com nos haura en lo golf peruentura porã venir altres vents queus gitarã en altres parts e destorbar nos ha vostre Estol/per que Senyor/val mes esperar açi lo vent q̃ no en lo Golf/ e nos quins anuyauem ô estar alli diguem/anem en nom de deu. Car nos hauem bona fe en ell quens guiara/e decontinent fem dar vela/e tot lo Estol nos segui. Pero axis segui com los dits Consellers nos hauien dit. Car lo dit vent nons mes/sino qualque. xl. o. l. milles dins mar/e quãt vench lo Vespre lo grop fon passat/e lo Vent nos manca. E axi tota aquella Nit anam palpoleiant/ e lendema altre grop de pluja so al dit vent/ e nos mes altres. xl. milles/axi q̃ plenerament veem les Muntanyes de Mallorqs e la Dragonera/e en laltra espenguẽ nos mes auãt per semblant pluja/ e vent que haguem. Car tota vegada nos venia lo vent hora de vespres/ e nons tenia sino hora del Vespre/o tro al vespre/axi q̃ estiguem en aquelles Mars tres dies/ e al quart dia nos ordenam que nos primer/ e despuix tots los altres: qui eren en les dites galeres remolcassen cascu vna nau/e axis feu. E nos començarã a remolcar la Nauen q̃ eren les nres viandes. E per semblãt manã hosae ren axi los altres q̃tant nos auãçauem de dia que ay tãt nos desauãçassem de Nits per los contraris dels vents que feyen. E anãt axi al sisen jorn mogues vent al ponent: e encõtinent fem arborar/ e metre veles al çades ab tot el Estol justat hora de vespres fom dauãt la Palomera ab les dites galeres ô nostre estol/ahora de vespres/e fermã les Ancores/ e tremettem al Infãt en Pere/ qui era senescal de Catalunya/e per son offici regidor de la nostra host/ e mossenyer Pere de Muntcada/qui era nostre almirall/e a don Pedro ô Xerica/e ab don Blasco de Alago/qui era nostre senyaler/e a don Joã Xemenez de Arcate en Phelip ô castre: e a mossenyer Joã de Arborea Alfonso de Lozia/Baluany ô angle sola. Acardic de Mur /e Arnau de rill/mossenyer gõçaluo garcia/mossenyer gonçaluo diez de Arenoso: e quat fozen tots en la nostra galera/ dãmanã los quels paria de pendre de la terra/ ne en q̃l manera. E parla primerament el Infãt en pere/e dix q̃ daço mes ne sabien los homens de mar quels cauallers: per q̃ li apparia q̃ deguessem hauer nre acort ab ells/e tots los altres diguer en/ q̃ be deya/e nos sempr̃ fem nos venir tots los comits: e tots los dits cõsellers quês eren dats per regir/en la mar/ e diguem los quels paria de pendre terra/e parla vn dells/ q̃ era pus antich/e dix q̃ li paria q̃ a sãcta põça de guessem pendre terra hõ ja lo rey en Jaume nre tresaui la hauia presa/ e parla vn altre e dix que mes valia ala porraça. E en aqst cõsell noy hauia sino nos e lo dit Infãt en Pere: e en Michael perez çabata: e los dits comits/e Cõsellers. Axi q̃ acordã que mes valia pendre tera a pagueral: q̃ en loch algu ôla ylla: e la rabo era aqsta q̃ la plage era millor: a traure los caualls deles naus: e dels vrers que nengunes ôles altres. E apres haut lo dit Acort nos veem algunes gents ab armes de cauall/e de peu dauãt nosen la palomera e trametem mossenyer Gilabert ô corbera/ e en Frãcesch ôfinestres ciutada de Barcelona/ per ço cõ eren assats

Universidad de Deusto
Biblioteca

abtes en los fets dela mar: quels díguesse q̃ nos nos marauellauẽ dells per q̃ stauẽ axi ab armes e feyen cõtinẽt de defendre la terra: e axi sis enteniã a defendre o no: e los dits mossenyer Bilabert: e Frãcesch se acostaren a les dites gẽts darmes ab vna Galera laugera: e digueren los les dites paraules/ reebut dells abans assegurament/ e respos hu ölls que manament hauiẽ del rey de Mallorques de defendre la terra cõtra nos a tot hom. E apres fo los demanat si al rey de Mallorques era en la ylla: e dix hu q̃ hoc: e tãtost la poch ínstãt respos vn altre: e dix lo rey de Mallorques. Es lla hon Deu volt: e com los fossen fetes altres interrogacions los dits homens de armes tirarẽ ab ballestes tres tretas. La vna: dels quals feri en la popa dela dita Galera: e les dues en los rems e dix vn dels altres qui erẽ aqui no respõgats pus. E ab tãt lo dit mossenyer Bilabert: e en Frãcesch de finestres tornarẽ sen a nos. E apres en la nit escura vencha nos en Pere de Mũtcada Almirall nostre/ qui menaua apres vn hom ö la ylla. Lo q̃l hom dix/ quel Rey de Mallorq̃s era en la ylla: e nos sobre aço haguẽ nostre acort: e lo dipssate apres tinguẽ nostre camit: e partim ab nostre Estol dela Palomera. E com fom defora vench en Bertrallans ciutada de Barcelona: que nos hauiem trames primer: ans que partissem del cap veill ö Lobregat per vogir tota la Ylla de Mallorques: e per hauer lengua/ e saber tots los ardits dela ylla/ e comtats en qual manera eren stablits: e dix nos q̃ erẽ stablits tots los ports: e les Calcs e les plages dela ylla de Mallorq̃s: de gent de Cauall: e de peu per contrastar a nos de pendre terra: e quel Rey de Mallorques era a sancta Ponça ab gent darmes: e de peu. E com fom apres dinats nos haguẽ nostre acort altra vegada ab alguns Ciutadans de Barcelona destres de mar: e ab algunes dels dessus dits en q̃l loch pendriem terra/ e acordam de anar ab tot nostre Estol ala Poraça/ e com nos faessem la via dela Poraçavench lo Admirall nostre ab vna Galera: la qual hauiẽ tremesa a sancta Ponça ab sis Galeres per descobrir la Host/ e per regonexer altra vegada lo port de sancta Ponça/ e la gent quey era/ en les quals Galeres eren don Pedro de Arborea frare del Jutge de Arborea/ en Joã exemenez de Urrea/ en Alfonso ö Loria/ e en Phelip de Castre: e molts daltres nobles e cauallers/ e faeren nos senyal ab vn peno. E nos tãtost fem la llur via/ e parlam ab lo dit Almirall. Lo q̃l nos dix q̃ a sãcta Ponça no hauia molta gẽt/ e quey porẽ bependre terra. E encontinent nos oitaço faem amatar/ e fer senyals a totes les galeres/ e ales Naus/ e a tot laltre Nauili ö nostre Estol/ quès seguissẽ. E a hora de Vespres entram en lo dit port ö sancta Põça/ e aqui fem sorgir tot lo Estol/ e ordenam la manera de pẽdre terra/ e cascuna galera en q̃l loch daria la proa en terra: e q̃n a forma si tẽdria/ e tota aquella vesprada entẽguem en aço/ e tantost/ axicom les lums encenie faem cãtar ab altes veus ab molts Brandons encesos la salue regina. E fem les pregaries acostumades per los homẽs de mar/ e forzen hi presents lo dit Infant en Pere q̃ dix/ q̃ pus lo rey de Mallorques era alliq̃ y prengessẽ terra/ e tots los altres richs homẽs qui diguerẽ que be deya. E acordam/ ques partissen les Galeres per pẽdre terra en quatre partides/ e en la vna. ço es en la sobirana/ e amasquerra/ al entrãt del dit port

Quant parti lo Estol de la Palomera.

deuers la Mola en draig en lo puig major anam nos ab quatre galeres e lo dit Infant ab don Pedro ö exerica. E en laltra part. ço es en la plage deuers lo puig q̃ es lo port ö paguera: e de sancta Ponça ab. xvij. ga Galeres. E en laltra part era el Almirall. ço es entre lo puig/ bon nos entram pẽdre terra/ e la platge hon la pres lo dit Infant ab. xiiij. Galeres. E mossenyer Phelip Boyl: e en Bernat de Ripoll/ e en Joan de Boyl/ e daltres e nostre Estol ab quatre Galeres: anarem dret a sancta Ponça endret dela major flota del host del Rey de Mallorques: e aqui costarẽ les popes en terra: e faeren semblãt de pẽdre terra per tenir los a Noues/ e empatrats.

¶ Capitol. xj. como lo Rey de Mallorques qui staua ab molta gẽt armada a sancta Ponça: e vers lo port de Paguera fon desbaratat: e vẽçut per lo Rey en Pere: quiy era passat ab gran Estol: parant li batalla.

En lo diumẽge apres seguent q̃ fo lo. xxv. en dia del dit mes de Maig en hora de alba/ mossenyer Lop de Burrea nostre Cambrer major despertants: e dix nos quens leuassem: ens guarnissẽ/ e decontinent faem hor el Almirall hauia ja feta la Crida: q̃ tot hom se appellas ala batalla Real: la q̃l bacdada per manamẽt nostre. E totes les nostres gents se embarbotarẽ: e nos/ e totes nostres cõpanyies nos guarnim: ens apparellã. E tot hom almorza vn poch: e lo rey ö Mallorques ab. ccl. tro ab. ccc. homens de cauall: e ab. xv. milia. tro a. xx. milia homens de peu: tenia stablida tota la ribera ö la Mar del cap de sancta Ponça: tro a vn puig dauãt pague ra: qui ha nom Andreiol prop la mola dandraig. Mas lo dit rey estaua a sancta Ponça hon era pus auinẽt de pẽdre terra. E nos fem metre partida dels seruẽts nostres: e almuganers. E ar tots noy podiẽ caber en les Galeres: e en barques de panescal/ deles Naus per metrels en terra. E los qui romãguerẽ en Naus tiraren se los cabells: e les barbes: e fa ẽ gran dol per tal com no podiẽ venir als affers ab nos. E hora de prima totes les nostres galeres faeren llur via cascuna al loch: hon eren ordenades: e la nostra Galera: ensemps ab tres daltres faerẽ la vna ö la Q. ũ tanyaq̃ es dauãt paguera: e aqui dona la scala en la roca dela dita Muntanya: primeramẽt la Galera ö l Almirall: e apres totes les altres donarẽ axi mateix les pres. Saluat la nostra Galera: qui acosta la popa en la dita roca. E los homẽs tots axi de peu com de cauall tots exiren deles dites Galeres combatents se a peu ab los homens de peu: e de Cauall qui erẽ en la Muntanya quins combatien ab lãces/ darts: e ballesters: e ab pedres e ab grãs Cantals e nos ab la companyia dela nostra galera saltã dela popa en la roca/ e pujam en la dita Muntanya e decontinent cells qui la defenie fozen vençuts e desbaratats e fo la major marauella del mon q̃ tant forts e tã rosta era la roca dela Mũtanyaq̃ a penes hi podia hom pujar nens hi podiem tenir que com fom al cap dessus totes les çabates nos forzen esquinçades: e haguẽ set: e beguem aqui de vn viques troba en vn odre quey hauiẽ leixat los de Mallorques: qui eren fuyts: pero anãs ne hauiem fet fer tast: que beguessem. E laltra part en lo dit port de Paguer apres terra/ e dona les proes lo dit Infãt en Pere Senescal nostre ab vna partida deles ga

Crida. q̃ hom se appareil ala batalla.

Universidad de Deusto Biblioteca

leres/e vxers del nostre Estol. ço es la hon la riba dela mar era plana: e arenosa: e aqui los homens a cauall e apeu del dit rey de Mallorques se esforçarē de esuahir lo dit Infant: ab los richs homēs/cauallers/e gēt de peu: qui prēguerē terra. E finalment lo dit rey de Mallorques: qui viu tota la gent/e tots fort ōscapdellada ment/e desbaratada fugir entro a Mallorques: axi q̄ de set hi morirē cinch homens segons que despuix sabem. E alguns homēs a cauall nostres q̄ haguerē primeramēt trets los Caualls dels vxers seguirē los tro a mija legua. E alguns seruents e Almugauers nostres lo seguiren: els encalçarē be dues legues e lstolguerē moltes armes arnesos/ e robes. E tātost quel dit Infant en pere hac presa terra/e veu que nos axi mateix tingue lo dit puig: e veu lo dit rey de Mallorq̄s: dix an Arnau ballester Ciutada de Barcelona: digats al senyor rey q̄ ara veig: e conech q̄ ell ha complidament: e plena la virtut: que deu ha donada als reys de Arago Predecessors seus. ço es de vēçre los enemichs: e esser victoriosos: e les dites quatre galeres nostres faeren semblāt al pēdre dela terra de donar les proes en terra vers sancta Ponça: hon lo rey de Mallorques tenia ses tēdes: e los arnesos. E estiguerē aqui dauāt sācta Ponça mentre nos nos combatiē a paguera. E com la companyia deles tres galeres dessus dites veerē fugir lo dit rey ō Mallorques ab totes les sues gēts exirē en terra cuytosament/e trobaren la tenda del dit Rey: e vna altra ab taules meses: e viāda apparellada e algūa veixella: e joyes: e diuersos arnesos: e prenguerē so tot. E es ver segons q̄ dessus nos fon retret: per lo Noble en Bertrād fonollet: e per daltres qui en aquella hora erē ab lo rey de Mallorques: que aquell diumenge mati ell volch oyr missa en la sua Capella que tenien alli: e tāt no cercarē los Capellans q̄ no si troba hostia ab q̄ poguessen sacrificar. E no poch oyr Missa. Car lo dit en Bertrande fonollet: en aquell encalç: fo pres per los nostres.

Capitol. xij. com apres dela batalla vençuda lo rey en Pere se atenda ab tota la sua gent en vn puig dauant paguera: e feu molts Cauallers. E apres stant ab tot son exercit a sancta Ponça hague Missatgeria dels Jurats de Mallorques: als quals fon dada cōplida raho ō tots los greuges al dit rey en pere fets per lo re[illegible]e Mallorques.

E De continent q̄ la batalla fon vençuda haguerē nos apparellat lo nostre Cauall/e en semps ab lo dit Almirall/qui fon vengut a nos ab companyia de Caualls Armats: que hac treta dels Vxers ab la sua senyera. Car la nostra no ley hauien tret a encara. E ab mossē Galceran de bellpuig Major dhom nostre: qui fo ab nos tātost ab son cauall armat caualcam: e diguem als Barons/e Cauallers: quens seguissen a peu: e quens perdonassen per q̄ nos caualcauē: car no erem bō pao: pero que nos los esperariem en la plage/caualcāt: e james no partiriē de aqui tro fossen tots ells ab nos. E tots nos respongueren quels plaia: e q̄ ells nos seguiriē a peu/e nos anam tan suau que ab ells en semps nos ne anā tro al puig/hon nos attendam nosen vn puig aquimateix dauāt Paguera: e aqui faem Cauallers: lo noble en Joā Ferrādez de Luna/e en Gonçalvo Xemenez darenos. Hartal de fosses/ e en Jaume

desplugues. E tot aquell dia reposam aqui ab nostres Gents: e faem traure tants caualls com poguem/ e los Almugaues correguerē per la terra: e menaren molt bestiar gros/ e menut de que les nostres hosts hagueren compliment de carns. E la alegria fo gran dela victoria q̄ Deu nos hauia donada: e noy perdem si no vn hom de peu: e nassres q̄ algūs dels nostres hosts: mas fort pochs prengueren: e apochs dies eren: o forzen gorits. E en aquest dia forzen acabats de traure tots los Caualls e los Arnesos. Mas no faem traure viandes: sino les q̄ hauien menester. En lo dit Jorn mateix vench a nos en Francesch Carroç rich hom de Valencia ab vna galera: en la qual vengueren missatges del rey ō Castella. E hauia la armada a son cost: e messio per seruir a nos en los Affers. E no poch esser aconseguit ala batalla de pendre terra fo molt despagat/e aturas aqui ab nos: e es cert q̄ nos erem en edat de. xxiij. anys: e mig. Lo dilluns apres q̄ fo lo. xxvij. dia del dit mes de Maig: aturā aqui mateix per reposar los Caualls del mal tret que hauiē passat en la mar: e replegam nostre estol e nostres cōpanyies/e acordam sobre la manera que deuiem tenir en los Affers. E vers hora de mig dia venguerē a nos frare Nicolau de Sobirats/e frare Jaume Paschal del orde de Predicadors de Mallorq̄s ab letra llur: ab la qual nos supplicauen q̄ nos deguessen guiar e assegurar les missatgers llurs/los quals nos voliem tremetre. E nos haut nostre acort sobre aço ab el Infant en Pere solament atorgam lo dit guiatge: tornaren sen aquel dia mateix a Mallorques/e nos romanguē al dit loch de Paguera segons que es dit. Lo dimarts mati a. xvij. del dit Mes de Maig partim ō aqui/e anam nos ne ab nostres batalles ordenades/e en la dauātera a anauē el Infant en Pere/don Pedro de exerica: el Almirall en Ramon de Anglesola/mossenyer Arnau de rill/ e la companyia del Infant don Ferrādo nostre frare. E en laltra mossenyer Michael perez çabata ab. c. Cauallers dela nostra Maynada/e en la Reguardanos e Mossenyer Blasco de Alagosenyaler nostre/e en Joan Ximenez de Urrea/mossenyer Joan de Arborea/en Phelip de Castre Alfonso de Lozia/mossenyer Joan fernādez de Luna/mossenyer Gonçalvo Ximenez de Arenos e mossen Artal de fosses. E nos anam nosen a sancta ponça/e aqui reposam tot aquell dia/ e sempre que som deuallats mentre la nostra tenda separaua vengueren a nos sis Prohomens per la ciutat/e regne de Mallorques ab charta de la ciutat de creença/los quals hauiē nom axi. Hombert de fonollar donzell/Guillerm Michael sauiendret en Guillerm çacosta Jaume Roig. Arnau çaquintana Pere mosquerolles. E parlarē ab nos tots sols deuant el Infant Pere/e comença a parlar lo Saui/e dix quels Prohomens dela Ciutat e ylla de Mallorques se marauellauē fort dela manera de nostre venguda. Car no entenien q̄ ells haguessē fet res/perque nos los deguessem donar lo dan q̄ls donauem. E nos diguē los/que aço sabiem per tal com lo rey de Mallorques nos hauia fets diuersos greuges/e molts desplaers despuix que nos començam a regnar tro al dia de huy. E lo primer/ siera q̄ ell hauia fet tot son poder ans quel homenatge nos faes de fer auinēces contra nos ab lo rey de França/e ab lo rey de Castella/e ab lo rey Robert. E com no poch trobar ço q̄ ell volia

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab los dits reys tremes lo vezcomte/e mossenyer Dalmau de Castell noual rey ō Marroches per aquesta rabo mateira/e noy acaba aytant poch res. Laltra sies que ell hafetes ogitades diuerses talles/e exactiōs en la ciutat de Mallorques a les nostres gēts/e les estranyes: axicō Genoueses e Pisans ne erē Franchs. Lo terç q̄ hauia feta o batuda moneda de or/e de Argent/e fusa en Perpinya. E sabiē be ells que açolo dit rey no podia fer segons les conuinēces q̄ son entre nos e ell: e nostres predecessors e los seus. E per aq̄sta rabo nos lo citam q̄ fermas de dret en nostre poder: e nou feu/ans nos demana guiatge/e atorgam lo. E durant lo guiatge non volch res fer/ans a nos demana altre gniatge de. xv. dies/e nos lo li atorgam. E lendema quel der rer Guiatge li haguē atorgat partis de nos sens q̄ no ferma de dret/e recollis en la Galera/hon era vengut/e quant fon recollit feu seyeuir vn nostre Scriua/e dix/q̄ no tenia de nos en feu cosa algūa ans era rey/e princep en son regne/axi com nos en lo nostre. E aço sabiē be ells q̄ era contra lo menatge que ell hauia fet tres vegades. ço es hu a nostre Aui. Altre a nostre pare/e altre a nos/per q̄ nos fabiem cōtra ell aquesta execucio/e quens pesaue. Car la hauiem a fer per aq̄stes Rahons. La primera rabo per q̄ns pesauesiera. Car de nostra Casa procebit. La segona q̄ era casat ab nostra sor. Laltra per ells qui erē Catalās e naturals nostres. Carbe e merce los hauiem encor defer e no Dan/e greuge: per q̄ ells axi com alleals seruassen e guardassen lo menatge q̄ hauien fet a nostre Aui/quant los torna al rey de Mallorq̄s vēgues cōtra les conuinēces q̄ tenguessen per senyor llur lo rey de Arago. E quant aço haguem dit respos nos lo dit Guillerm Michael/e dix quels donassem spay: e ques acordassē: e nos atorgam los hor: pero ques lunyassē e q̄ tost se acordassen en aço que volguessen fer. E mentre ells se acordauen fem nos venir nostres Sauis çoes misser Joan Ferrandez Munyoz: e misser Rodrigo diez qui era doctor e caualler: e en Blasco dayza/e misser Francesch diez Puig: qui era per los prohomens de Barcelona. E vn altre Saui qui hauia nom Jaume: e aquests diguēço que ells nos hauiē dit: e la nostra respostat: e dixeren que be los hauiem respost. E los Barons per ço com hi hauiē appelats los Sauis: e no ells foren ne agreuiats. E mentre nos parlauem ab los nostres Sauis los Prohomens de Mallorq̄s: isquerē dela nostra tenda/e acordats sobre les nostres paraules nos tornaren respostat: e parlalo Saui: e dix quel rey de Mallorques era llur senyor eq̄ era rey per que no venia a ells de creure q̄ ell hagues fetes aytals coses com nos los hauiem dites. E en aquesta respostanoy hauia sino nos e lo Infant en Pere: e respos les per nos/e lo dit Infant/e dix q̄ lset del Rey ō Mallorques era conueir tant al fet dells q̄ conuenia que ells sabessen lo nostre Dret/eq̄ no fossen negligēts pusquen podiē saber ells ho voliē mōstrar/e q̄ nos venien ab aytal cort: e tots los Barons/e cauallers nostres/que primeramēt nos meniassem los Regnes de Arago de Valencia/e Comtat de Barcelona e ells los Comtats de Ribagorça/e de Prades e muller e fills/e quant tot nos fallis cascuques menias la sua carn: e la sua sanch/ans que no sofferir que la nostra Corona fos deseretada als nostres dics. E puix parlam nos e diguē que Catalans eren

e que Catalans tots temps foren leyals: e que no comēçassen ells a fer cosa q̄ sia cōtra ley al tat: e q̄ Arnau çamorera nostre Vicicāciller los informaria de nostre dret. E ab tant sen anaren ala tenda den Arnau çamorera Vicicanciller: qui era malalt. Lo q̄l los ensenya los. xij. greuges quel dit rey ō Mallorques nos hauia fets: los q̄ls oyrets per auāt e sempre appellam los richs homēs los quals foren don Pedro senyor de Exerica: mossenyer Blasco Dalago/mossenyer Ramon Dangleso sola/mossenyer Joan de Arborea: mossenyer Perē de Muntcada Almirall: mossenyer Joan Xemenez de Urrea/Phelip de Castra/Alfonso de Luria/mossenyer Gualuany de Anglesola: e mossēyer Ricart de Mur/mossenyer Gonçaluo diez de Arenos: mossenyer Gonçaluo eximenez de Arenos/mossenyer Joan Ferrādez de Luna/mossenyer Artal de fosses: mossenyer Galcerā de Bellpuig: mossenyer Arnau de ill mossenyer Gilabert de Centelles: mossēyer Elfo de proxida: e en Sancho perez de pomar: e diguem los: que nols fos greu com nols hauiem appellats sobre lo Parlament dels missatgers de Mallorques: car ells ho requeriren: que noy hagues algu e apres que hauiem appellats solament los sauis e Doctors solamēt per alguns puncts de dret que tocauen sobre aço ō que hauiem parlat ab los dits missatgers: e tot ço que nos los responguem. E tāt ost finam quels dits sauis en sēps ab los prohomens dela dita ciutat de Barcelona: e de Valencia que eren ab nos e ab los missatgers de Mallorques fossen en la tenda den Arnau çamorera Vicicanciller nostre quino era sa: e que ell informas los dits Missatgers de nostre dret: e dels torts greuges: e injuries: e fellonies quel rey de Mallorques nos hauia fetes encara deles transgressions deles conuinences qui son entre ell e nos e lo dit Vicicanciller nostre recomtals/e declarals totes les dites coses per orde. E a major declaracio de totes les dites coses los dona translat de vna informacio q̄ sobre tot lo Enantament del dret nostre dels dits Affers hauien tremesa al sanct pare Apostolich. E fet aço fō vespre: e los dits missatgers per pahor dels nostres Almugauers no sen gosaren anar aquella nit: e romangueren ab lo Almirall nostre en la sua tenda. E dimecres apres. xxviij. en dia de Maig per lo mati los Missatgers de Mallorques sen anaren ala ciutat: e faem los tots companyar ala companyia del almiral: per tal quels Almugauers nostres nols facissen mal ne dan. E nos romanguem tot aquell dia: ab nostres hosts al dit Loch de Ponça: e faem cessar que null hom no faes mal en la terra. E haguem molts acorts sobre aço ques conuenia a fer en lo set gequevoliem posar a Mallorques.

¶ Capitol. xiij. com lo Rey en Pere parti del Loch de Sancta Ponça per assetiar la ciutat de Mallorques: e attendas a Portupi. E aqui estant los Jurats de Mallorques li prestarē homenatge: e sacrament de fidelitat. E com entra pacificament en la dita ciutat.

E A lo dia apres seguēt leuam nos gran mati/e totes les gents de nostres hosts almorzarē vn poch e partim ab totes nostres batalles ordenades segons que dessus es dit. ço es Dauantera: e la Ala çaguera e reguarda de. xxx. homēs de Cauall: e faem nostra via vers la

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciutat ò Mallorques per assetiar la. E fo tro a mija legua ans de portupi en vn Loch: que es en dret deles ylletes: e hay vna playola en vn pou vengueren dauant nos ensempsab el Almirall: qui trobaren primers los dits Missatges de Mallorques en lo camite nos desar tota la gent sino los Barons: e alguns cauallers de nostre consell. E estant axi caualcan armats supplicaren nos que en cara no entrassem en la Qta ò Mallorques per tal q̃ no fos talada / ne mal menada. Car ells acordarie̅ breument sobre aço quels cõuenia fer. E nos haut nostre acord sobre aço/ anam nosen atendar a Portupi: e metem tot nostre estol en lo dit port e faem tornar algunes companyies que eren pus auant de Portupi: ço es ala torra den Carroç: e los dits Missatgers presentaren nos alguns Capitols: e rabonam ab ells la manera ques deuia tenir que ells nos liurassen la Ciutat de Mallorques: ens saessen homenatge: e llur se romãgues salua. E tantost com fo hora de dinar/ o abans lo dit Infant en Pere e nos tremes de belles Cireres/ queli eren vengudes dela Ciutat de Mallorq̃s. E dix nos lo Missatge/ quiles porta senyor aquestes Cireres/ vos tramet lo senyor Infant/ quen menjets en tal punct que dins breus dies siats en la ciutat de Mallorques/ e senyor de aq̃lla/ e nos haguem ne gran plaer/ e tãtost prenguem nos a menjar deles Cireres/ e diguem. E nos ab aqueixa cõdicione menjam/ e tot aq̃ll dia nos romanguẽ aqui sobre aquests tractamẽts.

¶ Apres en lo Diuendres seguent. xxx. dias de Maig/ durant los dits tractamẽts romanguẽ en lo dit loch de Portupi/ e auenguem nos ab los Missatger e Prohomens dela Ciutat ò Mallorques/ e Juristes. ço es mi̅cer Ramon de Capcir/ e daltres quisobre la Informacio del nostre dret q̃ nos los hauiẽ tramesa segons que dit es/ e faeren algunes rabons e argumẽts en cõtrari. A les quals rabons: e arguments los fon clarament respos per nos/ e per lo dit infant/ e per los sauis de nostre cõsell dessus nomenats. E finalment hauda gran collacio/ aqui de paraula/ e disputacio sobre lo homenatge q̃ls dits Jurats nos deuien fer/ e cõdeuien dar paciencia al nostre enantament/ e execucio de justicia. E com los dits Jurats/ e prohomens e Juristes de Mallorques hagueren clarament entes nostre dret/ e quens cre̅ tenguts a les dites coses/ acordam nos ab ells dela manera del homenatge: quẽ hauien a fer/ e del liurament dela ciutat/ e manam recullir en les nostres Haus los homens de peu/ e Almugauers nostres a gran instancia e suplicacio dels Missatgers dela dita Ciutat. Car tant era esglayada la gent de aq̃lla / q̃ per manera alguna nos tenien per segurs/ que si los Almugauers hi entrassen que no fossen destrobits e robats. E axi nos volgnem los ne cõplaure.

¶ E en lo Dissapte apres seguẽt. xxi. dia de Maig que fo la vespra de Cinquagesma/ per ço com nos e les nr̃es gents enuiauem a Portupi volguẽ saber dela ciutat llur entenimẽt clar sobre el retiment dela ciutat. Car hauiem alguna sospita com nos diguẽren q̃ per la Ciutat estaua la gent armada/ e embarbotada/ e establida per los portals/ e per los portells/ e Alberchs. E tramete em el Infant en Pere/ e don Pedro senyor de Xerica ab los Prohomens de Barcelona/ e algũs altres de nostre consell/ ques faessen prop la ciutat/ e parlassen ab los Prohomens de aquella. El Infant ab los altres dessus dits

anaren vers la ciutat: tro a vna torre derrocada antiga ques appella la torre den Carroç dauãt lo castell de Belluer/ e daqui trametere̅ en Ramon Sicart secretari nostre als prohomens: e troba los dessus dits missatgers: e los Jurats e algus Missatgers dela dita ciutat: qui venien ja vers nos: e parlare̅ molt ab lo infant/ e altres dessus dits sobre la manera del nostre entrar: e del homenatge quens hauia a fer. E finalmẽt apres moltes paraules tots ensẽps tornaren fen a nos: qui faem hora nona en la esglesia de sanct Nicolau de Portupi. E tantost q̃ digueren q̃ venient: e eren aqui per fer nos lo homenatge. Leuam nos de Taula e isquem en vn porre dela esglesia: e seguẽ nos en vn pedriç: e los jurats dla dita ciutat. ço es Arnau de sancta Eicilia caualler. Pons. B. Sorui Arnau Burgues/ Ramon de Salelles/ Pere darbucies/ Guillerm descalç ciutadans per nom dela ciutat/ e del regne de Mallorques facren nos homenatge: e sacrament de feeltat: e nos confirmam los llurs priuilegis/ e libertats antigues: e los ne atorgãde nouelles ab sagramẽt. E tantost los dits Jurats/ e los altres missatgers/ e Prohomens de la dita ciutat se partiren de aqui: e nos tornam a nostre dinar/ e tãtost q̃ fom dinats sens armes/ segõs era ordenat/ e atorgat a ells a grã instancia e suplicacio llur per tal quel poble no ses glayas ne ses pantas/ e ab totes nostres gents: exceptats los Almugauers q̃ hauiem fets recullir en les Haus/ segons que dit es/ caualcam en nostres Caualls/ e entramen la dita Ciutat. E nos al entrãt dela Ciutat erem vestits ala manera Tiesa de Drap Maytedat. ço es la vna part de Vellut vermell/ e laltra de drap daur. Axiquen erem fort prim vestits per la calor del est. u. E anarẽ ab lo cap ò scubert: e per ons que nos entrassem tremetem primera la nostra senyera per mossenyer Blasco dalagon senyaler nostre ab alguna companyia de Cauall/ quila companyaua/ e mes la en la Ciutat: e puix munxan la en lo Castell/ e posa la en la pus alta torre quey es. La qual es appellada del Angel. E com nos fom en lo castell dela ciutat entram fer reuerencia a Sancta Anna en la capella del dit Castell. E aqui faem cauallers lo Noble en Gõçaluo diez senyor Darenos: e alguns altres. E apres totes les nostres Gents sen anaren per llurs Posades/ segons quels eren assignades/ e compartides per la Ciutat/ e reposaren tot aquel dia.

¶ Capitol. xiiij. Del gran conuit/ e Festa que feu lo Rey en Pere apres dela sua entrada en la Ciutat de Mallorques/ e dela sua pretitulacio/ e delliuracio de presoners/ e del Castell de Belluer com se rete/ e del rebre dels homenatges/ e sacramẽts de feeltat per lo dit rey en Pere de la ciutat/ e regne de Mallorques.

E Lo Diumenge apres seguent primer de Junyq̃ fon festa de Cinquagesma oym nostre offici solẽnial en la seu dela ciutat de Mallorq̃s/ e tot aq̃st dia entreguemẽt ò alegria/ e conuidam los Barons/ e moltes persones notables/ e los Jurats/ e Prohomens dela ciutat: e faem crides/ e manament per la Ciutat/ e meten en nostre titol lo Regne de Mallorques. E manam fer segells nous en q̃ fos intitulat/ e nomenat lo Regne de Mallorques/ ab lo titol dels altres regnes. Lo qual ordenam en aq̃sta forma. ¶ En Pere per la gracia de deu rey de Arago/ de Valẽcia

Universidad de Deusto
Biblioteca

de Mallorques: de Sardenya: e de
Corsega: e comte de Barcelona. E
daqui auãt lo rey qui fo de Mallor
ques no fo appellat ne intitulat rey/
es ver quels de Mallorqs concebe
rẽ algun despler com nos metẽ Va
lencia en nostre titol ans de Mallor
ques heu proposar en dauãt nos: e
nos responguẽ vn dia en la nostra
Cambra: qui jatsia que antigament
Mallorqs fos ans de Valencia en
lo titol en temps de alguns nostres
predecessors: pero lo regne de Valẽ
cia es molt en nobleyt: e millorat: e
pus diguẽ los rient: q̃ en aquell loch
segon del titol no hauia auda ventu
ra Mallorques de romanir ala Co
rona ō Arago: ans era estada dona
da e retuda dues vegades. E ari
ara voliem assaiar si milloraria la vẽ
tura: en lo tercer loch ōl titol: e ells
a rimateix riguerẽ se: e nons en par
laren pus auãt. Dilluns apres nos
faem deliurar dela preso hon eren
tenguts algun temps per lo dit que
fon rey de Mallorques/e amanats
de Perpinya: e mesos en lo castell
de Belluer hon los hauia aquits/
com fugi dela Illa de Mallorques/
mossen Pere de fonollet vezcomte
Dilla/mossẽ Hazinar de mocet rich
hom: mossenyer Ramon torzo/mos
sen Francesch de bellcastell Caua
llers/e en Pauquet de bell Castell
donzell/qui apres fon fet Caualler:
e en Guillerm Albert: e en Pere
barro Burges de Perpinya. E tã
tost com forzen delliurats dela preso
venguerẽ dauãt nos: e faerẽ nos re
uerencia. Lo Dimarts apres terç
dia de Juny nos tremetẽ a reque
rir en Nicolau de Mari Castella: e
les guardes del castell de Belluer:
per lo dit qui fo rey de Mallorques
quens retessen ens dilliurassen loca
stell sots pena de mort. E lo dit Ca
stella demana acort: e les Guardes
arimateix: finalmẽt aquest dia no
poguẽ hauer lo dit Castell. E lo dit
dia los damunt dits richs homens
cauallers: e Burgesos per nos deli
urats de preso ensemps ab en Ra
mon Vezcomte de Canet: e mosse
nyer Dalmau torzo faeren nos ho
menatge de esser nostres presoners
e no de exir de nostra senyoria/ō terr
ra sens nostra voluntat. E a pochs
dies apres donam licẽcia de partir
ō Mallorques: e anarẽ sen en Cata
lunya. Lo dimecres apres com nos
fos dat a entẽdre q̃ alguns Barons
cauallers/e homens de paratge/e al
tres persones notables habitadors
dela Ciutat de Mallorques encara
tenien part ab aquell qui solia esser
rey de Mallorqs/ e debiẽ algunes
paraules pelliroses/deq̃ poguer en
metre remorzen la ciutat apparella
los dauãt nos/e faerẽ nos homenat
ge/e sacrament de feeltat. E apres
vers horza ō mig dia tremetẽ mosse
nyer Bernat sort e Francesch foix
Scriura nostre al castell de Bellu
cer per rebre lo Castell den Nicolau
ō mari/e deles guardes/e com lo dit
mossẽyer Bernat Sort condẽnas a
mort los dits Castella/ e guardes si
contradiẽ de liurar lo dit Castell: e
exiren sen tots/e los dits mossẽber
nat Sort/e lo scriua reeberẽ per nos
lo dit castell/e stablirẽ lo de compa
nyia ō Almugauers/e com los ōssus
nomenats richs homẽs/cauallers/
e Burgesos/los quals lo rey qui so
lia esser rey ō Mallorqs tenia preso
en Bellueer posarẽ dauant nos que
hauẽ oyt q̃l rey q̃ solia esser de Ma
llorques lo. xxvj. dia ōl mes ō Maig
hauia dit/e preicat en la plaça ō sãct
Andreu ōla ciutat ō Mallorques: q̃
ells lo volien liurar a carnatge ell/e
ses Jnfants/e sa terra. E sobre aço
escundissen llur fe/e fermassen bara
lles/nos cōmanam lo fet al Jnfant

en Pere senescal nostre qui al dia
seguent los assigna temps a aquests
affers tro nos fossem en Catalũya.
Dyous a. v. dies del dit es Mes de
Juny per la raho q̃ dessus es toca
da: rebeem homenatge/ e sacramẽt
de fidelitat de algũes singulars per
sones dela ciutat. E apres nos per
sonalment per dies seguents cascun
dia nos continuam de rebre home
natges de tots Cauallers e homens
de peratge dela ciutat: e del regne
de Mallorques: e dels Ciutadans/
Notaris/e mercaders: e homens de
cõpte: e caps de mesters. E puix cõ
stituhim nostres procurators a re
bre generalmẽt homenatges ō tots
los homens dela Ciutat: singular
ment per les Perroquies. Arima
teix reebem homenatges ōls Syn
dics de tots los lochs dela dita ylla
de Mallorques: e de tots faem fer
charres publiques. E aço cōtinuam
be. viij. jorns continuament de ree
bre los dits homenatges. Ari q̃ erã
anuiats de continuar los de reebre.

¶ Capitol. xv. dela Embaxa
da tremesa per lo rey en Pere ales
ylles de Menorca: e de Euiça a re
querir q̃ li fos retuda tota la terra/e
li prestassen los homenatges: e enca
ra de rebre homenatges de Caste
llans tenints Castells occupats en
la ylla de Mallorques.

Apres tremetem ab. v. ga
leres mossẽyer Bilabert
de Corbera ala ylla ō Me
norca per requerir quens
liurassen la terra: ens faessen home
natge. E apres los ōssus nomenats
Pro homens dels lochs de Menor
ca/e de Euiça tremeterẽ a nos llurs
Syndichs que forzen dauant nos:
ens faeren Homenatge: e Sacra
ment de fidelitat. Daltra part tre
metem ab Companyia de Homens
de cauall de Casa nostra: e ab Almu
gauers als castells Dalaro/de Mun
tury/e de pollença. Los quals se te
nien encara per lo dit rey: qui fo de
Mallorques/e an ay mossẽyer Phe
lip Boyl de Regne de Valencia.
E primerament ana al Castell Da
laro: del qual era Castella per en jau
me de Mallorques Nasalt/de Ga
liana. E apres alguns tractaments
e requisicions fetes per lo dit mosse
nyer Phelip de Boyl. Lo dit Na
salt liura en nom nostre lo dit Ca
stell Dalaro. ço es Dissapte lo vuytẽ
dia del dit Mes de Juny/ Horza de
mig dia. E lo dit mossenyer Phe
lip Boyl: leixa lo dit Castell Dala
ro quel guardassen per nom nostre/
en Ferrando çabata: e en Bernat
de Morello de casa nostra. E lo Di
mecres apres. x. dia del dit mes lo
dit mossenyer Phelip ō Boyl ana
al Castell de Muntuyzi: e presenta
vna charta nostra an Guillerm dur
fort: e a mossenyer Berenguer torz
namira/qui er an Castellans/e requi
ri los: que li liurassen lo dit Castell
per nom nostre: e ells retenguer en
se acort sobre la Requesta. ¶ Lo di
jous apres seguent: los dits Gui
llerm Durfort/e mossenyer Beren
guer de Tornamira liuraren al dit
mossenyer Phelip Boyl en nom no
stre lo dit Castell de Muntuyzi. E
ell dit mossenyer Phelip cōmanal
a Bernat çabastia: e an Peregri de
la Figuera de Casa nostra. E nos
dins aquest temps continuament:
entenguem a pendre Homenatges
e Sacraments de Feeltat deles di
tes gents dela Ciutat: e deles ylles
de Mallorques: e de Menorca: e de
Euiça. E en prouehir de Justicia
ales gents ques clamauen: ens sup
plicauen los huns sobre diuerses
fetes: los altres ens ser atorzgar Cō
stitucions: e diuersos Priuilegis:

Universidad de Deusto
Biblioteca

e gracies: y enordenar nostres officials per la ciutat: e per los lochs del regne: e en sornir los Castells de alcayts: e ò altres coses necessaries. Diumenge a. xv. dies del dit mes de Juny lo dit mossèyer Phelip boyl fo al castell de Pollença: e requerí los Alcayts qui eren dos. E la hu era de Lenguadoch: e hauia nom Guillerm ò Sor: e laltre era Aragonès: que liurassen lo Castell: e finalment nol volgueren liurar. E nos haguem sobre lo dit castell nostre acort. E finalment acordam quey tremetessem Syns/e companyia de caualle depeu/e quel faessem assetiar per lo Batle: e los homens dela vila de Pollença nos haüien ja fet homenatge/ens eran obedients. E durant aquest temps: estants en la ciutat de Mallorques enteniem en lo bon regiment dela terra: e a les festes nos deportauem ab nostres cauallers: quels vns bornauen: los altres tirauen a taulat. Los altres junyen guarnits ab escuts lonchs e Capells de Ferre. Los altres junyen en Gonella que solament portauen escut e Capell de ferre: e gorgera. Los altres anauen ab armes. E en aquesta manera menauem nostre solaç.

Capitol. xvj. com lo rey en Pere ana vellar en la Seu de Mallorques: e com landema exint dela Sacristia vestit de vestidures de insignies Reals solemnes dauant lo Poble feu vna bella Proposicio sobre lo que era estat fet contra ell: e del ques hauia a fer en honra e conuersacio/e defensio sua e dela sua terra. E apres munta a Cauall anant per la ciutat: e sen torna a son Castell donparti. Lexant en la terra sos officials e Locinents: e tornant sen en Catalunya.

Apres diumenge a. xxij. dies del Mes de Juny: com nos haguessem acordat de portar la Corona per la ciutat de Mallorques/ e anar coronat solènemèt/los jurats e prohomens dela Ciutat: volian ne fer grã festa/e grãs messions. Mas nos ho haguem sabut: e haguè los fets venir deuant nos en la cambra hon dormiem/e diguem los que hauiem entes que dela nostra Festa volien ells fer grans Messions: e que nou voliem per negun cas. Ans nosen farien pesar si ho fayen. Car no eren vẽguts per destrubir: ne per fer los messioneiar/mas axicò lo metge qui sana e guareix les Nafres dels malalts nafrats e cõsumats/e ells jatsia quels desplagues com nols donauè leer ala solènitat q̃ volien fer: pero entenèt lo bon zel q̃ nos hauè al profit cõmu ò la ciutat haguerẽ grãpler de aq̃stes paraules q̃ nos los diguè: e besarẽ nos en les mans. Axi q̃ nos lo Dissapte vespre a. xxj. ò l dit mes nos anã ala Seu: e aq̃ nos vetlãrem aquè en la esglesia ò la Seu: e lo diumège y lo matinos isq̃m ò la sacrestia ò la Seu vestits e appellats in sede majestatis. ço es ab vna camisa romana dun drap ò seda prim vert ab alguns fullatges sens tots obres: e aps vna dalmatica ò drap vermell bistoriat: ab obres daur: e ab fullatges. Mas noy hauia ples ne altres obres: per ço cõ se appella cuytadamèt: e daq̃st drap mateix vna estola q̃ comẽça en lo muscle esq̃rre: e trãsuersa al costat dret: e puix er acincta en torn e eren egualats los caps ò la estola: e vn maniple/e calces del dit drap sens sabates ab nr̃a Corona Daur ab pedres p̃ciose se perles en lo cap/e ab lo sceptre daur: e vn robis al cap ab la dreta ma/ e ab lo pom daur/ ab vna Creu al cap de perles/e de pedres preciosesen la ma esquerra/ e ab la Espasa tota cuberta de perles e de pedres preciosesque portauem cincta. E aqui eren tots los Barons nostres ò sus nomenats ab les nostres altres gents quey hauien menades. E los altres Barõs e cauallers poblats en lo regne de Mallorques: e los jurats e Prohomens: e tota la gent dela terra. Axi que en la Seu noy podien pus caber: e oym Missa en lo altar major de sancta Maria. E com la missa fon acabada nos seguem dauant en vna Cadira: estants girats dauãt lo poble diguem ab ven ben alta que tots ho podien be oyr que nos fabẽts laboys e gracies a nostre senyor deu: e ala sua beneyta mare nostra dona sancta maria. Als quals ha plagut veure nostra justicia/ e esguardant a aquella nos hauem mesa la ciutat/e regne de Mallorques en nostre poder/e per ço hauem ordenats de fer quatre coses. La primera ses es de portar la Corona/e les altres insignies reals per donar honor ala ciutat e Regne de Mallorques. Car som dignes ò rebre aquesta honor: e daltres majors. La segona per mostrar/e dar honor nobleça ala ciutat ò Mallorques. La qual es honrada/ e Poblada/ e plena de molta noble gent leal: e digne ò tot honramèt: e de hauer tals insignes. La tercera per explicar: e declarar a ells nostre dret: e los torts greuges rebellions: e fellonies quẽ Jaume quen fo rey de Mallorques nos hauia fetes. La quarta per publicar algunes auinences: que eren fetes a nos: e a nostres sotsmesos. E aquestes coses vos dira largament lo nostre Vicicanciller. E dites aquestes paraules manam an Arnau çamorera Vicicãciller/quis estaua de prop que ell digues totes les coses tocãts les dites dues o tres rabons. E lo dit Vicicanciller leuas ò peus: e comença ala primera donatio quel senyor rey en Jaume de bona memoria Tresaui nostre feu al dit Rey en Jaume ò Mallorques fill seu del regne de Mallorques: e ò les altres terres sues. E arreu per graus tot lo fet e lo fundamèt: e la justicia del nostre proces/e los torts excesses: fallonyes ingratituts rebellions: e altres coses quel dit Jaume qui fo rey nos hauia fetes: per les quals ò uia perdre tota la terra/e la sua persona estar a nostre merce segons que dessus vos diguem pus largament e dites aquestes paraules leuas en peus en Ramon Sicart scriua e secretari nostre: e legi les conuinences per nos fetes / ab tots nostres sotsmesos ò les ciutats e viles reals de Catalunya en Parlament general. E encara ab tots los Habitadors del regne de Valencia ab cort general. ço es quel Regue de Mallorques e les ylles a aquell adjacẽt ab les terres de Rossello: e de Cerdanya: james nos puixen separar dela Corona nostra: ne dels regnes de Arago: e de Valencia/ e del comtat de Barcelona per nenguna manera/nejames per null tẽps nos ne nostres successors nos empuixã de serir: ne alienar en manera alguna. E fet aço nos leuam daqui en la manera dessus dita coronat. E los Barons: e rich homens qui eren ab nos portaren nos de sobre vn papello ò drap daur: lo qual hauiẽ apparellat los jurats/e prohomẽs ò la ciutat ò Mallorq̃s troq̃ som ala porta ò la Seu: e aqui fo apparellat vn bell cauall ab sò ensellamèt cubert daur e ò perles/e nos caualcã tots sols: e los jurats ò Mallorq̃s ab los barõs nostres quiy erẽ portauẽ lo papello sobre nos/e cauallers e ciutadans: e altres gents notables de casa nostra

Universidad de Deusto
Biblioteca

destrauenlo Cauall ab vnes regnes de seda blãca be longues. E nos ab la Corona en lo cap/e la verga en la mã dreta: e lo pom en la ma sinestra. E vestit segons q̃ dites/e ab la spasa cincta caualcã del portal ò la Seu girãt dret al portal ò valldigne/e puix per lo carrer dret qui va ala portella tornam ala plaça de sanct Andreu/puix entrã per lo portal ò la Almundayna/e tornã nosẽ dret al castell nostre: e per tot lla hõ passam era tot dalt/e de cascũa part encortinant/e ben empaliat/e cuberts ò drap d aur e de seda: e dal tres maneres: e totes les dones e altra gent ò la ciutat ajustades: e los jurats e molts Ciutadans e mercaders forẽ aqui: e faem conuit als Barons/e cauallers: e a tots los de casa nr̃a: e a totes les dites persones ò la ciutat/ axi homens com dones: e axi dins lo castell com defora. E tot aquest dia faerem tuyt generalment festa gran: e solemne. Apres lo Dilluns e lo dimarts quis seguiren ordenam: e faem fer cõmissio al noble mossẽ Arnau de rill que romangues Gouernador general del Regne de Mallorques: e de les ylles/e lexam li compliment entre de casa nostra: e dal tres cent homens a cauall per guardar la Ciutat/ e la terra: entre los quals hi faem romanir lo noble mussen Gilabert de centelles: qui era Home saui: jatsia la donchs fos Joue E a Menorca lexam per lochinent de Gouernador mossenyer Gilabert de Corbera ab deu homens a cauall. E en Euiça lexam Michael Martinez darbe bo taller major nostre: ab altres deu homens a cauall/ axi mateix leixam Alcayts en los dits castells que teniẽ a nostra mare officials ala ciutat: e a tota la terra/ axicõ eran acostumats e ordenam que anassen dos Bynsa pollençare companya a cauall: e de peu/e quela assetiassen: e axi feu. E lo dimarts a. xxiiij. dies del mes de Juny q̃ fon la festa de sanct Joan: nos faẽ venir deuãt nos per lo mar los jurats e Syndics de Mallorqs ab poder bastãt/e per nõ llur: e per tot lo regne: e ò llurs successors faeren nos homenatge/e sacrament de feeltat. E lo dimarts seguent finalment acordã de fer la via de Barcena q̃ partissem de Mallorqs: jatsia q̃ sobre aço molts cõtraris haguessem tenguts: e nos volguessem fer la via ò Cobliure: pero per algũs rahõs quens diguerenen lo cõsell: fo finat que anassem pẽdre terra en Barcelona: e puix per terra decõtinent anassem a Perpinya. Dijous a. xxvi. de Juny nos prenguẽ Comjat dels ciutadãs e phomẽs de Mallorqs els pregãq̃ fossẽ diligẽts en lo be cõmu ò la terra: e fassẽ llurs affers cõ a saui a gẽt e leal/car nos los amauẽ molt entre los altres sot mesos nr̃es els fariem tota vegada molt volentere sa mẽt aq̃lles honors priuilegis e gr̃es q̃ poguessẽ. E ells forẽ daço molt pagats e partiren se daq̃/e nos dinam nos vn poch leugeramẽt e puix vers hora ò mig dia recullim nos en nr̃es galeres ab nr̃es gents al peu ò l nr̃e Castell ala porta q̃ix ala mar q̃ es al peu ò la torre q̃s appellada dels Sames. E algũs dels jurats/e phomẽs seguiren nostro ala porta ò l castell q̃ix ala dita torre ò l nostre castell de Mallorques. E aqui altra vegada digueren nos los dits jurats: e Prohomens: quens plagues de hauer per recõmanada la ciutat: e nos respõguem q̃ sins hauriem: e quels fariem aq̃lles honors e gracies q̃ poriem. E tantost recullim nos: e axi partint dela ciutat de Mallorques guardauẽ la ciutat e la terra p̃nguẽs en vn enyoramẽt. E aq̃lla nit anam solamẽt tro a les ylletes/e ala porra

ça dam ũt portupi. Car esperauẽ les galeres algũes q̃ eren romases per dõ Pedro ò Xerica: qui jatsia fos lo pus valẽt e acabat home de armes/q̃ tã noble p̃sona fos nis trobas en nr̃e senyoria: empero era fort leguios: e los barons/e altres gents q̃ no erẽ recullits. Diuẽdres a. xxvij. de Juny sem vers hora de tercia ala Palomera/e aturã nos aqui vn poch/e menjã hi Figues quey haguẽ fetes metre en la galera e erẽ hi vn poch scalfades: e feu nos mal la mar/que nos les haguem vomitar/e durãts molt lo mal dela mar. ço es tro al dissapte seguent en tro a mig dia. E puix faẽ donar de rems/e a nauegar cõ mes poguẽ/e per les alba hines q̃ y stiguẽ en mar tro lo diu mẽge seguẽt.

Capitol. xvij. com lo rey en Pere ables galeres arriba al cap ò Lobregat/don parti ab les galeres ordenades/venint ala platia de barcelona: e is que en terra ab vna barca: e phibi li fos fos feta festa pagãt lo sou que deuia. E cõuoca les hosts quel seguissen per entrar en Rosselló e Cerdanya.

Jumenge a. xxix. de Juny hora ò tercia nos fom al cap de Lobregat: e aq̃ ordenã nr̃es galeres q̃ anassem per scala al entrãt ò la platia de barcelona. ço es primeramẽt nos e apres la galera del infant en pere. E apres la galera ò mossenyer pere de Munteada: e apres la Galera de don Pedro senyor de Xerica. E apres la de mossenyer Joan de arborea. E apres la de mossen Blasco de Alago. Apres la del altre mossẽyer Joã darborea. Apres la de mossẽyer Joã Ximenez de Urrea/e den felip de Castre. Apres la ò mossenyer ramon dangle sola. Apres la de mossenyer Ramon Cornell. Apres la de mossenyer Gualuãy dãglesola/ e de mossẽyer Aear de mũtcada: e aps totes les altres porde. E axicõ nos entrã en la platia: e fõ dauãt la ciutat ò Barcelona faem la volta ab les galeres/e vengueren a nos en Frãcesch Grony/e en Bñt sent climent/e en Galcerã carbo: ab dal tres Prohomens ò la ciutat de Barcelona: e digueren nos q̃ ells e tot a la ciutat hauien grã alegria dela nr̃a venguda/ pero q̃ nos cuydauẽ p algũa manera del mõ que nos vẽn guessẽ ne de guessẽ venir a a des en la ciutat de Barcelona. Mas tot dret q̃ haguessẽ feta en la via ò copliure ab tot nr̃e estol: car si nos lauors entrauẽ en barcelona tots nr̃es affers anauẽ a perill ò perdre e ò torbar: e axi suplicarẽ nos humilment e ab grã instãcia per part llur/e encara quẽs diguerẽ q̃ ala reyna muller nr̃a plahia molt jatsia q̃ hagues desig gran de nos a veur e: ens en suplicaua: e puix lo cõte de terra noua/e als altres de nr̃e consell/qui eren romasos en Barcelona digueré nos q̃ nos en tot cars partissẽ daqui decõtinẽt/e q̃ noy prẽguessẽ terra: mas q̃ faessẽ la via de copliure: e sobre aço dixerẽ moltes rahons/e nos respõguẽ los q̃ segurament ells deyẽ molt be/e hauiẽ acordat/e nos mateix en Mallorques ho hauiẽ acordat: e es fora fet mas nos podia fer per ço cõ no hauiẽ diners/ de q̃ poguessẽ pagar los cauallers/e les cõpanyies q̃ eren ab nos a les q̃ls era ja ò gut ò llur sou: e afirõtauẽ nos en tã fort q̃ no sabiẽ q̃y faessẽ. E per ço cõ nos hauiẽ pduts molts caualls en la mar/e molts Cauallers. Los quals podiem leixar en barcelona/e nou fariẽ en altre loch e ells nou lexariẽ si sabiẽ morir/e seria grã alleuiamẽt. E axi mateix q̃ aquis forniria hõ de moltes coses necessaries: de que ara hauiem fretura: per que en tot

Universidad de Deusto
Biblioteca

ces conuenia de entrar en la ciutat ò Barcelona. Sobre aço hac molts rahonaments de cascuna part. Ella fi diguer en nos que per nulla manera nos pensauen q̃ aqui prenguessẽ terra/pus q̃ axi er en venguts en del cuyt: e quens tenguessem vna pessa defora q̃ apparellasen ò fer solemnitat: e festa grande nostra venguda/e quens rebessen axi com se pertanyia. E nos diguẽ los que no calia ne volíem que a des nosen faessen altra solenitat/ne festa. Car nola merexiem tro ò tot haguessem acabada la execucio deles terres de Rossello: e de Cerdanya: e ells daço fozen molt pagats/e nos en vna barca exim en terra: e anam nosen al palau/ sens que altra solennitat nosen feu. ¶ Apres com fom en Barcelona los Barons els Cauallers/ e les altres companyies nostres nos demanaren paga del Sou apres nos demanaren quels pagassem les estimes dels Caualls que hauien perduts. E encara quels donassem accoziment en altra manera que nons seguirien pus auant. Car grans messions hauien feres: e nou podiẽ pus soffrir: e nos responguem los que qũant al sou q̃ nos los fariem conuinẽt paga. Mas accoziment ne paga deles estimes deles caualls nols poziem fer. Jat sia que demanassen rabo. Car nou hauiem apparellat/e ells sabien hobe. E axi quels sabiem gracies òl seruey quens hauien fet: e si sen volien anar queu fessem/q̃ noy poziem als fer. Sobre aço fozen molts cõtrasts/ e moltes paraules entre nos e los richs homens/e Cauallers. Pero nos mantinent / fem conuocar les hosts nres per tota Catalunya q̃ns seguissen a les parts de Rossello. E faem nostre pertret de nostres apparellaments per entrar en les terres de Rossello: e de Cerdanya.

¶ Capitol. xviij. com lo rey en Pere isque a carrera al Cardenal a ell tremes per nostre sãct pare a tractar pau/e auinença entre lo dit rey en Pere: e lo rey qui son de mallorques: e com lo dit rey en Pere parti de Barcelona ò vna part: e lo dit Cardenal dal tra tirãts la via de Gerona: e Figueres: hon reebe lo dit rey en Pere letres del dit Cardenal e del dit Olim rey de Mallorqs. Loqual demanaua guiatge per mettres/en mans e poder del dit Rey en Pere.

Apres diuendres a. xj. de Juliol vẽch a nos lo cardenal de Roders q̃s intitulaua Bernat p la diuinal prouidẽcia tituli sãcti Cyriaci in thermis presbiter cardinalis. E era grã special amich nre/e ò uot a lanze honor per tal cõ son pare son Catala del Vezcõtat ò Cardona. Loqual Cardenal fo a nos tremes ensemps a frare Bernat oliuer de lorde dels Augustins Mestre en Theologia/e Bisbe de Osca/e apres son Bisbe de Barcelona/e ò tortosa e era hũ dels millors mestres en theologia quila uors fos en lo mon/e natural ò lacitat de Valẽcia per lo sãct pare per tractar/e fer auinẽça entre nos/e aq̃ll q̃ fo rey ò Mallorq̃s/e nos exim li a carrera p lo mati cõ entra en barcelona e presentãs vna bulla òl sãct pare/ en q̃ns significaua quẽ tremetia dit cardenal/per tractar pau ab moltes altres rahõs. E apres aq̃ll dia mateix com hom hague dormit lo Cardenal ensẽps ab lo dit bisbe/e altres prelats e clergues doctors e sauis seus vẽch dauant nos en nostre consell prepo sa entre les altres coses les primeres paraules que son escrites en la Biblia. Sufficit/nunc cõtine manũ tuã. E sobre aq̃stes paraules ell fũda

moltes rahons a inductio de cõcordia: pregãt nos molt affectuosamẽt de part del sanct pare: e de la sancta esglesia de Roma que nos haguessẽ clemencia al dit en Jaume: qui fo rey ò mallorq̃s/e bastaua q̃ li hagues fem leuat lo regne de Mallorques: e vẽçut: e dix moltes rahons: e moltes inductions. E nos responguem de continent en breus paraules: recõptant en general los excessos del dit qui fo rey ò Mallorques: e fin al ment diguem que seria lonch de cõptar: e com lo dit Cardenal nos prega que sobreseguessem en los enantaments nostres mẽtre tractaria de la concordia: e que ell que fo rey en certa forma fermaua de dret en nostre poder: e nos dixem quey acordariem: e partim axi. Dissapte a. xij. dies ò Juliol nos conuidam primeramẽt lo dit Cardenal: e menjam en semps ab lo Jnfant en Pere bõcle nostre: e apres faent la via deuers Gerona faem appellar les hosts de Catalũya: e menã nosen tots los homens richs: e cauallers que hauiẽ menats ò Mallorq̃s: exceptats mossenyer Ramõ dangle sola/mossẽyer Joan darborea/Alfonso de Lozia/ mossẽer Gõçaluo garcia mossenyer Jaume ò splugues/ e alguns altres que sen tornarẽ/e mossẽyer Ramon cornell/mossẽyer elfo de prida/mossenyer Gõçaluo Ximenez darenos: qui sen tornarẽ en ço òl seu ab licencia e volũtat nra. Diumẽge a. xiij. ò Juliol òl dit any. M. cccxliij. vẽguẽ a sãct celoni: e lo cardenal per altra part vẽc sen ò Barcelona a vilaberta: quies en lo vezcõtat ò rochaberti. Dilluns a. xiiij. ò Juliol vẽguem jaure al hostal òla belladona: e aq̃ fẽ parar algũes tẽdes ales cõpanyies ò nra casa. Car no cabiẽ en lo dit hostal. Dimarts a. xv. ò Juliol entrãen la ciutat ò geronac trobã aq̃ el Jnfãt en jaume cõte ò vzgell frare nre lo cõte ò luna q̃ era ab. c. homẽs a cauall/tro a. ccc. q̃ erẽ romasos p frõtales/en la terra q̃nt nos passãa Mallorq̃s que erẽ vẽguts ò Cerdanya/ hon erẽ entrats/e erẽ stats apres de la vila de Puigcerda/ e en. j. loch q̃ ha nom Alia: e per minua de viãdes tornaren sen sens q̃ noy faeren talanires de mal sino que prẽgueren ço que hauien ops dels blats/e deles plãtes: e ops deles hosts. E estiguẽ en la ciutat de Gerona en les cases del Bisbe hon posã. vj. dies sper ãts les hosts de Catalunya/e per caçam adzẽbles/e viãdes/e altres coses necessaries: e la nã entrada q̃ volẽ fer/ en Rossello. E algũa gent de cauall q̃ eren ab nos a Gerona/per ço com nos nols faem alli cõplimẽt de pagat tornarẽ sen los quals eren. cl. E es verq̃ls cauallers e richs homẽs qui eren romasos daça cõ nos an[illegible] mallorq̃s nos affrõtaren fort del la paga del sou/ specialment lo dit Jnfant en Jaume: e lo dit Comte de Luna quiu sabia per pruxouol de llurs Cauallers. Car de yenq̃l sou era degut als cauallers de Arago be ò. xv. dies e als de Catalunya qui eren ab ells de. x. dies/e de mes o ò menys/e nos fom moguts daço/e direm q̃ pus nos metiẽ en aço q̃ sen pensassẽ de anar q̃ ab los q̃ hauiem conq̃sta Mallorques iriem en rossello. Empero apres dubtã nos q̃ nosen partissen comẽçam a parlar a part ab cascũ: e finalment prometerem los a fe de rey quels pagariem dins rossello lo son ò vn mes quils era degut per anar en rossello e per tornar en lurs cases: e ells fozẽ pagats de aço/e seguirẽ nos tots. Dilluns a. xxi. ò Juliol del dit any. M. ccc. xliij. partim de Gerona ab los dits Jnfants/e ab richs homẽs a cauall/ e ab nres cõpanyies/e nos ab les cõpanyies de casa nra/anam dret a

Universidad de Deusto
Biblioteca

figueres: e posam aqui: e faem compartir los dits Infants. ço es al infant en Pere qui era ab. c. homes assignam lo loch de Paralada: e al Infant en Jaume: qui era ab. ccl. cauallers: e als nobles don Pedro senyor de Exerica: e al cōte de Luna: en Blasco Dalago: e a mossen Joan Ferrādez de Luna: e altres Barons: e Cauallers los lochs entorn vna legua de Figueres ab les hosts ò Catalunya que esperā aqui e stiguem aqui esperāts dites hosts e les Atzembles e les viādes necessaries. Sis dies. Dimarts a. xxij. de Juliol vēch a nos frare Antoni Nicolau del orde de sanct Agosti: e presentāts vna letra del dit Cardenal e altra dels Consols de Perpinya en quens pregauen ens supplicauē que guiassem llurs missatgers: quēs volien remetre. E nos tantost faem los fer lo guiatge que demanauem/ e el dit frare tornassen. Mas los missatgers que nos hauiem guiats no vengueren. Diuendres a. xxv. dies de Juliol/estants nos en Figueres en vn verger q̄ hauia en lo Alberch hon posauem vench a nos Nuch de Arpaio Capella/ e cōpanyo del dit Cardenal ab letra de creença sua/e presentans vna letra del dit qui fo Rey de Mallorques. Lo tenor dela qual es aytal: e lo sobre Scrit es aquest. A son molt car: e reuerend frare lo senyor rey ò Arago. E apres se segueix la letra en aquesta forma. ¶ Reuerend frare: e molt car Cosi no contrastant qualseuol coses passades grāpler hauriem que ab vos nos poguessē veure: ab que nos fos segur. Per que vos pregam que no creeu qualq̄ / quals qui no perbona intencio ho destorbassen: axicō nos no farem nos vullats donar aytal seguretat cō lo portador dela present vos demanara. Car no dubtam que be dela vista no sen segueixca. Scrita de nostra ma a Perpinya la vespre ò sanct Jaume lany. M. cccxliij. E deius la scriptura dela letra era scrit lo seu nom en esta forma. Vostre frare lo rey de Mallorques. E dix nos ò paraula lo dit Nuch quel dit qui fo rey de Mallorques vendria a nos/e quel guiassem. ço es que li assegnrassē vida e membres e quesmetria en nostre Poder. E en aço primerament caberen tant solamēt el Infant en Pere Narnau çamorera Vicicāciller: misser Rodrigo diez: misser Joā Ferrādez munyoz/ e en blasco dayza e mossenyor jaume diz far / sauis en dret per hauer llur consell/ sobre lo guiatge quens era demanat. E donaren nos de cōsell que no faessem lo dit guiatge. Car seria prejudicial a nostre Dret: e perdiment de tots nostres affers per moltes rahons q̄ serien longues de scriure. E ja hauiem tremes per lo Infant en Jaume: e per los nobles dō Pedro de Exerica: e lo comte ò Luna: qui noy foren tro ala derreria del acort: per ço com posauen luny. E com foren venguts diguem los la cort que hauiem haut. E digueren/ que era bo.

¶ Capitol. xix. com lo Rey en Pere parti ò Figueres acōpanyat del Infant don Pedro: e del Infant en Jaume/ e ò molta noble gēt/ ab les Hosts de Gerona: de Manresa/ e terres circunuebines: e anaren jaure a la jonquera hon rebe lo senyor rey Missatger/ ab letres del Cardenal de Termes: e del rey de Mallorques: e dels Consols ò Perpinya.

Dilluns a. xxviij. de Juliol partim de Figueres ab los dits Infants e ab los nobles don Pedro

senyor de Exerica: ab lo comte ò Luna: mossen Blasco dalago: mosseyer Joan Ximenez de Urrea/ en Phelip de Castre: mossen Joan Ferrandez de Luna: mossen Guillerm de Bellera: en Pere vezcomte de Vilamur/ Simon de mur: mossen gualuany dangle sola: en Ramon de Bella vulgarment appellat de Abeya mossenyer Arcat de Mur/ e mossenyer Galceran ò Bellpuig: mossen Artal ò Fosses/ mossenyer Bilabert de Centelles: en Sancho perez de pomar: en Pere dalmau/ Michael perez çabata. E gran res daltres cauallers. Axi que erem en nōbre tro a. M. cc. Homens a Cauall: e ab nostres hosts de Gerona/ de Manresa/ de Caules: de Piera/ de Besulduden Pere dor: de Figueres: e ò alguns altres lochs nostres/ e ab moltes atzembles que forem. iiij. milia/ e pus. E tots prenguerem viandes/ a compliment de. viij. dies/ e anā jaure ala jonquera/ e attendam nos de fora per los camps. E aqui vench a nos frare Anthoni Nicolau dessus dit del orde de sanct Agosti/ e presentants altra letra del dit qui fo Rey de Mallorques del tenor seguent/ e lo sobrescrit fo aquest. ¶ A son molt car/ e reuerend frare lo senyor rey de Arago. E lo Tenor dela letra es aquesta ¶ Molt alt/ excellent princep/ e senyor e molt char/ e reuerēd frare. No contrastant la duresa que en la vida nostra algūs mes per llur profit q̄ per lo vostre/ vos fan hauer vos placia encara a aquella consentir/ e creure a frare anthoni/ e ço q̄ us dira be entendre/ e secret per vostre profit tener/ har/ reuerend vullats guardar q̄ en nostra vista res no perdriets: e poziets hi guanyar. Scrita de nostra ma lo sentdema de sancta Anna. Lany. M. cccxliij. Vullas al frare donar Audiencia secreta per causa. E deyus la letra era scrit lo seu nom en aquesta forma/ vostre frare lo rey de Mallorques. E nos tiram nos ab lo dit frare apart en la nostra tenda que noy hac altra persona / ans ne fem lunyar el Infant en Pere/ e tots los altres/ e dix nos que nos fessem guiatge al dit qui fon rey de Mallorques per que pogues venir segur ala vista. E encarās dix que el dit qui fon rey ò Mallorques era apparellat de reebre vn Cardenal/ qual que nos nomenassem: qui jutias lo set de Mallorques si pertanyia a nos/ o a ell/ eq̄ nos haguessē a seguir ço quel dit cardenal jutiaria car fort li staua a cor lo fet ò Mallorques/ axicō lo cap de son nom. E del set de Rossello/ e de Cerdanya que seria a nostre juy/ pero nons metria en possessio dela terra. E q̄ nos com haguessen jutiat sobre aço per juy/ o per sentencia li haguessem a tornar la dita terra ò Rossello/ e de Cerdanya. E nos sens que noy haguem altre dels Infants ne daltres/ mantinent responguem li. Quens marauellauem molt com lo dit Frare qui era tā saui home nos apportaua ay tal creença/ e encara del dit qui fon rey de mallorques cō nos podia tremetre ay tal missatgeria e parria q̄ns tengues per fadri. Car Deu sabia q̄ nos no hauem cobejança de res del seu que per pagat nos ne teniem del regne que deu nos hauia acomanat e nos hauem fetes a ell moltes honors no ay tals com de senyor a vassalls se deuen ser/ mas com a companyo. Car nos li hauiem feta tāta de honor que mes no poziem ser al rey de França. E ell no estant contēt de aço denegans lo seu/ e nos haguem a enantar per la dita rabo a pendre Mallorques. E puix nostre senyor nos hauia endraçat en nostra execucio seria gran errada ò metre lo set

Universidad de Deusto
Biblioteca

de Mallorques en poder de persona estranya per dues coses. Car aquel poria jutiar q̃ li tornassem Mallorques: e per lo consentiment de Juy perdrien nostra regalia com nos siam son jutge e son senyor del crim per ell fet: e no negu altre. Al fet de Rossellore de Cerdanya responguem li quel dit que fo Rey de Mallorques/se metes soltament en nostre poder ab la terra: segons lo vsatge: nos li fariem justicia: el dit frare demanans si voliem respódre ab letra de nostra ma: enos diguem li que aquesta resposta no sabiem al dit que fo rey: mas al dit frare: e que la li digues ns volia. E aps apres cõjat lo frare: e anassen/e apres nos appellam el Infant en Pere: e dõ Pedro d̃ Exerica: e mossenyor Balceran de Bellpuig: mossenyer Michael perez çabata: e diguem los çoquens hauia dit lo frare: e la nostra resposta. E dix el Infant que be hauiem fet/o respost. Mas la resposta de Rossellore d̃ Cerdanya li sembla ua massa crua. E los altres diguerẽ que molt bene complidament hauiẽ respost: dalta part lo dit frare nos apporta dues letres vna del Cardenal/ altra dels Consols e Prohomens d̃ Perpinya. Les quals nos presenta dauant tot nostre Consell: en les quals entre les altres coses nos feren saber: que no podiem trametre anos llurs missatgers: segõs quens hauien fet a saber. Mas que nos los trametessem lo proces q̃ hauiem fet en forma publica. E nos responguem als Consols per nostra letra vn poch aspra ment. Car ells se sabiem ignorãts de nostre Proces q̃ era molt clar: e notori a tota gẽt. E faem los Cõminacio que si no venian q̃ a lurs Successors ne roman dria plorosa memoria. E lo dit Frare tornassen ab la dita resposta.

¶ Capitol. xx. com lo rey en pere ordena ses Batalles: e anant ab aquelles vers Perpinya les companyies sues combateren: e prengueren alguns Castells. E com lo Castel de Canet se rete al senyor Rey.

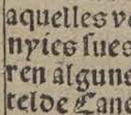

O Jmarts a. xxix. d̃ Juliol ordenã nostres batalles/ per ço com cuydauem q̃ fos feta resistencia/o defensio en la entrada del coll de paniçars. ço es quels dits Infants ab los nobles en Pere vez comte de Vilamur: en Simon de mur: en Ramon dabella: mossenyer Guillerm d̃ Bellera. Pere de Malan: e ab lurs cõpanyies a compliment de. ccccl. homens de Cauall: anaren ab la dauãtera ab les hosts d̃ Manresa: e d̃ pierate algũs altres hosts/e les hosts altres: e les altres atzembles anarẽ entre nos/e la dauãtera en mig/ nos ab los nobles lo Comte de Luna: mossen Blasco d̃ Alagon: mossenyer Joan eximenez d̃ Urrea: mossẽyer Phelip d̃ Castre: mossenyer Joan Ferrandez d̃ Luna/mossenyer Balceran de Bellpuig/mossenyer Galuani d̃ Anglesola/ mossen Arcat de mur/mossẽyer Michael perez çabata/en Sancho perez d̃ pomar/ anãs apres ab les hosts d̃ Gerona de Besuldu/d̃ Figueres/e dela Vegueria/ teniem la reguarda. E per tal com romanien algunes Atzembles que veniẽ darreres ordenam q̃ don Pedro d̃ exerica anas ab. c. Cauallers d̃tras totes les batalles. e passam per lo coll de paniçars sens nẽgun contrast. Saul q̃ alguns de nostres seruẽts. ço es alguns Almugauers q̃ hauia vn escuder d̃ casa nostra. Exemeno d̃ sparça pres d̃ll/ e ab alguns homẽs a Cauall q̃ nos voliẽ Capdellar sen pujarẽ al castell d̃ Bellaguarda. E aqui hac algun fet de armes/ e

moziren hi alguns homens del Castell/e prengueren moltes naffres: e anam nosen a jaure ala ribera de Teth/dauãt vn loch que ha nõ sent Joan dauant lo Volore aqui posam nostres tendes: e reposam aquella nit. ¶ Dimecres a. xxx. dies de Juliol partim daqui e ab nostres batalles ordenades continuam nostre cami. ço es la dauãtera/segons que dites. E les atzembles totes a mã dreta/e les gents de peu ala ma esquerra: e los nobles dessus dits/e ab dõ Pedro de exerica anãen la reguarda/e mossen Joan Ferrãdez de Luna capdellaua los peons: e mossen Gualuany dangleſola ab la companyia del Infant en Ferrãdo nostre frare: e ab Nartal de Cabrera teniẽ la Reguarda per algunes Atzembles q̃ romanien detras. E axi anã a pendre nostra jornada alguns homens de cauall e de peu/ sens voler nostre apartaren se e anaren a combatre la torre de Vidolcres: qui era fore de nostre cami. La qual era stablida/e sens que nos foren regonegut los d̃la stablida les nostres cõpanyies la combateren tan fort que ans que nos hi fossem a temps quey anauem per destolre lo combatimẽt ja hagueren presa e cremada la torre: e moziren tots aquells quey eren establits que nols volgueren pẽdre a merce algu: dela qual cosa a nos fo fort greu. Pero no contrastants los fets deles armes que eren estats anam nos aturar atendar en la dita vila sus pres Helna en vna granvernedare pedral entre laygua/e aqui reposam aquella nit. E vench a nos lo dit Bisbe Dosca ab Auc darpaio sobre la dita vista si la volriem cõsentir/e nos veem que no mudauem forma: ne debien sino ço que jans era stat dit fem semblant resposta que ja hauiem feta. ¶ Dijous a. xxxj. de Juliol partim daqui: e ab les batalles ordenades/segons la manera pus propdita: anam dret a canet/e aten dam nos pres laygua. Hon ha vna gran Verneda /e pedral dauant lo Castell/e les cõpanyes deles hosts anaren sen tantost a percaçar/e trobauẽ assats fe/e palla/e altres reffrescaments a ells/e a les bestics. Car les gents dela terra cuydauen que nos anassem dreta Perpinya/e nos hauiem apparellat. E aqst dia vẽch a nos lo cardenal dessus dit per tractar cõcordia entre nos e lo dit quifo rey de Mallorques/e per ço com no deya res de nouell noli faem altra Resposta/ sino axi com hauiem acostumat/saluant q̃ li diguẽ quens marauellauem molt del fauor quel dit qui fo rey de Mallorques trobaua en cort de Roma/que nos james o per nos lo dit Infant en Pere no poch traure vn Cardenal de cort de Roma per la questio que era entre nos e lo Infant nostre frare en Ferrando/e aquell que fo rey de Mallorques per aquest fet/ ne hauia tretsdos/e que aço era grã fauor/e la sancta esglesia de Roma no hauia raho. Car no era stat nengu Rey de Arago tro a nos que no hagues escampada dela sua sanch per la esglesia/o per deu. E no ha rey al mon a qui pus tenguda sia la esglesia sino a nos/si volia ser retret per Sardẽya noü pot ser ans non lom podem fer que lay hauem guanyada que sanct Pere nos dona vn troç de per gamiscrit/ço es dich per la bulla dela donacio/e nostre Pare lauia tolta ala cõmuna quin era desobedient ala esglesia: e la li hauia dada/e ara ne hauia vn Rey e vassall/e lo dit Cardenal veent que als no podia ser anassen a Apia / e aqui stech per alguns dies. ¶ Diuẽdres primer dia d̃ agost nos trametem mossenyer Ramon

Universidad de Deusto Biblioteca

de Vilafrãca Algutzir nostre / e en Frãcesch foix Scriua nostre ab letres de requisitio al noble en ramõ vezcõte de Canet quens obeis: e vẽgues en nostre poder: e quens faes ço quens deuia fer segons la promissio q̃ a nos hauia fera a Mallorques e aquella q̃ sõ pareab altres Barõs hauien feta al senyor rey en Jaume de bona memoria Aui nostre. E com les requestes foren fetes retench se acort/e finalment haut tractament/ ab en Phelip de Castre cunyat seu regonech ço que deuia fer/e comença a despatxar lo castell de Canet: e vene ala nostra tenda dauant nos/e dix nos aquestes paraules que sa persona/li hauiem nos presa cõ fo a mallorques. La qual nos deuia tornar e axi que metia la sua persona en nostre poder: e que li assignassem loch hon se metes. E nos assignam li que estigues en lo Bisbat d̃ Gerona hõ se volgues. E apres mes se Diuisio entre elos de Canet/e en Guillot cessonts: e en Francesch Dolms quel dit qui fon rey de Mallorques ab alguna cõpanyia hi hauia meses per capitans. Dissapte a dos de Agost les hosts de Mãrresa ab algunes altres cõpanyes q̃ exiren deles nẽs hosts cõbateren vn castell pres dela mar: e de Canet ques appella sancta Maria dela mar e prenguerẽ lo axi mateix: lo qual establim/e retinguẽ Eximen desparça scuder de casa nostra ab alguna companyia dalmugauers que tenia cõbateren lo Castell Rossello: e finalment ab algũa altra cõpanyia que si mezcla hac lo per força darmes: e algunes altres cõpanyies ques exien deles hosts prenguerẽ altre castell que ha nom castell Arnausabira e cremarẽ ho tot los quals castells son assats pres de Perpinya. Diumẽge a. ij. de Agost lo Vezcõte de Canet vench a nos/e seu liurar a nos lo Castell de Canet per nom nostre al dit en Phelip de Castre: e lo vezcõte ab sa muller: e sa cõpanya tremetem lo en vna galera nostra a Gerona que estigues hon se volgues dins lo Bisbat de Gerona. Lo qual li assignã per preso segons que dites. Dilluns a. iiij. de Agost/fem establir lo castell de Canet/e metre alli les viãdes que venie per mar. E acordam de qual part posarie lo setge a Perpinya/ e lo Dimarts apres continuã de metre les viãdes/en lo dit Castell de Canet/e fornir nos daço que hauiem ops per anar a Perpinya.

Capitol. xxi. com lo Rey en Pere se attenda ab tota la sua gent prop Perpinya: e palayar en la gẽt dela vila ab la gent del senyor Rey qui talaren en lo territori: Vinyes: Oliueres/e altres arbres.

Imecres a. vj. d̃ Agost ab nostres batalles ordenades en la forma dessus dita/e ables atzembles ala part dreta/e la gent de peu ala part esquerra. E anã nos attendar prop Perpinya: ço es entre Bayoles q̃ es vna casa d̃l hospital de sanct Joã e Perpinya. E com fom attendats algunes gents dar mes a caualls/e de peu dela vila exiren fora del mur: e feyen picaders als hosts nostres. E al cap vespre com se deuia põdre lo sol q̃ daua a les nostres gents en la cara vengueren ferir en vna partida dela host cõpanyia de caualls/e de peu dela vila. E exiren per lo portal de Canet: e tãtost mossen Joã Exemenez de Vrrea ab sa cõpanyia: e mossen Jaume de Romani daltra part pujaren cuytosament a Cauall/ que no esperarẽ que fossen guarnits sino fort poch/e ab daltres qui tantost lo seguiren feriren en ells/e vencer en los els desbaratarẽ: e els ne meteren tro dins lo portal. Axiq̃ marti de Sales qui era dela cõpanyia de mossenyer Joã Ximenez de Vrrea sen entra ab ells/e romas pres en la vila. E dels homens de Cauall de la vila ni hac molts de nafrats/e de ferits/e romas pres/ e nafrat Guillot de Fõtes/e morirent d̃les llurs gents. v. homens. E finalmẽt daqui auãt foren tã esglayats q̃ no exiren a mescle: ne atorneig axicom feyẽ. Dijous apres seguent romanguem en lo loch damũt dit attẽdats: e requerim altra vegada los homens de Perpinya trametem hi mossenyer Ramõ de Copons portãt veus de procurador en Catalunya/e en Frãcesch foix Scriua nostre manãt los al mur ab crida publica/quens faessen ço q̃ns eren tẽguts: e ells nons seren resposta algũa. Diuendres a. viij. de Agost partim d̃l dit loch ab nostres Batalles ordenades segõs que dites. Exceptat q̃les Adzembles anauen ala part esquerra: e manam tot hom tallar. E tota la gent de peu anauen scãpats: tallant Vinyes/Oliueres/e altres arbres sino Figueres: per tal cõ les figues nos sabiẽ millors q̃ altra fruyta: e cremã tot apres del mur tot lo terme: e vẽguem nosen ab nostres gents talãt/ e faent mal deius la vila de Perpinya en les vinyes: e en vn loch q̃ es nomenat vernat. E per tal cõ algũs exien dela carrera dels dela vila moriren. ni. vij. o. viij. e altres tãts que ni hac de presos. Dissapte a nou de Agost romãguem attendats aq̃ mateix: e manãque les gents de peu ab destrals/ e altres Apparellaments cõtinuassen la tala. E trametem lo noble dõ Pedro de Exerica ab. cc. homens de Cauall: e ab algũa altra cõpanyia de peu ensemps ab lo vezcomte Dilla: e per exir a carrera a. Mil. D. Homens de peu: e. xij. Homens a cauall qui venien de Cerdanya: en ajuda a Perpinya al dit qui fo rey d̃ Mallorques. Mas ans que sen tornassen la dita companyia de Cerdanya ab lo dit noble dõ Pedro quis era mes en aguayt hagueren ne sentida: e vista: e fugi la dita companyia: e recollit a Roders. E puix apres algũs dies secretament vẽch a Perpinya. Diumenge a. x. d̃ agost aturam aqui mateix: e esperã lo dit noble don Pedro/e fem cõtinuar la tala. Dilluns a. xj. de Agost partim de aqui/e anam a Soler/e retes tantost/e fem ne pendre homenatge. E puix tantost tornã en la ribera: e per la ribera a vall vengué nos attẽdar prop vn loch que li diuhẽ sanct Steue. Lo qual les nostres gents crematen/e destroiren tot ab los Molins quei son: e cõtinuaren la tala: e aqui torna anos lo noble don Pedro de Exerica. Dimarts a. xij. de Agost romãguẽ aqui mateix continuãt lo proces e la tala. Dimecres a. xiij. de Agost partim daqui: e alt per vnes vinyes prenguem lo Cami ab nostres batalles ordenades segons que dites calam nos en la ribera: e per vnes marjals trauessam a Canet: e posam nostres tendes entre el Castell de Canet e la mar. E romãguem aqui per rebre Viandes: e per dar ne a les hosts/e per coure pa: e per esperar lo Nauili: quens portaua Refrescament de viandes. Lo Dijous: e lo Diuendres que fo festa de madona sancta Maria de Agost.

Capitol. xxij. com lo Rey en Pere estant a Clayra cõtinuãt la tala/pregat per lo cardenal d̃ Termes feu cessar la Execucio/e porroga aquella per tot lo Mes de Abril lauors primer vinent. E tornassen a Barcelona.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dissaptea.xvj. de Agost/ partim de prop Canet e venguem a Clayza. E lo Diumenge apres manã talar les Vinyes: e la horta ò Clayra. Pero apres dozmir vench a nos lo Cardenal per cõtinuar lo tractament entre lo que fon rey ò Mallozques e nos. E per honoz sua manã cessar la tala/e que null hom no fes mal als de la vila de Clayza/e com lo Cardenal fo ab nos sins dix moltes paraules. Y entre les altres q̃ per honoz e reuerencia de la esglesia sancta de Roma: e per amoz del Cardenal q̃ era tot nostre volguessem dar algun sobreseiment al proces que fayem cõtra lo dit q̃ fo rey/e sa terra e nos apres moltes paraules retenguẽ nos acozt/e lo dit Cardenal tornassen al loch Dapia. E nos sobre la Cort appellam tots los dits richs homens q̃ eren ab nos: e ab algũs bons cauallers: e amichs: e aquells de nostre consell els prohomens de Barcelona: e de Valencia: e romas axi tot aquest dia. ¶ Dilluns a.xviij. ò Agost romãguẽ aqui mateix prop Clayza/e tractauẽ ab nos lo dit cardenal/e frare Bernat Oliuer bisbe de Osca Mestre en sacra theologia e altres quey eren ab lo dit Cardenal/e alaũ a grã instãcia del dit Cardenal haut acozt ab los dits infants e ab los Barons e Cauallers/e ciutats dessus dites/e ab aquells ò nostre Consell/nos per reuerencia de deu/e de la Seu Apostolica/e ò sanct Pere Apostolical/e del sanct Pare Apostolich/e per honoz ò l cardenal atozgam q̃ sobreceirem en la execucio/e ab tãt lo Cardenal fo molt alegre daço/e intra tãtost a Perpinya per parlar ab aq̃ll qui fo rey de Mallozq̃s. ¶ Dimarts a.xix. de Agost lo Cardenal fo ab nos/e nos per les rahons dessus dites/e per ço a veritat dir com no hauiem apparellamẽts de aturar molt en la terra. Axi com de viãdes/e altres coses necessaries ne encara ginys ne altres apparellaments de combatre/e tenir setge apres moltes paraules e tractamẽts acozdam al Cardenal q̃ sens prejudici nostre sobreseuriem: en la execucio tro/per tot lo Mes de Abril primer vinent ab cõdicio quel q̃ fo rey de Mallozques no faes mal ne dan a nostres sots mesos deça mar/ne al Vezcõte de canet/ne als seus lochs q̃ nos teniem. ço es Canet / e sancta Maria de la mar/ne al Vezcõte Dilla/ne al loch ò Illa/ne alguns aalguns altres Cauallers de Rossello/ quens haniẽ fet homenatge/ e daço manã fer charta/e faem cridar per les nostres hosts q̃ null hom no faes tala ne dan. ¶ Dimecres a. xx. de Agost partim ò Clayza/e prenguẽ la via a vall per sanct Vypolit/e anam posar ala Mar/e ben pres de Salles e voza mar venguẽ a Canet/e attendam nos sus en aquell loch don erẽ partits que trobam cascu los lochs e les Barraques/e tot lals axi com so hauia cascu leixat/e aqui fem recullir les viandes a Canet/e facmbi fer obza de Valls: e adobar hi los murs/e ozdenã hi per Capita/e procurador frare Guillerm de Guimera del ozde del hospital ab algũa cõpanyia de Cauall/e de peu. ¶ Dijous a.xxj. de Agost partim de aqui e venguem nos atendar sus pres del Voloen la ribera ò la part de ius/e com fom attendats en la nit partiren se de nos sens licẽcia/e voluntat nostra les companyies nostres de peu q̃ solament romanguẽ ab los de caualls. ¶ Diuendres a.xxij. de Agost venguẽ a Figueres/e nos ab les demes gents darmes passam per lo coll de Paniças/hon erem entrats. Mas les Atzẽbles quaix totes passaré ab

algunes gents darmes per la clusa e per lo pertus. E cõ fom ala jonquera refrescã aqui ab nostra gent/ e entram nos en a Figueres: e los Infants e los Barons els Cauallers cascũs sen anaré per los lochs hon dabans posauẽ ala entrada mẽtre nos aturam a Figueres: e aqui donam cõjat a tot hom. ¶ Dissapte a.xxij. de Agost vinguem a Gerona/e atturã lo diumẽge. ¶ Dilluns a.xxv. de Agost vẽguẽ jaure a hostal richs: en aq̃st dia el Infant en Pere pres cõjat de nos: e an assen dzet cami al cõtat ò Prades. E dimarts apres jaguen a Granolles. ¶ Dimecres a.xxvij. ò Agost entrã en Barcelona: e les gents nos faeren nengun accullimẽt: ans paria quesretessẽ per mal pagats com tornauem que no haguessem pres Perpinya e Rossello: e aqui nos faem pagar als Infants Barons e cauallers: e altres gents darmes. ço q̃ poguem: daço quels era degut del sou. Axi quels romania fozt poch a pagar.

¶ Capitol.xxij. com lo Rey en Pere partiò Barcelona: e ana als regnes de Valencia/e de Aragoem prant les Vniuersitats/e singulars persones de subuẽcio per tornar en Rossello/e proseguir la execucio començada contra lo Rey qui era de Mallozques: e deles offertes per aquella fetes/e dela vnioque seu del dit regne ab los altres regnes: e terres de sa senyozia.

Os estãts en la ciutat de Barcelona tantost entẽguẽ a fer nostre pertret: e nostre apparellamẽt de totes coses necessaries per tornar poderosamẽt de Barcelona en Rossello: passant lo temps del sobreseiment / e attur am en Barcelona alguns dies. ¶ Apres partim de Barcelona e anam vers la ciutat de Valẽcia per hauer ne ajuda e appellats los Syndics deles Ciutats: e viles reals del regne de Valencia per hauer la dita ajuda/e per la Execucio den Jaume de Mallozques. E axi mateix demanã ajuda als prelats cõtra lo Rey de Marrochs en ajuda del Castella per al setge q̃ tenia sobre Alzazira del phadre. La ciutat de Valencia nos dona la imposicio dela Ciutat e del terme per vn any apres q̃ fos finada la que ja hic era a ops dela execucio ò Rossello/e de Cerdanya: e faem ab ells certes conuinences. Los prelats/e los Clergues nons volguer en de res ajudar e nos faem alguns encitaments contra lo tẽporal del Bisbe de Valẽcia e del Mestre de Muntesa. Mas final mẽt faerẽ nos ajudar cõuinent ens auenguem ab ells. E com haguem estats en Valẽcia los mesos de Octobre e de Noembre. En lo mes de Deembre partim de aqui/e acozdam de anar en Arago per demanar ajuda a la dita Execucio/e per visitar lo dit regne/en lo qual hauia grã temps q̃ noy erẽ estats. En lo mes de Deembre partim de Valẽcia/e anãa Theroi hon aturam alguns dies: e ajudaren nos ala dita execucio de certa quãtitat de moneda jaquesa entre la vila e aldeas. Apres anam a Daroca e semblãtment la vila e les aldeas ajudaren uos. E continuãt venguem a Calatayu hon nos ajudaren la vila e les aldeas de certa quãtitat de moneda jaques/deles quals ajudes nos tenguem be pagats. Apres vẽguem a çaragoça/hon fom rebuts ab grã honoz: e aqui tinguem festes de Nadal/e demanam los ajuda/ e fem ab los Jurats e Prohomens ala casa del pont de çaragoça. E en publich faerem respostaq̃ nons darien nens ajudarien de res/com fossen francs

Universidad de Deusto
Biblioteca

pero no contrastãt allo nos donarẽ mil Caffiços de sormẽt. Apres partim de çaragoça: e passam per terra Dosca: e venguẽ nosen a Leyda/hõ aturam pocs dies. E partim daqui tornam a Barcelona: hon entrã la derrera semana de Carnal. E aqui tenguẽ Carnestoltes/e ampram los riches/e Cauallers quins deuien seguir en lo viatge de Rossello: e faẽ fer Ginys en Valẽcia/y en Barcelona: e Mãtellets e Gates per combatre: e faem fer per tret de viãdes: e daltres coses per assetges e cõbatiments/e en aço entenguẽ quair tota la quaresma: dins la qual vẽguen a nos Missatgers de Mallorqs. ço es en Guillem çacosta: en Francesch ombert: en Guillerm çaquintana: en Joãroboll per fer vnio del regne de Mallorqs ab los altres regnes e terres nostres/q̃ james nos poguessen partir ne separar dela corona d̃ Arago. La qual vnio sem ab grã solẽnitat. E fermarẽ la los dits Missatgers: e volgueren q̃ fos fermada per tots los Infants/Cõtes/Vezcõtes/riches homens/Barons Cauallers/Ciutadans/e homẽs de viles de Arago de Valẽcia e de Catalunya. La qual cosa nos atorgam e faẽ fer. En lo dit tẽps mateix vẽch a nos lo noble en Ramon Roger de Pallars: e offeris de seruir nos ala dita execucio. E mõstrans lo dret q̃ li pertanyia en lo cõtat de Pallars e dela Baronia de Ceruello. Lo q̃l a nos/ e a nostres predecessors era estat denegat. E feu nos homenatge de Feeltat dels dits feus: e nos lenuestim de aq̃lls. E encara li donam de gracia: e li faem cessio del Dret: quens pertanyia en los dits cõtats e Baronia per rabo del comis. E ell nos relexa totes quantitats q̃ en temps passat per nos e nostres predecessors se deguessen a Comte de Pallars. Apres estãts nos en la dita ciutat de Barcelona/apres festes de Pascha baguẽ ardit cert del rey de Castella q̃ hauia presa a pati la ciutat d̃ Alzazira dalpbadre/e nos baguẽ ne granpler sort/e totes nostres Gents. E apres de continent vench mossenyer Matheu Mercer nostre Visalmiral ab. v. galeres de Valencia q̃ hauia molt temps estat en lo setge de Alzazira/e nos tramete mlo per encalçar Galeres d̃ Monech/e de Copliur e qui damnificauen nostres gents e feu la via d̃ Mallorqs. E puix tornassen per desarmar en Valẽcia. E nos cuytam nostre Apparellament per entrar en Rossello.

Capitol. xxiiij. com lo rey en Pere partint de Barcelona ab les hosts: e baralles ordenades/acompanyat dels Infants/Cõtes/Vezcomtes/ Barons nobles/Cauallers/gentils homens/e Ciutadans honrats passa per Figueres/per la jõquera/per lo coll d̃ Panicars/e per altres lochs talant/e anãt dret cami ala vila Dargiles. Prop la qual se attenda/e posa lo setge/combatent aq̃lla.

Estant axi en Barcelo baguẽ letra d̃ frare Guillerm de Guimera Capita d̃ Canet que tro a. xl. homẽs de Cauall d̃ Perpinya/ab cõpanyia de peu e en venguts a trẽcar vna resclosa prop de Canet hi sqrẽ bitroa. xiij. homẽs a Cauall/e puix vench frare Guillerm per capdellar quels ne tornas e abans q̃ ell hi aconseguis jals sorẽ tant prop los seus als de Perpinya q̃ no so bea ells/de tornar sens vergonya. E tãtost frare Guillerm de Guimera/quãt fo prop dells crida a grans veus/Arago/ e al ferir los de Perpinya se venceren/e los de

frare Guillerm auciren ne tres de Cauall: e prengueren ne vn/ e auciren ne vuyt de peu: e encalçarẽ los troprs de Perpinya/ e souen hauien daltres fets darmes ab ells. E aqui les Company ies axi de Cauall com de peu acordades: e gran partida de aquells ja a Gerona anades som de Proposit que ans que dret cami faessem la entrada d̃ Rossello/ anassem a fer reuerencia a nostra dona de Montserrat. E aqui dimecres mati a vinty vuyt de Abril parti •. dela dita ciutat ab fort poca Companyia: e anam nos adinar a Martorelle sopar a Collbato. E aqui donaren de Consell que tremetessem letres nostres de precaries a tots los Archabisbes/ Bisbes: e a totes les ordens dins nostra senyora situats: com per tal com per rabo de execucio de Justicia nos conuengues a enantar a occupacio real contra lo dit Jaume d̃ Mallorques e les terres e bens seus. Los quals encara senyoreiaua de fet faessẽ special oracio a deu per nos/ e per les dites nostres Companyies/nos acceptam lo dit Consell: manã que ell fos menat a execucio: e aço set reposam aqui lanit. Dijous mati a. xxix. Dabril partim daqui caualcant anam entro al peu dela costa de Montserrat: e aqui descaualcam: e manam que les besties anassen per lo Camipla a Monistrol/e que aqui esperassen: e nos ab nostres Companyies muntam la dita Costa a peu/e aquella pujada fossem ab vna esglesia appellada sanct Michael en vista del Monastir de Montserrat. Isque a nos a carrera lo Abbat de Montserrate rebens reuerentment. E conuidans aquell diare ensemps anam a fer reuerencia a nostra dona sancta Maria: e feta a aquella entram a dinar/e apres menjar ab lo Abbat ensemps anam presentar ala dita Verge vna Galera ab totes ses exarcies dargent en reuerencia dela Victoria/quẽs dona lo dia que prenguem terra a Mallorques. La qual hi hauiem feta portar ans de dos dies que nos hi fossem/e presentada la dita Galera faem nos venir los Hermitans de Montserrat. Dels quals fos seus Hermitatges hauia fet al Monastir de Vallar lo dit abbat: als quals diguem/e pregam que per ells fos constituyda special oracio. La qual diguessen a certes hores de dia/e d̃ nit per nos/ e per les dites nostres Companyies per la rabo que dessus hauem dita. E apres partim de aqui/ e auallam les Schales de Montserrat: e anam sopar: e jaure a Monistrol. Hon lo dit Abbat arimateix nos hauia conuidats. E Diuendres mati anam nos adinar a Terraça: e a sopar a Sabadell. E dissapte apres primer dia de Maig anam nos a dinar a Cardadeu e apres dinar fo ab nos el Infant en Jaume: e seguins entro a Sanct Celoni. Hon anam a sopar. ¶ Diumenge mati a dos dies del mes de Maig partim de aqui/ e seguins lo dit Infant entro vn tret/o dos d̃ Ballestaluny del dit Loch. E de aqui partis de nos: e tornassen al dit prop loch hon deuia sperar/e ajustar sa Companyia. E nos continuam lo Cami: e feu se a carrera mossenyer Poncet/ Vezcomte de Cabrera fill de mossenyer Bernat de Cabrera/e ensemps entram nos dinar al seu Loch de hostalrich. E apres dinar anam sopar a Caules de Malauella. E dilluns mati seguẽt fozen ab los nobles messenyer en Pere de Fonollet Vezcomte de Illa/e en Bertran son frare/ e mossenyer en Roger Bernat de Pallars/mossẽyer Huguet d̃ Pallars/e mossenyer Raymar d̃ mosset

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab alguns altres. E partint daqui: faent lo camí dela ciutat ò Gerona bisquerena nos lo Bisbe de Gerona: e lo Abbat Damer: e los Ciutadans dela dita Ciutat: e feta per ell a nos Reverencia deguda entram nos dinar en la dita ciutat: e aqui rebem letres de Frare Guillerm de Guimera capitade Canet: en quēs significaua que la Dalill nostre ab tres Seruents: qui era anat a descobrir vna guayt que Homēs den Jaume de Mallorques hauien fet: en vn loch prop sancta Maria dela Mar en Rossello situat: e ras affangat ab lo Cauall en vna Cequia: e aqui per los homens del dit aguayt mort ab los dits tres Seruents: e quatre Seruents morts dela part del dit Aguayt: e estiguem en la dita Ciutat lo Dimarts: e lo Dimecres nos estants en el Mort del Monastir dels frares Menors hon posauen: e a hora del seny del Ladre reebem vna letra del Infant en Pere: en ques feya a saber quen Jaume de Mallorques deuia entrar correr les nostres terres ab certa companyia domens a Cauall e de peu. E nos decontinent faem li a saber: que Lendema partiriem dela dita Ciutat: e lo Dijous leuam nos bon Mati per cordeanar a Figueres: e estant ari en dos cors si partiriem o no. Finalment aquella Nit anam a Figueres / que fo Diuendres a. vij. dies del Mes de Maig: e noy entrarem ab nos a Figueres pus de setanta Homens a Cauall. ¶ En Figueres aturam per esperar nostres companyies: que venien a Cauall / e de peu / de Catalunya de Arago: e de Regne de Valencia: tro al Diuendres seguent / a catorze dies del mes de Maig. Estant aqui a Pregarics del dit Infant en Pere / e dalguns altres perdonam al Infant en Ramon Berēguer / e ala Comtessa muller sua / e als altres: quens hauien dat a entendre / que hauien leirats anar los nobles en Berenguer de Vilaragut / e en Bernat de So / e alguns homens de Peratge / e de peu qui hauien preses per part nostra / Narnaudela Drera / e mossēyer Berenguer de Palau ab alguns Companyons llurs prop de Lança. E puix los dits Comte / e Comtessa hauien los occupats / e segons ques dix leirats anar: e per tal com nos perdonam al dit Comte de empories e Comtessa lo dit Comte tremes de seriments al dit en Jaume de Mallorques per si / e per sos Valedors / ens feu liurar la vall de Bayuls / e alguns altres Castells / eus feu aquella valença que poch contra lo dit en Jaume de Mallorques. Lo dit Diuendres / a Catorze del dit Mes de Maig partim de Figueres / e manā que tot Hom ne vengues ala Jonquera / e los homens venguer en armats / e aquella nit jaguē en nostres Tendes ala Jonquera / e esperam aquella nit / e lendema tro a tercia les nostres gents Darmes. ¶ Dissapte a quinze Dies de Maig / ordenades nostres Batalles. ço es los dits Infants en Pere / e en Jaume ab los nobles en Ramon Vezcomte de Canet / e ab mossenyer Guillem de Bellera / e mossenyer Berenguer ò Ribelles en la dauan tera / e nos ab los nobles Anguet Vezcomte de Cardona / en Ramon Roger de Pallars en Phelip de Castre. A qui comenam la Senyera. Mossenyer Pere de Fonollet / Vezcomte de Ylla / en Bertran son frare / en Roger Bernat de Pallars / mossenyer Anguet de Pallars. Mossenyer Gilabert de Centelles / mossenyer Pere de Queralt / mossenyer en Pere galceran de Pinos / en Ramon de Cardona mossenyer Galceran de Bellpuig: en Guerau ò Ceruello / mossenyer Artal de Fosses / en Guillerm Galceran de Cabrenç: e altres anā en la Reguarda. Apres totes les Atzembles ab los Almugauers de Valencia passam lo coll de Panicars / que noy trobam contrast algu. Saluant que en dret dela Elusa bisqueren seruents del dit loch: qui volguer en donar salt ales nostres Atzembles que venien entre la müania: e la reguarda. Mas los nostres seruents donarē en vers ells e fugirtn / e anarē sen axi que no pogueren fer algun Dan. E anaua mossenyer Ramon ò Anglesola dar rera per guardar que nostra gent no prēgues mal. E venguē jaure pp lo Riu de Toth prop lo Volo. ço es entre sanct Joan de Corts: e al Volo. ¶ Diumenge a. xvj. dies del dit mes de Maig partim de prop lo Volo ab les batalles ordenades en la dita manera. Exceptat que nos ab nostres batalles en la manera dessus dita anam dela part damunt sobrel Riu de Tethtalant / e cremant: e tremetem los dits mossenyer Anguet Vezcōte de Cardona / e en Pere de Queralt ab certs Homens a Cauall. ¶ Dimecres a. xxix. de maig aturam aqui mateix / e manam que tot hom prengues vianda a quatre dies. ¶ Dijous a. xx. ò Maig partim daqui ab nostres batalles ordenades en la manera dessus dita / exceptades les Atzembles que faem anar a la part esquerra tornam ala Horta de Elna per lo riu ò Theth: e aqui jaguem. E depart deius vers la mar trametem en Pere ò Queralt: qui vench ala torre del Bisbe de Elna / que es pres dela ciutat de Elna. E pres la establida dela companyia. Diuendres a. xxi. de Maig venguē ala horta de Argiles: e atendam nos de

la part de dins vers la mar: e faem establir lo loch e manam venir aqui les viandes el Hauili q̄ teniem a Canet: e Portuendres: e aqui venguer en a nos los Homens de Totzo: e reter en se a nos: e faeren nos homenatge. Es ver q̄ nos ans que partissem de Figueres acordā ab en Dalmau de Totzo Veguer de Gerona que ab les hosts dela Vegueria mētre nos fariem la via de Perpinya vengues a Copliure. E axis feu / de manera quel Dijous prop dit fo ell a Copliure: e hac ab los dela vila algun set dar mes: e feu aqui vna Bastida: e estech sobre ells. Dissapte a. xxij. de Maig ordenā de assetiar Argiles: e nos posam aqui nostre setge / e metem nos dela part vers Elna: entro lal tra torre: qui es appellada Puiol / que es del Abbat de Fontfreda. E metem Linfant en Pere ala part dela Ribera: e Linfant en Jaume deuers la Muntanya: e lo Admirall mossenyer Pere de mūt cada ala part nostra esquerra: entre Puiols: e Argilers. E en Guerau de Ceruello apres dell e mossenyer Huc Vezcomte de Cardona / e mossenyer Pere de Fonollet ala part dreta. E en Pere de Queralt ala Muntanya. ¶ Diumenge a vinty quatre de Maig que fo Jorn de cinquagesina fo vengut molt de nostre Hauili. ço es deles Galeres e Veixels e altres apparellaments de nauegar ab les Viandes e apparellaments dessus dits. E faem traer la hu dels Giny: e aquest dia mateix lo faem dreçar e apparellar detrer. E los nostres Enginyadors tiraren en vers aquell llur. Els dela Vila posaren en Massa Contra pes al dit Giny demanera que la pedra se execa dret: e tornar ferir en llur Giny mateix trenca. E faem lo asseure: en la Plaça dela vila que era dauant.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Dilluns a vint quatre del mes de Maig: fo apparellat lo dit Giny/e tot aquest dia tira en la vila de Argilers/e feu gran damnatge. ¶ Dimarts apres faem a feure vn Meraganell de dos Eixes de Barcelona apres del dit Giny/qui tirava en la vila. ¶ Dimecres apres faem a feure altre Giny de Valencia/queu com major quel dit altre Giny/e estava prop del dit Infant en Pere/e faea gran mal en la vila. ¶ Dijous apres los dela vila dreçaren vn Giny qui tirava als nostres. E los nostres enginyadors tiraren en vers aquell llur. Els dela Vila posaren massa contrapes al llur Giny/de manera que la pedra se execa dret/e tornar ferir en lo llur Giny mateix el trenca. ¶ Diuendres apres/que contam vinty vuyt dies ol dit mes de Maig vench a nos don Pedro de Exerica/e en Nicolau Carroç: e Mossenyer Joan Ferrandez de Luna/e alguns Cauallers/e Fills de Cauallers de Casa nostra/e eren entre tots docents cinquanta homens a Cauall/entre Caualls armats/e de la Geneta/e faem los assetiar dela part dela vila/que es vers Copliure. Non dabans no estava nengu.

¶ Capitol vinty cinc cō lo rey en Pere combatent la vila de Argilers/hagut primer Conseller s/e con lo consentiment dels Barons/e Cauallers/e nobles/ e tots Richs homens de tota la sua armada pres a merce los homens dela dita vila/ els atorga/e confirma Priuilegis/ Franquesos/e Libertats/segons es contengut en los Capitols aci Insertats. E li prestaren Homenatge/e Sacrament de fidelitat axi mateix.

Dissapte a. xxix. de Maig apres Missa faem ajustar ala nostra Tenda los infants en Pere/e en Jaume/e los altres richs homens/e caualler. ço es don Pedro de Exerica/mossenyer Huc Vezcōte de Cardona/ en Ramon Roger Comte de Pallars. Mossen Pere de Fonollet Vezcomte de Illa/ en Pere Vezcomte de Vila mur/mossenyer Ramon de Anglesola/e en Phelip de Castre/e en Roger de Pallars. Mossen Pere de Muntcada Admirall/mossenyer Joan ferrandez de Luna/en Gilabert de Cruilles de qui es Bestracha/e en Galceran de pinos/ Mossen Guilabert de Centelles/ e en Gueran de Ceruello/en Ponç de Sancta Pau/mossenyer Jaume de Arago/ en Bertran de Fonollet. Huch de Fonollet Doctor en Leys/qui apres fo nostre Canceller/e Bilbe de Valencia/en Galceran de Bellpuig/ Hartal de Cabrera/mossenyer francesch de Ceruia/en Guillerm Galceran de Cabrenç/mossen Guillem de Bellera. Mossenyer Berenguer de Ribelles. Hassomar de Mosset/ en Pere Dalmau. Mossenyer Ramon de Copons/en Ramō de munt pobo/mossen Ramon de Senesterra/mossenyer Garcia de Loriç/ mossenyer Phelip de Boyl. Mossen Rodrigo diez doctor en Leys/mossenyer Ramon de Torro. Berenguer de Rocha salua/ mossen Dalmau Torro/mossē Berēguer ō Mōboy/en Ramon ō Castelluiz/en Guillerm ō Cornella/mossen Ferrer de vila frācha/e algūs daltres/ e propo sam los quens consellassen si tremetriem Companyia per talar la terra de Rossello/osi cōbatriem primer lo loch dargiles/e āy ōguessē dir cascun son parer/car noy volie res fer sens

llur Consell. E cascun dells per orde dir son enteniment: e finalment romanguem en acort: quel Dilluns seguent combatessem la Vila: e puix tremetriem companyia ala Tala/y en aquest endemig hauriem feres venir dela Mar los Mantellets: e les Gates: els Banchs petiats: els altres Arneses de combatre. E seria mes en cuns lo Giny major de Barcelona: qui hauria tirat ala casa den Amorros dela vila Dargiles: qui era fora lo mur establida: e emborbotada: e seria ja vn poch madurada.

¶ Diumenge: a trenta del Mes de Maig faem continuar de tirar los Ginys: e tremetem companyia de peu que talaran tot en torn dela casa de Puiols: e combaterena braç vna estona la casa de Puiols: e tornaren sen: e faem asseure dauant el Admirall la dita casa den Amorros.

¶ Dilluns a. xxxj. de Maig combateren los Ginys: e continuam los apparellaments de cōbatre: e faem manament al nostre Admirall que faes fer vn Castell de Fustaper combatre la Vila de Argiles. E tot aqst dia tira lo Giny major de Barcelona: ala Casa den Amorros/ e no la vench tro al vespre. ¶ Dimarts primer dia de Juny del dit Any. Mil trecents quaranta e tres. Lo giny major ō Barcelona tira ala dita casa den amorros: e ferila dalgunes pedres: e la sodega fort/e aucis lo que era Capita dela casa/e esguerra los e esglayals tant quels quey erā esblits vers lo Vespre desempararen la Casa/ e quatre o cinch persones calcaren sere vengueren vers la nostra host. E les gents demantinent cuytaren se de metres dins la Casa e muntaren la sus los Penones / e hagueren algun fet Darmes ab los dela vila. E combateren vna estona tant que oppinio era que sino fos vespre Colp calent sen forren entrades en la vila les nostres gents combatents. ¶ Dimecres a dos del Mes de Juny per lo mati vench a nos al lit en Michael de Gurrea Alguterzir nostre: e despertans/e dix senyor bones nouces vos aport: que la Vila se vol retre a vos. E nos fom molt pagats. E aquest dia parlarē molts patis los dela Vila/e puix lo Capita: quiera Lombart. ço es Jofre de Astandart: e algūs Genoueses que hauian en la Establida noy volien consentir: e puix no hauian res fet: tant quens endauen honta. Finalment al Vespre Ells nos offeriren/ quens metrien en Recenes quinze Persones dela Vila. Lendema al Solexit. ço es cinch dels majors/e cinch dels mijans/e cinch dels menors/ab aytal pati: que ells tremettrien Missatge a Jaume de Malloz ques. E sils hauia acorregut tro dissapte primer vinent per tot dia de tal ajuda que nos nos haguessem alleuar del Setge / e quels restituissem les dites persones sino que ells haguessen a retre a nos la dita vila de continent. E sinou faen que nos poguessem fer a nostra voluntat deles dites quinze persones. E nos sobre aço haguem nostre acort ab los Infants en Pere e en Jaume/e ab lo Admirall/ e Huguet Vezcomte de Cardona/e ab en Pere de Fonollet e en Ramon de Anglesola/e en Roger Hernat de Pallars/en Galceran de Bellpuig/en Bertran ō Fonollet/en Joan Ferrandez de Luna/en Phelip de Castre: en Guillerm de Bellera/e daltres. E ñal mēt haut nostre acort atorgam ho. E entretāt faem cessar de tirar los ginys/ e ells qui no obrarien res en lo mur. ¶ Dijous a. iij. de Juny que fon festa ō corpore Christi speram q̄ les recenes vēguessen/e hoim nostre

Universidad de Deusto Biblioteca

ser mo/e apres esperam/e veem que no venien volguem nos seure a dinar. E tantost vengueren. iiij. Prohomens dela vila q̃ amenaren Lad mirall: e los Algutzirs e en michael Amarell: e en Bernat Vallet: e altres: e foren dauant nos/ e tornals hom dir ço q̃ era amprest: e ells mudauen en la manera dela empressio. Car deyen que si en Jaume de Mallorques nols acorria ques poguessen defendre: e vnes coses que no erẽ de reebre: e nos fom ne moguts e Linfant en Pere dix los. Vosaltres cuydats enganar lo senyor rey e nou farets: axicom vos cuydats anats vosen. Car lo senyor rey vos diu que si ades: a hora de Vespres no fou venguts ab les recenes per prometre/ e attendre ço que es amprest: sino tantost ell sab que sa aferi. E axicom a senyor/e Princep condamnar vos ha axicom a des leyals/ falsos/e traydors: e bares a perdre les Persones e los bens sens tota merce. E apres hora de Vespres los dits Prohomens vengueren dauãt nos: e amenaren per les dites recenes. vij. persones: e faerẽ nos presentar los Capitols quis segueirẽ: los quals supplicaren quels faessen per nos atorgats/e fermats.

Aquests son los Capitols/e Conuinẽces emprises entre la part del Senyor Rey: e los Homens dela vniuersitat del loch de Argiles. E segueixen se sots aytal forma.

Primerament que la vniuersitat de Argiles demana: e vol que haja espay tro a Diumenge de retre ells: e lo Loch al senyor Rey. E en aquest endemig demanen/ que puixen enuiar al Alt en Jaume de Mallorques. Al qual de present enuien quatre Prohomens del dit Loch que ell en aquest endemig los deya socorrer poderosament: en tal manera quel Setge del senyor Rey se haja a leuar daçi: e ells e lo loch sien delliurats del perillen que son. E si aço nos compleix Diumtnge mati sien tenguts de liurar sumateix: e lo dit Loch al dit senyor Rey poderosament/e acabadar: e ab pacifica Possessio. E per aço attendre metre en Recenes al dit Senyor Rey doze persones del dit loch. Los quals son los quis seguexen. Guillerm Roig Cruler: Bernat Carbo: Jaume Borrau. Joan Paytaui: Jaume Fabre/Jaume Michael: Joan Flores Guillerm Amigo: Bernat Michael bellet: Joan Beatriu. Arnau bona donate Guillerm Tesa. Los quals se obligauen que si la dita vniuersitat no complia les coses damunt dites/ quel senyor Rey puixa ser Justicia dells: e tot ço que li plaura. ¶ Item quel senyor Rey los juram ans que entre en lo dit Loch llurs Franquesas: e llurs Priuilegis e llurs Libertats. ¶ Item quel senyor Rey els senyors Infants/e lo Admirall els Algutzirs del dit senyor los juraran/ que si en Jaume de Mallorques daçi al terme damunt dit leuara lo senyor Rey del Setge/ quels dits doze Homens/o Prohomens seran encontinent delliurats/e mesos en lo Loch de Argiles sans/e segurs. ¶ Item que en aquest Endemig lo Senyor Rey fara cessar de tirar los Ginys/e totes altres Batalles/e Damnatge/ que dar los pogues/e que ells cessen semblantmẽt de fer obres/e altres nouitatats en lo dit Loch. E quel senyor Rey faça fer crida general per tot el Estol que null Hom de Cauall/ ne de peu nos gosacostar contra la força per

Espay de vn tret de pedra dins lo dit Temps/ne Enuig: ne Greuge nols sera fet ne dit. E de cõtinent los Capitols foren per nos fermats/e jurats per los prohomens/e retenguẽ nos les recenes: e los altres prohomens tornarẽ sen en la vila: e trameteren a en Jaume de Mallorques segons dit es: e en aquesta nit ala hora q̃ sen foscaua cõ lo nostre aguayt comença de exir vench Bereguer de Roca corba dozell ab si cinquesina de seruents dela part de Copliure. Lo qual en Jaume ỏ Mallorqs tremetia pesser Capita de Copliure ensẽps ab en Jofre destandar/e mesclas ab les hosts q̃ no conech puixa hora ỏ mitja nit ell cuyda entrar en la vila: e los nr̃es Almugauers dela guayta prenguerẽ lo: e retenguẽ lo pres ab chartes q̃ aportaua de Jaume ỏ mallorqs. Diuendres a. iiij. de Juny tinguẽ nr̃es cõguaytes ỏ dia e de nit diligẽtment q̃ no pogues entrar en la vila Dargiles ne focors. E entretãt hauia grã diuisio en la vila entre lo Capitae algũs homẽs ỏ la vila: e al nostre Almirall donals cinquãta quarters d'aygua de q̃ hauian grã destret/entre les altres cõses. ¶ Dissapte a v. de Juny aximateix fem Curiosament guaytar de dia e de nit: e donam leer quel Almirall los ne leras metre tres carregues de pa. E aquesta Nit los de la vila faeren llur poder de pendre lo Capita: e alguns homens dela vila: mas no pogueren: ans lo Capita feu son poder de tornar lo pati que fet hauian ab nos. ¶ Diumenge a sis de Juny per lo mati al sol exit lo Almirall entra en la vila ab sa companyia/e mes penons de nostre senyal: e del seu en les Torres: e faem pendre lo Capita e la Companyia dela establida: e a Cap de Peça en Phelip de Castre ab sa companyia/ mes la nostra Senyera en lo Caragol dela esglesia en lo pus alt Loch. E entray molta dela nostra gent: e los Consols e Prohomens vengueren a nos ala nostra Tenda: e faeren nos Homenatge: e Sacrament de Feeltat. E nos confirmã los llurs Priuilegis/e Franquesas: e los perdonam la Rebellio: e tot ço que fet hauien contra nos. E per tal com era gran dia: e era hora de dinar acordam que tro apres dinar no entrassem en la Vila: e faem Caualler en Jaume de Aragofill Bort del senyor Rey en Jaume Aui nostre. E aquest Dia tantost manam girar lo Giny major: e acostar ala Casa del puiol: per quey combates. E apres dormir nos ab lo Infant en Jaume: e altres Richs Homens/e molta Gent anam a Argiles: e entraren pocs ab nos. Car faem tenir lo Portal tancat que tota la Gent de la Vila besauen nos les mans. E apres nos anam a fer Reuerencia a nostra dona sancta Maria: e aqui lo nostre Siti fon apparellat/e diguem aqui en general algunes bones Paraules sobre nostre Dret/e sobre les Injuries/e Fellonies/e Rebellions quens hauia fetes en Jaume ỏ Mallorques: en especial ne recompram cinch. ço es com nos hauia negat lo feu/ e com hauia fet lo Pont de Fusta. E com sera combatut ab nos en Camp. E com hauia fet son Poder de ligar se contra nos ab diuerses Princeps/e Cõmunitats/ com hauia feta Moneda/e altres Coses en general. E axim nos daqui/ e tornã a nr̃es tẽdes/e leixã los frare Guillerm de guimera p capitã. Al q̃l manam obeissen axicom a nos mateix. E apres prenguem homenatge e sacraments de Feeltat dels Barons e Cauallers/e homens dela dita vila tro en nombre de cent cinquãta:

Universidad de Deusto
Biblioteca

puix nos los perdonam tota la culpa q̃ hauien comesa cõtra nos/ per raho ò la rebellio/o qualseuol altres coses/ els diguem quens era molt greu del dan q̃ pres hauien/e quels fariem benifets/e gracies de manera q̃ no conexeriẽ la dolçor de nostra senyoria. E leixã los per Capitafrare Guillerm de Guimera: al qual manam obeissen axicom a nos mateix. Apres axim nos daquite mirã la vila e la força que es molt gran: e ben valleiada/ e tornam a nostres tendes a sopar/ e fem Adalill Bernat vallet: lo qual es molt bon hom de armes: ens seruim molt a Mallorques: e en aquest viatge ò Rossello tot aquest dia estiguẽ ab molt gran alegria: e faem nostre Pertret per combatre ab los gyns. La casa del Puiol.

¶ Capitol. xxvj. com lo rey en Pere combate la casa del Puiol: e tenint hi lo combat se dona a ell ab semblant forma/ e Capitols dels Argiles. E com apres ab les batalles ordenades se vengue a Copliure: e la cõbate: es dona a sa Majestat ab tractament: concordia e capitulacio: e apres se donaren al dit rey algũs altres lochs aqui circũuebins.

Illuns a. vij. de Juny comença de tirar lo Giny major de Barcelona ala casa del Puiol: e forada ua e gostaua lo mur/ e la torre òla ça loquia: e tremetem lo Infant en pere ab gent de cauall e de peu a Copliure per escloir e regonexer la vila: e la força. E exiren algunes gents darmes dela vila: e hagueren mezcla ables nostres gents de peu algunes quels nemeteren tro dins la vila els tolgueren tro a dues barreres: els auciren tres homens. Dimarts a. viij. de Juny cõtinuã com batre la casa del Puiol ab lo dit giny: e ab vn altre de dos caixes/ e faerem li grã forat en lo mur dela part deuers Argilers. E daltra part faẽ apparellar vna grua: e molta lenya e ramaper cõbatre ab Buçons: e altres apparellaments. E los altres ginys faem torna aplegar ala mar. ¶ Dimecres a. ix. ò Juny lo Capita dela torre del Puiol tremes per a mossen Guillerm ò Bellera per tal com alguns dela establida hauien deute ab ell: e a mosseyer Guillerm de Perues Caualler Seu: e lo dit mossenyer Guillerm de Bellera a nay ensemps ab Almiral que jayera: e ab mossenyer Ramõ de boyl parlaren ab ell molt: e cessaren los ginys de cõbatre: e tractaren molt. Finalment auenguerẽ se sobre lo retiment dela força ab Capitols. Los quals foren semblãts daquells ò Argilers atras per escrits. E nos rebem los Capitols: e confermam ho tot. Dijous a. x. de Juny apperellã de partir Dargilers: e manam apparellar les hosts ab viãda. iiij. dies e fem recullir dels Bastiments dela fusta en la mar. Diuẽdres apres passada hora de Vespres tremetem al Almirall frare Guillerm ò Guimera Capita Dargiles ab daltres ala força òl Puiol: e exin lo Capita ab tots los dela Stablida ab aq̃lla roba: e arnes q̃ se pogueren dur. E tregueren ne axi mateix Monges quey hauia del Monastir de Fontfreda/ e meteren lo nostre peno en la torre: e emparassen frare Guillerm ò guimera: e los dela stablida anarẽ sen. ¶ Dissapte apres romangueẽ aqui: e establim Argilers/ e Puiol de cõpanyia de cauall e ò peu q̃ lexam a frare Guillerm de guimera. E manam a tot hom que sa parellas de viãda. ¶ Diumenge a. xij. de Juny apres dinar ab les batalles ordenades en

la manera dessus dita venguẽ sobre Copliure: e assetiam la vila. E nos estiguem en lo Toçal q̃es sobre la vila dret vers Muntanya: e lo Infant ab sa maynada ala nostra part esq̃rra vers la mar e lo Infant en Pere ala nostra part dreta vers lo Portuẽdres: e lo vezcomte de Cardona baix en la Coma: entre nos e lo Infant en Pere e lo Almirall arriba de la mar vers Portuẽdres/ e en Ramon Roger poc apres. Dilluns a catorze del mes de Juny faem apparellar los ginys: e tremetẽ a Barcelona/ e al Comtat de Empories per gent de peu per cõbatre los reuals ò Copliure. E lo dimarts apres. xv. dies de Juny cõptauẽt nostres apparellaments dels ginys/ e òl combatre: e faem aseure lo Giny mitja de Barcelona en la serra sobre Copliure vers Argilers dauant les forques/ e combatia la torre ò puig musart. Dimecres a. xvj. de Juny faem bastir altre giny de Valencia dela serra q̃ es vers portuẽdres per combatre la terra q̃ es en vn puiol sobre la esglesia dels frares de Copliure/ e estaua lo giny a trespostaq̃ della hõ seria no sen veya a perxanires. ¶ Dijous apres faem aseure lo ginys major de Barcelona deuant nos en vn baixest per cõbatre la vila: e tremetem don Pedro ò Exerica ab. ccc. homes a cauall: e dos milia homes de peu/ a pendre per nos lo loch de sanct Joan/ e ana e vench cremãt/ e talant/ e pres homenatges dels homens del dit loch. Diuẽdres a. xviij. de Juny fo a Argilers/ hon hac jagut lo Cardenal Dambru/ quis appellaua Bertran del titol de Sanct March preuere Cardenal: e vench nos al setge de Copliure. E los Infants en Pere/ e en Jaume faerẽ se abans q̃ nos/ e puix nos quãt fom vestits jaquim en cascuna partida de nostra gent/ e establiment de gent/ e de Cauallers armats. E caualca ab alguns Barons e Cauallers: e no molts/ e faem nos deuers Argilers per acullir lo dit Cardenal/ e amenã lo a vna casa de fusta prop la nostra tẽda/ e aqui stiguẽ nosen la Casa de fusta/ e foren hi los Infants/ e tots los Barons/ e Cauallers pus notables q̃ dessus hauẽ dit/ e tots los de nostre consell. E lo Cardenal feu sa proposicio dauãt nos e tots los altres de part del Sanct Pare Apostolich/ e dix moltes paraules. Les quals totes funda en pau/ e q̃ nos deuiem inclinar a pau ab en Jaume de Mallorq̃s/ e allega la hystoria ò Abraham/ e de Sodoma/ e la Hystoria de Jacob/ e de Esau/ e òl Arap/ e altres moltes hystories òla Biblia/ e altres authoritats: e dix ho tot en Lati. E com hac dit molt: e finides ses parau les nos responguẽ breument/ q̃ nos hauiem dell e dela sua vẽguda plaer e goig/ axicom a cardenal/ e especial amich nostre. Mas axicõ a Legat e Missatge del Sanct Pare tramES per los affers q̃ ell hauia dits: quẽs desplaea/ e no sens raho. Be emperoentenẽ q̃l sanct pare/ e ell dit Cardenal hauien bon enteniment/ e bon zell/ o concordia e pau. E veramẽt nos no hi crem necercauẽ sino pau e valia molt mes q̃ nos e nostres gẽts hagueſſẽ algun Affany/ e treballen aquest tẽps per hauer pau perpetual e encara per lo carrech q̃ Deu nos ha cõmanat dels regnes e terres hi despendriẽ tota la nostra vida quãt alre no poguessem ferper leixar pau als nostres/ e aquells qui apres nos vendriẽ/ e axi nos proseguiem nostre dret/ e nostre deseret del qual nons departiriẽ/ ni en Jaume de Mallorques/ qui ab grã argull nos volia tolre/ e desposseyir ò nostre dret/ jamesnos era humiliat/ ne hauia cercada

Universidad de Deusto Biblioteca

pautans anadia caseun jorn en sa re
bellio: pero q̃ apres parlarie com se
volgues daq̃sts affers. E aço quens
dixes li farie resposta pus bastant.
E lo Cardenal feu assats semblant q̃
era pagat de nostra resposta: e alre
no parla despuix sobre aço. Puix
exim nos dela casa de fusta/ bon ell
era: e metē nos en la tenda: e aqui
tantost digueren nos. Senyor veus
los nostres qui cōbaten la torre de
la Conomina sobre Copliure. La q̃l
es deuant pres del Mur ala part:
hon nos erem ja son los nostres en
lo val: els dela torreja no han Tre-
tes/ e son perduts: e alguns dels ba
rons e cauallers quey eren dixeren
q̃ no fabia a cōbatre per res com la
torre sia molt bella e forts altres di
gueren q̃ la torre era nostra. Final-
ment nos manā que cōtinuassen de
combatre: e faem hi aportar schales
e pichs: e altres apparellamēts ay-
tant cuytosamēt com poguē. E final
ment donarē batalla: a escut e alan
ça tā grā: e tā estret: q̃ la barbacana/
e la torre ses vehi/ e mes hi hō foch
layus: e exia grā fum dessus. E los
dela torre cridarē tots merce: e fae-
ren senyal de retre. E nos manam q̃
no fossen presos a merce: e per les ar
queres calarē sen tres q̃ forē morts.
Los altres que romāgueren lassus
com foren molt cōbatuts reterense
e mossenyer Artal ō Fosses quey cō
batia pres los a merce. E exiren ne
vius set: que faem tenir presos. Axi
que la torre fon presa/ a hora de ves
pres: e faem li establir: e tantost los
dela vila de Copliure començaren
a robar los Kauals. Lo Cardeual
aquest dia estech aqui: e la sua Com
panyia ab laltra mirauē la combati
ment dela torre: e estauē ne fort ma
rauellats: e tornassen jaure a Elna
aquest dia mateix. ¶ Dissapte a. xix.
de Juny: e Diumenge apres fem cō
tinuar de tirar los Binys e de ap-
parellar de cōbatre los Kauals a
Scut e Lança: e los dela vila tira-
uen ala torre que hagueren perdu
da ab vn Biny grā/ e ab vna brigo-
la/ e estauen se strets que aquest dia
no exiren apalatiç de nēguna part.
Dilluns a. xxj. de Juny la compa-
nyia que estaua vers Portuendres
hon estaua mossenyer Nicolau Car
roç/ e Almirall pres dinar sens ma
nament nostre/ e sens Escorts: e sens
tot Arnes de cōbatre començaren
a cōbatre la Torre que es sobre los
Preicadors/ e poch a poch hi vēch
molta cōpanyia: especialment hi vē
gueren Homens de Paratge tots
guarnits quey apearen: e combate
ren la torre tāt fortment que esuahi
ren la barbacana. E puix comença
ren a segar la torre: e hauien. xxx.
homens los demes Genoueses: e fo
ren al cōbatre nafrats en les mans/
e en la cara/ e veerē se perduts: e fe-
ren senyal de retre. E puix encara
foren combatuts vna peça. E final-
ment en Nicolau Carroç per part
nostra pres los a merce: e els salua la
vida e mēbres. E tātost puiaren hi
los nostres penons. E en aço era la
hora de vespres: puix vench veu en
tre la companyia/ que anassen ala vi
la e començaren a cōbatre los preí-
cadors: e com nos ho sabē fons greu
car la hora era tarda: e volie bey en
dar: e dix mossenyer Raemar ō mos
set que lexassem estar/ que obra era
que deu feya/ e ell la acabaria. E fe-
ren se tant fort quels dela vila a
poch estāt los desemparare: els no
stres pujaren sus puix de verdesca
en verdesca gitauen los ne: e dels
Cadafals. E los vns suahien per
la part ōssus: e la major força per la
part dela mar hon hauia vna empa
liçada finalment lo Kaual dels prei
cadors se entra: e ab la espasa en la

ma combatent fort estretament. E
entrarē sen/ al qual intrar quaix fo
ren tots ōla host de Cauall/ e de peu
ques forzen apparellats. Los dela
Vila fugen de Cauall/ e de peu/ e re
cullirē se ala força dela vila q̃ es molt
gran. E la nostra gent tant forzen en
corats del barreiar/ e per la roba ōls
Alberchs q̃ nols seguiren pus. Car
aquell dia/ e aq̃lla hora mateixa com
batent sen forzen entrats ab ells. E
axi aquell dia no curaren dals sino
debarrejar lodit Barri/ e robar: els
dela vila forē molt espaordits es ten
gueren tots per morts/ e estengue
ren desemparadamēt/ e especialmēt
mossenyer Pere Ramon de Codo
let/ quin era Capitaq̃ noy leixa nen
gun recapta tant era espaordit/ to
ta la nit la nostra gent roba/ e barre
ja aquest Barri/ e traguerē ne molt
vi quey hauia/ e molt botam/ e coma
nam la guardia daquest Barri a dō
Pedro de Exerica. ¶ Dimarts ma
ti a. xxij. de Juny nos oynts Missa
estants ja dins les cortines per oyr
Missa/ vench a nos vn hom guarnit
de nostra host/ e dix nos q̃ aquells de
la vila requerien pati q̃ los enuiaſ-
sen lo Vezcōte Dilla. E nos tremet
tem loy ab Almirall en semps ab
los dela vila ab en Ramō de pont
quey era ab voluntat de mossen Pe
re Ramon de Codolet Capita. Wo
guerē nos patis ques retrien/ e par
laren ne ab lo Almirall/ e ab lo vez-
cōte Dilla/ e ab altres quey cabien
e nos sobre aço quens fo mogut/ ha
guē conselle acort/ en lo qual foren
presents los Infants en Pere/ e en
Jaume/ e en Ramon Roger Comte
de Pallars. Mossenyer Pere
de Muntcada Almirall/ en Pere
Vezcōte de vila ō mur/ mossen Pe
re de fonollet Vezcōte Dilla/ mosse
nyer Galceran de Bellpuig/ mosse
nyer Bernat ō So/ mossen Artal de
Cabrera/ Misser Huc de Fonollet/
mossenyer Asmar de Fonollet/ Ar-
nau çamorera Vicicanciller/ frare
Guillerm de Guimera Capita de
Argilers/ misser Rodrigo diez/ mis
ser Joan Ferrādez/ mossenyer gar
cia de Loriç/ mossenyer Ramon de
Copons/ mossenyer Michael ō gur
rea/ mossenyer Phelip de Boyl/ en
guillerm Albert/ en Guillerm roig
en Michael amarell. E apres molts
tractaments auenguem nos del tra
ctament els atorgam les coses deius
scrites segons los Capitols quis se
gueren.

Aquests son los Capitols e Conuinences quis fan es fermen per entre lo senyor rey en Pere de vna part/ e los Prohomens/ e Uniuersitat de Copliure dela part altra per rabo del Tractament vltimadament fet de retre la vila/ e la senyoria ala Majestat del dit senyor rey en Pere.

E manen los Prohomens e Uniuersitat de Copliure. Primerament/ q̃ mos senyer Pere Ramon de Codolet ab tots los homens de peratge/ els Genoueses els altres sol dats: axi de Cauall com de Peu sen vayen frāchs ab tots llurs Caualls Arneses/ e bens/ e quels sia liurada companyia que sen vayen saluamēt.
¶ Item quels homens de Copliure e la Uniuersitat siē salus ells/ e llurs bens mobles e imobles/ axi dins cō de forza q̃ nols sia tocat en res del lur. E encara q̃ aquells q̃ han perduts al Barri del Port dauall los sia restituit/ e les possessions q̃ han en lo dit port/ e en lo term de Copliure/ e fora de aq̃ll/ e esmenar les tales. Semblaq̃ los bens seents generalment deguē esser salus als sobredits/ e en cara los bens mobles/ q̃ huy possei-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ren. Dels altres Bens mobles ja guanyats als dela host per batalla real no demanen rabo.

¶ Item que haja jurar/ e cõfirmar tots Priuilegis: e Franqueses del loch: e tots los lochs: vsos del dit loch. E encara que sien franchs de Leudes: e ò tots peatges per totes les terres del senyor rey deça mar: e della Mar. ço es de aquells: e en aquella manera quen han vsat.

¶ Item nenguns homens del loch o habitadors ells ne llurs mullers ne llurs Infants nos pusqué esser forazgitats del dit loch: ne despossehits de llurs bens.

¶ Item que sien en totes les costumes e vsatges de Barcelona.

¶ Item que deguns dans donats per aqsta guerra per les gents del loch de Copliure no sia feta demanda ne questio a degu del dit Loch: ne Marcha.

¶ Item que la host del senyor rey ne negu de aquella: no deia entrar a Copliure: ne en lo Barra del dit loch fins quel dit mossen Pere Ramon de Codolet: e altres Soldats: axi de cauall com de peu sien fora.

¶ Item que sia releuat lo Sali/que nouellament es estat imposat a Copliure.

¶ Item que ò totes obligacions de sacraments: e homenatges: e de totes altres obligacions: en ques son obligats ab chartes al senyor Rey de Mallorques quel senyor rey de Arago los haja a relleuar: e excusar a ses propries despeses/e defendre en tota cort ecclesiastica: o ciuil/car porien per aquelles Obligacions esser conuenguts en cort de Roma e en altres parts.

¶ Item de aço demanam Spasi per daci a Diuẽdres al Sol exit que en tretant no sien damnificats.

¶ Item demanen queis habitadors sien franchs de tots deutes que deguen a jubeus que no pusquen esser destrets de dos anys.

¶ Item demanẽ q̃ sia retut a ncn ramon Despont tot ço ò l seu que li es estat leuat vulles que sien bens mobles ono Mobles/no contrastants: qualseuol donacions: o alienacions feytes de aquells bens a qualseuol persones.

¶ Item que Perico marchus eles altres persones: qui son de Copliure que sien restituits francament: e quitta.

¶ E finalmẽt nos haut nostre acort sobre los Capitols dessus escrits atorgam e fermãlos en la forma dessus dita. E faẽ cessar que null hom dels nostres nols damnificas: nes acostas als Murs de nẽgun part.

Dimecres a. xxiiij. de Juny torna a nos lo Cardenal: e mẽja ab nos: e trasch nos apartamen ta part noy forzen los Infants en Pere e en Jaume. E puix quey appellam Arnau çamorera Vicicanceller nostre: e finalment vench a aço quens dix que si en Jaume de Mallorques metia simateix: e los Infants en la terra foltamẽt en nostre poder si li assegurariem vida: e membres e de longa e mala Preso. E nos tenguem acort en aço/ e los Infants atorgar em ho per part nostra: e a nos plaguẽs: e ab aço lo cardenal sen partis: e ana a Perpinya/ e puix apres alguns dies lo Cardenal nos escriui: que en Jaume de Mallorques nos acordaua ales dites coses. Car dix que mes amaua que nos per força li leuassem la terra q̃ si ell paria quey cõsentis/ part lo perill deles persones. E axi lo cardenal dix en la letra que senanaua a Seia: e aqui esperaria Resposta del sanct Pare. Dijous a. xxiiij. ò Juny dia de sanct Joan faem Caualler en

Romeu martinez ò Sorita: e vers lo vespre ans del sol post exi del castell de Copliure ab tots los soldats quey eren de Cauall: e de peu: e anarẽ sen vers Perpinya: e nos faem los acompanyar tro a Helna. ¶ Diuendres a. xxv. de Juny vers hora de tercia los Prohomẽs ò Copliure nos liurar en lo Castell e la vila: e en Phelip ò Castre mes la nostra senyera en lo Castell: e apres menjar vers lo vespre anã ala esglesia dels preicadors/ e prenguẽ Homenatge dels Consols e de moltes gẽtes de dela vila. ¶ Dissapte apres faẽ cõtinuar a mossenyer Ramõ de Barbera q̃ ordenã per Capita a Copliure/ de reebre Homenatge deles gẽts: e aqll dia stiguẽ en lo Castell ò Copliure. ¶ Diumẽge apres se liura a nos la torra alta q̃ esta sobre Copliure en la pus alta serra ques appella: en aqll dia faem Adalill Francesch pares de Valẽcia. Dilluns a. xxix. de Juny òl dit any. Mil. cccxliiij. Frare Guillerm ò Guimera Capita de Argilers: ana de part nostra al Castell de Palau prop Helna: e retes a nos: e mes hi per nos en Guillerm Dalio. Dimarts apres dia de Sanct Pere tremetẽ ala Rocha quẽs hauia dit q̃s retria: e anay lo Vezcõte Dilla: ab cõpanyia/ e nos volguerẽ retre. Uns hac entre les nostres: e aquells dela establia fets Darmes: e sen seguirẽ nafres: e cremarẽ tots los blats. E aqst dia se rete lo Castell ò Horta: e de Copliure: e hoim ser mo/ en presencia de tot lo poble/ e preicay frare Michael Ahost òlor de òls preicadors: qui declara a les gents los drets òla nostra execucio/ e los greuges quẽs faea en Jaume ò Mallorq̃s. E plague fort a les gẽts q̃ no usabiẽ: e diguerẽ que fort erã engana des dabans. Car no sabien nostre dret. Uns los era dat entendre lo contrari. E per tal com los caualler nos affrontauẽ de paga faem la los fer. Car voliẽ sen anar/ e no voliẽ pus atur ar auãt en Rossello. Dimecres derrer dia de Juny faẽ continuar la paga als Cauallers: e a les gents de peu/ e faen fer quatre dies e rebem Homenatge de mossenyer Ramon de Barbera Capita de Copliure: e q̃ tengues lo Castell a costum de Hespanya. Dijous primer dia de Juliol ab nostres batalles ordenades ẽ la manera ja dita: partim de Copliure: e venguẽ nos attẽdar sobre lo Castell dela Rocha: e aqui faem cridar tala per al dia seguent/ e ordenã aqui nostre setge. Diuẽdres apres per lo mati manã talar la horta òla Rocha: e venguerẽ dos Homens de part òla vniuersitat de Tuhir ques voliẽ retre a nos. E de present haguẽ sobre aço nostre Acort: e acordam hi de tremetre Linfant en Pere: e quey anas ab ell Arnau çamorera Vicicãceller nostre. E q̃ axi mateix anassen al loch ò Millares. Lo qual tãtost se appella ab. ccc. homens a Caualle dos milia de peu: e nos romanguẽ en lo setge deça Rocha. Dissapte apres seguẽt nos stant en lo setge òl castell dela Rocha nos faeren dir: e supplicar quels lexassẽ acordar sobre llur fet aquell dia. E puix venguerẽ danãt nos: e faeren nos presentar capitols sobre los q̃ls nos hauẽguem: e metẽ nos. xj. persones en Recena de retre la Vila/ e lo Barri òl Castell atinent dela força major òla celoquia. Dilluns seguẽt ylo mati. Car Celoquia tenia en paga ò Mallorq̃s frare no Ledesme dẽ jaume ò mallorq̃s: ysignificar los homens ò mallorq̃s. E aqst dia tremetẽ mossenyer Huc Vezcõte ò Cardona a munt esquiu: e als seus Cauallers apearen/ e tolguerẽ los vn Barri com baten els faeren grã dan. Diumẽge apres en

Universidad de Deusto
Biblioteca

paga de Mallorq̃s/qui tenia lo Castell ōla Rocha nos feu parlar patis:e apres despay per retre lo Castell tro Dimarts per lo mati:e que sen anassau e segur. E nos atorgam li ho. Dilluus a. v. dies de Juliol per lo mati los homēs dela Rocha nos liurarē lo Barri:segōs q̃ hauiē conuēgut:e farēnos homenatge:e sacrament de fidelitat:e nos confermam llurs Costums:e Usatges de Catalunya/e Priuilegis/els faē gracies els retem les Recences:e lexam ne anar guiats a Perpinya:quey era per stablida. E liura los per Capita mosseyer Berēguer de Rocha falua. Aximateix los homēs ō Muntesquiu liurā lo Castell per nos al noble mossenyer Frācesch de cerruia/e mossen Ramon de Senesterra sots certes condicions. Les quals nos les complim. E mete hi per Capita en Bernat ō Cenascales de casa nostra. Dimarts apres per lo Mati en paga de Mallorques nos liurarēlo Castell dela Rocha. E lo dit mosseuyer Berēguer ō Rocha salua emparas per nos del dit Castell: e retēch per res en paga ab sacōpanyia tro en Jaume ō Mallorq̃s hagues restituit en Pere de Sētmarti e altres q̃ tenia presos a Perpinya. E prēguel homenatge ōls homens de Muntesquiu:e vers lo Vespre venc lo Infant en Jaume que hauiē tremes a Tuhir e a Millars. Mas los de tuhir nos reterē/e hac pres Millars/e Isla/e Kala/e Mosset. E romanguerē casen en son loch/mossen Pere ō Fonollet Vezcōte Villa:e mosseyer Bernat ō So/e mosseyer Azmar de Mosset. E lo Dimecres apres faem appaellar nostres gēts de viandes. E daço q̃ hauiē mester per partir lēdema. Dijous apres lexam Linfant en Pere en lo castell de Muntsquiu perço com no era ben sa/e nos ab nostres batalles ordenades:segons q̃ dit es e venguē a Belna:e aqui posam nostre Serge dela part ōl Riu. E tot en torn. Saluāt ōl Raual q̃ dela torre del Hisbehō no estaua setge algu. E aq̃st dia mossenyer Gilabert ō Cētelles vench ala Casa/o força den Jaume Scuder q̃ es prop de Perpinya:e lo dit Jaume liura lay de part nostra. E lo dit mossenyer Gilabert partissē e lexa hi per Capita Arnau de Canet ab companyia. E com mosseyer Gilabert:ne fon partit mossenyer Barri ōla Balma de Prozença abxij. homens a Cauall vench prop la dita força:e exirē companyia nostra ōla quey romas ab Arnau ō Canet e prēguerē lo dit mossenyer Barri ab vn Escuder. Los altres fugiren a Perpinya. E lo dit mosseyer Barri romas pres. Diuendres apres a. ix. dies de Juliol romanguem aqui mateix:e retes a nos Otrera:e la torre ō Madaloch. E aqui vēch a nos Perri dela Isla:e mestre Ramon ō Cabules Missatgers ōl noble mossenyer Arnau de Rocha full pare den Bernat de Rocha full. Lo q̃l en Jaume ō Mallorques ocis a perpinya:e tremes se excusar a nos com son fill era contra nos en seruey del dit en Jaume de Mallorq̃s com sos contra son pare:e dal tra part se proferi a nos de ser nos Valença de cinquanta o cent/o docents cauallers/e quens procuraria valença ōl Cōte Darmāyach ō cinch cents/o mil homens a cauall:e. iij. milia de peu. E nos semli resposta: q̃ nos faem la Execucio ab nostres Gents: e nos conuenia q̃ ab altres gents se faes neus faen mester. Pero q̃ lin faem gracies:nens era greu/si son faea valença an Jaume ō Mallorques. Car los homens Jouens dissjosos Darmes acostumauē en los fets darmes

ajudar ab quis volien. ¶ Dissapte apres aquimateix en lo setge Delna/ entorn hora de mig dia se hac mesa rumor:e brega en la vila dauall del na entre les gents dela vila e los soldats que yeren: e hauien entre ells mezcla e fet Darmes. Axi quey morirē bensis persones: segons q̃s deya. Estāt en aço algūs homēs/e mol tes fembres dela vila faerē seper los murs cridāt als nostres: quey eren prop della quels vēguessen ajudar. E tātost los nostres cuytarē se:e cridaren. Arago: Arago: Arago. E los del mur homens:e fembres collarē algūs penons:e collarē los nostres homens darmes:e pujarēni molts/ e puix obriren dela Vila vn portal:e tot hom sen entra. E los dela establida ab molts dels ōla dita vila reculliren se:e hac hi fet Darmes al recullir:e la nostra gent combatels dela part dela vila de ius tot aquell dia:e nos per guardar la vila faem hi metre en ponç de sancta Pau:e en Guerau de Ceruello:e en Vallgarner a:e entre los Soldats/e los dela ciutat damunt hac diuisio tot aquell dia:e estauē en grā Sospita los vns dels altres. ¶ Diumenge apres los dela stablida hauien grā ōstret daygua:e hauiē grā reguart q̃ hom no sen entras/ e trameteren per lo mati tractadors. ço es lo official:e el Rector de Elna ab vn hom de Cauall: e lo tractamēt duratro aquell dia entre la nostra part:e mossen Roger de Reguanach/qui era Capita dela ciutat:e finalmēt al vespre anay per nos mossen Balceran de Sellpuig Majordhom nostre:e auench se ab ell en los Capitols dauall scrits. ¶ Lo senyor Rey per clemencia e pietat atorga al Capita:e als Cauallers:e a tots los Soldats de peu: qui son dins la ciutat Delna quels reebra a merce e a saluamēt de vida e de mēbres. Axi q̃ romanguen en la preso del dit senyor rey/ entro q̃l dit en Jaume de Mallorq̃s haja retuts/ e restituits Arnau de Corbera:e son frare/e tots los Cauallers fills ō Cauallers/e tots Homens e fembres/ Infants e Infantes que tingua en qualseuol Loch de Rossello/e de Cerdanya/en e per recenes dels lochs obedients al senyor Rey/e aq̃lls restituits/ lo dit senyor rey delliurara e jaquira anar los dits Capita/Cauallers/e altres q̃ sen puixen anar hon se volran ab llurs Caualls e Arnesos:e bens mobles q̃ hā dins la ciutat exceptales Armes/e sforniment ōla força. ¶ Declarelo dit Capitol/plau al senyor q̃ mossenyer Roger de Karianach e tots les altres homens de cauall naturals/e poblats de Rossello qui son ab ells dins la força ōla dita ciutat/romanguerē en la Preso del senyor Rey/sots la forma e manera contenguda en lo dit Capitol. Los altres qui son dela senyoria ō França:o dal tres partides per honor del rey de França:e per lo deute q̃l senyor rey ha ab ell/axi Cauallers cō homens de peu/ qui sen puixē anar ab llurs caualls/e armes e bens mobles faent sacramēt e homenatge q̃ no entren ara ne durāt la execucio de Perpinya/ne null tēps no facen valença al alt en Jaume de Mallorques cōtra lo dit senyor rey ō Arago. E en aquest Diumenge vench a nos guiat mossen Pere Ramon de Codolet per tractamēt de don Pedro de exerica:e parla molt ab ell. E puix don Pedro parla molt ab nos: tractant q̃ en Jaume ō Mallorques se volia metre en nostre poder. ¶ Aquest dia segons quens feu a saber mossen Gilabert ō Centelles qui era Capita ōles gents darmes per nos a Canet alguna companyia ō ca

Universidad de Deusto
Biblioteca

uall e de peu: q̃ell hauia tramesa a sanct Hyppolit per fer caualcades a hora de tercia: e los Almugauers nostres correguerẽ tro a Clayra: e prenguerẽ homens e Fembres: e al ſo se mech: e la companyia q̃ era a Clayra isquerẽ per tolre la presa als nostres: e aqui hagueren gran mezcla. E los de Clayra vencerẽ e moziren hi de sis en set homẽs/e nafrats molts: e presos entre los altres fo pres lo Batle de Clayra. E apres hora de mig dia los homens ò sanct Lorenç de Cauall e de peu vengueren a sanct Hypolit e los ò cauall e ò peu ò sanct hypolit isquerẽ/e combateren se ab ells: e los nostres venceren. E moziren hi dels homens a cauall de sanct Lorenç tres/e hu a Cauall: e moziren dels de Peu de. xxv. en. xxx. e nafrats molts e presos. xj. E los nostres no prenguerẽ mal algu. Dilluns a. xij. de Juliol les dela força de Helna se reterẽ. ço es dela Vila damunt vers hora de tercia. E nos tremetem los Algutzirs: e alguns de nostre Cõsell: e treguerẽ de preso mossenyer Roger de Rauanach/quiera Capita: e els altres segons dit es. E lexaren ne anar los dela senyoria del Rey de França. E apres en Phelip de Castre ab companyia de Cauall mes la nostra senyera en lo Clequer dela Seu de Helna sus alt. E totes les gents homẽs/e Fembres exiren/e vẽguerẽ ala Tenda nostra a besar nos los peus e les mans. Aquest dia dõ Pedro de Exerica continua lo tractament per en Jaume de Mallorq̃s estualment nos donam lo poder ab letra nostra que ell pogues dar saluament de vida e membres/e preso an Jaume de Mallorq̃s/sis metra soltament en nostre poder ab totes les terres: e lochs de Rossello e/de cerdanya: e prometerem quens hauriẽ misericordiosament vers ells.

¶ Capitol. xxvij. com don Pedro de Exerica se vehe ab lo Olim rey ò Mallorques prop Perpinya: e apres sen torna al Rey en Pere referint com era romas de bò acord q̃ lendema lo dit rey ò Mallorques se metere en son poder.

Jmarts apres don Pedro de Exerica tro ab. ccc. homens de Cauall e mil Almugauers/anavers Perpinya per hauer vistes ab en Jaume ò Mallorques. E com son prop de Perpinya isque primerament Ramon ò Codolet: e auẽch se ab ell q̃ don Pedro se apartas ab si. xv. E en Jaume de Mallorques atretal: e que parlassen: e axis feu. E hauts molts Parlaments entre ells finalment en Jaume de Mallorques respos a don Pedro: q̃ hauia acordat de metres en poder nostre lẽdema per lo mati. E don Pedro mantinẽt tornassen a nos. E aquest dia nos entram dinar/e dormir en la ciutat ò Helna: e estiguem tro al vespre/e aqui vench a nos misser Guillerm Vibres Caualler e Doctor: e mestre ò Requestes òla Casa òl rey ò França. ço es per Missatgeria de mossenyer Joan de França/ Duch de Normandia fill primogenit òl dit rey: e preposas q̃l dit mossẽyer Joan de Frãça venia vers estes parts per tractar pau entre nos e en Jaume de Mallorques: e q̃ métre ades li atorgassem algun sobresehimẽt. E sobre aço nos dix moltes paraules/e nos ala fi li respõguem q̃ nou podiem fer per moltes rahons q̃ ja son dessus tocades en les respostes q̃ faem al cardenal: puix al vespre tornam nosen a les Tendes. Dimecres estiguẽ sobre los affers den Jaume ò Mallorques: qui tot aq̃ll dia atura en Perpinya/e dõ Pedro de Exerica aana a ell apres dinar: e parla ab ell: e romas ab ell en cõcordia que lendema per lo mati se vendria metre en nostre poder: e porta los Capitols seguents que foren condemnats e auenguts. E lo dit Dimecres a Vespre escur/torna a don Pedro de Exerica a nos ab Missatge: e ardit den Jaume de Mallorques que lo Dijous seguent per lo Mati se metria en nostre poder. E nos sobre la venguda den Jaume de Mallorques: e sobre la manera com lo rebriem haguem nostre Consell: e foran hi lo Jnfant en Jaume: e lo Jnfant en Pere noy son. Car a Muntesquiuera romas no ben sa don Pedro de Exerica: mossenyer Pere de Muntcada Almirall: mossenyer Pere de Fonollet: Vezcomte de ylla: mossenyer Guillerm ò Bellera/y en Galceran de Bellpuig. Mossenyer Artal de Fosses: mossenyer Jaume de Arago: mossenyer Rodrigo Diez: Mossenyer Joan Ferrandez Munyoz Doctors en Leys: mossenyer Garcia de Loris: mossenyer Phelip de Boyl: mossenyer Ramon de Coponç: mossenyer Ferrer de Vilafranca: mossẽyer Michael de gurrea. Frare Nicolau Agut Confessor nostre: mossenyer Lop de Gurrea: en Guillerm Albert: en Pere des bochs: en Francesch Foix. E finalmẽt jatlia q̃ fos greu a alguns quinseren de cõtraria opinio ala reuerencia quẽs faria en Jaume ò mallorq̃s quãt vẽria dauãt nos q̃l bessassem en la boca: e no li sofferissẽ q̃ ell nos besas la ma. E tãtost fera reuerẽcia q̃ li assignassẽ lochs heuna hõ estigues.

¶ Capitol. xxviij. com lo dit Olim rey de Mallorq̃s vẽgue al dit rey en Pere metẽt se en mans sues confessant hauer errat cõtra sa Magestat: e de la bona resposta real: e de la senyera de Arago tremesa a perpinya.

Jjous a. xv. dies de Juliol estant nos en les tendes prop helna per lo mati dõ Pedro de Exerica torna a en Jaume ò Mallorques per amenar lons. E nos esperam la venguda del dit en Jaume ò Mallorques e no vench/e puyx hoim Missa: e esperã lo vna peça: e encara no vẽch: puix assegue nos a Taula a dinar. Car deyẽ que si venia bens en leuariem. Finalment tro apres dormir de sesta en Jaume de Mallorques no vench. E llauors nos estiguem asseguts en vn banch al cap del nostre Lit en la tenda ab lo Jnfant en Jaume: e ab tots los Barons/e cauallers: e molta altra gent que non hi podiẽ mes caber/y en Jaume de Mallorques vench tot armat saluãt lo cap/e com nos fo apres nos nos leuam de Peus/e ell tantost al venir quens fo pres/ficalo genol en terra e nos presem lo per la ma per leuarlo/e ell sens volũtat nostra quaix forsan besan la Ma. E nos excecam lo alt/e besam lo en la Boca. E fet aço ell nos dix estes paraules en summa. Monsenyor/ yo he errat vers vos. Mas no contra fe: pero senyor siu he noucuyt hauer fet. E siu he ser senyores per mon foll seny/e per mal cõsell/e vẽch ho esmenar dauãt vos q̃ dela vostra casa son e vull vos seruir per çocõ tots tẽps vos he coral mẽt amat/e son cert q̃ vos monsẽyor haueu molt amat mi/e fets encara/e vull vos fer tal seruey queus netẽgats per ben seruit. E met en vostre poder mi mateix/e tota la terra soltament. E nos mãtinent respongueli per aquesta forma. Si haueis errat vos/no es gran cosa/pero errar/e regoneixer se de sa errada/es

Universidad de Deusto
Biblioteca

cosa humanal. Mas perseuerar en aquella es malicia. E axi pus vos regonexeits vostra errada nos vos haurē misericordia: e merce de manera que totes les gents conexerā quens hauem vers vos misericordiosament e graciosa. Vos empero metent en nostre poder soltament vos mateix: e tota la terra per vigor dela execucio. E mantinent dites aquestes paraules ell sen ana en semps ab don Pedro de Exerica a Veuna entro romasarē axicom nos erem en la tēda ab lo Infant en Jaume/e los Barons e Cauallers e altres Gents. E puix trametem an Phelip de Castre ab mossen Pere de Muntcada al dit en Jaume de Mallorques a Velna quels donas letres e Missatge quils acullis ala vila o Castell de Perpinya la nostra senyera Real. E per ço com ell ne hauia set manament de paraula en çaragoça: qui tenia lo Castell de Perpinya: e als Prohomens dela vila. Vos dits en Phelip de Castre y en Pere de Mūtcada ab homens de Cavall portaren la Senyera nostra a Perpinya. E apres de diuerses requisicions los dela vila obriren les portes ala nostra senyera. E apres per esta forma mateixa al Castell de Perpinya. E muntaren la alt ala Torre sobre lo portal del castell: e romaseren aqui.

¶ Capitol. xxix. dela entrada del Rey en Pere en Perpinya: e dels officials nouement creats/e de la recuperacio de tots los Castells: Viles: fortaleses e lochs dels Comtats de Rossello/e de Cerdanya: e del iurament/e Confirmacio e vnio deles Regnes e Comtats: e del parlamēt fet per lo rey de Mallorques al rey en Pere.

O Juendres a. xvj. de Juliol nos ab totes les nostres gents darmes: ercepta los Barons: e Cauallers e feruēts/e Almugauers qui eren per les Establides: e don Pedro de exerica: qui romas a helna ab en Jaume de Mallorques. Partim deles tendes ab nostres armes: e entram en perpinya: e totes les gents dela Vila jatsia que nons faessen altre Aculliment hagueren molt gran goig dela nostra venguda. Estauen marauellats dela nostra gent que era molt bona e bella: e molt be aparellada. E aquest Dia companyia de Cauall dela terra del rey que hauien estat a sou en Perpinya ab en Jaume de Mallorques anauen sen: e com forzen pres de Salses començaren a ferir en bestiar: e barrejar Lochs. Car anauen senyrats que nols era estada complida la paga del sou. E tantost exi en Ramon roger comte de Pallars quey era per nos: e ab sa Cōpanyia dona per ells: e finalmēt ōpuix siel mateix no capdellas tots los dits soldaders forzē morts: pero sino morirē forzēro bats/ey perderē alguns caualls e arneses/e an arē sen: e ay tābes cuyda morir en guillerm ō vilers dessus dit q̄ sen tornaua: y era mes ab ell en cōpanyia: e aq̄st Dia se rete lo Loch de clayra sens volūtat de Jaume ō mallorques. Dissapte apres forzē dauānos los prohomēs de perpinya: e seren nos reuerēcia: e nos manā los q̄ faessē syndics: e aqui nomenarē nos cinch persones quels confermāper Consols e. x. daltra part per jurats e jurarē en poder nostre. E ordenā q̄ fos Batle de Perpinya/e Lochinēt dels Comtats de Rossello: e Cerdanya/en Ramon de Torzo: e ordenam dels altres officis dela vila. Diumenge apres hoim sermo en lo

pati del castell de Perpinya ab tot lo poble: qui esser hi volch: e preyca frare Berenguer amorzos del orde dels frares Menors: qui parla dels affers dela execucio/e dels nostres drets: e dela vnio per nos feta e daço mateix manam q̄ Preicare frare Arnaudez callar del dit orde en la casa dels frares menors: e frare Michael Agost del orde ōls preycadors en la esglesia de sanct Joan de Perpinya: puix/ apres dormir nos caualcā ab tota nostra Cauallaria per la vila de Perpinya: saludā les gents: e miram la vila/e conexiē be que les gents hauien grā plaer de nos. Mas eran esglayats que no tornassen en poder den Jaume de Mallorques: qui feya metre en veu e en fama que solament ho teniēnos per postat/e dins breus dies ley retriem. E daltra part tremetria letres als lochs: qui nos eren encara retuts ques contenguessen contra nos mils que james no eren. E nos daço concebem alguna sospita: emanam als Cauallers nostres qui eren ab en Jaume de Mallorques a Velna que guardassen be que no sen pogues anar. Dilluns apres entenguem en la ordinacio ōla vila de Perpinya: e faem pagar les companyies de peu/ aqui faem paraula: e absolguem los que sen anassen: exceptada algūa companya de peu que retinguē tro haguessem a nostra mata la terra. E lo dimarts apres. xx. de Juliol e tots dies continuament apres entēguē a rebre homenatges dels drets: e en rebre los castells de la terra tots de Rossello: e de vallspir/e de Conflent: e de Capcir: e de Cerdanya/e dela vall de ribes/e de Berida/e prenguē possessio de tots los lochs qui volēteroses vengueré a nostra obediēcia. Lo Dijous apres a. xxij. de Juliol q̄ fon festa de sancta Magdalena hoim nostre sermo en la esglesia de sanct Joan de Perpinya: qui era plena de gent dela vila e forzen aqui tots nostres Barons: cauallers/e moltes altres Gents: e apres lo sermo faē legir la vnio dels regnes e Cōtats nostres per en Ramō Sicart secretari en la trona hon preycauē altament que tot hom la oys. E apres que fon lesta nos la cōfermam: e noüellament la juram: e la faem jurar als consols de Perpinya e als Barons e Cauallers de Rossello qui no la hauien fermada. E aço fon grā refermament de consolacio a les gents qui eren esglayades quē Jaume de Mallorques no cobras la terra. E apres en Jaume de Mallorques de licencia nostra mudas a Tuhir per estar: e anos plague/e estigues aqui tro q̄ li trametessem a dir q̄ sen anas en Catalūya e puix volch se veer ab nos. E jatsia q̄ a les gēts sos molt greu/e pensāt quens veessē ab ell/pero nos ho volguē fer/e exim li tro a mija legua lūy de Perpinya/e ell vēc aqui: e en vn camp parla ab nos q̄ no descaualcā vns ne altres: e al parlamēt fon solamēt nos e linfant en Jaume e dō pedro de Exerica hi fo vna peça/puix anassen: e parlam de. x. coses. Primerameut q̄ hauia gran plaer dela nostra vista: e nos responguem que atretal nos hauiem: e per açons vehim ab ell/ jatsia que nostres gents ne haguessen gran desplaer. Apres nos dix q̄ li volguessē hoir son dret/ e nos diguē q̄ ja era stat hoit: e citat ab tēps sis volgues. Apres nos dix quel dret de sos nebots fills del Infant en Ferrando son frare fos saul e no fossen prejudicats en alguns Castells quels pertanyiē en Rossello. E nos dixē quēs plahia/e q̄ nols voliem fer tort. Apres nos dix que la estada sua que li hauiē assignada

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Manresa quens plagues que la li mudassen a Berga: e nos direm li quens plabia. Apres nos dix: que nons desplagues si ell anaua ab Armes e ab Companyia per la terra: com se temes dels amichs den Arnau de Roca full. E nos diguem li quens plabia que anas ab armes: e com se volgues. Apres nos dix que li donassem copia del Proces: que hauiem fet contra ell. E nos direm que hauriem hi nostre acort. Apres nos dix que no creguessem dell males Paraules quens fossen dites. E nos direm que molt nos era greu que ab veritat null hom pogues dir mal dell. Apres nos dix que no volguessen tenir en nostre Consell: e specialment aytant com tocas los Affers: aquells Traydors seus. E en aço nos li responguem e direm aquestes paraules. Rodigats traydors que be e lealment han set llurs Affers: e nos los nedesendriem contra tot hom del mon. E axi deuy mes callats vos daro. Apres nos dix que a nos plagues que ell nos seruis. Car gran cor e gran voluntat hi hauia. E nos li direm q̃ quãt hora seria nos loy diriem a entendre. Apres nos prega del fet ō mossen Arral de pallars.

¶ Capitol. xxx. comlo rey en Jaume de Mallorques se transferia Berga locha ell destar assignat: e lo Rey en Pere metent: e lexant en bon Estament los Comtats: e tota la terra parti de Perpinya: e vēch sen a Vilafranca de Conflent: bon mana Parlament pera la Ciutat de Leyda sobre los fets del Rey en Jaume. Dō parti: e arriba en Barcelona: hon muda pera Barcelona lo dir Parlament de Leyda: en lo qual Parlament forē fets certs Capitols daual Insertats.

¶ Apres dimarts a. xvij. del Mes de Agost en Jaume de Mallorques de manament nostre exi de Rossello: e faem lo acompāyar al Infant en Jaume: qui sen ana ab ell vers Berga: hon hauia pregat que li assignassem sa estada. E nos cōtinuam de metre en bon estament la terra: e ordenā per Gouernador dels comtats de Rossello/e de Cerdanya mossenyer Guillerm de Bellera: e de mossenyer Jaume Dez far per son Assessor. E com tot ço que hauiem a fer en Rossello fo ordenat lo dimecres. xxv. Dia de Agost partim de Perpinya ab nostra companyia de casa acostumada: e anānos en a Tuhira jaure. Dijous apres anam nos en a jaure a Vilafrāca de Conflent hon algunes Gents dela dita Vila auolotadament hauien malmanats en lo cami en pere mercader: en bernat Company: e en Pere Adrouer Jurista/e nos per punir / e castigar aquest erces/e per reebre homenatge dels homens aturam a Vilafranca de Conflent tro a Dilluns Seguent: e manam Parlament al dia de sanct Michael ala ciutat de Leyda sobre los Affers den Jaume de Mallorques: e appellam hi los Infants en Pere/e en Jaume/e en Ramon Berenguer. Los Archabisbes dela Ciutat de Tarragona: e dela Ciutat deçaragoça. Mossen Lop de Luna: mossen Berenguer de Anglesola/mossen Gōçalbo garcia. Les Ciutats de çaragoça e de Barcelona/de Valencia/e de Leyda. ¶ Dimarts derrer Dia del mes de Agost del any. Mil trecents quaranta e quatre que haguem començada a fer Justicia de aquell qui occiren en Pere Adrouer/segōs que dit es partim de Vilafranca de Conflent: e anam nosena Puigcerda: e

aqui lo Dimecres seguent primer dia de Setēbre rebeem homenatge dels Syndics/Consols/ jurats: e alguns altres dela Vila. E lo dijous apres los publicam la vnio: e la cōfirmā: e la faē jurar e fermar als Sindichs: e cōsols dela vila: e faem aq̃st dia fer festa: e reebem cōuit dela vila. En puigcerda aturam tro al dissapte seguēt. Car lo dijous abans el dimecres feu grā fredor/e grā vēt/ e neua/e per reguart del tēps/e dels ports a passar volguem nos cuytar de exir: e atorgā als prohomēs e vniuersitat ō puigcerda cōfirmacio ōls priuilegis antichs q̃ hauiē de franq̃ses: deles quals no hauiē vsat: e les gents forē ne molt pagades e molt reformades. Dissapte a. iiij. de setēbre partim de puigcerda: e passā al coll de jou: e venguē nos dinar e jaure a Baga: e prenguem cōuit de mossenyer Pere galcerā de pinos: qui molt bastadament dona viādes a totes nostres cōpanyies: e a totes altres persones stranyies. Diumēge apres venguem a berga /e aqui prēguem cōuit dela vila: e romāguem aq̃ll dia /e vench nos a conuidar lo vezcōte ō Cardona/e feu son poder q̃ anassem a cardona: e no ley atorgā. E lo Dilluns apres venguem a Māresa: e aturam aqui lo Dimarts: e lo Dimecres seguent que fon festa de nostra dona sancta Maria: e en Jaume de Mallorques fo a Mōtserrat quey fo vengut de Monistrol: hon estaua. ¶ Dijous a. ix. dies de Setembre partim de Manresa de grana mati/ans Dalba. Car en Jaume de Mallorques/ques deuia partir de Montserrat quens exis al cami per parlar ab nos: e cuytam nos de caminar/e quant ell fo a les barenes: ja fom nos auant vers Sabadell: e nons encontram: e tornassen: e nos anam jurar a sanct Andreu. ¶ Diuendres ad eu ō Setembre entram en Barcelona hon fom reebuts ab molta grā alegria: e molt grā solemnitat. El alt en Jaume de Mallorques venc sen a sanct Cugat de valles: e aqui atura/e madona Constança nostra sor: e muller sua anassen a ellie apres alguns dies pres la malaltia de febra/e tornassen al palau de Barcelona/hon estaua dabans e lo parlament que hauiem manat tenir a Leyda mudā lo a Barcelona/ hon era pus conuinent de tenir. E com lo Gouernador de Rossello/e de Cerdanya nos hagues tremeses moltes letres que pres a hun Correu qui les portaua a diuerses persones ō Perpinya de part de aq̃lls qui eran ab en Jaume de Mallorq̃s en ques contenien moltes paraules desordenades: specialment que per tot cert en Jaume de Mallorq̃s: q̃s cobraria tota la terra a sanct Michael o al pus lunya omniū sanctorū/e aqui seria ab major poder que banc no fo: nos tremetem a sanct Cugat: a en Jaume de Mallorques mossen Phelip de Boyl: e mossenyer garcia de Loriç ab Capitols: e letra de creença: e dixeren la de part nostra en publich que be sabia ell com era nostre Dret examinat: e la vnio que hauiē feta e que no li calia per null temps hauer esperança que el nes os descendents cobrassen res dela terra que per justicia hauia perduda: no li enteniem a dar audiencia com ja fos estat citat a esser hoit ab tēps e quens marauellauem deles letres que tremetia: e aquells quil seguien puix ell sabia aço e quel certificaue que si daci auant era trobat algu: qui semblants letres nos trametes a Perpinya: e en altres Diuerses lochs que morria sens tota merce/e e daço ell fo molt torbat. E lendematremes nos micer Ramon de ru

Universidad de Deusto Biblioteca

siach ab vn altre Clergue de Montpeller ab resposta quens requeria: quel oyssem: e que en les dites Letres no sabia res ne tenia tort e que faria a castigar. Mas la esperança de tornar sots lseu no la li podia tolre algu que no lan hagues. E souēt lo dit en Jaume de Mallorques nos tremetia los dits missatgers: e auegades hi venia per ell en Jofre de Estandart: qui era frances: y era estat ab ell tota vegada durant la execucio. E tota vegada conclobiē e demanauen/quels oyssem sobre lo dret den Jaume de Mallorques: e demanauen Translat del nostre Proces. E nos james nols ho volguem soltar. Car lo proces: qui era molt bo e just: e acabat nolvoliem reuocar en dupte. Apres fon venguda la festa de sanct Michael: e les nostres Gents appellades al Parlament fozen ab nos en Barcelona. E nos com fozen ajustats la major partida. ço es Dijous a. vij. dies de Octubre del dit Any Mil. cccxliij. en la nostra Cambra del Palau de Barcelona dirēlos en general com los hauiem appellats per hauer cōsell dells/sobre Lesguart gracios: e misericordios que hauiem ordenat al alt en Jaume de Mallorques cōse mes en nostre poder a Helna. E puix parlam ab alguns a part quens donassen lo Consell: en tal manera que fos haut bo: e couinent esguart a en Jaume de Mallorques / e fos gracios e misericordios/e fos guardat lo bonestament ela honor dela nostra Corona. E encara fos esquiuat lo perill de nostra persona/e que cascu per si dones a nos per escrit lo Consell sobre les dites coses. E axis fen que cascu nos dona lo Consell en vna Scedula secretament: e nos estoyauem lo Consell de cascun axi com lons donaua per Escrit: e metiem lo en vna Canderera/e com tots los Consells fozē donats faem los tots transladar en vn cuern de Paper/exeptats los noms que nos escriuiem en lo Cuern: per tal que nos sabes de cascun Consell quil hauia donat. Apres en la nostra Cambra ajustar totes les persones que erē vengudes de manament nostre al Parlament: e faem aqui legir tots los Consells de paraula a paraula segons quels nos hauia cascū per si mes en scrit. E en est endemig en Jaume de Mallorques nos tremes a dir quens enuiaua a Sanct Cugat: e que sen volia anar a Badalona/ hon hauia millor loch: e pus apte/e nos donam lin Licencia que si mudas/e feu ho. ¶ Dissipte a. xvi. de Octobre del Any. Mil trecents quarāta e quatre. Com nos haguessem cullits los dits Consells: e sumat ço ques contenia en aquells: en ha guessen fets fer Capitols sobre l esguart que nos hauriem al dit en Jaume de Mallorques: e ço que ell hauria a fer per raho de lesguart faem legir e publicar en nostra Cambra del Palau de Barcelona los dits Capitols tres dels Consell a dos donats per cascuna persona del Parlament. Les quals eren aqui presents ab nos ensemps. ço es los alts Infants en Pere: e en Jaume e en Ramō Berēguer frare Sācho qui apres fon bisbe de Teraçona nze cōfessor/ qui apres fon Archabisbe de Tarragona. Los nobles mossenyer Lop de luna: mossēyer Joā Ximenez Durrea senyor de biota/en ramō roger cōte de pallars: mossēyer Berēguer dāglesola: mossēyer pere de Fonollet vezcōte Dilla: mossēyer Jaume darago: mossēyer Michael perez çabata Arnau çamorera vicicāceller/micer Huc de fonolle: micer Joan ferrādez mūyor/mestre romal

Misser Bernat Danzinelles Thesorer/misser Rodrigo diez caualler/ en Blasco dayza/ mossenyer ferrer de Canet: mossenyer Ramon de tortzo/mossenyer Phelip de Boyl: mossenyer Garcia de Lorzis/e frare barthomeu frare del orde dels Preycadors/consellers nostres: en Francesch grony Arnau ombau/en Bertran Dauella/en Romeu çarouira/ en ferrer de Manresa per la Ciutat de Barcelona/en Bernat Sunyer: en Bernat Suau: misser Janer rabaça/ en Domingo Aymerich/e en Bernat de Valldaura per la ciutat de Valencia: en Pere Canaia/e Nicolau del hospital per la ciutat de çaragoça: en Pere diez pens/e en Bernat de Boyro per la ciutat de Leyda/misser Bernat de Bordils/e narnau Rafart per la ciutat de Gerona: e misser Hernat Oliba/en Guillerm Roig: Arnau Jofre per la vila de Perpinya: en Jaume Matteu/en Jaume de Guudriyans/iutges dela nostra cort/en Jaume Cardo en Frācesch de Prohomne/e en Ramon Sicart secretaris nostres/ en Francesch Foix/en Barthomeu diez puig/en Guillerm de Belluhi/en Bernat Diez Torrents/en Mattheu Adria Scriuans nostres/ e en Bernat Bercho/e mossenyer Pedro Ximinez de Pomar en Garcia Lopez de Latina Vxers nostres e presents les persones dessus dites e ab Consell/ e Concordia de totes les persones del Parlament fozen examinats/e corregits los Capitols del esguart/qui eren dictats en Lati/en summa/ço ques segueix.

Capitols en vulgr summariament del Lati reduits/sobre lo Esguart que deuia hauer lorey en Pere/vers lo Key en Jaume de Mallorques.

Primerament que li sien per nos donades. x. mil liuras de rēda perpetuals. Les quals no li donassē/ troli haguessē hauts locs fora nostra senyoria/qui valguessen aytant de renda a ops deprouisso de si/e de sa muller nostra sor/e dellurs fills. Empero que si morien sens Infants masclesque tornassen a nos.

¶ Item li leyam lo dret del Comis o de Confiscacio quēs pertanyia en los Vezcōtats Domelades/ e de carlades/e deles terres de Mōtpeller.

¶ Item li relaxam la directa e Alodial senyoria dels dits vezcomtats e terres.

¶ Item li leixam les messions/e despeses fetes en la execucio per mar/e per terra que muntauē a molt grans e inestimables quantitats. Empero quel dit en Jaume de Mallorqs fos tēgut de lerar lo titol e les insignies reals/e fondre los segells hon hauia lo nō/e titol e majestat real/e mudar lo lenyal real/e fer hi notable differēcia/e quens restituis tots encartamēts e scriptures q̄ facssen per lo regne cōtats e terres q̄ ell lolia tenir.

¶ Itē nos restituis totes scriptures e obligacions que li haguessen fetes les gēts dels cōtats de Rossello e de Cerdanya que no obeissen a nos nēs donassen fauor nēi ay dassē cōtra ell.

¶ Itē quēs faes seguretat/e obligacio q̄ james nons mogues ell/ne els seus questio/o demāda sobre aço que nos li hauem pres per Justicia.

¶ Item si les dites coses no cōplia/ quel dit esguart fos per nos fet.

¶ Capitol. xxxj. dela presentacio del esguart/ e Capitols dessus insertats/feta al Olim Key de Mallorques/qui aquella refusa/dient mal de don Pedro de Exerica. E dient que li hauia rompuda la c.

Universidad de Deusto Biblioteca

E com sobre aço cōcorreguer en letres axi de batalla com altres: e ōl dit Rey de Mallorques hauent por quasi fugitiu se mudaua de loch en loch sens voluntat e licencia ōl rey en Pere quil tenia guiat.

Dimecres a. xx. de Octobre nos trametem mossenyer Pere de Mūtcada/ Almirall/ e mossen Phelip Boyl: e mossenyer Garcia ō Loris Cauallers/ab en Ramō Sicart Secretari nostre q̄ presentassen lo esguart al alt en Jaume de Mallorq̄s al castell/o força ō Badalona: a hon estaua a vna llegua de Barcelona: per tal q̄ la presentacio se metes en charta publica. Los quals Missatgers nostres li presentarē ab letra nostra lesguart. E ell no feu bona cara. E protesta e dix: q̄ ell no consentia a res q̄ nos li trametessem. Majorment com nos nos metiem en nostre titol rey de Mallorq̄s: e Comte de Rossello: e de Cerdanya: e a ell no escriuiem nēgun titol. E los nostres Missatgers faerē nos relacio de aço q̄ baguerē fet. E en Jaume de Mallorq̄s apres tement se de aualot com estaua tan prop ō Barcelona/mudas a sanct Vincent prop lo Castell de Ceruello. ¶ Dimecres a. xxvij. dies de Octobre venguerē da uant nos micer Ramon ō Rusiach e misser Bernat de Rocafira Doctors per part del alt en Jaume de Mallorques: qui era a sanct Vicent dues llegues de Barcelona: e ab letres sues/presentarē nos vna resposta a aquell esguart q̄ li hauiem trames. La qual resposta era en suma/q̄ rebujaua lo esguart: e nol volia com no li aparegues sufficiēt/ ans li semblaua fort preiudicial: e injurios: e deya q̄ noli era attes ne cōplit ço q̄ don Pedro ō Exerica li prometes de part nostra: e lin feu Sacrament: e homenatge: puix allegaua de sondret cōtra lo nostre enantament: e proces: e ali demanaua q̄ li restituissem los seus regne e Comtats: e terres q̄ li hauiem leuats. E com nos baguē vista aq̄lla resposta faē ajustar nostres Sauis als frares menors ō Barcelona ab frare Arnau de diez Callar. ço es misser Huc ō Fonollet Barnau çamorera Vicicanceller: misser bernat dolzinelles thesorer misser Rodrigo diez Caualler: misser Joan Fernandez Munyoz maestre racional doctors en leys en Pere despenç: e en Blasco dayza consellers nostres: e acordarē la resposta. E puix Barnau çamorera dictala/en la qual nos recomptaua los excessos e crims quen Jaume ō Mallorques hauia fets: q̄ puix li respo nem a les Rabons q̄ ell nos hauia posades justificauen nostre proces. E apres li denegauem la restitucio del regne/e comtats/e terres q̄ demanaua: e era molt bella resposta: e be dita: e assats longa. Diumenge a. vij. dies ō Noembre/e hora ō dinar la reynadona Maria muller nostra e encabec: e hac vna filla. Dimecres a. x. dies ō Noēbre/tremetēlos dits mossenyer Garcia de Loriç/e mossenyer Phelip ō Boyl Cauallers/ en Ramon Sicart Secretari ab la resposta q̄ hauē feta ordenar segons ques segueix. ¶ Al alt en Jaume de Mallorq̄s ꝛc. Que era a sanct Vicent. Los quals li presentarē la nostra resposta q̄ era molt bella: e ben dictada/e ben cōplida. E ell peruentura pensant se/quey hauia algūes coses greus de hoir: no volch q̄s legis deuāt ell: la resposta. Mas q̄ fos hauda per lesta. E per tal cō segons q̄ dit es en Jaume de Mallorq̄s carregaua don pedro de Exerica q̄ no li hauia ates ne cōplides algunes coses/de que li hauia fet sacrament: e

homenatge don Pedro excusant se dallo/trames ensemps ab los nostres Missatgers a en Jaume de Mallorques en Munyo Lopez de Tahust/ vassall seu ab vn Scriua. E apres q̄ la resposta nostra li fo presentada en Munyo lopez de tahust li presenta altra en q̄s cōtenia en suma com era venguda la manera del tractament fet en Rossello/entre en Jaume de Mallorq̄s: e don Pedro de Exerica quant ell se mes en nostre poder a Pelna: puix excusaua a si mateix/ negant q̄ no hauia tāt promes com se dehia en la resposta den Jaume de Mallorques: e ala ñ salua sa honor den Jaume de Mallorq̄s. Mas dix q̄ si algū qui volgues dir que dō Pedro ō exerica digues que ell hagues als promes sino ço que recontaua: que mētia: e q̄ liu manaria en Loch cominal/e saluaria sa fe: e tātost que aquella scriptura fon lesta/ en Jaume de Mallorques fo yrat/e dix que dō Pedro de Exerica mentia falsament/com traydor/que ans era ver ço que ell hauia dit. Apres mossēyer Bartal ō Pallars qui era aqui dix: quaix semblants paraules. E apres mossen Pere Ramon ō Codolet: e apres mossenyer Berēguer dolms/ e en Jofre Destādart: e daltres homens de paratge quey hauia tro a xix. Etātost en Munyo respongue/ e dix que ells tots saluāt honor den Jaume de Mallorques mentien falsamēt per la gola cō a traydors que eren. Sobre aço mossenyer Berenguer dolms mezclas ab los nostres Missatgers/ e haguerē moltes paraules vilanes/e vengueren a punct que mezclassē los vns ab los altres ab les armes: e apres aço los nostres Missatgers ab en Munyo lopez de Tahust partiren de aqui: e tornarē sen en Barcelona a nos/e recomptaren com era estat. E nos fomne mo guts: e haguē nostre acort: final mēt nos venguē ser altre enātamēt/per tal cō en Jaume de Mallorques era guiat: e que no matessem los affers en Brogit: ne entorb. Be es ver q̄ manā al nostre Thesorer que reten gues Mil liures que li hauiē manades dar a en Jaume de Mallorques pera messio ōl camiab que sen anas. Mas en Jaume de Mallorques ab tota sa companyia forē tota aquella nit ab gran reguart/e pabor. ¶ Dijous a. xj. dies de Noembre en Jaume de Mallorques hauent reguart a sanct Vicent mudas a Martorell/ e nos tenia en nēgun loch per segur e don Pedro de exerica trames los ab vn Porter nostre letres de desmentiments: e de Arramiments de batalles: e so dauāt nos apres dinar e desmenti daço q̄ hauia dit en Jaume ō Mallorques/e mossenyer Bartal de Pallars: e apres mossenyer Pedro Cornell: e apres mossenyer Ramon Cornell: e apres mossēyer Pere de Muntcada: e apres mossenyer Michael perez çabata: mossenyer Pere Ramon de Codolet: e altres homens de paratge com ell los hagues a cascun par: e contra semble. Apres mossēyer de Boyl: e puix mossenyer Garcia ō Loriç: e apres mossenyer Gil Roig Deliori dixeren/que eren apparellats descondir la fe de don Pedro de exerica. Dissapte apres a. xiij. dies de Noembre torna lo porter ab resposta deles letres de don Pedro de exerica/ que hauia trames an Jaume de Mallorques/e a mossenyer Bartal de Pallars: e porta resposta de grans vilanies/e desonors a don Pedro/e mossenyer Bartal proferis/ que si nos lo guiauem ab los altres qui eren nomenats en la letra que vēdria dauāt nos/e ques combatria cors ab cors ab don Pedro de Exerica: e tantost

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos manã li fer charta de guiatge. Mas aquest dia segons qués dix vn Porter altre/ quin vench se muda en Jaume de Mallorques al Castell de Falles: e pensaua cuytar per anar sen fora nostra terra.

¶ Capitol. xxxii. del batejar de la filla del rey en Pere. E dels locs hon se mudaua per por lo rey ò Mallorques: e de la entrada feu ab tracta e analor en la vila de Puigcerda la qual apres se reballa tornant ala Corona de Arago: e del dol que feu lo dit rey ò mallorques fugint ab sa companyia la via de Montpeller.

Jumenge a. xiiij. de Noembre fa em batejar la dita Infanta filla nostra segona nouamẽt nada en la Capella de nostre Palau de Barcellona: e hac nom Joana: e fon padrina dona Elicen reyna de Arago qui fo muller ò l senyor rey en Jaume Aui nostre. La qual feu lo monastir de pedralbes: hon tenia sa habitacio. E aquest dia ana en Jaume ò Mallorques a Cardona: hon lo conuida lo vezcõte mossen Hartal nels altres que hauiẽ guiats per fermar les Batalles no curaren de venir. Mas qués cuytaren de anar sen.

¶ Dilluns a. xv. de Noẽbre en Jaume de Mallorques se muda a Solsona. E dimarts apres a orgãya. Dimecres ala seu ò Vrgell. E Dijous seguẽt a Canigo. Diuendres al hospital de sancta Susanna. E es ver que en Jaume de Mallorques ja dabans hauia tractaments ab algũs Vils persones de Cerdanya/ qui li donaren a entendre: que li liurariẽ la vila ò Puigcerda: els castells de Cerdanya/ e per occasio ò aquest tractamẽt. x. macips exiren a carrera al port dela Casa sobre Canigo que li dixeren quel poble menut de Puigcerda se cõmanaua en sa gracia: e quel rebrien en la vila puix negũa vegada nos partirẽ dell/ tro son llaius: e hac mesa veu: e plena fama en la vila: e mõstra chartes falses que de nostra licencia: e volũtat sen anaua per occupar los lochs que nos li hauiem leuats. Car nos per la vnio que li hauiem feta: e la obligacio a les Vniuersitats de nostres Regnes no li ho retien a pales ne gosauen. Dissapte a. xx. dies de Noẽbre grã mati en Jaume de Mallorques ab sa cõpanyia que podien esser tro a. xxxx. Homens a Cauall: e tro a. ccc. Homens a peu mes se en camir per venir a Puigcerda: e fo al jorn dauant la torre Cerdana. E es ver que tãtost al primer sol en Pere cerda Castella de Querol/ e dela torre Cerdana/ trames missatge a mossenyer Berẽguer de Rocha salua Veguer ò Cerdanya. Com en Jaume ò Mallorques se apparellar a per entrar en Puigcerda: e tota vegada tro al jorn cõtinua les spies els missatgers: e en Jaume ò Mallorques continua de caminar vers puigcerda. E lo Veguer ab poca cõpanyia exi li a Carrera tro a Querol/ e vist que no li podia dar contrast tornassen/ e tantost en Jaume de Mallorques fo adors/ de manera que ab consentiment de Arlots: e de Gent vil dela vila sen entras la yus que nos pogh dar altre consell: e ridant. Mallorques/ Mallorques/ vina lo Rey de mallorques ab les espases nues ab grã ferocitat: e en lentrada mori al portal dela Mozera en Costa de Ampurla: e vn preuere en la plaça. Lo Veguer/ e altres officials nres: e los Consols dela vila: e los prohomens e homens de compte tots fugiren/ qui ça/ qui lla/ e molts ne atẽgueren a nos: e molts se amagaren dins la vila/ e foren molt trists/ e spa

ordits/ e sobre Presos: e en Jaume de Mallorques comença de fer crides: e metre officials/ e vsar aqui poderosament. E tãtost aquest dia mateix Hartal de pallars ab cõpanyia de Cauall: e de peu ana cõbatre lo castell de Liuia: car lo Barrija era desemparat per los della: qui eren pochs. ¶ Diumẽge a. xxj. de Noembre en Jaume de Mallorqs ana ab sa companyia: e ab alguna gent de Puigcerda: e de Cerdanya a cõbatre lo castell de Liuia: hon sera mes mossenyer Berẽguer de Rocha salua: quin era Castella: e en Guillerm de perues ab daltres: e combatre lo castell: car lo barrijals ho hauia desemparat: e noy feren res. Salu qy prengueren grans nafres e tornaren sen a Puigcerda. Aquest Diumenge a hora de prim son nos encara no eram gitats/ e legint lo libre o Chronica ò l senyor rey en Jaume tresaui nostre vẽch vn Correu dels prohomens de Berga quins feren saber com la vila de Puigcerda hauia rebellat cõtra nos: e la manera com era vengut: e nos mantinent trametem per tots los nostres Consellers: e per los Consellers de Barcelona: e haguem sobre aço que li cõuenia de fer nostre consell: e per los Consellers de Barcelona: e volgueren sempre partir daqui per muntar a les Muntanyes. E finalment haguem de consell q̃ nons moguessem encara: tro poderosament poguessẽ anar. Apres aquesta nit mateixa a lendema per lo mati haguẽ diuerses Missatgers de Puicerda del desastre quey era vengut. E entre les altres vẽguerẽ a nos los Cõsols qui fugiren al intrãt den Jaume de Mallorqs/ e grã res daltres Prohomens/ e molts aximateix se amagauẽ es desauẽ en la vila/ e per la terra. Dilluns a. xxij. de Noẽbre en Jaume ò Mallorques ab sa companyia/ e ab alguns ò Puigcerda anaren vers Vilafrãca de Cõflent/ per entrar sen en la manera que hauiẽ fet a Puigcerda. Mas fo aqui mossenyer Hasmar de Mosset ab alguns caualers: e mossen Guillerm dezpuig Veguer qui seyẽ guardar la vila: e teniẽ los portals tãcats: e en Jaume de Mallorques vench de nit/ e troba los portals dela vila tancats: e feu hi dar grans colps de destral: e los de dins defeneren hore li nafraren Caualls: e hac sen tornar vers puigcerda: e vench sen jaure lendema q̃ fon Dimarts al Hospital dela percha. E mẽtre en Jaume de Mallorques fo anat a Vilafranca: vench a puigcerda lo seu Saumatge ab totes ses robes daci/ e de sa companyia/ e podiẽ esser tro a. lxxx. Adzẽbles carregades o pus. Aquest Dilluns nos estants en Barcelona trametẽ a tots letres a sengles prelats/ Cõtes/ Barons/ Ciutats e viles: generalment tot hom de qualseuol stament sos fauater/ o aloer quẽs venguessen soccorrer en Cerdanya hon anauẽ per cobrar la vila de puigcerda/ e gitar les gents estrãyes per lo Vsatge de Barcelona q̃ comença. Princeps namq̃. E es ver q̃ mantinent quen Jaume ò Mallorques segons que dit es fo entrat en Puigcerda/ les bones gents dela vila se tẽgueren per cõfusos com axi los era pres. E començaren albirar en qual manera se poxien leuar tan grã carrech dessus/ e quen gitassen en Jaume de Mallorques. Mas nos podiẽ ajustar/ ne gosauen parlar vns ab altres ne exir de casa. Mas tãtost com en Jaume de Mallorques ne fo exit per anar a Vilafranca de Conflent/ e hac leixat aquiper Capita en Jaufre destandart ab alguna cpanyia. Axi q̃ ab la cõpanyia q̃ era venguda

Universidad de Deusto Biblioteca

ab lo Saumatge podien esser de.c. homens en sus tãtost los homẽs de la vila tractarẽ vns ab altres quel ne gitassen/o q̃ morissen tots. E lo Dimecres seguent a.xxiiij. de Noẽbre per lo mati van se tots secretament armar per cases e per lochs secrets segons q̃ dabans se eren ampresos/e jurats e haguerẽ homens logats qui començaren a repicar. E mentre aço començaren/ e al cop exiren deles cases tots armats cridant. Arago/Arago ab empresa que tot hom qui cridas Mallorq̃s fos especejat. E ab aquests grans crits: e repicar comogueren tota la Vila: e feren metre totes les Cadenes e la embarraran tota de Bancs e Arques/e altres broces/e axicom se erẽ ordenats los vns corregueren als portals per tãcar los/ e establir los murs. E los altres anaren als preycadors hon posaua en Jaume ò Mallorques: car hauien sospita/e hauiẽ entes que la nit passada sen eren entrats secretament. Durãt aquest cõmouiment/e en Jaume de Mallorq̃s tornaua a vila franca de Conflent: e com fo en la plaça de Puigcerda el hoy lo replicar e lo tabustol/ e pres li mal Senyal e aturas vna peça. E apres vench anant vers la vila/e cõ fo agit de Ballesta los del mur comẽçaren a tirar cridants altes veus. Arago/e ell encara volch forçar/e acostar si/ e los del mur trameteren li a dir per frare Ramon de Canet preycador/ques lunyas e sen anas/ e ell encara reptemia dient moltes paraules/finalment lo preycador hi torna be tres vegades e dix li que si no sen anaua/q̃ ell era mort ab tots quãts hi eren ab ell. E lauors ell comença de plorar e fer gran dol/e dix que ell e la companyia eren deiuns e hauien passat lo port: e demana q̃ li fos donada la viãda que li hauien apparellada en saposada. E son tires post que nõ hauria gens. E puix prega e supplicaq̃ li fossen donades seg robes e son saumatge. E fo li respost que no sen menaria res sens licẽcia del senyor rey de Arago. Ab tant ell e los seus altres partiren daqui dolents e ab gran tristor/e ab males dictions ques gitauen e anaren son. E aquell dia mateix passaren lo port de Sitmorẽt dejuns/e cuydaren tots morir de fret e de mal/e cuydaren ser Contrets. Majorment los Homens Delicats. Axi que hoim dir que en Jaume de Mallorques se bate molt la cara: e lo cap dol es volia ferir en sí mateix ab brotra/e daltres armes: mas que les li tolien. Puix so a Achs/e aqui manleuarẽ que despendre que no hauien vestidures/e puix anaren a Foix/e lo Cõte donals diners els aculli be/e faerẽ la via de Montpeller continuadament.

¶ Capitol.xxxiij.cõ lo rey en Perepartint de Barcelona ab tot lo poder de Cathalunya/per forzagitar lo rey de Mallorques de Rossello/e de Cerdanya entra en Perpinya. Hon fo rebut ab gran solemnitat. E com apres sen torna en Barcelona.

El lo prop dit dia de Dimecres partim de Barcelona ab voluntat de entrar en Cerdanya per Ripollers/ e per la vall de Ribes: puix haguem acord ò entrar en Rossello fahiem atẽdre tot lo poder de Cathalunya. Mantinent q̃ en Jaume de Mallorques se lunya los Prohomens dela vila tremeter en al Veguer e an guillem de perues/qui erẽ a Luna que vengüessen a Puigcerda/e amenaren los sen/e tornaren la vila en estament. E los Prohomens faeren replegar la roba del dit Saumatge/e

meteren la en vna capella dels preycadors/e tãtost trameterẽ nos Missatge dela noble nouella com ne hauien gitat en Jaume de Mallorq̃s. E apres cõtinuã nostres jornades vers Perpinya: e manã ne tornar totes les hosts e faem mũtar en Cerdanya en Guillerm de Bellera gouernador per refermar lo loch: epunir aquells qui hauiẽ tractada la entrada den Jaume de Mallorques. Dimarts derrer dia de Noembre q̃ era festa de sanct Andreu entram en Perpinya: hon nos faerẽ assats bella solẽnitat per nostra entrada/e orden am de atur ar aqui tota la hiuernada per metre la terra en bon estamẽt. Aquest dimarts en Guillerm de Bellera gouernador seu penjar en Puigcerda per occasio dela Entrada den Jaume ò Mallorq̃s. xiiij. homens. ço es sis ò Cerdanya/e viij. de Perpinya: qui eren de cõpanyia den Jaume de Mallorques. El Dimecres apres seguẽt de especial mandament nostre feu escapsar Huguet Dalanya/e Narnau ò Pallars/qui ar imateix erẽ de cõpanyia den jaume de Mallorq̃s. Dimarts a.xiiij. dies de Decembre del any. Mil.ccc. xxxiiij. nos estãt en lo castell nostre de Perpinya vench a nos per fer reuerencia lo Vezcomte de Narbona: e estech ab nos alguns dies. Dimecres a.xxij. dies de Decẽbre prop dit: nos estãt en Perpinya vẽch la reyna dona maria muller nostra ab les Infantes na Constãça/e na Joana filles nostres deles parts ò Barcelona a nos a Perpinya hon fo rebuda ab molt grã/e molt honrada festa: e solẽnitat queu faeren los prohomens dela vila: e tots los officis e generalment tota la gent de moltes vestidures/ques faeren de seda/ e moltes ballades e moltes alegries. E apres vespres muntaren les Ballades al pati del Castell: e mezclaren dãces de moltes maneres: e nos haguẽ ne grã plaer e dauallam a ballar ab ells en la dança mezclada: e haguerẽne grã goig e plaer: e apres que haguẽ dançat ab ells fo vespre: e faem portar vi e cõfits e beguem e menjam ab los ballators/dels confits donam a ells: e puix lexam los en lo pati/ muntam nos en la cambra/e tots anarẽ sẽ allurs alberchs. Dissapte apres q̃ fon festa de Nadal caualcam per la vila ab les insignies reals. ço es Dalmatica/Corona: Estola: e Maniple/e lo pom e lo ceptre e cercam vna partida ò la vila ab nostra Cauallaria: e anauen nos al fre del Cauall/e als costats a peu los nobles en Ramon Roger Cõte de pallars/e en Pere de Fonollet Vezcõte Dilla/e puix los Consols e prohomens de Perpinya destrauen nos e mẽtre caualcauẽ axi vench grob de pluia/e mullã nos tots. E haguẽ nos en mãtinent a tornar al castell. Apres vench a nos en les festes de Nadal Diego garcia de Toledo portor major del Rey de Castella per missatgeria sua ab alguns Capitols sobre la questio q̃ era entre nos e lin fant en Ferrãdo e en Joan frares nostres. Y en lo prop dit temps mateix venguerẽ a nos dos Legats: o missatgers del sanct pare. ço es frare Jaume Archabisbe de la patria e en Radulff Coffreyre Caualler: e Doctor per ço com lo papa lo hauia fet princep de Fortunia: e deles altres Illes adjacents a aquella: e li donat de Hespanya la cõquesta pregant nos q̃ nos li faessem valença en la conquesta: e li leixassem armar en nostra terra. Diuendres a.xiiij. de Janer del any. Mil.cccxlv. vench a nos lo noble en Jorda comte Dilla per lo mati: e feu nos reuerencia en lo castell de Perpinya: e junyi/e feu

Universidad de Deusto
Biblioteca

Taules redones ab altres dela nostra casa. Dins aquest mes de janer de. Mil. cccxlv. vench dauant nos vn Correu de Roma: e apportant dues letres Papals la vna en ãns pregaua ens amonestaua lo sanct pare q̃ leixassem anar nostra Sorã hauiẽ feta romanir a gerona a son marit. L'altra quens trames trãslat de algunes supplicacions que Jaume ò Mallorqs hauia dades cõtra nos ab los homẽs de Mallorques a ell sanct pare q̃ li faes restituyr lo Regne e terres dequenos lo hauiã priuat. E sobre aço nos acordãdetremetre Missatgers en Cort de Roma. Apres Dimarts primer dia de Febrer vench a nos a Perpinya Alcayt Abelfacẽ Ali ab en comeya missatger del rey de Jusaf de Granada quil trames a nos en nom seu propi exicom hauent poder del rey Bulcacen de Marrochs per hauer pau entre nos els dits Reys de Marrochs e de Granada. ¶ Dimarts a. viij. de Febrer vench a nos Misser Bonifaci procurador nostre en cort de Roma per certes informacions de Cort de Roma: e per anar sen ab los nostres missatgers que volíẽ tremeter a cort de Roma. E lo Dimecres apres vench dauãt nos el honrat en Pere de Narbona Bisbe de Vrgell ab lo Vezcõte de Narbona Neymerich per contrast que hauia entre nostres officials/e ell en puigcerda. E lo Diuendres apres seguẽt fermam pau a. x. anys ab los missatgers dels dits reys de Granada: e de Marrochs ò dia dessus dit auãt compradors. Diumenge a. xxvij. de Febrer del any. Mil. trecents xlv. vench deuãt nos mestre Elus dela Ordunyera Clergue Missatger del Rex en Phelip de França: e Conseller seu/ per tractar pau e auinẽça entre nos e en Jaume de Mallorqs e faem li semblãt resposta q̃ hauiem feta a tots aquells quins veniẽ pregar e suscitar q̃ faessem auinẽça ab lo dit en Jaume de Mallorques. Dissapte a. v. de Març partiren de perpinya lo cõte de Terranona/ mosseny er Miq̃l perez çabata/ micer Joã Ferrãdez Munyoz/ e micer Bernat Dolzinelles doctors en Leys: en jaume de conesa Scriua: e en Ramõs icart secretari per anar en Auinyo al sanct pare Clement per los affers del dit en Jaume de Mallorqs: e altres diuerses affers grans. E entrarẽ en Auinyo hon era lo dit en Jaume de Mallorques. Dilluns a. xiiij. del dit mes de Març: e forẽ aqui molt honradamẽt reebts quels exiren a cami molts prelats/ e honrades persones/ e be. cccc. o. d. caualcadors: e Papa Clement acculi tots los dits missatgers/ e llurs companyies fort graciosament. Puix estiguerẽ aqui tratãts dels affers tro a Diuẽdres lo vuytẽ dia de Juliol del any. Mil. cccxlv. Que partiren de Auinyo be sparats dels affers per q̃ eren trames/ e foren dauant nos en lo Castell de Perpinya Dissapte seguent. xvj. de Juliol. E apres de cõtinent vẽch a nos lo Bisbe de Leyt per part ò sanct pare ab Letres sues e chartes que trametessem nostra sor que son Reyna de mallorques q̃ era a Gerona q̃ la sen menas a sõ marit qui era en Auinyo/ e per tal com no volgue q̃ la dita sor nostra passas per Rossello: mẽtre sen anaua faem li apparellar dites Galeres ala Vila de Cobliure que la sen portassen de lança tro a Laucata/ e aqui li fos lo Bisbe ò Leyt/ e la sen menas a son marit. Estant nos en la vila de Perpinya per posar en bonestament los Comtats que nouellameut eren venguts a nostra senyoria se esdeuench q̃ alguns singulars dela ciutat/ e ylla de

de Mallorques trametia per vn home secretament letres an Jaume de Mallorques: en les quals li seyen a saber q̃ si ell trametia vers la dita ylla algun hostol: hon ell fos sol: q̃l poguessen veure: tãtost tota la ylla qui desijauen mes que res la sua senyoria li obeira. Lo qual Portador ò les dites letres fo pres: e a nos menat en la vila de Perpinya. E nos tenent Consell sobre aço/ a tuicio de la dita Ylla: veus que altre eguaytden Jaume de Mallorques se descobri: e fons denunciat en aquesta forma. Vna dona sauia/ e honesta muller de vn qui era cap de crim dejus escrit vench a nos: suplicant humilment q̃ per amor de deu saluassen vida e membres a son Marit: e a sos bẽs e ella dir nos hia ens reuelaria algunes coses ques tractauen cõtra nos. E nos saluã li vida e membres a sõ marit: e a sos bẽs. E la bona dona dix q̃ algũs dela vila de perpinya: e dela terra de Rossello: e de Cõflent fabien forts maluats tractaments: per los quals nos deuiem morir: en los quals tractamẽts son marit era consent: e quaix cap: e començamẽt/ e encõtinẽt faem pendre lo marit de la dona: e interrogãt lo dels Affers dix nos q̃ a tractament del dit en jaume de Mallorques algunes persones dela dita vila ò uotes del dit en Jaume de Mallorques fabiẽ tractaments: aytals q̃ nos caualcãts per la vila certs ballesters amagats en lalberch de vn traydor en Calloç: e en altres Alberchs de algũs altres traydors: dauant los quals nos deuiem passar nos tirassen ab segettes enerbades. E a colper nos ferits q̃ auolor de gent se leuas: q̃ prengues nos e los nostres: y q̃ morissem encõtinent. E si aquest tractamẽt nos pogues fer q̃ sen fes altre. ço es q̃ algũs ab claus falses obrissen les portes ò l Castell de Perpinya: e que dins se amagassen per obrir les Portes al dit Jaume de Mallorques: axicom ho hauiẽ acordat: e les dites portes vbertes deuien entrar certs homẽs guarnits: e ells entrants ques ensenyorissen del dit castell: e q̃ sens clemencia morissem nos e la Reyna nostra Muller: e nostres filles q̃ aqui erẽ. E apres tot hom qui nostre fos/ e dal trapart se deuien trahir certs Castells dela terra/ e aq̃lls liurar al dit en Jaume ò Mallorques. E aço sabut faem pendre a aquells que poguem qui en los dits tractamencts eren cõsents. Dels quals faem fer diuerses justicies axicom merexien. Molts dal tres tractamẽts maluats e traydors feu ò spuix/ e tracta lo dit en Jaume de Mallorques cõtra nos los quals no poch adur ab acabamẽt beneyt sia nostre senyor deu/ qui da quests perills e dal tres nos preserua per sa pietat. Apres posats en bõ estament los Cõtats de Rossello/ e de Cerdãya partim de perpinya: e venguem nos en a Barcelona.

¶ Assi feneixen tots los fets del dit terç Libre/ en que largament son declarats los Affers ò l Realme de Mallorques: e dels cõtats de Rossello/ e de Cerdanya/ e com per justprocesos forẽ retornats vnits/ e applicats ala Corona de Arago.

¶ Libre quart.

O mença lo quart Libre: lo q̃l conten nou Capitols. En ques tracta dels affers deles vnions q̃ les gents nostres de Arago: e de regne de Valencia faeren cõtra nos les quals fin almentab la ajuda ò nostre senyor Deu foren destruydes: e anullades segõs ques segueix/ e aqui

Universidad de Deusto Biblioteca

estiguem per algun temps ordenāts que certes Galeres estiguessen en mar per guardar les maritimes de enemichs: qui souen nos donen dānatge. E axi sla atot hom manifest/ com en aqst quart Libre es declarat en qual manera les nostres Gents dels regnes de Aragoze de Valencia. ço es barons e cauallers e locs dels ordens/e ciutats e viles quaix per major partida faeren cōtra nos vnions. Les quals per tal com procebien de grā injusticia: e aparechho be: ala fi nos ab la ajuda de nostre senyor Deu: qui es endreçador de tots aquells qui amen justicia: e veritat: e en ell han ferma esperāça destrubi e anulla en tot e corregi: e castiga pria ordinaria e justa molts de aquells qui les hauien començades e tort hi tenien: segons que largamēt en lo present quart Libre es recitat e escrit. E segons que en la fi del terç libre es cōtengut nos leyrats en stament los Cōtats de Rossello: e cerdanya: partim de Perpinya e venguē a Barcelona/e aqui estiguē per alguns temps ordenāts que certes Galeres estiguessen en mar per guardar les maritimes de enemichs: qui souin los dauen danatge.

¶ Capitol primer qui tracta de la successio dels regnes si fembra hi deu succehir: o noze dela mort dela reyna. E com lo dit rey en Pere se casa ab la filla del rey de Nauarra. E dela dānada vnio dels Aragoneses/e Valencians: contra lo dit rey en Pere.

Artim de Barcelona: e anam nosen a valencia: e la Reyna nostra Muller anassen a Poblet per tal cō era prenys e no pogue ra sofferir lo treball nel Affany del camí vers Valencia. E nos estants en la ciutat de Valencia haguē ardit q̄ la reyna era greumēt malalta/ en tant que no li asmaua hom vida. Majormēt per tal com era prenys. E nos de continent partim de Valencia tenint lo camí vers Poblet: e trobam merce a deu nostra muller millorada: e ab la ajuda de deu deliurada del prenyat. E per tal com eren grans calors estiguem en Poblet: quaix tot Lestiu. Estants aqui vencha a nos mossenyer Luys princep dela fortuna. Lo qual era net de don Joan de la Cerda. Lo qual fode seretat del Regne de Castella: e lo qual ari per nos comper los nostres Curials/e altres: qui ab nos eren soreebut molt honradament. E mentre estech aqui menja ab nos e offerim cōuinent ajuda per lo passatge: entenia a fer en les ylles perdudes. Apres passam per Leyda: hon estiguem la major partida del Juern: venguē nos en a Valencia: e axi mateix apres pochs dies la Reyna nostra Muller: qui era romasa prenys a Leyda. Estants en Valencia pensam: e albiram: qui per la volūtat de deu no engendrauē sino filles anās lo cors fis poguera fer de dret q̄ nostra filla Constança primogenita: encara q̄ morissem sens Infants Mascles succehis apres nos en los regnes/e terres nostres. E trobam perdits de mestres en sacra Theologia e per Doctors/e sauis/e grans Clergues experts: axi en dret canonich com en ciuil: que segons dret Diuinal/e Humanal: encars que segons que dit es morissen sens infants mascles: la dita nr̄a filla podia romanir heretera vniuersal: sobre aqsta questio se faeren moltes: e diuerses allegacions per part dela nostra Filla. Es ver empero que alguns Sauis tenguerē lo cōtrari. Lo Aui nostre e dels nostres sauis era: pensauem: que nostra filla Constança Primogenita encara que morissem sen Infants Mascles succehis apres nos en los Regnes y terres nostres. E trobam perdits Mestres en Theologia: e per doctors: e sauis e grans clergues experts axi en Dret Canonich com en Ciuil: que segons dret Diuinal/e Humanal/ encars que segons que dit es morissem sens Infants Mascles: la dita nostra filla podia romanir heretera Vniuersal. Sobre aquesta questio se faeren moltes e diuerses Allegacions per part dela nostra filla. Es ver empero que alguns Sauis tengueren lo contrari. ¶ Lo Auistament dels sauis foren en nombre. vint y dos: qui foren dela Ciutat de Barcelona: y dela ciutat de çaragoça: y dela Ciutat de Leyda: y dela ciutat de Valencia: y de Perpinya: y de Manresa. Dels quals los denou tengueren: e mantēguer en que en locas damunt dit nostra filla deuia succehir: e los tres tengueren lo contrari. Empero hu dels tres dix: que nos podiem heretar quins voliem/o Frare/o Filla. E jatsia aço que per la determinacio damunt dita haguessem feta seu secretament: empero lo dit Infant en Jaume: qui en Valencia era/ven gut ho entre sentir: e aun de part en la Cambra hon nos dormiem/ell nos dix. Senyor yo son cert que vos fets disputar açi que encas: ço que Deu no vulla/ vos no morirets sens Infants mascles que vostra filla fos heretera. E sobre aqst fet senyor nous cal fer disputar. ¶ Primerament per ço com erem Jouenes la Reyna axi mateix. Apres quels Testamēts dels senyors Reys predecessors nostres vinclauen los regnes: e Comtats nostres als Homens: e no a les Fembres/ e lo primer fol Rey en Jaume nostre Tresaui: e apres fo lo Rey en Jaume nostre Aui. E apres fo lo Rey Hansos nostre pare. E nos responguem que ja fos: o no fos necessari de declarar lo dret dela Successio dels Regnes/e terres: que entretant com la vida del hom no es certa voliem saber la nostra senyoria a quis pertanyia perço que sens carrech dela nostra Anima poguessem passar de aquesta Vida com a Deu plagues. Per la qual raho lo dit Infant agreuiat partis de nose anassē ala posada: e puix tracta: e parla secretament ab alguns persones dela ciutat de Valencia induint les singularment: e puix aquelles singulars tot lo Poble a indignacio contra nos. ¶ E apres aço nos sentim les Inductions moltes quel dit Infant sabia fer faem lo venir dauant nos: e diguem li: per que faea tals Coses. Car ço que nos sabiem en disputar lo dret dela Primogenitura de nostra filla enteniem a fer justament: y que axi ho trobauem clarament de dret: e diguem li lo nombre dels sauis que teniem per part dela dita Infanta: e lo Dret que sabia per ella y encara tot lo ser largament. Pero com ell entenes a mostrar de son Dret: y que a nos plaea: e sobre aço ell nos supplica que li assignassem dia: e loch hon ell pogues hauer sos Sauis / e posar ses rahons: la qual cosa nos li atorgam e apres ell per aço no estech de continuar en les dites males inductiōs per que nos volent aço esquiuar: y veents que si ell romania Procurador nostre general: poria a nos esser per lo mal enteniment/ q̄ ell hauia concebut: e mostraua conta nos: faē lons venir: e diguem li que no voliē quens partis de valēcia: e assignam lilo Dia de Sanct Joan de Juny:

Universidad de Deusto Biblioteca

ladonchs primer vinent: e loch en la vila de Montblanch. Y pregam lo que en cas quel dret faes per nostra filla que ell: axicom aquell que era pus Principal: e pus notable apres nos en lo Regne/ volgues jurar e consentir en ella primogenitura: y ell ho accepta. E apres ell per aço no estech de continuar en les dites males Inductions. Per que nos volent aço esquiuar: y veents/ que si ell romania Procurador nostre general pozia a nos esser perillos per lo mal enteniment que ell hauia concebut: e mostraua contra nos faem los venir: e diguem li/ que no voliem que vsas dela Procuracio: ans voliem quens partis de Valencia: ne entras en algun loch nostre notable: axicom a Barcelona/ Leyda/ Valecia/ çaragoça. Per ço que semblants Coses no pogues continuar. Y ell lauors pres comiat de nos: e atorgans que sen yria a Balaguer. La qual cosa ell no feu ans sen ana ala Ciutat de çaragoça: per continuar son mal proposit: segons que auãt se segueix. En aquest endemig se esdeuench que la Reyna nostra muller parí Infant Mascle: dela qual cosa tota la terra hac gran Goig/ e gran pagament: e tant que per sobres de goig que hauien del nouell Part: tot Hom anaua esbalahit: e quaixexit de Seny. Y encontinent tots los nostres Curials y dela Reyna Dones e Donzelles anauen ballant per tota la ciutat de Valencia: grans dons/ grans marauelles se faeren en aquest dia. Mas nostre Senyor Deu volent girar aquest goig en dolor pres se lo dit Infant a hora del seny del Ladre. La qual ja haguem fet batejar e hague nom Pere: dela Mort del qual sens comparacio munta mes lo dol: y la yra/ quẽ haguerẽ les nostres gents que no lo Goig que dabans ne hauien haut per lo seu nex imẽt. Y per tal com la Reyna nostra muller hauia haut mal part: e sofferts ò grãs affanys per lo prenyat axicom a deu plague/ apres mort del dit Infant cinch dies la dita nostra muller axicom vera Catholica e amiga de deu rete la sua anima molt deuotament a deu. E mana en son Testament: q̃l seu cos fos sepellit/ en lo monastir de Poblet. Mas per tal com teniem grans Affers entremans sepellim la molt honradament: en lo monastir de sanct Vicent en la Ciutat de Valencia. Morta la dita Reyna nostra muller veents/ e conexents que la terra romania en gran perill si hereter Mascle noy hauia: trametem Missatger mossenyer Lop de Burrea: mossenyer Pere Guillerm dezTanybos al Rey de Portogal per tractar Matrimoni entre nos: e la Infanta filla sua per nom Elionor. Al qual Matrimoni lo Rey Hansos de Castella dona aquell contrast que poch: per tal com ell tractaua quel Infant don Ferrando Hebot seu: e Frare nostre hagues per muller la dita Infanta. Mas finalmẽt los dits Missatgers nostres esposaren en nom nostre la dita Infanta/ e ordenarẽ que que lans menassen/ per Mar ab Galeres: e axi fou. E axicom damunt hauem dit lo dit Infant en Jaume estant en lo dit Loch de Fontes: quies prop dela ciutat de çaragoça: en lo qual stech alguns dies dubtant lo nostre manament que nos li hauiem fet de no entrar en la ciutat de çaragoça/ e trames Letres a tots los Rics homens/ Barons e cauallers e mesnadres/ e Procurators deles Ciutats e Viles del Regne de Arago: y ò Catalunya pera quey tractassen pau ab nos a fi qui ell pogues entrar

en les damunt dites Ciutats Tremes Letres a tots los nobles e Barons/ e rics Homens/ e Cauallers e altres: qui lauors eren en la Ciutat de çaragoça: que fossen aqui ab ell. Los quals vingueren a ell. Y per ço com entre aquells/ e alguns de aquells hagues Desgrat: e gran Dissensio. Lo dit Infant en Jaume tracta: quey meres pau: e aço per intencio que pogues mils venir: e mils a son Proposit: veent que dal tra Guisa nos poguera ben fer: y ells hauent entre si desamor: o Discordia. E puix entraren sen a çaragoça: y tremeteren letres als rics Homens: que eren absents Cauallers/ Mesnadres/ Ciutats: e Viles del Regne que venguessen aqui: o que hi tremetessen lurs Procuradors e Syndics per fermar Liga: e conspiracio entre ells. A la qual meterem nom Unio. E axis feu que foren tots Applegats. E tots ensemps exceptats Terole Daroca: Calatayu: e Osca feren: e jurarenla dita Unio: donant a entendre ques faea per obseruar/ e mantenir fors: Priuilegis/ e libertats. E tantost feren Segell semblant del nostre: e ordenaren certes Persones/ les quals appellauen Conseruadors dela Unio. E aquelles scriuien per la terra: e fabien manaments: y requisicions/ e molts Enantaments de Jurisdicio/ y de Superioritat ques attribuhien. Y encara escriuien a nos: supplicant/ e requerint que anassem tenir Cors ala Ciutat de çaragoça/ ens ferẽ saber com hauien feta la predita Unio pretenent que aquella hauien feta a gran honor nostra: y dela nostra Corona: e a conseruacio dels Regnes y Drets nostres. Y nos entesa la dita Collisacio: o Unio hauent dubte que la Ciutat de Barcelona ab Cathalunya semblant Unio faes per les males Informacions que lo dit Infant en Jaume los daua/ acostamnos vers la Ciutat de Barcelona: y en lo cami sabem que la Ciutat de Valencia volia fer Unio aximateix com Arago axicom de fet ho feu. E aço sabem per Mossenyer Ramon Riusech: e mossen Ramon de Vila noua de Casa nostra a Cabanes. Per que decontinent tremettem Letres al nostre Gouernador del regne de Valencia: e a tots los Gouernadors del Regne de Arago: y de lo comtat de Catalunya que nos intitulassen: que per la dita Infanta nostra filla tenguessen lurs Officis: sino tan tsolament per nos. Car conoxiem que a tot lo General dels Regnes nostres: axi lo Regne de Arago/ e lo Regne de Valencia: axi mateix lo Principat de Cathalunya sabia greu que a Fembra apres mort nostra peruenguessen los Regnes nostres.

¶ Capitol segon dela Discordia suscitada en lo Consell Real: sobre lo que hauia fet lo Rey en Pere/ per causa dela dita Unio/ y dela Mutacio del nom del Rey de Mallorques. E com lo Rey en Pere feu cridar lo Usatge. Princeps namque ana contra lo Rey de Mallorques/ quiera entrat en los Comtats de Rossello/ e Cerdanya/ combatent les forces/ Castells/ Viles e Lochs dels dits Comtats. E com forzagitar lo rey de Mallorques de Rossello: e de Cerdanya: y entra en la Vila de Perpinya: hon fo reebut ab gran Solemnitat dels Barons e cauallers/ e Prohomens de Perpinya. E com lo Rey de Mallorques fugitiu sen passa en lo Regne de França.

Universidad de Deusto
Biblioteca

E Quant fom a Tarrago na vengueren a nos mossenyer Michael de gurrea Gouernador: e mossenyer Garcia Ferrandez de Castre/ Justicia de Arago. Los quals nos supplicarē/ ens consellaren: que per Profit nostre deguessem anar en Arago. E aço per tal que la Ciutat Dosca /els altres lochs notables de Arago: qui no hauien jurada la vnio/y encara los demes cauallers: quien aquella no hauien consentit com nos no sabessem anar hi se essorçarien contra tots aquells qui haurian jurada la dita Unio: e pendrien tal esforç: que tirariē a si ab les bones maneres que nos hi pendriem molts Riches Homens: e Ciutats e Viles: qui aquella hauien jurada: En altra manera sino hic anauem ells veyen que Osca: y los altres Lochs e Viles: e axi mateix los cauallers: qui encara no hauien jurada la dita vnio haurien esser dela dita Colligacio/o Unio. E siu eren que seria gran Perill a nos/y destructio daquell Regne. E oyda la dita Relacio dels damunt dits faem ajustar Consell: com en aquell Infant hauiem hagut ardit o sentiment den Jaume de Montpeller: que deuia entrar en lo Comtat de Rossello ab gents estranyes. Y per aço que sapiats per que limudam lo nom: que axicom dabans li deyem Jaume de Mallorques/ que li diguessem de aqui auant Jaume de Montpeller. Fem bo a Supplicacio y Requisicio dels Homens de Perpinya. Y per la rebellio quens tornaua ser romoguen li lo dit Titol: axicom damunt es dit. ço es de lo Titol: quel intitulauem abans lait: en Jaume de Mallorques. Y desi auant Jaume de Montpeller. E ajustat lo dit Consell: proposam los quels dit mossenyer Miquel de Gurrea: e mossen Garcia Ferrandez de Castre nos hauien dit: e consellat que deguessen anar en Arago: segons que damunt ho hauem oyt. E axi mateix del ardit: y sentiment que hauiem haut que en Jaume de Montpeller era intrat/ o deuia intrar ab algunes Gents estranyes de Cauall/y de Peu en Conflent: e alguns de nostre Consell tenien que deguessen anar en lo Regne de Arago: y altres que deguessen socorrer lla: hon era major perill. Car nos vehiem: que jas tenia lo Foch per tot lo Regne de Arago: y que la dissensio era ja escampada entre ells: y maginant que deguessem a correr a Cathalunya que no entras la dita Dissensio y quens en Anassem ala Ciutat de Barcelona: car si aquella guardauem que no entras en la Unio: sis faria tota Catalunya. Car ab Catalunya poziem tenir: y reuenir tot lo nostre fet: e poziem contrastar an Jaume de Mōtpeller de no ser nengu Damnatge en la nostra Terra: e haut aquest pensament: estants acompanyats de molts Barones: e Cauallers honrrats de Arago y de Catalunya. ço es de mossenyer Michael de Gurrea Gouernador: e mossenyer Garcia Ferrandez de Castre Justicia de Arago: e mossenyer Michael Perez çabata senyor de Quadret: e mossenyer Garcia de Loriç Senyor de Torrellas: e mossenyer en Galceran de Pinos Als quals responguem/ e diguem los axi. Vosaltres sots en debat: quels vns tenits: que nos deyam anar en Arago: els altres que deyā

socorrer: e contrastar a nostre Enemich en Jaume de Montpeller: ques entrat/o deu entrar en nostra terra. Perque nos hauem axi pensat quemes val socorrer: e anar en Rossello per contrastar al enemich nostre qui enten a gastar nostra terra: que no de present anar en Arago: car la dissensio que es entre nos e als de Arago es sobre Franqueses Priuilegis: e Libertats: que dien: quels hauiem trencades. Axi que atorgant los aquells tota Llegada: cessara la Dissencio: e ab lo dit en Jaume de Montpeller: e ab los estranys qui ab ell son nou poziem fer axi. Car ell volria cobrar: e tolrens la terra quell hauiem tolta. Major ment que los demes de Rossello: y de Conflent: y de tota laltra terra: que li hauiem presa lo amen el desigen. E quant nos haguem parlat tots los de nostre Consell: axi los Aragoneses com los Cathalans ho tengueren per bo. Aquests Aragoneses son los dits mossenyer Miquel de Gurrea: e mossenyer Garcia Ferrandez de castre. E los dits Aragoneses prengueren comjat de nos e tornarē sen. E nos caualcam encontinent/ e anam nos en a jaure al Arbos: e com hi som era ja lo sol post: hon cuydauem sopar/ e dormir alli: e haguem letres dels nostres oficials deles parts de Rossello: que en Jaume de Montpeller era entrat ab gents estranyas de Cauall/ y de peu en Conflent/ y quel Loch de vinça sera ja retut e aquell hauia establit de Gents sues. E legides aquelles letres encontinēt acordā nos departir e anar a Vilafrancha de Panedes/ e leixam lo sopar/ qui era apparellat/ e fem Manament a vn fill de Caualler que deguespendre les Panades ab que deuiem sopar embolicades en vna tauallola/ y quens en deguessem entro sometēt a Vilafranca de Panades per lo proces del Usatge. Princeps nam. E axis seu. Esoja ò nit comentram per Vilafranca sometent/ e alli sopam solament sizesme deles dites Panades/ e aqui aquella nit posam/ e dormim en lo hostal den Castello sen. p. en la roba del dit hostal/ com lo lit nostre no pogues esser vengut aquella nit/ y sempre aquella nit mateixa fem ser crida que per lo vsatge Princeps nāq/ tot hom qui pogues portar armes nos seguis a contrastar a gents estranyes quins corriē nostres terres. E lendema matipartim de Vilafranca/ ea grans jornades de nit/ e de dia passant per Barcelona/ hon estiguem vn dia tant solamēt per hauer acort e ajuda daquella vēguem nos en a Figueres/ mas ans que y fossem hauiē hauts molts ardits quel dit nostre enemich hauia presa Vilafranca / e quair tot Conflent. Nos estants a Figueres/ esperants la companyia de Cauall/ y de peu/ qui detras nos venia vēch a nos mossenyer Gilabert de Centelles Alcayt de Xatiua/ e suplicans per part dela Uniuersitat/ que nos deguessem fer priuilegi al dit loch/ que fos Ciutat/ y que tendria/ e mantendria la nostra Justicia a nostra voluntat contra la Ciutat de Valencia e contra tot Hom del mon/ y que no seria ab Valencia/ ne ab llur Unio. E nos lauors atorgam li la supplicacio. E aqui mateix tramettem Letres al comte de Pallars/ e al Vez Comte de Cardona/ e axi mateix a tots los altres Barons e cauallers. ço es mossenyer Berenguer de Rocha salua/ y en Guillerm ò Peruces que ab aquella Companyia de Homens de cauall/ y de peu que poguessen venguessen cuytadament/ y entrassen per Cerdanya/ a sorazgitar

Universidad de Deusto
Biblioteca

lo nostre enemich de nostres terres/ e axi ho faeren. E aqui mateix haguem ardit en la mija nit den Michael Amarell Capitallauors ò Tuhir que Narnau darill llauors Gouernador de Rossello ab lo vezcomte de Ylla: e ab altres Richs Homens e Cauallers: e host de Catalunya: y de Rossello hauien combatut vinça fortment: y per tal com lo hauien combatut aualotadament: e no acordada nol hauien pogut pendre. Mas quey eren morts dels dins moltes persones. Per lo qual combatiment la nit seguent aquells dela establida començaren a fugir: y los nostres sabents aço entraren en la dita Vila: hon fon feta gran mortaldat daquells del dit en Jaume de Montpeller: car aquells qui no podian attendre lla/hon era llur senyor: volets escapar per altra manera metien se en lo Flum de Latet e aquinegauen: car lay gua era gran axi que entre morts per lodit flum/ e morts per Coltell aquella nit: ne moriren mes de cent cinquanta: e aquells qui eren romasos: axi com eren Homens Vells/e Fembres/e Infants foren se recullits en la esglesia ò l dit loch e molt mes/o quasi tots foren morts: sino que la roba e la riquesa del dit Loch a falaga los combatents. De la qual cosa tots foren enriquehits. E nos sabents lo dit ardit lendematro ab vuytanta homens de Cauall: qui foren conseguits: entrels quals fo Linfant en Pere Comte de Ribagorça: y deles muntanyes de Prades: en pon cet Vezcomte de Cabrera Fill de mossenyer Bernat de Cabrera: y en de Queralt: tenguem nostre cami vers conflent: e aquel dia venguem nos en al loch de sanct Joan prop lo Volor: e aqui sabem quel dit en Jaume de Montpeller: qui era Arria se volia combatre ab los dits Posts del dit nostre Gouernador: quis eren attendats prop Codolet. Per que nos la nit seguent tramettem sexanta Homens de Cauall: daquells qui ab nos eren en ajuda deles nostres Posts: deles quals fon cap lo dit Vezcomte de Cabrera. Y per tal com era fort Joue donam li per Consellers alguns Cauallers Antichs: e nos romanguem aquell Dia: e lendema en lo dit Loch de sanct Joan. Y encontinent passada la dita Festa: partem daqui e venguem nos en fins a Tuhir: e aqui sabem quel loch de Morquexans e de Prada: e de Codolet seren retutsal nostre Gouernador: y quel dit en Jaume de Montpeller era vengut de Cerdanya: hon era anat per pendre a Puigcerda. Mas merce a Deu fo li contrastat molt vigorosament. Pero combate lo hey perde tres Homens de Paratge: e alguns de peu. Y encontinent bon mati partim del dit Loch de Tuhir per seguir nostre Cami vers lo dit en Jaume de Montpeller ab cor que sins esperas quens veessem ab ell. Mas haguem ardit en lo Cami quel dit en Jaume de Montpeller: ab tot ço: que poch hauer de Vila franca de Conflent a gran sa desho nor: era fuy en la terra Francesa. La qual cosa nos desplach molt: com axins fo escapat. Empero los Castells de Arria/y de Puig Ballador: e alguns altres ò les dites sues Gents romangueren establits. E nos aquell dia venguem al Monastir de Sanct Michael de Cura prop de Vilafranca de Conflent mija legua. Hon estiguem catorze Jorns per cobrar a nostra ma totes les forces/e los Lochs del dit Castello de Cura/qui eren Romasos/establits per lo dit en Jaume de Mõtpeller:

e entretant faem enderrocar totes les Forques de Codolet de Prada: e de Marquexanes: per tal que daqui auant per semblant Cas: ne per altre no sen pogues venir damnatge. Y que si en cor hagues de tornar nos i pogues receptar. E totes les forces quel dit en Jaume hauia preses a nostra ma foren cobrades: exceptat lo dit Castell de Arria de nostres gents assetiat venguem nos en Perpinya.

¶ Capitol terç: com apres dela fuyta del rey de Mallorques lo rey en Pere per causa dela damnada Unio: e colligacio per los Aragones fos: e Valencians contra ell feta/ conuoca Corts en çaragoça: hon lo dit Reyen Pere mal songrat conser ma: e de nou approua la predita Unio.

Apres pocs Dies lo dit Castell de Arria se rete/ e per posar en bon Estamẽt les terres estiguem en Perpinya ben prop de vn Mes. Les quals posades en bon Estament partim de aqui: e venguem nos en a Barcelona. E aqui acordam sobrel fet de nostres gents de Arago/e de Valẽcia: que segons que es dit hauien feta Unio: e Colligacio. E finalment haguem de Acort: quens en venguessem a çaragoça per tenir Corts als Aragones: qui moltes e diuerses vegades nos hauien protestat: e entenents: quels affers ne valguessen mes aquella llur Malicia: ne fos mils a simplida. Per que partim dela Ciutat de Barcelona: e venguem nos en a Montblanch: hon trobam mossenyer Michael Perez çabata. Lo qual hauiam trames per missatgers als dela Unio de a çaragoça. E feta a nos Relacio de aço per que li hauiem trames. Manam li que sen hi tornas altra Vegada ab Lettra de Creença. La qual fo aytal en acabament. Que com a nos fos dat en tenent: que alguns richs Homens de Arago: quant entrassem a çaragoça nos deguessem posar les mans sues al Banch del Fre de nostre cauall: hon caualcassem: y que per força nos menassen a sanct Saluador. E si negun de Casa/o altre hi contrastas: que morts encontinent. Y que partent de aqui/ nos menassen ala Aljafaria: y que nons leixassen veure nengu de Casa nostra. E nos marauellam nos molt de aquesta cosa. Car aço fos contra llur Fe. Per la qual cosa mossen Michael Perez çabata demanas: e haguesguiatge a nos: y en aquells qui eren ab nos. Lo dit mossenyer Michael Perez çabata partint de nos: continuam nostre Cami ala Ciutat de Leyda: hon nos foren Missatgers dela Unio: quins requiriren per part dela Unio que deguessen anar a çaragoça: no quens posassen la Ma al Fre de nostre Cauall: ne fer les altres prop dites coses: com no fossen vereste que quis/ queus ho hagues dit: e dat Entenent: no deya res: y que eren prests e apparellats de saluar nellur fe. E nos resmenys se dauen marauella gran de nos: qui demanauem dela Unio Guiatge: e daço eren fort dolents: com fos estranya cosa: que senyor demanas guiatge de sos Vassalls. E nos faem los Resposta. Que al dia quels hauiem assignat per tenir les Corts en la ciutat de çaragoça ab Deu aydant hi seriem. ¶ E entretant nos estant en la Ciutat de Leyda acõpanyats de molts Barons/e Nobles de nostres terres dos Cauallers estrãys de Castella/e de Nauarra per part dela dita vnio ò Arago passant per

Universidad de Deusto Biblioteca

Leyda anaren al Infant en Pere
boncle nostre per desafiar lo per tal
com request per la dita vnio no ha-
uia volgut fermar aqlla. Lo qual in
fant p manamēt nostre venia a nos
e trobam lo en lo Monastir de san-
ctes creus. Mas per reuerēcia dels
Reys quey jaē nol volgueren desa
fiar aqui. E nos sabent aço tremetē
vn Porter als dits Cauallers: ma
nāt aquells q̄ ans q̄ plegassen al dit
Infant se veessen ab nos. E ells res
pongueē al dit porter q̄ leguda co
sa era a cascu donar desafiament: e
nol volgueren obeir als nostres ma
naméts. Nos apres pocs dies par-
tim de Leyda per anar a çaragoça/
e per tal com no era vēgut lo dit mi
chael Perez çabata. Lo qual hauiē
trames als dela vnio per la rabo des
sus dita anam rodejant per Tame-
rit: e per literat: e per Monço sperāt
lo dit mossenyer Michael perez ça-
bata. E nos estants a Monçolo dit
mossenyer Michael Perez çabata
trames a nos vn fill de Caualler ab
letra sua/en quens faea saber q̄ per
tal com ell no era ben ōlitos nos de
guessē acostar vers Carenyena hon
era ro mas per lo seu accidēt: e aqui
recōptar nos hia sa missatgeria. En
la mija nit nos partim ō Monço axi
q̄ som al sol exit a Sarenyena/ hon
era lo dit messeyer çabata: quins dix
in effectu la respostā la missatgeria
segons q̄ jans ho hauien dit los Mis
satgers de çaragoça. Pd uix lende-
ma partim de Saranyena canā nos
en dreta çaragoça/hō passam loriu
de Ebro al grau de Pina/y per tal
q̄ pus grā honor nos fos feta/suppli
cans la dita vnio q̄ deguessem venir
per Fontes/e axi ho faem q̄ la vigilia
de nostra dona sancta Maria ō agost
partim ō Fontes grā matī a hora de
mija tercia/nos som prop de çarago
ça/hon nos foren exits a carrera axi

ordenats. ço es los Infants don jau
me comte de Urgell/e don Ferrādo
frares nostres egualmēt caualcāts
e lo dit Infant en Ferrando hi era
ab. d. Homens a Cauall quel rey de
Castella li hauia liurats ōla sua mez
nada ab tots los richs homens/No
bles/Meznadors/ Cauallers ō Ara
go/e ciutadans de çaragoça homēs
de Ciutats e de Viles de Arago/ e
molts daltres tro a. dccc. Homens
caualcants en caualls. E forē axi or
denats q̄ hun rich home caualcaua
ab vn ciutada de Dos en dos/e per
aquells som reebuts entrants per la
ciutat acōpanyaren nos tro ala Al
jafaria/e tots fols ab nostra compa-
nyia romanguem aqui q̄ nengu dels
dits Infants ne dels richs homēs
ne daltres ōla vnio no romas ab nos
ne entra ab nos dins la Aljafaria/
ans se partiren de nos dauāt lo vall
dela plaça dela Aljafaria. Y en conti
nent assignam lo dissapte seguent a
proposar les Corts en la esglesia de
sanct Saluador. En lo qual dia forē
los dits Infants ab los richs Ho-
mens/e nobles de Arago: qui segue
ren egualmēt. ço es saber lo Infant
en Jaume en vn banch ab lo noble
mossenyer Joan Ximenez Durrea
mossenyer Pero Ferrando dixer:
don Pedro ō Luna: mossenyer pe
dro Cornell: mossenyer Gōbalt de
Tramacet: e altres nobles. Y en vn
altre Banch estech lo Infant don
Ferrando ab mossenyer Lop ō Lu
na: ab en Joan Ximenez de Urrea
menor de dies: mossenyer Blasco
de Alagor Thomas Cornell: e ab
altres richs homens de Arago. E
aquests estauen al exint del Cor de
dita esglesia. ço es saber lo Infant
en Jaume ala part dreta: e lo Infāt
en Ferrādo ala part siniestra. Y en
altre banch al costat del altar segue
ren lo Archabisbe de Tarragona.

Lo qual era vengut ab nos: lo Bis
be Dosca: lo Bisbe de Tozena Mis
satger del rey de França a nos tra-
mes lo Abbat ō Mer Legat ōl sanct
pare a nos: e ala dita vnio trames:
lo Abbat de Mūtarago: e altres pre
lats del dit regne: e en altres bāchs
costa a aqlls dels Infants seguerē
Mesnaders/e cauallers: e en altres
Banchs en lo pabiment posats se
gueren/ciutadans de çaragoça: e al
tres Prohomens deles Ciutats: e
viles: e lochs del dit regne. Pero
los deles ciutats: e viles quierē de
la vnio no volien recullir los de Te
rol: ne ō Daroca: ne los de Calatiu/
perço com no eren dela vnio. Pero
nos faem q̄ ells hi forē hi prop Al
tar en sol de terra segueren les no-
stres cōpanyies: e altres. E finalmēt
en la dita esglesia fo aquell dia tota
la flor de Arago. E nos muntam en
la Trona hon se acostuma de dir lo
Euangeli: qui fo ornada de Draps
dor: e aqui nos proposam: dient/que
a tot bō princep se pertany teniren
justicia/son sotsmesos: e seruar furs
Priuilegis: e libertats a aquells.
E apres moltes raons bones: e ra
bonables: en quēs fundam/concloē
en aço q̄ justament/e rabonable duiē
esser excusats si despuix q̄ hauiē co-
mençat de regnar no hauiē tengu-
des Corts en Arago. Car quaix en
continent q̄ començāde regnar nos
sobreuēgueren grās affers. Sis vol
per lo passatge del rey de Benama
ri en Hespanya: lo qual entenia acō
querir tota Haspanya e lo regne de
Valencia. Perquēs couench a ho
nor ō deu: y per guardar les nostres
terres de perills: e exalçar Christiā
dat: fer ajuda per mar/e per terra al
rey de Castella. Lo qual rey de Ca-
stella ab la ajuda de Deu/e nr̄a vēce/
e desbarata lo dit rey de Benama-
ri segons q̄ sabets/sis vol encara per

la execucio de justicia q̄ forçats faem
contra lo rey qui fo de Mallorq̄s: e
per molts altres Affers grans ha
uem hauts en nostra Juuētut. Per
quens couench estar pres les Mari
nes si bon capsi deuia dar: axicō mer
cea deu se es dat tro al dia de vuy:
e fare si a Deu plau tostemps. E per
aquestes Rabons e per moltes dal
tres: qui aço se poriē applicar/nos
denem/e podem esser excusats/quāt
ala vnio q̄ hauē feta los diguē q̄ nos
de cor/e de voluntat hi erem hey vo
liem esser. Mas pregālos tots en ge
neral q̄ en les Corts demanassē tals
coses q̄ faessen ad manar: e a nos de
atorgar. E moltes altres paraules
bones en labors llurs: diguē: deles
quals tots foren pagats: e alegres.
Apres q̄ nos haguē dita nostra pro-
posicio parla lo Bisbe Dosca per los
Prelats loant la nostra proposicio/
e comendant la leyaltat de nostres
gents. Apres parla lo infant en Jau
me per los richs homēs: faent nos
moltes gracies dela nostra proposi-
cio. Apres dita la nostra proposicio.
E nos tornats ala Aljafaria com al
guns Homens Richs/e Cauallers/
e altres venguessen ab nos/ axi per
fer reuerēcia com per parlar ab nos
segons q̄ es acostumat: e fer se deuia
Los dela vnio prenguerē sospita q̄
si axi veniē a nos singularment q̄ls
induissem a nostre voler/els diuisis-
sem: els tolguessem dela dita Unio.
E tantost faeren ordinacio entrels:
que nengu no gosas parlar ab nos si
no tots ensemps: e axi ho seruaren.
En apres nos los assiguā lo Dillūs
seguent a començar les Corts en lo
Monastir dels preycadors: al qual
dia tots los dela Unio venguer en
guarnits: e nos sabent aço trametē
a misser Rodrigo diez Vicicāceller
nostre a les corts per prorogar aque
lles tro en lendema: e tot Hom tor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nassen allurs posades/e encontinēt
fæm nos venir lo Justicia d'Arago
al qual diguem q̃ entenien a ser los
dela Unio q̃ axi anauen guarnits a
les Corts; y q̃ si axi hi entenien anar
nos per cert no yziem. E lo dit justi
cia respos. Senyor yō he parlat als
Infants/reptant los daço mateix;
e han me respost q̃ acostumada cosa
es de venir guarnits secretament a
les Corts; no per mal q̃ entenguen
a fer; mas per partir baralles; e con
trasts q̃ entre les companyies d'cas
cun a Vegades ses deuen. E llau
ors la ciutat seu fer crida; que null
hom de cauall/ne de peu daqui auāt
no gosas venir guarnit a les Corts
ab gran spenes. E ordenarē no res
menys q̃ tota vegada que tēguessen
les Corts certs homens a Cauall/e
a peu dela ciutat guarnits estiguessē
en les Corts e anassen per la ciutat
per tal q̃ baralla no si pogues moure.
E lendema nos fom en les corts en
continent a donar a entēdre q̃ volen
ter olsos erem d'seruar tots los fors;
e libertats sino q̃ nons enrequerē
los lurs jurā. En apres ells nos ten
gueren per contents daço; ans nos
demanar en superfluosament quels
confermassem; e fer eprouar de nou
la vnio; e encara q̃ ells metessen d'ca
sa los que ells volguessen/o volrien/e
quēgitassem los qui no volien jurar
la vnio. E axiu haguē a fer; e forē los
quir segueren per tal com erē de no
stra Casa. Mossenyer Miquel Pe
rez çabata senyor de Quadret; mos
sen Garcia de Loriç senyor de Tor
relles; mossenyer Pere Roiz d'Sa
gra senyor de Vilafelig. Mossē lop
de Gurrea senyor d'Albero/Almer
lenchs nostres; e mossen Ferrer de
Canet; mossenyer Galceran de bell
puig major domés nostres/e altres
Cauallers nostres/per tal que no po
guessem hauer Consells dells en no
stres affers. E ordenarē nos per con
sellers/per ço q̃ faessem ço que ells
volguessen. ço es mossenyer Joan
Exemenez Durrea lo vell/mossēyer
Pere Cornell. Eximē perez de Pi
na/mossenyer Arnau de França. Mi
chael Ximenez el gordo per çarago
ça/Gibert redon p Osca. Guillerm
perez d'Xixena per Balbastre. Pe
ro nos estiguē alguns Jorns q̃ nou
voliem fer/pero ala fi haguem ho a
fer. Esdeuēch se vn jorn que fom en
les Corts que ells nos donarē oues
mans de paper de greuges/e que los
lurs atorgassen. E nos mal nostre
grat reebem los; e anā nos en ala Al
jafaria/e hauiem los a prouchir ab
los consellers/quens hauiē donats.
E vn jorn appartam nos en alcube
ta que encara la obra noua no era fe
ta/e axi com los començarē de legir
axicom de hu en hu los legiē los de
negauem; car tots eren fort desraho
nats/car conoriem q̃ no era sino de
structio de nostre Regne. Y ells ve
hent que poch podiē fer ab nos/tor
naren sen als dela vnio; qui erē tots
justats en sanct Saluador/e faerēlos
relacio/com nos no voliem cōsentir
a nengu de aq̃lls Capitols/sin al mēt
que en lendema tātost haguem anar
a les Corts. E aqui ells nos dixeren
que aquells Capitols prouehissem.
En altra manera/que ells sabiē que
hauien a fer que ells hi prouehirien
per altra forma. E nos veēt aço que
ells eren moguts de esperit maligne
nols volguem allicontrastar/e tornā
nos en ala Aljafaria ab aquells Con
sellers quens hauien dats. E com
fom en la Aljafaria diguem los que
ells mateixs quels prouey ssen q̃ nos
noy voliem esser. Y per tal com ells
se dubtaren que nos nols regirassem
de hu en hu ordenarē entre si mateix
que nengu dels separadamēt no go
sassen parlar ab nos ni fer reueren
cia sino solament justats. E axicom
venien per fer nos reuerēciate per
tractar tots venien justats. E nos
per aquesta raho romaniem d'scom
panyats en la Aljafaria q̃ nengu de
la ciutat ne altra persona nons go
sauen venir per fer nos reuerencia
e romaniem solamēt ab los dela no
stra casa. Y ells veents q̃ no podien
ser a llur guisa de nos; hauent dub
te daquells de nostre Consell quens
acōsellassen axicom fer ho deuien
pensar en seque nos no fessem algūs
tractaments. Y per ço ells nos de
manaren Rebenes; per tal que ells
poguessen fer a llur guisa de nos.
Allegant aquesta color q̃ per ço que
ells poguessen venir segurs a nos;
diguerē nos quels donassem les re
benes ques seguexen. ço es los no
bles mossenyer Ximenez de Loriç/
mossenyer Lop de Gurrea senyor
de Gurrea; mossen Miquel d'Gur
rea senyor de sancta Engracia; mos
senyer Pero Jordā Durriez lo pro
hom; mossenyer Pere Jordan dur
riez lo prohom; mossēyer pere Jor
dan Durriez lo fill micer Rodrigo
diez/mossenyer Joan ferrādez Mu
nyoz; qui era nostre maestre racio
nal. E nos haguem los atorgar e li
urar los. E com ells los hagueren
en llur poder; meteren los dins la
ciutat dins los murs de pedra; e cas
cun dells partirē los per certes ca
ses; en manera q̃ la hu ab laltre nos
podien parlar ne veures. E nos ro
manint axi/e no hauiem quins ser
uis de Majordhom; ne daltres offi
cis de cauallers; diguēa mossenyer
Bernat de Cabrera; qui era ab nos
e qui nouellament hauiem tret de
sanct Saluador de Brea/e vēch ab
nos aquell Viatge; hon ell estaua
apartadament per vida solitaria;
quens seruis de Majordhom; e axis
seu. Y ell estant vn dia seruint nos
sins dix. Senyor yo veig que aquest
fet es destructio de vostre Regne; e
mal per a nos; si a vos senyor plahia
yo mouria alguns tractaments ab
alguns nobles en manera queus en
tirassets la major Partida a vostre
seruey; e consumarē los axi. E nos
responguem li quens plahia; y que
loy agrahiriem molt siu apportaua
a fi. E lo dit mossenyer Bernat mo
gue tractament ab mossenyer Gar
cia de Tarba. Lo qual vēgue a nos
ala Aljafaria; car pus q̃ les rebenes
tenien eren licenciats per los dela
vnio qui volien anar y venir/podiē
venir ala Aljafaria sens q̃ nols calia
hauer dubte de aq̃lls; qui dela vnio
eren. Y encōtinēt lo dit mossenyer
Garcia ab mossēyer Bernat ab tra
ctamēts tiraren a nostre seruey mos
senyer Lop d'luna; mossenyer blas
co Dalagon; en Thome Cornell; y
en Pedro d'Luna. E axi ab tracta
mēts de mossenyer Jorda durriez
tirā nos a nostra part los cauallers
seguēts. Mossen Pere ximenez de
sanct Pere fortunyo eyeguez d'Co
rella; en Thomas cornell/Eximen
garces de morella. E apres cōtinuā
nostres Corts consentē los tota ve
gada altres malicies. Pero los da
munt dits nobles qui eren a nostre
seruey venguts nos demostrarē en
res que fossen de nostra part. Pero
per secretamēt queu fessem tots los
dela vnio ho sentiren be. E comen
çaren a maltractar los damunt dits.
E la raho per q̃ nos ho teniē secret
era aquesta que nos enteniem a ve
nir en Catalunya; y que haguessem
los Catalans; y q̃ ab ells e ab los de
Arago qui seren tornats ala nostra
part poguessem als dela vnio fer ba
talles/e guerrejar los. Y esdeuench
se que nos acordam quel primer dia
que fossem ales corts q̃ no sofferissē
nēguna deshonor; ans q̃ los respon

Universidad de Deusto Biblioteca

guessem altament. E axis feuã nos estant vn dia en les dites Corts legint molts Capitols ôsrahonables: y entre los altres ni hauia hu molt desrahonable: e descóuinét qui era grã destructio de tot lo poble de nostre regne: oynt aqll nos nos leuã: e altament nos diguem al Infant en Jaume. E com Infant nous basta q̃ vos siats capdela Unio/ encaraus sets concitador del nostre poble/ens auolotau ab aquell/nos vos diem q̃ aço sets auolment / e falsa: e com a grã traydor que vos sots: e açous entenem a cõbatre cors per cors guarnit: o menys de guarniment/oq̃ en gonella vos ho combatrem ab Coltells/ y queus farẽ per la vostra boca mateixa dir q̃ aço que hauets fet/hauets fet desordenadament/y renunciarem ala Dignitat Real q̃ hauem/e ala Primogenitura/ens absolrem ôla dignitat quens sots tengut. E com aço haguẽ dit/ callam. Pero nos ordenã que Pero Ximenez depomar/y en Gonçaluo de Castellui estiguessen als peus del dit Infant/per çoq̃ si ell se moua desordenadament vers nos que aquests lo matassen. E lo dit Infant en Jaume leuas e dix. Senyor yo a vos no dich res/ mas tot altre hom exceptat vos/qui diga axo/ mẽt per la barba. E dites aquestes paraules ell se gira vers lo poble/qui era aqui alli per les corts/e dix aytals paraules. O poble ben astruch vejats com vos vaq̃ com ami diu aytals paraules qui son son frare e son Lochinẽt/ quant mes dira a vosaltres. E dites aqstes paraules ell se assech/e mossenyer Joan Ximenez Durrea leuas e volch parlar/ e nos quil veẽ leuar diguem li: en Joan ximenez assiets vos/e nons es ops q̃ parlets/q̃ vos ne altri nous duets metre entre nos e Linfant en Jaume/ e posats vos/e ops q̃us es. Y ell quiu oy axi parlar descolorit tot q̃ ell era dacija blanch e assech/se. Y en aqlla hora en Guillerm Cacirera: qui era Cãbrer major del dit Infant leuas/ e dix altament. O deu/e noy ha nẽgu qui gos respondre per lo Infant qui es raptat de traycio. Crida a manera de aualot. Viafors/viafors: e anassen a obrir les portes. E axi cridant ell isque defora entraren murmurant. E nos e tots aqlls qui eren ab nos/ y les gents de peus nostres. E axi mateix tots aqlls: qui eren tornats ala nostra part: dels quals hauiem ja pres sagrament/ homenatge: e seguretat / que no serien bons eleals estrenguem nos ab los Coltells en la ma. E axi leuam nos: e isquem de fora: e anã nos en al Aljafaria: y segons quen apres sabem com nos en fom tornats digueren aquells dela vnio. Be appar/que grã liga hic es feta com lo senyor Rey ha dites aytals paraules. Y estant en aquestes paraules ells leuaren les Corts: e anaren cascua ses posades.

Capitol quart com lo rey en Pere mal son grat atorga ala vnio tot quant volgue: e licẽcia les corts partint se de çaragoça/vengue sen a Barcelona: hon conuoca Corts: e pres per muller la filla del Rey de Portogal.

E Nos haguem de consell de mossen Bernat de cabrera quens en anassem secretament: e q̃ leixassẽ encorrer les rebenes: e que facessem cõpte que en batalla los hauiem perduts. Y en aço acordam y per inspiracio de deu: y q̃ trobam de consell q̃ en corrent les rebenes seria gran mal: e mal exẽple que en se nostra morissen: trobam de Consell: que molt mes valia atorgar tot

quant ells volienq̃ sino si les leixauẽ encorrer: puix q̃ per via darmes ho enteniem a defendre. E finalmẽt axis feu: quels atorgã tot quãt ells volien. E com ells ho hagueren per atorgat licenciam les corts/e tãtost partim nosen per anar en Cathalunya: y per hauer gents de cauall: y de peu per cõbatrens ab ells. Pero ans q̃ partissem de çaragoça les dites rebenes foren liurades: e tornades en nostre poder. E axi mateix vn dia abans q̃ partissem requerim los Consellers quês hauien donats per la Unio quens seguissen: y ells nons volguerẽ seguir dient entre si cu leixos: q̃ sins seguien com los haguessem ver Leyda q̃ matar los hiẽ/ y per ço nons seguirẽ. E nos partim nosen/y tenguem nostre Cami per anar nosen en Catalunya: y mentre q̃ forem caualcats tots los ôla vnio e molts daltres foren vers nos caualcants: volents ells delliurar ab nos lurs Affers. E nos diguem los vuyt mesos ha q̃ sõ açi: e nõs hauets volgut res dir ne delliurar vostres Affers certes nons poziem ara delliurar/e caualcam/e cõpanyaren nostro ala Barca de Gallego: e allivolien nos prexiuolar/e nos descaualcam e passam la barca/e nos esperã lo Mul ans nos en anam a peu tro ala torre del penyes. E com fom alli vench a nos lo Mul: e caualcam: y tenguẽ nostre cami/y ells quens veeren passats: tornarẽ sen q̃ no ni passanẽgu. E aquell dia mateix nosen anã a jaure a Pina/y en lendema nos ne anam a jaure a Capdasens. Y en altre dia seguẽt anam nosen a jaure a Fraga: e com fom a vista de Fraga: mossen Bernat de Cabrera nos dix Senyor veets aquell loch/e nos li diguem hoc/donchs de Catalunya es e nos en aqlla hora diguem. O terra beneyta poblada de leyaltat beneyt sia nostre senyor Deu: quins ha leyrat exir dela terra rebellã e maluada maleyt sia quiy mir mal. Car axi mateix era poblada ô leyals persones. Mas be hauem Fe en nostre senyor Deu q̃ la tornarẽ a son Estament / e punirem aquells quiy mir en mal. E com en Fraga alli dormim aqlla nit/ e lendema anam nosen jaure a Leyda: e alli acordam ô tenir Corts als Cathalans: e aço per cor de satisfer los a tots greuges/ y de acostar los nos per ço q̃ ab la ajuda llur nos poguessem destruhir los Maluats Rebelles de la vnio. Y per ço com lo Infant en jaume era poblat alli/temẽts que alguns dela ciutat per fauor sua nons torbas les Corts/o algun Aualot no si mogues/ acordam de tenir les dites corts en Barcelona e axi feu. E com fom en Barcelona que començam a tenir les dites Corts apres poch temps vench alli lo dit Infant en Jaume: fort mal apparellat de malaltia/en tant que com nos li isquem a reebre el com entrauen en la ciutat vn hom fabia jochs per alegria que passaua: e anaua de part a part del carrer per vn fil prim: e nos li diguẽ. Frare veets aquells jochs. E ell dix. Senyor no veigres/ e tantost com fo en la posada sua gitas en son lit: e a cap de alguns jorns rete la anima a nostre senyor deu. E nos tenents les Corts vnjorn haguem ardit/que la Infanta de Portogal era venguda/per complir lo Matrimoni ab nos. E tantost prenguem la per muller e en la nit seguent morí lo dit Infant. E fo soterrat en la Esgiesia del Monastir dels Frares menors de Barcelona.

Capitol quint com lo rey en Pere ana a Valencia per occasio de la damnada vnio dels Valencians: y del Aualot quis segui en la Ciutat

Universidad de Deusto
Biblioteca

e com faeren ballar per fozça lo rey e la reyna.

Apzes affers del nostre matrimoni fozen acabats per la manera dessus expzessada/baguē ardit ōl esparts de Valencia q̄ aquells qui hauien començades les Unions en lo dit Regne se eren fozt agrauiats/ com la Reyna nostra Muller venint deles parts de Poztogal ab Galeres del Rey ō Poztogal/e nostres passant per les mars de Valencia no si eren aturats ne pzes refrescament algu/ dient que açò sera fet per desgrat/e menysprzeu llur. E sobze aço se esfozçauen de metre auāt les vnions que ja hauiē començades cōtra nos. Empero alguns deyan q̄ no era ver/ y q̄ nos calia anar a Valencia sino ab lo Sparuer en la ma/ y q̄ com seriē lla tuyt nos obeyziē axicom tostemps hauien acostumat. Mas sobze aço fo gran contrast en nostre Concell. Lo qual regien per la majozpartida los Rossellonesos/car los vns teniē q̄ podiem anar simplemēt/ axicom acostumat hauiem/e aquests eren en ganats en llur cuydar. E altres deyen q̄ anassem poderosament ab Armes/per tal que poguessem castigar aquells qui ay tal obza nos hauiē començada. E finalment delliberam q̄ anassem ab armes/y q̄ozeçassem nostre cami al Loch de Muruedre per tal com es frontera dels regnes nostres vers Valencia. E tātost hauto lo dit acozt/ozdenam que molts Barons de nostres Regnes/e especialment de Catalunya anassen ab nos prenēt sou ab lurs companyies a caualle a peu segons la ozdinacio quē sou feta/e dada a Pere ōsbosch scriua de racio de nostra casa. E axima teix li son liurada moneda per pagar lo dit sou especialmēt daquella que nouellament hauiē reebuda del dor dela dita filla del Rey de Poztogal Muller nostra/ entre los quals Barons e cauallers era mossenyer Bernat de Cabzera/y en Pere de Fonollet Vezcōte Villa/Raymar de mossee/y en Ramon Torzo/y en Pere de Queralt/e lo Comte de Pallars Mossen Pere de Malay /e molts daltres de Rossello. Y tenguem nostre cami/e fom en lo dit loch ō Muruedre/y de continent q̄ fom en Muruedre nos faem enforzir la fozça del Castell/reparāt los murs/e purgāt e denajāt les Cisternes q̄ eren totes guastades/e ōstrubides/e ab carreig e Bestics lo dit mossenyer Bernat de Cabzera/aquien especial ne era dat carrech faea metre aygua en les Cisternes del aygua ōl riu. E apzes q̄ nos haguem estat aqui algun tēps fallins la moneda q̄ no poguē pagar lo sou ala gent darmes: qui eren ab nos. Les quals eren tots Catalans per la qual cosa ells sen tornaren en Catalunya/e no romas ab nos sino fozt pochs de nostre Consell/ entre los quals era frare Joan ferrandez de Heredia/Castella de Amposta/e mossenyer Lop de Gurrea/ qui era nostra Camerlench/ e alguns Jurists: e los de Muruedre tractarētos dies ab los de Valēcia/e veents que la nostra Companyia se nera anada feren grā aualot vn Diumēge en hora quel sol se posa pōdre/e tota aquella nit nos faerē guardar a be mil homens Valberch hon posauē. E com vench per lo mati diguerē nos que a nos conuenia quens en entrassem a Valencia per nostra Honozt/e pzofit. E nos veents q̄ als noy podiem fer/e caualcam/e fem nostre Camiveres Valencia: axicom ells volien. E tota vegada entozn de nos vēguen dells per lo cami bemil homens armats tro fins q̄ fom passats puçol e aqui trobam Linfant en Ferrādo

ab tots los dela Unio a Cauall: e a peu gran Gents tots armats: e los de muruedre cridarē altes veus vel vos açi guardau lo be. Car nosaltres be lauem guardat. Y per açola Reyna nostra molt cara muller romania detras alguns dells anarā hi per companyar la: e nos entram nosen a Valencia. Y decontinent los dits Jurats de Valēcia: e altres/ qui eren venguts a nos per ser nos reuerēcia ala reyna muller nostra/e treballant se de reebze la honozablement en la Ciutat: axicom a nouella Senyoza/e Reyna: e apzes pocs dies entrā en la Ciutat: e fon feta a la ditar eyna solēne festa: axicom deles altres Reynes es acostumat. E ladonchs era en la Ciutat la reyna dona Elionoz Madastre nostra: e Linfant en Ferrando fill seu: y germa nostre. E apzes alguns dies que fom entrats en la ciutat: veēts que ab nos no hauia romas nēgu ab qui bens poguessem aconsellar acozdāt per nos mateix q̄ com açi en la Ciutat de Valēcia fos mossen Vidal de Vila noua Cōmanadoz de Muntalua: lo qual era hō fozt Antich: e era estat dels pzincipals Conselladozs de nostre Aui lo rey en Jaume que ab aquell pzenguessem nostre Consell. E per tal com per sa gran Antiquitat: e per ço com era apassionat de malaltia en los peus no podia venir a nos fem missatger entre nos/y ell vn net seu/qui hauia nom Ramō lo qual se era nodrit tostēps ab nos e daqui auāt tota vegada q̄ los dela Unio nos dehiēres aturauem nos acozt: segons q̄ lo dit mossenyer Vidal nos trametia a dir si sabiem la resposta. Esdeuēch se q̄ lo Diumenge ans del ram intitulat. Dominica in passione: teniem vna taula ō Junyer en la Kābla dauant lo nostre Real: e alguns de aquells: qui dela gent qui era aqui hagueren noues ab hun hom de casa nostra appellat Bozt ō Cōçut quils repzenia dels affers dela Unio q̄ hauien seta cōtra nos: e volien lo matar: y ell mettes dins lo nostre reyal: y ells ab tāta de furoz q̄ mes no poguerē entrarē dins no contrastāt q̄ les poztes del nostre real se tancassen contra aq̄ll a furoz. Empero ells ab grā fozça ō Buçōs esuahiren les cābzes/y metēt les espases per los seglits cuydāt q̄y fos lo dit mossenyer Bernat ō Cabzera e mossen Berēguer de Abella: e altres de Rossello: quils eren fozt odiosos. Mas nols hi trobaren: que tots sen eren anats: cō fo lo dit Aualot ō Muruedre. E com nos qui erē en la Cambza del dit real sobzel pozt al sentim aquest tan grā tabustol isquem dela dita Cambza: e leixam la reyna ab alguns de nostra casa: y en especial ab mossen Pere de Muntcada: e frare Joā Ferrādez de Heredia Castella Dāposta: qui apzes son Mestre del ozde. Y vēguem al cap dela Escala dela grā entrada del dit real: y veem la plena de gent: e solament ab la espasa cincta estant en lo pozto mossenyer Pere de Muntcada: y lo Castella de Amposta diguerē nos. Seyoz exits sino tots sō mozts e nos respōguē los exits vosaltres e lo dit Castella calla. Mas mossēyer Pere de Muntcada: no cessa de dir senyoz exits. E nos entenents aquestes paraules giram nos al dit Castella diēt. Vosaltres tēdrets vos per segurs sinos exim: y ell respos. Senyoz hoc. E lauozs girā la isquena/ e anam tro al pozta: e diguēroman ga tot hom q̄ nengu nons seguesca. E coman vos la reyna si alre era ōlla mozits tots ab ella: per la qual cosa nengū ana ab nos sino Joan de Lobera: e Garcia Lopez de Latina Vxers nostres: e Martin qui era nos.

Universidad de Deusto Biblioteca

tre Sobrecoch/e Nicolau Lopez de Trissa: qui tenia les claus dela nostra Cabra/e Gonçaluo ò Castellui/ qui tenia lo peno defora nons volguerē leixar ne desemparar. E aqui fo nos dada vna Massa: e començā ò uallar/e cridar. Q traydors a nos a nos/y ells decontinent qui tenien les espases tretes cridarē a vna grā veu. Viual rey: viual rey: e nos deuallam fins al peu dela Escala/e vn dela nostra escuderia hac nos apparellat vn cauall/en loqual caualcam e altre per lo dit Gonçaluo/qui portaua lo peno/e tots aquells qui tenien les espases trets cridauen Entorn nos. Viual rey/viual rey/y en aquesta manera isquē del dit rey/e com som en la rābla vengueren a nos los dits Joan de Lobera/e Garcia Lopez ò Catina vrers nostres ablluns caualls/e acostarē se a nos. Estants nos en la dita rambla ab tota aquella gent dessus dita que era en grā multitut/car molta gent ò la ciutat quihauien sentit lo dit Gualot/axicom a formigues veniē/ecorrien ala dita rābla. E apres poch daço Linfant en Ferrando frare nostre isque dela ciutat ab. cccc. homēs a cauall de Castellans/e passant per lo pont del real feu la vialla bon nos erem/ e tota la dita gent quiera entor nos cridaren a grans Crits/ no acostar al rey Castellans/no acostar al Rey e cuytadament faeren dells mur cōtra lo dit Jnfant/e Castellans. E la donch lo dit Jnfant veent aqstes coses tot sol isques ò la sua flota: e vēch sen humiliant se a nos/e facent aquella reuerencia q̄ deuia. E nos reebem lo com a frare/y besam lo en la boca/ per tal q̄ donassem a nostres Seruidors confort alegrāt del amor q̄ hauiem al Jnfant dessus dit. E com fo axi mezclats muntā nos en semps/ per la dita rambla/e ans q̄ fossem al pont ò ls Serrans haguem fet/y demanā a beure/e apportaren nos aygua en vna Ceruellera/y beguem: e ans q̄ beguessem cridauen/sia fet lo tast ò la aygua. Y entram nosen per lo pont dels Serrans/y cercam tota la ciutat. E com fem al Real fon hora de sopar/e tot bom tornassen. E com fonch hora tarda volguem nos colgar/e a cap de vna pessa vēch per lo pont del Tēble grā colp de gents ço es ben. cccc. homens ballants ab trompes e tabals/y vengueré al real e pujaren dessus/e ala final q̄ nos/e la reyna haguē a ballar/e vn barber appellat Gonçalboquis fabia Capitadels dessus dits mes se en mig de la reyna/y de nos e cāta vna canço/ qui deya Mal aja qui sen hira encara ni encara/e nos lauors noy responguem.

¶ Capitol fise dels Conseruadors dela Unio/ forçants/y Destrenyents tots los lochs del regne de Valencia que jurassen la vnio. Y de la ajuda demanada per lo rey en Pere al rey de Castella contra aquesta damnada Unio. Y dela Victoria haguda dela Host de çaragoça/ hon fo pres/e Nafrat lo Jnfant en Ferrando cap ò dita Unio. E aci fon finida la vnio de Arago.

Apres que totes les dites coses forē estades los conseruadors dela dita Unio tractauen cōtinuamēt ab alguns dela Ciutat sobre diuerses actes tocants la vnio forçants/y destrenyents los lochs del regne que jurassen la vnio/saluant Xatiua/e Borrian/qui consentir noy volguerē faeren encara Ordinacions quels officials nostres quieren de Rossello/y de Mallorques fossē forçagitats. Ordenarē encara q̄ en regne de Valencia/axicom es en Arago hagues cin-

vn official que fos appellat Justicia de Valēcia: y que hagues aquell mateix poder en dit regne de Valencia que ha Justicia de Arago en lo regne de Arago. Y faeren Gouernador lo Jnfant en Ferrando. E totes aq̄stes coses los haguem adōchs atorgar. Car noy podiem als fer /comanant ho a deu/qui per sa bonesa hi proueh: segons que per auant se segueix. Y nos acordam de trametre mossen Berenguer de Abella al rey de Castella quens ajudas: y ells sabent que nos hauiem trames al Rey de Castella esmaginarē en quina manera pogueren metre diuis entre lo dit Rey e nos. Y vengueren nos vn dia: y digueren nos quel Adelātat de Murcia hauia pres Fauanella/qui era dins nostre regne: y erā senyor en Ramon de Rocafull vassall del Jnfant en Ferrando. E com aço tornas en gran greuge de nostra Real Magestat quens plagues de anar hi personalment. Car ells tots nos seguirien host feta. E sobre aço retenguem nos acort: y trametem ho a dir a mossen Vidal de Vilanoua: y ell trames nos a dir/ que aço era quens volien fer desauenir ab lo dit Rey de Castella: per tal que dell no poguessem hauer ajuda: y que li paria deguessē fer la resposta quesegueix: ço es/ que com la occupacio del dit loch de Fauanella hagues feta lo Adelantat de Murcia/ qui era solament vn caualler. Axicom ells sabien a requesta llur nos haguessē feyt Gouernador del regne de Valencia lo Jnfant en Ferrando /donans vijares que aquest hi degues anar ensemps ab vosaltres: qui es massa bastant per aquest fet. E com sia llaz: si lo dit Rey ò Castella hi fa essorç/lauors nos yrem axicom sep tany. Ader la qual feta per nos la dita resposta/ells estigueren tots apitrats: y conegueren que nos ò hiem gran rabo. Y vn dells dix. E dōchs senyor tal recapte hi daretz: y nos respongué. Quin altre recapte vos dieu quey donassē. Ara dencbs dix aquell. Vosaltres dar em recapte en aço: y en vos. E dites aqstes paraules/nos moguts de gran yra gitam la ma al punyal: e Linfant en Ferrādo reprès forment a aquell: y puix leuaren se daqui: y anaren sen. Y entets aquests consells dela vnio cabiē y cabia y la reyna nostra madrastra/ y Linfant dō Ferrādo: y frare Dalmau de Cruilles: y Narnau çamorera q̄ fo nostre Vicicāceller: y molts caualers: y Juristes: y mercaders y menestrals. Mas en aço no consentiren/ ans fezen tostemps ab nos dō Pedro de Exerica/ Castella Dāpostа. Mestre de Muntesa/mossē Bilabert de Centelles: y lo Compte de Terra noua. ¶ Estant lo fet en aqst estament: comença en la ciutat ò Valencia la gran mortaldat en lo mes de Maig/ del any de nostre senyor. M. cccxlviij. E creysque en tant: que ans que fos mijant Juny hi morirē tots jorns mes de. ccc. persones. E nos veents que estauem a gran perill en la dita Ciutat acordam ab lo dit mossen Vidal de Vilanoua/ qui na manera tēdriem al nostre partir y tinguem ley ayral: quens sem venir dauāt tots los ò la vnio: y diguē los ayrals paraules. Vosaltres veets aq̄sta mortaldat cō poderosamēt hic regne: y vosaltres tenits me aci a grā pill de mapsona: pq̄ jous requireus ptest/ q̄ vosaltres no mi tingats. En altra manera jous protest axicō aqllo q̄ aturē llur senyor en loch hō muyra: y queus puira esser demanat per mi si visch: y per mos successors si jo muyr empero. Y ells lauors tātost sens altre acort y dell liberacio respōguerē nos: q̄ ja ò u nou volgues

Universidad de Deusto
Biblioteca

que ells nos tinguessen tans faessem
be tot ço quens plagues ò anar ho
de estar. Y deles dites coses manam
an Matheu adria nostre escriua alli
present/quen fes carta publica. Y
nos decontinent sens esperar vna
petitahora/caualcam en vn palafre
y solament ab tres caualcadors: y la
reyna nostra muller/ab dues dones
y ab quatre caualcadors anam nos
en a Lozres Lozres: tenẽt lo camí
de Lherol. E com nos volguem par
tir/son feta vna crida de part dels
Conseruadors/que null hom gosas
traure caualls del regne de Valen
cia. Y decontinent fozen a nos tots
los cauallers: y fills de cauallers: y
officials nostres qui sen ouien anar
ab nos vers les parts ò Arago: y sup
plicaren nos que faessem reuocar la
dita crida: y finalment ney pognem
als acabar/sino quen trasqnessen a
quells caualls quey hauien mesos
com hi entraren ab nos. Car los Cõ
seruadors allegauen que ells eren
en frontera de mozos: y de Castella
y que no era ops quels caualls hi.
quessen del dit regne: y attribuhien
ho a seruey nostre: y al deseniment
del regne. Y decontinẽt nos hisquẽ
dela ciutat: y dreçam nostre cami
vers les parts de Lherol. ¶ E tan
tost com fom enlo dit loch de Lhe
rol/haguerem ar dit quel Infant en
Ferrãdo era en la ciutat de çarago
ça/ab los nobles en Juan Xemenez
Durrea/senyor de Biota: y del Ba
ro: y son fill lo primer nat: y dõ Ide
ro Lozznell: senyor del Fajari: y don
Idero Ferrãdez Dixer: y en Bom
balt de Lramacet: y Ximenez pe
rez ò Hina: y molts cauallers: y syn
dichs ò les ciutats y lochs insignes
Darago: tractãt sobre els affers dela
vnio: q̃ ja tẽps hauia sera comẽçada
enlo dit regne/segõs q̃ ja dessus nes
feta larga mẽcio. E tot ço quis trac-
tauaera en gran minua y detraccio
nostra. Y aps algũs dies q̃ fom enlo
dit loch de Lerol/comença la gran
mortaldat: per ra ho ò la qual haguẽ
daqui exir. E tenguem nostre cami
vers les parts de Laraçona: hon e
ra lo noble en Lop de Luna/ab la cõ
pãyia darmes Darago: y mes quen
esperaua: quel Rey de Castella li de
uia trametre ari com seu per seruir
nostre. Lo qual en Lop per honore
seruey nostre tenia assetiada la dita
ciutat de Leraçona/quiera rebella
a nosaltres per affers dela vnio dels
sus dita. Y es cert ladonchs q̃ eren
ẽlo loch ò Epila los nobles en Blas
ço Delago/en Lhomas Lozznell/en
Juan Xemenez Durrea: senyor del
Calaten: qui tots eren nostres ser-
uidors/y contraris a tots aquells q̃
manteniẽ la vnio: y al dit Infant dõ
Ferrando: y altres nobles ò dessus no
menats/ensemps ab la host de çara
goça: volents subjugar a llur voler
los dits nobles q̃ erẽ ẽlo dit loch ò
Epila: y tal q̃ tot Arago fos vnit en
llur mal pposit/anarẽ al dit loch de
Epila. E com lo dit noble en Lop ò
Luna sabe aço/decõtinẽt ab set cẽts
homens a caualls: ço es: tres cents ò
Arago: y quatre cents queni hauia
sets venir lo Rey de Castella/per so
correr als dessus dits qui eren en
Epila/cuy tant se al põt: per tal que
la sua entrada no pogues esser em-
bargada per loriu/passa lo dit pont/
y ab molt gran fermetat seri contra
la dita host de çarogoça/hon lauors
era lo dit Infant en Ferrando: y al
tres nobles ja dessus nomenats: en
tant quels vence/ y les desbarata a
tots: y pres en persona lo dit In-
fant en Ferrando/qui fo naffrat per
la cara: y mozirẽ enlo camp los dits
en Juan Xemenez Durrea: y son
fill primer nat: y en Gõbalt de Lra
macet: y en Galuãy Dãglesola: y en

Eximen Perez de Hina nobles/ò
sus nomenats. Empero Ferrandez
Dixer fo pres: y lo dit en Pere Lor
nell: ab la host de çaragoça fugiren:
y tornarensen a la ciutat vençuts y
desbaratats: y moziren hi dells aqll
dia mes de mil. Y decontinẽt lo dit
noble en Lop de Luna trames nos
per vn fill de Caualler cuytadamẽt
la gracia que Deu hauia feta a nos:
y a ell dela victoria que hauia hau-
da de aquells: qui per llur gran mal
uestat hauien torbat y regirat lo re
gne de Arago/per gran culpa llur/q̃
nos nol merexiem. E nos ladonchs
saem la hors y gracies a nostre sen-
yor Deu dela gracia quens hauia fe
ta. Pero haguerem haut sobiran
pler quey fossem estats. Y ladõchs
son finada la vnio Darago: y forẽ pu
nits aquells quin eren causa ab dal
tres: segons que p auant se segueix
Y decontinẽt nos dreçam nostre ca
mi vers lo loch de Carenyena/per
acordarq̃ fariẽ ẽlos affers ò dessus dit/.

Capitol sete com lo Rey

en Pere torna a çaragoça: y dona
sentencia de mort/ab confiscacio de
bens/contra los principals y culpa
bles enlos actes dela vnio/hon con
uoca Corts: y fozen condemnats:
cremats/y romputs los actes y pro
cessos fets p la dita vnio: y los agell
de aquella: y del rahonamẽt per lo
dit Rey fet al poble: y gra: y pdo.

Com fom enlo dit loch ò
Caranyena vengueren a
nos. x. homens notables
missatgers dela ciutat de
çaragoça guiats per nos: y explica
ren per la dita missatgeria ço quels
era acomanat: entre les altres coses
digueren que la ciutat era a nostre
seruey: y que com a nos hi plauria
venir: entrassem per qual port al nos
volriem/y que punissem a aquells q̃
fossen culpables: faent aquelles inq̃
sicions quens plauria: esguardant
veritat del fet: no contrastant fur ho
priuilegi algu: al qual ells de present
renunciauen per tot vn any esdeue-
nidor. ¶ Y cõ nos haguem oyda la
dita relacio tenguem nostre Con-
sell: y delliberam que certes psones
dela ciutat fossen preses: per ço com
eren molt culpables enlos actes de
la vnio. Y decontinent tremetem a
la ciutat nostres Algutzirs: ab infor
macio de aquelles persones que pẽ
dre deuien. Los quals Algutzirs e
ren mossen Ramon Perez de Hisa
y en Juan çabata: y cuytaren sepri
mers ans dela nostra entrada: y prẽ
gueren ne tretze: car mes erã: y ha
guerenne sentiment: y fugiren. ¶ E
apres nos vinguem a la ciutat: dre
çant nostre cami vers la Aljafaria no
stra: y venguerẽ a nos les Comunes
de Calatayu/Daroca/y Lerol ab
llurs aldeas. Y forẽt hi moltes gẽts
a peu: y a caual/ab llurs armes: per
tal que nos fossem poderosos a fer ju
sticia: y punir a aquells qui eren prin
cipals: y pus culpables enlos actes
dela vnio. Y fetes nostres enquestes
dònam sentencia corporal contra.
xiij. persones daquells dela ciutat/
ab confiscacio de bens. per ço cõ hau
ien comes crim de Lesa Magestat:
E aquesta sentencia son per nos per
sonalment donada dins la dita Al ja
faria. E fozen penjats/ partida ala
porta ò Toledo/y partida en altres
lochs dela ciutat. E nores mẽys fo
ren condemnats alguns altres qui
eren absents: com fossen fuyts: y con
fiscam los bens ò aquells. ¶ Y enca
ra confiscam los bens dels morts: q̃
hauien consentit enlos actes dela di
ta vnio. ¶ Y com totes les dites co-
ses fozen fetes/los Jurats dela ciu-
tat/supplicarẽ a nos quẽ plaguestra
ctar ò lestamẽt ò l regne. y haut acort

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab nostre cõsell: enlo qual era lo Castella Dampostа: y lo noble en Lop de Luna: y mossen Bernat de Labrera: y misser Bernat Dolzinelles Thesorer nostre: y molts daltres ò continent acordam de tenir Corts generals enla ciutat: les quals començam. E la primera cosa que fahem fer/ que judicialment forem condemnats per acte de Cort/ tots los actes fets per rabo dela dita vnio: e dins la casa major del couent ò monestir dels Pycadors/ hon les corts se celebrauen/ forẽ cremades les dites escriptures totes: y processos q̃fetes eren estades per la dita vnio E axi mateix fon lo sagell ò la vnio trocejat/ y trencat: per tal que dels actes dessus dits enlo esdeuenidor res non appar egues / ne mostrar se pogues. ¶ E per tal que les gents veessen en publich la gracia y misericordia que nos hauiem atorgada a tot lo General Darago/ anam ala esglesia de sanct Saluador: y en presencia del General dela dita Cort: estant nos enla Tribuna/ hon han acostumat de preycar: parlam al poble. E per part llur fo a nos respost: y apres nos deuallam dela Tribunal ho Trona: y apparellaren nos lo sitial nostre/ per tal que pus endreçadament nos poguessem rahonar Lo qual rahonament fo en acabament/ com nos teniem per prejudicats: y per injuriats dela mala obra quẽs era feta per la dita vnio. Mas que per esguart de Deu: nos cõsiderãt la misericordia quels Reys passats Darago hã acostumada tostẽps fer a llurs sotsmesos: applicant hi moltes coses ò la escriptura diuinal faents sobre lo dit fet: los preniem a venia y merce: y per part del General foren dites algunes escuses. Emperoprengueren ab humil reuerencia la gracia pnosa ells feta. E fet lo dit rahonamẽt: tornãnosen a la nostra Aljafaria. E apres continuam los affers deles dites Corts. E aço fo enlo mes de Agost: del any de nostre senyor. M. cccxxxviij.

¶ Capitol. viij. ò les Corts generals les q̃ls p causa dela mortalitat começada enla ciutat de çaragoça: foren mudades a Terol. E dela mort dela Reyna: y ò l Rey en Pere/ qui acompanyat dela sua host sitiant y prenent lochs per causa de la vnio anaa la ciutat de Valencia: y li pdona: y fact grãies a ò u hi pycates Estãt enlos tractamẽts ò les dites Corts: começa la gran mortaldat: y tots dies crexia: en tãt que en lo começamẽt del mes de Octubre se morirẽ enla ciutat tots dies mes de. ccc. psones. E nos veẽt lo pill de nr̃a psona: parlã ablos de la dita Cort q̃ plõgassen les Corts/ fins a la festa ò sãct Martí ladonchs pp vinẽt: y q̃s continuassen enla ciutat de Terol: com nos ladonchs fem gracia als de Terol que la vila llur fos ciutat: esguardant los bons serueys que los habitants en aquella nos hauien fets: com james enlo dit loch de Terol no son nomenada vnio: ne aquella tampoch volguerẽ jurar: be quen fossen conuidats y tãbe menaçats. E ladonchs la Cort atorgans graciosament vn Moratí/ ho monedatge. Lo qual faem cullir per nostres Commissaris/ en tots los lochs del dit regne: segõs forma acostumada. E ò cõtinẽt q̃ les dites Corts forẽ progades/ nos partim ò la ciutat de çaragoça: y tinguẽ nr̃e camí vers Terol ab la reyna nr̃a muller: q̃ era malalta. Car ja dies eren passats: li era começat lo mal: mas era millorada: e cõ fom en Terol: voliem hi aturar: car la mortaldat hi era ja quaix passada: empero estant aqui vench a pardo casta: e al fill de micer Rodrigo Diez: e moriren dins pocs dies daquell mal que lauors corria. Y per aquella rabo: y restaurar la reyna partim ò Terol: e anã a exerica: e la reyna fou agreuiada ò l seu mal: en tant q̃ pocs dies passa desta vida en lo dit loch ò exerica. E com fonseta la sua sepultura tantost apres quens fom dinats cualcam/ e anã a Sogorb: hon lo mal dela Mortaldat era ja passat molt temps hauia. E com fom en lo dit loch de Sogorb haguẽ ardit quels de Valẽcia jatsia quels majors regidors dela Unio fossen morts: empero daq̃sts qui eren romasos/ ni hac tants de llur mala intẽcioq̃ reforçaren aquella vnio ab la host dela ciutat ixqueren contra lo loch de ribaroja ab Trabuchs: lo qual loch era de mossenyer Ramon de Rinsech/ majordhom nostre. E apres anaren a Muruedre: e robaren la Judaria nostra: e altres diuersos Crims: e mals: q̃ fabien/ e cometiẽ per tot lo regne/ tinent a Castello gent de Cauall: de que era cap/ en Berart de Canyelles/ e corrien tota la plana: e noy hauien altre defensio sinola vila de Burriana que era tota nostra e hon james nos Crida nes nomena vnio: e posam hi per regidor ab gent de Cauall y de peu mossenyer Guillerm de Bellera: qui noblemẽt estaua per defensio dela plana. Y en lo dit loch de Sogorb fo ab nosaltres lo Castella Dampostа/ lo Mestre de Muntesa/ dõ Pedro de exerica/ dõ Lop de luna/ mossen Bernat de Labrera: e Ralfonso roger de Lorja/ e molts del regne de Valencia: e Darago: e foren entre tots Mil. cc. Capellines/ y tro a. xv. milia seruents: e haguem acort que fariẽ/ e los vns tenien q̃ anassem a Burriana/ e cobrassem lo loch de Castello/ y q̃ comsenyorejassem tota la plana/ q̃ anassem a Valẽcia. E assignauen hi moltes rahons/ per les quals los paria que axi degues fer. L altra part ò l consell tenia que anassem orrer camí vers la ciutat de Valencia/ assignãt hi moltes rahons que axi deuia fer Sobre aço fon dellibera t que axi cõ plach a nostre senyor deu tinguem nostre camí vers Valencia: y anam a Muruedre/ hon aturã algũs dies per replegar nostra gent/ y ordenar aquella. ¶ E fet aço hi sqem del dit loch de Muruedre/ y donam la dauantera al noble dõ Pedro de Exerica/ y a son frare Ralfonso Roger de Lorja. Y en aq̃ll dia mateix/ nos ab los dits Castella Dampostа/ y lo Mestre de Muntesa/ y don Lop de Luna/ y ab tota laltra gent nostra de cauall/ y de peu anam al loch de Puçol/ quees del Bisbe de Valencia. Lo qual era ple de blats/ de vi/ y de oli. Car hauia grans cullites y bones. E tantost fon barrejat/ y les gẽts fuytes/ y aturam hi tres dies/ per tal com la torre era establida de quaranta homens/ y hauiẽ per cap vn Adalill al qual apres fẽ dar mort en Valẽcia. Car tots los altres qui ab ell foren presos enla dita torre: hagueren molt complidament remissio nostra/ empero a supplicacio de mossen Huc de Fonollet/ Bisbe de Valencia/ y tambe Canceller nostre: de qui lo dit loch era. E cõ los dela dita torre hagueren despeses totes les sues armes ab ques podiẽ defendre / estauen endureits q̃ nos voliẽ retre/ tro quey manam metre foch. E ladõchs forçats q̃ls fo/ reterẽ la torre/ y menãlos p̃sos enla nr̃e host. ¶ Partẽt ò l loch ò Puçol anã al Puig/ e trobã lo castell desẽparat E passant p Mũtcada/ dreçã nostre camí ab tota nostra gent al loch de

Universidad de Deusto Biblioteca

paterna: qui posaua nostre setge cõ
tra la ciutat: e los dela ciutat ixque
ren ab llur gent: y enfortiren se en
vn loch appellat mislata bon faeré
pallicada en les açuts/y estauentan
enfortits q̃ nolls podia hom damni
ficar: e tots dies hauiẽ palatiçes en
trels nostres els llurs. Y en la di
ta llur host tenien llur bãdera real:
contra la nostra. E com haguem axi
estat tro a tres dies Michael perez
çabata Caualler de Arago tenia la
guarda dela nostra host. Y estãt de
lla lo riu/los de Valencia sabien la
uozs platiç ab ell: e ixquerẽ dels de
Valencia qualsque. cc. homens fo
ra la paliçada. E llauozs lo dit Mi
chael perez brocat: e mes los ne tots
per la paliçada. Y les nostres gents
de peu: qui eren daça lo Riu: veent
allo començarẽ brega ab ells: e lo ca
stella Dãposta ab qualque. vj. o. vij.
de Mula correch a ells per ser los
tornar: e com son llavee que la Bre
ga era tant meselada: que no era a
ells de tornar: e los de Valencia sa
bien grã esforç en vers los nostres
que cridauen qui volien caualler:
e homens de paratge per capdellar
y esforçar los. E lauozs en Joan ra
mirez Darellano: en Ramon de vi
la nova: en Ferran Ruiz de carauã
tes auellauen dels Muls que caual
cauen: y per vn portell fort estret: e
perillos ab sengles Pauesos en les
mans pujaren en la carrera com esti
guessen en la ramblebaix. E com fo
ren ab ells esforçaren la nostra gent
en tal manera que en fort spay poch
sacrẽ desemparar als altres la bar
rera/e bac hi fort grãbrega. Los de
laltra part ol riu quiteniẽ altra bar
rera dela ciutat/veẽts quels altres
llurs hauien desemparada la barre
ra faeren altre tal ells dela sua. En
aquest endemig nos fom a caualle:
ab tota nr̃a gent per la Kãble avall:
menã los ni. E mozirẽ ni. Mle. P.
dells/e sina haguessem volgut aq̃lla
nit la Ciutat se foza entrada. Mas
nos nou volguẽ q̃s destrubis: e fem
ho cessar. Tenint nr̃e camí: cõveeí
sem que dõ Pedro de Exerica ab
grã colp degent faca lo camí del ra
ual/e don Lop de luna faca lo camí
dela Exerca ab molta altra gent. E
nos dubtãs q̃ grãdan no sen seguis/
trametẽ certes persones ab grans
manamẽts als dessus dits nobles: q̃
faessẽ lo camí del nr̃e real: e axi fae
ren. E tãtost com hi fozen pujarẽ en
les tozres deldit reyalles Bãderes
del castella Dãposta/y del mestre de
Muntesa/y dels dits dõ Pedro de
exerica: y de dõ Lop de luna. E aps
poch vẽguẽ nosen la reçaga: e faem
mũtar la nr̃a Bãdera en la pus alta
tozre del dit Real: y fem totes nr̃es
hosts albergar del nr̃e real trosins a
la Caydia. Exceptala host ò Terol
q̃ fem albergar dins lo nostre Real.
Mas la nostra gent discozriẽ tota la
hozta dela ciutat: y les Alqueries q̃
eren plenes de viandes q̃ no hauien
freturaderes. E la ciutat veent q̃ la
yza de deu los era venguda dessus
per llur grã culpa tẽch tots los poz
tals dela Ciutat tancats q̃ non gosa
exir persona. Y lendema alguns ab
guiatge nostre. ço es en Guillerm
de Magençola mercader: y en Lop
de Piera notari ixquerẽ dela Ciu
tat: y vengueren a nos: qui erem en
lo dit nostre real: e supplicaren nos
q̃ certes persones fossẽ per nos guia
des que poguessen tractar ab nos de
obtenir ò nos gracia/y merce. E son
los atozgat: empero lo castella Dam
posta: e micer Bernat Dolzinelles:
Thesozer nostre entraren en la ciu
tat per regonexer algunes Coses.
De nos volíem esser certificats. E
com fozẽ tornats nos ab nr̃e consell
començaren a tractar sobzels affers

dessus dits. Es ver que nos per la
grã rebellio quens hauien feta los
dela ciudat: erem de enteniment q̃
la ciudat fos cremada: y destroyda/
earada de Sal: per tal manera q̃ ja
mes persona no y habitas. Mas al
guns e grãres de nostre cõsell/nos
ho desconsellaren q̃ per res no fos.
Assignant nos hi tres rabons espe
cials. La vna q̃ per los criminosos
no deuien esser condẽnats los justs/
parlant deles ciutats de Sodoma/
e Gomozra: a les quals deu hague
ra perdonat si deu justs si fossen tro
bats. Y era cert q̃ molts dels habi
tadozs de Valencia fozen en nostre
seruey: no tement perdicio de bens
quey hauiẽ. L altra fo q̃ la ciutat de
Valencia en tẽps passat hauia fets
grãs e senyalats serueys a nostres
predecessozs: e a nos: de q̃ rabo era
quey haguessem nostre esguart. La
tercera q̃ si aytal ciutat se destrubis
nos minuyziẽ molt nr̃a corona: com
no ha rey de christiãs/qui hajatres
millozs ciutats q̃ nos hauẽ. ço es ça
ragoça/Valẽcia/e Barcelona/y per
totes aq̃stes rabons/ nos tempzã la
yza q̃ hauiẽ sobze dit poble. Empe
ro no volguẽ q̃ passas sens algun ca
stich/e apzes molts rabonamẽts nos
perdonã ala ciutat. Retẽgudes em
pero cinch coses. La primera q̃ dela
dita gracia nos alegras hom mozt.
Ans si per los actes dela Unio eren
trobats culpables q̃ poguessem con
fiscar los bens llurs a nostre Fisch.
La. ij. que no si compzenguessen ho
mẽs generosos. La. iij. q̃ axímateix
no si cõpzenguessen homẽs de casa
nostra. La. iiij. certes persones no
menades: deles quals ne haguẽ al
gũs de qui faẽ justicia cozporal. La
v. q̃ tots quãts pziuilegis la Ciutat
hauia venguessẽ a nostra ma: y q̃ls le
rassem a aq̃lls que a nos plauria/axi
cõ de set se seu q̃ algũs los entolguẽ
de tot/e altres ne cozregim/e altres
nos en lexã. Finats los dits Affers
nos entrã en la ciutat poderosamẽt
ab la gent q̃ encara teniem a sou. E
fom en la Seu faent reuerẽcia a nr̃e
senyoz deu/e gracies com hauiẽ per
justicia ladita ciutat cobzada/e pzey
cam al poble: diẽt los moltes coses
sobzel fet del crim q̃ comes hauiẽ cõ
tra nos. E nos axicõ a rey misericoz
dios seguint les carreras de nostres
predecessozs los hauiẽ perdonat: y
ells ab grã humilitat acceptarẽ de
nos la gracia/quels hauiẽ feta: y da
quell dia auant romas la ciutat en
amoz: y en gracia nostra.

Capitol. ix. deles sentencies donades per lo rey en Pere per ra ho del crim dela vnio ara abolida: e com se casa ab la filla del rey en Pe re de Sicilia: y dels missatgers per el ktremesos al rey ò Castella. Y del fill q̃ pari dita reyna en lo castell de Perpinya: y ò la liga fet per dit rey en Pere ab los Venecians contra Genouesos.

Segons q̃ dessus es expssat
nos exceptã ò la dita remis
sio certes persones nomena
des: ò les quals teniẽ pzeses
xx. E ans ò la festa ò Nadal. v. dies:
donãlos sentẽcia en lonze real en la
casa baixa pzes lo pozral majoz: e do
nã la sentẽcia en aytal manera q̃ qua
tre de aq̃lls quierẽ generosos fozẽ es
capsats. ço es en Joã roys de core
lla: y en Pon ç ò Soler: y en Ramõ
estozna: y en Jaume ò romani: e lo
Adalill q̃ fopzes en la tozra ò puçol.
Dels altres hi hauia tres Juristes/
e tots los altres eren gent de poble.
Mercaders y menestrals: entre los
q̃ls hi hac vn barber qui hauia nom
Gonçalbo: lo qual segons que da
munt hauem recitat lo Jozn ques
mogue lo Aualot en la dita Ciutat:

Universidad de Deusto Biblioteca

aquell vespre lo dit gōçalbo ab.cccc homēs desos secaces vench ballar ab trompes: e ab Taballs al nostre real. E volguessen: o no haguem a ballar ab ells nos e la Reyna. E lo dit Gonçaluo mes se en mig de nos y dela reyna: e dix aquesta Canço. Mal aja qui sen yra encara: ni encara. E nos diguem li com haguē do nada la sentencia. Vos nos digues laltre jorn com vingues ballar al nostre real tal canço. ço es/mal aja qui sen yra encara ni encara. A la qual canço lauors nous volguem respondre. Mas ara responem vos. E qui nous rossegara: fusara e susara. E hac ni alguns qui aximateix forē rossegats/e pejats: e altres sol amēt penjats. Dels quals ni hac alguns/ axicom homer exien: als quals fon donat a beure de metall dela campana dela vnio q̄ hauien feta. La qual estaua enla sala delacasa del Cōsell dela Ciutat/qui es prop la Seu. Y com aquesta Cāpana los Conseruadors dela vnio: e tots los altres qui eren Diputats als actes de aquella se ajustauen de continent. Per que fo justa cosa q̄ aquells quell hauien feta fer beguessen dela liquor de aquella com fou fusa. Y eren molts e diuersos los crims per ells comesos entre los quals ni hauia buq̄ hauien fet vn officiō Justicier: lo qual per manamēt dels Conseruadors daua morts a alguns dela Ciutat: en tal manera q̄ en la primera part dla nit anaua a casa daquell qui deuia morir. E tocāt ala porta manaua li que decontinent anas ala sala hon eren los Conseruadors: e aquell hom tot spaordit exi ō son Alberch: y seguia aquell mal official: e axicom lo ōguera menar ala Sala: hon deya q̄ eren los altres Conseruadors: ell lo menaua al Riu: e aqui ell lo affogaua. Y en la dita Sala tenie en vna pertra. xv. o. xx. sachs: e al mati com les gents hi venien trobauen menys. iij. o quatre sachs: y deyen ordens sychan fetes esta Nit. Y per totes aquestes coses: y per altres se donauen les Sentencies dessus dites. Apres la Festa de Nadal fo apres a Corbera en Joan Sala saui en Dret qui fo grā Capita dela Unio: y en alguns lochs algūs altres: y en Bernat Redo drap er: qui axi mateix fo grā Executor dela dita vnio fo nos dits: que era aci en la Ciutat: e nos manā en Ramō de Vila noua q̄ ell diligentment lo cercas. Y feu ho: e trobal: y menal nos e com fon acabada llur enquesta donā a tots sentencies de mort: e forē rocegats: y penjats enla dita ciutat: saluāt lo dit en Bernat Redo: quins supplica de dues coses apres que la dita Sentēcia fon per nos donada. ço es que li perdonassem lo mal q̄ fet nos hauia/ e laltre q̄ fos escapsat: e no penjat e axi li fo per nos atorgat: e axis feu. Fetes les dites justicies alguns de nostre consell nos supplicaren: que pus de tantes persones hauiem fet Justicia corporal q̄ dalli auāt nons curassem de dar Mort a alguper lo dit fet. Car per via de Remissio podiem punir los altres qui erē culpables. E axi ho faem/exceptat q̄ a alguns absents donā sentencia en llur absencia confiscāt a nos los bens de aquells. Y per la dita forma fon finida: e condemnadala dita vnio: axicom aquella q̄ fo injusta/ e reprouada: y per obra de nostre senyor deu/ que no consent q̄ls mals passen fens punicio: per aq̄lla authoritat diēt. Nullum malū impunitū. Nullumq̄ bonum irremuneratum. Y per tal/ com nos hauiem hauda: e hauem esperāça en deu: qui ha retut guardo a aq̄lls segons lurs merits: e segons la paraula del psalmista: diēt. Mihi

vindictā: et ego retribuā illis in tempore: vt labatur pes eorum ꝛc. ¶ Siguent lo temps en aquest Any lo cōcorrent: del qual fo mil trecēts quarāta nou/per tal com erem sens muller tremetē nostres Missatgers ala ylla de Sicilia per fer matrimoni ab la filla del Rey en Pere de Sicilia. Los quals missatgers forē mossen Lop de Burrea Cābrer nostre/ e mossenyer Mattheu Mercer. E com hagueren acabat lo tractamēt del dit matrimoni venguer en a nos qui erem en Valencia/e menarē nos la filla del rey en Pere: qui ja era difunct: e hauia nom Elionor. La qual prenguē per muller en la dita ciutat solemnement: e axicom se conuenia a nostra dignitat Real. Y en aquest Any mateix trametem per Missatger mossenyer Bernat de Cabrera al rey de Castella appellat Alfonso: per ço com estauem ab alguna suspita dell/per rabo dela Reyna dona Elionor madastre nostra els infants don Ferrādo/e dō Joā Frares nostres: qui tots eren en Castella: e no eren clars ab nos/per lo fet dela vnio/en quens hauien prou deseruit. Mas lo dit rey Alfonso era Saui senyor recordātse deles bones obres les quals en seruey ō deu/y per amor dell hauiem fetes en lo fet dela guerra q̄ hauia contra los moros. De la qual li feu Deu gracia/ com per la ajuda nostra mijançant la gracia de deu/e son esforç conquista/e a sos regnes applica la ciutat Dalgezira ōl fadre ab sobirā treball/quen hac/recordāt encara lo bon deute q̄ era tostemps estat entre les cases de Arago/y de Castella/ reebe lo dit nostre Missatger molt graciosament/e fina ab ell ō bona amistat/axicom antigament era acostumat: faents seyalença la hu al altre contra tots Reys/ exceptada per ell la Casa de Frāça/ y per part nostra fo exceptada la Casa de Angleterra/y estāt ab ell lo dit mossen Bernat ō Cabrera volch lo dit rey de Castella saber dell quina punicio hauiem nos feta dela ciutat de valēcia/e dix loy axicom fon fet. Y el respos/ hizo como a buen rey: mas no lo hizieramos nos assi/ per auāt com tots los Affers dessus dits foren finats acordāde anar en Catalunya. E partim de Valencia en lo mes de Abril del Any Mil.cccl. E fom en Barcelona/hon estiguem algun temps. E apres anā a Perpinya/e la Reyna nostra muller estāt ab nos en lo Castell de Perpinya/ hac fill mascle/lo qual nasch lo dia de sanct Joā/en que comença el any dela natiuitat de nostre senyor. Mil trecents cinquāta e vn. E per ço lo dit Infant hac nom Joā. Estāt nos en lo dit loch de Perpinya vengueren ab nos Missatgers del Duch/e comū de Valencia. Los quals desijauen molt hauer Confederacio ab nos cōtra Genouesos/ab los quals guerrejauē. E com lo Duch/e comū de Genoua sentiaço trameteren a nos llurs Missatgers per vigor dela qual missatgeria/ requerim nos de Confirmacio de Pau/y que per res no faessem colligança ab los Venecians. Sobre aço haguem nostre Acord ab los de nostre Consell. ço es mossenyer Pere de Fonollet Vez comte de Illa/ mossenyer Assamar de Mosset/mossēyer Bernat de Cabrera/mossenyer Garcia de Loriç/ mossenyer Thomas de marça/mossenyer Ferrer ō Manresa/misser bernat de Dolzinelles: misser Rodrigo diez/mossen Matheu Mercer/y en Jaume Dez far/e altres del dit nostre Consell. E los vns tenien ab los Genouesos/ esguardant que ja erem ab ells en fermapau/y que per ells nos era proferta gran ajuda/e

Universidad de Deusto
Biblioteca

auantatges. Los altres qui tenien la part del Venecia: deyen que per ço com lo Venecia nos feya grãs auãtatges ò moneda: y que ab ajuda dells nos podiem reintegrar deles males obres e grãs dãnatges quels Genoueſos nos hauien fetes: e faen tots dies. Car eſtãt ab pau ab nos: tremeteren. xvj. galeres a Gacer: e ab Barons doria qui allo hauiẽ tra dat: tenguerẽ aſſetiada la ciutat de Gacer ben. viij. meſos: e foza perdu da ſino quen Kiãbau ò Corbera go uernador dela ylla ò Gardenya: me na ab ſi de Catalunya molta gent de cauall: y de peu. E com fo en Gardenya ab daltra gent quil ſegui: e ab ajuda del Jutge de Arborea: y den Joã Darborea ſon frare: qui perſonalment hi anaren leuaren lo ſetge. Y recitades e concordades totes aqueſtes coſes en noſtre conſell. Lo qual ab major partida ſe eſforças: lo dit moſſenyer Bernat de Cabrera: fo acordat que faeſſen guerra cõtra los genoueſos: qui molt nos hauien offeſos: y trencadapau ſens de ſeriment algu que dat no hauien. Y per ço faem la cõfederacio ab los Miſſatgers de Genoua: quitantoſt ſen tornarẽ quaix menaſſant: e diẽt que ells confiauen dellur fet en deu y en la llur bona eſpaſa.

¶ Aſſi feneixen tots los fets deles Unions reſurgides malamẽt per los Aragoneſos y Valencians: contra lo rey en Pere: les quals ab la ajuda e gracia de noſtre Senyor deu per lo dit rey en Pere foren ab força dar mes expellides e abolides.

¶ Comẽça lo. v. libre: lo qual es pretitulat ò la guerra dels Genoueſos: hon es contẽgut: com lo dit rey en Pere feu confederacio ab los venecians contra Genoueſos: y dels fets qui ſen ſeguiren. E com apres lo dit rey ſen paſſa en Gardenya per caſtigar lo Jutge Darborea: e recobrar lo loch del Alguer: quis era rebellat. E conte aqueſt quint Libre cinc Capitols.

¶ Capitol primer qui trata de la ferma: e forma dela confederacio e auinẽça feta per lo rey en Pere ab los Venecians contra los Genoueſos: y deles armades: e Batalles entre ells Subſeguides: y dels Capitans de aquells.

Com los dits Miſſatgers de genoua ſen forẽ anats nos fermã la dita confederacio ab los miſſatgers de Venecia reebents aquella en nom: e veu del duch e comu de Venecia. E faem caualcar vn dels dits miſſatgers. E la dita cõuinença fon feta y fermada en aytal manera quel dit Comu de Venecia donas e pagas a nos certa quantitat de moneda per caſcuna ò les galeres noſtres per pagar lo ſou dela Xurma: y dela panatica: e altres auentatges. Axi empero que la Armada noſtra primerament faedora degues anar a les partides de Romania: y meſclar ſe ab les Armades del comu de Venecia y ſer la guerra cõtra Genoueſos axi com acordarien los Capitans del ſenyor rey y ò l dit comu. Y fo elet per nos en capita dela noſtra armada en Pdonç de Sancta pau. E foren liurades armades e be apparellades vint y quatre Galeres: ques erã armades en breu temps en noſtres mars. De les quals galeres no ſen mena dit Capita ſino. xxj. Car les tres Galeres que ſerã armades en Valencia no forẽ apparellades lladõchs com lo dit Capita partiper quenos meſclaren ab lo dit Poſtol noſtre. Ans partent de Valencia: les mena en

Bernat de Ripoll caualler: e Viſalmirall de Valẽcia/ axicom li era manat a Conteſtinoble: hon trobaren los hoſtols noſtres/ ò ls Venecias. E ab lo dit Capita anaren ſen a Bonanat dez Coll Viſalmirall noſtre: y en Guillerm Mozey/ y en Franceſch de Fineſtres: qui fozen dats per Conſellers al dit Capita noſtre y erã Ciutadãs de Barcelona: e los pus deſtres que nos hauiem en tota noſtra ſenyoria en lo fet dela Mar. E axi mateix hi ana en Rodrigo ſãct marti caualler Viſalmirall de Mallorques. E totes les. xxj. Galeres anaren per ordinacio del dit capita noſtre a menorca. E forẽ totes juſtades al port de Maho. E los Affers quis ſeguirẽ axi del paſſatge del dit Capita: e com ſe meſclaren ab lo hoſtol de Venecia cõ dela Batalla que hagueren ab lo hoſtol dels genoueſos en les mars de Conteſtinoble: com encara dela torna que lo dit noſtre hoſtol feu a les parts de Catalunya apres mort del dit Capita noſtre foren es ſegueren en la manera ques ſegueix: ſegons relacio quẽ haguem daquells qui fozen en los affers: qui eren homens de creença: y de gran Authoritat en lo fet dela mar. Es a faber quel dit Capita noſtre ab les dites. xxj Galeres partí de Maho: y feu la via de Caller hon eſtech tres dies: e aço era en lo mes de Setembre: e apres partent ò Caller feu la via de Sicilia: e arribaren en en la platia de Millas faent la via de Meſſina encõtraren ſe ab micer Pdã grat Capita ò. xx. galeres del comu de Venecia. E tots enſemps forẽ en Meſſina: hon eſtiguerenvn Jorn: e partirẽ ſe de Meſſina tots enſemps faeren la via del cap deles Lenques/ e fozen quarãta vna Galeres. Car la vna Galera que menaua en Bernat deſcoll Viſalmirall de Catalunya era anada en Cathania per Affers del dit hoſtol. E partent les dites galeres ò l dit cap deles Lẽques pres grã Fortuna en tant qne totes les dites galeres ſe deſempararenq̃ vna no ſen tẽch ab laltre. E empero totes faeren la via dela Romania baixa: e trobarẽ ſe la major partida al port del Eurroqui es dela ſenyoria del comu de Venecia: e aqui los Capitãs faeren regonexer los llurs hoſtols/ e faeren adobar y reparar algunes galeres quiu hauien gran meſter per la fortuna que hauien ſoſtenguda. E trobaren totes les galeres que no ſen perdenenguna: ſino vna dels Catalans: que era de Valencia dela qual era Comit en Brunet nebot den rull. La qual galera james nos troba. Y fet aço partiren totes les dites Galeres/ e nauegaren ſins al port de Negra pont: hon eſtiguerendos dies. E apres partiren de aqui: e faeren la via de Cõteſtinoble: en la qual via encontrarẽ micer Nicola Piſa Capita general del comu de Venecia ab. xiiij. Galeres. E axi mateix vench en Bernat de Ripoll ab quatre Galeres: e totes les dites galeres vengueren en vna ylla deſpobladaque es a. x. milles de Conteſtinoble ab fortuna que hagueren: y en aquella ylla eſtiguerenvn jorn: e vna nit eſperant que fes bon tẽps y que poguеſſen anar al port de Conteſtinoble: hõ hauia. ix. galeres quel Empador hac fetes armar ò grechs en ajuda de Venecia: e foren totes les dites galeres: qui eren en la dita ylla. lix. galeres: e acordaren los capitans de calar ſe al port de Conteſtinoble per meſclar ſe ab dites. ix. galeres del Emperador per tal q̃ tots enſemps acordaſſen ſobrel fet dela Batalla que deuiẽ hauer ab los Genoueſos. Car los Genoueſos hauiẽ llur hoſtol deuant lo loch de Pera.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lo qual hostol era en nombre de se
ranta e cinch galeres. Deles quales
era Capita micer Peyrin de Grimaut genoues. Caricom les dites cinquãta nou galeres ixent dela dita ylla sen venien a Cõtestinoble ab llur estãdart leuat/ e aparellats de combatre per tal com lestol dels Genuesos los era dauãt les dites. ix. galeres: ixqueren del emperador ol port de Contestinoble: y mesclaren se ab les dites. lix. Galeres: e foren totes en nombre. lxviij. galeres. ço es. xxv. de Cathalans: e. xxxiij. de Venecians: e nou de Grechs. E lo hostol dels Genuesos/ que segons dit es era en nombre de. lxv. Galeres: veent que los dos Hostols nostres se mesclauen ixqueren ò Pera ab llur estandart leuat: e ab tota la gent guarnida/ e aparellada per combatre per tal que vedassẽ quels hostols nostres nos calassen a Contestinoble: hon podien reparar: y refrescar e furnir llurs Hostols quin hauien mester: e faeren la Via dels hostols: e los dits hostols nostres estants ab llurs estandarts leuats: e tots apparellats per combatre giraren sobre lo hostol dels genuesos. E los dits genuesos giraren e faeren la dita via de pera surgirẽ tots escãpats en diuersos partides. ço es qui. iiij. qui. v. qui. vij. qui. ix. qui. x. galeres en espay dun a milla/ car fortuna era. E los estols nostres seguiren los/ y ferirẽ en ells tots per flotes escãpats e partits. Y comença la batalla vers hora de completa/ e dura fins hora dels primers polls. Y era entrãt del mes de Febrer: y per mal recapte de alguns: e per ço com la batalla se feu desregladament: y en temps desordenat per la gran fortũa ò mar que fehia. Per la qual fortuna les galeres ne vengueren per major partida en Terra: y sen perderen moltes. Mas per la fauore ajuda deles gents de Contestinoble: y del emperador recobraren ne algunes. ço es. xj. Les q̃ls lo dit en Hernat dez coll la donchs Visal mirall: y en guillerm mozey: y en Frãcesch de Finestres/ qui segons que dites: eren dats per Consellers al dit Capita del hostol real sauiament/ y endraçada sen torna en Catalunya ab deu Galeres deles dites. xj. Car la vna sen perde partida ab en Ramò de sanct Vicent/ qui sen portaua la ossa del dit nobleen Ponç de sancta Pau Capita. La qual galera se perde a port de Jonces per. x. Galeres de Genuesos/ qui nouellamẽt eren armades/ y entrauen en Romania. Es cert e a nos son feta relacio per algunes persones dignes de fe/ que foren presents ala dita Batalla/ e al regonexement ò les persones quiy moriren/ grã fo la gent q̃ y mori dels genuesos/ e ha hi molta gent morta de Cap/ y de Rem molt en major quantitat q̃ de aquells ò l hostol nostre/ y dels Venecians. En tant que estimauen que a hum home de Cap quey hagues mort dels nostres: ni hauia morts set o vuyt dels generosos: e ha hu que ni hagues morts de rem dels nostres/ y dels Venecians ni hauia morts cinch o sis dels Genuesos. Emperoes cert quel dit noble en Ponç de sancta Pau per los grans colps que hauia presos en sa persona mentres fen la batalla que a pocs dies apres seguents passa de sta vida/ en lo dit loch de Contestinoble/ hon fo honorablemẽt soterrat. E apres q̃ la dita Confederacio fos feta per nos ab los dits Venecians nos per justes rahons trametem de seximents al duch e Comu ò Genoua per tal com lo dit Duch/ e Comu estants ab nos en pau aquella en diuersos maneres nos hauien trenca

da: y fet contra aquella/ robants nostres sotsmesos: y faent nos guerra en Sardenya: ab los Barõs Doria vassalls nostres: segons ja dessus es pus largament declarat: per la qual rahò Papa Clemẽt. vj. de bona memoria/ nos escriui molt affectuosament que nos deguessem fer pau ab lo Comu damunt dit de Genoua. E aps molts y diuersos tractamẽts a nos moguts: axi per part ò l dit pare sanct: com encara per lo Emperador de Alamãya: qui a nos especialmissatger hauia tremes per aquesta rahò. Com encara per lo Rey de França: y altres grans persones ò l mon: nos volẽts nos posar en rahò respõguem los que nos erem apparellats ò fer pau ab lo Comu damũt dit/ si ells nos restituhiẽ de fet la Illa de Corcega: y que la metessen en poder del Pare sanct. Lo qual oydes les rahons de cascuna part: delliuras a aquella que mellor dret hi hagues. Apres que donassen certa seguretat en poder del dit pare sãct que lo dit Comu no daria socors ne ajuda palesament ho manifesta als rebelles nostres/ en la Illa de Sardenya. E apres que satisfessen los damnatges que hauiẽ dats a nostres sotsmesos: durant la pau damunt dita: a coneguda de certes persones/ per cascuna part elegidors. E sobre aquestes coses/ a prechs del dit Papa Clement/ nos tremetem nostres missatgers en Cort de Roma/ a la q̃l lo dit Comu ne hauia ja tramesos p la dita rahò. Y finalment los missatgers del dit Comu no volgueren cõsentir a les coses damunt dites per nos demanades: ans aq̃lles ab grã superbia denegaren.

¶ Capitol segõ com lo Rey en Pere conuoca tot son consell/ hey applica prohomens de ciutats/ villes/ y lochs: y mana parlament per la guerra contra Genuesos/ de qué surti gran hostol y armada: dela q̃l fon Capita lo noble mossen Bernat de Cabrera: y arriba dauant lo loch del Alguer/ y de alli veẽt lo hostol y armada dels Genuesos/ feri cõtra aquell: y romas victorios.

Apres nos volents continuar la guerra damunt dita/ y defendre aquella axi com a justa. Diumenge aq̃tre de Noembre/ en lan y dela Natiuitat de nostre senyor Deu. M. ccc lij. faem conuocar y applegar tot nostre Consell/ y Prohomens alguns de Barçelona: y de Mallorques: y de Valencia/ y de altres lochs nostres/ en lo Castell de Panisola/ y aq̃ delliberam que en lo estiu seguẽt nos armassem en nostra senyoria contra los dits Genuesos cinquanta galeres. Y apres de aço entram en la ciutat de Valencia: y demanam ajuda per la dita guerra a la ciutat/ y a tot lo regne. Los quals nos faeren bona y couinent ajuda. ¶ Apres de aço manã parlament a totes les ciutats/ viles/ y lochs Reals de Catalunya: que a cert dia haguessen tramesos llurs pcurados/ y syndichs a Vila frãca de Panades: com nos al dia assignat deguessem esser en la dita vila: per affers ò la dita guerra Axi que nos diuendres a. xv. de Febrer: en lany dela Natiuitat de nostre senyor Deu. M. cccliij. partim ò la ciutat de Valẽcia per anar al parlament damũt dit. Y fom al dit parlament en la dita vila/ a. viij. dies de Març/ del dit any. ¶ Y apres alguns dies/ en lo dit mes de Març/ nos faẽ aplegar tots los pcurados/ y Syndichs deles ciutats/ viles/ y lochs Reals de Catalunya/ en lo Capitol dels frares menors dela dita vila. Y aqui faẽ nostra proposicio dela rahò

Universidad de Deusto
Biblioteca

perque erem aqui venguts/pregant
los que ells en aço nos volguessē fer
tal ajuda: que nos poguessem mante
nir aquesta guerra: y venir a nostre
proposit de aquella. Los q̃ls ab grã
affeccio de seruir nos se retenguerē
acort. Y al terç dia ells nos reteren
resposta: que ells y llurs persones:
y tots llurs bens/volię metre en ser
uey nostre per aquest fet: y offeriren
nos les imposicions de Catalunya/
tres anys fort grans: ab aytal condi
cio: que deguessem fer Capita dela
dita ramada: lo noble don Bernat
de Cabrera/qui aquiera presēt. La
qual cosa nos los atorgam. Y pregã
aqui mateix lo dit noble en Bernat
de Cabrera: que ell nos volgues aço
atorgar. Lo qual apres moltes escu
ses que lo dit noble allega: nos atorg
ga que ell seria Capita dela dita ar
mada: y quey yria personalment. E
apres pochs dies entram nos en en
la ciutat de Barcelona: y posam en
estament la armada que se deuia fer
en Catalunya: y aqui donā al dit no
ble en Bernat ò Cabrera per los tre
balls que hauia soffert: per nos: per
los affers òla dita guerra: y entenia
a sostenir lo Vezcomte de Bal asi: y
als seus en per tostemps. ¶ Apres par
tim de Barcelona/y anam nos en en
Valencia: per fer espatxar la arma
da quis fabia ēlo dit regne. Y apres
trametem lo noble en Bilabert de
Centelles/Gouernador de Mallorc
ques/a la ciutat ò Mallorques: per
demanar ajuda al regne de Mallorc
ques per la dita guerra. Lo qual re
gne nos feu grã ajuda per la dita ra
ho. ¶ Conseguentment com nos ha
guessem ordenat q̃ tot lo nostre hos
tol se ajustas en lo port de Mahó. Lo
qual es en la Illa de Menorca: y lo
dit noble en Bernat de Cabrera ha
gues posat en estamēt queles arma
des quis fabien en Catalunya: y en
Mallorques/sen anassen dretament
al dit port de Mahó/ com ell sen en
tenes anar ab la armada quis fabia
en Valencia al dit port de Mahó: di
uendres a. v. dies de Juliol/en lany
dela Natiuitat de nostre senyor deu.
M. cccliij. nos faem aplegar en la cā
bra blanca del Real nostre de Valen
cia/tots los Barons/ Cauallers/ y
Ciutadans: y altres persones/ axi ò
nostre Consell com altres qui fossen
presents en nostra Cort: y encara lo
dit noble Capita nostre: y tots aq̃lls
qui ab ell deuien anar en lo dit viat
ge. E aqui prey cam los: els amonest
tam/els pregam justament que ells
ab bō cor y ferm/volguessen nos ser
uir en aquest fet: y que fossen obedi
ents al dit Capita: y faessen en tal
manera llurs affers: que Deu ne fos
pagat: y nos ben seruits: axi cō nos
confiauem dells. Y apres moltes ò
altres paraules bones quels diguē
inuocat lo nom del sanct esperit: be
nehim los: els senyam/els comanam
a ò: y a la sua beneyta mare: nostra
dona sacta Maria: y al benuyrat Ba
rosanct Jordi. Lo qual tostemps so
y es aduocat deles batalles dela no
stra casa de Arago. ¶ Y aqui mateix
faem Cauallers lo noble Helfo de Y
xida: y en Francesch de Vilaraſa/ q̃
entre els altres anauen en lo dit viat
ge. Lo dilluns seguent lo dit Capi
ta parti dela platja de Valencia/ ab
la armada que se era feta: y appar
llada en Valencia: faent la via òl dit
port de Mahó. Y com fos junt en lo
dit port de Mahó: y hagues aple
gat/ y regon egut tot lo nostre hostol
lo qual era de. xxxxv. galeres: entre
galeres y vxers: y quatre lenys ar
mats: y cinch naus armades/ tres
Castellanes: y dues Catalanes. En
lo qual hauia certs homens a cauall
entre caualls armats y dela geneta
y molts ballesters soberchs: y molts

y diuersos apparellaments de com
batre. Lo dit Capita hac ardit de
misser Nicola Pisa/Capita òl Duch
de Venecia/que ell era ab. xx. gale
res be armades en lo castell de Ca
ller. Hac encara cert ardit/q̃ en Ri
ambau de Corbera/Gouernador de
Sardenya/hauia pres Castell Ge
noues. Lo qual/Genoueſos tenien
en la Illa de Sardenya: significant
li que vingues tost/que Valguer sof
seria gran destret de viādes. ¶ Dig
menge a vespre: a. xviij. de Agost òl
dit any: lo dit noble Capita nostre
ab lo dit hostol nr̃e parti òl dit loch
de Mahó: y comença a valejar y na
uegar: faent la via dela Illa de Sar
denya: axi quel digmenge seguent a
hora ò tercia: a. xxv. dies òl dit mes
de Agost: lo dit hostol nostre arriba
dauant lo dit loch del Alguer salua
ment y segura: y ab fort bon temps.
E aqui lo dit Capita nostre feu sur
gir tot lo nostre hostol: esperāt aqui
lo dit misser Nicolo: ab les dites. xx.
galeres del Duch de Venecia: al q̃l
ell hauia tremes a dir q̃ faes la via
del dit loch del Alguer. Y aquell dia
mateix/lo dit Capita nostre feu gi
tar y posar en terra tots los caualls
armats. y dela geneta: apres lo dit
loch del Alguer. E lo dilluns seguēt
lo dit Capita nostre ab tota la caua
lleria: y ab los ballesters soberchs
que menaua: posa setge prop lo dit
loch del Alguer/per vn tret de ba
llesta/axi q̃ tench assetiat lo dit loch
per mar y per terra. Y aq̃ll jorn ma
teix hora de prim son: lo dit Capita
nostre hac cert ardit deles espies y
escoltes que hauia posades en terra
quel hostol dels Genoueſos era Alal
mayre/que es prop del Alguer/per
xl. milles. Axi quel dit Capita nos
tre significa lo dit ardit/al dit en Ri
ambau de Corbera/Gouernador de
Sardenya: lo qual era prop del dit
loch del Alguer/ per vna leuga: ab
les hosts de Sacer/manant li ò part
nostra que encontinent degues ve
nir al dit noble: axi quel dit Gouer
nador lendema per lo mati que fon
dimarts a. xxvij. dies del dit mes de
Agost/ab totes les hosts de Sacer/
fo ab lo dit noble: al qual aquell no
ble leixa tots los caualls armats: y ò
la geneta/manant li que tengues lo
setge per terra al dit loch òl Alguer
E ordenant lo dit setge lo dit Capi
ta nostre yuersosament ab tota la
gent del hostol que era en terra/re
cullis en les nostres galeres. Y en
continent que fo recullit/ell hac vis
ta del hostol dels Genoueſos/ qui
fabia la via del dit loch del Alguer.
Lo qual era de. l. galeres: entre gros
ses y sotils: y. v. entre lenys y sage
ties be armades y apparellades. E
lo dit noble inuocat lo nom de Je
suchrist y dela verge Maria mare ò
deu: y del benauyrat y glorios Ba
ro sanct Jordi/ encontinent feu to
car la trompeta/manant a tuyt que
tots se apparellassen y guarnissen
p dar la batalla als Genoueſos ene
michs nostres. Y ell mateix anant
de galera en galera ordena la batal
la/ensemps ab lo dit Capita de Ve
necia /qui aquell dia mateix per lo
mati se junyi ab lo nostre victorios
hostol/ab les dites. xx. galeres ar ma
des: y posa la galera òl dit misser Ni
colo ab son estādart leuat a la part
esquerra dela galera del dit Capita
nostre: qui axi mateix hauia dreçat
y erigit lo nostre victorios estandart
E ordena que vna galera de Catalū
ya estigues a la part dreta del dit ca
pita nostre: y feu fer dues esquerres
de totes les nostres galeres: y en
totes affrenallades: ço es / vna ò Ca
talans/y altra de Venecians: excep
tades. vi. galeres entre bastardes y
sotils/qui estigueren detras ab los

Universidad de Deusto Biblioteca

v. naus armades. La ql batalla axi cuytadament ordenada: lo dit dia ò dimarts a hora de mig dia/los Genoueses vengueren batalla arrencadacentra lo nostre hostol. Y com fòren quaix a vn tret de ballesta prop lo nostre hostol: los Genoueses surgiren per popa totes les llurs galeres: saluant. x. sotils qui estiguerenò tras les altres galeres llurs: y les nostres galeres/per tal com hauien lo vent contrari/vogàt batalla arrẽcada/acostaren se al hostol dels Genoueses. Y començaren los vns cõtra los altres forment combatre. Y com la dita batalla hac durat força per ducs hores: tres deles naus nostres armades quiper vent contrari nos podien acostar ala dita batalla/ hagueren apres vent couinẽt: y ab veles plenes feriren en lo hostol òls Genoueses: y encontinent cõsumaren y desbarataren: y meteren a fòs v. galeres del hostol dels Genoueses: ab la xurma/ y tot llur fornimẽt. Y enaquesta manera la batalla dura tro al vespre/axi quel nostre hostol ab les dites. xx. galeres òls Venecians virilment vence lo Hostol òls Genoueses. Epres ne. xxxiij. galeres del hostol dels Genoueses ab la xurma: y tot llur fornimẽt. Y Lalmirall de Genoua com a vençut/ fugi ab. xvij. galeres sues desbaratades: y mal menades: les quals si no sobreuengues lanit/lo nostre hostol haguera preses y haudes. ¶ Y lendema que fo dimecres/a. xxviij. dies del dit mes de Agost per lo matí: lo dit Capita nostre ab gran alegria leualo cap: y tornassen victoriosamẽt ab tot lo nostre hostol dauant lo dit loch òl Alguer. Y aqui nostre hostol refresca: lo qual lo Capita nostre regonech: y la presa que feta hauia: y troba que enla dita batalla hauia mortes. viij. mil persones poch mes homenys del hostol dels Genoueses: entre los qls eren la major partida dels gentils homens de Genoua: y ò presos. iij. mil. cc. Axi mateix troba que de part del nostre hostol moriré enla dita batalla. v. homẽs de paratge: y força. ccc l. persones ò peu: y nafrades/vltra dos mil persones:ètre los quals fo nafrat lo dit Capita nostre ab passador per la cara/dela qual no hac perill.

Capitol terç com lo loch del Alguer se rete al Capita mossen Bernat de Cabrera. Y com pocha pres lo dit loch y altres lochs molts de la Illa de Sardenya/ab lo jutge de Arborea se rebellaren: y quasi tota la dita Illa.

Dementre lo dit Capita fahia apparellar les galeres nostres: y metre en cunç p dar batalla al dit loch del Alguer/vn gentil hom de Genoua qui era pres en la galera del dit Capita nostre dix. Misser/not cal apparellar batalla: pus que est senyor dela mar/sit serat dela terra. ¶ Axi que dijous a. xxx. dies de Agost/ los homens del dit loch del Alguer: exiren a parlamẽt y tractament ab lo dit Capita nre. Y apres molts tractaments/lo diuẽdres seguẽt: a. xxxj. dies del dit mes de Agost/los homens del dit loch se reteren al dit Capita nostre/en nom nostre/sots ay tal condicio quel dit noble per nom nostre feu remissio general als homens y a la vniuersitat del dit loch: y confirmallurs franqẽses y vsos. E no res menys qls Barons Doria qui erẽ dins lo loch da munt dit/ab llurs mullers/fills/y fẽlles/y bens/mobles/saluament y segura poguessen anar tro en Prouẽça/y Pisa: y en Corcega. Y aquell dia mateix lo dit Capita nostre: ab lo estãdart estes entra en Alguer: y pso lo: y de pstrebe sagramẽts y hòcn atges òls del loch: y comanã lo a Bispert ò castellet ql tẽgues p nos. Y lo mateix dia lo Capita nre setẽcia y feu escapçar ẽla plaça de Alguer/Fabria marros doria gẽoues: q fo pse ẽla batalla: lo ql era sempẽ estat rebelle a nos y a nres officials. Y Bnt ò cabrera hauda la victoria òls gẽoueses: y possessio ò Alguer/trames nos qerẽ en Valẽcia vn porter nre ab letres/significãt nos lo qera estat: y p lo mater nos trames vna qntia de bãderes q hauia pses òls nres enemichs deles galeres: axi ò seyals ò gẽouay òl Almirall seu cõ ò altres: q fore pses ab les. xxxiij. galeres. Diẽt nos lo porter al òlliuramẽt òles bãderes axi. Veus aci lo rhesor q deu nos ha donat. Y rebudes les letres: y legides y rebudes les bãderes/loã nre seyor òla gracqns hauia feta. Y pst partim òl real nre ab los nobles y cauallers y tots los ò casa nra q erẽ ab nos: e ab lo bisbe ò Valẽcia misser Bucò Fonollet cãceller nre: y ab la gẽt dela ciutat q era vẽguda a nos al real nre p saber la nouella q deu nos hauia tramesa. Y apeu anã a la Seu òla dita ciutat p retrẽ gries a deu: y cõ fò ẽla Seu: lo bisbe ab los clergues cãtarẽ la Salue regia: y altres oraons/ y bndicciòs: segòs qs acostũat ò ser ẽla esglesia. Y retudes les gries/y fet lo offici diuinal: tornãnos en al real. ¶ Estãt Bnat ò cabrera ẽ Alguer ab la gra q deu hauia feta a nos y a ell/axi cõ a cõmissari y official nre/ò la victoria òls gẽoueses: y dela acqsicio ò Alguer: qns era estat rebelle: y deu q no vol en aqst mõ dar goig cõplit/segòs apparp los libres òles croniqs dels fets antichs tẽporals: y p los òla sacra theologia/ car goigno pot esser cõplit: sino daqlls q sesguardẽ a la gria pdurable: lucifer mes al cor ò mossẽ Bnt ò fer manamẽt al jutge darborea: òla qlfòch agreujat y p pacificar se ab ell trames li dona Elionor muller sua p tractar pau/ y estãt qix en acort vẽguerẽ missatgers ò Caller q li desuiarẽ lo fet òla cõcordia q ab ella qix hauia feta. Y cõ la jutgessa volgues partir ò Alguer de mati vẽch a la posada ò mossẽ Bnt p pẽdre sò comiat y ses letres cuydãt ql fet estaua cò solia: y mossẽ Bnt li digue q lo q hauia p concordat nos podia seguir: y ella agreuiada partis òll: y los missatgers ò caller la volie acõpãyar: y ella dix q no volia. Y partis molt agreuiada ò Alguer: tornãt al jutge sò marit q era en Oristãy: y mossẽ Bnt ò cabrera pus hac fet lo q volia/dixa a Alguer al noble ẽ Gispert ò castellet cõ a Capita y seyor p nos. E partis ab les galeres òl seu hostol sues: y ab les. xxxiij. galeres q hauia pseo ẽla batalla òls genoueses/ab los homẽs psos q tenia absi: anassẽ al castell de Caller/arribãt bẽ saluamẽt y segura. Y cõ fo al castell de Caller hac ardit q Alguer se era rebellat p força ò tractamẽt òl jutge Darborea: si noqn Gispert ò Castelletne hac setimẽt/mort laguerẽ: mes calas p los murs/y fugi/ y anassẽ en Sacer: y lo jutge ab la gẽt dela sua era se rebella p tra nos: y feu rebellar los lochs dels heretats de Caller: y dels altres heretats dela Illa: y ço Bnt de Cabrera veẽt qls Sarto poblats en torn Caller corriẽ la era fins ales portes òl castell: armas ab los homẽs ò cauall y de peu q poch hauer: q erẽ Gilabert de Ẽtelles. Elfo de prida. Ot de mũtcada/ vez cõpte de vilamur. Frãcesch ò pellos Mathen mercer: y altres cauallers y psones notables: y ab grã res òls homẽs òles galeres: ab llurs armes y apparells: y ab aqlla flota ò gẽt a caualls y apeu ana vers Quart/q es

Universidad de Deusto
Biblioteca

pp del castell: a mija leuga/ho poch mes: y troba y grã justalla ò gẽt ò peu y erãcap p lo jutge misser Esso Italia ab llurs armes apparellats a cõbatre ꝓtra la nr̃a gẽt. E Bũt de Cabrera ab lo nr̃e estãdart: e inuocat lo nõ de deu y de sãct Jordi feri en ells essorçadamẽt tãt q̃ tots fugirẽ/ q̃ ça q̃ lla: y molts sẽ meterẽ ẽ los lochs de Quart: y de Sabella: y forẽ morts be. M. D. psones ẽtre de caual y de peu. Y cõ la batalla fõ finada/ Bũt ò cabrera veẽt lo pill q̃ era ẽ la Illa p la rebellio ò ssus dita: y q̃ Sacer en tres lochs estaua pillos /ordẽa q̃ en Bõanat ozcoll/ Visalmirall nr̃e/ ab. viij. galeres sotils vogis la Illa: y q̃ parlas ab en Riãbau de cozbera: gouernadoz nr̃e: q̃ era ẽ la ciutat de Sacer loq̃l se cõpli de fet/ axi q̃l visalmirall ab. viij. galeres so apozt de Tozres y secretamẽt trames sõ missatger al dit gouernadoz q̃ pst fo ab ell: y tractarẽ: y axi seu/ q̃ certagẽt ixq̃s ò les galeres: y fos mesa dins la ciutat: y fet aço lo visalmirall tornassẽ ab les viij. galeres en Caller: e ajũ y is ab lal treestol nr̃e. Apꝭ mossẽ Bũt veẽt q̃ la Illa estaua en grã ꝓdicio p raho ò larebellio: recobrades les. viij. galeres/ apparellas de tornar sẽ a nos en los regnes nr̃es dela mar/ ab la sua armada: y ab la psa q̃ fet hauia enla batalla ò ls Genoueses: y ẽ la nit ans q̃ partis ò l pozt de Caller: seu ordenar les galeres q̃ erẽ. lxxviij. dauãt la palliçada ò l pozt de Caller: y seu los omplir de grãs lũinar ies / p dar placer y ꝓfozt als nr̃es quiy romanẽ y despler y esmay als nr̃es rebelles Elendema p lo mat iables galeres/ tẽch sõcami: y les galeres de Valẽcia sẽ tornarẽ a Valẽcia: y les de Mallozqs a Mallozqs: y aquelles de Catalunya tornarenen Barcelona.

¶ Cap. iiij. cõ lo Rey en Pere passa a la Illa de Sardẽya a ab grã estol de naus/ galeres y nauilis/ y posat lo setge /p destret de fam se rete: y i pobla de Catalãs y Aragoneses.

Ꝑdresa terra mossẽ Bũt de cabrera en Barcña/ vẽch sẽ a nos q̃ erẽ en Valẽcia: y nos cõ aq̃ll q̃ hauia hauda victoria molt honozable a la nr̃a corõa reyal rebẽ lo: faẽt li aq̃lla honoz q̃ mereria: axi cõ es acostumat ò ser p los grãs seyozs del mõ en sẽblãts coses: y cõ la relacio q̃ ẽs feu axi de les batalles cõ de la rebellio ò l jutge p la q̃l nos moguts dela traycio q̃l jutge nos hauia feta/ p raho dela rebellio: y esguardãts q̃ la Illa estaua en pdicio: haut cõsell ab los Infãts en pe/ y en ramõ bñguer hõcles nr̃es y dõ Pedro senyoz ò Exerica: y lo Vezcõpte ò Cardõa: y molts Barõs cauallers/ ciutats/ viles: y altres de nr̃e ꝓsell acozdã ò passar psonalmẽt ala Illa: veẽts q̃ paltra mãera repa rar nos podia. E fo ẽ lo mes de Setẽbre: lãy. M. cccliij. E pcehim en nr̃e passatge ala Illa ò sta fozma: ço es q̃ fẽ nr̃es ò mãdes a tots nr̃es regnes axi a plats cõ a ciutats y viles: y appellãt la majoz part ida ò tots los richs homẽs y Barõs ò nr̃es regnes q̃ ns seguissẽ psonalmẽt ẽ lo passatge q̃ ẽtenẽ a fer ab nr̃e grã hostol a la Illa de Sardẽya p fer execucio cõtra lo jutge Darborea. Y ò ls q̃y anarẽ son aq̃stos. Primeramẽt ò Aragon los nobles en Lop ò Luna. Felip de Castre: lo Comanadoz ò Mũtalba. Del regne de Valẽcia hi anarẽ dõ Pedro seyoz ò Exerica. Gilabert ò Cẽtelles. Alfõso Roger ò Lozia. Elso ò Prozida. Ramõ ò Riusech. Ramõ ò Boradoz. Ramõ ò Vilarasa De Catalũya hi anarẽ lo Vezcõpte ò Cardõa. Bũt ò Cabrera: lo Vezcõpte ò Castell bo/ fill dẽ Pere ò Fonollet. Ot de Mũtcada. Pere Bal

cerãde Pinos/ Vezcõpte de Illa/ fill den Pere de Fonollet q̃ fo Vezcõpte Dilla. Bũt de Cozbera. Bũt de Cruylles/ nebot del bisbe de gerona: y molts cauallers de nr̃es regnes: entre los q̃ls fo. Pere Boyl: q̃ se torna malalt del setge del Alguer y cõ fo guarit en regne de Valẽcia: torna a nr̃e seruey en Sardẽya: lo q̃l no seu negu dels q̃ sen tornarẽ sino aq̃st: pço lo appellã lo caualler sens pahoz/ y encara fo ab nos lo Capdal ò l Buyg: lo seyozdela Esparra: lo Vezcõpte Dozta q̃ era grã hõ en Bascũ y ap affecto grã q̃ hauia al nr̃e Buey y erẽ Barõs de Bozdalers. Y tãbe ozdenã nr̃es Cõmissaris a rebre les mõedes q̃ns foẽ atozgades en ajuda del nr̃e passatge. Y altres officials p ser adobar les galeres al nr̃e passatge necessaries. Y altres q̃ fẽ facrẽ de nou a ops dela nr̃a psona: y encara trabuchs y altres apparells ò cõbatre: segõs q̃ en altres hostols reals es costũ. Y apꝭ nos p metre coz a les nr̃es gẽts ozdenã y acozdã axi cõ de fet se segui: q̃l pmer de Janer: q̃ cõptaué. M. cccliiij. vẽguẽ psonalmẽt a la esglesia de nr̃a dona dela mar de Barcña: y mũtã en vns cadafals q̃y haniẽ fets en la plaça ò la dita esglesia: vers la part del fossar majoz: en los q̃ls foẽ ab nos molts Barõs y cauallers: y altres officials de casa nr̃a. Y en la plaça estiguerẽ totes les altres gẽts: y nos estiguẽ vestits de nr̃es vestidures reyals. y ab nr̃a corona al cap. Y aq̃ fẽ nr̃e sermo a tot lo poble nr̃e dela ciutat q̃ns estauaò ius enla dita plaça: notificãt los la rebellio y trayci o q̃ hauia feta lo jutge Darborea appellat Mariano Y nos axi cõ abõ pastoz hauẽ acozdat ò passar a la Illa p cobrar y refozmar y fortificar aq̃lla: y tornar la ala nostra seyoria: diẽt hi moltes paraules appropades al set: axi ò la sãcta escriptura cõde altres affers antichs/ q̃ sondignes de recõptar: ò lo q̃l tot lo poble nr̃e hac grã cõsolacio y plaer. Apꝭ algun tẽps q̃ ja lo nr̃e hostol era grã res apparellat: y nos a pochs dies nos ò uiẽ recullir: lo jutge Darborea veẽt q̃ nos psonalmẽt hi ò uiẽ passar poderosamẽt: trames a nos vn seu missatger: offerint se a nos de part del dit Jutge/ en tornar nos tot ço quens hauia tolt: y satisfer nos en gran moneda: per les messions q̃ hauiẽ fetes enlo ptret del dit nr̃e passatge/ hoc encara q̃ metria la sua psona en poder del dit Infãt en Pere/ hõ clenẽ/ si ell no cõplia tot ço q̃ns p metia fer. E nos hauts sobre aço diuersos ꝓsells dubitãts q̃ aço fes mes p tozbar lo passatge nr̃e/ q̃ paltra manera/ majozmẽt cõ nõs offeria coses q̃ns pogues cõplir: mi tẽps hi hauia q̃s pogues fer/ tãt erẽ auãt enlo nr̃e recullir: y de tota la gẽt/ q̃ tot estaua apparellat: haguẽ acozt ò no fer da ço q̃l jutge nos pmetia/ ans li donãre pulsa/ cõñãt en deu q̃ns ajudaria/ ens daria loch de aq̃ll p hauer nr̃a justicia. Apꝭ q̃ haguẽ fet lo sermo/ nos aturãpsonalmẽt enla ciutat ò Barcelõa/ p tal q̃ ls affers dela armada haguessen millor recapte fins al dia q̃ acozdãde recullir nos enlo pozt de Roses/ ò l cõptat de Empozics/ hõ se deuiẽ ajustar les galeres / y nauilis necessaris al nr̃e passatge. Y ans q̃ partissẽ de Barcelõa: ozdenã de aq̃lles psones q̃ deuien romanir enlos regnes nr̃es en esta manera: ço es q̃ lexã pcur nr̃e gñal ẽ tots los regnes nostres daça mar/ Linfãt en Pere hõ clenẽ/ ab tot poder/ axi en lo set dela justicia cõ en fer remissiõs y grẽs: y leixã ab ell misser Bũt ò Vlzinelles theozer nr̃e. Ozdenã certes psones en barcelõa q̃ cõtinuamẽt treballassen y tractassen ò ls affers nr̃es pptocãts los negocis de Sardẽya / hõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos deuiẽ estar tro q̃ nr̃e senyor nos hagues feta gr̃a de cõplir nr̃a execu cio: y lo regne de Sardẽya tornar a nr̃a senyoria: y les psones q̃ leirã en Barcelõa p cõtinuar los affers forẽ mossen Pere de Mũtcada peur nr̃e en Catalũya: y en Vidal de Blanes abat de sãct Feliu de Gerõa/ q̃ aps fõ bisbe de Valẽcia/ misser Guerau de Palou doctor en leys: en Pere sent Climẽt ciutada de Barcelona y en Jãc ozfar saui en dret. Y ẽ Valẽtia p dar recapte als nr̃es affers/ lo bisbe d Valẽcia appellat misser huc de Fonollet/ frare Pere de Thous mr̃e de Mũtesa/ en Garcia d Loriç caualler y Gouernador nr̃e de Valẽcia: misser Arnau Juan doctor en leys: y Bũgr de Codinats mr̃e racional dela nr̃a Cort. Y ordenats aq̃ stos affers desta manera: partim de Barcelõa enlo mes d Maig/ dl any M.cccliiij. y sẽ la via de Gerõa: y aps algũs dies anãal castell d Roses hõ estiguẽ tro a.xx. de Juny aps se guẽt/ q̃ns recullim y passã ab lo nr̃e hostol. E fo lo stol de.cccc. finsen.cc ccr. veirells/ entre naus y galeres: y altres veirells grãs y mũjãcers: se gõs q̃ als dits affers erẽ necessaries. Enlo q̃l hauia tro a.xlv. galeres: en tre vrers grosses: y galeres mũjãce res y sotils. Y cõ los caualls y les vi ãdes/ els forratges: y coses necessa ries forẽ recullits/ nos ab la gr̃a de deu/ sẽ dar vela a la nr̃a galera real/ e tot lo hostol seguins: y faẽ la via dl Alguer. Y cõ fõ ps la Illa d Sardẽ ya/ en vn port q̃ es appellat/ port dl Cõpte: a tres milles pp del Alguer/ nos pnguẽ alli terra ab nr̃es Barõs y cauallers: y altra gẽt: y tra squerẽ los caualls: y les viãdes: y los altres apparells q̃ hauiẽ sets fer p cõbatre y posar setge. Y aço lo dissapte ans d sãct Juã baptista q̃ es a.xxiiij. d Jũy del dit any. Y lo jorn de sãct Juã fẽ lo cami batalla arrẽgada/ vers lo loc del Alguer. E les galeres p la mar ab los altres veirells. E cõ hi fõ/ po sã aq̃ nr̃e setge/ segõs e p la manera q̃ fo acordat p nos y p los de nr̃e cõsell axi p mar cõ p terra. E aps algũ tẽps q̃ hagues axi estat/ vẽch a nos Almi rall de Venecia en ajuda nr̃a: y mes clarẽ se ab lo nr̃e hostol. E aps tres dies q̃ forẽ vẽgũts/ passarẽ dauãt no saltres. xxv. galeres de Genoueses/ p la q̃l cosa les nr̃es galeres anaren hi de cõtinẽt. Y vẽts q̃ dits Genoue ses an auẽ en camisa leixarẽ los: y a narẽ sen. Y posat lo setge/ aps algũs dies fo acordat p nos: y p nr̃e cõsell q̃ fessẽ dar batalla al loch p mar y p terra: la q̃l batalla comẽça a hora d tercia: y dura fins hora baixa: y no sic poch resser: car lo loch era ben murat: y hauia vall y ꝓtra vall: e sor nit de bona gẽt: e specialmẽt d molts ballesters de Genoua: y veẽt q̃ p via de batalla hauer nos podia/ tinguẽ a q̃ nr̃e setge: en lo q̃l estiguẽ del jorn d sãct Juã tro a.xxij. d Deẽbre. Estãts nos en lo setge hagues gr̃a fretura de moltes coses necessaries a la host: q̃ era cayguda en malalties d coses me dicinals/ axicõ sucres: y volateria: e ous/ e sal/ e vi. Mas nostre senyor nos feu assenyalada gr̃a/ q̃ls nr̃es p curadors q̃ hauiẽ leixats en Bar celona nos trameterẽ vna nau appella da la nau de Alexãdria: y era encuy rada: y era patro dlla Juã Lõbarda de Barcelõa: e vẽch carregada de a q̃lles coses q̃ a nos e a la host nr̃a erẽ necessaries. E los pcuradors nr̃es q̃ erẽ en Valẽcia nos trameterẽ altra nau plena deles coses dessus dites: a nos e a la nr̃a host necessaries. Y en Berẽguer de Relat: thesorer dela Reyna muller nr̃a: li trames moltes viãdes e coses medecinals e necessa ries: axi q̃ entre totes les naus ha guẽ tãcõplits acozrimẽts q̃ p auãt

fretures no hagues: car p nr̃es sotsmẽ sos nauegãts fõ seruits mẽtre dura lo setge. Y en aq̃st ẽdemig lo loch fõ d stret d fãt e vẽts q̃ tenir pus nos po diẽ: tractarẽ sobre lo lliuramẽt dl dit loch. E lo tractament fõ ay tal q̃ p co cõ segõs q̃ dessus es recõptat en lo p sent cap. lo dit loch se era ja retut a nos: y p nos a mossẽ Bũt d Cabrera q̃ era Capitanr̃e: y aps se era cõtra nos p dicional mẽt rebellat los prẽ guẽ a merce en aq̃sta forma/ q̃ no vol guẽ ne cõsentim q̃ los pobladors an tichs pus auãt hi romãguessẽ: ans ne fossen forzagitats ab lo Capitan y ab tots los altres q̃ erẽ p ofensio dl dit loch: y q̃l loch romangues a nos: en guisa q̃ fos poblat a voluntat y ordi nacio nr̃a. E quãt la dita gent ne fo exida a nos ab lo nr̃e vistorios estãdart faẽt gr̃ies a deu dla gr̃a quẽs hauia feta d cobrar lo dit loch/ entrã en a q̃ll lo. xxij. dia d Deẽbre: lãy. M.ccc liiij. ab tots los nobles y cauallers/ y altres q̃ erẽ ab nos romasos: car molts sen erẽ ja tornats dls nobles y cauallers p malalties q̃ hauiẽ hau des en lo setge: y molts q̃ quẽ hi hauia d morts: los q̃ls q̃ erẽ morts forẽ mos sẽ Felip d Castre/ Ot d Mũtcada: y en Pere Galcerã d Pinos: y dels cauallers nimozirẽ molts en lo setge E los q̃ sen tornarẽ fort malalts fo rẽ lo Vezcõpte de Cardõs/ Valsõso Roger d Lõria/ lo seyor dla Sparra lo Comanador d Mũtalba: y dõ Lop d Luna. Y sen tornarẽ molts dls ca uallers: car ells sen malaltiren en lo setge: y donã los licẽcia q̃ sen tornas sen. Entre los q̃ls sen torna en Ra mõ de Riusech: po tornassen ab tal cõdicio q̃ decõtinẽt sen tornas a nos ab cert nõbre d galeres. E cõ fõ en Valẽcia/ al. viij. jorn mori. Y tãbe se torna en Pere Boyl/ y ab les gale res q̃de Valẽcia vẽguerẽ a nos: sen torna a nos: y en les galeres ana sem blãtmẽt a nos mossen Rodrigo Diez menor d dies/ q̃ era romas malalt cõ nos anã al dit loch: y entrã victorios E cõ fõ entrats ẽlo dit loch/ estiguẽ aq̃ algũs dies: y donã y partim a po bladors de nr̃a naciorço es Catalãs y Aragoneses totes les possessions coes cases/ y terres: y vinyes dl dit loch: y de son terme. Y os denã nr̃es officials/ y regidors: y donã los cer ta forma de privilegis: p los q̃ls se re gissen en lo temps esdeuenidor.

¶ Cap. v. cõ lo Rey en Pere vẽgue al castell de Caller/ hõ cõuoca y celebra Corts gr̃ials: y fini aq̃lles hõ es feta mẽcio dl tractamẽt y coui nẽça dl senyor Rey ab lo infante Dar borea/ y infant essa sa muller: y Huguet fill llur p mogẽit. Y cõ posada en pau la Illa d Sardẽya sẽ torna ẽ Bũlõa.

Fet aço: y posat ho en esta mẽt: partint dl dit loch lo. xxviij. dies d Deẽbre dl any M.ccclliij. ab nr̃e estol: y ab los nobles y cauallers: y altres q̃ erẽ ab nos: po ana p terra vna par tida dela cõpanyia/ dõ Pedro Exe rica: y ab altra partida dela cõpan yia ana axi mateix p tra mossẽ Pere Jordan Durries nostre Major dõ. E ab altra partida ana mossẽ Ramõ de Vilanoua nr̃e Algutzir: y faeren la via del castell de Caller: nos per mar: y ells p terra. Y entrã en lo dit castell lo sisen dia dl mes de Janer/ y aq̃ reposam: y començam a tractar dls affers dl regne: segõs q̃s segueir çoes: q̃ p letres nr̃es dades en lo dit castell de Caller: al. xxiij. dia del dit mes de Janer/ del any dela Natiuitat de nr̃e senyor. M.cccly. acordã d tenir Corts: y citã y req̃rim los tots plats/ nobles/ y cauallers/ ciutats/ y viles dela dita Illa de Sardẽya/ q̃ p sonalmẽt ho p llurs pcurators ba stãts fossen en lo castell de Caller p

Universidad de Deusto
Biblioteca

celebrar Corts generals: comença
dores lo quinzen dia del mes de Fe
brer aps seguēt. Enles q̃ls Corts se
faerēes ordenarē moltes Cōstituci
ons y declaracios tocants los nego
cis generals de tots los habitāts en
la Illa dssus dita: segōs q̃ p les ordi
nacios y actes de Cort es largamēt
cōtegut en vn libre q̃s seu lladōchs
dela celebracio dles Corts gener als
dessus dites. E licēciam les dites
Corts: axi cō aq̃lles q̃ haguerē cōpli
mēt y fideguda. Y es cert q̃ ladōchs
cō no serē enlo dit setge dl Alguer
lo dit jutge Darborea vēcha tracta
mēt ab nos/mūançāt lo nobledō Pe
dro de Ex erica cunyat seu: sobredi
uersos affers d cōuinēça e ntre nos
y al dit jutge faedora. Delq̃l tracta
mēt se faerē algūs Capitols q̃ forten
fer mats p nos: y p lo dit jutge. Mas
cō fom enlo castell de Caller: tornā
en altre tractamēt ab lo dit jutge: y
faerē st altres Capitols/mūançāt de
nr̃a part mossen frācesch de Pere
llos/y mossen Lop de Gurrea/pcu
rador nr̃es: los q̃ls forē fermats y
jurats p los dits nr̃es pcurators: y
p los pcurators dl dit jutge. Estāts
enlo loch de sanct Luri/los dits no
stres pcurators: y los procurators
del jutge dessus dit: segons que de a
quells Capitols appar p cartes pu
bliques quin forens fetes y fermades
en poder den Bertrā de Pinos/se
cretari nostre. Y es cert que durāts
los dits tractamēts/la jutgessa Dar
borea qui fo filla del Vescōte de Ro
chaberti/y son fill qui era primoge
nit del dit jutge appellat Huguet/vē
gueren a fer reuerēcia a nos/estāts
nos enlo dit Castell d Caller. E atu
rarē hip molts dies/especialmēt lo
dit Huguet q̃ tots dies era ab nos/e
nos seruia. Mas lo dit jutge james a
nos venir no volch. E puix haguem
tēgudes les dites Corts gñals: y fi-
nats los affers q̃ erē entre nos y lo
dit jutge: y hagnē cobrat tot ço q̃ n
er a estat rebellat. Y posada la Illa
en estamēt/tractā del nr̃e partir dla
dita Illa: y tornar nos en enlos nos
tres regnes daça mar. ¶ Axi q̃ sé re
gon eixer tot lo nr̃e hostol: y faē pcu
rador/y moneda/y altres coses a la
nr̃a partida necessaries. Y es cert q̃
los pcurators nr̃es q̃ hauiē leixats
en Barcelona: y enla ciutat de Va
lēcia: sabēt lo fet dela nr̃a tornada d
q̃ls hauiē escrit y donat carrech: y
fort: cōgoxats ensēps ab misser Ber
nat Dolzinelles Tresorer nr̃e: tra
meterē a nos moneders: y ço q̃ mes
ter hauiē: p raho dela dita tornada
nr̃a: y acordā ab tot lo nr̃e cōsell q̃ p
reformacio del cap d Lugudor: par
tint d Caller passassem p lo dit loch
del Alguer: y partim dl dit castell d
Caller enlo. xxvj. dia de Agost/enlo
dit any. M. cccly. y nauegam ab tot
nr̃e hostol fins Alguer/hon aturā al
gūs dies p reformar y fortificar lo.
Y el sisen dia d Setēbre aps seguēt/
partim de Alguer: y pnguē terra d
Barcelona lo vintē dia de Setēbre/
en ques comptaua lo prop dit any.

¶ Aci feneixen tots los fets de
tot lo dit Quint libre/ço es dela con
federacio del comu de Venecia: y d
la guerra de Genoues os: y del hos
tol ab que en Bernat d Cabrera pas
sa en Sardenya: es combate ab les
tol dels Genoues os: y del passatge q̃
lo dit Rey en Pere feu a la Illa de
Sardenya personalment. E comen
ça lo sisen libre enlo qual son contē
guts tots los affers dela guerra que
dit Rey en Pere hague ab dit Rey
d Castella: en y per la forma seguēt
E torna parlar lo senyor Rey.

¶ Comēça lo sisen libre qui cō
te ensi. xij. Capitols: hon es conten

gut y declarat lo fet dela guerra: la
q̃l lo Rey de Castella appellat Pe
re inicament y maliciosa se esforça
de ser contra lo dit Rey en Pere d
Arago/y fot sme sos de aquell. E la
qual guerra dura per nou anys con
tinuus/qui començaren a correr en
lany del a Natiuitat d nostre senyor
deu. M. cccly. E finiren enlany de
la Natiuitat de nostre senyor. M. ccc
lxv. que cessa la dita guerra per grā
punicio que Deu li trames: axi com
aquell qui hauia feta guerra injusta
e contra tota raho: car lo dit Rey
en Pere d Arago romas en pau fer
ma ab lo Rey Ramfos/pare del dit
Rey de Castella: e dix se per alguns
que aquest Rey Pere de Castella:
no fo fill del dit Rey Ramfos: ans fo
cambiat enlo breçol/per dubte del
pare que tenia continuament vna
dona d Castella d nobles gēts: la q̃l e
ra appellada p tot son regne: la rica
dona. Dela q̃l hac molts fills masclets
e lo pmer nat hauia nō Pērich/e fini
da la dita guerra fō Rey de Castella
ab la ajuda de deu: e del dit Rey en
Pere d Arago: segōs p auāt se dira.

¶ Capitol primer qui tracta
cōp la supbia dl Rey de Castella ap
pellat Ferrādo: q̃ no dubta d repen
dre deu dles coses creades: li fō reue
lat p deu q̃ morria dins. xx. dies: e q̃
enla q̃rta gñacio finiria son regne/
cō feu enlo Rey en Pere d Castella
lo q̃l maliciosamēt e supba se mogue
y comēça e feu guerra cōtra lo Rey
en Pere Darago: tremetēt li letres
de d̃sriximēts aci isertes: a les quals
es feta e inserta la resposta. E axi p
seguint la historia parla lo Rey en
Pere de Arago de aquella compo
nedor de mot a mot/en ey tal forma.

Alço fo per ordinacio d deu:
car segōs q̃ hauem oyt recōp
tar a persones dignes de fe.
En Castella hac vn Rey appellat
Ferrando: qui fo Rey vituperos e
mal nodrit/y d̃sestruch: y parla mol
tes vegades rep̃nēt y diēt q̃ li ell fos
cō deu crea lo mō/en fos creegut/d̃u
no haguera creades ne fetes mol
tes coses q̃ feu/y crea: y q̃ hague
ra creades y fetes moltes q̃ no ha
guera fetes. E aço tenia ell en sō en
tenimēt/en parlaua souēt. Perq̃ no
stre senyor deu veēt la sua mala y fo
lla opinio: trames li vna veu enla nit
la qual dix aytals paraules. Per tal
cō tu has rep̃sala sauiesa de deu: da
cia. xx. dies morras: y enla quarta
gñacio finira tō regne. E semblants
paraules tremes deu a dir en aq̃lla
mateixa nit y hora a vn home sanct
del ordre dels frares p̃ycadors: q̃ era
enlo monestir de Burgos. Lo qual
frare p̃ycador les d̃nūcia al germa
dl dit Rey de Castella q̃ ladōchs e
raen Burgos. Y haut acort entre
ells anarē al dit Rey per dir li ço q̃l
dit frare hauia oyt depart de deu:
y en secret diguerē li bo. Lo q̃l Rey
los atorga esser ver/q̃ en aq̃lla matei
xa nit hac semblāt veu de part d deu
Y axi cō deu ho hauia manat e dit/
lo dit Rey fina sos dies. Y enla q̃r
ta gñacio q̃s segui fina lo seu regne
Car lo dit Rey en Pere mētre reg
na no feu si no mal. Car ell primera
mēt feu la guerra injusta cōtra nos.
Y durāt aq̃lla feu ociure la reyna sa
muller/q̃ y era vēguda dles parts d
Frāça/cosina dl Rey de Frāça/filla
dl Duch de Borbo: e cōtracta ab fē
bres a des vnes/a des altres: viuint
ab aq̃lles en peccat. Aps fen donar
mort/ço es: q̃ locis d ses mās ab vna
ratuina dins son hostal mateix/q̃ ell
no sen dubtaua al Infāt dō Juā/co
sin germa seu: e fill dl rey Rāfos: e fra
re nr̃e. Aps dona mort a la reyna eli
onor madrastra sua nr̃a tia: e mare
del dit Infant dō Juā: la q̃l mort li

Universidad de Deusto
Biblioteca

seu dar en tal manera que la seu matar a mozos: car nẽgũ Castella noy volguetocar. ¶ Apres dona mort a dos germans seus/ fills del Key Bãfos: y dela dita Richadona. ¶ Apsdona mort an Joã Alfonso del Burquech: qui hauia dret de successio en lo regne de Castella. E a la fi lo dit Key en Pere mori a mala mort: y ab perdicio de tots sos regnes. Y fo verificada la sentencia de nostre senyor deu: car en la quarta generacio fo perdnda per successio a tots aqlls qui la dita successio pertenyia per linatge Real. E fon trãsportada en lo Key Henrich qui era bort: y no hauia dret de successio en lo dit Regne: y huy sesguarda lo dit Regne al Infant don Henrich net nostre: fill del Key qui huy es en Castella: y dela Infanta dona Elionor: filla nostra de bona recordacio/ que fon muller del dit Key de Castella: appellat Juan fill del dit Key Henrich ¶ E la dita guerra comẽça en aytal manera/ço es: que per voluntat y licencia nostra forẽ armades en la ciutat de Barcelona. ix. galeres/ per officials del Key de França: deles quals fon Capita mossen France sch de Perellos: loqual per temps esdeuenido: saem Vezcomte de Roda. Loqual Capita menales dites galeres en nom: y ari com a Capita del dit Key de França en les parts de Normandia: contra lo Key de Angleterra. Y passant per les mars de Sibilia: lo dit Capita pres y roba alguns Genoueses qui eren ab lo dit Key de Castella: y per prechs quel dit Key de Castella faes al dit Capita sobre la preso de dits Genoueses: y robes: non volch res fer. De que lo dit Key se tench fort per prejudicat: y pensas quel dit Capita q̃ era de casa nostra hofaes ab nostre cõsentiment. Y per gran greuge quen bac/ tremes nos letres per sõ missatger especial: en quens notificaua lo greuge quel dit Capita li hauia fet: y alguns altres greuges. Y conclu bien les dites letres que ell de aqui adelãt no queria esser nostre amigo. Les quals letres fozen a nos presentades en lo Castell de Perpinya: lo tenor ỏles quals es aytal. ¶ Key sazemos vos a saber que viemos vuestra carta que nos ẽbiastes sobre razon ỏ vna nao, que vos querello Ramon de Frexeneta mercadero dela ciudad de Mallorques: que diz que el fo tomado con fierro: y con otras cosas: y con los homens que con el venien/ por Joan Pez de Puaga/ fijo ỏ Pero Jaymes ỏ Puaga de Bermeyo/ del Condado de Vizcaya: y q̃ nos rogauades que fuessemos entregras las dichas cosas quel fuerõ tomadas ho robadas/ ho las quantias en quelas ponian: segund que en la vuestra carta se contenia: con el interesse de despeses. Y sllo assi nofeziessemos: que vos nous podiades escusar ỏ fazer sobre esto por manera quel dicho Ramõ de Frexeneta houiesse entegra de todo esto. Y sobre esto que embiauades a nos a Eenyego de Lorbes vuestro correo jurado. Al qual mandauades que ỏ la presentacion dela vuestra carta tomasse testimonio de escriuano publico: y non pudiẽdo hauer escriuano que lo creyziades por su palabra. Y eten dimos todas las otras cosas q̃ por la dicha vuestra carta se contenien. E Key somos marauillado de vos/ embiar nos dezir tales palabras por vuestra carta: car bien sabides quẽ el tiempo que ỏziades quest o fue tomado: quel Condado de Vizcaya estaua alçado contra nos: y nos faziẽ dende guerra. E assi el danyo de q̃l quiera dende recebissen/ non hauiamos nos en de culpa nenguna E como quier que fasta aqui vos houiessemos por amigos: y recebiessedes ỏl Key nuestro padre que dios perdone/ la obra que sabedes: y assi mismo de nos depues que regnamos aca/ guardando vos vuestra honrra: y vuestra tierra: y todo lo vuestro: y quando vos fuestes en vuestras conquestas: y en todo el tiempo. E si algunos de nuestro senyorio fizierẽ dãyo a vos: y en vuestro/ pesonos ỏllo y escarmẽtamos lo en aquella manera que deuiamos. De la qual recebiemos de vos fasta aqui todo lo contrario en muchas cosas que son estadas assenyaladamente sabiendo vos en como lo que han les ordens de Santiago: y de Calatrauaenlos vostres regnes: es so mandamiento y obediencia delos nuestros maestros que son enel nuestro reyno/ enagenastes lo en otras personas/ y tomastes gelo: y desapoderastes ỏlos dichos maestres/ y de su jurediccion / non lopodiendo vos fazer de drecho. E otro si vuestras galeas andauan por los nuestros puertos faziendo nos guerra assi como nos la farian enemigos tomãdo los nauilios delos nuestros puertos/ que venian carregados de pan/ y dotras mercaderias para Siuilia: y por otros lugares dela frontera/ por la qual fue en periglo toda la frontera: por la grande mengua de pan quey hauia en esse tiempo: y otros muchos malos y dãyos: y robos/ y muertes que recibieron los ỏ la nuestra tierra/ delos dela vuestra. E todo esto recebiemos estando nos en grande menester/ y maguer vos embiamos requerir y afrontar sobre sto cõ Gil Blasques nuestro Alcalde/ nunca en ello feziste ascarmiento/ ante recebiemos nos enlos de la nuestra tierra: dende el cõtrario estando nos enla nuestra cibdad de Calez que eramos y dos alla porver nuestras villas/ y nuestros castillos/ llegarõ nueue galeas/ mercaderos/ vezinos dela cibdad de Seuilla: que hauia muy grande tiempo que venian hize tomaron le/ y robaron las mercaderias/ y otras cosas que fallaron enel dicho puerto. E maguer los embiamos dezir y rogar que lo desfazessen/ no lo quisierõ fazer: y embiarõ nos dezir que lo nõ farien/ quellos non tenian desto de dar cuenta a otri sino a vos: y tomaron y robarõ en otros ỏlos nuestros puertos: que eran delos vuestros naturales lo que pudieron tornar. E lleuaron lo que pudieron dello. E lo que no pudieron lleuar/ y echarõ lo enla mar: viendo lo nos por nuestros ojos. E todo esto recebimos de vos/ y delos vuestros/ teniendo vos por nro amigo. Y en verdad Key/ por aquel qui so guardado y defendido en su regno por el Key nuestro padre qui dios perdone/ como vos fuestes. E otro si recibiẽdo de nos las obras que recebiestes fasta aqui: otro conoscimiento deuiamos hauer de vos que no este. Y como quiera que todas estas sin razones houiessemos recebido de vos/ hauiẽdo vos por amigo fasta aqui/ non vos lo quisiemos acaluniar/ por guardar la amistad y las posturas que eran entre nos y vos. Ca como quier que nos estuuiessemos en algunos menesteres al tiempo que las mas cosas destas se fizieron bien pudieramos tornar a ello/ lo estrãyar en aquella manera que cumplia a nuestra honrra: y a nuestro seruicio. Pero guardamos lo por que nuestra voluntad fue siempre y esde a qualquiera que houiessemos por amigo de le ser amigo clarov verdadero: y agora pues estas cosas y desaguisadas nos fueron fechas de vos / y delas vuestras gentes. E otrosi porq̃ la dicha vuestra

Universidad de Deusto Biblioteca

carta que a nos agora embiastes/ve
nia por tales parablas/que no guar
dastes contra nos lo que deuiades:
non podemos escusar de non sentir
desto/y de otras muchas cosas y de
saguisados/q̃ nos y los de nuestros
reynos hauemos rescebido de vos/
y delas vuestras gentes: y de torna
relo estranyar en aquella manera q̃
deuemos: y nos cabe della fazer por
aguardar nuestra honrra/y nuestro
estado. E otro si otros algũos agra
uios que feziestes contra la Reyna
nuestra tia/y los Infantes nuestros
primos/ que non q̃siemos acolomar
nos fasta aqui. Y de aq̃ adelante nõ
nos hajades por amigo / que nos q̃
remos tornar a este fecho assi como
deuemos: y a nuestra honrra perte-
nesce. Dada enla muy noble ciudad
de Siuilla/a ocho dias de Agosto/se
llado con nuestro sello: dela puri-
dad/era de. M.ccc. cincuẽta y seys
anyos. Yo Joan Friz lafiz escriuir
por mandado ol Rey. ¶ E recebida
la dita letra/nos mostram aquella a
nostre cõsell: enlo qual eren en Pe
re de Fonollet/Vezcõte Dilla/mos-
sen Bernat de Cabrera: mossen Ber
nat de So: mossen Matheu Mercer
mossen Ferrer de Manresa: mossen
Berenguer Dolms: en Pere çacos
ta/ Batlle general de Catalunya: y
altres de nostre consell: y tots los ỏ
nostre consell estiguer en molt dub-
tants en dar consell: car los vns te
niẽ que nos trametessem al dit Rey
de Castella nostres missatgers solẽ
nes: los quals tractassen que a ho-
nor nostra cessas la guerra: y que fos
sem ab la casa de Castella en aquella
bona amistat que solien esser los nos
tres passats. Y los altres debien q̃
les letres quel dit Rey nos hauia
trameses eren de seximẽt: e seria grã
vergonya: y desonor: y minua nos-
tra de ser la dita missatgeria: y quel
dit Rey per ventura no la volria ac
ceptar: car era Rey ple de gran su-
perbia. E finalment Deu volch y li
plaguemetre en nostre entenimẽt
y voler/de recebre los deseriments
del dit Rey. E desembarga lo dit
hom que trames nos hauia: axicom
en sem cases es acostumat: y fem res
posta al dit Rey ol tenor q̃s seguei:
¶ Rey vuestra letra hauemos rece
bida oy domingo a. iiij. dias ãdados
de Setiembre del presente anyo: la
qual nos presento Martin Lopez mis
satgero vuestro. E sobre la razõ que
nos fezistes a saber dun a carta q̃ vos
embiamos a requerir por feyto dun
mercadero nuestro subdito: que se q̃
rellaua delante nos que algunos ol
reyno de Castilla le hauian robadas
mercaderias sayas/segund que enla
carta que nos vos hauemos embia-
da largamente es contenido: dizien
do que si aquesto non queriades ser
rẽder: hauriamos a fer al dicho mer
cadero/lo que de justicia y de razon
eramos tenidos de fer. E seguit que
aquesto y otras cosas enla dicha nu
estra carta son largamente expressa
das vos respondemos: que la dicha
nuestra carta salie de nuestra Cãcel
laria por la forma y manera que se a
costumbraua de requerir en tal ra-
zon por justicia vn Rey a otro. E los
Reyes aquello que sale por justicia
de llur Corte: no hã acostumbrado
de veer/y nos tampoco no sabiemos
nada desta carta: mas somos nos cer
tificados despues que la dicha car-
ta hauemos recebida/quel Rey vu
estro padre y los otros Reyes escri
uien a nos/y nos a ellos: dins la fo-
ma dessus dita. Pero es nos seydo
dicho por Matheo Adrian nuestro
escriuano mayor: tenient los nues-
tros siellos: que despues que fuerõ
feytas las posturas entre nos y vos
fue couenida cierta forma en çara-

goça: entre Francisco de Prohom-
ne que fue y era la hora nuestro es-
criuano mayor: y Matheo Ferran
dez vuestro escriuano de escriuir de
semblantes afferes de nos a vos: y
de vos a nos. Y el dicho Matheo A
drian dize que la dicha carta nõ fue
seguida la dicha forma: porque al di
cho Matheo a la Datis dela dicha
carta no era enla nuestra Corte/por
que le escriuano que fiz la dicha car-
ta/no sabiendo la dicha forma fizo a
quella ẽla forma que es acostumbra
do de escriuir en tal caso a los otros
Reyes. Y fue errada del dicho escri
uano: porque aquesto no deuedes a
mal tener: porque todol dia no cuy
dando tales cosas se fazen. Al aotra
razõ que feytes saber que vos entro
agora nos teniades por amigos: y q̃
hauiamos recebidas del Rey vues-
tro padre muytas de buenas obras
y de vos: segund que largamente se
contiene enla dicha vuestra carta.
Rey a esto vos respondemos que es
verdad que el Rey vuestro padre y
el nos fizo buenas obras: y sabe dios
que a todo el mundo es cierto que le
fizimos en sus afferes grandes ayu-
das y buenas obras. Y aquesto no q̃
remos mas dezir: porque ninguno
no sen deue loar en su feyto de vos
Rey entẽdemos que guardauades
en nuestro feyto assi como amigo: y
nos assi mismo al vuestro. Y si vos lo
guardastes a nos: y nos lo guarda-
mos tan complidamente a vos. Al o
tro Rey que nos feytes saber en ra
zon del maestro de Calatraua: pare
ce nos que esto nos contra razõ/por
que los frayres de Calatraua que sõ
en Alcañiz en la nuestra señoria: di-
zen que segund llur orden es lexerõ
e fizieron maestre don Joan Ferran
dez: y que esto podie ser segund dios
y orden /porque los frayres daquel
orden que son en Castilla eran esco
mulgados. E los maestres que son
alla feytos: no son feytos segund di
os: ni segund ordẽ. Y daquesto se lle
ua pleyto delante el Papa. E no es
razon que vos agreugedes por esto/
por dos razones. La vna quel feyto
del dicho orden es feyto dela yglesia
: y no pertenesce a los legos. La
otra porque esto es dentro nuestro
reyno: y no hauedes que ver vos ni
otro Rey dẽtro los dichos nuestros
reynos: mas si ellos ho algũo dellos
vienen ỏ mandar justicia en nuestra
Corte/sera les feyta segund fer se de
ura de razon y de justicia. Y allo q̃
nos feytes saber del feyto delas ga-
leras que hã feyto daño en vuestros
puertos de mar: y otrosi dezimos q̃
vos hauedes feytas otras malas o
bras que no queredes dezir: respon
demos vos que guardedes si las ha-
uedes a nos vos feytas: que nos nũ
ca vos fezimos malas obras acorda
damente ni con intincion de fer las.
E si vos entendiessedes que los nues
tros subditos las vos houiessen fey
tas sin razon/si vos lo fiziessedes sa-
ber/hauriamos hi dado a aquel es-
carmiento que ser se deuia entre Re
yes que eran amigos y en paz: porq̃
nos en culpa nuestra/ mas ỏ vos que
non las nos fazestes saber por carta/
ho por requisicion assi como ser se
deuia: e nos fiziemos a vos. E si vos
Rey q̃siessedes saber las cosas que
los Genoueses nuestros enemigos
han feytas a nuestras gẽtes en vue
stros puertos/ mayor razon hauria
mos de querellar nos que vos. E so
bre el feyto que nos feytes saber dela
Reyna doña Elionor vuestra tia: y
delos Infãtes vuestros cosinos her
manos/vos respõdemos que no los
entendemos hauer feyta ninguna
cosa contra razon que demandada
nos hayan: antes siempre que han
embiado a nos a demandar alguna

Universidad de Deusto
Biblioteca

cosa/les hauemos feyto lo que deuiamos segundjusticia y razon. E sabiedes bien que quando vos por vuestra carta nos embiastes rogar que quisiessemos prender a nuestra manotodo lo q̃ ha en nuestros reynos: y tierras/non loqueziemos fer/por que si ellos ho vos porellos nos demandades mas de razon/ no somos tenidos de fer lo. A las otras cosas que nos feytes en vuestra carta saber: en que es feyta mencion delas pazes que eran entre nos y vos: sabe dios que esta en medio de nos y ò vos: y vee toda la verdad/que siempre aquellas pazes las quales cõtra nos y vos sonfirmadas conjuramen toy homenatge vos hauemos complidamente tenidas: assi por buena amor como por posturas. E si alguna cosa nos feziestes saber / siempre en aquello compliemos lo que complir hauiamos: y eramos tenidos. Mas somos muyto marauillados q̃ antes que esta carta fuesse a nos p̃sentada/ hauiamos hauidas cartas nueuas del Gouernador de Regne de Valencia/ que gentes vuestras òl Regno de Murcia/con pendon tendido son venidas a correr a los lugares de Cinosa: y de Muntnouer que son dentro el dicho Regno nuestro: y dieron fuego en aquellos. E otrosi hauemos hauido cierto arditre del dicho Gouernador /que los de Requena han corrido y barreiado el lugar de Siete augas/ que es òl dicho Regno de Valencia. E assi mismo hauemos hauido ciertas nueuas del Gouernador Daragon/ q̃ gentes vuestras que vinieron òlas partes de Molina han corrido en algũas aldeas de Darocha / y metido fuego. E todo esto ha seydo feyto sin alguna requisicion: e sin redimiento de paz/e de posturas. Porque Rey vostales obras nos feytes e nos hauedes feyto saber que daqui adelante non vos hajamos por nuestro amigo. Respondemos vos que vos assi mismo non nos hajades por amigo vuestro. Dada en Perpenya dins nuestro siello secreto: a quatro dias andados de Setiembre: e nel anyo de la Natiuidad ò nuestro senyor dios M. cccl vj.

Capitol segõ com lo Rey en Pere estant en Barcelona notifica ab letres la guerra de Castella als Infants/ Barons/ nobles/ cauallers/ ciutats/ viles/ y lochs ò seos regnes. Manant faessen bones prouisions en offensio e defensio dela dita guerra contra lo Rey en Pere de Castella. E son aci insertes dues letres vna missiua: altra responsiua dels dits Reys de Arago e castella.

ETantest com lo dit Consell so delliberat: e la dita resposta al dit Rey de Castella so tramesa/ notificã per lots nostres regnes los fet dela dita guerra que deuia començar. E tremetem hi nostres Cõmissaris per pendre y occupar tots los bens dels sotsmesos de dit Rey de Castella. Car entes hauiem que ell hauia ja feta semblant prouisio en sos Regnes contra nostres sotsmesos. Y no res menys fem fer nostres apparells e prouisiõs de acostar nos en les fronteres Darago: e de procurar tot ço que sos necessarial fet de la dita guerra contra lo dit Rey e sos sotsmesos. E ço partim de Perpenya: e tinguem nostre camiv ers la ciutat de Barcelona per continuar los affers dessus dits. E alli mateix ab letres nostres dades è la ciutat de Barcelona lo quart dia del mes Doctubre/del any. M. cccl vj. notificam los affers dela guerra a tots nostres sotsmesos/ axi Barons

cauallers: com altres persones: jatsia que ja ho sabessen. Es a saber als Infants en Pere de Ribagorça: y deles muntanyes de Prades/ Cõpte de: en Ramon Berenguer Compte de Empuries. E als egregis barons en Pere Compte de Vrgell: y Ralfonso Compte de Denia: y als nobles don Pedro ò Exerica: y en Bernat de Cabrera Compte Doso. no: al Prior de Catalunya: al maestre de Muntesa: en Gilabert de Cẽtelles. E no res menys a tots los nobles Barons/cauallers: y generosos del regne de Valẽcia. Y encara fo notificat a totes les ciutats/ viles y lochs reals del dit regne de Valencia. Semblantment fo escrit als nobles/y Barons del regne Darago: es a saber/a don Lop de Luna: en Pero Ferrandez Dixer: en Felip de Castre: en Eximen Durrea ò la Tenença Dalcalaten: en Luys Cornell: en Pero Maça de Liçana Anacho de Foyzes: en Juan Martinez de Luna: en Blasco Dalago: en Pedro de Luna: en frare Juan Ximenez Durrea/Comanador major ò Muntalba. Y en les dites letres nostres era cõtengut: que com lo Rey de Castella se apparellas de donar damnatge en los nostres regnes darago: y de Valencia: faẽt sobre aço son esforç de hauer grans companyes: perço pregauem y manauẽ als dessus dits Infants/Barõs/nobles y cauallers: y Ciutats: y viles dels dits regnes que faessen tot llur poder: ab totes bones prouisions que poguessen: quels dits regnes fossen ben deffesos y guardats. Significãt los que per millor resorç y guarda dels dits regnes: y encara per offẽdre y damnificar los enemichs: partles companyies que ja hi hauien tramesses e y trametiem la donchs al p̃sent lo Vezcompte de Cardona/los nobles en Dalmau de Queralt: en Ramon Alamany de Ceruello: en Pere Galceran de Pinos: y dal tres nobles y bones companyes de cauall/deles quals ensemps ab los altres Barons/nobles/ y cauallers generosos: y altres dela ciutat y regne de Valencia podia hom fer bõ compte/a defensio dels dits regnes y a offensio òls enemichs. Manãts als dessus dits: y requirẽt los per la fe y naturalesa a quens crenten guts: que entre tant ab los altres vassalls naturals y seruidors nostres: òls dits regnes: don assen tot aquell dãnatge que poguessem als dits enemichs. Enteniem empero que les entrades/corregudes: e dãnificaments que farien enles fronteres de Castella: faessen ab bones espies: y ab bones ordinacions: per manera que la nostra honor hi fos ben guardada: axi com se pertãyia: notificants que nos lendema deuiẽ partir dela dita ciutat de Barcelona per anar a Leyda: hon feyem totes les ajustalles deles cõpanyies de Catalunya. Y dalli tendriem nostre camiab nostre poder vers aquelles parts hon sabessem esser lo dit Rey de Castella. Apres partim de Barcelona/ tinguẽ nostre camiv ers les parts de Leyda: per hauer y replegar y fer ajust deles gents que ò uien seguir vers les fronteres ò castella. Y com som a Leyda / dreçam nostre camiv ers çaragoça: y aqui estiguem per ser la guerra contra lo dit Rey de Castella: y per cõtinuar los dits affers mudam nosa Calant per ço com es frontera de Castella: y estant alli rebẽ vna letra del dit rey de Castella: lo tenor dela q̃l es ayta.

Al Rey Daragon por el Rey de Castilla y de Leon.

Universidad de Deusto
Biblioteca

REy fazemos vos a saber que vimos vuestra carta que nos embiastes: y dio nos la Yeguode Lorbes vuestro correo: ẽla nuestra ciudad de Sivilla: miercoles onzedias deste mes Doctubre/ y segund que por ella paresce nonos embiastes: el pōder a algũas delas cosas que vos embiamos: e Rey dezir por la otra nuestra carta que vos embiamos/e Rey hauiendo fecho los males y anuyos enla nuestra tierra las vuestras gentes: segund que vos embiamos dezir. Y hauiẽdonos a vos embiado requerir y afrontar sobre ello con Gil Blasques nuestro Alcalde enla nuestra Cort/non le mandastes desfazer: ni nos embiastes buena respuesta: antes despues desto los vuestros officiales/ y las vuestras gentes de Mallorques tomaron naues del nuestro senyorio/y prisieron/ y mataren los hombres que en ellas yuan y vendieron y fizierõ almoneda publicamente delas dichas naues/y ỏ las mercaderias que en ellas yuan/ assin como si fosse de enamigos. e Rey faziendo los nuestros vassallos/ e los nuestros naturales esto que nos embiastes dezir que fizieron por tomar emiẽdo de lo que hauien recebido. Y avn mas si fizieran nõ deuiades vos hauer por sin razon: e pues nos embiastes dezir que no erades nuestro amigo: nos embiamos alla vn nuestro cauallero a vos ỏzir algunas cosas sobre esto: y embiad vna carta de asseguramiento a Requena para q̃ vaya e torne seguro. Y si vos quesieredes embiar a nos cauallero: bien lo pudieredes embiar seguro: carlos missageros delos Reyes: seguros deuen seyer. Dada enla dicha ciudad de Seuilla /senyalada con nuestro seyello: dela puridad dizjocho dias de Octubre: era de mil trecientos y cincuẽta y quatro. Yo Johan Ferriz la fiz escriuir por mandado del Rey. Nos rebuda la dita letra/ faem aquella legir en nostre Consell. E hauts nostres acorts y delliberacio fẽ nostra resposta al dit Rey ỏ Castella per la forma quis segueix.

EAl Rey de Castilla y de Leon: por el Rey Daragon.

REy recebiemos vuestra carta dia martes. xv. dias andados ỏ Noembre/ presentada a nos por Johan Ferrandez Darcos: y Ydero Ferrandez de Segouia: quien se dezian missageros vuestros: responsiua de vna respuesta q̃ nos vos hauiamos feyta a otra carta vuestra / primero a nos embiada. Y en esta carta Rey dezides que non vos hauiamos respondido a algunas cosas que enla dicha carta primera nos embiastes dezir. Otrosi era contenido enla dicha carta vuestra: que catando los males que nuestras gentes hauian feytas a vuestros subditos. Y como nos hauiades embiado requerir y afrontar desto por Gil Blasques vuestro Alcalde: y que sobre aquello nõ le fezieymos buena respuesta: antes despues gẽtes y officiales nuestros de Mallorques tomaron naues de vuestro senyorio: y mataron los hõbres que en ellas eran: y fizieron publicamente almoneda delas mercaderias: y delos bienes de aquellos: y que si vuestros vassallos y naturales fizieron por esto danyo alguno en nuestras tierras: y entegra esmẽdo del anyo que hauiã preso/ que no lo deuiamos tener assin razon. Rey a todo esto vos respõdemos que nos paresce que ẽla dicha respuesta que nos fiziemos a la primera carta vuestra nos fiziemos respuesta a todo aquello que por aquella nos embiastes ỏzir/ y si lo hauemos feyto reconoscer agora con decabo. Ydero si vos nos queredes declarar que es aquello a que nos fiziemos respuesta ser la yemos. E otro si enla respuesta que nos fiziemos al dicho Gil Blasques/ dela qual feytes mencion en vuestra carta/ uos respõdemos que fiziemos venir delante nuestro conciello presente el dicho Gil Blasques las posturas que entre nos y vos erã/ y fiziemos sobre todo aquello que nos requerio / todo aquello a que eramos tenidos segund las dichas posturas: compliendo de feyto lo que complir se deuia. Y todo esto se fazia presente el dicho mandadero vuestro / concordãt con el dicho nuestro Concello. Porq̃ Rey vos esto non deuedes tener por mala respuesta. A lo que nos feytes saber de vna nao que fue presa en Mallorq̃s/ Rey sabed por verdad que segũd paresce por pcesso feyto por nuestros officiales/ quel patrõ dela dicha nau lleuaua vn pleyto ỏlante el Gouernador nuestro de Mallorques/ y escondidamente furto quatro mercaderes muy ricos de Mallorques: en el puerto dela ciudad ỏ Mallorques e fizo vela: y el nuestro gouernador sabido esto: embiel ỏzir que mal fazia como sen diua antes quel pleyto fues desambargado y terminado. Y avn fazia peor/ porque sen ỏ lleuaua los dichos mercaderes / porque lo requeria que los li rendiesse. Y el dicho patron y los otros que eran en la dicha nau tiraron le con saetas: y fuessen de con la dicha nau. E la hora el dicho Gouernador veyendo tan gran crueldad y sin razon/ armo ho fizo armar vna nau/ y fue en pos del/ y alcançolo: y requirio lo quen rẽdes los dichos mercaderes: y nõ lo quiso fer. Y sobre esto pelearon: y el patron murio enla pelea con algũos delas companyias: y prendieron la nau: y por el començ quel dicho patron hauia feyto y cometido enel nuestro señorio el juez de Mallorques confisco al fisco nuestro la dicha nau con todos los bienes de aquel. Del qual feyto Rey enla dicha vuestra carta no nos embiastes dezir alguna cosa: porque nõ vos hi podiamos responder. E sabiades vos biẽ Rey que los Reyes que han buenas pazes y firmes treguas non deuen fer mal luno al otro sin requirimiento. Porque por aquello se veen las cosas si son feydas feytas endreyto ho no. Mas vos Rey sabedes bien que los subditos nuestros / por el dãyo que vos dezides que hauian preso: no hauria por si armadas. xij. galeas: y. iiij. naues que vinieron a Mallorques por dar danyo a nuestras gentes con vuestras senyas: y cõvuestro Almirante: las quales se erã armadas en vuestros lugares: ni vuestras gentes no hauriã corrido nuestras tierras con vuestros officiales y con vuestros pendones. E como dezides que nos vos embiamos dezir que non queriamos vos por amigo: antes lo feziestes vos nos a saber E nos respondiemos vos por aquella misma mãera. Todas estas razones Rey vos semos a saber porque dios y todol mundo sepa la grãde justicia nuestra: y el gran tuerto ỏl mouimiento dela vuestra parte. Quanto del cauallero q̃ nos feytes saber que viene en Requena: vos semos saber que embieremos carta de asseguramiẽto: y encara a todos aquellos mandaderos que a nos vengan de vuestra parte. Dada en Calant. dij nuestro sello secreto/ a. vj. dias andados del mes de Deziembre: en lanyo dela Natiuidad de nuestro señor. M. cccclvj.

ECapitol terç qui tracta com lo Rey en Pere feu certa con

Universidad de Deusto
Biblioteca

uinença ab lo Compte ò Trastama na: emprenent la guerra de Castella en tal forma/ que feu fugir lo Rey ò Castella/ de Seuilla enles parts de Bordeu: y lo dit Rey en Pere co bra totes les sues terres occupa des per lo dit Rey de Castella. E mes tractadel Legat Cardenal tra mes per lo Papa: p concordar dits Reys: y noy basta.

El Compte de Trastame na enla present escriptura no era seta mencio. Mas cō es vna deles notables co ses dela dita guerra es aci continu at lo fet del dit Compte de Trasta mena: y com vench a nostre seruey car per tal que la dita guerra mils y pus essorçadament ser poguessem trametē missatgers enles partides de França al dit Compte de Trasta mena/ fill bort y primogenit ò l Rey Ramfos/ q̄ fon Rey de Castella/ q̄y era axi com a exeliat y perseguit p lo dit Rey en Pere de Castella: a pres molts tractaments lo dit Cōp te de Trastamena vēch a nostre ser uey: y procura tota aquella gent q̄ poch dela terra de Castella quil a mauen el seguiren: ens seruirēa no stre seuab les nostres gents/ segons que auant se segueix. Empero la co uinença que feu ab nos se feu en ay tal manera queli fem donacio: ço es en Catalunya dels loch de Munt blāch: y de Tarrega: y de Vilagras sa. En Regne de Valencia del loch de Castello del camp de Borriana/ y Vila Real. Y en Regne de Arag o dels loch de Tamarit de Litera ab ses aldees: y de Riela: y ò Epi la: los quals ell possehi ab tota jure diccio alta y baixa: pacificament y sens grans companyies. Les quals per gracia de deu: y ab tractament nostre vengueren del es parts de frā ça. y de Anglaterra: y foren ab nos en Barcelona enles festes de Nadal del any quis comença a cōptar. M. ccclvj. y despossehirē lo dit Rey en Pere de Castella: de tots los Real mes que possehia: don lo gitarē: car ab ducs galeres ab que fugi de Se uilla sen ana a les parts de Bordeu quies del Rey de Anglaterra. E la donchs fuyt lo dit Rey: lo dit Com pte de Trastamena appellat Henrich fo coronat en Rey/ e la ciutat de burgos: y nos cobrā tots los lochs del sus dits quedats li hauiem: segons que enla fi de aquest libre es pus lar gament declarat. Es cert quel dit Compte de Trastamana tantost q̄ la dita couinença fo feta: vencha no stre seruey. y sem li en començamēt acorrimēt de moneda: y encara sem a ses companyies prouisto de viand des tro a cert dia quel metē en fou ò ccc. caualls armats: e altres. ccc. al forrats: y assignam hi lo loch ò Bor jahonestigues per fer la guerra ab nosaltres/ e sempre ab tota lalta gent que era venguda a nostre seruey. la qual era compartida en diuersos lochs dela frontera: segons que per nostre consellera ordenar: y segons quels affers ho requerirē. Apres tornam nos en a la ciutat de çaragoça: hō tinguem festes de Nadal: y co mença lany dela Natiuitat de nostre senyor deu. M. ccclvij. estant nos en la dita ciutat: enlo mes de Febrer del dit any. Lo pare sanct trames a nos p Legat lo Cardenal appellat Guil lem: per tractar pau y concordia en tre nos y lo dit Rey de Castella: axi com se pertany a la sua dignitat apostolical. Lo qual Cardenal sen ve nos honorablement redut/ axi com se deu fer per la sua dignitat el nouē dia del mes de Febrer: q̄ entra dins en la dita ciutat. E com a nos feta re lacio dels affers dela sua legacio par tide nos: y anassen al Rey de Caste

lla per notificar li los affers per los quals lo dit pare sanct lo tremetia per tractar pau y cōcordia sobre el fet dela dita guerra: ò la qual nos erem fort clamats al dit Cardenal: car pro cehia de injusticia: y de grā malicia y es cert quel dit Rey de Castella/ apres quel dit Cardenal hac ab ell par lat: y feta sa relacio: no volch seguir ni concordar se ab nengun partit ra bonable: ans lo dit Rey mogut de gran malicia y superbia: ab totes les sues gents vench enles partides de Teraçona enlo mes de Abril apres seguent: y assetia la ciutat de Tera sona: y per gran malicia de Miquel ò Burrea caualler Darago aqui la hauiā comanada: y de aquella lo ha uien set Capita/ no volent se defen dre axi com ferse deuia/ isque a trac taments al dit Rey de Castella: y ab certs pactes liura la dita ciutat: dins espay de tres dies: dins los q̄ls lo dit Capita ab sa muller: y ab tota la sua casa: y ab tots los mobles que portar sen volch: sen ana ēles parts del Regne de Nauarra. E desem parada la dita ciutat per lo dit Ca pita: lo Rey poderosamēt entra en aquella: y gitan tots los pobladors despullats de tots los bens que hau uien: y no trasquerensi no les perso nes ab llurs vestits. E nos eremen la ciutat de çaragoça quair asoliats de gents d armes: car totes eren en desensio deles fronteres terres. Y nos torbats dela perdicio dela dita ciutat: fem justicia de alguns de aq̄ lla ciutat quivengueren a nos: con tant nos la perdicio de aquella: car justicia merexien/ pus nos volguerē defendre. Empero apres alguns di es nos tinguē consell: y nos plach quela mesquina de gent popular vē gues a la ciutat de çaragoça per ha uer vida y sostenir llurs personces. E nos empero estants axi en gran dubte: per tal com lo dit Rey de Ca stella nos era tan prop: y nos hauiē ab nos tan poca gent: per tal cō tots eren per les fronteres: trametē cor reus cuytats a don Pedro de Ere rica: y a don Lop de Luna: y al Cō te de Trestamena: y als altres qui eren per les dites fronteres en ser uey nostre/ que vēguessen a nos cuy tadament: notificant los la perdicio dela dita ciutat: y lo perill en que no saltres erem. Y en aquest endemig enfortim la Aljafaria nostra: be quēs hi tēguesse mal segurs: mas a pochs dies tots los dits Barons y altres foren ab nos dins la ciutat de çara goça. Tremetem encara nostres le tres y missatge especial al Comte ò Foix q̄ vengues a nos enla dita guer ra: lo qual Comte de Foix vench de continent ab molta companyia y bo na: y fo ab nos al loch de Magallo hon nos erem. Axi que fom tots ple gats: y estauem en acort sly ziē a Ta raçōa per parar batalla al dit Rey de Castella: y aço enlo mes ò Maig en ques cōptaua lāy dela Natiuitat de nostre senyor deu. M. ccclvij. La qual batalla per nos fon parada/ hō eren ab nos tots los Barons/ caua llers y altres en gran multitut. La dita batalla lo Rey de Castella no volch esperar: ne aquella venir: pen sant que deu lin deuia noure/ per ço commenaua guerra injusta. E es tants los affers dessus dits enlo es tamēt q̄ dit es/ lo dit Cardenal Gui llē anaua de nos al Rey de Castella y del Rey de Castella a nos/ tractāt y parlant auinences si p res ser les podia entre nosaltres dits Reys. Y aparech a nos/ y a alguns altres de nze? sell q̄l dit Cardenal se ò clinas dalgūa cosa a la part ò l dit Rey de Castella en fauor sua: ò q̄ fo reps p lo dit Cōte ò Trestamena. Mas apres di uersos tractamētes lo Rey ò Castella

Cō Miquel d gurrea liura la ciutat de Teraçona al Rey de Castella

Rey de Castella Com lo recusa cōbatre sablo rey Darago

Universidad de Deusto
Biblioteca

Batalla appellada p lo Rey ẽ lo loch de magallo

quinos gosa combatre ab nos que li teniem batalla apparellada enlo dit loch de Magallo segons que dit es: consenti que la dita ciutat ò Teraçona vengues a ma del dit Cardenal: y que fos dada treua entre nos y al dit Rey de Castella / de vn any ladonchs esdeuenidor / sobre totes questions que fessen entre nos y lo Rey ò Castella. Enlos quals tractaments cabe lo noble en Bernat ò Cabrera: y altres qui per nos hieren assignats. Y el dit Cardenal tornãs la ciutat a aquella part que ell conexeria que la degues hauer. E cõ los fets deles questions ò́ssus dites qui eren entre nos y el dit Rey de Castella se començaren a declarar y especificar / la part del dit Rey de Castella allegaua que deuia esser conegut sobre la questio dela terra q̃ nos possehim en Regne de Murcia. La qual per sentencia arbitral del Rey de Portogal era ja estada ajutjada al senyor Rey en Jacme / aui nostre ladonchs com lo dit Rey en Jacme feu pau ab lo dit Rey de Castella: q̃ ladonchs era: per la qual pau li restitubi la ciutat ò Murcia que tenia y possehia per just titol. Los quals lochs qui al dit senyor Rey en Jacme fore ajutjats son / Oriola / Guardamar / Elix / y Criuillen: y Alacant y la vall Delda: y tota laltra terra qui es vltra Xexona vers Castella. Y es cert que la dita questio nos deuia escoltar: car enlo tractament de la pau que fon feta entre lo dit senyor Rey en Jacme: y el dit Rey ò Castella fo empres y atorgat: y de fet se compli: ço es que en Corts generals de Castella fos approuada y confirmada la dita sentẽcia arbitral dada per lo Rey de Portogal. Empero ladonchs no sioc termena res ans si segui tot lo dit any dela treua sots lo atorgament qui fo fet: roman-

nent ladita ciutat de Teraçona / en poder del dit Cardenal. Y feta la dita auinença sen dada paraula a tots aquells qui eren en sou / pus la guerra cessaua per raho del dit tractamẽt y dela treua qui dada si era. Y apres que ladita treua fon donada / que fõ lo. xiiij. dia ò́l mes ò Maig: any. M. cccl vij. nos anam a la ciutat de çaragoça: y estant aqui / ço es enlo quinzẽ dia del mes de Juny apres seguent: lo dit Cardenal / y Comte ò Trestamena: y mossen Bernat ò Cabrera / y molts nobles Barons y cauallers nostres vengueren a nos per tractar dels affers dela questio dessus dita: y res no si declara. Car la part del dit Rey de Castella nos volia bonamẽt posar en tractamẽt de pau verdadera: y partiren se de nos. E p visitar lo dit Regne de Arago partim de çaragoça: y anam en diuerses partides de aquell: y especialmẽt en los lochs deles frõteres. Y en aq̃st en demig forcn fermades entre nos y lo Infant de Nauarra algunes conuinences sobre alguns tractaments qui foren entre nos y lo Rey de Nauarra: y estiguem tãt en Arago tro que fom en loch de Therol: hon entrãlo. xxvj. dia del mes de Octobre del dit any. M. cccl vij. Estãt enlo dit loch de Terol trametẽ nostres missatgers al dit Cardenal qui era enla ciutat de Osca: ço es mossẽ Bernat de Cabrera / misser Bernat Dolzinelles thesorer nostre: y mossen Bernat de Thous per tractar sobre los affers dela treua.

Com lo Rey en Pere partide Saragossa y anam diuersos lochs de Arago.

Capitol quart qui tracta cõ lo Rey en Pere Darago ables sues hostes ana cõtra lo Rey de Castella: entrãt enles sues terres: y lo Rey de Castella vẽgue ysonalmẽt a la platja de Barcẽa ab grã hostol: e trobãt laltre hostol batallarẽ fort.

Adm lo Rey en Pere ifq̃ a carrera a son frare.

Apres partim ò́l dit loch ò Terol: y dreçam nostre cami vers la ciutat de Valencia: enla qual entram lany. M. cccl viij. Y apres alguns dies quey fom: anam a la ciutat de Xatiua: y foren fets tractaments entre nos y Linfant don Ferrãdo frare nostre: qui era en Castella que vẽgues a nos: y romãgues en nostres Regnes / y en nostre seruey / per defendre nostra terra: y la sua: en cas que passas la terra ò́ssus dita: la qual esperauen esser tolta per malicia ò́l dit Rey de Castella: qui en nẽguna rahó couinent per tractament del dit Cardenal: ne per altres nos volia moure de son mal proposit. E partint de Xatiua / tornam nos ne enla dita ciutat de Valencia. E apres pochs dies quey fom: lo dit Infant en Ferrando frare nostre: axi com aquell qui cobeiaua fer nostre seruey vench a nos enla dita ciutat de Valencia molt honorablement: axi com dell se pertanyia. E nos isquem li a carrera fora la ciutat: y rebẽ lo graciosament: y ensemps perseueram alguns dies: y fem li procuracio general enlos nostres Regnes: axi com es acostumat de fer a primogenit ò Arago. Y ordenam certes persones y certs officials al regiment de dits nostres Regnes: y aço que fer se deuia per ell per offici ò́la procuracio dessus dita. Entre los quals li assignam per Canceller dela dita gouernacio en Pere Lima / saui en Dret ò la ciutat de Tortosa. Y posats en estament los affers del dit Infant en Ferrando partim de Valencia: lo vint y sisen dia del mes de Febrer ò́l dit any. M. cccl viij. E com fom a ma dona sancta Maria del Puig per visitar aq̃lla nostra molt cara muller / la Reyna / pari vna filla qui hac nõ Elionor: la qual depuix fon Reyna de Castella: y dreçam nostre cami a la ciutat de Barcelona: hon fom lo vintidosen dia del mes de Març apres seguent. E apres de alguns dies partim ne: y anam a Gerona / hõ estiguem mes de dos mesos. Y sem demandes per diuersos lochs de Catalunya: per sostenimẽt delcs grãs despeses que nos hauiem fetes: y hauem a fer per rahó dela dita guerra. E tornam nos en en Barcelona: hõ fom lo deen dia del mes de Juny apres seguent. E apres alguns dies per affers nostres molt necessaris a nam a la vila de Acisall: y dada fi a aquells affers: tornã nos ne en Barcelona: hon fom lo dotzen dia del mes de Agost daquell mateix any / hon estiguem tro a. xxix. dies ò Octobre apres seguent. E nos veents q̃ enlo fet dela treua feta a tractamẽt del dit Cardenal no renia bona via partim de Barcelona: y anam vers les parts ò Arago / passant per Leyda: y per Montçor: y per la ciutat de çaragoça / y venguem als lochs dela frontera: axi com es Caranyena: y Moll / y al setge Dalcala: lo q̃l loch ò Alcala lo dit Rey nos hauia tolt: ò́l qual setge nos haguem a leuar per gran congoixa de neus: y venguem nos en al loch dela Almunia / hon tẽguem festes ò Nadal: y en que comẽça lany dela Natiuitat de nostre senyor deu. M. cccl ix. Y es cert quel Infant don Ferrando estant enles partides del Regne de Valencia: axi com a procurador nostre: feu requesta al Rey de Castella que li remetes y tornas lo loch de Jumella situat enla frontera del dit Regne de Valencia: y de Castella: vers les parts de Hillena. Lo qual loch era del molt noble mossen Pere Maça de Liçana: del qual era lo casteli de Moxent: lo qual dit loch de Jumella lo dit Rey ò Castella hauia pres

Req̃sta feta al Rey de Castella q̃ tornas Iumella al rey de Arago.

Universidad de Deusto
Biblioteca

durant la dita treua: y nol volch remetre/ni donar. Per la qual rabo lo dit Infant no volent sofferir tan gran iniuria nostra: ab consentimēt y voluntat nostra qui hauiem a fer y justicia: trameral loch appellat Oti el situat dins Castella/son procurador bastant: qui per lo poder a ell donat: desnatura lo dit Infant ol vassallatge en que lo dit Infant era tengut al dit Rey de Castella. Per la qual rabo lo dit Infant conuocatotes les hosts del Regne de Valencia: y entra enles parts del Regne de Murcia: talant/y degastant/y donant dampnatge aquell que podia/ als sotsmesos del dit Rey de Castella. E no res mēys posa setge al loch de Cartagenia. Estant enlo dit setge: vench li ardit quel Rey de Castella hauia dada mort al Infant dō Juan frare seu: y germa nostre: fill del senyor Rey Ranfos nostre pare/ y dela Reyna dona Elionor madastra nostra: y tia del dit Rey de Castella. La qual mort li dona/ço es/q̄ mogut de yra/ lo dit Rey lo feri ab vna caluinadins son hostal mateix. Y per aquesta rabo son trencada la dita treua: y retorna la dita guerra. E lo dit Infant en Ferrando tornassen a la ciutat de Valēcia ab ses hosts y nos haguem a continuar la dita guerra. Estāt nos enlo dit loch de la Almunia: y veents que ldit Rey de Castella continuaua la guerra cōtra nos y nostres sotsmesos: acordā de partir del dit loch dela Almunia y partim ne a. xrij. dies del mes de Janer: del dit any. M. ccclix: y anā nos en a Calatayu/ hon estiguem alguns dies. E apres mudam nos ab totes nostres hosts al loch de Terrer. E apres anam al loch de Mozot hon fom lo quinzen dia del mes de Març apres seguent. Y lendema començam de entrar per Castella: y fom enlo camp appellat Alanes: hō nos aturam aquella nit: y al dia apres seguent partim del dit camp: y anam al loch de Castell de Haro/ y presem los dits loch y castell. Y en aquest dia fo ab nos Linfant en Ramon Berenguer honcle nostre: ab molta companyia y bona: per ser nostre seruey. Y lendema quis seguit fe cremar los dits castell y loch: y de alli mudam nos en vn altre loch appellat Escobar. E apres vns pochs de dies partints del dit loch: anam nos en ab totes les nostres gents al loch appellat Medina Celi: e fem combatre lo dit loch per dos dies. E perço com lo dit loch era ben murat/y be establit noy poguem res fer ans per fretura de viandes nos ne haguem de leuar. Car si lo dit loch poguessem hauer haut: nons calia tirar Regne fins a Toledo: perque tornam nos en a çaragoça/ hon fom lo vintiuuyten dia del dit mes de Març. Y aquesta entrada fem per castella/perço com hauiem ētes quel Rey de Castella sen era lunyat de les fronteres Darago: y era en Seuilla per ser grās armades per passar a la Illa de Mallorques: y estāt nos en çaragoça acordam de ser nostre camí y uerçosament vers Barcelona: per apparellar nostre nauili y contrastar al dit Rey de Castella y a son hostol: y leixam les frōteres establides de nostres gents darmes ço es/en certa part lo Infāt en Ferrando: y en altra part lo Compte de Trastamena: y en altra part dō Pedro de Exerica: y en altra part lo cōpte dō Denia: y totes les altres gēts de cauall ab ells/segons la nostra ordinacio. Y q̄ la dita rabo partim dela ciutat dçaragoça: y dreçam nostre camí ver la nostra ciutat dō Barcelona/ hon fom lo vuyten dia del Mes de Abril mes prop seguent:

Com lo Rey de Castella hauia dat mort al Infāt dō Iuā fill del Rey Nāfos.

Com lo Rey de Castella Per ordi de Barcelona a Barcelona per apparellar son nauili.

del dit any. M. ccclix. E com fom ela dita ciutat dō Barcelōa/ a pochs dies lo dit Rey de Castella ab ses personalment enla platja dela dessus dita ciutat ab. xl. naus: entre grās y poques: ab. xxx. galeres/y alguns leys armats. E aço fo enla vigilia de Cinquagesma. Axi q̄ lo dit Rey feu sorgir tot son hostol enla dita platja de la dita ciutat. Enla qual platja hauia deu galeres nostres be armades y algunes naus: entre les quals ni hauia vna fort gran encuyrada: elo homens nostres destres enla mar: meteren la dita nau dins les tasqs prop lo monestir dels frares menors y ordenaren les dites galeres del cā tot antigament appellat den Ciges: lo qual es enla ribera dela mar/ enla si del carrer appellat Rogomir/fins al dit monestir dels frares menors. E foren ordenats quatre gins/ bombigoles: de dues caixes quis giren lla hon hom se vol. Semblantment foren ordenats tots los tabuts maritims: y ab llurs mantellets/ per contrastar al dit hostol de Castella: y encara tota la ciutat: ab tots los officis/ cascuns ab llurs penons: y llurs armes. Y ēcara tots los lochs qui son a dues ho tres leguas dela ciutat: venguerē ab llurs armes ari comagīls qui hi eren tēguts per lo vsatge Pdrinceps nāqz. Ho resmēys les gēts q̄ erē enla ribera p llur desēsio totes les barqs dela ribera giraréles querenes vers la mar: y les vbertures vers la terra: per defendres dels passadors quiy venien. Y estāt ari la dita ciutat apparellada/ enlodilluns apres seguent/que fo lēdema de Cinqgesma. x. dia de Jūy lo dit Rey de Castella/ mana dar batalla cōtra lo nostre hostol ab les dites galeres y naus quey faeren acostar. Y de hora de tercia fins a hora baixa continuaren la dita batalla con tra lo nostre hostol ab les dites galeres y naus quey faeren acostar/ Y de hora de tercia fins enla hora baixa continuaren la dita batalla. E la nostra gent se defenia valentiment: ariqueal gūs dels nostres cō dels llurs foren nassrats/per la gran multitut dels viratons que volauē per tot. Y encara los trabuchs qui tiraguen: qui ça/ qui lla/ axico: in los era vejarcs: en tant que ldit hostol dō Castella estaua espōdit: per lo defeniment dels dits Trabuchs: y dels dits mantellets. E com veeren que als no podien fer: tirās tot lo dit hostol de Castella fora les tasques. E alli reposaren tota la nit. ¶ Lo Dimarts apres seguent aquells qui hauien regiment del hostol deles dites galeres nostres tota la nit passada estrenguerē les dites galeres: y allo jaren les en molt menys espay que no eren debans/ço es: del canto qui antigament era appellat del Ancorer: fins al canto qui es pres lo monestir dōsus dit dels frares menors. Enuers hora de tercia tot lo hostol del Rey de Castella se acosta vers lo nostre hostol deles dites nostres galeres: y faeren hi atançar totes les naus: y les naus majors: ço es enlespopes de aquelles hauien setes algunes brigoles poquetes qui tiraguen pedres: de que nos ajudauen ō res. Ans totes les nostres gēts qui eren enlo dit nostre hostol: y enla ribera cridasen auolorant ab grans abuchs: y a manera dō vn escarn ho desdeny a cascun gir de aquelles pedres les quals a res dan ni dampnatge no sebien. Y encara faeren acostar a poch a poch com mils poguerē a la dita Nau nostra la major y mes grossa nau de aquelles del dit Rey de Castella/ ab vn gran Trabuch que haguerē fet: lo qual estaua enla popa per tirar contra la nāa

Trabuchs.

Princeps nāqz.

Universidad de Deusto Biblioteca

nau: y la nostra nau despera vna bõbarda: y feri enlos castells de dita nau de Castella: y õgasta los castells hey ocis vn home. E aps poch ab la dita bombarda faeren altre tret: y feri en larbre delanau Castellana/ y leuan vna gran esquerda: ey dagasta alguna gent. E Almirall de Castella veent que ells estauẽ aqui met per llurdan y desho nor: que per p fit algu: mana tirar tot lo hostol foza les talques. Y en aquell loch ẽlo na uili ha acostumade sorgir: collar en totes les naus per ser vela. E aço son enlo dit dia de dimarts / ans de hora de menjar. Y la nit quis segui tot lo dit hostol se parti õ dita platja: y tengueren llur cami fins ales mars delcap de Tortosa: y pu ir dreçaren enla Illa de Euiça: hõ lo rey de Castella pres terra ab tot son hostol: y posa setge sobre lo dit castell õ Euiça: y barreja tota aquella Illa sens defensio: que noy troba si nodel dit Castell.

Capitol quit qui tracta com lo Rey en Pere ab gran nauili parti de Barcelona: y tira a la Illa õ Mallorques perseguint lostdel Rey de Castella. E tornant sen a Barcelõa conuoca Corts enla vila de Ceruera. Y seu pau ab lo Rey de Castella lo qual après aquell rompe. E com per aquesta causa lo Rey en Pere conuoca Corts generals enla vila de Muntso.

E Aos veents quel Regne de Mallorques ab les sues Illes estaua molt perillos/ acordam de passar personalment en Mallorques: y ables dites galeres y altres que faem apparellar: y ab naus y altres nauilis necessaris partim de Barcelona/ a. xxiij. dies del dit mes de Juny: y passam a la dita Illa de Mallorques: y fom enla ciutat de aquella/ hon prenguem terra lo terç dia del mes de Juliol après seguẽt Y aqui ab la ajuda dela dita ciutat: y consell de nobles: y de cauallers q̃ eren ab nos: entre los quals eren mossen Bernat de Cabrera/ mossen Gilabert de Centelles/ mossen Frãcesch de Pedrellos/ y molts daltres nobles y cauallers acordam que personalment ab lo dit nostre hostol qui era en gran nombre de galeres: y õ naus: en que hauia fustes õ rem be cinquanta: ab molta gent y bona: axi de terra cõ de mar: anassen psonalmẽt ala dita Illa de Euiça y combatrẽs ab lo dit Rey: mas no plach a õuq̃s faes: car dues galeres q̃ erẽ de guardia del hostol õl Rey de Castella encõtrarẽ vn laut q̃ venia a nos a la ciutat ab algũs pages q̃l bisbe õ Mallorq̃s nos tremetia/ pnguerẽ lo y ab los homẽs q̃y erẽ saberẽ lo gran hostol q̃ nos hauiẽ fet apparellar en Mallorq̃s: y q̃ deuiẽ anar psonalmẽt a Euiça ꝓtra ell. E lo Capita õ aq̃lles dues galeres ana decontinẽt al dit Rey de Castella: y notifica li ço q̃ hauia sabut p los dellaut q̃ hauia ꝓsos: y lo dit Rey axi cõ a hõ spordit leuas del setge del castell de Euiça ab sõ hostol: y fugi: y torna sen en Castella: leixant enlo dit setge gins: y artilleries: y altres apparells que hauia fets p combatre. Aps pochs dies axi cõ erem apparellats de partir ab lo dit nostre hostol/ haguem cert ardit quel dit Rey de Castella sen era anat: y hauia desemparada la dita Illa de Euiça: per dubte de la nostra venguda. Car ell per dubte dela guerra injusta quens febia/ nos gosaua auenturar de entrar en batalla ab nos: dubtant dela punicio dedeu/ qui es jutge y senyor de les batalles/ pq̃ decõtinẽt ab los nobles y altres õ nzeꝛsell/ acordã q̃l dit

noble mossen Bernat de Cabrera: qui axi com a Capita nostre anas cõtra lo hostol del dit Rey õ Castella qui fugia/ y pseguis aquell. Y lo dit mossen Bernat partide nos ab. xv. galeres: y perseguilo dit hostol del dit Rey de Castella fins ales mars de Almeria: y sens q̃ altre no sen feu tornassen a nos a Barcelõa. E nos partim dela ciutat de Mallorques lo. xxvj. dia de Agost après seguent y prenguem terra en Barcelona lo xxix. dia del dit mes de Agost de aquell matexi any. ¶ Estants nos en la ciutat de Barcelona veents les grans messions ques hauien a fer per los affers dela dita guerra: la q̃l era reuenguda y tornada per culpa del dit Rey de Castella: acordam õ tenir Corts als Catalans enla vila de Ceruera Durgell. E perço partim de Barcelona lo. viij. dia õl mes de Octubre après seguent/ e anam a la dita villa de Ceruera hon tenguẽ les dites Corts: les quals foren acabades y licenciades enlo. xx. dia del mes de Deembre après seguẽt. Enles quals Corts nos fonseta gran p serta per tots los braços õles Corts per manera de fogatge. ¶ Ecclebrades les dites Corts partim dela dita vila õ Ceruera: y anam a Leyda hon tenguem sestes de Nadal: en q̃ comença lany. M. cccl x. Y enlo. xx. viij. dia del dit mes de Deembre per tal com los affers dela dita guerra eren a nos altres cuytats y perillosos partim de Leyda: y tinguem nostre cami vers la ciutat deçaragoça: hõ fom lo tercer dia de Janer/ del any. M. ccc. lx. Estants nos enla dita ciutat per via de tractament cobram la ciutat de Tirasona: car Gonçalno Gonçalues de Lucio / caualler natural de Castella: al qual lo Rey de Castella hauia comanada la dita ciutat/ liura a nos aquella desambarga da y sens tot contrast. E posat en estament lo dit tractament/ partim de la dita ciutat de çaragoça lo. xix. dia del mes de Febrer après seguent: y anam ab nostra gẽt dar mes al loch de Magallo: y del dit loch de Magallo tenguem nostre cami vers la dita ciutat de Tirasona: hon entrã lo vintisisen dia del mes de Febrer propdit/ poderosamẽt ab totes nostres companyes. E com haguem estats alguns dies enla dita ciutat de Tirasona: partim ne lo setzen dia õ Març del dit any: y tenguem nostre cami al loch de Borja/ hon estiguem tro a deu ẽ dies. E alli venguerẽ a nos Linfant en Ferrando/ y mossen Bernat õ Cabrera ab molts daltres qui eren partits del siti del Faro. E alli mateix donam comiat a alguns Barons y cauallers que bisquessen de sou. E partẽt del dit loch de Borja dreçam nostre cami vers la ciutat de çaragoça: hon entram lo vint y seten dia del dit mes de Març. Estants nos enla dita ciutat passa desta present vida/ lo noble en Lop de Luna amat y volgut nostre del qual nos presem tala: car era vn molt especial seruidor nostre: molt essorçat y poderos. E per continuar los nostres affers õla guerra: partim de çaragoça: y anam al loch de Caranyena: enlo qual estiguem tro al vint y vuyten dia del mes õ Maig après seguent / quens en tornarem a la dita ciutat de çaragoça/ hon estiguem tro a. vij. dies del mes de Juliol après seguent. E per molta necessitat quens occoria partint dela dita ciutat de çaragoça: dreçam nostre cami a la nostra ciutat de barcelona: hon forem lo darrer dia del prop dit mes de Juliol: y perq̃ may lo nostre centeniment reposaua: si no pensant enlos perills dela terra: vẽgũs ardit tocãts los affers õla guer

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra partim dela dita ciutat: y tornam
a Leyda/hon estiguem per alguns
dies/y posats los affers perque erẽ
anats en estament: tornam nos ne a
Barcelona/hon fom lo sisen dia de
Setembre apres seguẽt. Y enlo mes
de Noembre apres seguent: trame-
tem nostra filla la Infanta dona Cõ
stança per muller al Rey Federich
de Sicilia nostre cunyat: ab. viij. ga-
leres y dues naus: deles quals fo ca
pita mossen Elfo de Proxida: y esti
guen enla dita ciutat de Barcelõa/
tractant los affers de nostres Reg-
nes/tro al deseten dia del mes d̃ Fe
brer: del any de nostre senyor. M.
cccl xj. quen partim ens en tornam
a Leyda/hon estiguem per alguns
dies: e per continuar los affers de-
la guerra. Apres partim daqui: e a-
nam a Calatayu/hon fom lo quinzẽ
dia del mes de Abril apres seguent/
hon estiguem per alguns dies trac-
tant sobrels dits affers dela guerra
car lo Rey d̃ Castella se ajustaua ab
tot son poder vers les fronteres nos
tres. Y nos partim del dit loch de
Calatayu: e anam nos en ab totes
nostres gents darmes de cauall e d̃
peual loch de Terrer: y enlo camp
de aquell nos attendam per regone
xer nostres gents: e replegar aque-
lles. Car era acordat q̃ rebuda mõs
tra deles dites nostres gents/anas
sen decontinent per alleujar nos al
camp Alanes/qui es prop de vna le
gua poch mes homenys del castell
e loch nostre de Fariza: lo q̃llo Rey
de Castella tenia assetiat: per tal que
al dia apres seguent fossen sobrel si-
ti del dit loch de Fariza per comba
tre al dit Rey de Castella. Y lo dit
Rey de Castella sabent nostra ven-
guda/no volent esperar batalla tra
mes a nos lo Cardenal Guillem: e
mes se en tractaments entre nos e
lo dit Rey. Entant que nos per re
uerencia de deu: e per honor dela sã
cta esglesia de Roma: e de dit Carde
nal quiper aquella hi entreuenia/do
nã loch apau: e romas que nosi feu
batalla. E al seten dia del dit mes
partim de dits camps de Terrer/e
tornam nos ne a Calatayu. Y estãts
enlo dit loch/vengueren a nos mis
satgers del dit Rey de Castella: tra
ctants ab nos mijançant lo dit Car-
denal: e ab consell del Infant d̃ Fer
rando: del Compte de Trastamena
don Pedro de Exerica/e de alguns
altres nobles e sauis homens de no
stre consell fon atorgada pau entre
nos e lo dit Rey de Castella. Fo en-
cara acordat que mossen Bernat de
Cabrera anas al dit Rey d̃ Castella
qui era enlo loch d̃ Deça per missat
ger nostre/ab alguns richs homens
e caualler s nostres: e per complire
fermar les couinences que eren esta
des fetes entre nos altres Reys des
sus dits: lo qual partide nos enlo de
seceten dia del dit mes de Maig. Y
en aquest dia mateix per mõstrar lo
poder que deu per la sua gracia nos
ha comanat/fem fer monstra de tota
la nostra gent de cauall e de peu: en
la qual eren los Infants en Pere y
en Ramon Berenguer hõcles nos
tres. L'infant en Ferrando frare no
stre. Lo Compte Durgell nebot nos
tre. Lo Compte de Denia: e lo Cõ
pte de Prades. Lo Cõpte de Tras-
tamena. Don Pedro de Exerica.
Lo Vezcompte de Cardona. Don
Pedro de Luna. Lo Comanador d̃
Muntalba. E lo mestre de Calatra-
ua: e molts altres Barons/e nobles
e caualler s notables de nostres Reg
nes. E feta la dita monstra: enlo se-
guent deuuytẽ dia del mes de Maig
fo publicada e cridada pau ẽtre nos
e lo Rey de Castella. Y enlo vinten
dia del dit mes de Maig nos conui-
dam lo Cardenal ab tota la sua com-

panyia: e fem li aquella honor que a
ell pertanyia. E per tal com la dita
pau fo sermada e publicada per re-
moure les grans e in numerables d̃s
peses les quals hauien acostumades
de ser per rahó dela dita guerra: y p̃
defensio de nostres Regnes donam
comiat e trasquem d̃ son lo noble d̃
Pedro de Luna. Lo comanador de
Muntalba. Lo mestre de Calatraua
en Gonçaluo Gonçalues. Y enlo.
xxiij. dia de aquell mes mateix/do-
nam comiat a tot hom general ment
que hi sques de sou pus cessaua la di
ta guerra. E posades les dites coses
en estament partim del dit loch de
Calatayu/ca enlo vintẽ dia del mes da
munt dit de Maig: e anam nos en al
loch de Caranyena: hon estiguem
al. xix. dia de Juny apres seguent:
e partint dalli anam nos ne a çara-
goça: hon fom lo vintẽ dia del prop
dit mes. E alli aturam per reforma-
cio del Regne de Arago/fins al vin
ten dia de Juliol apres seguent quẽ
partim per anar a la ciutat de Bar
celona/hon fõ lo quart dia de Agost
apres seguent del dit any. M. cccl xj
Y estants nos enla dita ciutat/ha-
guem ardit que grans companyies
de França venian per entrar vers
les parts de Rossello. Y nos per cõ
trastar a llur entrada sem conuocar
lo vsatge Princeps namq̃: y par-
tim de Barcelona a. xxij. dies d̃l dit
mes de Agost: y anam a Gerona/hõ
se ajustaren totes les hosts de Cata-
lunya/per entrar en Rossello: y con
trastar llur entrada. E jatsia que les
gents de Rossello ab los nostres of
ficials faessen aquell contrast que d̃
uien: emperonosaltres nos empen-
yerem a auant ab totes les nostres
hosts: y haguem ardit cert dels offi
cials nostres de Rossello: y dela Vi
la de Perpenya: que totes les dites
companyies sabents nostra vengu-
dasen eren tornades. E ladonchs
partim de Gerona: y tornam nos
ena Barcelona/hon fõ lo quart dia
del mes de Setembre apres seguẽt.
Estants enla ciutat tractam dels ne
goc. : de nostres Regnes: y trame
tem al paresanct per missatger mos
sen Bernat de Cabrera ab certes ga
leres que li fem armar/per alguns
affers nostres necessaris. Y estants
nos en Barcelona tenguẽ hi festes
de Nadal: en que comença lany dela
Natiuitat de nostre senyor. M. ccc.
lxij. Y tengudes les dites festes par
tim dela dita ciutat lo darrer dia d̃l
mes de Deembre del prop dit any: y
dreçã nostre camí a la ciutat de Va
lencia/hon fom lo terç dia apres se-
guent. Y estãts nos enla dita ciutat
de Valencia/vench de Castella mos
sen Bernat de Cabrera ab dues ga
leres/quey era anat p̃ affers nostres
y pres terra a. xxj. de Febrer dessus
dit. Y lendema apres seguent: y en
gueren de Castella lo Cõpte de Oso
na/y misser Bernat de Palou. Y a-
pres alguns dies partim dela dita
ciutat de Valencia: y anam al loch
del Puig/hon nos recullim enles
dites dues galeres ab la Reyna/lo
xviij. dia del mes de Abril apres se-
guent/per ser la via de Cobliure. E
partins dalli fom a Paniscola. E p̃
ço com era mortaldat en Regne de
Valencia: y encara en Barcelona
fozen ab nos lo Duch/y L'infant en
Marti fills nostres/p̃ menar los nos
en a Perpenya/hon eren ja passa-
des les mortaldats: y reculliren se
enles dites galeres los dits Infãts
fills nostres. E partints daqui/con-
tinuam nostre viatge/passant p̃ Bar
celona/hon nons aturam si no per
pendre refrescamẽt. Y el. xviij. dia
del dit mes de Abril fom a Cobliure
y alli prenguem terra: y pujam nos
ne a la vila de Perpenya/hon en-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tram lo primer dia de Maig apres
seguent del dit any. M. cccl xij. E
jatsia que nos cuydassem quel Key
de Castella tengues a nos la pau: la
qual segons dit es fon fermada y pu
blicada enlo loch de Calatayu: la
donchs com fom tornats dels cãps
de Terrer. Empero lo dit Key per
sa mala iniquitat: ab gran poder de
ses gents/no notificar a nos desfi
ments/vench a setiar lo loch de Ca
latayu: y daço haguem nos ardit: es
tants enla dita vila de Perpenya:
lo. xvij. dia del mes ò Juny apres se
guent. Y hagut lo dit ardit cõtinua
ment hauiem Darago per correus:
y encara per altres persones òl dit
Regne de Arago certs ardits: ço es
quel dit Key de Castella tenia son
setge poderos contra lla dita vila de
Calatayu: la qual cosa mossen Ber
nat de Cabrera debia que no era ver
nes podia fer: mes nos veents la co
sa esser vertadera/ per dar recapte
al mal que estaua apparellat per la
rabo dessus dita: partim dela dita
vila de Perpenya a tados dies de Ju
liol apres seguent: y tenguem nostre
camiv ers Barcelona: hon fom lo de
sen dia del prop dit mes de Juliol: y
de continent tremetem lo Compte
de Osona ab daltra gent de caualls/
vers les parts de çaragoça: hon tro
ba lo noble don Pedro de Luna/
ab certes gents darmes que tenia
per fer nostre seruey: perço que con
trastassen ab tots los Barons y al
tres de Arago: y ab lo Infant don
Ferrando quey era contra lo Key
de Castella qui tenia assetiat lo dit
loch de Calatayu. Y estants axi en
la ciutat de Barcelona haguem ar
dit que la Reyna hauia parit enlo
castell de Perpenya vn infant qui
fo appellat Anfos/a. xij. dies de Ju
liol del dit any. M. cccl xij. hora òl
seny dela Aue Maria. E apres lo vi
ten dia del mes de Agost apres se
guent: vẽch nos ardit cert quel dit
Compte Dosona: y don Pedro de
Luna ab alguns daltres fozen pre
sos per lo dit Key de Castella: enlo
loch de Miedes. Y el setẽ dia de Se
tembre apres seguent: vench a nos
altre ardit: que lo dit loch de Cala
tayu sera retut al dit Key de Caste
lla. Es ver que los de Calatayu nos
hauian ja notificat lo pati que hauiẽ
fet ab lo dit Key/ si per nos no er en
acorreguts. E per alguns grans
tractaments qui ladonchs nouella
ment erẽ moguts entre nos y algu
nes grans gents de França que es
perauem hauer en nostra valença:
y a son nostre/ partim de Barcelo
na cuytadament lo tretzen dia del
prop dit mes de Setembre: y sem la
via de Perpenya/ hon fom lo setzen
dia del dit mes. Y finats los affers
per quey erem anats/ partim dela di
ta vila de Perpenya lo dotzen dia
de Octobre apres seguent: y tornã
nos en en Barcelona/ hon fom lo vi
tiquatren dia del dit mes: y enlo si
sen dia del mes de Noembre apres se
guent: partim ne/ y dreçam nostre
camiv ers Arago. E fom enlo loch ò
Muntso/ hõ hauiẽ manades Corts
generals a tots nostres Regnes en
lo sinquen dia del prop dit mes ò No
embre. Y aquestes Corts tenguem
per hauer de nostres sotsmesos con
sell y ajuda/ per rabo dela dita guer
ra que era retornada per gran mali
cia del dit Key de Castella. E conti
nuam les dites Corts tro al dotzẽ
dia del mes de Abril: del any òla Na
tiuitat ò nostre senyor. M. cccl xiij.
E fon a nos feta proferta molt gran
per socorrer ales necessitats òla di
ta guerra. Y feta la dita proferta: li
cenciam les dites Corts: y ab volũ
tat de aqlls qui eren en dites Corts
tremetem nostres missatgers a les

parts de França al Compte de Tra
stamena qui per rabo dela dita pau
que hauiem feta al camp de Terrer
sera partit de nostre seruey/ que tor
nas a seruir nos enla dita guerra.
Lo qual Compte torna a nos ab mil
homens de caualls: y ab mil de peu:
estants nos enlo dit loch de Munt
so: lo dit jorn: y tenguem nostre ca
miv ers la ciutat de çaragoça: hon fõ
lo setzen dia del prop dit mes de A
bril del prop dit any. E apres isquẽ
ne visitants alguns lochs dels fron
teres. E puix tornam a la dita ciutat
hon entram lo desen dia de Maig a
pres seguent.

Capitol fise qui tracta cõ lo Key en Pere Darago seu mozir son germa lo Infant don Ferrando y marques de Tortosa. y del gran a nimo y esperança tẽgue lo dit Key en Pere en nostre senyor ò ui qui mi raculosament li ajuda de entrar en la ciutat de Valencia: sitiada ab grã potencia per lo Key de Castella. Y dela preso del noble don Bernat de Cabrera: y òl piados ser mo que seu a la gent qui la company aua: de viu re y mozir ab ell: com tengues deli berat de combatres cors a cors ab dit Key de Castella: qui li tornaua ser la guerra injustament: y com a mal Key de mala vida.

Estants nos enla ciutat ò çaragoça haguẽ ardit cert quel Key ò Castella tenia assetiada la ciutat de Va lencia: y nos encontinent acordam de tremetre ab letres escrites de no stra ma a la dita ciutat de Valencia mossen Ramon de Vilanoua nostre Algutzir/ per notificar los com nos per son alment los veniem socorrer y ajudar. E per tal com aço era cosa que deuia esser acomanada a perso na a nos fel: y que sabes entrar enla dita ciutat: acordam de tremetre hi lo dit mossen Ramon: lo qual p gra cia de deu hi dona tan bon recapte: que abans quel dit Key de Castella se acostas a la dita ciutat: lo dit mos sen Ramon era ja dins/ dela qual co sa/ y lo Compte de Denia: y tots los altres qui eren dins: sabents nostra venguda: prengueren gran esforç y consolacio: per la qual rabo partim de çaragoça lo vinten dia del prop dit mes de Maig: y dreçam nostre camiv ers Regne de Valẽcia: y fer ne leuar lo dit Key qui la tenia asse tiada/ segons que dit es. Y tenint no stre cami som al hostal den Verdu: lo sinquen dia del mes ò Jũy apres seguent. Y lendema partim ab totes les nostres hosts: y anã al loch Dal macora. E apres partim de Almaco ray anam a Borriana: y p los cãps fem aleujar totes les nostres gents Y apres partim ne: y anam nos ne al loch de Alcoçayba/ dõ partim lo on zen dia del prop dit mes de Juny: y anam als camps de Rules: pres la font dela Losa/ y aqui esperauem hauer batalla ab lo Key de Castella qui era dins lo loch de Mozuedre. Mas per alguns tractamẽts qui cor regueren entre nos y lo dit Key de Castella/ mijançant lo Abat de Tis cams: y mossen Bernat de Cabrera y lo Compte ò Denia: y mossen Frã cesch de Perellos cessa la dita batalla. Ben que nos lo haguessem espe rat enlo camp: hon li hauiem dia as signat. Y nos lendema apres dinar partim nos del dit camp: y tornam nos aleujar ab totes les nres hosts enla horta de Burriana: hõ estiguẽ tro per tot lo nouen dia del mes de Juliol apres seguent. Y de aqui par tim y anam nos en al loch de Caste llo dela Plana. E com fom enlo dit loch de Castello: estiguem hi per al guns dies. Y estants axi haguem al

Universidad de Deusto Biblioteca

guns clãs secrets de moltes obres males quel Infant en Ferrãdo fra reno ostre nos tractaua: y per esquiuar gran dampnatge qui sen pogue ra a nos y a nostres Regnes esde nenir: tinguem nostre consell secret ab alguns qui eren poderosos: y a nostre consell ordenats: y declaram que lo dit Infant fos pres: y tẽgue manera que vengues a nos enlo dit loch de Castello. Car ell tenia son hostal absa gent/enlo loch Dalma çora. E lo dit Infant vẽch ensemps ablo Compte Durgell: y ab lo Vez compte de Cardona: y ab don Tello germa del Compte de Trastame na: y molta altra gent: y entrarem enlo nostre hostal/solament los caps majors/y meterem lo dit Infant en canibra: y com hi fo/tremetem li los nostres Algutzirs: manats li ỏ part nostra ques tengues per pres: y ell com a furios/ menysprcat lo nostre manament: no dona paciencia a es ser pres. Ans com a furios mes con trast als dits Algutzirs: y mes mãs a les armes per desendres: y moch se gran crit: y gran aualot en nostre hostal: perque nos moguts cridam y manam quest nos leixau apendre que mozis: y de continet occirem lo. E mozirem ab ell en Luys Manuel/ Diego Perez Sermiento: y alguns altres: y los dits Compte Durgell: y Vez compte de Cardona sozẽ forts espaordits de aquest fet: y tançaren se a nos: y dixeren nos sils calia rem bre de lurs persones: y nos respon guem los que nỏ: empero lo dit Vez compte de Cardona eri del dit nos tre hostal ab tot aquell tabustol quiy era ab los seus fugi: y no atura reg nat: tro hac passada la barca Dampo sta. Y encara continuamẽt fugi tro so dins Cardona. Y estants nos axi moch se gran tabustol entre les com panyies del dit Infant/ y les compã yies del dit Compte de Trastamena y les nostres compãyies ari mateix: dubitants se q̃ nos haguessen morts per lo qual perill nos haguem a pu jar en algun loch del dit hostal/ hon mostram nostra persona: els manam que nos moguessen. E tadonchs to tes les dites companyies retengue ren se pus hagueren vista nostra Y sona. Empero son los notificada la mort del dit Infant don Ferrando E caseuns tornaren sen a llurs po sades enlos lochs hon hauien acos tumat de estar: y nosaltres roman guem enlo dit loch per alguns dies.

Dela de cissio d̃ Infãt en Ferrãdo marq̃s d̃ Tortosa.

¶ Apres nos partim del dit loch de Castello/enlo vinten dia del mes de Juliol. Y per nostres jornades anã a la ciutat de Tortosa per entrar en possessio d̃ dita ciutat: la qual ab tot lo Marquesat pertanyia a nos/ y a la nostra corona: per vincle qui fon posat enla donacio/ lauors com lo sẽ yor Rey Alfos nostre pare feu al dit Infant en Ferrando dela dita ciutat y Marquesat/ y als prohomes dela dita ciutat: feta a ells se del vin cle dessus dit/ jatsia que ells hi fossẽ axi be com nos reberen per senyor llur natural: y hagueren gran pler com forzen tornats a la nostra corona. Car en temps que la dita dona cio fon feta al dit Infant dela dita ciutat: nesorzen be dolents y despa gats: en sozẽ forçats/ y menaçats/ y encara alguns dels majors ne forzen sauorejats/ y satisfets/ per tal quey consentissen/ segons que ja de aço es feta mencio enlo primer Capitol d̃l dit primer libre/ en que es feta men cio que a nosaltres estants Infant/ forzen sets molts prejuhiis y per secu cions per lo dit senyor Rey nostre pare: a gran instancia y congoixa d̃ la Reyna dona Helionor nostra ma dastre: y mare del dit Infant. E cõ los afers dela dita ciutat forzen po

Com lo Rey en Pere ana a pẽdre pos sessio de la ciotat de Tortosa y del mar quesat de aquella.

sats en estament: partim ne: y dreçam nostre cami vers Arago: vesi tants y regonerents molts lochs dela frontera: per fortificar aquells per raho dela dita guerra. Y enlo sisen dia del Mes de Setembre del dit any. M. cccl xiij. entram enla ciu tat de çaragoça. E com haguem es tat enla dita ciutat. v. dies/ partim enlo setzen dia del dit mes de Setẽ bre: y tinguem nostre cami vers la vilade Perpẽya: passant per Mõt so: y per Barbastre: y per Leyda: y per Ceruera Durgell: y per Manre sa: y per Ripoll: y per Camp Redõ y entram enla dita vila de Perpen ya lo. xxiij. dia del mes de Octobre apres seguent/ hon estiguem per al guns dies. Y enlo trenten dia del mes de Octobre partim dela dita vi la de Perpenya: y anam nos en a Barcelona/ hon som lo deen dia de Noembre apres seguent/ hõ estiguẽ per alguns dies. Y partim enlo deẽ dia de Deembre apres seguent: y a nam a Leyda/ hon tinguem festes ỏ Nadal: en que comença lany ỏ la Na tiuitat ỏ nostre senyor. M. cccl xiij. Y enlo derrer dia del dit mes ỏ De embre: partim de aqui: e aquell dia mateix som a Monço: don partim lo terç dia de Janer apres seguent. E tinguem nostre cami a çaragoça hon som lo nouen dia del prop dit mes de Janer: y partir en se de nos: en aquest cami lo Infant en Pere nostre boncle: y lo Infant ỏ Nauar ra per anar a Osca: per affers neces saris nostres: y dela dita guerra. Y en lo cinquen dia del mes de Febrer Enlo cinquen dia ỏl mes de Febrer ỏl prop dit any. M. cccl xiij. partim dela ciutat de çaragoça per hauer vistes ab lo Rey de Nauarra: y anã tro al loch de Sangueça: hon som ab lo dit Rey lo. xxiij. dia del dit mes de Febrer. Enlo qual loch estiguem solament alguns dies: y partim ne ensemps ab lo dit Rey de Nauarra/ y venguem nos ne al loch de Sos: hon estiguem ensemps tro per tot lo segon dia de Març apres seguent que ldit Rey de Nauarra sen torna al dit loch seu de Sangueça. Y nos romasem enlo dit loch de Sos/ tro lendema quen partim: y taem lo ca mi de Osca/ hon estiguem cinch dies. Y enlo quinzen dia del prop dit mes de Març partim ne: y anã nos en al loch de Almudeuer: hon som ab lo Rey de Nauarra lo vinten dia del prop dit mes de Març: hon esti guem ensemps tres dies. Y estants nos enlo dit loch Dalmudeuer: y de guessem anar al offici del diuendres sanct: mes se algũ murmur secret en tre lo Rey de Nauarra y lo Compte de Trastamena y el Compte ỏ De nia: qui eren estats assabentats: que en aquell dia algu dells deuia pẽdre mort. E los dessus dits Rey y Cõp ptes/ jatsia que nos dubtassen ỏ nos volgueren esser certs daquesta obra qui la hauia procurada: y acostaren se a nos dients nos la ver spara q̃ ha uiẽ: y nos axi cõ aqlls qui res ỏ mal no suffrim esquiuã nos ne. E volguẽ saber aço que era: y cascũ dels dessus dits dixeren nos: que aquesta suspita nos hauia mesa a cascũ mos sen Bernat de Cabrera. E nos per prouar lo dit fet: tremetem li missat ge que vengues a nos: y lo dit mos sen Bernat feu respostaa aquells q̃ tra mesos hi hauiem: que per gran mal que sofferia en sa persona: no po dia venir a nos/ penyẽt se malalt: y no era ver. E com la resposta haguẽ haguda: en presencia dels dessus dits Rey de Nauarra y Comptes ỏ Trastamena: y ỏ Denia: tra metem hi nostres Algutzirs/ que per grat/ ho per força lo faessen venir a nos. E lo dit mossen Bernat veent que lo

Infãt, en Pere hõ de de a Rey en Pere.

Cõpte d̃ Trastamena y d̃ Denia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit fet nos podia celar: y que daço li poguera mal pendre: car alguna escusa metre no li poguera/ acorda de fugir: y ab certs homens a cauall is que ol dit loch Valmudeuer: y techlo cami de Nauarra. E com los dits Algutzirs fozen a la sua posada per erequir lo dit nostre manament ql faessen venir dauant nos per grat/ho per força: trobaren que ja fon fuyt: y tornaren nos ho dir. E nos manam quels dits Algutzirs ab companyies de cauall los seguissen/ troquel menassen pres. E jatsia que ells se cuytassen espatxadament nol poguerē acōseguir: com ja fossen enlos termens de Nauarra. Y fet aço lo dit Rey de Nauarra parti de nos lo xxiij. dia del dit mes de Març: y nos aquell dia mateix anā nos en alloch de Cessa: hon era la Reyna nostra muller. Y es cert quel dit Rey ō Nauarra com fo en sa terra feu pendre lo dit mossen Bernat de Cabzera: e aquell tench pres/a prechs y requesta nostra tro a cert tēps /quel nostremes al Gouernadoz de Arago quel tench pres tro al mes de Juliol del dit any. M. cccl xiiij. que li faē dar mort/segons que auāt enlo present Capitol es declarat. Y estants nos enlo dit loch de Cessa/vench a nos ardit de Valencia que era assetiada per lo Rey de Castella: y que estaua perillosa per fretura de viādes lo qual ardit porta a nos de part de la ciutat de Valencia vn frare preycadoz elet ō Marrochs: qui axi com entra per lo dit loch de Cessa/cridaua en altes veus/viafos/viafos/viafos. E ab aquell crit mateix cridant ētra en nostre hostal: y metia tā grās crits que not podia hom ser callar. Empero supplicants humilment p part dela dita ciutat/ y dels habitadoz de aquella: y encara de tot lo regne de Valencia: per tal com la dita ciutat y cap de aquell: que fos nostra merce de anar lla per sonalment per delliurar la dels enemichs qui la tenien assetiada/y oppremuda de viandes. Y nos oyts los dits: y entesa la dita feta a nos per lo dit frare preycadoz: tots los vlls nostres axi mentals com corporals peruenguerenen ploz. E per aquesta rabo moguts axi com a Rey qui ama carament los seus sotsmesos/y cobejants lo ōlliurament de aquella: axi comper gracia de deu se segui/partim del dit loch de Cessa lo. xxvj. dia del dit mes de Març del dit any. M. cccl xiiij. y tinguem nostre cami vers çaragoça/y partints de çaragoça anam a Muntalba: y après a Morella: y a sanct Matheu: y après al hostal dē Verdu. E aqui aquella nit nos fem ser alt enla mūtanya sen yal de foch: car axi ho hauiem nostremes a dir als de Valencia. E lendema anam nos en ala horta ō Burriana: y daqui anassen vn escriua ō don Tello al Rey de Castella: y dix li com nos erem alli. Y estants alli sem regoneixer a mossen Ramon ō Vila noua: y en Pere de Margens nostre escriua de racio/ab quāta cōpanyia erem: y trobarem per verītat que erem. M. Dcc. xtū. homēs a cauall. E lo Rey ō Castella era ab vj. M. homens a cauall: y tantost aplegam nostre consell per quina forma deuiem fer nostre cami a Valencia: y demanarem si aqui hauia dengu del Regne de Valēcia qui sabes be tots los camins/perço que millor hi poguessem acordar/y noy hauia sino mossen Ramon de Vilanoua/y mossen Pere Cētelles/ y lo dit mossen Ramon de Vilanoua dix que ō uiem partir tātost passades vespres la dauantera/en guisa que fos a prim son/ala barrera quel Rey de Castella hauia feta al riu ō Moruedre. pp

Elet de Marrochs. cridaua viafos.

Ramon de Vilanoua. Pere de Margens escriua ō racio.

la mar. E nos ab tota laltra gent q̄ seguisse: y axis feu. Y en aquella nit aconseguirem nos alli lo Comte de Prades: y frare Guillem de Guimera ab qualque. l. homens de cauall: y tantost que fom a la Barrera lo dit Rey ō Castella tremetia aqui per deffendre aquella be quatre mil homens a cauall: pero los nostres poch fort abans hauien ja banda a quella: y eren lauors ab nos Darago en Pere Ferrando Dixer q̄ portaua la bādera: y molts cauallers: de Catalunya noy hacsino lo Comte de Prades: y frare Guillem de Guimera. De Valencia/ lo Comte de Denia/lo mestre de Mūtesa: mossen Ramō ō Vilanoua: mossen Pere Centelles: y mossen Elfo de Proxida qui era enla mar ab les galeres tots los altres eren Aragonesos. Y de Castellans: ço es lo Cōte de Trastamena: y don Tello: y don Sanxo y los germās. Y en hora del sol exit ab la gracia de deu fom tots replegats al Grau de Moruedre: y los de Moruedre sintents nostra venguda faeren grans fumades enlo castell/ per tal que fo notificada la nostra vēguda al dit Rey de Castella/qui era enlo Grau de Valencia. E tantost sabuda nostra venguda mana leuar sa host: y tramete cōpāyia per guardar lo pas hon nos erem. E nos esperants algūs qui ara venié detras ajustaren se dells aqui molta gent. E nos pēsant que allo no podia partir sens batalla: sem nos acostar tota nostra gent: y diguem los aquestes paraules. Bona gēt/null temps ha guem plaer de dir mal de nengu ni ōsonrar: mas ara que veig quel Rey de Castella e yo som dauant lo jubi de deu: yo dich que ell auolment y salsa: y com a gran traydoz ma feta hē fa guerra en ço del meu: y requir nostre senyoz deu que vuy en aquest dia me faça justicia ōll: la qual he ferma cōfiança en ell que la farà. Ara dich a vosaltres qui sou ajustats aci ab mi/a vosaltres Castellans sabets que yoūs he acullits en mon Regne: he fet part daço del meu: no tant per ventura cō vosaltres merexets e yo volguera: mas segōs que he pogut: y sabets be vosaltres quel Rey de Castella que alli es/ no ni ha nengu ō vosaltres a qui ell no haja mort ho pare/ho fill/ho germa/ho parent ho ontades mullers: filles: ho germans: y tots tots vostres bens: y ō aquells ya tots en general dats per traydors: perqueus dich que vosaltres vullats hauer huy en memoria les males obres que dit Rey de Castella vos ha fetes: y deles bones obres que yous he fetes: po vull vos dir aço y pregar vos que si algu ō vosaltres ni ha que haja coz ō anar sen della: que ara abans que comencem la batalla sen vaja: car nos li donam licencia que sen vaja: y no li sera tocat a cauall ni armes. E val mes q̄ ara sen vaja que si saea traycio com fossem mesclats. E tots a vna veu cridaren. Com senyoz anar / no placia a deu que nosaltres vos leixē: ans volem huy tots mozir ab vos. E sus ara nos donam tots per vostres vassalls y cōfessam dauāt deu esser traydors bares: y heretges si sem lo contrari Ara dich a vosaltres que sots mos vassalls y naturals queus vaja lo coz a vostres pdecessors / quātes obres valeroses han fetes ab los meus: y vajaus lo coz de qui sots fills: car a mi bem va lo coz que som fill de vn Rey dels bons del mō: y fiu enla bonesa de deu que yo ho mostrare huy en aqst dia. E vull vos fer vns pchs que yo sia lo primer qui ferra enla batalla: y quels peus primers dels vostres caualls sien ab los peus derrer del meu cauall: car yon he prou. Y la

Pere Ferrando Dixer y molts cauallers

O bon Rey q̄ volia esser lo primer de ferir ēla batalla.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uors lo Comte de Trastamena: y de Denia digueren. Senyor nos entenem a ser aqueixa honor vuy: ans farem nostre poder que sia vẽçuda si plau a deu la batalla com vos hi entrarets. E dites aquestes paraules tota la nostra gent se alegra: y ses calsa en lo nostre seruey: e de la nostra Real corona. Y estants aqui per espay de dues hores esperãts si los altres se volien combatre / veents q̃ ells no dauen loch a la batalla: acordam que faessem nostre cami vers Valencia: y per ço com ha passar vn pont estret los Comtes de Trastamena y de Denia: qui anauen en la dauantera / trameteren nos a dir: q̃ vna vegada passassem lo pont: y ells romandrien darrers. E nostre emetem los a dir que nou farie: que passassen ells primers. Y altra vegada tremeteren nos a dir que vna vegada passassem: y que ells romandrie detras axi com estaua en rabo. Nos diguem los la darrera vegada: que de punt ò honor tant ne sabiem cõ ells: per quenos prometiem a deu q̃ mentre cent de nostres companyies fossen per passar lo dit pont / james no passariem nos. Y en aquesta manera anam tots vers la ciutat de Valencia. Y mossen Elso de Prorida / ab ses galeres nostres estaua ẽla marina / presterra / faent lo cami q̃ nos sabiem / p tal que haguessem en ajuda les dites galeres. Y lo dit Rey ò Castella leuas del dit Graude Valencia: y muntassen pers lo cami general que va de Muruedre a Valẽcia: y anassen tot dret al castell de Muruedre. Axi que nos ab la benedictio de deu: y dela verge madona sancta Maria: y del benauyrat sanct Jordi entram enla ciutat de Valencia: y tots aquells qui eren enla dita ciutat reberẽ nos ab grã alegria y gran goig: dela misericordia q̃ deu nos hauia feta a nos y a ells: y mostrauen nos dels pans dels arroços: y dels altres mestalls de que viuiẽ / car non hauien de forment. Y ab aquesta honor / goig / y alegria: passãt per la dita ciutat / totes les gents de goig plorosos / de goig que hauien corrien nos besar les mans / els peus hoc les faldes deles armadures de nostra persona: y de nostre cauall: y aturam allifins al terç dia del mes ò Maig apres seguent.

Com lo Rey de Castelle se leua del siti no esperãt batalla.

¶ Capitol sete qui tracta per quel Rey de Castella hauia leuat lo siti de Valencia: y ò la tramesa li feu lo Rey en Pere que tornas per cõbatres ab ell: y nou accepta: ans anant sen ab la armada tenia en mar se cuyda negar. E cõ lo Rey en Pere pagar lo son a la sua gent: pres tot lor y argent deles esglesies ab licencia del bisbe de Valencia.

Apres tres dies que som entrats ditre la dita ciutat de Valẽcia / perço cõ per alguns quierẽ estats presos en poder del Rey de Castella / hauiem entes quel dit Rey de Castella hauia dit que sino quenos erem vengats axi com a Almugauer / ell se fora cõbatut ab nos. Nos tãtost tremetẽ a dir al dit Rey per vn escuder qui tenia Corbera / lo qual hauia mester guiatge nostre: lo qual guiatge li atorgam ab cõdicio que digues aquestes paraules al dit Rey / ço es que com nos haguessem entes que ell hauia dit quest no que nos erem venguts a Valencia axi com a Almugauer: ell se fora combatut ab nos: que ell sabia bela nostra vengudà: y nol caliaescusar per allo pero que per tal que hagues menor escusa / quel certificauem que lo dissapte primer vinent / nos sens tota falla seriem dauant Muruedre: yã

Esfuder es dit gri hom.

lauors no hauria escusa que, fossem venguts cõ Almugauer: p la q̃l cosa lo diuendres partim dela dita ciutat de Valencia: y anã a la alg̃ria de Esplugues / hon ab totes nres gẽts jaguẽ aq̃lla nit. E lẽdema aps seguẽt partim dela dita alg̃ria ab totes les nres hosts: y anã dalla la barraca ò frare del Puig / q̃ es ẽlo cami gnal / dret lo loch de nra dona del Puig: y estiguem tot aq̃ll dia: y tornanos en dormir al Puig. E lendema aps seguent q̃ son digmenge tornãen dret de Puçol / esperãt si lo dit Rey de Castella voldria exir a la batalla: y tremetem li dos psones q̃ li diguessen cõ nos lo esperauem alli: la q̃l cosa ell no volch fer. E nos veents que no volia exir / tornãnos en a Valencia. ¶ Aps enlo. xvij. dia del dit mes de Maig partim ab totes nres gẽts y anã al loch de Cullera / per tal cõ hauiem entes que lestol nostre de q̃ era Almirall lo Vezcomte de Cardona / per dubte que hac del Rey ò Castella qui era en gran nõbre se mes tot enlo riu de Cullera: y aq̃ estiguẽ alguns dies per defendre lo dit hostol nostre. Y estants nos axi / lostol del Rey de Castella estaua a la boca del dit riu / essorçant se de damnificar lo dit nostre hostol si poder neha gues: mes foli contrastat y ben dessers per les nostres gents quiy erẽ. Y estant axi moch se grã fortuna en la mar: en tant q̃l hostol del dit rey de Castella se cuyda perdre. E passada la fortuna lo dit Rey de Castella tornassen a Muruedre: y feu reuerẽcia a la esglesia de madõa sancta maria ab vn dogal al coll: y en camisa: y en bragues: faent li gracies cõ era estort del perill dela fortuna dessus dita. E nos tornam a Valẽcia / a. xv. dies del mes de Juny apres seguẽt. Y esdeuench se que per pagar a la gent de nostre hostol haguem gran

Quãt lo Rey en Pere parti de Puig ab sa gent a Cullera

fretura de moneda: y los soldats nostres sẽs diners no podiẽ retre llur deute als affers dela guerra. Per q̃ ab licencia del Bisbe pleuim nos ò totes les vexelles deles esglesies: axi com son retaules dargent / creus / calzers / lãties: y ensensers: y tota altra veixella dor y dargent que trobam enlos reliquiaris deles dites esglesies: y aquella prenguem y destribuym entre los nostres soldats: y feta estima dela dita vexella dargent y dor daquens erem pleuits dels dits reliquiaris deles dites esglesies: faem satisfacio y esmen a cõplida dins breue tẽps apres seguent. ¶ E apres alguns dies que nos som enla dita ciutat de Valencia haguem acort ò exir dela dita ciutat. E partim ne lo xxiiij. jorn del dit mes de Juny / y anam ab totes nostres hosts al loch de Liria per continuar nostra guerra. Estiguem enlo dit loch tro per tot lo derrer dia del prop dit mes ò Juny. La qual vila haguem apatis que feu ab nos Juã Alfonso de Exerica que la tenia per lo Rey dõ Pedro a. xxix. del dit mes. E partim ne y anam al loch de Puig. E partim del dit loch de Puig ab totes nres hosts: y anãnos en a la horta ò Muruedre / hon tinguem nostre setge y aqui aturam alguns dies. E aps mudãnze setge enla horta de Canet / pp la mar / q̃ ton lo. xij. dia de Juliol apres seguẽt. Y lẽdema partim ne / y ab totes les nres hosts mudãnos / ens atendã enla horta de Burriana. E les galeres nres seguien les partides hon nos anauem ens mudanẽ y ab delliberacio de nostre consell te per affers molts necessaris lo. xvij. dia del mes de Juliol partim dela dita horta ò Burriana: y recullim nos en dites galeres per anar a Barcelona: hon fom lo den ouen dia del pp dit mes de Juliol.

Tengue lo Rey en Pere setge en la horta de Muruedre.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Capitol. viij. qui tracta com lo Rey en Pere seu dar mort a mossen Bernat de Cabrera. E a na ab totes les hosts a socorrer Oriola/en la qual lo Rey ò Castella qui era en la vila de Elix hauia dellibe rat posar lo sitj: y arribat allj lo rey en Pere/nostre senyor deu per mes quel dit Rey de Castella sen torna: y no gosa combatre es ab lo dit Rey de Arago qui li tenia ordenada tota la batalla: ò sijant se combatre ab dit Rey.

Com lo Rey sen tècla mossen bñt de Cabrera.

ES tàs nos en la dita ciutat hò era la Reyna nostra mu ller: haguem gran consell sobre lo dit fet de mossè ber nat de Cabrera/de quens teniem p mal seruits. Axi com fò sobre la ana da sua al Rey de Castella: y sobre la sua fuyta cò sen ana del loch de Al mudcuer en Nauarra: y dal tres affers què hauia fets ens faca còtinuada mèt en grà minua y dà de nza psona y dels nzes regnes. Acordà de enq rir daqst fet: y hagué nres sauis al gùs de nze còsell. Y rebuts testimo nis y altres proues sufficients y ba stàts: trobà ql dit mossen Bernat de Cabrera era digne de mort: y de y dicio de tots sos bès. E òclarà/y vol gué ab plena dellibera cio de nze cò sell q ydes lo cap: y qls bès seus fos sen a nos confiscats: y p tal cò lo dit mossen Bernat era en çaragoça ps en poder de nze Gouernador: p re missio què hauia feta lo Rey ò Na uarra: segòs qdessus nes ja feta mè cio. Nos pletres nzes escriuim a no stre pmogenit lo Duch de Gerona nre procurador gùal de nres regnes y terres/qladòchs era en la ciutat ò çaragoça: exigent los negocis dela dita procuracio nra: q òcòtinèt vistes les dites letres nzes donas mort al dit mossen Bernat de Cabrera: ço es q enla plaça òla porta appellada de Toledo/òla dita ciutat/li fes tol re lo cap. E lo dit nze pmogenit exi gent nre manamèt/trames a dir al dit mossen Bernat ò Cabrera p mos sen Berèguer Dabella/Majordò y Còsell er seu/y en Jàc òz Nouelles saui en dret/de Berona Vicicance ller lo jubi q nos li hauiem dat/y ell oydes les paraules dix al dit mossen Berèguer Dabella. O mossen Be règuer morre yo: y q nò sìè dats de fenimèts: car p via de dret comu jo no deuria pèdre mort: tro q les mies defensiòs sìèpurgades. E ladòchs lo dit mossen Berèguer respos li di ent aytals paraules. Mossè Bernat ver es: y ver dicts: mes despuixes q vos sots estat poderos enlos fets òl senyor Rey/vos hi hauets mesa aq sta costuma: y axi ra hoes q serueisca a vos: ço q mal hic hauets introdu hit: car vos fes dar mort en Arago al fill òl noble en Juà Ximenez dur rea: ladòchs cò lo Infant dò Ferrà do fo desbaratat/y ps/ enlo loch de Epila p lo noble en Lop ò Luna/qs treballauap los affers òla honor òl senyor Rey: y de son regne. A pòsa es donar mort an Ramò Marqt ciu tada de Barcelona: cò lo senyor rey lo feu negar per la mort den Ramò Sentuicents: de q era enculpat: y ò sensions no li forèn donades: si be p la part forè demanades y requestes E aço fon en dijous: enlo dit mes ò Juliol. Y lendema que fon Diuen dres/lo dit mossen Bernat fou me nat a la dita plaça: en hora de ter cia: publicament y en vista de tota la ciutat: enla dita plaça palesamèt fon li tallat lo cap. Y daqsta justicia los nzes pobles no sen agreujarè/aus appa rech qls plagues: pensant los dàs què erè vègut p causa sua: especi almèt enla guerra ò Castella: y ap plicà nos ses bens: axi com a bens

Les paraules d mossen Bñt de Cabrera.

confiscats per lo dit crim. E donant lo cors a sepultura/fo a nos trames lo cap: car axi fo acordat per lo dit nostre primogenit: y per aquells de son consell. E sabut per nos la dita mort/acordam de partir de Barce lona/don partim lo. v. dia del mes ò Agost seguent del dit any. M. ccc. lxiiij. y tinguem nostre camiv ers la ciutat de çaragoça/hon fom lo. xij. dia del prop dit mes. Y estàts aqui haguem ardit del regne de Valen cia com lo Rey ò Castella era a Lix òliberant setiar Oriola: per lo qual nos couèch de anar hi. E perço par tim dela dita ciutat: y fem nostre ca mi passant per Montalba/per Mo ra: y per Sarrio: aldeas de Therol car lo dit loch de Therol ja temps era passat/se era retut al Rey ò Ca stella. E com fom enlo dit loch ò Mo ra/vengueren a nos dos homens de castell Fabib/quis deuia retre dins dos dies/si donchs per nos nols era socorregut. E nos tinguè nostre cò sell ab tots los Barò s y nobles qu is seguien: acordam que de continent ab tota nostra gent anassem a dit ca stell: y deliurar los del setge quel dit Rey de Castella hi tenia: car no hauia pus ò tres legues òl dit loch de Moza hon erem al dit castell Fa bib. Y estants en nostra moguda/per satisser a la honor Real: haguem al tre ardit quel dit castell se era ja re tut/no esperàt lo temps a que sera apatiat. E couench nos ò leixar no stre proposit que hauiem: y haguem continuar nostre cami. E partint òl loch de Moza/passants per Sarrio calam nos al loch de Vilareal/hon fom lo. xvij. dia òl mes de Noembre apres seguent. En lo qual loch esti guem tro a. xix. dies/y el seguent. xxvj. dia del dit mes partim del dit loch de Vilareal: y passant per Xil ces/y per Massamagrell/y p lo loch de Torrèt: venguè nos en al loch Dalgeziraho fò lo. xxix. dia del dit mes de Noèbre. Aqst cami fè nos p socorrer a la vila de Oriola/ qui esta ua en grà pill de pdre/pço cò sel spaua esser assetiada p lo Rey de Castella y lo dit loch era destret de vitualles E haguem ab nos tots los nzes Ba rò s/y nobles cauallers/axi del reg ne de Arago: cò del regne de Valè cia/cò de Catalùya/y altres gèts de peu/y de cauall/p socorrer y deliu rar/y fornir de viàdes la dita vila ò Oriola/los qls barò s q erè ab nos/ erè lo Arqbisbe de çaragoça: appel lat Lop de Luna: lo Còte ò Urgell nebot nze: lo Còte de Denia: y lo Cò te de prades/cosins nzes: y lo Còte ò Trastamena: y lo mestre de Mùtesa y molts altres Barò s y nobles de Arago: y de Catalùya: y del regne ò Valencia. Y el Rey de Castella sen tint nra anada vers la part de Orio la/cuytas per a contrastar lo nostre bon proposit que hauiè per socorrer a la dita vila/axi com per la gracia ò deu se segui: y mes se èl loch ò Lix qui es a tres legues dela dita vila ò Oriola: y partim del dit loch Dalge zira lo primer dia de Deembre apòs seguent/y anam a Gandia: y lende ma partim y anam al loch de Vila longa. E laltre dia apres seguèt par tim de aqui: y anam a Luxen/don partim los sanquen dia del dit mes de Deembre/tota via ab totes nostres gents de armes/y anam al loch del Coy. E de aqui partim lo vuytè dia del dit mes: y anam a vn loch appel lat Saix/pres lo loch de Castella: y lendema partim del dit loch ò Saix passada solamèt la vna part dela nit car tot haguem ops/per los dies qui eren pochs/y la jornada qui era de nou legues/car en veritat gran perill soza estat si axi nons hi fossem cuytats. E passants per lo loch de

Consell. Lo dit bès. Y mos. en Ber nat de Cabrera

Lop de Luna ar qbisbe d Sarago sa.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sair/alleuiam nos enla horta ò Fauanella: y del dit loch de Fauanella ha. ix. legues: y fom hi a hora tarda car era já hora del seny del ladre cò fom descaualcats: planguem nos de aquella tan grá jornada que fera hauiem: car en tota aquella jornada no descaualcà: ans menjam sobre les selles: nos y tota nostra gèt. E lo Cònte de Trastamena com haguem ò descaualcat: ens fom girats sobre vn lit per repesar: dix nos aytals paraules lo dit Comte. Senyor con tales jornadas quebrantà los grádes Reyes los chicos ho los otros Reys lures enemigos: y en esta jornada sè yor hauets quebrantado al Rey dò Pedro de Castilla lojo dretch o: y vos sots mostrado Rey y senyor por mantener y ò sender vuestro regno: e asin senyor agora es tiempo de folgar y dar vos plazer: pues hauez al cançada la honra que a vos se pertenesce. ¶ En aquest cami dela dita jornada: perço com la terra que calcigam era abermay deserta: y plena de gran multitut de caça: çoes de pdius/conills/y lebres. Esdeuench se per la gran gent que era ab nos: nos leua caça de perdius: ni de conills: y lebres que no fos presa: axi p los grans crits: y bauchs ques metien per les gèts: y per la execucio ques feya personalment per la gran gent dela nostra host. Axi que segons per alguns era arbitrat mes de. x. mil p dius: y sinch cètes carregues de conills/y lebres sozen preses per les gèts dela dita host nostra: de que haguerem gran refrescament. E apres aquells dits Comtes sozen estats a nos/sopam y metem nos en nostre lit per reposar: y començà adormir. Y estant axi vengueren a nos en Miro: y tres altres bons homens dela vila de Oriola per ser nos reuerencia per part dela dita vila: faent gracia a deu quins hauia endreçat ò venir en aqlles partides: supplicants nos q̃ fos de nra merce q̃ ls delliurassem del dit Rey de Castella/ qui ab grã gèt se era mes enla vila ò Lix/p assetiar Oriola. E nos sentint los rahonamèts òls dits hamès q̃ erè venguts a nos ab grãpill ò llures psones y nos haguè grãpler: y grã alegria y decòtinèt fac entrar lo dit en Miro si altre deuãt nos: y aqui haguem ab ells rahonamèt quins plach ens alegra molt: car donarè nos a sentir q̃l dit Rey ò Castella nos ppararia baralla enlo cãp òla Matança hò hauiè a passar dauãt Oriola. Y estants axi vèguerè a nos los dits Còtes de Trastamena: y de Denia: y parlarè ab nos òla jornada q̃ lèdema ò uiè fer p delliurar la dita vila Doriola òl perill en q̃ estaua: y ò còbatrès ab lo dit Rey de Castella si ardimèt hagues ò exir nos ala baralla: car segòs los certs ardits què hauiè ell era èlo dit loch de Lix: tro ab. vij. M. homens de caualls: y ab mes de. xj M. ò peu: crerèt se tots dies ò còpayia: car de tot lo regne de Murcia y daltres parts p hismes de son regnehi hauia còtinuamèt vèguda y venia grãgent. E la cort q̃ nos haguè ab los dits Còtes y algùs altres de nre còsell q̃ sobre uèguerè fo aytal q̃ ab la gra de nre sè yor deu en hora ò alba/ al pmer toch òla nra trópeta tot hò se curas ò regonexer totes les besties ò referrar y donar ciuada. E a la segòa trópeta tot hò regonegues: y pses ses armes. E alqrt toch òla dita trópeta tot hò fos sobrels caualls: y seguir nra bàdera. E aço fò en hora de tercia: y segòs q̃ so acordat se feu ò set: e ab gra de deu nos començam decaminar: y enla dauãtera nostra sozen los dits comtes de Trastamena e ò denia era la nostra host quaix en nòbre de. iij. milia homens a caualle ò

Paraules dites al Rey a Aragon p lo dit Còte.

Nota lo orde po sat enla host o y nr sor nar la trópeta.

peu. xv. milia en sus e nostre senyor deu hauia mes tant de bon corento ta la nostra gent que tots anauè fort alegres e pagats especialment com se pensauen ques hauiè a combatre e com haguem deuallada tota la costa e fom en lo gran camp apellat de la matança enlo qual segòs les cròniqs antigues son stades fetes grãs e moltes batalles de grans reys nos aturam ab totes nostres gents e vebem prop nos vn peno del Rey de castella ab milhomens a caualll qui nulltemps de caualll qui nulltemps se mogueren ò vn loch. Nos estiguè axi be quatre hozes: nostres esquerres de batalles ordenades esperàts si lo dit Rey de Castella haguere en voluntat de venir a nos qui li teniem la batalla ordenada e apellada è lo dit camp car en lo dauallar dela costa eren venguts a nos. xxx. homens dela gencta del comte de trastamena que de ycnque hauien descuberts los passos e vista tota la host del Rey de castella qui venia vers nos de que haguem nos gran plaer: mas no plach a deu ques seguis y estàts nos axi aturats èlo dit càpcar nos volìè entrar en lo dit loch ò Oriola si a nostre honor sperãt nostre enemich si venir volgues vèguerena nos los comtes de trastamena e de denia e dixeren senyor vos hauets complit ço que pertàyia a vostra honor duy mes hora es q̃ anets ala dita vila Doriola e queus aleugets ab temps còuinèt que si era p tart enos encara aturã be per vna hora e apres continuã nostra anada e de tot jorn aleuiam nos enla dita horta e lo dit rey ò castella nos cura de venir a nos: ans aquells mil homès a caualll ò que dessus es feta mencio sen tornaren al dit loch de lix segons que a nos son recomptat e persones dignes de fe: lo dit Rey de castella en aquell dia que nos fom en lo dit camp hirque ab totes ses gents de caualle de peu fora del dit loch ò lix ordonant se batalles p venir al dit camp hon erem nos ja cordenades ses gents vecins nos è càpcar los vns als altres nos veyem apartats e volch hauer consell de alguns de sos vassalls sobre lo fet dela batalla e apella los mestres e algùs altres Barons e cauallers sauis antichs de castells que an en nòbre ò xxxx. y estant axi apartats dix los lo dit Rey aytals paraules yous he feytos aqui ajuntar per auer consell de vosotros que vos paresce de hauer palea con el Rey Daragon qui assin como sabedes es cerca de nosotros e hauemos por cierto que hoy sera en les partides de Oriola con su poder e aquells qui eren ab lo dit Rey guardants se los vns als altres fueren senyal al mestre de sentiago que staua prop lo dit Rey lo qual era germa ò dona Maria de padela quel dit rey tenia per amiga lo qual se atreuia a dir mes que los altres son enteniment ho consell al dit rey de Castella e respos e dix senyor grã tiempo ha que dios ha fecho departimente entre la casa de castella e la casa de Aragon assin que si del regne de castilla se fazion quatre partes e daua la vna parte òllas e daria la major gran tierra que no tiene daragon e hò si fincaria grande Rey e sabe dios que vos sodes vno delos tres Reyes del mundo de christianos es si desialo major no lo cuydaria mentir porque entiendo q̃ vos senyor con vuestro poder deiades abir al campo e parar vuestra batalla al dicho rey Daragon e bajades por cierto senyor que en este dia vos veneredes al dicho Rey Daragon su poder e que seredes Rey de castilla e daragon e si plaze a dios aps

Universidad de Deusto
Biblioteca

Emperador de hespanya e com lo dit mestre hague acabada la sua resposta lo dit Rey de Castella giras als altres Maestres Barons e cauallers que hac apartats e volch saber dells llur intencio e tots loaren e affermaren en acabamẽt tot ço quel dit maestre de Sãntiago hauia dit e lo dit Rey de castella hoida la dita resposta del dit maestre e altres que aqui hauia fets aiustar Altes veus cridae dix hay aqui algũ rapaç que tinga vn pa e dites les dites paraules vench hun rapaç e portali vn pa elo dit Rey de Castella pres lo dit pa e dix ay tals paraules o semblants a mi semeiaq̃ vosotros todos seades ỏ acuerdo que yo ponga Batalla al Rey daragon de que digo en verdat que si yo tomasse con mi los que al dito Rey daragõ tiene ensi e los hauia por mie vassallos o por mis naturales que sen estoto miedo pale aria con todos vosotros e con toda castella e abuncõ toda hespanya e por que sapays yo enque vos tiengo es a sin que conestepan que tiengo en mi mano pienso que fartaria quantos leyales haya en Castilla e dites aq̃stes paraules tornassen lo dit Rey de castella en lo dit loch de lix ab totes ses companyies de cauall e de peu que feu aleuiar dintre lo dit loch de lix y esser aqui alguns cauallers diguerẽ li que nunqua castella hauia tomada tan gran deshonor com aquell dia per ço com sen eren tornats donchs dix lo dit rey que cõsellades e ells diguerẽ Senyor consellamos vos que en todas guisas del mundo que eras de manyana vos anes combatre con el daragon e lo dit Rey respos ha que buen consejo e pres vn troç de pa en la ma car sopaua lauors e dix con estopedaço de pan artaria todos quantos leales ha en castilla.

No. altra comparacio de.i.troç de pa.

¶ Epartents de aqui ana ala horta de oriola hon som lo xj dia del prop dit mes e la gent de Oriola veent nos hagueren gran cõsolacio e grãgoig e ab lagremes alegrauẽ se per la nostra venguda estiguem ab ells ses diese fornim lo dit loch de viãdes e daltres coses necessaries que hauien fetes tenir ab algũs vexells al cap de ceruer e posat lo dit loch en estament partim nelo.xvij.dia ỏl dit mes de deembre e ab totes les nostres gents darmes anam al checanto e lendema partim ne e anam ales salines e altre dia apres seguẽt fem la via dontiuien e les gents ỏl dit Rey de Castella anauen nos entorn pero nos gosauen acostar a nosaltres y en lo seguẽt dia ỏl prop dit mes que fon.xxj. som tornat a xativa. E apres partim de xativa e anamnosen a Algesira e lẽdema fon vigilia de Nadal y en aquest cami ỏ la anada de Oriola per lo dit Rey ỏ castella nos fou trames de ses companyies tres milia dela gent aqui despuix que nos entram en lo pinar appellat Billena nos partiren de vista ỏ nostra host tro fom al entrãt de nostres regnes e beq̃ nos li haguessem calcigada partida dela sua terra anant en lo dit Cami e tornãt no hague ardiment de encontrar se ab nos e nos aximateix anauen tota vegada reglats e ordẽats ab nostres batalles compartides e aperellats de ferir su dit Rey ardimẽt algu hagues ỏ ferir cõtra nos.

Vigilia de nadal

¶ Capitol.ix.qui tracta cõ lo Rey en Pere tornãt sen ab tota la sua Gẽt victorios vẽgue en la ciutat ỏ tortosa hõ hauia cõuocades corts generals als Catalãs e clogue aq̃lles e daq̃ partit cobra tots los lochs q̃ lo Rey de Castella malamẽt ꝓ los li hauia.

EN lo primer dia del mes de Jener any mil.ccc.lx. partim dela dita ciutat de Valencia : e anamnosen al loch del puig ab totes les hosts nostres e ab tots los Barons e Cauallers e altres gents de cauall : e lendema partim ỏl dit loch ỏl puig e anamnosen a Burriana e per ço com nos hauem manades corts als Catalans a Tortosa partim del dit loch de Burriana e q̃ nostres jornades fom ala ciutat de Tortosa e lo sinquendia del dit mes de Jener e en les dites corts proposam que hauiem mester gran ajuda de nostres sots mesos car la terra nostra se perdia de dia en dia e sens gran ajuda dels nostres sots mesos nons podem deffendre. E tots aquells qui eren en les dites corts generals de Catalunya hauien gran compassio de nos qui som llur senyor naturale esforçaren se molt valent ment e atorgaren nos.xvij. Comptes de moneda pagadors dis dos anys apres seguents ab la qual ajuda e primera ment aquella de nostre senyor deu haguem compliment de moneda e ab ço quens fo atorgat per los regnes Darago e de Valencia quens basta en lo fet dela guerra. En tant quel Rey dins hun any propuinẽt segons que en lo present libre dejus se comptara perde tots sos regnes e fon de aquells despullats esforagitats e nos haguem cobrada la nostra terra quens hauia tolta ỏls nostres regnes darago e de Valencia era mes que tot Arago o tot regne de valencia.

¶ E licentiades les dites Corts partim de Tortosa lo vinten dia del del mes de Febrer apres seguent e snam nosen al loch de sanct Mateu hon estiguen.vij.dies e replegam tota nostra gent per assetiar lo loch ỏ Muruedre e cobrar los Castells dartanade Serra desogorb e de Torres. Car toca aquella partida de terra era perduda ensemps ab Exerica e Therole grãres tots los lochs deles nostres fronteres e adeserem sobre lo Setge de Muruedre ades sobre los altres lochs dessus dits tro que tot ho haguẽ cobra t ço es de sogorb en ça vers Valencia e finalment estiguem vltra.vj.mesos sobre lo setge ỏ muruedre tro quel haguem es rete a nos a certs patis ỏs tractaren entre nos e lo prior ỏ sãt Joan qui tenia la força e loch per lo rey de castella e nos entram dins lo dit loch de Muruedre poderosament en lo.xiiij.dia del mes de serẽbre apres seguent del dit any mil ccclxv. y es cert que tenint nosaltres lo dit setge euengueren dela ciutat de Bar. e de Mallorques moltes naus armades e fornides de molta gent dextra en lo fet dela mar per contrastar al hostol del Rey de castella ab ajuda del qual estol e deles gents darmes que y vengueren deu seu gracia a nos que cobram lo dit loch de Muruedre quins era fort cõtrari per ço cõ los camis publichs de Arago e de Catalunya no podiẽ passar a valencia q̃ contrari del dit loch a nos rebelle e com haguem estat per algũs dies dins lo dit loch de Muruedre anam ala ciutat ỏ valencia hon entram lo.xxj.dia ỏl dit mes de Setembre.

¶ E estãts nos en la dita Ciutat de valencia veents quels homens del dit loch de Muruedre nos eren estats rebelles per la qual cosa grãdã son dat a nos e a nostres regnes specialment a regne de Valencia present que ay tal maluestat e rebellio no deuia passar sens gran punicio ay hagut sobre aço molts y diuersos colloquis mes sentencialment

Universidad de Deusto
Biblioteca

declaram quel dit loch de Murue
dre daquiauant no hagues titol ne
fes actes alguns de vniuersitat axi
com dabans ser solia fins aquells p
petualment reuocam: e toznam: e lo
dit loch a esser carrer de valencia: e
ques regisen es reglassen per los of
ficials nostres dela dita ciutat segõs
que per aquells officials e per los ju
rats dela dita ciutat seria perpetu
al ment ordonat. E daço sem ala di
taciutat de Valencia priuilegi per
petual: e apres alguns dies toznam
al dit loch de Muruedre per me
tre aquell en ordinacio la qual feta
toznam ala dita ciutat de Valencia
don partim lo vinten dia del dit mes
de octubre seguent e tinguẽ nostre
camí vers la ciutat de Barcelõa hõ
necessariament haguem anar per
los affers dela dita guerra: y entrã
en la dita Ciutat lo derrer dia del
prop dit mes Doctubre del dit any
M.ccc.lxv. e com partim dela dita
ciutat de valencia leixam per loctri
nent nostre en regne de valencia lo
Comte de vrgell nostre nebot que
ab certes companyes de caualle de
peu ana assetiar loloch de Sogorb
lo qual en aquell siti se rete a nos.

Priuilegi perpetual dela ciutat de valẽcia entra murue dra.

Capitol. x. qui tracta de

com lo rey en Pere estant en Bar
celona dona obra que ab ajuda del
pare sanct e del rey de França e del
comte de trastamena e daltres e sol
daja gran multitud de gent per fer
guerra al Rey de castellae feu la tãt
poderosament que conquista tota
castella: e forzagita de aquella lo dit
Rey al qual fo forçat fugir: e desem
perar tots sos Regnes.

Nos estants en la dita ciu
tat de Barcelona acordã
que segons que ja en tẽps
passat era tractat de hauer
companyies deles parts de françe
qui a sou ola nostra cort faessen gue
rra ensemps ab les gẽts de nostres
regnes contra lo dit Rey de castel
la quins hauia perseguits e desere
tats de molta terra en. viiij. anys en
los quals la dita guerra era continu
ada per la qual rahó per tractamẽt
del dit infant en Pere honcle nos
tre qui viuia sots habit de religio
de sanct francesch qui era ja en cort
de roma en la ciutat de Auinyore ab
treball de mossen francesch de pere
llos camerlẽch nostre lo qual hauiẽ
trames ales parts de França fou
posat en estament consentints en a
ço lo pare sanct e al rey de França fo
assoldejada gran gent de cauall: la
qual deuia esser ab nosaltres en la
ciutat de Barcelona per tot lo mes
de Deembre apres seguent en que
fini lo dit any mil. ccclxv. e comẽça
lany. M.ccc lxvj. les quals compan
yies assoldejades fozẽ donats per lo
pare sanct cent milia flozins doz e
lo rey de França altres cent milia flo
rins doz: e aquest accozriment do
naren los dits pare sanct: e rey de
França per fozagitar del regne de
França e ỏles partides dauinyoles
compãyies dessus dites carer en en
tan gran nombre que tota França de
gostauen y en cara totes les parti
des de Auinyo e nos semblant ment
los donam cent milia flozins doz vl
tra lo pilatge que trobarien en nos
tres regnes e terres exceptat que
no combatessen lochs ne fozces algu
nes dels dits nostres regnes.
¶ Eposats en estament los dits af
fers les dites companyies fozen ab
nos en la dita ciutat de Barcelona
en les festes de nadal en que comen
ça lodit any mil. ccclxvj. ỏles quals
companyies son cap mossen Ber
tran de Daquí lo qual era caualler
frances: y era ab ells per donan
to del Rey de França: lo Senescal
so y encara vn caualler Angles ap
pellat mossen Huc de Cauiley e lo
comte de marça e vn altre caualler
appellat lo caualler vert e diuersos
altres cauallers e fozt notables: e
assenyalats e sem los Couit general
lo primer dia ỏ Janer qui es appel
lat ninou y en lo gran palau nostre
en la sala general posam nos ala tau
la e posam nos ala part dreta lo dit
mossen Bertran ỏ claquí e ala part
sinistra lo infant en ramon beren
guer honcle nostre e apres lo senes
cal de frãça e apres lodit mossen huc
de cauiley: y en la ñ dela dita taula
nostra lo caualler vert e p tot lo dit
palau major fozen ordenades mol
tes taules y encara p altres cases e
sales del dit palau taules moltes en
les fozen assetiades totes hon orab
lement e bastant ment seruides e fe
ta ladita jornada los dessus dits p
nom conuidats toznaren a llur hos
tals hon fozen bastant ment acollits
e totes les altres companyies qui
ab ells er en vengudes estauen en les
partides de valles e de lobregat y
estigueren tro a. viij. dies per foz
nir se dar mes e ỏ moltes coses ales
dites companyies necessaries e pas
sats los dits. viij. dies nos congoi
xam ques empesessen auant faent lo
camí de Arago. ¶ E apres que les di
tes companyes fozen partides nos
partim de ladita ciutat de Barcelo
na lo. xxj. dia del propdit mes de ja
ner e anam nos en a tarragona hon
stiguem per algũs dies car lodit mo
ssen Bertrãtozna a nos e per algũs
necessaris que hac: haguerenli pa
gar. x milia flozins doz vltra los. c.
milia flozins que ja li hauiẽ donats
e toznossen ala sua gent que faça lo
camí de Arago e nos apres quil dit
mossen Bertran sen fo toznat par
tint de Tarragona lo. vj. dia ỏl mes
de febzer apres seguent e faem loca
mí de çaragoça hon fom lo. xiij. dia
del propdit mes de febzer estãt nos
en la dita ciutat haguem a procurar
moneda al conte de Trastamena: e
alguns altres qui deuien entrar ab
les dites companyies en Castella y
era tanta la gent stranya ab les di
tes compãyies e encare les nostres q̃
totes hier en les quals rebuj auen de
fer la dita entrada. E per tolre tot
perill quis pogues seguir per la mul
titut deles dites gents strãyes sem
que mossen huc ỏ caluiley ab la sua
flota de Angleses entras primer en
castella vers les fronteres de bozla
e de magallo en que era lo mestre de
sentiago ab. cccc. homens ỏ cauall
qui per la dita entrada del dit mos
sen huc desemparar en los dits cas
tells de Bozia e de magallo e sen fu
gir en castella: e daço vẽch ardit
cert a nos. E cõsaber en los dits mos
sen Bertran de claquí qui era prin
cipal e cap major de totes les dites
companyies y encara lo cõte de tras
tamena qui sperava successio en lo
regne de castella isqueren vigorosa
ment e spatxada de la dita ciutat de
çaragoça y entrarẽp castella: e ans
que fossen passats. l. dies tota la ter
ra fon presa e occupada p les dites
grãs companyies: en tal manera q̃
pses a mans llurs les dites ciutats
de Burgos e de toledo e tots los al
tres lochs e terres de Castella fins
ala ciutat de Sibilia hon enclocren
lo dit rey de castella qui per aualot
deles sues gents matei xes hac a fu
gir ab dues galeres dela dita ciu
tat de Sibilia: e anassen a Bozdeu/
quies del rey de Angleterra axicoz
a rey deserctat. En les quals gale
res lo dit rey sen pozta partida del
seu thesoz que hauia en lo seu palau e
fozt ales a dela dita ciutat de sibilia.
¶ E el recobzament deles dites ter-

Universidad de Deusto
Biblioteca

res e los nostres se feu en aytal ma
nera ço es quel dit Rey sabent la
gran multitut deles gents darmes
qui venien deles parts de França y
encara la multitud deles nostres
gents darmes qui ar imateix estauē
apperellats de entrar en castella en
temps ables dites companyies per
letres sues specials manaua e pre-
gaua tots los seus seruidors e ho-
mens darmes dela sua nacio los q̄ls
hauia leixats en les ciutats e lochs
que tenia nostres en los regnes nos
tres de arago e de valencia que de
continent e sens tota triga vengue
ssen a ell en les parts de toledo hon
los hauia gran mester per son ser-
uey manant los ab les dites letres a
tots los dessus dits que destruisen
e guastassen e metessen foch per tots
los lochs e forces que desemparerie
mas per ço com contra deu no es sa
uiesa de hom deu nols done poder
de fer damnatge als lochs que de
semparauen be que en algun loch
fos assetiat car les nostres gents sō
tan naturals ala nostra senyoria re
al veent la destructio del dit Rey ò
continent se liurar en a nos e a nostra
senyoria romanent axi com vuy son
e seran si plaura a deu per tots temps
e nos a pochs dies que haguem ar
dit del dit Rey de castella fuyt de
seretat de sos regnes anam al loch
de Calatayu hon fom rebuts p tots
los hitedors del dit loch ab gran
alegria car eren exits de poder de
senyor strany y er en tornats a llur
propri senyor natural. E per ço com
lo rey de Castella hauia fet priuilegi
al dit loch de Calatayu a suplicacio
dels Jurats e promes del dit loch
atorgam e fem los priuilegi que da
qui auant fos e snomeas Ciutat ale
grant se de priuilegis que ciutat ò
hauer e ar imateix se rete a nos te-
rol e per semblant manera los ator
gam priuilegi de ciutat la vila ò da
roca nos rete be quem fos conuida
da per lo dit Rey de castella qui y
son almēt hi vēch ab totes ses gēts
mas la dita vila se tench essorçada
ment axi com a bons seruidors nos
tres es ver que gran res ols altres
dela dita vila sorten stades preses e
mal menades per lo dit Rey e per
ço nos egualā los ab los dits lochs
de calatayu e de terol que fos la dita
vila de Daroca ciutat e de aquella
honra e ença son stades e son vuy ciu-
tats y es cert que en les dites ciu-
tats de Calatayu e de terol e altres
lochs quel dit rey de castella tenia a
sa ma troba grans forniments y en
gran nombre de viandes e darmes
quel dit rey ò Castella hi hauia me
ses y encara Binys e trabuchs e al
tres arneses de combatre forces no
resmenys trobā grans obres e fort
notables per a fortaleses deles dites
ciutats axicō torres e murs e valls
y encara sisternes e pous secrets que
per defalliment day gua les dites ciu
tats perdre nos poguessen y el dit
Rey hauia posat nom e titola tota
la terra quens hauia tolta axi en
regne de Arago com en regne ò va
lencia Castella la noua mas per la
gracia de nostre senyor deu lo dit
titol dura poch per tal com ab titol
injust possehia tot ço quens hauia
tolt.

Capitol. xi. qui tracta cō lo comte de trastamena quis apella ua enrich ab certs tractes son ele- git Rey de Castella e casa vn seu fill primogenit apellat don Joan ab la infanta dōa Elionor filla ò dit Rey en Pere de Arago e com lo Rey en Pere de Castella ab gents de An- gleterra feu fugir ò Castella lo Rey don henrich apellat compte de tras tamena apres torna en Castella e ab

traycio feu morir a mala mort lo dit
Rey en Pere de castella.

Apres aço lo dit Conte de
Trastamena pus hague la
senyoria de tota la Terra
de Castella ab la ajuda de
mossen Bertran de claqui qui pode
rosament era ab ell ab totes les di-
tes grans companyies e optēch ab
voluntat de Barons e vassalls ò la
casa de Castella o dela major parti
da de aquells que fos elegit en Rey
de castilla e axi son fet per la qual ra
ho ell ana ala ciutat de Burgos hō
son coronat per ço com en aquella
ciutat han acostumat de coronar se
los Reys de castella e feta la dita co
ronacio nos fom requests que com
plissen lo matrimoni que ja en tēps
passat era concordat de nostra filla
la infanta dona lehonor ò dit Rey
henrich de Castella lo qual matri-
monis e tractanos estants en lo loch
de cessa situat en Arago ab sabuda
e consell del Rey de Nauarra qui
ladonchs era ab nos durant la dita
guerra e jatsiaque nos venguessem
forçats de fer lo dit matrimoni ço
com sabiem y erem certs quel dit
Rey en Pere de Castella era reco-
regut al Rey de Anglaterra e ab a-
juda de aquell lo princep ò gales fill
primogenit del dit Rey de Anglate
rra deuia passar ab lo dit Rey en
Pere a les parts ò Castella ab grā
ajust de gent darmes deles parts de
Anglaterra per ò seretar lo Rey en
henrich requer nos quel dit matri
moni fos consumat e acabat e nos
volents seruar ço que hauiem pro-
mes trametem en Castella la dita
infanta filla nostra e acompanya ley
lo Archabisbe de çaragoça appellat
lop de luna e ab daltres company-
ies que nos p nostra honor hi tra
meten e no passa molt temps quels
dits Rey en Pere e el princep de
gales ables dites llurs companyies
entraren per castella e combateren
se ab lo dit Rey don henrich qui fo
vençut e desbaratat en lo camp de
nagera e fugi passant seales parts ò
França en la qual batalla forē presos
molts axi de gents de nostra nacio
com de gents de castella entre los
quals fonch lo compte de Denia e
lo mestre ò Calatraua e mossen Ber
tran de claqui e molts de sacōpayia
e daltres e lo dit Archabisbe de ça-
ragoça qui en la ciutat de Burgos
ha haut ardit dela dita batalla fugi
ab la dita infanta filla nostra y ecara
ab la Rey nade Castella muller del
dit Rey henrich e ab lo dit Infant
en Joan primogenit seu e ab vna fil
lalur e la dita infanta filla nostra ro
mas ab nos e la dita reyna ab sos
infants sen ana en trāça al dit Rey
henrich marit seu.

Bertran de Claqui.

Com lo rey de Castella era recoregit al Rey de Anglaterra.

¶ Y estant lo dit Rey henrich en les
parts de França lo Rey de França
dona li sosteniment de vida e ab con
sell seu tracta de tornar en son reg
ne que hauia perdut e menassen ab
si molta bona gent de frauça e entre
los quals son mossen Bertran ò cla
qui que jay era stat en seruey nostre
en lo temps que lo Rey don Pedro
fou deseretat e tench lo cami deles
Muntanyes de Jaca y entrassen p
la partida Dalmaçan e per ço cō nos
erem en alguns tractaments ab lo
dit Rey en Pere apres que hague
cobrat son regne e demanament nos-
tre los lochs nostres qui erē en les
extremitats de Arago vers castella
cridauen axi com les gents qui con
tra nostra voluntat passauen p nos-
tres Regnes e terres emperolo dit
Rey henrich cobra la Ciutat ò bur
gos e apres que lach cobrada posa si
ti sobre toledo. E com hi hac ten-
gut lo siti tro a mig any cobra la ea

Universidad de Deusto
Biblioteca

pres ana ales parts de Seuilla: hon
abia que era lo Key don Pedro,
car la terra li cōsēria per lo mal tra-
tament quel dit Key Pere los fe-
ia: car si era mal en lo seu primer re
giment: ja fon pijorenlo recobramēt
j bacfet dela sua terra. Y es deuēch
se quel dit Key en Pere vēch a ba
talla cōtra lo dit Key Hērich vers
les partides del castell de Mūtirell
En la qual batalla lo dit Key en pe
re fo del barat: y mes se en lo dit ca
stell de Muntirell: y estāt en aquell
son fet tractament ab lo dit mossen
Bertran de Claqui: qui li dona sa
fe que no li calia tembre. Del qual ca
stell li sque lo dit Key Pere sots es-
perança de feque li era dada per lo
dit mossen Bertran. Y com so foza
ol dit castell: venint al dit tractamēt
present lo dit mossen Bertrā: algūs
de lcarregaren contra lo dit Key en
Pere: y retinguer en lo/com haps
e lo dit Key Henrich sabēt que era
ama sua lo dit Key en Pere: y dis
vn hostal en quel troba mes mans
contra ell per occiurel. E lo dit Key
Pere feu continent de deffendres
y finalment los qui eren ab lo Key
don Henrich auciren lo. E com la-
gueren mort tolgueren li lo cap: lo
qual lo dit Key dō Henrich feu por
tar a Seuilla. E ab aço son finida la
dita guerra dels dits dos Reys: ro
manent lo dit Key don Henrich sē
yor y Key del dit regne d Castella.

Capitol. xij. y darrer del

sisen libre qui tracta ol la paga feta al
Key en Pere per lo dit Key Hen-
rich: en compēsacio y loch deles ter
res hauia donar al dit Key en Pe-
re. Y ol matrimoni ol fill o dit Key
Hērich ab la filla ol Key en Pere.

Com lo dit Key don Hē
rich son fortificat en son
regne nos som requeste p
ell del fet del matrimoni
ol la dita Infanta filla no
stra/ab lo dit Infant en Juāfill seu/
primogenit: y nos estauem aturats
de trametre hi la dita Infanta. Vo
lents quel dit Key Henrich cōplis
a nos certes couinēces que eren en
tre ell y nos: les quals deuia cōplir
a nos com hagues possessio d son re
gne: p la qual nos oui aliurar molts
y diuersos lochs: qui eren entes frō
teres de Castella/vers lo regne nos
tre de Arago: axi com eren Molina
ab ses aldees almaçan soria e conca
y en les fronteres de Regne de Va
lencia requ ena emoro e algunes al-
tres lochs: e com nos requerim ānt
complis ço quens hauia prometes res
pos que per corts generals era acor
dat e stret que loch algu de regne d
castella nons fos donar ne liurat car
dey en que seria gran minua e gran
interes del Regne de castella mas q
er a aparellat de dar nos diners e a
xi se hague affer car entre tres pa-
gues ne rebem. clxxx. florins dor d
Arago o altres mōedes equivalēts
als dits florins. E per tal com les re
questas lo dit Key de castella nos
feya per raho de dit matrimoni de
nostra filla jatsia que a nos despla-
gues molt ho hague a fer esguardāt
aquell temps en que companyies es
tranyes estauen aperellades con-
tra nos del regne de França e axima
teix ē nostres regnes hauia mortal
dats e fams per que hague a cōplir
la voluntat del dit rey y en aquest
temps era passada de aquesta vida la
reyna dona elionor muller nostra fil
la del rey de Sicilia e trametem la
dita nostra filla acompanyada de p
lats e barons e cauallers axi com de
nostra dignitat real se pertāyia mas

per ordinacio d deu no y visque molt
e mori lexant dos fills dels quals lo
primogenit es jurat primo geni de
castella y es net nostre e ab aço hac
fi e determinacio lo dit sisen libre lo
qual es del fet dela dita Guerra.
¶ Aci feneixen tots los fets del dit
sisen libre dis lo qual sō scrits tots
los affers dela guerra que haguem
ab lo Key de castella la qual dura
ix. anys e mig en que son declarats
tots los fets quis entreuengueren
entre nos e nostres vassalls e gens
dela vna part e al Key de castella e
sos vassalls ol la altra e jatsia que di
uersos fets dormes e morts de perso
nes e ocupacions de lochs hi fossen
entreuenguts empero en la fi dela
dita guerra lo dit Key en Pere de
Castilla per jubi d deu qui baixa er
gull y exelça humilitat condemna
lo dit Key de Castella dues vega-
des en perdicio de sos regnes. E la
derrera vegada que perdesos reg-
nes perde la persona e son scapsat p
ma de son enemich ço es lo Key hē
rich frare seu axi com aquell quiu
merexia per ço com tota la sua guer
ra son injusta e maliciosa del primer
dia que la comença tro ala fi car tā
tes e tant diuerses fozēles sues cru
eltats e morts que donaua e desmē
braments que feya ales gents nos-
tres com nos volien tantost retre a
la sua senyoria ocient e matant los
car nols perdonaua eui serui vel eta
ti.

No. na
dan falo
superbia
e quant
de fa lo
humili-
tat.

Acabats per gracia d du

tots los dits sis libres seguexense
les coses subseguides axi del comē-
çament de dit Key en Pere ab do
na Sibilia de forcia e dela coronacio
de aquella e dels casaments de fills
filla e neta de dit Key en Pere: e
dela mort dela reyna constāça mul-
ler del Key Federich d Sicilia e ol
infant de mallorques e ol la successio
del Regne de Sicilia per tanyenta
la casa de Arago.

Apres que som exits dels
affers deles guerres tro-
bāts nos en pau fem mul-
lerar nostre primogenit lo
duch Joan de Gerona ab la filla ol
Key de França la qual sobirana mēt
era dotada de bellesatz la qual com
sos amenada per complir lo matri-
moni en lo cami li vench malaltia ço
es en la vila de beses e lo dit Duc es
pos seu hauent desig de veure la p
raho dela dita sua ballesa desfressat
ab sit ter ç de cauall an a a Bases e alli
entrant molt secretament se veerē
e les vistes fetes lo dit Duch molt
despagat tornant sen no pogue esser
e Narbonà que ella hagueretuda la
sua anima a deu. En aquest temps
mateix donam nostra filla segona q
haguem dela primera muller apel-
lada Joana al comte de Ampuries
com li fos morta la muller infanta d
sicilia apellada Blancha qui jau a
les menoretes de Barcelona Item
en lo temps mateix mori nostra filla
la Reyna constança muller del dit
rey federich de Sicilia romanēt ne
vna filla apellada maria la qual cre
xēt los Barons del regne de sicilia
se leuaren y exortaren lo dit Key
lur dient li en qual manera la casa d
Arago hauia presa la senyoria ol dit
regne de Sicilia sens voluntat e cō
sentiment del Papa per quis tenia
per que los Keys predecessors seus
no l hauien possehit ab lo titol quel
deuien possehir. E axi li consellauē
que ellos faltas confermar per lo pa
pa e aquest fo vn present laltre pūct
era de quel assalantaren en que com lo
rey frederich son Aui hagues orde
nat en son testament que en lo regne
de Sicilia no pogues heretar sino

Nō. su
plicacio
dels ba
rons de
sicilia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

No. que enlo rey ne nos po ben tar sino masele.

mascle e que per defalliment ò mas
cle tornas ala casa de Arago yell no
ja gues progenia masculina mas fe
minina li dauen de consell que mes
valia q̃ la sua filla qui era la sua carn
bi heretas que no mascle lunyada
al qual consell lo dit Rey ò Sicilia
dona hozella per la qual rabo tra
mes en roma e ab gran summa de
moneda quen dona lo dit Rey obtẽ
gue la confirmacio e concessio ò l pa
pa que era apellat gregozi e per ço
fonch imposat nom ala dita concess
sio Gregoziana axi que lauors lo vin
cle de la casa de Arago segõs opinio
de alguns fo extinct. ¶ Après mozi
lo dit federich Rey de Sicilia lãy
de la carestia que hom comtaua. M.
ccc.lxxiiij. lexant la dita filla Ma
ria dela qual quatre Barons ò aq̃ll
Regne principalment dauant los
altres se faeren vicaris per quatre
parts del Regne ques pertiren ço
es Artal de Alago Mestre justicer
dela vall de not e don Barthomeu
de Arago dela vall de Mena e maes
tre de cheramunt dela major parti
da dela vall de Matzara e lo comte
Guillem de Paralta dela menor
part ò la prop dita vall se emparare
En aquest any lo infant de Mallor
ques qui era fugit en França entra
en catalunya enemigament ab dos
milia homens darmes e vench fins
dauant Barçalona e axi cõ tost fon
entrat per via dela seu durgell axi
tost de passada sens aturar sic isque
per la via dela vall daran y enconti
nent mozi ab herbada que li fon da
da. Après nos sabent la mort del dit
Rey federic de Sicilia cunyat e gẽ
dre nostre e sabent quels dits Ba
rons contractauen sens nostre con
sentiment matrimoni ò la dita infan
ta ablo comte de virtut trametem
ambarada a aquells dits Barons p
desanganar los ques guardassen de
ser matrimoni dela dita infanta cõ
nos pertangues a ells mas a nos q̃
erem son Aui e lo Regne tenguel
sen per nos a quis pertanyia ò oret
per virtut del testament del Rey fe
derich lo vell. E los nostres Amba
xadors monstraren los lo transtat
aucrentich dela clausula del dit tes
tament los quals Barons no vol
gueren obehir per que los nostres
Ambaxadors sen tornaren reportãt
nos resposta de contradicio per la
qual rabo nos esser molt indignats
emprengem de passar personalment
enlo dit regne e solennement posam
nostre estandart cridant lo passatge
e faent lestol fem pendre per muller
al dit nostre primogenit Duch Joã
de Gerona la filla del comte de Ar
many ach apellada matha molt bo
na e honesta dona dela qual procrea
vna filla apellada Joana la qual Du
quessa nora nostra visque poch tẽps
la qual per sa bondat fo molt planta
per nos e la terra mesauãt fem fer
noces al nostre fill menor Infant dõ
marti ab la filla qui era romasa del
comte de Luna qui era molt tẽps
hauia la qual era romasa heretera
de son pare jatsia lo dit infant e cõte
ssa fossen estats esponsats en poque
sa en lo temps que la guerra de cas
tella dura lo rey don henrich cõte
de trastamẽa comena son fill a nos a
pellat infant don joan quil tenguem
com a nostre fill lo qual estãt en nos
tra cort desija molt hauer per mul
ler la infanta dona Elionor filla nos
tra e ò la reyna dona helionor Sici
liana muller nostra quilauors viuia
car lo dit infant plague molt al vil
per ço com la dita infanta era molt
bella creatura y essents lo dit Rey
dõ Henrich e son fill lo dit infant en
castella lo fill requeria lo pare que li
faes dar per muller la dita infanta e
dona Elionor per la qual rabo lo dit

Reyes Darago apellats malas e vilques.

Rey de Castella ne seu missatgeria
a nos qui ho haguere a fer volenter
mas per que ala dita Reyna muller
nostra e mare nostra e mare dela di
ta infanta no plahia per ço cõ la ca
sa nostra Barago hauia hagut molt
da fany e dan per lo dit rey don hẽ
rich majorment que sen fos empo
brida volia li grã mal/e com ne hoia
parlar sen regiraua e nou volgue cõ
sentir e nos per complaure li nou fẽ
e vengut lo temps quel estol son a
punt de tot compliment en nombre
de. xxx. galeres e. xxiiij. nause dal
tres nauilis: entre tots mes ò. lxx.
fustes e mesos los viures e ja reculli
des lles robes de tot hom que no ca
liasino recullir caualls e les perso
nes alguns mals consellers nostres
sobornats per los dits Barons de
Sicilia desconsellaren nos que noy
anassem dient nos co merem velle p
rabo dela vellea nostra persona no
era ben disposta a sofferir treballs
ans era de repos e que mudant lay
re terreny e les aygues hi poziem
tantost mozir en Sicilia per lo qual
consell nos faeren retraure del dit
passatge e fem desermar lo dit Estol
la qual cosa fo molt desplaent ala di
ta Reyna muller nostra per ço com
desijaua tornar ensa terra don era
nadiua pero hac hi hauer paciencia
contra sa volũtat e pus viu quel nos
tre voler passat era del tot romas
suplicants molt humilment que p
nos noy enteniem a passar que dõas
sem nostre oret al dit infant en mar
ti fill nostre: e seu lo q̃l ella cozalmẽt
amaua e nos lan metem en esperan
ça de fer hoper temps esdeuenidor
e com ella nou pogue axi tost obte
nir estech ne consirosa en tãt que p
sobres de desig ne mozien lauy. M.
ccclxxv. E morta la dita Reyna lo
Rey don henrich de Castella nos
requiri que la dita nostra filla dona as

Estol de galeres.

sem a son fill e sinou voliem quens ò
safiauate nos consyderants les grãs
despeses que hauiem fetes p los fets
dels Genoueses e de Sardenya e p
lo Rey de Castella de quen hauien
venuty empenyorat tot nostre pa
trimoni o quaix e huiat dels mals e
affanys e treballs e considerãts los
grans seruey s quens hauia fets re
cordam ò dar la lize axi la li tremete
mijançant Linfant don Marti fill
nostre qui la acompanya fins als mo
llons hon personalment fo lo dit rey
don henrich qui molt honradamẽt
la rebe en lany. M. cccl xxvj. dela q̃l
fozen procreats dos fills lo primer a
pellat Alfonso e laltre ferrando en a
quest temps mozi Papa Gregozi p
mort del qual los Cardenals elegi
ren Papa apellat vrba e per ço cõ
nos trobarem be ab ell sino tres:
tots los altres lo ò sempararen e ana
ren sen a fundis hon elegiren altre
Papa apellat clement lo qual sen
vench en Auinyo axi que dos Pa
pas fozen ensemps en la esglesia: e
nos veents la barat aria e maluestat
en aquells volguẽ esser indifferents
la qual indifferencia nos dura men
tre visquem car no volguem al hu
ne al altre leuant los les tempora
litats ans nos dauen los benificis p
ço com no sofferiem que bulles da
quells fossen exhibides ẽ nostra ter
ra Item nos estants axi en viduat
ge dona Joana Reyna de Napols
trames a dir per sa missatgeria que
si nos o nostre fill primogẽit qui era
lauors semblantment viduu la volie
pendre per muller quella faria dona
cio de son regne ala corona Dara
go: la q̃l cosa nos no volguem acep
tar per a nos ne aytã poch ho vol
guẽ consentir de nostre fill ans nos
plague mes pera nos pendre p mul
ler vna dona apellada Sibilia defor
cia filla de vn caualler de Ampurda

Nota. q̃ papas ẽ vn mas teix tẽps. Eleccio de dos papes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

muller qui fonch dal tre caualler apellat Artal de tosses la qual nubci
alment prenguem en fas de esglesia
lany mil.ccc.lxxvij.e dela qual pro
creados fills qui moziren e vna filla
apellada isabel e fem matrimon lo
dit Duch dõ Joan fill primogenit
nostre ab la filla del Duch de Bar
neta del Rey de França apellada
violant ỏla qual procrea molts fills
mas no lin visque sino buna filla a
pellada yolant. En aquest mateix
temps vench noua a nos cõ Artal
Dalago hun dels dits Barons e vi
cari de Sicilia lo qual tenia en sacu
ra e custodia la dita infanta Dona
Maria de Sicilia neta nostra ala q̃l
lo dit Artal hauia encartat marit lo
comte de Virtut ab proferta ỏ dot
del dit regne çoes de Sicilia dela
qual cosa nos fom molt irat e com p
rabo del dit matrimoni lo dit com
tetent se en aparell ỏ voler anar
cõplir dit matrimoni ar ma.v.naus
grans de moltes gents darmes ab
gran prouisio de soyes que passas
en Sicilia e nos certificats daço en
continent molt espatxadament sem
ar mar.v. Galeres en que sem mun
tar per capita lo noble mossen Gi
labert de Cruilles: al qual secreta
ment manam que anas cremar dites
naus apozt pissa hon eren e axi com
li soper nos manat ho cõpli p obza
les quals naus apunt de ser vela p
partir recullida tota la gent que no
esperauen sino lo cozs del dit comte
de virtut a hoza de matinada demẽ
tre que les gents deles naus dozmi
en fermament e no sospitant se ỏres
cascuna galera deles nostres mes
loch ala sua nau e tot ensempo. E a
ti fonch dat obza ab acabament al
nostre manament en ques perde to
ta la gent: e tot lo be qui en aquelles
era p quant fan destozbar que lo ma
trimoni no ana auant ne sen feu mes

Dot de regne ỏ Sicilia.

mencioz y en aquest temps mozi nos
tra filla muller del comte Dampu
ries leixant dos fills masches la hu
apellat Joan laltre Pere en aquest
temps nos recozdants nos deles di
tes grans pregaries que la Reyna
dona Elionoz muller nostra nos ha
uia fetes sobze la donacio que volia
fos feta al infant don Marti fill nos
tre de que nola hauem volguda com
plaure en sa vida vench nos en vo
ler de dar lo dzet qne hauien en Si
cilia al dit infant la qual donacio p
nos feta cõfirmada p nostre primo
genit dess? dit fou e fõch en lãy mil
cccl xxx poch temps apzes alguna
maluada gent ajustadiça de França
y vingueren tots en nombze de mil
lances les quals se volien essozçar a
fer robaries cõ fossen p llurs mals
fets encalçats e perseguits fins en
lo loch quis diu Durban del realme
de França volguessen mãtenir lurs
acostumats auols actes y espletar ne
en part en nostra terra trameteren
a dir ala terra com ells volien en
trar per sostenir llur vida cõ fossen
gentils homens e no poguessen en
altra manera viure p quels hagues
sem per excusats la qual gent sera a
tendada a.v.legues de Perpinya
en lo dit loch del Rey de França a
pellat Durban aquesta diuulgacio
ells facren per causa ço es que per
ço que la terra se rescatas a ells en
gran quantitat de moneda esperant
la resposta dela terra y esser tengnts
a noues sobze lo rescat los consols ỏ
Perpinya no sen certificaren qui e
rem en Girona al qual fet encontinent
son prouehit per nos ço es que y
trametẽ nostre primogẽit lo Duch
Joan ab alguns nobles e cauallers
dela terra en nombze de.ccc.homẽs
darmes e haut cõsell compozia aq̃lla
gent esser desbaratada caualca tota
vna nitze a hoza dalba fonch sobze

O pessima e cruel gonyoria e execuçia de gentils homens p fer mal.

la dita gent la qual durmint en los
lits son apresonada la majozpart ỏls
qui fozen amenats en Perpenya li
gats en cozdes ỏla qual cosa hague
ren sobiran pler ates que era lo pri
mer acte darmes que el dit nostre
primogenit hauia fet com fos natu
ralment de qualitat reposada e sem
ne gracies a nostre senyoz deu ỏl bõ
començament que hauia hagut e toz
nant als altres actes de Regne de
Sicilia per questa hagut e sabut cõ
la infanta de Sicilia neta nostra son
treta de poder dels Barons de
aquell regne es peruenguda en nos
tre poder a quis pertany mils tenir
aquella per dzet de proximitat que
no ells qui sots titol de vicaris re
geixen lo regne tyrãnament axi com
aquells quil se han partit com fari
en alguns qui se haguessen a tallar
cozreges de cuyro estrany qui les
se tallaricn com pus amples pozien
axi es ỏquests Barons que qui ỏlls
ỏl regne dess? dit mes sen pot pẽdre
mes sen pren per ço que pus podero
sos se tropien los buns contra los
altres. Y en aquesta guisa cascun se
essozça hauer com mes senyozia pot
car cascu han ella esser senyoz de tot
lo regne en veuze nom dela dita in
fanta e com en Guillem Ramon de
muntcada comte de Gosta jarsia de
son cozssia notable caualler e aualo
rat pero possehint ell lo comtat de
Gosta era de poca poranca de com
tatze com ell visques axi planament
ab allo poch que hauia Artal Dala
go hun dels dits quatre Vicaris ỏ
aquell regne occupas per mes potẽ
cia tolent al dit comte hun estany q̃
ha nom lo panto de que lo dit comte
hauia bona renda per pesquera de
molt peix que si nodreix lo qual per
moltes requestes no ley volch toz
nar ans tenia aquell dit cõteen grã
menyspreuy essent lo dit Artal en la

Axi tornà tractadà al seu acte de Sicilia.

ciutat de Mecina e hauer leixada
la dita infanta ỏ Sicilia en lo castell
de Catania quel dit Artal gouerna
ua lo qual Artal fahia star la dita in
fanta en foztauol estat ab tractes q̃l
dit comte tech secretament ab los
del dit castell vna nit ell lescala e ps
la dita infanta e pozta le sen en lo seu
Castell de Gosta lo qual es molt fozt
en terra plana y encontinent leixa
da aquella en lo dit Castell paçassen
en Catalunya: e presentas deuant
nos per notificar lacte: e demanar
nos que li donassem essozç de gentze
nos encontinet hi trametem lo no
ble mossen Roger de Muncada ab
molts homens de peratge soldejats
acompãyant lo dit comte fozen en
lo dit castell e sentints quel dit don
Artal fahia preparatozis de posar
los serge prenguer en la dita infanta
e per mar amenaren la al dit castell
dela licata lo qual man riche de xara
munt per quis tenia lus consenti ab
la vila per via de prestech: e aqui a
llogada la dita infanta lo dit comte
tozna en catalũya: e per ço com nos
e lo infant don Marti nostre fill no li
faem aquell acullimẽt q̃ ell sepẽsaua
retoznassen p emparar se ỏla dita in
fãta y p fozagitar ne lo dit mos. roger
e los Catalãs y auẽt ne ja sentimẽt
lo dit mos. roger q̃nt lo dit Cõte vol
ẽtrar ẽ lo castell ỏla licata lo dit mos.
roger li dõa ỏles portes pel spits vẽt
lo dit cõte aq̃sta manera retoznassen
altra vegada en Cathalunya a nos
e al dit Infant ab clamozs com no
era estat meritat lauozs lo dit Infãt
nostre fill li dona de son patrimoni
appellat sent Vicent dels hozts e
Caldes de Muntbuy: e Granul
lers los quals lochs apzes lo sen
yoz dit Comte vene: e compzals lo
Comte de Vrgell e de aquells di
ners ell ne armar naus e mes se en
cos a roba de tot hom. E apzes vn

Castell dela licata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

temps hauer surgit dauant Tarragona la Ciutat de Barcelona cremaliles naus estant la dita infanta de Sicilia en lo castell dela Licata lo dit mossen roger sentint quel dit manfre dexa ramunt faea preparatoris de hauer la dita infanta trasch la del dit castell e tozna la al dit castell dagosta: y en continent lo dit artal Dalago per mar e per terra assetials e tench los axi assetiats fins q̃ los del castell eren ala fi del gra dela prouisio e menjauenja rates e cucales: e los cuyros dels paueso pfretura de tota altra carne per sam: y en aquell instant lo vezcomte de rocabert qui ab tres galeres venia ỏl ducat de athenes hon nos lo hauia estat gran temps essera aribat en çaragoça de Sicilia hac noua del dit setge en que hauia.v. galeres e vna galiota e com los del castell estauen en auol partit cuytadamẽt anassen en callor hon troba vna galera ỏ cessaris qui estaua en guarda de sarden ya e altra Galera quiera en terra la qual feu verar e armar e axi que fozẽ sis galeres e toznaren ẽ sicilia e q̃nt fozen a vista de Agost donarẽ armes en caberta e les cich galeres e galiota del dit setge per semblant e batalles fetes venguerensen a les dẽ Artal veents que dels catalans ỏ fer m volien en vestir giren e fugen e aq̃sti nostres les encalcẽ fins a vn cap q̃ y hae lo setge dela terra encontin ent se leua e les galeres sicilianes anarensins a catyania hon era Artal e a qui trobarẽ vna galera quey hauia tramesa lo dit Manfre ỏ xaramunt en açolo dit vezcomte se fon acostat al dit castell demanant los com estauen: y ells diguer en que mal: e que volenter sen volgueren exir com no eren enpunt de poder hi mes aturar. En açoles dites.v. galeres e galera del dit manfre fozen.vij. fustes retoznaren en vers Agosta: e lo dit Vescomte com a noble y esforçat y valerosissim caualler e bataller axi ab bon: e ferm coz com dabans tozna retoznar en vers aquells los q̃ls com ala primera vegada giren e tornen fugir y encançales fins dauant vn port apellat dela Brucola: e vent que aconseguir nols podien en ninguna manera: abandonaren les e retoznãtsen anaren a çaragoça: e en lo port prengueren vna Coca la qual remolcaren fins a Agosta hon carregaren la roba dela dita infanta y de tot hom: e jaquirẽ lo dit castell vbert: en que leixaren vna esclauna la qual ella era ia molt vella ins sensa dae tengueren llur via al castell de caller hon lexaren la dita infanta ab les dones e douzelles: e la altra companya y les dues galeres quen hauien tretes: lo dit mossen roger ab sos soldats vinguer ensen ab les galeres del dit vezcomte: en lo qual castell de caller la dita infanta: estigue per dos anys e apres nos fem la venir en Barcelona y fem estar en nostre Palau maioz a messio nostra y del dit Infant don Marti fill nostre nos desijants que la Keyna dona Sibilia muller nostra y se cozonas conuocam cozts generals de tota la terra en lo loch apellat de Monço e aquelles molt ben celebrades per distancia de algun temps nos altres anarem a çaragoça a hon nos cozonar em la dita Keyna ab vna molt solennial y gran festa y gales que li fem fer en lany. M. CCCLXXX. Y en lo temps de aquesta tal cozonacio vingueren a nos clamant se / com lo Comte Joan de empories mal tractaua a hun Caualler appellat mossen Benet Oriols Senyor de Toixa en tal manera que ses fozçaua a voler lo deseretar lo qual Caualler era dela mateixa sanch ỏ dita

Manfre de xaramunt.

Port de la Biuda.

Keyna per aquesta rabo nos partim de çaragoça: y entram nosen en Catalunya: e conuocam les hosts contra lo dit Comte lo qual sentint que nos lo voliem venir yradament desobre seu entrar a sa deffensio. ccc bacinetes de francesos: de que era capyn aqui deyen bita: nos prosequint la execucio ab les dites hosts contra lo dit comte en sa terra sem en aquella gran damnatge lo qual comte veent se axi damnificar: no podent estar al esguardament de nostre poder fugi en França a hon esta absent de nostra terra: tant quant nos hajam vida pus a nos es estat desobedient: e no ha volgut voler nos demanar perdo per ço jatsia moltes supplicacions per altres nos sien estades fetes hauem nos mes al coz de no voler li perdonar car pus ell vol esser pertinaci ensa obediencia: e nos per semblant: e no voler li hauer merce.

ccc. bacinetes de francesos.

Finsací lo dit rey en Pere escriptor e componedor dela sua historia ha parlat: are e per auant parlare yo componedor y escriptor dela present chronica: o historia de Hespanya de altres actes fets per ell los quals no ha exprimits com son ordinacions dela casa Real: e altres coses e finalmẽt dela estatura sua: e del temps que regna: visque: e mozi.

Atsta fins ací lo predit rey en Pere haja parlat: y escrit los actes per ell fets ẽ sa vida: empero yo trobe ni han restants alguns queno hade signats yo no se per quina causa ha volgut callar ỏ no designar aquells qui son dignes de memoria: per ço ab la majozbreuitat: e veritat que poze yo designare aquells encare q̃ per mi en lo principi de aquesta sua historia yon haja de algunsfeta mẽcio encara per majoz recozt: e instruccio mia repetire de aquells e nta dite om ami parta dich axi: sapiau los legidozs dela prezent que aquest rey en Pere es estat dotat de molta sauiesa sciencia: e astrologio: y era bon escriptoz: nam certe dicerẽ nusq̃ me reperisse regem Aragoniũ yta bene escribentem quemadmodũ ipse Rex Petrus scripsit car en aquest real archiu segons ja dessus he y escrit ses: troben moltes coses scrites de ma sua e tintus alia: en lo peu del seu testament fet: e ferm at ẽ poder de mossen Benet Miquel notari e secretari seu: e vn libre intitulat libre de les ordinacions dela real casa de Arago: en lo qual son escrites les ordinacions per ell composites: y escrites de ma estranya: mas apostillades dela sua propria ma en algunes parts cozregint ell aquelles. E ha en lo dit libre tractats ço es bi son necessaries e axi mateix vn tractat de consecracio ço es deles solemnitats que lo bisbe es tengut de fer consacrat esglesies e vn tractat de. E axi saben t ell que sos predecessozs reys de Arago hauien be ordenades: e manten gudes llurs cases en son degut orde e ab cerimonies reals e pertinents volgue decozar la sua casa per tant que ell: e sos successozs reys de Arago ne fossen insignits metent aquella en son degut orde e ans que dita sua casa metes en orde volgue saber en quina manera cascun dels Reys de Christians viuien en llurs cases e troba que per excicis de bon orde mantengũts per leys de escriptures e de cascuna deles quals volgue saber en orde volgue hauer translats e hauts ps ỏ casculo flozet q̃ li para

No. del ben escriure al rey ẽ Pere

Universidad de Deusto
Biblioteca

gue bo sufficient: e rabonable per al estament dela casa. Entant que en lany. M. ccc. xxxxiij. estant ell en edat de. xxvij. anys en son plen consell feu ordinacions tals que perfetament diuisi en aquells cascun official que deuia fer: e prouehi deles coses que en cascun offici deuia esser exerad posant hi aquells officis del ql fonch cõegut esser hi necessaris e la cort ne fos ò corada ẽ les ql ordinatiõs fonch be vist hi fossen scrits tots los atributs: e forma descriure a diuerses persones segons llurs graus y estaments: e dignitats: e axi fonch fet: e per quant acabades que foren: y escrites de ma del dit Rey en Pere bell escriptor: car mi raues e presaues en be scriure encar a que fos Rey: e fos occupat en gouernar sos regnes e terres: foren a tot hom molt acceptes e comẽdades: traduit en les de romanç en lati. Per les quals ordinacions en aquell temps que foren fets e viuint lo dit Rey en Pere: e apres son obit succehint los altres Reys cões Joan Marti: e Ferrando fins al Rey Alfonso fill del dit Rey en ferrando tot quant exia dela real cort que hagues esguart: a esser debo: e sanct estyl: e no desuiar se en ningũ modo de aquelles se tenia seruaua: e regia ala vngle apres enuida del dit Rey Alfonso e de son frare lo rey don Joan: e del Rey don ferrando son fill huy benauenturadament regnant se son mortificades: e nafrades: que de aquelles no sen serue ne sen vsa sino molt poch. Quant en lo estil del scriure molt poch tot trãsgiuersat del tan parlar cortes tot mudat en aquest meu temps regnant lo senyor Rey en Ferrando segon ço es dela primera persona en tercera persona que semble a mi e a molts esser molt improprie: e impertiment parlar car amis se guit molt pochs dies ha que yo parlant ab vna senyora baronessa e apres de hauer parlat prenẽt comiat li digui senyora vostra senyoria manares. Respongue dient yom coman a ell e yo repliqui: a qui ell a mon fill o al meu joue jurat substituit no dix ella a vos me cõmane donchs p queu entengues e conegues quant erraua li tornir replicar dient li senyora si yous parlas de mon fill dier a vos se nyora mon fill se comana a vos lauors fora la resposta congrua pertinent yom coman a ell: de qui rẽgue vn poch per empaguida e conegue que lo parlar dessus dit introduit en tercera persona era defectiu e impertiment demanant me perdo e dix que daquiauant ella guardaria en no parlar sino en primera persona yom coman a vos: et sic de singulis. E vuy endia se vsa de dir e escriure a tot hom senyor no facent differencia del major/mija/e menor e axi de moltes altres coses que nos deuria comportar sino tornar hom tot a loch: e ferne p lo senyor Rey noues ordinacions ab bona pena contra los transgressors de aquelles y es cert que lo dit Rey en Pere faea seruar dites ordinacions molt serimoniosament: e per ço e p ningunes altres coses quasi totes seya ab gran maturitat: e serimonia mes auant se lig que aquest Rey en Pere qui sentia esser caualler per sobirana deuocio que tenia al glorios mossen sanct Jordi a honor e reuerencia de aquell en noblita cauaileria prenent la sobirana empresa y aço perque fonch la sancta redempcio de tot lo mon la sancta Creu vermella ab la estola blanca o mantell blanch ordenat lo rde que lo caualler de sanct Jordi deuia seruar començant ò escriure molt rectamẽt

No: cõcralo Rey en Pere bõ scriptor cordenadot.

Arms de la sancta Creu vermella

la obra en vn gentil libre recondit en aquest Real Archiu de Barcelona en lo qual libre ha escrites trẽta y dues leys ho ordinacions del dit orde de Cauallaria e per quant lo dit Rey en pere component aql ta obra: passa de aquesta vida y es la dita obra romasa imperfetajatsia se creu sia quasi del tot acabada e comensa lo proambol de aquella: en nom dela sancta Trinitat que es pare e fill: e sanct sperit: a honor y reuerencia de deu: y ò mõ senyor sãct Jordi. Apres le seguex/nostre senyor deu lo quallegons la veritat de la sancta fe catholica etc. E sapia lo legidor que aquest Rey en Pere ep la sua sauiesa guardana molt en fer cauallers e dar officis/que non faea nẽ dana que primer no fos informat de vita et moribus illorum ço es si eren de bona vida/e costumes ne si eren tals com la dignitat de caualler merexia majorment en fer cauallers de dit orde de sanct Jordi. E nlo ql ordenos prenia ne metia sino noble home o gentil home qui fos de antich linatge/o de peratge lo qual caualler no gosaua portar la creu si donchs lo Rey no lay daua e lo dit caualler hauia a seruar ò portar dita Creu en diuendres en remembrança dela sacratissima passio de Jeuchrist/e la vestidura negra. E lo dissapte en reuerencia dela immaculada/e tostemps verge sacratissima mare de deu humil verge Maria la dita creu vermella e hun mantonet tot blanch ab la dita creu vermella y eren tenguts per capitols Jurats de tenir/e seruar certes altres coses axi en dir oracions com altres ẽ dits capitols contengudes/ e si no seruaren aquelles eren tenguts pagar certa pena. Aores mẽys aquest Rey en Pere qui era molt deuot ò nostra dona Immaculada Verge Maria com tots los Reys de Arago hi son estats deuots ordena e introduit per exalçament reuerencia e honre de aquella ço es en la sua capella confraria sots certa forma de capitols en la qual confraria no volia quey fos accullit sino aquelle qui fossen de sa casa pus de lorde de sant jordi fossen: e de cauallaria inligniti o la qual confraria ell fonch primer e ses mullers e sos fills: e la qual confraria lo dit Rey feu cordena ab intencio que tostemps sia en la sua capella: e dels seus successidors mantenidora: e feu aquella seruar p cor de augmentar aquella e mes ordena: e volgue quels capellans: e rantres tots anys haguessen a fer hun aniuersari per cascun Rey dels passats per aytal dia cõ fora passat ò sta vida e aximateix en certes setmanes del any fossen fets aniuersaris per los confrares axi per los viuscom per los morts: per les quals coses totes e sengles per ell com es dit ordenades: e per les serimonies introduides: e seruades y la sua casa nes estada molt altament magnificada y mantenguda: e augmentada e sera de tots los seus Successors Reys si aquells volran tenir e mantenir e seruar. Aquest Rey en Pere fonch home de poca: e felle estatura personal; mas hague lo seu cor molt ardit liberal valent piados e molt justiciier: e molt executador de mals faytors especialment de homeyers de violadors de sembres especiãlment que fossen religiosos de ladres e de falsedors de moneda als quals per res no perdonaua: pagaua be les quitacions e los estipendiats domestichs de casa sua e vltra les quitacions y estipendis los faea gracies pecuniaries ordinariament. E per ço com se sentencia de molta grã intrinseca cõtriccio en sa

Dela fo ntesa del Rey en Pere cual fos e dar officis.

No la statura del Rey en pere e costums.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pensa no volia fos tolt per ella tortres a nengu hauent per sobirana y gran deuocio tostemps deu dauant los vlls dela sua pensa no oblidont hoyr missa cascun dia e volent ell fer gran festa enlo dia dela notacio del fill de deu: e aquella aperellada lo demati abans ques leuas sentis tocat de febres e quoztanament a pres declinant a pijozant: rebuts com a catholich christia molt deuotament tots los acostumats ecclesiasticbs sacraments: rete la sua anima a son creador enla nable Ciutat de Barcelona en lo palau petit lo qual vuy es appellat ol gouernador situat prop la deuallada ques nomena dels leons: e aquest retiment de anima fon la vigilia dela epihania a hora de matines que cōptauen a. v. de Janer del any mil. ccc. lxxxvij. lexant sobreuiuents los dos fills se? e vna filla: ço es don Joan primogenit e linfant don marti e la infanta dona Jsabel e segons lo calendari dela sua si visque lxvij. anys e. iiij. mesos en ques compren del Regnat. lj. any e. ii. mesos. E lo seu cors molt honradament fon per via ō cōmada sebollit en la seu dela dita ciutat de Barcelona: e per temps apres fon transladat: en la esglesia ol monastir de poblet cuius anima in pace requiescāt. Amen. amen. amē.

Lo dia del obit del dit rey ē pere fonch a. v. de laer any M. ccc. lxxxvij

Letra feta per lo dit Rey en Pere ters cognomenat del pūyalet al preborda de Tarragona damanant li soccors tal cō hauia scrit: e damanat a sos altres vassalls en pagar les despeses per ell sabedores en lojubileu: e gran festa: e solennitat hauia fer: a laboz e reuerencia de nostre senyor deu qui li hauia largat lo temps dela sua vida: enlo qual hauia viscut regnāt l. anys fins al temps dela data dela present letra del tenor seguent.

Lo Rey.

Preborde les altres gracies meltes: e grans que nostre Senyor deu per la sua infinida clemencia tro a cinos ha fetes reputam vna singular ço es que allergant les dies de nostra vida nos ha fet regnar cinqnanta anys vichtoziosamēt e be e per aquesta rabo regone xēts axi com deuem lo singular benefici que en aço dell hauē rebut e volēts lin retre laboz e gracies vltra aqlles que tot dia lin sem hauem de libertat sauiament ser lojubileu e grā festa / e solemnitat a laboz honor: e reuerencia sua: e de tota la corte celestial ço es part festes de aquest rey en les festes de Pascha any mil. cc cixxxvj. compli. l. anys que regnaua fins pascha prop vinent: que serā complits los dits. l. anys enla qual festa entenē apellar: e hauer molts del prelats Barons cauallers ciutadans e homens de vila de tots nostres regnes e terres tambe per major solemnitat daquella com per tal que ab nos ensemps se alegren aqlls que apellaremen nostre senyor deu Retents li laboz e gracies del grā benefici dessus dit en lo qual nostres sots meses creuen: y es ver esser molt participants e com aquest fet lo qual fer mament esperam esser plasent a deu e meritori a nostra nostres pobles: e al qual ja hauem ordits: e continuam grans preparatoris impoz carrecb de fort grans despeses. E aquelles nos bonament complir no poguessē sens ajuda vtra

e dels altres sots meses nostres dels quals transosament la esperā liberal e bona. Com sien los tets tē porals han acostumat anos liberalment subuenir pus liberalment e ō cor nos deuen en aquest socorrer: qui es espiritual y esguarde gran mezit: y endreçament nostre e llur. Per ço ous pregam com pus affectuosament podem que considerades ab sana pensa totes les dites coses nos socorregats per esguart de aqlles e d aquests nostres prechs dalguna cosa conuinent en ajuda deles despeses dessus dites Donant sobre aço plena fe en ço que us endira de part nostra los faels amats dostres mossen Joan Bullinelles e guillem buguet dela nostra thesoreria: los quals per aquesta rabo vos treme tem informats pus largament de nostra intencio. dada en Bercelona a. viij. dies de Març ol any. M. ccc. lxxxvj. Rex. R?.

Lo dit Rey en Pere mori a. v. de Janer del any mil. ccc. lxxxvij. enla ciutat de Barcelona com es ja dessus scrit: en chartes. ccc. xxvij.

Del Rey dō Joā primer fill del Rey en Pere ters.

Joā primer fill ol Rey en Pere. { clāt filie ducis ō Barcelona.
Joāa muller del cōte ō foix filla de la pmera muller. { Matha filla del cōte ō Armāyac pma muller stāt pmogenit.
Violāt muller ol Rey de Napols apellat Luis fill ola segōa muller. { Violāt filla del duch de Barc. neta del Rey ō França segona muller estant pmogenit.
Jacobus ol fin? Berūdesili? hu i? Joānis et vio

Mort lo serenissimo Rey ē Pere propscrit succehi a ell en ico regnes e terres son fill pmogenit apellat Joā lo descurat e cerimōios no justicier com son pare mascruel e descurat e pço li fon imposat tal sobre nō car de res no hauia ancia sino de darse plerre ō spēdre lo tēps en vanitats: seguis q̄ estāt malalt lo dit rey en Pere son pare en la ciutat ō barcelona y ell p semblāt estant malalt enla vila o loch de hostalrich ol bisbat de Gerona e per causa dela malaltia no hac oportunitat de ser seporta a Barc. p visitar lo dit Rey sō pare: e ōmanar li pdo ola ingratitud: e malicia hauia tēguda ptra ell p causa ō sa madastre la Reyna sortiana ans cō a malt: e ōscōexēt: e igrat fills sabuda la mort ol dit son pare se feu portar ab andes axi malalt cōstaua ala dita ciutat ō Barc. e lo primer acte q̄ hi feu recuperada la sanitat p estrenes ō principi ō son Regimēt feu a psonar la dita madastre e nobles e cauallers: e molta gēt ō poble ōbaixa ma seruidora ō aqlla dels q̄ls forē q̄ escapçats escorterats / cremats / epējats: e la dita madastre martirisade: ço es tā terrible q̄ tot hō sē dōa terror: e fastig: e no cessauē ō dire e murmurar ensima teixosto lo cruel e mal christia ō Rey cō ha poscut hauer animo: e poca pietat ō ser morir axi malamēt tāta gēt sens rabo e p curar: e suporta q̄ aqlles tā ōlicades carns ola dita reyna q̄ lo Rey sō pare ha mēajades tēgudes: e hōrades fossē axi turmētades: e mal tractades p lobotri: e mals homēs: p q̄nt sō germa lo infāta dō Marti germa ol dit rey dō Joā: a manamēt ō aqll se hauebe en les dites execuciōs dona li la vila ō Mūtblāch p mouēt lo en titol de Duch: e axi se por dir aquests Dos Fillastres son estats

Universidad de Deusto
Biblioteca

cruels e perseguidors de llur ma-
dastre a grau llur deshonre com a
quella deguessen honrar e mante
nir com sios llur mare per esser es
tada muller de llur pare e daço tot
hom crea quen passarien alguna af-
flictio que nostre senyor deu los do
nare com fou segons de dejus es es-
crit ço es lo dit Rey don Juan qui
mori a mala mort cassant y encal-
çant cassa en les terres de Empor-
da ço es en lobosch de fora caygue
del caualle alli encontinent mori lo
dit Infant don Marti qui nos era
hagut tant cruelment com son fra-
re lo Rey don Joan passa treballs
essno fos estada la ajuda del gloros
sanct Seuer Bisbe de Barcelona
li hagueren leuada la vna deles ca-
mes los chirorgians com ja si comē
saue metre foch e finalment apres p
discus de temps plague a nostre sen
yor moris de peste en lo monastir ō
vall donzella fora e assats prop del
portal ō sānct Antoni jatsia morisbe
car axicom se veu souint quasi tots
los qui morren morren be y sen van
be aconortats ala vida celestial qui
es sens fi. Aquest Rey estant infant
lo Rey en Pere sō pare li dona mil
lor la filla del comte de Armanyach
apellada matha neta del Rey Joā
primer de França e neboda ōl Rey
Carles quart de França axicom ja
en la historia del Rey en Pere pa-
re de aquest Rey Don Joā es feta
mencio dela qual muller procrea
vna filla apellada Joana la qual cō
lo dit infant son Rey dona per mul
ler a don Matheu comte de foix e a
pres que lodit Rey don Juan hac
perduda dita sa muller estant enca-
ra infant lodit Rey son pare li dona
altra muller filla del Duch de Bar
çalona y neta del Rey de França a
pellada dona violant dela qual pro-
crea huna filla la qual hac nom vio

Les dues mullers de aquestrey estant infant.

lant e casa la ab lo Rey Luis de
Napols eja primer hauia daquesta
Reyna sa muller procrea hun fill a
pellat Jaume lo qual visque poch e
mori en la Ciutat de çaragoça es in
titulaua Dalfi de Gerona. Aquest
Rey don Joan era mal volgut del
Comte de Armanyach per la qual
rabo lo dit comte trames son frare
epellat Bernat de Armanyach ab
denou milia homens Darmes aci ē
Catalunya ab intencio ō forzagitar
y expellir lodit Rey don Joan de
tota sa sēyoria e aplicar la ac i les q̄ls
companyes venguerēen Emporda
e mijançant lo voler ō deuprengue
ren la vila oloch ō Bascara e molts
altres lochs petits no mitrats la q̄l
cosa fon per lo mes be car fon cau-
sa de atur ar aqui e no auant passar
com si haguessen passat lo riu ō Te
er tant de dan hagueren fet que fo-
za estat massa p lo dit Rey e ala sua
Terra tot lo dan fo tan solamēt lla
hon se atendaren lo qual atendamēt
los fonch forçat per la obuiacio quel
general de Catalunya hi feu ōla gēt
darmes que soldaja en loch del Rey
per resistir e forzagitar ales dites cō
panyies sens hauer ne licencia ne
poder de corts gener als que y tals
e semblants coses se acostuman de
conuocar empero necessitat major
ment tan gran no ha ley la qual gēt
darmes feu gran socors e ajuda ala
Ciutat de Gerona quiu hauia ben
mester car jas tenia per perduda es
abandonaua per causa de tanta gēt
darmes corregudes pressures e dās
que tots dies alli feyen les quals hi
aturaren per. vj. mesos e no gosaren
passar auant sabent que lo dit gene
ral hauia gran multitud de gent sa
dajada y eranja ales portes dela di-
ta ciutat de Gerona es veritat que
estants axi les dites companyno go
sans anar auant ne tornar atras ha

Com lo general de Catalunya en loch del Rey soldaia gēt darmes.

gueren pijor mal que no hauien fet
qui entre morts e presos per via dar
mes que la dita gent soldajada del
dit general feu contra ells y encara
per grans desayres: escassamēt sen
tornaren la meitat e tot aço se segui
en la jornada del any. M.cccl xxxix.
En aço feu vn poch de Adjutori va-
lencia e fon ala desexida arago noy
feu adjutori. En temps de aquest
Rey don Joā se mogue enla ciutat
de Valencia a lot per lo poble me-
nut contra los jueus en tal manera
que ells foren robats presos e mal
tractats en aquesta forma quels e-
ra dit sis volien ser christians e si fer
ho uolien saluau en los esideyen no
aucien los. E axi hauer los robats e
mal tractats los mals faytors sepe
nediren del error per pabor dela se
yoria en tant que tots aquells qui
pres ne hauien restituir en les roba
ries per les esglesies perroquials ō
aquella ciutat e los curats ō aquelles
esglesies restituiren ho a aquells con
uersos de qui les coses eren estades
e semblantment tal Aualot fo en las
ciutats de Barcelona e de Leyda
noen aquest temps mateix mas en
lo deius scrit e nores mēys se segui
aualot contra jueus en lo temps ma
teix en molts altres lochs de catalū
ya de aquest acte de aualot son pre-
seruat Aragoperço cō aquest Rey
era enla ciutat de çaragoça e pus la
casa nos comensa enla ciutat princi
pal de aquell regne per conseguent
les altres vniuersitats ētal acte no
gosaren extendre les mans per la q̄l
rabo lo dit Rey veneh enles dites
Ciutats de Barcelona e de leyda p
ço com del acte nos eren volguts pe
nedir e feu en aquestes dues ciutats
castichs e terribles execucions per
sonals en diuerses māeres y esguar
dada la manera que si tenia engen-
dras molt gran espantament en los

Aualot en Valēcia contra Iue?.

coratges dels menuts pobles e per
ço quant aquells de Valencia haui
en restituida la robaria no feu puni
cions personals mas per via pecuni
aria ells mateixos vniuersalment se
condemnaren lo qual acte fo del pp
dit aualot en lany. M.ccc.lxxxx. a
pres aço lo infant en Marti duch ō
Montblanch germa de aquest Rey
don Joan: per virtut dela donacio
per son pare lo rey empere a ell feta
del regne de Sicilia ampres ō passar
en lo dit regne: e emprats molts no
bles. Cauallers: e altre gentils ho-
mens dela Sēyorie daquest Regne
feu gran hostol de Hauilis ō diuer
ses maneres aplegats p recullir en
port fangos lo dit Duch amenat ab
si son fill apellat semblament Marti
de edat de. xii. anys e la Reyna de
Sicilia nebodasua ans ō recullir fet
ligament daquella matrimonialmēt
ab dit son fill per paraules de presēt
en lo dit port fango enlo mes de ja-
ner any. M.cccl xxxxij. E fet lo dit
matrimoni al ligament trames pri-
meramentās ques recullis dos nob
les homens ço es mossen Berēguer
de cruilles e mossenyer Guerau de
queralt ab sengles Baleres del dit
hostol al dit regne de Sicilia ço es
lo dit mossen Berenguer ala vall de
Hot e lo dit mossen Guerau ala vall
de Matzara per veure e sentir sire-
bzien los dits Senyors qui deuien
passar hosils contradirien aquest ca
ualler patits encontinent lo dit hos
tol seu vela e los dits cauallers esser
hi junts tot lo dit Regne e los Ba-
rons de aquell los faeren bon acul-
liment los quals assabentaren lo dit
Duch de Muntblanch qui ja era en
Caller la plasent acullensa a aquell
fetaper quelos dits senyors del tot
passaren e nauegants quāts foren
a vista del dit regne vna vila qui es-
ta alt apellada munt de sant Julia so

Berenguer de Cruilles

Universidad de Deusto
Biblioteca

bre Trapena apozta les claus al Duch: Apres les altres viles: e partint dela dita forest: tengueren llur via vers la ciutat de palerm e algũs macips de Gentils homẽs cuytant se per pendre posades essents dins enla dita ciutat tãcants los portals forzen mozts: y especejats per permissio de Andria dexaramũt quiu manaser y lo arbitrãt q̃ lo dit Andria monstraua esser rebelle Majozmẽt com noli obzi los portals: quant li fon dauant polay Setge: hon estech per. xl. dies: e vn dia venint lo dit andria al dit Duch per voler lo en altra manera decebzeson pres per lo dit Duch: e fon mes preseoner en la Galera del dit Duch y encontinet la dita ciutat cridant altes veus: viua viua lo Rey y la Reyna: e lo Duch: la qual se dona a ells y ells esser entrats dins la dita ciutat tolch lo cap al dit Andria axicõ a rebelle. Les quals coses fetes lo dit Duch notifica aquelles: e com hauia ta sa obediencia tota la Illa fins lo castell de jaig: al dit Rey don Joan germa seu quis trobaua enla Ciutat de Barcelona: la qual per raho dla dita bona noua feu tres dies festa ab gran alegria Ultimares p les quals alegria: e festes lo cozatge ò aquest Rey don Joan se scomoch de ampendre en passar en Sardenya e feu fos prepar atozis a fer hostol: e hauda la dita ciutat ò Palerm p lo dit Duc venç a ell noua que Artal Dalago quitenia lo castell de jaig rebelle era entrat: en Ciutat de Cathania qui hauia feta aquella rebellar: lo qual Duch: ab lo Rey: y Reyna partiper mar e la gent darmes per terrate ana ala dita ciutat de Cathania y esser exit lo dit Artal de aq̃lla al dit Duch fozen vbertes les portes Apres se rebellarẽ totes les ciutats e viles de aquell Regne sino maciça ragoça: e Hot: lo Duch veent que la Reyna anaua a mal: isque de Cathãia: e ana pmeramẽt cõtra la vila de Lẽti: y entra donãt la a Saco mano. Apres ana a castro Joan quiera lo pus fort de terra de Sicilia: y entral per combat: e anant p execuciode sacamano: eper eximpli del Castich de aquestes viles algunes altres sereteren: mas no totes Elo dit Duch husat / e causat volgue tornar en Cathãia fon li dit q̃l dit Artal hi era entrat quitenia aquella rebellada: la qual cosa fonch molt greu tenint seper mig perdut al dit Duch couench li de posar hi setge: y estant en aquell tots los Barons del dit Regne se ajustaren ab companyies en nombre ò. xv. milia combatẽs: volents vẽir per ociure los del setge per que lo dit Artal da ragocompanyollur fos preseruat ò perill: e com lestol daquest don Joãs fos fet per causa del Regne de sardenya: e lo Rey no volgues muntar en aquell seu hi mũtar per capita lo noble don Pero maça qui com fos en les mas de sardenya sabe p vna barca qui venia de Sicilia quel dit Duch absa hostestaua en auol partit per la qual raho hague de acord de venir en Sicilia p socorrer al dit Duch e de venguda pres terra ala vila de Marçala: e donant li lo combat: entrala: metent la a sacomano los Barons qui venien per combatre lo dit setge sabents que hostol hauia vengut en Sicilia e que hauia entrada Marçala: e hauẽts pahor de llurs prouincies que senyorejauen de perdre les despergirense. E axi lo dit Duch: e sa host fozen fora lauors de aquell perill: e lo dit don Pero Maça ab. xxij. galeres e vna galiota fozen ab lo dit Duch en lo dit setge en tal manera que ab la ajuda de deu la dita Ciutat de Cathania se hague a ix dies de Agost del any mil. ccc. lxxxiiij. Pero lo dit don Pero Maça: en lo dit sẽtre mozi de mozt natural y entrada la dita ciutat encontinent lo dit hostal sen tornat: e apres lo dit Duch hague be mester menar mans per les altres ciutats: e viles qui romangueren rebelles lexem are los fets de Sicilia e tornem a parlar del dit rey don Joan de mentre quels actes ò Sicilia se faceren aquest Rey en Joan marida sa filla la infanta dona joana ab don Matheu comte de foix: dela qual no fon procreat fill ne filla e la millor cosa que aquest Rey en Joan seu sifonch que com la festa ò la Cõcepcio ò la immaculada verge Maria qui es la festa de dita Concepcio. a. viij. dies de Desembre no se acostumas de colre introdui que fos honradament colta per tota sa terra: e altra cosa bona se trobe en aquest real archiu de Barcelona q̃ seu lo dit Reyço es seu aquestes santes ordinacions scrites anãt en cartes. ccc. lv. ço es que nengu de casa del senyor Rey gosas tenir sembre en bordell: e que los scriuia de racio no ses albarans de quitacio ana q̃lls tals tenints sembra en bordell: e altres particularitats sobre aço en aquelles cõtengudes empero trobes aq̃st Rey dõ Joã tenir aq̃sta mala condicio que no hague consciencia ne vergonya ò leuar e no pagar les quitacions a sos domestichs quil seruiren com fos tot son be: ben guaiuardir axi en menjars en vestirs: y en mirar joch de taules e descacs: e en justes y enser se legir istories ò son estes la majorancia que en ell era si era en fer cercar per lo mon los ꝓus abtes ministres q̃ trobar se poguessen axi destruments ò corda cõ de boca e xantres per que li sona ssẽ e cantassen dauant tres vegades al diaço es vna demati: e altra al mig dia: e altra al vespre: e aquesta regla volia que fos seruada cascun dia dela setmana: e ans ques giras en lo lit voli efaea los donzells: e donzelles dauant si dançar e solacar: exceptats los diuendres: mesauant se delitaua de tenir molts ocells de cassa de diuerses natures ab iurs arreus fets de plata doze per iemblãt infinits cans de diuerses natures molt altament encomblants diuersats ab les cobles de brodadures guarnits de plata dargẽt sobre dauraty era mester als falconers e munteros que terua en gran nombre q̃ cascun diumenge se ajustassen en lo palau de son palau: faẽt li mostre ò ls dits ocells: e cans e dela gloria ò ls quals ell molt se ana e vn dia part altre anaua a cassa: o de munt o deriberaque en loch ne tes e aço tostẽps dela vida fonch sondelit: eper los dits ministres e cassadors se emporzia car tots quants diners hauer podia a quells daua car aquell poch patrimoni que sõ pare li jaqui vene dona: e barneja e volgue passar enla illa de Mallorques e hi passam en tal punt que aquella illa mes en destructio y mes que en augmẽtacio cõli hagues mes valgut per ben auenir de aquella noy fos passat y esser de mallorques retornat hague a venir a suplici de manleuar a Mogubells tals quals no poch satisfer: p les quals manleutes que seu malta gẽt ne romas deffectare ques vulla sia estat dell: sepot dir ques estat vertader cassador donãt se molt ala cassa: e malap ell: e tant ne volgue vsar dela cassa q̃ aquest cas lines deuẽch ço es que vn dia venint de Rossello y essent en la terra de empurda fon mogut vn lop: e faent hi soltar los cans ell corrent a cauall derrera a aquells los cans haguerẽ pres aq̃ll

En aq̃st ꝓs mo ri dõ pe ro maca

Cõ aq̃st rey mori desestradãent anant a cassa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

e lo Rey crídant interroga aquells si era lopto loba: e no ates ala clusa del dit lop soptosament mozi: no lexãt fill mascle algu jatsia ne hagues fet hauer peroeren li estats mozts. E sonch portat lo cozs del dit Rey don Joan per via de commanda: a sabollir: en la Seu de Barcelona molt solemnement a. xviij. dies de Maig de lany. M. cccl xxxxv. Axi q̃ hauia regnat. viiij. anys e. iiij. mesos e mig sonch apres transladat: en la esglesia del monastir de poblet. cui? anima in pace requiescat amen.

¶ E per quant los actes bons com los mals sets p lo dit Rey don Joan fill del Rey en Pere terç als appellat del punyalet nos deuen oblidar de descriure aquells he delliberat vltra ja los mals e bons ja dessus en la sua present historia designats ajustar encara altres bons actes e sancts per aquest Rey dõ Joan fets: ols quals se troben scrites ẽ aquest Real Archiu de Barcelona moltes bones ordinacions quen ha fetes y entre les altres ordinacions he trobat hauer ell manat esser feta ordinacio que no fos algu ò casa sua gosas tenir fembze en bozdell la q̃al es registrada en lo Real archiu de Barcelona y es del tenor seguent

Que nengu de casa del senyor Rey gos tenir fembze en bozdell.

Per esquiuar peccats: e vicis mals los quals se pertanyen mils guardar ala Real majestat quea altres persones e per dar bon exemplí a nostres seruidors e tots meses volem: e ordenam que tot homde qualque condicio sia o estament quide nostra casa dela Reyna e de tots nostres infants seran no gosen tẽir fembza: o fembzes en bozdell: e siu fan que de present sien damnats de charta de racio: e sien forazgitats de nostra casa gracia e merce e dela dita Reyna e infants donant poder al scriua ò racio ò casa nostre dela Reyna: e dels dits infants e manant los expressament que sapien algu: o alguns qui fembza en lo dit bozdell tindran quel bajen p ras dela dita carta de racio sens esperar altre manament nostre: e dela dita Reyna: e infants.

¶ Item volem quels dits scriuans ò racio de present apellen los homẽs a peu de casa nostra dela Reyna: e de nostres infants: e tots altres que sapien que de semblants coses sien maculats ne tacats y en poder ò nostre algutzir facen sagrament: e homenatge que daqui auant fembze en lo dit bozdell no tindran e siu fan q̃ sien tenguts axi com aquells qui son trencadors de sagrament: e homenatge essaçoser no volẽ manam als dits scriuans de racio que de present los raben dels libzes els bajẽ per forazgitats de nostra casa e merce e de la Reyna: e de nostres infants e tro la present segur e tat los demunt dits homens bajen feta volẽ quels dits scriuans de racio no facen albara a algu dells de lur quitacio: o prouisio ne de vestir.

¶ Item ordenam que ò present que nos: o la dita Reyna: o infants de nostres cases rebzem algun hom a peu quel dit scriua ò racio ans quel scriua li faça fer sagrament e homenatge en poder seu o de nostre algutzir que no tindrã fembza en bozdell e siu fan que sien encozreguts enla dita pena.

¶ Encara volem: e ordenam quel dit algutzir de continent digue a algũs

de son officí que facen manament a tots les fembzes publiques que daciauant no tinguen per amich homens qui sien de casa nostra ne dela dita Reyna ne de nostres infants e siu fan: e nou denuncien quebajen a cozrer la vila açotant: e apzes que sien exalades de tots nostres regnes: e semblament ho bajen a fer denunciar lo dit algutzir als hostalers dels bozdells que ajen a denunciar si algun de casa nostra e dela dita Reyna o infants tindran alguna deles dites fembzes e sils dits hostalers nou denuncié que sien encozreguts enla dita pena o que paguen mil sous ala cozt sens tota merce.

Anno millesimo. cccl xxxviij

¶ Item que no gosen participar cõtinuament axi en mẽjar com en jaure en los bozdells ne en los hostals de aquells sots encozriment deles dites penes.

¶ Fonch publicada la present ordinacio en Barcelona a. xvij. dies ò l mes de febzer del any mil. ccc. lxxxviij. presents los honrats mossen thomas jutge algutzir ò l dit senyor en guillem oliuer scriua de racio de la dita Reyna en bernarça sonch de offici de scriua de racio del dit senyor en francesch de offici ò compzedor del dit senyor e molts daltres presents.

Del Rey en martil fill segon del Rey en Pere Terç e germa del dit Rey en Joan.

Marti fill ò l rey en Pere.
Maria Reyna ò Sicilia primer a muller de aquest rey ò sicilia.
Martinus Rex Siciliefill de aq̃st reys ẽ martie rey na maria.
Blãca filla ò l rey de nauarra segõa muller ò aq̃st rey en marti ò sicilia.
Maria filla del cõte ò Lunapzimera muller de aq̃st Rey.
Margarita filla del comte ò prades segõa muller sua.

Passat desta vida lo dit Rey en Joan succebia ell en los regnes comtats e terres son germa lo rey en marti home de poca estatura e molt gros e gras era cognomenat lo ecclesiastich tal nom imposat per quant cascũ dia obia tres misses e deya axi hozes e officis cõ vn preuere: e miraues molt en los ornaments deles esglesies y en especial dela sua capella que tenia moltricament atauiada aquest Rey en Marti se trobaua en Sicilia com lo dit Rey en Joan germa seu mori per la qual mozt la terra sentint se molt pjudicada e agreuiada dels mals consellers del dit Rey don Joan qui per captarbeniuolencia: e fauor de aquell la hauian mal consellat car a consell de aquests mals consellers lo dit Rey en Joan en sa vida hauia fets actes injusts contra la terra y en tãt que si aquell Rey en joan hagues mes viscut ab tals consellers haguera mesala terra a total destruccio e per dar castich a aquest y exemplí als consellers dels Reys esdeuenidors leuas tota la terra ço es los Regnes e comtats contra aquells e fozen de vn acozt de metre aquells en presons e axi fon complit per obza que tots fozen en presonats e açofet los tres brassos del General de Catalunya armarẽ tres Galeres: e la ciutat ò Valẽcia vna en les quals galeres del dit general muntaren per missatgers mossen huc de Lopia Bisbe de tortosa don Joan ramon solch comte ò car

Missatgers ho embaxadors.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dona mossen manuel de rajadell y ē
Ramon caualler ciutada de Barce
lona y en la galera de Valencia mū
tar en misser Guillem caera e mis-
ser Joan mercader juristes de dita
ciutat de valencia: per regne de ara
go no y munta algu jatsia ne fossen es
cats requests o conuidats: pero ells
sen excusar en dients que nou haui
en en costum los quals missatgers
juncts en Sicilia notificant al dit
infant en Marti la mort del dit rey
en Joan germa seu requeriren lo
que pus era Rey per mort del dit
son germa degues venir a regir sos
regnes e terres: lo qual Rey los ho
atorga y encontinent feu celebrar
benedictio en ,fas de esglesia sobre
son fill apellat axicom ell Marti rey
de Sicilia e la Reyna sanora apella
da Maria Reyna de Sicilia solēnes
fetes per la festiuitat de aquells e do
nat orde al endreçament del dit fill
seu e de son regne jatsia fos mes de-
la mitat rebelleprès comiat del dit
son fill en la ciutat de mecina. axiij.
dies de Deembre del any. M. ccclx
xxxvj. E venini sen passa per la ciu
tat de aninyo hon era Papa benet
xiij. alli estech o atura per tot lo mes
de Març e Abril del any mil. ccc. lxx
xxvij. Obtenint del dit Papa cōces
sio del dit regne de Sicilia per al dit
fill seu Apres esser vengut en Cata-
lunya la gent pensant que ell donas
mort als dits presoners qui eren es
tats mals consellers del dit Rey en
Joan ell solta aquell com a piados e
bon Rey per denant los ò tot lo mal
consell que auien dat e priuats que
daqui auant no vsassen de Aduocar
les quieren juristes: e los qui nou e
ren ensemps ab aquests fossen pri-
uats per a ostemps de la sua gracia
e amor axi que may se poguessen ale
grar de Officie beneficis ò casa sua
ne de ciutats viles e lochs de totes
ses terres e senyories cō a indignes
e deprauats consellers e aço fos a
ells castich: e als altres eximpli car
dey a que lo bon Rey qui vol gouer
nar be son poble es menester que sia
piados e justicier temēt deu. Apres
de aço conuoca corts les triga cele-
brar per cōuinent temps. E aqlles
tengudes: ana a çaragoça hon ab so
lemne festa dela qual james son vista
semblant fonch coronat: e vntat en
Huch de lopiabil bed tortosa.
Rey e senyor qui fonch en lāy. M.
cccxcix. entemps dela celebracio d
les corts lo Rey ò Sicilia procrea
de sa muller vn fill al qual fonch im-
posat nom Pere lo qual propdit rey
ab gran affany recobra les terres d
Barons que aquest Rey pare seu li
hauia lexats rebelles apres lin fant
Pere fill del dit Rey de Sicilia mo
ria. ix. de Noembre ol any propdit
. M. ccc. xcix. y en lo mes de Maig
seguent ço es a. xxv. del dit mes de
Noembre mori la dita Reyna de Si
cilia nora daquest Rey en Marti de
Arago: en lany. M. cccc. la qual rey
na enta malaltia de que mori ordē
na son testament en lo qual leixa e in
stitui hereu seu vniuersal lo dit rey
de Sicilia marit seu a totes ses volū
tats faedores perço es ara aci con-
clos lo fet de Sicilia cō en qual ma-
nera vulles per lo testament del rey
Federich lo vell vulls per virtut d
la gregoriana lo regne de Sicilia es
de bon dret del successors de aquell
dit Rey en Marti ò Sicilia com es
aquest Rey de Arago en Marti pa
re de dit Rey en Marti de Sicilia
en aquest any mateix lo dit Rey en Marti
Marti de Arago trames sa neboda de Sicilia
fill del dit Rey en Joan apellada
Violant al Rey Luis de Napols
del qual per paraules desprecent era
muller ja viuint lo dit Rey en Joan
son pare la qual fonch acompanya-
da molt honradament per don Jay

me de Prades: y dal tres molt no-
tables cauallers: los noms dels qls
jatsia per algū historich sien expres
sats: empero per abreujar y no esser
mester al parer meu: nols he volgut
aci nomenar Ara tornem a ci parlar
del dit Rey en Marti de Sicilia: lo
qual estant vidua de muller dessus
dita procrea de dues fembres fadri
nes soltes: ço es dela vna vn fill: al
qual mes nom Federich: y de lal-
tra vna filla appellada Violāt. Elo
Rey en Marti de Arago / veent ql
dit Rey de Sicilia fill seu no estaua
be sens muller / dona obra quel casa
ab dona Blanca / filla del Rey de
Nauarra: la qual per contemplacio
del dit matrimoni: lo dit Rey ò Na
uarra pare seu la feu jurar per pri-
mogenita sua no contrastant fos se-
gon a filla en generacio: la qual In-
fanta lo dit Rey de Arago li tra-
mes ab sinch galeres: y faeren no-
ces en la ciutat de Palerm / Dime-
cres a. xxviij. dies de Noembre / del
any. M. cccciij. Dela qual perea vn
fill per distancia de temps appellat
Marti / qui solament visque nou me
sos: y mori a set ò Julio del any. M.
cccccvij. En aquest mateix any mori
en Vila reyalla Reyna dona Ma-
ria muller de aquest Rey en Marti
de Arago: y mare del dit Rey ò Si
cilia: lo cors dela qual fou sebollit:
en lo monestir de Poblet: jatsia aps
sa mort fos mesa en comanda a sāct
Vicent dela ciutat de Valencia: p
mort dela qual com fos estada molt
virtuosa y piadosa seyora / son molt
planta per la terra. ¶ Aquest Rey
en Marti de Arago apres que son
vengut de Sicilia no feu nenguns
affers ò cap / si no que marida la ger
mana dona Isabel ab lo Comte de
Urgell / appellat don Jayme / en lāy
M. cccccvj. Y en aquest any mateix a
xxiiij. dies de Noembre mori la Rey
Deles nozes ò Rey de Sicilia ab la Infanta dona blāca
na dona Sibilia muller que fonch
quatre e derrera del dit Rey en
Pere Terç la qual fonch soterra-
da ab gran solemnitat en lo monas-
tir dels frares menors de Barce-
lona e per quant aquest Rey ē mar
ti de Arago no hauia la persona bē
disposta a treball com hagues aqlla
enopilacio de cars: e axi volgues
viure reposat perço lo rey de Sici-
lia fill seu veent la indisposicio sua
desijant com a caualler treballar en
lo fet deles armes com se trobas en
la plena flor de jouentut ço es de e-
dat de. xxx. anys trames a suplicar
en aquest Rey pare seu que li ōgues
dar licencia de conquistar lo Regne
de Serdanya e fer aquell reduir a obe
diencia dela casa de Arago la qual
cosa aquest Rey son pare li atorga e
per major complacencia feu li fer
gran hostol de diuersos nauilis for
nit de Barons nobles e cauallers e
innumerables gentils homens axi
de Catalunya com ò Gascunya los
quals de Gascunya foren lo comte
de foix e mossen Archimbau frare
seu lo Vescomte dorta mossen gira
rut de mal leo mossen Guillem de
rebollerab sos fills mossen Arnau
de coarasa e mossen Benet son fra-
re e de Catalunya lo comte de car-
dona mossen Bernat de Cabrera
Berenguer Arnaude Ceruello mos
sen Pere de ceruello son frare mos
sen Ramon de Hajes mossen Gal-
ceran de senmenat mossen Gispert
de Guimera e molts dal tres caual
lers en nombre entre tots de milba
cinetes dels quals dits homens de
Cathalunya son cōductore cap vn
caualler apellat mossē pere torrelles
fins que foren en presencia ò dit rey
de Sicilia qui era ja en Sardenya q
seu venir de Sicilia. xiiij. naus de
gent darmes ò que foren caps lo com
te Joan ò vintimilla lo comte An-
Mossen Pere Torrelles.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tonide Muntcada mossen Joan de
Cruilles misser Abbo barres mos-
sen Colomat de sancta coloma An-
gerot del arcart mossen Joan Fer-
randis de redia: mossen Sanxo roiz
deliozi e altres cauallers y gentils
homens en nombre de. D. bacinets
e. cc. bacinets que lo Papa Benet
dessus dit hi trames de que fon cap
dõ Joan de Lunanebot seu e vẽça
batalla lo dit Rey de Sicilia con-
tra lo poder dels sarts qui forẽ mes
ò. xvj. mila cõbatẽts. dels quals fou
cap lo Vescomte de Narbona e los
quals Sarts perdẽ en la batalla en
tal manera quen romangueren dells
en camp de Morts de: vij. milia cõ
batents de part del dit Rey ne mo
riren pochs mas de aquells pochs
entre los altres ne fon lo dit Vescõ
te dortaxe mossen Joan de vilarasa
e altres la qual batalla fonch lo der
rer dia de Juny del any mil. cccc ix.
dauant la vila de sentluri es vero q̃
ans que lo dit hostol fos en Sardẽya
ço es lo primer dia del dit mes. vij.
Galeres del dit Rey de Sicilia cir-
cuint la illa per guardar aquella a la
linayre prenguer en. iiij. Galeres de
genoueses les quals venien en aju-
da dels dits Sarts: dels quals geno
ueses molts ne foren morts y les
fustes forzen amenades en lo Castell
de caller y en lo dit darrer dia ò juny
es tengud a per gracia de deu la dita
batalla per força darmes sen entra
ta dita vila ò sent luri la qual fou me
sa a sacomão e daqui tornassen lo dit
Rey de Sicilia al castell de Caller
hon apres ò tengut per malaltia en
sò testamẽt lo q̃l es recõdit en lo real
Archiu situat ẽ la ciutat ò Barcelo
na en lo qual Testament leixa lo cõ
te de Luna al dit fill seu natural a-
pellat Federich lo qual era ab sa ger
nana Violant en poder de aquest
Rey en Marti de Arago aui de Ll

quiromas hereu vniuersal testamen
tari del dit Rey de Sicilia fill seu q̃
finí sos derrers dies: a. xxv. de Juny
ol quies la festa de sant Jaume cast
Lugat en lany ò sus dit. M. cccc ix.
lexants grans dols plors e amargu
res de cor en totes les terres ò agut
Rey son pare y el doble mes ẽ lo seu
Regne de Sicilia e jatsia aquest rey
en Marti Darago en vida del dit sò
fill hagues acordat no pendre mul-
ler empero mort dit son fill muda de
proposit per quant lo poble ab gran
instancia lo requerí prengues mul-
ller per que procreas algun fill: o fil
la succehis apres mort sua en tots
los seus regnes e terres e sobre ò su
plicacions e requestes lo dit Rey ẽ
Marti qui recusaua casar se per sen
tir se ell en vsar en matrimoni cõ es
per deu ordẽat molt indisposat hi cõ
senti axi que en lo mes de Setembre
apres seguent pres per muller la fil
la del cõte de prades apellada Mar
garita malt gentil donzella a. xvij.
dies del mes propdit: en la qual so
lennitat de les noces hi fo present
lo Papa Benet de Luna qui depẽ
sa en aquest matrimoni per quant e
ren los dits dos en grau de paren-
tela e mes hi fo frare Vincen Fer-
rer del orde de preicadors qui apes
es estat Canonitzat sanct els dona
la Benedicció e aquesta benedicció
fon dada en la Terra o casa apellada
de bell esguart prop la ciutat ò Bar
celona: apres poch temps lopre-
dit Rey en Marti de Arago ò eten-
gut de malaltia qui solament li dura
iiij. dies rebuts los ordens que cha-
stia deu rebre trames a deu lesperit
lo derrer dia de Maig del any Mil
cccc. deu no lexant progenia ò la mu
ller e mori de peste en lo monastir de
les monjes de vall donzella ò orde
de cistells si mar forza e prop la ciu-
tat de Barcelona e lo seu cors fou se-

bollit per via de comanda en la Seu
de Barcelona: fi de esser trani la-
dat en la esglesia del monestir ò Pe
dolet: en la qual esglesia de Pobler: a
pres son portat: e aqui lo seu cors fò
soterrat. La anima del qual nostre se-
yor vulla entre los sancts de Para-
dis collocar. Amen. E per quant a-
quest Rey en Marti de Arago era
molt deuot del glorios sanct Seuer/
bisbe de Barcelona: lo cors ò l qual
es recondit en la Seu de aquesta ciu
tat de Barcelona: en la qual ha vna
capella rica hon continuament cas-
cun dia si celebran moltes misses: ço
es del matiques fa dia: fins ales on
ze hores ans del migjorn. Yo he de-
lliberat escriure aei lo que he obit
predicar en la trona dela dita Seu.
legons me occorrera dela curació se
ta per nostre senyor deu/ mijançant
los merits y pregaries del dit glori
os sanct Seuer: en la cama del dit se
yor Rey en Marti. Y es lo quen he
obit predicar lo seguent. ço es que es
tant ell malalt. ans de la darrera ma
laltia de sos darrers dies: detengut
en la cama de vna gran plaga incu-
rable. en la qual si començaua a me-
tre foch: y veent se quasi perdut de
perdre la cama/ com los metges y ci
rurgians li hauien denunciat que si
no du/ no li podia ajudar: que lo foch
no muntas per la cama al cors: e ipre
nent lo cors lo tenie per mort. y per
ço no y hauia medecina. ne altre re-
mey quel preseruas de no morir de a
quella malaltia y plaga/ si no leuar y
perdre dita cama. y perçoli digue-
ren que no sen espantas. que ells de
mati en lo dia prop seguent tornarie
a ell per tallar li la cama. Pesarpot
cascu ab quanta tristicia y pensamẽt
deuia estar y romandre lo dit bon
Rey. y perçose recorda de recorrer
principalment a nostre senyor Deu:
y al dit mossenyer sanct Seuer glori

Dela vi
da del
glorios
sanct Se
uer.

os. Y axi recorrent hi ell: quasi tota
aquella nit plora. e inuoca la ajuda
de nostre senyor deu. y del dit bena
uenturat sanct Seuer: en tant que es
tant axi plorant y eridant. O mossen
yer sãct Seuer. pregau al senyor quẽ
ajut en tal cas: de no perdre yo ara
la cama: y axi se adormi. e dormint
somia que lo glorios martyr sãct Se
uer li hauia recaptada gracia ab no
stre senyor deu que ell no perdera la
cama. Y perque millor y mes ferma
ment se cregues y se mostras lo grã
miracle. volgue nostre senyor Deu
que mossenyer sanct Seuer se mos-
tras axi en somni al dit senyor Rey:
el curas tocant li tant solament la ca
mate facent hi lo senyal de la sãcta creu
E axi fonset. e lo dit senyor Rey se
ò sperta/ y dix al cambrer. Has vber
tala porta dela cambra a sanct Se-
uer quim ha curat dela cama/ que a-
xi la tinch bona. lisa. y sana com lal-
tra. porta prestament la lum. y veu
rem si lo curat. Y mirant aquella ab
lalum. troba la axi bona. y sana. y cu
rada com lal tra cama hõ no hi tenia
mal. Y lauors tot alegre. y facent gra
cies a nostre senyor deu. y a mossen-
yer sanct Seuer dix al cãbrer. Saps
quim ha curat/ sanct Seuer: per ma-
nament de nostre senyor deu quim es
apparegut estant yo adormit: e somi
ant q̃ ell ab lo senyal dela fancta creu
tocant me la cama que descobri/ en-
continent me trobi sens dolor: e cu
rat. Y venint los metges e cirurgiãs
com sera jorn de mati/ com han dit:
lexels entrar: e nols diguesses res
de aquesta visio e cura: car ells rego
neixent la cama veuran lo gran mi-
racle. En tant que venguda la mati
nada/ los metges e cirurgians ven-
gueren al dit Rey: e la primera co-
sa que volgueren saber/ digueren al
cambrer. Lo senyor Rey cõ ha estat
la nit pp passada/ ha dormit. Dix lo

Miracle

Universidad de Deusto
Biblioteca

cambrer molt be que no ses desper-
tat fins ara poch ha ans que vẽgues
sen: lauors ells se acostaren al seyor
Rey dient li lo que hauien dit al cã-
brer: y lo senyor Rey respos/q̃ molt
be hauia reposat. es trobaua molt a
legre y curat/narrant los tot lo que
li era estat seguit. y ells molt alegres
volgueren veure la dita cama: e tro
baren la axi bona y curada com si nũ
ca hi hagues hagut mal. y tots loa-
ren lo metge quil hauia curat: y pn
gueren comiat tornant sen llurs fer
ramentes y preparatoris que hauiẽ
fet per tallar la dita cama del dit sen
yor Rey: lo qual veent que li hauia
fet tanta de gracia lo dit glorios sãct
Seuer: de hauer lo axi perfetament
curat dela dita plaga dela cama: per
q̃ lo dit cors fos meo venerat y guar
dat. dona obra mijançant bulla ò no
stre sanct Pare lo Papa que lo dit
cors qui estaua soterrat enlo mones
tir de sanct Cugat de Valles: fon
trasladat enla insigne Seu de Bar
celona/a quatre de Agost: del any ò
la Natiuitat de nostre senyor. Mil.
cccc. y cinch: per la qual translació
fon feta solemne professo/enla qual a
naren personalment lo dit Rey en
Marti de Arago: y lo Rey en Marti
de Sicilia fill seu: y molta altra no-
table gent dela dita ciutat: y lo dit
Rey en Marti per causa ò aquesta
trãslació dona al dit monestir de sãt
cugat la jurisdiccio civil y criminal
que tenia enlos castells/viles/y lochs
del dit monestir: com appar enlo re
al Archiu dela ciutat de Barcelona
a dos dies del dit mes de Agost: òl
any del Naziment de nostre Senyor
deu Jesu christ Mil quatrecents y
cinch. Y perque sia memoria eterna
lo martyri e obit del dit glorios y be
naurat sanct Seuer/sumariamẽt
ne fas aci vna poqueta ò mencio: ço
es que lo dit glorios martyr sanct Se
uer en temps de Dioclecia Empera
dor rebelo martyri ab quatre coro-
nats: ço es ab quatre clergues que
forenagrament percudits ab corre
ges plombades: y apres ab vn mar-
tell ho maça ficar en vn gros clau en
mig del cap del dit glorios y benaurẽ
turat martyr sanct Seuer: transfer
sant li lo cap y ceruell/en tal forma
que aqui rete lo seu esperit encontri
nent a nostre senyor deu. Y aquest
sobre dit martyri fon fet dins lo Cal
tell ho loch quis appella ò Octauia
hon la justicia se administrauap Da
cia jutge hoprocurador del dit Dio
clecia Emperador ò Roma. y mort
lo dit glorios martyr sanct Seuer:
forẽ aqui mateix degollats y morts
los dits quatre coronats. y mort lo dit
glorios martyr sanct Seuer ab los dits
quatre coronats. vj. Idus Nouem-
bris/Anno domini ducentesimo oc-
togesimo octauo. Y perque sia major
memoria del dit benaurẽturat y glo
rios martyr mossenyer sanct Seuer
instat yo per lo Venerable y molt ò
nor òl sobre dit glorios martyr mos
senyer sanct Seuer/mossen Gabriel
Vilell preuere: yo he composta vna
letra latina: dirigida al dit mossẽ Vi
lell: y posada ad longum enla ñ ò vn
registre del Rey en Marti/pretitu-
lat Propprium: hon es designada to
ta la historia molt extensiuament y
larga del dit glorios y benaurẽtu-
rat martyr sanct Seuer/Bisbe y pa
tro dela Insigne ciutat de Barcelo
na: lo qual be pres y tinch en molt
seruent deuocio: pregant y supplicãt
lo tant quant les mies forces y po-
der me abasta de molt bon cor/que
sia sempre enla mia fauor y ajuda: ami
ya tots aquells que ab deuots pen-
sa y de bon cor a ell acorreran: per
quens sia mijancer dauant la omni-
potencia diuina para que pugam al
cangar la sua gracia. Amen.

Del Rey en Ferrãdo primer net del prop dit Rey en Pere terç: y nebot dels prop dits Reys Joan y Marti de Arago: qui per e leccio fon tret de Castella per esser Rey de Arago.

- Ferrando primer de aquest nom: fill del Rey Juan de Castella.
  - Infãt en Pere qui mori en la guerra de Napols: fill ò aquestos Rey y Reyna de Arago.
- Alfonso primogenit de aqst Rey y Reyna darago.
- Juan Duch de Muntblanch: apres son Rey de Arago: fill de aqst rey y Reyna Darago.
  - Elionor dita primer Ximraca mudaren li aps aquest nom de Elionor: muller ò aquest Rey: del qual procrea. v. fills y dues filles
- Henrich Mestre de Santiago/fill ò aquest Rey y reyna de Arago.
  - Maria filla de aqst Rey y Reyna: y son Reyna de Castella.
- Ferrando Mestre de Alcantara y de Calatraua: fill de aquests Rey y Reyna Darago
  - Elionor filla de aquests Rey y reyna: y son rey na de portogal.

Apres obit del Serenissimo y benignissimo seyor Rey en Marti de Arago lo qual ẽla sua vltima voluntat dispõgue que per justicia fos declarat y sentenciat aq̃ se pertanguera la successio de sos regnes y terres: per quãt ell se moria sens successio de fills: y aquell a quis pertangues dita successio fos Rey e senyor de tots sos Regnes y terres. De la mort òl qual tots los dits Regnes y terres nefaerẽ molt grã dol/Majorment com pẽsauen axi ro mãdre desolats de Rey e senyor: y encõtinent seguida la dita mort: los dits Regnes e Principat de Cathalũya, puebirẽ q̃ cascũs enllurs Regnes e Principat conuocassen parlamẽt: e q̃ fossen fets pſidẽts per regir los dits Regnes e Principat. Ca ris cõpli pobra: cõ dauall es escrit. Cõcordãts se tots q̃ los regidors y gouernadors de aq̃lls regissen y fossen pſidẽts fins q̃ p̃ justicia haguessen Rey. Lo Principat de Cathalũya elegi en pſidẽt del dit Principat lo noble messen Guerau de Cerueller: aqst regimẽt axi del dit Principat cõ dels dits Regnes dura pespay de. xxx. mesos q̃ la dita justicia se triga a determenar e sentẽciar en aq̃sta forma: ço es/q̃ fon feta ordinacio p̃ tots los dits Regnes e Pricipat q̃ cascũs tẽguessen parlamẽt: e q̃ fossen los vns apres òls altres/per tal que tot ço ques faria enlos dits parlaments se poguessin referir: e axi fò fet: car los Aragonesos tenien llur parlament a Vall de Roures: e los Valencians enla vila ò Traiguera e los Cathalans enla ciutat de Tortosa. Apres per los dits affers com necessari era: los vns venien als altres: en tant que los dits parlamẽts dels dits Regnes e Principat forẽ debõ acort: e sens discordia alguna q̃ fossẽ eletes certes pſones ò cascũs òls Regnes e Pricipat y oyr e veu relos drets ò cascũs òls cõpetidors q̃ pteniẽ hauer dret ẽla succession òls dits Regnes e Pricipat: e ab cõsentimẽt òls peurators òls cõpetidors Los parlamẽts donarẽ poder absolut q̃ regon eguessẽ llurs drets de cascũs òls cõpetidors: e q̃ aq̃ll competidor q̃ millor seria en dret: q̃ li donassen los Regnes e pncipat: el faessen Rey p̃ justicia: car los regnes e pncipat pẽdriẽ aq̃ll p̃ llur seyor: y totes aq̃stes coses los parlaments jurarien.

Guerau de Cerueller lo pncipat.

Ordinacio ãpar lament.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apres detot aço les dites nou persones foren eletas: y anomenades. E foren aquests: per lo Regne de Arago. Lo Reuerent Bisbe de Osca appellat Domingo Rams/y mossen Berenguer de Bardaxi: y mossen Francesch Daranda. E per lo regne de Valencia lo Reuerēt mestre Vicent Ferrer/ ara escrit enlo Cathalogo sanctorum. lo qual era del ordre de Predicadors. Lo don de Cartuxa misser Gener Rebassa. lo qual durant lo temps dela ōclaracio se dix torna foll. no queu fos ab veritat. sino abficcio. perque noy donas son vot. y son hi posat en son loch misser Pere Bertran. E per lo Principat de Cathalunya. lo Reuerēr Arque bisbe de Tarragona: y misser Guillem de Vallseca. y misser Bernat de Gualbes. E feta la dita eleccio de dites nou persones/fō assignat loch hon los dessus dits elegits estiguessen fins a tant que per ells fos vist y regonegut lo de cascu dels competidors. E per tots los dels parlamēts son anomenat lo castell e vila ō Casp en Arago. y tan prestamēt les dites nou persones se anaren metre enlo castell dessus dit. y tan prest los dits competidors trameteren cascuns a qui llurs procuradors ablos drets ō cascuns. E los competidors qui pretenien hauer dret enlos dits Regnes y Principat eren los seguents. çoes/ don Jacme de Arago Comte de Urgell. Duch de Gandia. Rey Luys de Napols/fill de dona Yolāt de Arago/filla del Rey don Juan de Arago. Lo Infant don Ferrando ō Castella/fill del Rey en Juan de Castella. y de dona Elionor muller sua la ql son filla del Rey en Pere terç y germana dels dits Reys en Juā e Marti de Arago. E apres ō tot aço les dites nou persones començaren de regoneixer los drets de cascu ōls competidors. y per algun temps axi regoneixents: estigueren fins a tant que de aquise partiren: e tirarē dretament la via del dit castell y vila de Casp: abon ab grandissima diligencia y repos foren altra vegada y altra per les sobre dites nou persones regoneguts los drets de cascu dels dits competidors. E finalment per aquelles fonch atrobat que tots los drets e justicia pertanyien al dit Infant don Ferrando de Castella: com aquell qui era persona pus acostada que fos mascle/ a la casa de Arago: p que era net del dit Rey en Pere: y era fill de don Juan Rey de Castella: y dela Reyna sa muller: appellada Elionor: filla del dit Rey en Pere. E axi aquest dit don Ferrando era net de dit Rey en Pere: y nebot dels dits dos Reys: lo Rey dō Juan: y lo Rey don Marti. Y lo Rey Luys era tambe net del dit Rey dō Juan: y era fill dela neboda ōl Rey en Marti: qui darrerament hauia regnat. E lo Comte de Urgell: y tambe lo Duch de Gandia eren besnets del Rey en Pere: es ver empo que hi venien per linea masculina: mes no eren tant propinchs al dit Rey en Pere com era lo dit Infant don Ferrando qui era son net: venint hi per linea feminina: com fos fill com ja damunt dit es /dela dita Reyna dona Elionor: la qual era filla ōl dit Rey en Pere. E per aquesta tal rabo com aci tenim claramēt vista: les dites nou persones que per aquestcas eren deputades declararen que com per recta y dreta justicia trobassen que los dits Regnes y Principat pertanyien al dit Infant don Ferrando: donauen aquells ab tot plen poder: e voluntat determenada al dit Infant don Ferrando. Cō largament y extensa appar de aquesta declaracio e conclusio escrita e

Vincenti Ferrari qpost mortem nō sine multis magnis q; miraculis in sctorum Cathalogo fuit scriptus.

Cōdetermenant a ags gri via la la successio dels regnes y terres del Rey de Arago.

e inserta enlo gran proces original/ recendit enlo Real Archiu ōla ciutat de Barcelona. Enlo qual proces/ en vigor dela dita declaracio. y conclusio/lo dit Rey don Ferrando seu continuar la sentencia per sa altesa donada contra lo dit don Jacme: Comte de Urgell: dada y pmulgada enlo castell dela ciutat de Leyda: a. xxix. de Noembre: del any dela Natiuitat ō nostre senyor. M. cccc. xiij. Enla qual sentencia entre les altres coses diu lo dit Rey en Ferrādo: que per hauer comes lo dit Cōte crim de lesa Magestat: per les causes en dit proces contengudes: merexia segons rigor de dret esser condemnat a pena de mort natural acerrima. Empero considerant lo dit senyor Rey en Ferrando que dit Comte era dela sua prosapia de Arago: inclinat en cara per moltes supplicacions a ell fetes/ per la inclita Infanta / muller del dit Comte: y tia del dit Rey en Ferrando: y per moltes altres Reuerendes / Venerables/ Egregies/nobles. y notables persones: la dita pena de mort acerrima comutaua en custodia segura/ remouent la dita pena de mort/ y a estar ō tengut sots segura custodia lo dit Cōte: aquell condemnaua/ confiscant: y tots los bens de aquell/com es largamēt en dita sentencia contengut. Y hauer declarat les dites nou persones la justicia per lo dit Infant/ tots los Regnes y Principat hauguen lo dit Infant per llur Rey y lenyor. Y apres que lo dit Infant labe la noua dela determinacio per les nou persones declarada: en continent pres lo titol de Rey de Arago/ y tots los altres titols que los Reys de Arago predecessors seus han acostumat de pendre: y no res menys presa per lo dit Infāt y Rey la possessio ōls dits Regnes e Prī cipat de Cathalunya/ conuoca e tēgue Corts als Cathalans dintre en la noble ciutat de Barcelona: e com hague finides e acabades les dites Corts/ e hauia ja vn any e mig que era Rey de Arago/ e axi mateix ō totes les altres terres/ a na sen a la ciutat de çaragoça/ del Regne de Arago per cozonar se. Y axi mateix la sē yora Reyna sa muller. Y prengueren la cozona a deu dies del mes de Febrer/ de lany Mil. cccc. xv. Y de la dita cozonacio los sobre dits Reys y Reyna faeren vna grandissima festa: car lo dit Rey hague enla festa molts Barons / y molts Nobles: y y molts Cauallers Castellans e Cathalans/ y mes auant hi foren los Infants fills dels dits Rey y Reyna/ cinch en nombre / y dues Infantes filles tābe dels dits Rey e Reyna. Y lo dia dela cozonacio lo dit seyor Rey feu caualler a si mateix/ de que tots los Barons/ e tots los Nobles: e tots los altres que alli eren presents ho tengueren a vna grandissima marauella. com axi ell mateix se feu caualler/ car segons los mirador debien. que nenguno pot esser caualler. si ja donchs nos fa Caualler de ma de altre Caualler. qui haja lorde de cauallería. Y apres cō tinch dit set lo Rey caualler a si mateix feu caualler lo Infant fill seu primogenit don Alfonso. al qual dona titol de Princep de Gerona. e Cōte de Ceruera. Y mes auant tambe feu caualler Linfant don Juan son fill. e dona lit titol de Duch de Monblanch. Y no res menys feu caualler los altres fills seus. la hu appellat lo Infant don Henrich. lo qual era Mestre de Sāctiago. E laltre era appellat lo Infant don Ferrando/ Mestre Dalcantara. e de Calatraua. E apres per lo semblant feu caualler lo darrer fill. appellat Linfant dō Pe

Com lo Rey en Ferrādo y fa muller se coronarē.

Com se feu caualler lo dit Rey.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dro. De les filles los nōs son aquests; ço es/la primera/dona Maria. La segona dona Elionor. La primera es estada Reyna de Castella: y la segona Reyna de Portugal. Y coronat lo dit Rey poch apres sen ana molt be acompanyat de gent de cauall a la vila de Morella: hon vēch Papa Benet de Luna ab tots los Cardenals/Arquebisbes/Bisbes/Abbats/y altres ecclesiastichs per leuar lo scisma dela esglesia que tant hauia durat en lo mon: y aqui comēçaren a tractar dels affers dela vnio de sancta mare esglesia faedora: y foren concorts Papa y Rey que fos feta Embaxada al Emperador per part dels dos: y axis compli per obra: car aqui mateix son seta electio dels Embaxadors/los quals fozen lo Abbat d̄ Valdigne: y lo noble baro don Juan Dixer/los quals anaren al dit Emperador en Alemāya/per explicar y complir la embaxada dessus dita. Y fet tot aço/lo Papa Benet sen torna al loch de sanct Matheu del Regne de Valencia hon acostumaua d̄ aturar: y lo dit Rey dō Ferrando sen vēch en Cathalunya enla vila de Muntblanch per tenir corts als Cathalās: y tenint se aqui les corts/hon entre los conuocats hi fozen prelats/Barons/Nobles/cauallers/gentils homens/ciutadās/burgeses: y altres gents de ciutats viles y lochs del dit Principat de cathalunya: los quals demanaren los fossen atorgats certs Capitols: y lo dit senyor Rey nols volgue atorgar ans sobre los dits Capitols/lo senyor Rey se leixa dir algunes paraules en presencia de tots los aqui cōgregats/assats carragoses als dits Regnes y Principat: les quals es vist millor aci no expressar/per no esser mal interpretades. E es veritat q̄ al dit senyor Rey son respost per lo

Cōuocacio de Corts a Muntblāch,

honorable mossen Ramon d̄z Dla/Syndich de Barcelona/y Cōseller en cap de la prop dita ciutat/axi com se pertanyia de respōdre a llur Rey y senyor: y ab tota aquella fidelitat necessaria a bon vassall: y per rahō dles dites paraules les dites corts romperen: y lo Rey sen ana a Valēcia: y aqui estech fins a tant que la embaxada d̄l Emperador son tornada. Y estant aqui lo senyor Rey: y lo Papa Benet: vingue noua que lo Rey Lançalau de Napols era passat de aquesta vida: axi que lo Regne de Napols era romas a madama Juana/germana del Rey Lāçalau y lauors la dita madama Juana en continent feu embaxada al dit Rey de Arago/que li trametes algu de sos fills: lo qual ella volia pendre per marit: de que lo dit Rey en Ferrādo dellibera que li trametes Lin-

Madama Joana, germana del Rey Lāçalau

fant don Juan son fill: perço quel ses Rey d̄ Napols. Es empero cert que ans que lo dit Infāt anas a Napols/lo dit Rey hi trames dos Embaxadors per contractar del dit matrimoni: los quals Embaxadors fo ren/lo noble mossen Elfo de Prorida: y mossen Nicolau de Lupia: los quals Embaxadors partirē ab vna galera: y faeren la via de Napols: y apres lo Rey trames son fill Infant don Juan en Sicilia: molt be acompanyat de noble gent Castellana: y de molt pochs Cathalans. Cō noy anaren si no los nobles senyors mossen Bernat de Centelles: y per lo semblant mossen Ramon de Perellos. Y quant lo dit Infant don Juan fonch arribat en Sicilia: ab gran desig aqui esperaua la resposta dels dits Embaxadors: los quals ia fozen arribats a la gran ciutat d̄ Napols: y comen çaren molt affectuosamēt dels dits affers sobre lo dit matrimoni. Y com los Napolitans sa

ber en que los dits Embaxadors erē aqui vengut per ser lo dit matrimoni/dellibera rē anar vers los dits embaxadors: en tal manera/que si no q̄ los Embaxadors hi tenien parents y amichs quils auisaren/hagueren perduda llur vida/y perço hagut lo auis/ells dits Embaxadors encontinent se recullirē enla galera: y sen vingueren en Sicilia/hon trobaren lo dit Infāt enla ciutat de Palerm al qual faerē relacio dels dits affers y de aqui auant james sen parla pus. y lo dit Infāt romas en Sicilia fins que son pare lo Rey son mort. E tornem parlar del dit Rey en Ferrādo que feu ans de passar desta vida: car estant ell en Valencia casa lo Princep son fill primogenit don Alfonso ab la filla del Rey don Dārich de castella/fra ger ma major seu: la qual era appellada per son nom dona Maria primogenita d̄ Castella: y porta en dot al dit Princep don Alfonso marit seu. cc. mil dobles Castellanes be ab compliment pagades: segons en les apoques que sen fermaren es largament contengut: escrites en vn registre ligat ab cubertes engrutades de aluda groga/recondit en aq̄st Real Archiu de Barcelona/pretitulat Regine Marie: son largament d̄signades: y no he trobat ne legit axi en aquest Real Archiu q̄ dona portas tant excessiu dot a Rey de Arago/si no tantum cent mil florins de or de Arago. E los Reys de Arago axi mateix han acostumat de dotar llurs filles ab dot de. c. mil florins a cascuna. Del qual casament lo dit Rey en Ferrando feu ser vna pomposa y solemne festa. E apres tot aço la Embaxada del Emperador sen torna/y faeren resposta al dit Papa Benet/y al senyor Rey quel Emperador sen veniaa Perpenya/per contractar ab ells dels affers dela

Agesta dona Maria, y Prinep Alfō sonē co singerman.

vnio de sancta mare esglesia. E la donchs lo Papa/y lo Rey fozen de acort que sen anassen a la bona vila de Perpenya/y axis compli per obra/que lo Papa y lo senyor Rey en semps se trobaren enla vila de Perpenya: y aqui esperaren lo Emperador. y lo senyor Rey dona lo castell per posada al Papa. E lo Rey posa en la vila de Perpenya/en vna casa de vn gentil home appellat Bernat de Vilade Corba. E lo Papa tenia apres si tres cents homens de armes: y la major part eren Cauallers de sanct Juan/d̄ls quals era capitan vn nebot d̄l Papa/appellat Rodrigo de Luna/y dallra part eren aqui ab lo Papa tots los Cardenals/Arquebisbes/y Bisbes/Abbats/y Priors/y altres prelats: los quals eren appellats cascu axi per llur nō. Lo Cardenal de Tolosa. Lo Cardenal de Rosan. Lo Cardenal de Sanctestasi. Lo Cardenal d̄ sanct Angel Lo Cardenal d̄ sanct Jordi. Lo cardenal de Montarago. Lo arquebisbe de Tarragona. Lo bisbe de Pāpalona. Lo bisbe de Osca. Lo bisbe de Teraçona. Lo bisbe de Barcelona. Lo bisbe de Vich. Lo bisbe de Elna. Lo bisbe de Gerona. Lo abbat de Ripoll. Lo abbat d̄ Poblet Lo abbat de Mōtserrat. Lo abbat de sanct Cugat. Lo abbat de Sanctes creus. Lo abbat de Merlo. Lo abbat de Sanyoles. Lo abbat d̄ Besalu. Lo Abbat de sanct Miquel de Cuxa. Lo abbat dela Real. Lo Abbat de sanct Genis. Lo Abbat dela Portella. Lo prior d̄ sanct Pol. Lo abbat de Rodes. Lo abbat de Roses/y molts altres prelats dela nostra Espanya. E ab tots los prelats dessus dits/Papa Benet era enla vila de Perpenya. E fonch primer arribat lo dit Papa Benet enla vila de Perpenya que no lo dit seyor rey

Posada del Papa Benet y del Rey en Ferrādo en Perpenya.

Universidad de Deusto
Biblioteca

en ferrando ne son fill lo princep p
mogenit mas apres hi vẽgue lo rey
venint per mar fins o Cobliure ab
iiij. Galeres de Valencia e.ij. ol dit
Papa Benet les quals lo hauien a
companyat e com lo Rey fon arri-
bat a Cobliure encontinent hi arri
ba lodit son fill ab alguns Barons
nobles e cauallers de Arago: e del
Regne de Valencia encara ol prin
cipat de Catalunya ab los quals lo
Rey entra en perpenya e tots dies
quen venien stant a qui dit Rey p
que lo dit Rey e son fill lo primoge
nit se trobaren en la vila de Perpẽ
ya ab tots aquests Barons nobles
e cauallers e gentils homens e lo
dit primogenit isque p rebre lo Em
perador en lo loch de salses ab tota
la gent seguent. primerament ab los
Barons nobles e cauallers de Ca-
thalunya lo egregi Comte de cardo
na mossen Arnau roger de pallars
Vezcomte ò Rocaberti Vezcomte
de uol: Vezcomte de Roda mossen
Benet de Cabrera mossen Guillem
ramon de Montcada: mossen Be-
net Galçaran ò Pinos: e son frare
don Ramon Galçaran ò pinos dõ
Ramon ò Cardona: mossen Barau
Alamany de Ceruello: mossen Frã
ci ò erill: mossen Guerau de sancta
pau Benet de Cruilles: mossen gal
ceran de Cruilles: mossen comana
dor del canys. mossen luis de Abel-
la: mossen Ramon de Bages: mos-
sen Ramon ratmar: mossen beren-
guer dolms: mossen Benet: e mos-
sen Jofre de vilarig: mossen Benet
e mossen Ramon ò rarac mossen be
net de vilagut: mossen Guillem de
blanes: mossen Riambau de corbe-
ra: mossen Pere Galcerã de cartel
la: mossen Labia: ferrer de cauadall
Rocabruna: Buguer de sanct Gte
ue: mossen Galliners. Pons e Al-
fonso ò zcallar: mossen Berenguer
Barutell: mossen Astarsot Asbert
Catria: mossen Joan de Mõtbuy:
Luis de claramsit: Pere de viues:
mossen Torts Benet de Villa mossẽ
Macia ò z puig mossẽ Lupia ò clay
ra: mossen Ribera: e altres molts
gentils homens del principat ò Ca
thalunya: e mes forzen ab lo dit pri
mogenit los Barons e nobles e gẽ
tils homens de Arago e del Regne
de Valencia primo de Valencia ay
merich de Santelles Dõ Pere ma
ça: mossen Elfa: e mossen Joan de
proxida mossen Berenguer de vila
ragut. mossen Joan de Vila noua:
mossen Corella: mossen Pere par
dor e sos fills mossen Joan Castellar
mossen Luis Carbonell: mossen ma
rades: mossen Suau: mossen Pons
ol Pons: mossen passadores los mi
rõs: mossen vallariola e molts altres
qui eren en companyia dels dessus
dits. ¶ Item dels Barons nobles e
gentils homens ò Arago: Don Jo
an dixer: don Pedro Dalago. Don
ximeniç Durrea: mossen Federich
Dorrias: mossen Martide pomar: e
sos frares: mossen Joan Ferrandis
de Erediadon Berenguer de Bar
daxi don Joan de Luna: e tots los
altres de aquest nom de Luna qui
er an aqui ab Papa benet llur hon-
cle: e ab tots los dessus dits lo dit
princep primogenit ana al encõtra
del Emperador al loch de Salses a
ricom dessus es expressat: e lo prin
cep se acompanyarẽ be la vn ab lal-
tre e apres lo Princep sen mana lo
Emperador al castell de Canet lo qual
lo Vezcomte Dilla hauia fet be ap
parellar: e aq lo princep leixa lo Em
perador e lo princep ab tots sos ba-
rons nobles cauallers: e gentils ho
mens sen torna a perpenya al Rey
son parc e com venc landema per lo
mati tots los cardinals e Archabis
bes: e bisbes: e altres prelats anarẽ

Com lo Rey e p mogẽit ab molta gẽt isqerenã perpẽya

visites al princep ablo emperador de Alemanya.

ser reuerencia al dit Emperador al
Castell de Canet e aqui lo Empera
dor estec tot aquell Jorn venint a-
pres landema de mati la festa fonch
aparellada la qual aparellarẽ en la
Vila de Perpenya e comles entra
mesos forzen aparellats lo Princep
ab tots sos Barons Nobles caual-
lers gentils homens e altres gẽts
dessus dits isqueren per rebre lo dit
Emperador: e mes lo en la vila ò per
pinya. Es ver q̃ en totes aquestes
coses lo dit Rey en Ferrando no po
dia esser per raho de son accident.
E la donchs lo Emperador entrant
en la vila ò perpenya fonch fet a vna
solẽne festa de molts entremesos: e
de moltes altres coses axicom en sẽ
blants coses: e festa se pertany fer a
tan gran senyor com es lo Empera
dor: e seta fer per tal Sẽyor com es
lo Rey de Arago. E lo Emperador
men aua en sa companya Mil de ca-
uall tots Alamanys: e Ongres: e ha
uia en sa copanyia dos nebots seus
e lo Duch daltarixa: e molts comtes
de Alamanya e vn Baro cauallerq̃
era aqui per lo Rey de Polonia lo
qual apres feu armes ab lo fill del e-
gregi comte de pallas en la ciutat
de Narbona: e mes ab lo dit Empe-
rador eren molts altres nobles ba-
rons e cauallers Alamanys e fonch
li donat per posada lo monastir ò fra
res menors de la vila de Perpen-
ya e ala sua gent tots los carrers de
la trilla qui estan prop lo dit monas
tir. E aqui lo dit Emperador desca
ualca: e aximateix totes les sues
gents y en aquell dia lo Emperador
reposa: e lo endema p lo mati lo dit
Emperador hauent oyda la missa a
na visitar al Rey don Ferrando en
la sua posada e aqui lo Emperador
fonch be rebut per lo senyor Rey e
p la Senyora Reyna e per la senyo
ra princessa e per la senyora infanta
filla del dit Rey e apres tornassen
per a dinar e dinat que fon caualca
e ana veure les senyores Reynes ço
es la Reyna dona violant muller ol
Rey don Joan darago quondã e la
Reyna dona Margarita muller ol
Rey en marti darago defuncts e a
qui lo Emperador estech tot lo dia
ab les dites Reynas ab gran solaç
e vengut lo emperador sen torna a sa
posada. E apres lo seguent jorn ho-
ra de mati oyda missa lodit Emper a
dor ana a ser reuerencia al Papa al
castell de Perpenya hõ tenia sa po-
sada e aqui lo Empador ab tots los
Cardenals e altres prelats segons
dessus son estats nominats trobalo
Papa que seya en la cadira Papal
e los Cardinals e altres plats estauẽ
cascu assegut segons son grau e que
lo Emperador veẽt estar axi lo Pa-
pali feu reuerencia e honor axicom
han acostumat de ser los Empera-
dors als Papas e agradas molt be
del Papa e de sa manera e sancte-
dat e si lo Rey e nostra nacio Ara go
nesa Valenciana e Catalana ha-
gues volgut sostenir vn poch de car
rech se creu que lo Papa e lo Empa
dor forzen estats de bon acort e no tẽ
ga pensament cascun home viuent
que aquest Papa fos estat deposat
per altra raho sino per poch esforç ò
aquells qui deuien sostenir e apres
hauer vist lo Emperador lo Papa
prestament sen torna en la posada e
tantost començaren de parlar e con
tractar de la vnio e affers de sancta
mare esglesia e lo parlament dura p
espay de dos mesos e dins espay de
aquest tẽps tots los Reys de Chris
tians trameter en llurs missatgers
al Emperador e forzen tots en la vila
de Perpenya. E mes hi venguerẽ
en lo dit parlament lo gran mestre ò
Rhodes lo comte de foixe lo comte
de Armãyach ab tots los dessus dits

Posada del Emperador.

Nõ. fen dura raho parla mẽt de la vnio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

yestant aqui cõgregat dit part la mẽt tãta dissencio hi corregue entre los congregats: que nos pogueren concordar: ans lo Papa le hac exir de Perpenya: y sen hac anar a Cobliure: hon eren les sues galeres. Y lo Emperador ab tots los missatgers ho Embaxadors dels Reys ò Christians. E axi mateix ab lodit Rey de Arago: y ab tots los altres senyors dessus dits sostregueren y leuaren la obediẽcia al dit Papa: y fets tots aquests actes lo Rey de Arago tra mes Embaxada al dit Papa qui era en Cobliure: y foren Embaxadors mossen Ramon Xatmar caualler: y misser Pere Basset doctor: los quals explicaren llur Embaxada al Papa sus a la popa dela sua galera/ estant enles mars de Cobliure. Y hauer ohit lo Papa los Embaxadors/ los respos encontinent aqui mateix. E los Embaxadors dela resposta nos agradaren molt. Y aq̃ mateix los Embaxadors prengueren comiat del papa: y digueren al Papa. Pare sanct que dirẽ als senyor Rey: y per lo dit Papa fon respost quel saludassen: y li diguessen de part sua. Me qui te fecimisisti in desertum. E ab aquesta resposta los missatgers sen tornaren al Rey: y feta als dits Embaxadors dita resposta/ lo Papa feu ferve la a la galera y anassen al castell ò Paniscola: hon poch après finí sos derrers dies. E seguides les coses sobre dites/ lo Emperador/ y lo dit Rey ò Arago: y tots los Embaxadors dels altres Reys Christians/ ab lo grã Mestre de Rodes forẽ de bon acort que tots ensemps fossen enlo Concili de Cõstança: y que aqui fos elet vn Papa: y que de aqui auãt fos tot lo mon en vnio. E axi com fon acordat se compliper obra. E après lo Emperador hauer acabat los affers perq̃ era vengut/ près comiat òl dit Rey en Ferrando: y òla Reyna sa muller y del Princep: y dela Princessa: y ò totes les altres Reynes. E axima teix tots los grãs senyors que aqui eren prengueren comiat del dit Emperador: y ab tant lo Emperador sen torna a son Imperi. Y esser sen tornat lo Emperador/ lo dit Rey don Ferrando per rabo desa malaltia se hac aturar en Perpenya fins enlo mes de Març: enlo qual mes trobãt se algũ tant millor dela malaltia q̃ tanaria tenia/ volgue exir de Perpẽ ya: y feu se portar per bastaxos ab andes/ faent la via de Barcelona. E cõ fon arribat en Barcelona/ per certs drets dela ciutat que li fehiẽ pagar discordas ab los Regidors dela dita ciutat: volent esser franch de no pagar hires: car per esser Rey pretenia esser nefranch y exempt: y delliber a exir se dela dita ciutat: y tirar per ses jornades a çaragoça: y axi ho feu. Y estant per anar ien/ los Consellers dela dita ciutat/ vinguerẽ a ell per pendre comiat/ y besar li la mare lo Rey per la yra e indignacio que tenia contra la ciutat girals la cara y no volgue li besassẽ la mar: mostrãt anar sen mal contẽt dela dita ciutat Y axi hisques dela ciutat portant lo bastaxos ab dites andes/ com fos en cara detengut de dita malaltia: tirant soncami/ y segons he ohit dir a la mia bona auia/ e a la mia bona mare: y a altres/ com fo al coll dela creu/ qui es fora y prop lo portal de sanct Antoni feu girar les andes vers la dita ciutat: y ab gran fellonia mirant la ciutat dix aq̃stes paraules. O ciutat de Barcelona yo te castiguere: y no dix altres paraules/ sino que feu son camí: y com fon enla vila de Bolada/ dela Vegueria de Barcelona: aqui la malaltia tenia lo sobrael ateira de tal modo: que en pochs dies aquien dita vila rete lo seu esperit a

Com lo Rey de Arago tremes Embaxada al Papa benet.

Paraules del Rey dõ Ferrado cõtra la cintat de Barcelona.

nostre senyor deu: a. ij. de Abril: any. Mil. cccc. xvj. Y fon soterrat lo seu cors ab gran honra/ enlo monestir de Poblet. Y es veritat q̃ enlo tẽps que la terra estech sens Rey: dõ anton de Luna mata lo Arquebisbe de çaragoça: de que après lo dit dõ Anton ne fon desterrat: y deseretat: y encara en aquest temps ha escrit mossen Tomich enla sua Chronica: que morí la Reyna de Cip: y no diu mes ans après mort del Rey en Ferrando dessus dit fini sos dorrers dies en la ciutat de Barcelona la dita Reyna de Cypre com es dejus escrit: y lo cors dela qual jau enlo monestir de frares menors: situat enla ciutat de Barcelona: recõdit dins vna bella pedra marbre molt be obrada: y põposa: y esta a la part dreta del altar major dela esglesia del dit monestir: ab vn Epigramma escrit de ma ò mi componedor dela present Chronica sobre vna post penjada en vn clau/ fora y prop de dit altar: y diu axi dit Epigramma.

Dia del obit del Rey dõ Ferrãdo

Obit de la Reyna de Cipre.

Epigramma Illustrissime domine Elionoris Regine Cypri: que mortem obiuit. xxvj. Decembris. Anno a Natiuitate domini. M. cccc. xvij. Editum ab Egregio viro Joãne Ripullo/ Jurisperito ciue Barcinonẽsi.

Hic jacet Aragonum Regali stirpe creata
Elionor Regina Cypri: qua foemina maior
Moribus: aut vita miti: probitate: pudore:
Aeuo nulla suo vixit: laudesq̃ virorum:
Sub cute foeminea meruit: nam fraude perempti
Coniugis vita necem: gnato sua Regna redemit
Praemia ceu sceleris patruus: qui marte premebat
Ergo decus vestrum virides deflete puelle
Plangite matronae: viduae plorate pudicae
Vosq̃ fauete viri lachrymis: fuit illa virago:
Supplicium: terroq̃ malis: spes vnica justis:
Fortibus haec clypeum: miseris praestabat asylum:
Subsidium lapsis: placidum solamen egenis:
Hinc dos virginibus: captis redimenta dabantur:
Orphanus hinc fraudem vitare: hic templa ruinam.
Hinc illesa deo pietas stetit: ergo beatam
Caelicolae teneant animam: sed marmora corpus:
Post duo iam nouiesq̃ nouem: certumq̃ bis acta
Lustra duo fugerent anni: dum Regis ad ortum
Perpetui: longe soluit: mors vincula vitae.

Finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Com sia manifest per scriptura axi en los registres del predit Rey don Ferrando recondits enlo Archiu Real dela present Ciutat de Barcelona com en altres libres que aquest Rey don Ferrando sia estat molt saui bon home: bon christia e tement deu e volia que tots los officials de casa sua e dela senyora reyna muller sua e de son primogenit e de sos fills ò qualseuol cōdicio grau o estament que focen seruacen lo mandament de sancta mare esglesia en confessar e combregar cascun any vna vegada mana fos feta e publicada la ordinario segueut registrada ē lo dit real Archiu de Barcelona.

¶ Ordinacio que tots los officials de casa del senyor Rey y Reyna primogenit e de fills llurs e subdits de aquells fossen tenguts ò cōfessar e combregar vna vegada lāy.

¶ En lany ò nostre senyor mil.cccc.xiii. estant lo senyor Rey en Ferrando dins lo seu palau Real en la ciutat de Barcelona feu publicar la ordinacio present e deius scrita feta e ordenada per ell sobre tots los officials majors e menors de casa sua e subdits daquells per raho del mandament ò sancta mare esglesia e ò llurs officis que sien tenguts de seruar tenir e fer les coses deius scrites sots priuacio de llurs officis.

¶ Item vol e ordona lo dit senyor Rey que tots los officials de casa sua e ò la senyora Reyna muller sua e de son primogenit e de sos fills de qualseuulla condicio grau o estamēt que sien hajen e sien tenguts de confessar lany vna vegada e apres rebre e combregar lo cors precios de Jesuchrist e que dela dita confessio sien tenguts portar certificacio escrita en paper o en pergami daquell confessor vulles sia dela parroquia don sera o frare dorde quicōfessat laura al nostre cōfessor e aquelles certificacions lo dit confessor nostre haja a nos mostrar o dir e qui la dita nostra ordincio no seruara tingues pras dela charta de racio de nostra casa e priuat de tote officis e beneficis que tinga e haja de nos e ò la dita muller nostra e de nostron primogenit e muller sua e fills nostres sens tota merce.

¶ Ordenant: e manant al dit nostre confessor que les dites certificaciós apres que les haura a nos mostrades e feta relacio aquelles aport al escriua de racio ò nostra casa quirebudes aquelles sia tengut de enūlar aquelles e si trobara algun ò ls dits officals nostres no hauer seruada la dita nostra ordinacio manam li q̄ encontinent sens esperar altre manamen nostre lo rasque el damne dela charta de racio nostra Ret engut empero que ls dits officials sien presents en la cort e nal tra manera contra aquells nos anantas empero que esser ells en la cort hajen adonar les dites certificacions al dit confessor e lo dit cōfessor aja a fer ço q̄ demūt es dit e lo escriua de racio apres.

¶ Dela vida del Rey en ferrādo.

¶ Si aci volem explicar e descriure tota la bona vida: e criança de aquest saui Rey don Ferrando no hi bastaria ploma tinta ne paper empero del quen hauē trobat escrit dir nem aci algunes coses e primerament aq̄st Rey en ferrando es estat complexionat e be criat en infantesa axi en apendre bones letres e seruar los mandaments de deu lunyant se sempre de viciosos e de males companyies com mes crexia en edat mes aprofitaua ē fer bones obres e tot lo q̄ s pertanyia bon caualler y en caualcar y en tots los altres bons exercis en tant que essentja de edat adulta tenia tāta sauiesa e probitat com sitēgues edat perfeta de home bo e virtuos car los homens bons: e virtuosos acostumen tenir: e seruir les coses seguēts Primerament que sien liberals per ço cō farien contra natura si la multitut ò les riqueses que posseeixen no despanien en vsos piadosos e deguts. Segonament deuē esser animosos e de bona esperansa mes que los subdits. Tercerament deuen esser magnanimos. Quartament de bones costumes deuen esser de maligne costuma ço es de hauer de cascu males opinions per quant si los fets dels subdits interpretauē tostēps en mala part serian Tyrās e destruidors dels pobles. Cinquenament deuen esser misericordiosos los reys e princeps axi com es estat ell mostrant be la sua misericordia ē tots sos fets: y especialment com de sus es ja expressat en la sentēcia donada contra lo comte de Urgell qui per hauer comes crim de lesa majestat merexia de esser condemnat: a mort corporal sino que tant com viss ques estigues en preso hon fos beseruit: e contractat e si hagues molt viscut aquest Rey en Ferrando tot lo patrimoni real hagues aquitat e augmentat segons en los seus registres recondits en aquest Archiu de Barcelona es clarament demostrat empero a nostre senyor deu no ha plamolt regnar per mes be dela sua anima e per peccats del poble qui ne merexia possehir tant bō Rey e senyor e fonch mes conegut apres son obit de esser saui e misericordios: e amador de justicia mes que quant viuia e per ço dela sua mort sen feu grādol per tots los regnes e terres.

¶ Letre tremesa per lo Balle general de catalunya a le scriua de racio mort lo dit Rey en Ferrando e regnant: son fill primogenit lo rey alfonso notificant li lar en daque los comtes de Barcelona rebian cascun any e deles terres del Rey de Arago les quals lo Rey de França injustamēt possehia. La qual letra he yo Archiuer trobat en aquest Real archiu de Bercelona. Y es del tenor seguent.

Almolt honorable e molt saui mossē Pere marti escriua de racio del senyor Rey.

¶ En aquesta letra es feta mencio ò l ò lorde e malquefan los Reys al patrimoni Real com vagan los officis que no proueexen als officis mas a les persones e dich yo Carbonell q̄ ara sen abusa mes que may sobre de preches e soborn acions e taran mala ñen reportaran pena o daça o dela aquells quiu procurene hosanser p lo seyor Rey qui creu be ser y es enganat e no sab ques fa ques deuria ser pendre e informacio: e lauors seria prouehit als officis e deu e gent lo beneyrien.

Mossen molt honorable: e ò gran sauiesa ço cō se que vos sots vn de aquells qui amen de bon cor lo senyor Rey vos sctiu q̄ vullats notificar al dit senyor com yo estant lo ctinent del Batle general de tota Cathalū ya de manamēt: e apreches ò l senyor Rey don Ferrando de gloriosa memoria continuhi los libres: o memo

Letra p fitosa p al patrimoni ò l Rey.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rials que hauia començats ȯl patr
moni real de Catalunya e monstre
al dit senyor donferrando que anti-
gament muntaue la renda cascũ ay
que los Comtes de Barcelona ha-
uien en tota Catalũya quatrecẽtes
milia lliures de que lo dit senyor cõ
ley presenti hague sobiran pler e p
mes de fer gran remuneracio e auẽ
sament beneyt sia nostre seuyor a q̃
plague de aperellar lo tantost al seu
regne e apres mori en dalmau de bi
ere qui era Balle general ȯl qual yo
ert loctinent estant la terra sens rey
e apres lo senyor rey prouehi ȯl dit
offici misser Pere basset lo qual pre
ga molt a mi que fos sõ loct. e fuy ho
e a consell meu qui loy denuncie q̃
tam ab fort pochs diners per .lx.
milia sous ho prop de renda qui es-
tauen penyora per pochpreue e noy
sabia nengu res per ço com nos po-
dia trobaré lo archiu per ço antiga
ment per los templers e altres mal
uats vassalls del senyor Rey en jau
me bi fo mes foch/e si cremaré molts
libres e apres mort ȯ misser perebas
set en pere Joã dz pou ha impetrat
en p̃judici meu lo meu offici ȯ locht.
ȯ Balle general y al senyor rey ha
plagut prouehir al hom:e no al offi
ci car veus com va que ne lo Balle
general ne lo dit lochs no curen de
encercar ne procurar lo patrimoni
car no curen sino que bast allurs sala
ris e no tenen la pratica antiga qui
era quel Balle general o son locht.
anuues de vegaria en vegaria cul-
lit les rendes de cascun loch e rego
nexent los seus eprenẽt les postats
e altres coses necessaries fer a profit
del patrimoni de que ses seguit que
molts han vẽuts los castells:e qua
dres e del mes que tenien en feu ȯl
senyor rey e hã los venuts per alou
e hã fraudat la senyoria els loysmes
e terços al senyor rey e a xima teixhe

trobat que moltes rendes jurdicc-
cions e altres coses qui eren dades
a beneplacit o a vida tenen encara
los succebidors daquells a qui fo
donat e aço per culpa de mals offi-
cials e per ço com no es estat prouehit
als officis sino als homẽs e jo ve
ent los affers quel senyor Rey te en
tre mans p los mals ha mester grã
pecunia e veent que per massa tar-
dar poria pendre presumpcio he p
posat descriure a vos que vullats
suplicar al senyor Rey que sia ell es
plasent de fer comissio al gouerna
dor de Cathalunya e a mi de encer-
car procurar e recobrar e quitar lo
seu patrimoni del principat ȯ Cata
lunya axi de seus rendes jurdicciõs
cenes questes com de qualseuol al-
tres coses per hauer pecunia yo hi
treballare ab gran diligencia abla
ma essorçada del gouernador e sera
be mester que haja bons juristes q̃
sien be pagats car huy quasi tots son
tals que per ço com son mal pagats
no fan justicia car mes amen les lo-
bornacions que no lo profit del sen
yor rey ni de negun altre per gran
justicia que haja en e dir vos ne vn cas
sapiau que per en raphel Ferrer cõ
regia la thesoraria fonch comẽsat
de inquirir contra en Joã Thomas
mestre dela secca de Barcelona e
no hauia negu ne al racional ne en
altre officiqui sabes ne entenes oir
vn compte mestre ȯ secca sino yo fo
acordat per lo Archabisbe e mossen
Francesch Daranda e tot lo consell
que trametessen al mestre racional p
lo ȯuta que yo he abell quim dix yo
si volia seruir en lo officide thesore-
ri adel qual yo so estat tostemps com
jatsia lo dit raphel ferrer fos bon hõ
e leyal que ell no hauia la pratica de
la thesauraria e yo dixi que hoc po
que facessen dues coses la p̃mera q̃m
donassen bõs manistres e leyals car

si erẽ barates/yo no volia esser ensut
zat p lluros barates. La segona quẽ
quitassen:y axi yo comẽce de seruir.
En apres vench en Pere Daltello
qui ha fet bon mercat/e daço quen
ha tret/n e juristes/nejo no hauẽres
hagut. E per ço son rebuats/de que
ses seguit que vn jorn aplega alguns
juristes per hauer consell:sobre vna
venda que per lo Rey en Juan era
estada feta ab carta de gracia q̃ yo
hauia trobada de.xij.mil sous de rẽ
da que alguns Abbats/Priors/e al
tres faen cascun any per cena de ab
sencia per preu de.l.mil sous/jassi la
podien pendre:per ço com per carta
se mostraua que no hauien pagat lo
preu/y tots consellaren que hoc:y a
pres com alguns dels Abbats foren
venguts/e hagueren parlat ab ells/
lo aduocat fiscal e altres qui hauien
dat lo consell digueren que noy vo
lien entreuenir: e lo fet ses adormit.
Ader queus dich q̃ vuy noy hafets
pus mal tractats que aquells del sen
yor Rey:per q̃ si al senyor Rey plau
rade fer la dita comissio.e que aq̃lls
qui hi treballaran sien satisfets pẽs
be trauren molts diners. e parria q̃
hi fossen bons/misser Antoni Amat/
e misser Antoni torres/e misser pau
Arcles/e misser Anthoni Demesa de
Gerona/e misser Juan de Copons.
E que ab consell ȯ aquests lo dit go
uernador e jo fessem tots los fets.
¶ Item mossen vos prech queus pla
cia supplicar al senyor Rey que sia
sa merce que vulla fer prouehir als
grans damnatges que hauem per lo
baxament dels croats/que per alguns
es estat fet sens licencia del senyor
Rey: que seríen be punidors ȯ que
la cosa publica ha hauts e ha.xij.dã
natges.qui son despoblacio/destruc
cio dela mercaderia / diminucio de
la valor deles proprietats. carestia.
pobresa.e altres dãnatges. los q̃ls

De puc hir en lo baxa mẽt dls croats.

p estes entany ho tramis al senyor
Rey per en Pere Auella qui hi ha
donat mal recapte per poca discre-
cio que ha los quals damnatges sõ
offir a reparar en tal guisa que flo-
rentins ne altres biloners no seran
bastãts daquiauant a traura lor ne
largent del principat de Cathalun
ya encara ser que totes les seques ba
tran poderosament:e sera gran pro
sit del senyor Rey e guany e lo offir
me ab ajuda dela senyora Reyna e ȯl
gouernador redressar ho e tornar a
loch en cas que haje cõissio ab tots
los ȯssus dits. Item apres per ço cõ
ac ises dit quel senyor Rey esta en a
uinẽça o ens er cõpromes ablo duch
Rayner que vullats notificar al sen-
yor Rey com tota la terra de lẽgua
doc e de badarres e de montpaller p
tan yen al dit senyor e lo Rey de frã
ça les te injustament y en deseret seu
e yo he vistaci les cartes dels home
natges dels barons de aquella terra
faeren al Rey en Pere pare del rey
en Jaume dela qual terra fonch ȯs
pessehit en aquesta formaço es que
vn Rey de França qui lauors era en
prosperitat gran tracta ablo Papa
qui lauors era que fos fet proces con
tra molts barons e cauallers de aq̃l
la terra que eren heretges per ço cõ
tenien vna heretgia arriana e foren
condemnats per lo Papa en perso-
nes e bens e lo Papa scriuial Rey
en Pere de Arago qui possehia la
terra quels executars e tãtost lo dit
Rey los posa sitia castell nou darri
hon se eren recullits lo cõte de mũt
fort e altres barons e cauallers e a
cap de gran temps ells oprimits de
fam vn jorn alba de mati muntaren
a caualle fogiren e lo siti munta a ca-
uãll e ab fort pochs quil seguiren a-
nals detras e quant foren deuãt vna
vila qui ha nom muller dels donarẽ
sebre lo Rey e ans que la gent no fa

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ço seguida hagueren mort lo rey e dins aquest temps lo Papa hague feta vn extrauagant e condemnaua lo Rey en Pere de perdra totaaquella terra e que foe del Rey d̃ França estroala quarta generacio del dit Rey de Arago, e d̃ lauors estroara han passats .x. Reys darago per que paria quelo Papa a suplicacio del senyor Rey deu cõdemnar lo Rey de França a restituir tota la dita terra al senyor Rey e trobarets que tots los pobles daquella terra donarien la mitat de llurs insants que fossen del Rey d̃ Arago car dien que tots quãts priuilegis han los fozen donats per Rey de Arago e lo Rey de França dien que tostemps los ha desfets e destruits car auisats lo senyor Rey q̃ll pactes fa algunsque cobre totes les ditesterres apsent daltres coses nous vull scriure estroque sapia lo senyor Rey com haura acceptades aquestes ne filiplaura fer les dites comissions e de tot aço vos placia haje vostra respostra scrita en Barcelõa a .xij. de Octubre del any mil.cccc.xxix. A vostra honor prest benet çafabrega dela thesoreria d̃l senyor Rey.

¶ Per saciar e cõtẽtar los animos de moltes persones desijãts e volẽts saber les grans solemnitats: e festas acostumades fer quant los Reys e Reynas de Arago se volẽ coronar he trobat la coronacio feta dels serenissimos Rey: e Reyna don Marti e dona Maria. E not marauells lector si hepos at aci la coronacio d̃l dit Rey apres mort sua car apres trobi dita coronacio.

Dela coronãcio del Rey en Marti e Reyna Maria muller sua.

EN nom de aquell per loqual totes coses son prospades En lany dela Natiuitat d̃ nostre senyor Mil.cccxcix. en la ciutat de çaragoça: lo molt alt e molt excellent Princep y poderos senyor lo senyor en Marti per la gracia de d̃u Rey Darago fill d̃l Rey en Pere de loable recordacio: celebra solemnial festa d̃ sa benauẽturada coronacio: en la qual foren los arreaments. festes: ordinaciõs: e actes notables infra seguẽts.

¶ Y primerament fo ornat e arreat lalberch dela Aljafaria en aquesta forma. Que fo fet vn papello de armes Reyals: vna peça de drap d̃ lana vermell: altra de groch dessus lo pati dauant lo palau dels marbres. E aquest pati era ple de taules a .ij. tires: la vna dins los claustrõs que son entorn d̃l dit pati: laltra fora los claustrons: y al cap de aq̃st pati: vers la capella de sanct Jordi: hauia vna taula mes alta que totes per al senyor Rey/ hon pujaua hom per quatre grahons: y aqui hauia vna cadira ab vn bell dosser Reyal/ dor y de vellut vermell: y tot aquest pati entorn era empaliat de molts ricosos draps de ras. En mig de aquest pati hauia vn gran dreçador: hon estaua largent del senyor Rey. Apres de aquest dreçador hauia vn brollador hauent tres gargoles. del qual per la vna gargola vin blãch: per laltra vermell: e per la terça aygua exien continuament. Apres de aquest brollador en lo dit pati hauia dos dreçadors hon estaua molta rica vexellad̃ argent per seruir Prelats: Cõtes: Bescomtes: e altres Barons: y nobles.

¶ Lo pati qui es apres del damunt dit era tot cubert de draps de lana blaus y blanchs: y empaliat d̃ draps de ras molt bells: hon hauia taules

Seguense los ornaments dels Aljafaria.

Del pati de dita Aljafaria.

molt belles: fetes a sis tires.

¶ Lo palau gran d̃la chiminea que esta dins la dita Aljaferia era tot empaliat de draps de ras fort ricosos: hon hauia vn molt ricos dosser: e aqui segõs dauall porets molt be veure menja la senyora Reyna enlcs festes d̃la coronacio d̃l senyor Rey/ son marit.

¶ Lo palau dels marbres era ornat y empaliat de draps d̃ ras molt fort bells: y fort ricosos: en mig d̃ aquest palau hauia vn molt ricos dosser: e vna bellissima e gran cadira fort mẽt ricosa e be arreada.

¶ En la cambra dels paraments apres de aquest palau hauia vn lit ab paraments de armes Reyals de or y de vellut vermell. E aquesta tal cãbra era tota empaliada de molts ricosos draps de or molt bellissims y valerosos.

¶ Dit dels notables ornaments dela dessus dita Aljaferia/ coue sia dit de la festa: ordinacions/ y actes notables dela benauyrada coronacio. Hon seguis que apres dissapte a .xij. de Abril del dit any: tres hores apres d̃ mig jorn: que tots los Prelats: magnats: Comtes/ Bescomtes/ Barõs Nobles: caualler s: e missatgers de ciutats: y viles: y molts altres se ajustaren a la Aljaferia/ hon hac grã colp de ministres/ de trompetes: y altres jutglars de diuerses maner es E com tots fozen aqui ajustats: lo seyor Rey isque dela cambra vestit de vna cota y de vn manto frederical Reyals: vna barra de drap de or: e altra de vellut vermell: forrat de hermins: tenint al cap vn ricos rapellet de perles y pedres precioses. E segues en la cadira que li era aparellada enlo palau dels marbres: segons dites ja dessus: hon hac molta nobla gent. Y seyt demana Lalmirall don Juan de Cardona: e aqui feu lo caualler. Apres feu tambe caualler mossen Pere Torrelles: y mossen Galceran de Semmanat. A pochinstant demana a don Antron de Luna y comana li la sua bandera Reyal. Y apres demana lo Mestre de Montesa: e comana li la bãdera de sanct Jordi. Lo dit Mestre la comana al Comanador major de Montesa. Les quals banderes fozen portades dauant lo senyor Rey: per los dessus dits: segons apres sera vist. E tot aço fet tantost lo senyor Rey se leua dela dita cadira: y exia caualcar: e caualca en vn molt gentil cauall tot blanch: cubert de paramẽts Reyals vna barra de drap de or: y altra d̃ vellut vermell: y la festa comẽça molt gran y molt solemne: en la qual fõch seruat lordeseguent.

Del orde dela festa solemne feta al senyor Rey.

PRimerament anauen los balls dels officis y menestrals dela ciutat de çaragoça quieren molts: y en diuerses maneres arreats. Apres de aço anauen dotze bornadors/ e sis taulegers: ab paramẽts de seda vermells: ab senyals Reyals y leons de or: los leons era lo senyal de çaragoça. Apres anauen tots aquells los quals se deuien fer caualler s nouells de dos en dos: ço es/ a la part dreta los de Arago/ y del Regne de Valencia a la sinistra: y los d̃ Cathalunya: y los de Mallorques/ a cascu dels quals vn caualler portaua dauant ab molt gentil continẽça la espasa: y tambe los esperons: e detras dell li portaua vn altre Caualler hofill de caualler ab vna molt gentil gracia y manera lo escut: e tãbe lo estandart/ empero lo estandart era de son senyal ho Bandera: que era molt bellissima vista/ y aço siera

Dotze bornadors sis taulagers.

Universidad de Deusto
Biblioteca

noble/lo quis deuia ser caualler. Aquests cauallers veurets nomenadament dauall hon lo senyor Rey los feu cauallers. En apres venia lo Marques de Billena/qui lo Senyor Rey segōs dauall es escrit feu Duch de Gandia: canalcant en vn bell cauall: vestit ō vellut vermell: entorn dell anauen apeu molts cauallers: e altres gentils homens de sa casa. Y danant ell a cauall son net don Alfō so: que li portaua vn barret ho Garboix ō vellut vermell: ab vn rapellet de perles: y enles espatles anaua sō nebot qui li portaua la bandera de son senyal. Apres venien a Cauall los dessus dits don Anton de Luna qui portaua la bandera Reyal: e lo Comanador major de Montesa: qui portaua la bandera de sanct Jordi. Entorn dels quals anauē a peu per acompanyar les banderes molts gē tils homens. Apres de aquests era portat vn castellō fusta: en que portauen vn gran ciriblanch en mig: y quatre altres ciris blanchs menors que lal tre. Apres de tot aço venien a peu dotze gentils homens: vestits tots de vermell: cascu portāt vn brāDō Reyal ences enla ma. Apres tambe venia a cauall don Juan de Cardona Almirall: portant la espasa dl senyor Rey: e anaua en mig de dos nobles homens. Apres axi mateix venia lo senyor Rey enla manera ja dels sus dit: entorn del qual venie a peu Comtes/Bescomtes: Barons/ Nobles/cauallers: y tambe missatgers de ciutats: e viles: e molts altres gē tils homēs. E mes encara apres en les espatles del dit senyor Rey venia lo honrat mossen Pere Torrelles: portant li lo estandart y lo escut Reyals: y vn gentil elm ab la diuisa de Arago. Apres de tot aço veni en los Arquebisbes: y los Bisbes: y los Abats: los noms dels quals dauall nomenadament se diran. Oemanera que lo senyor Rey ab tots los dessus dits entra enla ciutat de çaragoça per la porta de sancta Maria del Portillo: e anant per sō carrer quis apella de les Prebicaderes: passa y lo mercat: e com fo aquilos Taulegers junyiren enla taula de junyirā aqui era parada: y entrāt per lo portal de Taledo anaper lo carrer major entro ala cruellada: e de aqui gira ala coltelleria. e puys apres a sāct Saluador: la Seu cathedral dela ciutat de çaragoça. E tots los carrers per hon lo senyor Rey passaua eren molt be empaliats e adornats que de mirar los era molt gran alegria. E a cascuna part deles dites carreres hauia brandons encesos mētre que lo senyor Rey e tots los altres damunt dits passauen en nōbre de nou mil en deu mil ho pues: en lorde y forma/y manera damunt dits: ana lo senyor Rey ala dita Seu. E fōch hi arribat passades dues hores dela nit. E com lo dit senyor Rey fonch a la porta dela dita Seu: aqui lauors lo Arquebisbe de çaragoça: y tots los altres Prelats/e Abats ab molt solemnial y deuota professo feta lo reberen: y axi lauors entra lo senyor Rey a fer oracio dauant lo altar major. E apres de hauer feta oracio se assegue en vna moltrica cadira que alli li estaua aparellada: la qual estaua a la madreta del dit altar major. E aqui feu collacio. E seruit de confits lo noble Marques de Billena: y de copa: lo Comte de Orades. Y feta oracio lo dit senyor Rey lauors se n entra en vna molt ricosa cambra la qual estaua dins la claustra dela dita Seu: e aqui reposa e descansa lo senyor Rey tota aquella nit: e tot hom sen torna a ses posades molt pagats e contents de veure tant bellissima festa/exceptats los quis deuien

Bādera Reyal.
Bādera de sanct Iordi.

Aci diu jūyieen no dia justaren cō se diuuy.

ser cauallers/qui romangueren enla dita Seu per vetlar les armes: cō partits per capelles: segons que fo ordenat.

Dela solemnitat feta enla vncio y coronacio del senyor Rey.

Vista la manera y lorde ab los quals lo senyor Rey parti ōla Aljaferia e anatro a la dita Seu. Conuenara dir dela solemnial festa celebrada enla sacra vncio/ ebenuyrada coronacio ōl dit sēyor Rey Don lo diumenge apres ques comptaua. xiij. ōl dit mes de Abril/al sol exit/la molt gran festa se comēça fort solemnialment en axi. Que a la dita Seu se ajustaren tots los Prelats/ Magnats/Comtes/Bescomtes/barons/nobles/y cauallers/missatgers de ciutats/e viles: e altres en gran multitut dins los cancells de fusta que aqui enla dita Seu erē fets. En apres vengueren la senyora Reyna dona Maria. La Reyna de Napols La Jnfanta dona Ysabel: y moltes nobles dones y donzelles que estigueren dins lo cor dela dita esglesia E apoch instāt lo senyor Rey usque dela cambra hōhauia reposat la nit: y vench dauant lo altar major: vestit ab les vestidures Reyals q̄ porta lo dia passat: y tots los Prelats reuestits fort ricosament: reberen lo dit senyor: qui foren lo Arquebisbe de çaragoça. Lo Arquebisbe de Athenes. Los Bisbes de Valencia y de Barcelona: y de Mallorques: y de Vrgell: y de Euna. Los Abats de Montarago. De sanct Cugat. De Poblet. De Herola. De Valldigna De Osseda. De Sancta fe: y altres prelats: y Abats qui erē en nombre. xxiiij. croces y mes. E apres segueren lo dit senyor en vn sitial cubert de drap de or que li so aparellat en mig del pati ōl dit altar. Apres fo posat vn altre sitial vers lo altar per al Arquebisbe de çaragoça. En apres començas loffici dela sacra vncio en aquesta forma. Que los Bisbes de Valencia: y de Barcelona: y de Mallorques a alta veu demanauen quasi per via de requisicio al Arquebisbe de çaragoça que vntas en Rey de Arago lo dit senyor Rey. E aço ells demanarē per tres vegades: alsq̄ lo dit Arquebisbe cascuna vegada los responia: si ells certament sabiē lo Regisme de Arago pertanyer p recta linea esuccessio al dit Senyor Rey. Ells tostemps molt firament affirmant tota vegada que per molt dreta y recta linea y successio pertanyia a aquell. Fetes totes aquestes tres requisicions com tinch dit: lo senyor Rey lauors se agenolla dauant Larquebisbe: y estant axi agenollat Larquebisbe lauors li digue moltes sanctes oracions: y dites les sanctes oracions lo senyor Rey feu lo jurament en poder del sobre dit Arquebisbe: que es ja acostumat de ser a la sancta esglesia. Y fet lo dit jurament com dites/apoch instant lo dit senyor Rey se prostra tot lonch en terra: e axi prostrat estech per cōuinent espay: e tots los Prelats dients ab alta veu moltes sanctes benediccions: y oracions: e tambe les letanies. E apres fet tot aço se leua lo senyor Rey: e altra vegada agenollas dauant lo dit Arquebisbe: lo q̄l apres de hauer dites algunes oracions/lo Arquebisbe la donchs lo crisma enlos pits: e per lo semblant enles espatles a senyal de creu. E feta la sacra vncio del modo que haueu obit lo dit Arquebisbe la dōchs se leua dela Cadira enla qual tota hora hauia estat asseyt: faent totes les sobredites coses: e apres anassen al altar major. E apres de tot aço tots

Cō agenollat li forē dites oracions: e jura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

noble/lo quis deuia ser caualler. Aquests cauallers veurets nomenadament dauall hon lo senyor Rey los seu cauallers. En apres venia lo Marques de Billena/qui lo Senyor Rey segōs dauall es escrit seu Duch de Gandia: canalcant en vn bell cauall: vestit ò vellut vermell: entorn dell anauen apeu molts cauallers: e altres gentils homens de sa casa. Y dauant ell a cauall son net don Alfō so: que li portaua vn barret ho Garboix ò vellut vermell: ab vn capellet de perles: y enles espatles anaua sō nebot qui li portaua la bandera de son senyal. Apres venien a Cauall los dessus dits don Anton de Luna qui portaua la bandera Reyal: e lo Comanador major de Montesa: qui portaua la bandera de sanct Jordi. Entorn dels quals anauē a peu per acompanyar les banderes molts gē tils homens. Apres de aquests era portat vn castellō fusta: en que portauen vn gran ciriblanch en mig: y quatre altres ciris blanchs menors que laltre. Apres de tot aço venien a peu dotze gentils homens: vestits tots de vermell: cascu portāt vn brāsdō Reyal ences enla ma. Apres tambe venia a cauall don Juan de Cardona Almirall: portant la espasa dl senyor Rey: e anaua en mig de dos nobles homens. Apres axi mateix venia lo senyor Rey enla manera ja dessus dita: entorn del qual venien a peu Comtes/Bescomtes: Barons/ Nobles/cauallers: y tambe missatgers de ciutats: e viles: e molts altres gē tils homēs. E mes encara apres en les espatles del dit senyor Rey venia lo honrat mossen Pere Torrelles: portant li lo estandart y lo escut Reyals: y vn gentil elm ab la diuisa de Arago. Apres de tot aço venien los Arquebisbes: y los Bisbes: y los Abats: los noms dels quals dauall nomenadament se diran. Oemanera que lo senyor Rey ab tots los dessus dits entra enla ciutat de çaragoça per la porta de sancta Maria del Portillo: e anant per sō carrer quis apella de les Prebicaderes: passa per lo mercat: e com fo aquilos Taulegers junyiren enla taula de junyirā aqui erap arada: y entrāt per lo portal de Taledo anaper lo carrer major entro ala cruellada: e de aqui entra ala coltelleria. e puys apres a sanct Saluador: la Seu cathedral dla ciutat de çaragoça. E tots los carrers per hon lo senyor Rey passaua eren molt be empaliats e adornats que ò mirar los era molt gran alegria. E a cascuna part deles dites carreres hauia brandons encesos mētre que lo senyor Rey e tots los altres damunt dits passauen en nōbre de nou mil en deu mil hopus: en lorde y forma/y manera damunt dits: ana lo senyor Rey ala dita Seu. E sōch hi arribat passades dues hores dela nit. E com lo dit senyor Rey fonch a la porta dela dita Seu: aqui lauors lo Arquebisbe de çaragoça: y tots los altres Prelats/e Abats ab molt solemnial y deuota professo feta loreberen: y axi lauors entra lo senyor Rey a fer oracio dauant lo altar major. E apres de hauer feta oracio se assegue en vna moltrica cadira que alli li estaua aparellada: la qual estaua a la madreta del dit altar majeq. E aqui feu collacio. E seruit de conpits lo noble Marques de Billena: y de copa: lo Comte de Prades. Y feta oracio lo dit senyor Rey lauors se entra en vna molt ricosa cambra la qual estaua dins la claustra dela dita Seu: e aqui reposa e descansa lo senyor Rey tota aquella nit: e tot hom sen torna a ses posades molt pagats e contents de veure tant bellissima festa/exceptats los quis deuien

Bādera Reyal.
Bādera de sanct Iordi.

ser cauallers/qui romangueren enla dita Seu per vetlar les armes: cō partits per capelles: segons que fo ordenat.

Dela solemnitat feta enla vncio y coronacio del senyor Rey.

Vista la manera y lorde ab los quals lo senyor Rey parti ò la Aljaferia e anatro a la dita Seu. Conuenara dir dela solemnial festa celebrada enla sacra vncio/ ebenuyrada coronacio ò l dit seyor Rey hon lo diumenge apres ques comptaua. xiij. ò l dit mes de Abril/al sol exit/la molt gran sesta se comēça fort solemnialment en axi. Que a la dita Seu se ajustaren tots los Prelats/ Magnats/Comtes/Bescomtes/barons/nobles/y cauallers/missatgers de ciutats/e viles: e altres en gran multitut dins los cancells de fusta que aqui enla dita Seu erē fets. En apres vengueren la senyora Reyna dona Maria. La Reyna de Napols La Infanta dona Ysabel: y moltes nobles dones y donzelles que estigueren dins lo cor dela dita esglesia E apoch instāt lo senyor Rey usque dela cambra hō hauia reposat la nit: y vench dauant lo altar major: vestit ab les vestidures Reyals q̄ porta lo dia passat: y tots los Prelats reuestits fort ricosament: reberen lo dit senyor: qui foren lo Arquebisbe de çaragoça. Lo Arquebisbe de Athenes. Los Bisbes de Valencia y de Barcelona: y de Mallorques: y de Vrgell: y de Euna. Los Abats de Montarago. De sanct Cugat. De Poblet. De Berola. De Valldigna De Osseda. De Sancta fe: y altres prelats: y Abats qui erē en nombre. xxiiij. croces y mes. E apres segueren lo dit senyor en vn sitial cubert de drap de or que li so aparellat en mig del pati ò l dit altar. Apres fo posat vn altre sitial vers lo altar per al Arquebisbe de çaragoça. En apres començas loffici dela sacra vncio en aquesta forma. Que los Bisbes de Valencia: y de Barcelona: y de Mallorques a alta veu demanauen quasi per via de requisicio al Arquebisbe de çaragoça que vntas en Rey de Arago lo dit senyor Rey. Aço ells demanarē per tres vegades: als q̄ls lo dit Arquebisbe cascuna vegada los responia: si ells certament sabiē lo Regisme de Arago pertanyer y rectalinea esuccessio al dit Senyor Rey. Ells tostemps molt firament affirmant tota vegada que per molt dreta y recta linea y successio pertanyia a aquell. Fetes totes aquestes tres requisicions com tinch dit: lo senyor Rey lauors se agenolla dauant Larquebisbe: y estant axi agenollat Larquebisbe lauors li digue moltes sanctes oracions: y dites les sanctes oracions lo senyor Rey feu lo jurament en poder del sobre dit Arquebisbe: que es ja acostumat de ser a la sancta esglesia. Y fet lo dit jurament com dit es/a poch instant lo dit senyor Rey se prostra tot lonch en terra: e axi prostrat estech per cōuinent espay: e tots los Prelats dients ab alta veu moltes sanctes benedicciones: y oracions: e tambe les letanies. E apres fet tot aço se leua lo senyor Rey: e altra vegada agenollas dauant lo dit Arquebisbe: lo q̄l apres de hauer dites algunes oracions/lo Arquebisbe la donchs lo crisma enlos pits: e per lo semblant enles espatles a senyal de creu. E feta la sacra vncio del modo que haueu obit lo dit Arquebisbe la dōchs se leua dela Cadira enla qual tota hora hauia estat asseyt: faent totes les sobredites coses: e apres anassen al altar major. E apres de tot aço tots

Com lo Rey estig dela cā bra hon hauia reposat.

Cō agenollat li forē dites oraciōs: e jura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

los altres prelats leuaren lo senyor Rey: y acompanyaren lo tro a la capella hon se deuia reuestir. E ò aqui auant los canonges: y los rantres continuaren lo offici dela missa. En apres com los vestiments dels quals lo dit senyor Rey se deuia reuestir axi com a Diaca/ fossen sobre lo altar los quals ja lo dit Arquebisbe hauia beneyts. De aqui portaren los ala dita capella lo Marques de Villena lo Comte de Prades. Lo Comte ò Denia. Lo Comte de Ampuries: dò Jachme fill del Comte de Urgell. Lo Comte de Pallas. Don Pedro de Ampuries. Don Juan de Cardona. Don Ugo de Cardona. Lo fill del Comte de Pallas. Lo Bescomte Oilla. Lo Alferis de Nauarra: y en Bernat de Pinos. Cascun de aqst tos portaren part dels vestiments/ axi com la Dalmatiga qui era Reyal. Una barra de drap de or: y altra de vellut vermell/ camis/ estola/ manipler: y tots los altres arreamets de Diaca. Y procehint en lo offici de la missa tro a la Epistola: lauors lo sẽ y or Rey isque dela damunt dita capella reuestit com a Diaca/ de s damunt dits vestiments per anar dauant lo altar major: y anauen de dauant lo dit senyor Rey lo Marques de Villena qui li portaua la corona en vn bacideor. Don Juan Comte de Ampuries qui portaua lo ceptre. Don Iachme lo fill del Comte de Urgell qui li portaua lo pom: y posarẽ ho tot sobre lo dit altar. E apres de aço lo Arquebisbe dela ciutat de Çaragoça benehi la corona e totes les altres insignies Reyals. E feta la benediccio: lo senyor Rey se acosta al altar: y pres la dita corona: y mete las en lo cap: e despuys pres lo ceptre en la ma dreta: y lo pom en la ma sinistra. Y adonchs lo dit Arquebisbe: y tots los altres Bisbes de Valencia: y de Barcelona: y de Mallorques acompanyaren lo senyor Rey al cadafal que li era aparellat a la ma dreta del pati del altar major: hò hauia vna cadira molt ricosameut arreada: y dites algunes oracions per lo dit Arquebisbe: fo seyt en la cadira cantants Te deum laudamus. E tots los altres prelats y canonges acabaren lo Te deum: e dites algunes oracions/ L'arquebisbe y los altres sen auallaren del dit cadafal: e lo dit senyor Rey romas en la cadira ab la corona al cap/ tenint lo ceptre en la ma dreta: e lo pò en la sinistra.

Nota los portadors de la corona: ceptre y pò.

Dela bandera del Marques de Billena com se benehi: e fon fet Duch de Gandia per lo Senyor Rey. La qual cosa se feu ab tanta pompa e vene racio com a tals persones se requeria: molt agradables y als miradors.

Com lo Rey feu Comte lo Marques de Billena.

A Cabades per gracia de deu la sagrada vncio: e benauyrada coronacio del senyor Rey: dir se coue dels actes notables apres dela dita coronacio sens entreual fets per aqll. E seguis que lo dit Arquebisbe de uallat dl cadafal segons dit es/ sen vech al altar major/ hon era la bandera del Marques de Billena/ qs deuia ser Duch de Gandia: e aquilo dit Arquebisbe la benehi. E beneyda pres la lo Cõte de Oenia/ fill del dit Marques: y don Alfonso net de aqll pres lo barret ab lo xapellet dessus dit: y axi lo dit Marques anants dauãt ell lo dit Comte/ y net/ e acõpanyãts lo molts cauallers e gentils homens: sen puja al cadafal hò lo senyor Rey se hia en la manera dessus dita. E quãt fo aqui ell se agenolla dauant lo dit senyor Rey/ lo qual li mes la bãdera en les mans: e lo barret ab lo xapellet al seu cap. E dites algunes paraules

per lo senyor Rey: lo dit senyor lo besa en la boca. Y lo Marques besa li la ma: en la qual manera don Alfonso fill del alt Insãt en Pere de Arago/ Marqs de Villena ton fet Duch de Gandia. E fet Duch/ deuallasse per vna escala/ y mes se en vna capella. En apres vench don Juan/ Cõte de Ampuries: y lo seyor Rey feu lo caualler. Y fet caualler deuallasen en vna capella. E aqui lo dit Cõte feu tres cauallers/ ço es en Francesch Caramany/ en Nadal Soler: y en Barthomeu Aranyo. Apres vingue frare Berenguer March/ Mestre de Mõtesa/ y lo senyor Rey feu lo Caualler/ y abriga li vn mantell blanch ab la Creu de sanct Jordi. Y apòs lo dit Mestre deuallat en vna capella/ aqui feu. xv. cauallers/ frares de son orde/ en la manera que sõ ordenats dauall/ y a cascu abriga sõ mantell/ ab la Creu de sanct Jordi. Primeramẽt frare Ramò del Jardi/ Comanador major de Montesa/ Frare Guillem de Vilafranca/ Comanador de les Coues. Frare Ramõ de Ribes/ Comanador de Bozriana. Ramon de Ribes. Frare Antoni de Tholosana Clauer. Frare Berenguer Domenge/ Comanador de Culla. Frare Basto Coloma. Frare Alfonso de Lozis/ Comanador Vares. Frare Ferrer de Vilafranca/ Comanador de Onda. Frare Ramõ çacirera. Frare Nicolau de Prorida/ Comanador de Perpunxẽ. Frare Juan Nuñez. Frare Ramon de Rozbera/ Comanador ò Vilafames Frare Tomas Viues. Frare Miçl Despejo/ y frare Manuel de Cozella Continuant empero lo senyor Rey feu caualler en apres don Pedro ò Ampurics. Y en apres de Aragova ser cauallers don Artal Dalago/ y tãbe don Juan Ruyz de Luna. Artalago Dalago: y en Francesch Dalago: en Blasco Ferrãdiz de Peredia: Heximen Derbea: en Garcia ò Belsa: en Gõçalbo de Linyan: en Pardo dela Casta: en Juan ò Lor: y en Garcia Lopez de Pitellers. Apres del Regne de Valecia feu cauallers en Luys de Abella: en Jacme Romeu: en Juan Sanchez de Vallterra: en Galceran de Castellui: en Luys de Valleriola/ en Gilpert ò Valleriola. En Simon Miro. En Bernat Domenech. Y en apres de Cathalunya feu Cauallers en Ardiç de Mur: en Guillem Ramon de Posa: en Pere de Queralt: en Guerau de Queralt/ en Jordi de Caramany en Jordi de Queralt: en Pere de Honuiure: en Berenguer Domskiera ò Fora. En Guerau Alemãy de Torralla. En Gilabert de Desora. Nantoni Torrelles. Nandreu ò Pegueras: en Manuel de Rajadell: en Roger de Malla: en Roger ò Brull: en Pere Tortut/ en Berenguer de Lagamanent: en Berẽguer Destalrich: en Bernat Miquel: y en Bertran Febrer. en Guerau de Castelluert: en Barthomeu Aranyo. Marti Alberti: en Jacme Masquefa: en Gilabert de Canet/ y en Pere Ricart. Nosia entes empero que lo senyor Rey fes aquests cauallers segons lo ordeaci escrit: com en altre orde segons lestament y condicio ò cascuper lo dit senyor se fessẽ los cauallers nouells fets. L'offici ò la missa fo acabat: com si procehis faẽt lo dit seyor los dits actes ò cauallería.

Com lo Cõte de Empuries feu tres cauallers.

Dela festa: orde: y solemnitat feta al senyor Rey com sen torna dela Seu a la Aljaferia.

Quys es estat declarat de tots los actes notables fets per lo senyor Rey apres sa coronacio/ demostrar se deu lo orde y solemnial festa

Universidad de Deusto Biblioteca

seruat y feta al dit senyor Rey en lo partir y tornar que feu dela dita seu cathedral tro a la Aljaferia. Y sets los cauallers nouells; y dita missa/ lo senyor Rey adonchs deualla ol dit cadafal: e fort solemnialment isquea la porta dela dita Seu: e aqui caualca reuestit segons dessus enlo cauall arreat: ab los paraments ja damunt dits. E foli aparellat vn bell pasi ab dotze bordons: lo qual portaué dotze ciutadans de çaragoça/ vestits de drap de or. Y al banch del fre del cauall: a la part dreta/ anaua lo Comte de Denia: ya la part sinistra anaua lo Comte de Prades. En apres en vn cordo de or y de seda vermella/ q̃ passaua per los banchs del fre del cauall anauen a la part dreta los Aragonesos y Valenciãs: y ala sinistra los Catalans: y los del regne de Mallorques: y an auẽ axi entremesclats Comtes/ Bescomtes/ Barons/ Nobles/ cauallers: y missatgers de ciutats y vilcs/ tots vestits de or y de seda. Y dauant de aquest anaua vn castell molt bell: en que hauia quatre serenes: y molts Angels qui cantauen diuerses proses. En la sumitat de aquest castell anaua vn Rey ab son fill poch: vestits de vestidures Reyals: Dauant aquest castell anauen los oficis dits junyidors y bornadors. Apres de aquests anauen los officis y menestrals de çaragoça: faents grãs y bells balls: ab sons de diuerses maneres. Y en aps venia lo senyor Rey reuestit y caualcant enlo dit cauall/ portãt la corona al cap: lo ceptre en la ma dreta: y lo põ en la sinistra: entorn del qual anauen a peu molts nobles cauallers: y altres gentils homens. Apres venia a cauall lo Duch de Gandia/ vestit de vellut vermell/ ab lo barret y xapellet molt rich al cap: y tambe mes auant entorn dell anauen a peu molts cauallers y gentils homens de sa casa. E apres de aço venien lo senyor Comte de Ampuries: y tambe lo mestre de Montesa. En apres venien per lo semblant tots los cauallers nouells de dos en dos: caualcants ab les espases cintes y nengu no les portaua lo estandart y escut/ com fossen romasos a la Seu. E com lo senyor Rey fos ẽ lo carrer ja dessus dit y anomenat dles Prebicaderes: y tota la aljama dels Jueus dela ciutat de çaragoça quil esper aua/ fos al cap del sobre dit carrer/ bon tenien vn grãdissim y molt bell tabernacle: ẽ lo qual hauia tres molt ricos estores: les quals torres molt honestissimament eren tengudes per los sacerdots dela sinagoga dla sobre dita aljama: y cõ vos tinch dit entorn de aquest bellissim tabernacle estigues tota la sobre dita Aljama/ cantants a altes veus/ demostrants molt grandissima festa. Aqui dauãt les dites torres lo dit senyor Rey se atura per espay de vn bon Credo: y feu reuerencia a aquelles. En apres de aço/ continuant son camin en la manera y orde ja dessus largament escrits plega a la Aljaferia: a hora de vesprcs: a hon descaualca: y entrassen apres en vna molt gentil cambra ben aparellada/ que per aço era ja deputada.

Nota lo ornamẽt dl cauall del Rey.

Seguexen se los conuits

sets ensemps ab molts gentils y plasents entremesos: en la excellentissima festa ques feu en la coronacio del dit Rey en Marti. E primerament direm del primer conuit.

DEmostrats lorde y la molt solemnial/ pomposa: y superba festa feta al senyor Rey en Marti: partint ò la dita Seu dela ciutat ò çaragoça tro a la Aljaferia: resta ara a veure dels notables Conuits

en la benauyrada coronacio: y dels excellents entremesos e ordinaciõs fets en aq̃lls. Y entrat lo senyor rey en la prop dita cambra: vestis vnes vestidures de drap de or vert/ cota y manto lonch tro als peus/ forratò herminis dins e defora: tro en mig ò les espatles/ a la manera antiga reyal. E lo Comte de Ampuries porta li lo ceptre a la madreta. E dõ Jacme de Vrgell lo pom a la sinistra. Y axi fort solemnement ab gran colp de ministres: y de trompetes: isque a tinell: y sech se sols en la taula alta damunt dita: dela qual es estat parlat en los arreaments dela Aljaferia E a la part dreta segueren los prelats/ co es Arquebisbe de çaragoça/ Arquebisbe de Atenes. Bisbes de Mallorques: de Barcelona: de Euna: y de Solorio quiy era missatger per lo Comte de Foix. Y en la taula ò la part sinistra segueren lo Comte de Prades: lo Comte de Ampuries don Pedro de Ampuries: lo Comte de Pallas: lo mestre de Montesa lo Castella de Amposta: don Juan ò Cardona: lo Bescomte Dilla. Enlcs altres taules axi dela vna part com dela altra sebien nobles/ cauallers: y altres gentils homẽs: missatgers de ciutats y viles en gran nombre. Y fo fet vn excellẽt entremes alt sobre lo palau dels marbres en la teulada: hon hauia vn cel ordenat per grabons: y en los sancts estauen per orde caseu tenint son signe de victoria en la ma: y ẽ la sumitat estaua deu lo pare: en mig dels serafins: y tots cantauen cants de molt grãdissima melodia. De aquest cel procedia vn nuuol que deuallaua al dreçador hõ estaua gran multitut de Veixella de or y de argẽt del senyor Rey. Per lo qual nuuol deuallaua vn angel cãtant proses faents per la festa ò la coronacio: y deuallant y muntant lan çaua deça y dalla proses escrites en paper vermell: morat: y groch/ ò mostrãt en si molt sobirã goig e alegria. E lo quest ay tal Angel apres deualla los bacins per a dar aygua mans al senyor Rey: los quals dona a dos Angels qui estauen de peus en lo dreç ador: y los dos Angels donarẽ los a aquells que deuien seruir lo sẽyor Rey. Apres de tot aço sen puja: y ò ualla lo plat dels cireres que deuia menjar lo dit senyor Rey: y per conseguẽt sen puja altra volta: y ò ualla la Copa ab la qual lo senyor Rey so seruit de diuerses viandes que forẽ aparellades molt nobles y en grandissima abundancia. E serui de Majordom lo Duch de Gandia. y dela copa serui lo Comte de Denia fill: e don Alfonso: net del dit Duch ò botiller: y serui dels coltells don Hugo de Cardona: de panicer dõ Margarity de reboster don Galceran de Rebolledo. Y en lo Palau dela gran chiminea/ del qual ja es estat dit dessus en los Arreaments dela Aljaferia menja la senyora Reyna: y al cap dela sua taula a la ma dreta sebia lo senyor Bisbe de Valencia: y tambe a la part sinistra sebia la serenissima Reyna de Napols: y la Infanta dona Isabel/ que era sor del sẽyor Rey y la senyora Comtessa de Luna que era mare dela senyora Reyna: y per lo semblant dona Juana de Prades Y en les altres taules que estauẽ dintre aquest palau sebiẽ moltes nobles dones: y altres moltes senyores de paratge: e vna infinitat de molt gentils donzelles: axi dela ciutat de çaragoça com ò la mateixa Cort. Y en lo tinell que diguerem ja dessus hon eren aquelles tan gentils taules a sis tires: alli sebien y menjaren cauallers molts de moltes y diuerses partides/ Catalans/ Valencians/ castellans: y escuders: y altres gẽts de

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciutats: y viles. Y en aquest conuit fozen fets tres entremesos molt notables: que vengueren dauãt les viandes: en talozde: ço es/ dauant les primeres venien trompetes en grã multitut/ y apres vna Aguila de oz molt gran: y fozt ricosa: e apres grã colp de ministres/ab les viandes: apres veniencascu per ozde/lo Duch qui seruia de Majozdom al senyoz Rey: segons dit es/ y tots los Majozdomens de prelats/Cõtes/y Bez comtes. En apres ab les segones viãdes vingueren axi mateix tots los dits trompetes e ministres. E aps vench vna gran Vibza molt bella: lançant per la boca grans flames de foch/y entozn della venien molts homẽs armats de totes peces: cridãts grans crits/volents la ociure: y ella defensant se fortment ab les flames de foch: e aço fo molt bell. Dauant les tercers viandes vinguerẽ tots los damunt dits trompetes/y ministres/e Majozdomẽs. E apres vẽch vna gran roca molt propziament feta/en la sumitat dela qual hauia vna gran leona parda molt bella/ hauẽt vna gran naffra enla espatla esquerra. De aquesta roca exien molts Conills grãs/y pozchs/perdius/ guatles/toztres/y daltres aucells de diuerses maneres/qui volauen per tot lo pati. En apres vingueren los dits homens darmes/e incircuiren la dessus dita roca. demostrãts voler ociure la dita leona/ells axi estants dins la roca/ isquerẽ promptosament homens saluatges/ e cõbateren se molt ab los homens darmes/en tant que los saluatges obtingueren victozia/ obtenguda/per la naffra dessus dita isque vn poch infãt molt bell/ab vna cozona al cap: vestit de armes Reyals. hauent enla ma dzeta vna espasa nua/demostrant que hauia obtẽgut victozia. E aquestes alegries de jochs duraren tro leuades taules/ dos hozes dins la nit. E apres leuades taules lodit senyoz Rey sen tozna al palau dels marbzes/enla manera que era vengut adinar: segons dessus en aquest capitol es estat dit enlo començament. Vẽgut al palau sech seenla cadira dela qual dessus enlos arreaments dela Aljaferia es escrit. y los ministres sonaren/y cauallers y fills de cauallers dançaren per bõ espay dançant/lo senyoz Rey feu collacio ab la multitut de notable gent que aqui era: hon hac grã multitut de diuerses maneres d̃ notables cõfits a totes gents que aqui eren generalment ministrada. La collacio feta/tot hom prees comiat: y lo senyoz Rey entrassẽ en cambza. No cal dir dela abundancia dels bzandons: y la luminaria gran quey erẽ: com la nit lauozs semblas a tots los veẽts molt bell dia resplandent.

Entremes.

Seguexen se los dos cõuits apres del primer/fets enla cozonacio de dit Rey en Marti: ab los entremesos.

Dit del primer conuit/y excellents entremesos fets en aquell. Bzeu sera dit dels dos apres seguents enla festa dela Cozonacio fets. Hon lendema que fon dilluns per lo mati: la gran y solemne festa se continua per la ciutat de çaragoça de balls: e daltres alegries: axi cões acanyiçar ho garrotxar tozos: de que los Aragonesos son molt be expert: e boznar per los carrers molt alegrament. demostrants gran festa. Adonchs los dessus dits prelats Comtes/Bescomtes/Barõs/nobles cauallers/missatgers de Ciutats: y viles/y daltra gent en grã multitut ajustats per lo mati a la Aljaferia: lo senyoz Rey isque de cambza/vestit d̃ vellut vermell/cota e mãto lõch tro apeus: dins y defoza tro a mig deles espatles fozrat de herminis: y ana a ohir missa a la capella de sancta Maria dins la dita Aljaferia/la qual era arreada de molts dzaps de oz y de sedate laltar oznat de moltes sanctes e preciosos reliquies de sancts: e de multitut de oz y de argent. E aqui lodit senyoz Rey ohi solemnement loffici diuinal. Finit loffici/taules foren meses. y ozdenades enla manera del dia passat. Les viandes y diuersitat de vins fozen administrats en gran abundancia: segons que atã solemnials festes se requer. E los entremesos donant les viãdes: e lo cel ab la Magestat e sancts fozen be axi continuats e fets segons lo dia passat: y enla manera ja dita enlo propdit Capitol. Y maginar se pot cascu lo gran depozt: la gran festa: lo gran goig e alegria que stenia per totes les gents que aqui eren justades ala festa dela bencuyzada cozonacio: en especial per nobles/cauallers/e gẽtils homens: qui a dos renchs qui estauen parats enla gran plaça dauãt Aljaferia. junyiren/es depozt aren molt alegrament tota aquesta jozna da E com taules fozen leuades/lo seyoz Rey vench seure enla cadira del palau dels marbzes ja dessus dita: per aqui dançarenper gran espay cauallers y fills de cauallers. Dançãt lo dit senyoz feu collacio: feta collacio pujassen en vna cãbza per mirar la gran festa que es feya de junyir enla plaça dessus dita. Finida aquesta festa del dillũs fozt solẽne: Lo dimarts se continua tan gran alegria/tan solemne y tan bella/ hon fozen fetes totes les coses ja damunt largamẽt recitades: y ozdenades enla festa del dilluns: per que fi pot esser dat a les festes celebzades en reuerencia e honozdla sacra vncio: e bencuyzada coronacio del dit senyoz Rey Marti.

Com lo Rey feu tornar al palau dels marbzes.

Lo q̃ fo feta tan tost leuades.

Seguexi se la gran y solẽne festa y conuit per lo dit Rey en Marti feta en reuerẽcia de sanct Jozdi: als cauallers/ segõs los predecessozs Reys fer hauien acostumat.

Tatsla larch dit sia estat de festes solemnes/ y cõuits notables fets enla cozonacio del senyoz Rey: tempe rono duesser callat ò vna festa y conuit molt solemnes/ per lo dit senyoz/en reuerencia del benauyzat sanct Jozdi: fets a tots sos cauallers. Hon com lo senyoz Rey prepozas fer solemnial festa del benauyzat sanct Jozdi/e conuit notable als cauallers: segons los predecessozs seus hauien acostumat fer e celebzar E aquella no pogues fer enlo Dimecres dia de sanct Jozdi/perço com en aquell dia la senyoza Reyna se deuia cozonar. Per tal lo dit senyoz anticipa fer la dita festa ò l dit benauyzat sanct Jozdi lo diumenge a. xx. de Abzil/que fo lo vuyten jozn apres sa cozonacio. A la qual festa tots los prelats/Comtes/Bescomtes: Barons nobles/cauallers/ gentils homens/ e missatgers de ciutats/e viles se aplegaren a Aljaferia. E ajustats lo senyoz Rey isque de cambza vestit de cota e manto de vellut blanch: fozrat de herminis dins y defoza: tro a mig deles espatles: ab vn ricos rapellet al cap per ohir missa ẽla capella de sancta Maria ja dessus dita: la qual era molt be arreada y oznada: segons dit es dessus. Aquest dia/ne cozona al cap: ne ceptre: ne põ lo dit senyoz no pozta: com ja les joznades de sa cozonacio haguessen fi: segons dit es. E aquesta festa los qui eren cauallers/e pozta ssen creude sanct Jozdi vengueren vestits de blãch. En axi lo dit senyoz molt solemnement

Dela festa del benauẽturat sanct Iordi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab tots los dessus dits ana ha oyr
missa e hoyda les taules fozē aparel
lades e ozdenades en tal fozma que
en lo gran pati hoy les joznades ō
sa cozonacio hauia menjat sonch pa
rada vna gran taula foza les claus-
tres hō lo senyoz Rey segueen mig
e ala part dzeta seyen duchs de Gā
dia maestre de montesa e tots los al
tres cauallers nouells darago e del
regne ō Valēcia ala inistra ōl rey
lo comte dampuries comtes e tots
los altres cauallers de Cathalūya
e de Mallozques en les spatlles de
aquesta taula dins los claustrons e
ren parades taules entozn en que
seyen nobles e cauallers ja ans dela
festa dela cozonacio fets: les viādes
en aquesta festa foran aparellades
moltes e diuersses y engran abundā
cia e deuant aquelles fozen pozrats
e fets tots los excellents entra me-
sos en lozde e manera dessus on es
estat prelats dels conuits fets en la
cozonacio recitats e declarats leua
des taules e feta collacio molt no-
table lo senyoz Rey caualca per a
nar mirar la taula ques tenia de jsi
yer al mercat com de tota la setma
na no fos exit ōla liaferia sino lodis
sapte prop passat qui era anat hoyr
missa a sant saluadoz ē la seu catre-
dal com axi sia costum esser fet en
la cozonacio dels Reys tenir la oc
taua e veus breu dit de aquesta fes
ta resta adir ala cozonacio dela sen
yoza Reyna.

Dela grā esolēne festa per la senyoza Reyna Maria muller ōl Senyoz Rey don marti de Arago feta dela sua cozonacio en la ciutat de çaragoça.

¶ En nome ab la gracia ō deu en lo
dessus dit any dela natiuitat de nos
tre senyoz. M.cccxcix.a.xxij. ōl dit
mes dabzil dona Maria reyna dara
go filla del comte ō luna e muller ōl
dit senyoz Rey celebza e feu festa ō
sa cozonacio en la dessus dita ciutat
de çaragoça en la qual fozen fetes les
coses dauall escrites e ozdenades.

¶ Seguis apzes dinats a.xxij. ōl dit
mes dabzil quecomençada la gran e
solemne festa dela cozonacio dela sen
yoza Reyna per tota la ciutat ō ça
ragoça tots los prelats comtes vez
comtes Barons nobles cauallers
missatgers de Ciutats e viles nob-
les dones mullers e cauallers dela
dita ciutat ealtra gran multitut de
gent se justaren hora de vespres ala
liaferia e quant fozen justats la sen
yoza Reyna ísque dela cambza vesti
da de drap daur blanch ze mantell
lonch tro als peus fozrat ōrminis e
esechse en vna cadira quelis o apare
llada en lopalau dels marbzes e aq
estant la Reyna de napols e la infa
ta dona ysabel soz del senyoz Rey e
altres nobles dones e dōzelles dan
çar ēper grau estaua apzes la senyo
ra Reyna ísque a caualcar ze caual
ca en hun cauall blanch cubert de
paraments de azeytoni blāch e ana
ala Seu catredal en tal fozma ozde
primerament anar en balls de officis
e menestrals e altres dela ciutat da
munt dita en gran nombze apzes a-
nauen. xxiiij. boznadozs los. xij. ves-
tits e ab paraments de seda vert e
los. xij. vestits ab paramēts de seda
vermella ab senyals veyals e leons
deur: apzes venien. vj. taulatges vest
tits e ab paraments de seda vert e
napzes venien a cauall plats duchs
de candia comtes vezcomtes nob-
les e cauallers e altres aps erē mag
nats. dos cauallers dela dita senyo
ra Reyna molt vicosament ensellats
y enfrēats ables selles e frēs obzats
daur e dargent e hauia moltes bel

les perles apzes venien gran colp ō
ministres e de trompetes apzes era
pozrat vn castell gran tot blanch en
que hauia vn gran ciri en mig e. iiij.
altres tots blanchs enapzes venien
xij. fills de cauallers vestits de blāch
pozrant cascu vn ciri blanch apzes
venia la senyoza Reyna caualcant
enlo cauall segons dites entozn de
la qual anauā comtes vezcomtes ba
rons nobles cauallers e altres gen-
tils homens apeu enapzes a cauall
la Reyna de napols la infanta dona
ysabel e altres nobles dones e don-
zellas dela cozt e dele ciutat e axi co
mēça entrar la festa p sancta Maria
del pozrtello e anaper aquells car-
rers mateys que era anat lo senyoz
Rey ala dita seu carradal los quals
eren axibe empaliats e ab la grā mul
titut de brandons com eren estats
en la festa dela cozonacio ōl dit sen
yoz Rey segons dites ōssus ab aqs-
ta solennitat ana la dita senyoza tro
ala dita seu en so. ii. hozes dins la nit
e aqui descaualca e larchabisbe ō ça
ragoça y tambe aximateix los al-
tres prelats e abats processo solenni
al feta reberen la ala pozta dela ec-
clesia e fet solennialment la compāy
aren tro al altar majoz hon feu oza-
cio feta ozacio sech se en vna cadira
ala part dzeta ōl dit altar e feu colla
cio. ¶ E feta collacio entrassen en
vna cambza per reposar la nit.

X ō. fills de cauallers.

Dela selennitat feta ensa sagrada vnccio ze cozonacio ōla senyoza Reyna.

Ast es estat lozde seruat e
festa fets ala senyoza Rey
na lo dimarts a vespze ōla
feria tro ala dita seu ar a se
ra vist dela festa notable e solemne
feta en la sagrada vnccio e beneuyza
da cozonacio dela dita senyoza Rey
na e seguis lo dimecres apzes perso
matí a. xxiij. del dit mes ō Abzil dia
del Beneuyzat sanct Gozdi que la
festa gran e molt alegrament se co-
mençaper la ciutat les gents se aple
gareu ala dita seu e ajustats la senyo
ra reyna ísque dela cambza ab gran
multitut de ministres e acompany
ants la Comtes/ Vescomtes/ nobles
e cauallers molt solemnament e axi
vench deuant laltar majoz hon li fo
aparellāda vna cadira e altra al Ar-
quebisbe ō çaragoça lo quall dix les
oracions e benediccions quasi per
semblāt que hauia dit al senyoz rey
apzes crismala de senyal de creu se-
gons largament se pot veure la ma-
nera ō sus enlo capitol hō es feta mē
cio dela sacra vnccio del dit senyoz
reye del ozdee manera seruats en
aquella feta la sacra vnccio los pre
lats la leuaren e acompanyaren la a
vna capella hon se deuia reuestir ea
donchs fozen pozrats al altar la dal
matiga e los altres vestiments de
ques deuia reuestir e fozen beneyts
per lo dit Arquebisbe beneyts: ven
gueren la Reyna de Napols la infan
ta dona ysabel: dona Margarida ō
prades: na Joban a de luna: na Elio
doz de cuello e na Johana de perel-
los les quals pozrtaren cascun sa peça
dels vestiments ala capella hon la di
ta senyoza se deuie reuestir enaqst
enteruall lo senyoz Rey vēch dela al
jaferia hon hauien dozmit y entra s
sen en la sacrestia e reuestis en: e per
la fozma que lo jozn desa cozonacio e
pujassen en lo cadafal hō estaua la sua
cadira ala part dzeta e aquis sech te
nint la cozona al cap e lo ceptre en
la madzeta: e lo pom enla sinistra e
la donchs la senyoza Reyna ísquer e
uestida ōla capella com a diaconissa
e anauen ōuant ella les dessus dites
nobles dōes e la reyna ō Napols poz
taual ideuant en vn baci daur la co

Cō isq̄ ornada la Reyna dela capella.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rona: e la Infãta dona Ysabel lo ceptre: y lo pom dona Guiomar. E axi anar en al altar: e posaren ho tot sobre laltar. E lo Arquebisbe benehi les dites insignies Reyals. En aps la dita senyora Reyna se agenolla ò uant laltar: y foren li dits per Larq̃ bisbe moltes sanctes oracions/e benedicciones. E dites/prengueren ò̃l altar la corona/lo ceptre/ y lo pom/ les dessus dites quils aportaren. Y Larquebisbe: e los Bisbes de Valencia/de Barcelona: e de Mallorques acompanyarẽ la dita senyora Reyna al cadafal hon lo senyor rey estaua en la manera jadita. E dites a qui per Larquebisbe algunes oracions: la Reyna se agenolla: e lo senyor Rey posa li la corona al cap: e lo ceptre en la ma dreta: e lo pom en la sinistra: e mes li vn anell ò diamãt enlo dit: e besa la en la boca/e la senyora reyna besa li la ma. E adõchs Larquebisbe y Bisbes dessus dits acompanyarẽ la daqui a vn altre cadafal que li era aparellat a la ma sinistra del altar major/hon hauia vna rica cadira. E dites per Larquebisbe algunes oracions fo seyta en la cadira cantant Te deum laudamus. E acabat lo Tedeum: lo dit Arquebisbe dites algunes oracions deuallassen ensemps ab los dessus dits Bisbes/e anassen al altar per cõtinuar e acabar loffici dela missa. E romanguerẽ ab la senyora Reyna ò̃la part dreta la Reyna de Napols: e dela sinistra la Infanta dona Ysabel. Y en aquest entreual lo seyor Rey: e tres cauallers: ço es don Luys Lornell fill de don Luys: en Pere çanoguera: y en Marti Lopez delanuça. Fets los cauallers lo seyor Rey sen deualla: y entrassen en la sacristia: e despullas los vestimẽts dessus dits apres caualcay anassẽ a la Aljaferia. En apres finit loffici dela missa lasẽ-

Dela coronacio: ptrey y pom.

yora Reyna isque a caualcar.

Del orde y festa seta ala sẽ yora Reyna com sen torna apres q̃ fon coronada/ò̃la Seu a la Aljaferia

Dels conuinentmẽt breu es estat dit dela sacra vncio y coronacio dela senyora Reyna/en suma sera compres del orde y festa seruat y feta ala dita sẽyora Reyna/del tornar que feu apres dela coronacio dela Seu a la Aljaferia. Y dels conuits fets en la dita sua coronacio. E com fos exida a caualcar/caualca enlo cauall: e reuestida segons es ja dit: e fon li aparellat vn paliab dotze bordons: segons fo portat al senyor Rey. En aquest anar a la Aljaferia li forẽ seruats lorde y la festa solemnial que foren fetes al dit senyor Rey enlo tornar que feu lo jornò sa coronacio ala dita Aljaferia. Exceptat que als banchs del fre del cauall ò̃la dita senyora Reyna: anaueu a la part dreta lo Duch de Gandia: e ala sinistra lo Comte de Ampuries. Apres ò̃la dita senyora Reyna venien a peu la Reyna de Napols/la Infãta dona Ysabel: e nobles dones e donzelles. Pensar podeu no anauen soles. Era tanta la multitut dela gent/que hora baxa fon com fo a la Aljaferia. E posats los vestiments: vestis vn cot e mantell de drap ò̃ ort e vẽch a taula que era ja nit: portãts dauant ella la Reyna de Napols lo ceptre: y la Infanta dona Ysabel lo pom/sech se sola enla taula alta: hõ lo senyor Rey seya lo jornde sa coronacio: a la dreta part sehien en vna taula la Reyna de Napols: la Infãta dona Ysabel: la Comtessa ò̃ Luna mare dela dita senyora Reyna: e dona Juana de Prades. Apres en altres taules seyen moltes nobles dones e donzelles de Cort: e ò̃la ciutat

Com la Reyna caualca enlo cauall.

Ala sinistra part sehien prats ducbs de gandia comtes vezcomtes barõs nobles cauallers missatgers de ciutas e viles les viandes hic foren ricosament aparellades y en grã abũdancia administrats. Per abreuiar en aquest couit foren fets tots los excellents entrameses fets en la coronacio del senyor Rey e totes altres coses obseruades en lorde e manera dessus dits en lo capitol que parla dels comtes del senyor Rey fets en lo coronacio exceptat que ala dita senyora serui de major dõ lo cõte dã puries dela copa don Pedro dampuries e dels coltells don artal dalago e dels altres officis nobles e cauallers quey hajam a dir sy hauia luminaria com fos nit segons dites no cal com tan solemne festa sifos en totes coses com enla coronacio del senyor Rey segons dit es leuades taules a tres hores ò̃la nit la dita sẽyora sen ana al palau dels marbres hõ se sech enla cadira jadita e aqui dançaren la Reyna de napols e la infanta dona ysabel e nobles dones e donzelles e fills de cauallers e aps fon seta collacio e donaren part ala nit lo dijous seguent se continua la festa molt gran e solemne segons era estat fet lo segon dia dela festa ò̃la coronacio del senyor Rey dela qual se pot veure larch en lo capit. que parla dela segona festa celebrada en la coronacio del senyor Rey ara es acabat de dir deles sacra vncio e beneuyrada coronacio ò̃la dessus dita dona Maria Reyna de Arago la qual nostre senyor deu per sa merce faça prosperar en totes coses que de bes sien amen.

Del Rey alfonso fill del Rey don Ferrando.

Alfonso. iiij. fill del Rey don ferrando. — Maria filla ò̃l rey Herich ò castella e muller daq̃strey Alfonso.

Passat que fo desta vida lo bon Rey e saui don ferrãdo son fill primogenit appellat Alfonso succehi en continẽt en tots los regnes principat de catalunya e terres del dit don ferrãdo pare seu en edat ò. xv. anys lo qual per esser axi joue e p̃ que millor regis e gouernas sos regnes principat e terres p̃s per cõsellers no jouens ne grossers mas vells e pus sauis de dites sos regnes e principat tres en nombre tan solament car mes amaua pendre pochs consellers vells sauis e bons q̃ molts e jouens e poch experimentats lop̃mer dels tres cõsellers era apellat ò̃ cognom Garriga Archabisbe ò̃ tarragona lo segon lo noble dõ Garau Alamany de ceruello lo terç noble don berenguer de Bardaxi e ab cõsell de aq̃sts tres consellers lo dit sẽ senyr rey don Alfonso com a saui rey faea tot quant hauia a fer en lo regiment de sos regnes principat: e terres e com lo dit rey don Alfonso hagues presos dits conseller s ab consell de aquests entẽgueen ser la sepultura al dit senyor rey sõ pare la qual fou seta molt solemnement e ab gran pompa com es acostumat ser a reys e princeps en llurs exequies: e seta la dita sepultura enlo monastir de poblet encontinent sen vench enla Ciutat de Barcelona e com fo en lo seu major palau real enla grãsala del dit palau major estant lo dit rey don Alfonso en sa cadira strauada sobre lo sitial qui alli parat estaua axi com los reys predecessors seus han acostumat seure dauant lo predit rey estãts los reuerents prelats barons nob-

Tres cõsellers ò̃l senyor rey.

Universidad de Deusto
Biblioteca

les cauallers gentils homens : e al
tres e sindichs deles sues vniuersi
tats e ciutats viles: e lochs de cata
lunya jura seruar e tenir tots los p
utlegis vsatges costums constituci-
ons e libertats del dit principat ò
Catalunya e fer tenir e seruar aqlls
per los poblats enlo dit principat:
E complides les dites coses encon
tinent lo dit Rey Alfonso ab cõsell
dels dits cõsellers seus entes en ser
embaxada al Emperador e al gran
consili de constança per dar compli
ment als affers dela vnio de sancta
mare esglesia axi com lo Rey don fer
rando pare seu hauia promes y era
tengut de fer juxta la concordia feta
entre los dos ço es lo dit Empera-
dor e lo dit Rey don Ferrando en-
semps ab los altres Reys òla Chri
stiandat: e foren los Embaxadors q̃
anarẽ per lo dit Rey Alfonso al dit
consili de constança lo comte de car
dõa e los venerables e sauis mestre
per helip de Malla canonge e Ardi
aca major dela seu de Barcelona e
misser Miquel de naues als quals
lo dit Rey Alfonso dona tant de po
der com era necessari per aportar a
conclusio los dits affers dela vnio
les procures e instructions dels q̃ls
embaxadors e tots los actes sets en
temps del sisma dela esglesia estan
recõdits enlo Real Archiu ò Bar
celona/ apres que lo dit Rey don
Alfonso hac dat compliment als af
fers dessus dits prestament ab con-
sell dels sobre dits cõsellers anassẽ
a valencia e aquilo dit Rey comẽ
ça a ordenar la sua casa segons las
ordinacions fetes p los antecessors
Reys de Arago Anadint hi algu-
nes coses que no plagueren a algũs
nobles cauallers ciutadans: e bita-
dors de Ciutats castells e viles del
principat de catalũya/ e per occasio
de aquest no plaure e descontenta-

Les nõs dels em baxa dors.

cio se ajustaren en la vila: o lochs de
molin darreix los seguẽts comte ò
pallas e son fill vescõte ò illa lo nob-
le mossen benet de cabrera: mossen
Berenguer dhoms: mossen Jaume
March: e molt daltres dels quals
non fas aci mencio per no esser mes
plix es ver que no pusch oblidar los
seguents per esser homens capozals
e de estima: e forzeu los consellers de
la insigne ciutat de Barcelonã e syn
dich de aquella e aqui acordaren/ e
elegiren de ells anar vna part e los
majors ala dita ciutat de Valencia
a hon encara lo dit Rey Alfonso se
trobaua personalment e que supli-
cassen al dit senyor Rey fos merce
sua reuocar o abilitar la addicio ha
uia feta enles sues ordinaciõs: e axi
fou fet e lo dit senyor Rey ho abilita
de manera que tot hom resta contẽt
Aquest Rey Alfonso pres per mul-
ler la filla del Rey de Castella cosi-
nagermana sua ab dispensacio ò nos
tra sanct pare la qual era apellada
dona Maria donzella molt honesta
sauia e discreta e porta en dot al dit
Rey don Alfonso Docẽtes milia dob
les de castella les quals li foren
be totes dades e pagades segõs yo
he vist en les apocas per lo dit Rey
de aquelles fermades ala dita dona
Maria e continuades en vn regis-
tre recõdit en lo real Archiu ò Bar
celona ab cubertes engrutades leo-
nades intitulat Regine Maria dela
qual muller e Reyna no hague fill
ne filla e per quant la Reyna de Na
polls dona Joana filla del Rey Lan
salau de Napols lo qual lansalau fou
fill del Rey Luis de França a-
dopta en fill lo dit Rey Alfonso cõ
no tengues pare ne mare ne fill ne fil
lla e tenia temença que lo Reyner
no la despossehis de son regne com ja
sie a prepar at e notificat que a ell
pertanyia lo dit Realme de napols

casamẽt del Rey Alfonso

Efeta la dita Adoptio la dita Rey-
na dona Joana visque per vn temps
e apres mori e jatsia que lo dit real
me pertãgues al dit rey Alfonso cõ
afill adoptiu dela dita Reyna Jua-
na empero ella dita Reyna en son
testament o vltima voluntat dispon
gue que del dit realme fos senyor lo
dit Rey dõ Alfonso mas cõ aquesta
adopcio/ e disposicio testamẽtaria no
plagues a tots los populars del dit
realme especialment als comtes ba
rons cauallers e magnats lo dit rey
reyner pretenent lo dret del dit real
me pertanyer se a ell sessorça en pen
dre possessio de aquell e defet la ps
e vengut que fonch aço a noticia òl
dit Rey Alfonso qui ja en lany. M.
cccc.xx. ab grã exercit era passat ẽ
la Illa de sardenya part dela qual
sera rebellada e la cõquista e lexa en
nau e lo qual viuint la dita Reyna
Juana hauia presa pocessio del dit
realme entengue ab summa diligen
cia axi ab Aragoneses e valencians
com ab Catalans de fer vna gran ar
mada e hostol y exercit en la plage
de Barcelona per cobrar la pocessio
del dit Realme e de fet lo dit Rey
Alfonso ab grãestol ò nauilis e gẽts
darmes partint se de dita plage en
lany. M. cccc. xxxij. personalment
ab dit hostol y exercit passa en lo dit
realme e leixa sa muller la dita rey-
na dona Maria loctinent general cõ
ja ho fos gran temps hauia en los
regnes de Arago de Valencia e prin
cipat de Catalunya y en los altres
regnes Illes e terres de tota la sua
senyoria e seguis que lo dit rey Al-
fonso tenint siti sobre la ciutat ò gay
eta e ja abans ço es en lany. M. ccc.
xxtij. axi. de nombre era passat ab lo
dit seu grãestol per Marcella tren
cãtla cadẽa ò l port y ẽtrãt ẽla ciu
tat estant hi per tres dies e òstroint
aquella e trahent ne lo cap de sanct
Luis Bisbe e faent lo portar ala ciu
ta de Valencia los Genoueses qui
son estats sempre odiosos als Cata-
lans venguerenab naus armades a
socorrer a dita Gayeta e lauors lo
dit rey Alfonso ab naus galeras : e
altres fustes be armades isque al en
contra: e inuesti dites naus de geno
uesos enlãy. M. cccc. xxxvj. com ell
ab dit estol fos partit dela plage de
Barcelona segons yo he trobat en
los registres del dit real archiu en
lany dit: M. cccc xxxv. e feu tan grã
batalla que finalment los genoueso-
foren vençadors e desestradament p
falta de vent com lo dit rey se fos lũ
yat del dit son estol prenguerenlo
dit Rey Alfonso e tres jermans ço
es Juãrey de nauarra henrich epe
dro per la qual presa fon fet grãdol
e tristor per totes les terres del dit
rey Alfonso e sen seguirẽ molts mals
e damuatges lo dit rey alfonso per
esser be guardat fo cõmanat per los
genoueso al Duch ò Mila quil sen
porta pres ab dits tres germans en
son ducat de Mila hon estech molt
poc tẽps axi ps ab dits fos germãs
car lo dit duch de Mila era home sa
ui e pensa en los dans que a tota la
sua terra se pogueresẽseguir si vn tra
poderos e saui rey e senyor tengues
axi pres e perço delliura de preso
lo dit rey e fos germans els torna en
llur libertat de quen a conseguir grã
renom e fama e apres tornat en la li
bertat lo dit rey Alfonso se dona tã
bon recapte que ab dita armada e
hostol e ab altra major de pecunies
moltes que per los Aragoneses Va
lencians Catalans e altres vassalls
de sos regnes e terres li foren dona
des en lany. M. cccc xxxvj. torna re-
forçar e personalmẽt al dit regne de
napols lo qual cõquista y entra dins
la ciutat de Napols a. ij. de Juny òl
any de la natiuitat de nostre senyor

Com lo duch de mila torna lo dit rey alfõso en sa li bertat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

M.cccc.quarãta dos en lo qual dia se celebra la festa de sanct elin lo ql en lati es dit erasmus: e per quant seria cosa plixa aci escriure les gestes fetes del dit regne de Napols ò les quals ha copiosament y en lengua latina y elegant escrit lo gran orador Barthomeu faci les qls fins aci nos son estampades e jo las tèch mies escrites en algunes cartes de ma mia e per la major part dema de vn joue escriuent criat meu he delliberat reportar men en aquelles no oblidant com nobles e homens caporals criats e coadiutors en defensar e guardar los castells e forces de dit regne si trobe continuat lo noble don Arnau sanç pare del magnific noble e literatissimo senyor mossen Bordi sanç prebordа de Valencia e del qual noble Arnau sanç es feta mencio en los registres del Rey Alfonso ço es en vn Registre pretitulat diuersarum com lo dit Rey Alfonso ha feta gracia al dit dò Arnau dela castellania del castell nou ò Napols bon lo anomena noble e vrez sen la qual gratia sò atorgada enla ciutat de Gayeta a.xij.de Abril òl any dela natiuitat de nostre senyor M.cccc.quaranta e axi lo dit Rey Alfonso còquista lo dit realme de Napols e possehit e gouerna pacificament aquell fins al dia de son obit e viuent poch apres de dita còquesta feu guerra contra los dits genoueses per mare per terra apportàt los en aço quels feu trabutaris tàt ànt visque apportant li cascun any en Napols per lo trabut grans quàtitats de pecunia penedints se òla preso q̃ seta hauien del dit Rey de Aragon don Alfonso òsestradament e p ço li faeren lo trabut cascun any mes p paborque per amor: y encara hò tenien a bonaventura que axi visquessen ab dit Rey trabutaris. Et tornàt parlar dela conquesta de Napols feta per lo dit Rey Alfonso: tants foren los traydors rebelles e mals homens que lo dit Rey don Alfonso triga conquistar e redubir a total obediencia e senyoria sua lo dit Regne de Napols per Deu anys car si hi triga tant no fo defalliment de potencia de gent darmes ne sua q̃ tanta ne hague com volgue ablo socors e ajuda que li faerẽ tots sos regnes y especialment lo principat de catalunya mas fou ne causa los grãs animos e fortalesa òla gèts qui guardauẽ les ciutats castells vilas e lochs del dit Regne que nos espantauen nes donaren sino per força ò armes no com han fet apres: e fan molts vuy en dia que no han volgut ne volen esperar disputa ne fer les fors ne morir per defensio de llur Rey e senyor e dela sua patria e perço no te admiracio alguna si regnes ciutats castells e forces e teres se pnen e còquisten se nint axi en breu tèps aqst rey Alfonso era tàt clement e piados que mes amaua e axi ho manaua a sos capitans e gent darmes trigar en conquistar sens crueltat escampament de sanch que rabatadament e ab poca triga e crueltat aconseguir forças terres e senyories com de tot sos tengut dar ne a nostre senyor deu bon comte: e per ço com tornà posar lo siti sobre Gayeta en la q̃l ja molt abàs hauia posat lo sitie dar gran combat e veèt la molt prouehida de vituales / e inexpugnables fo forçat lenar ne lo siti e lexar la è pau per no morir hi tanta gent no volgue vsar de crueltat sino esperar ãs donassen per fam delliberant estar sis mesos mes ab tanta despesa com tenia de gent darmes que sis mesos menys e morir hi tanta gent: e los dela força de Gayeta com a bons cauallers e homens animosos y ex-

Nõ. del fin d'Gayeta

gts en batalles e guerra: p ser leuar del siti lo dit Rey Alfonso ab tota la sua gèt: e màtenir la dita força/delliberarẽ de lançar e forçagitar de dita força cò de set faerẽ) tots los vells/e gèt joue: axi homens cò dones: no tenints disposicio en fer armes: e desẽsar la força. Y estàt axi aq̃sta gèt inutil sora de dita força: so aconsellat lo dit Rey Alfòso q̃ tota aq̃lla gent inutil fes morir a mala mort dausè llurs pares e mares/fills e filles/marits e mullers q̃ hò mirarẽ ò dita força: car axis donarẽ ans q̃ no volrien veure fer tant gran execucio e crueltat de llurs coses. E lo dit Rey respos a aq̃sts tals cò sellers sens repnent los del mal cò sell q̃ li dauè p esser ell rey christiatze no moro ne cruel: e hauia de dar bò còpte cò dit es a nr̃e seyor deu: de fer morir tàta gèt christiana encara q̃ fossẽ en guerra: e ho meres q̃ssen: car si ell los podia conquistar sens fer tàta crueltat òlliberaua pus no podiẽ càpar: es hauiẽ a donar per força de fam: ò no fer matar tàta gèt y estar sobre el siti sis mesos / ho mes: deu pmeres trigassen en dar e retre a ell dita força: y encara pus fort q̃ may la sabes hauer: q̃ no esser vècedor ab tàta crueltat/e peccat: e volia sabessen dell aço: q̃ si personalmèt ell nos trobas en aq̃st siti: e capita seu è tal guerra se trobas: e vsas de tanta crueltat/de matar axi cruelmèt gèt christiana: e aps li fos reportat: q̃ en breu tèps empo en tàta crueltat: loca pita ho hauia tot conq̃stat: q̃ è loch de remuneracio e pmi q̃ acostumen dar los Reys: lo repellira de sa casa e de tota hòra e be q̃ li pogues donar q̃ may lo volguera pus veure: p no aprouar tàta crueltat: ne espar ne dança blassemia e mal renò: e dalla cò fos mort pũicio e pena: car si no hagues a morir: e dar ne còpte a deu fora altra cosa/y encara hi pẽsara p no esser

Nõ. de los a la fortaleta Gayeta q̃ li fare inutil gèt.

blasmat/ne hauer nò de Rey cruel/ cò lo Rey Ferrãdo pare seu fos estat piados: e sauie treballaua en imitar aq̃ll en la justicia e bones costumes: e p aq̃sta tàta pietat y bòdat de aquest Rey Alfòso: no sens causa ha escrit ò la magnanimitat: mãsuetut / pietat/ excellècia e vir tots de aq̃st Rey Alfòso/lo grã poeta e orador lo panormita/appellat en altre nò mister Antoni de Bolũya: faèt ne vn libre pritulat De dictis & factis Regis huius Alfòsi. Mò entre les altres coses recita aq̃st acte fet p lo dit Rey Alfòso: en no hauer volgut creure als consellers del mal cò sell q̃ li dauè de cruel tat ẽtra la dita gèt inutil: expellida de dita força de Gayeta/dient axi lo dit Rey ab breus paraules. Ego malo inqt Gaieta & Gaietanis nũq̃ poti ri q̃quã eos tã fede/ tã crudeliter vincere: cũ viris mihi dimicatio est/ nò cũ mulieribꝰ aut pueris/ vel gètibꝰ inermibꝰ. E p quàt aq̃st Rey Alfòso cò vèque a edat de.l.ays/axi molt ancios: discret/e molt occupat cò estaua en grãs sets: le dona molt en saber les arts liberals/vull yo dit Archiuer aci descriure cò hi vèque en saber e pèdre de aq̃lles: axi en la grãmatica com en la theorica. Y en aço tots los Reys/Princeps/senyors regidors/e gouernadors de vassalls e pobles deurien imitar lo Rey Alfòso en lo be obrar: e teniren llurs cases homens de ces: e donats a letres latines: e a totes les arts liberals: e p ço no sens causa ha dit y escrit Leonart Areti en lo pncipi de vna epla q̃ ha feta latina al dit Rey Alfòso/la q̃l yo tinch insertaen vn q̃dern de pplligat ane del pncipi òla política ò Aristotil: traduyda p lo dit Leonart ò grech en lati: parlar e comendàt algunes Reys/e princeps lit er ats e conats en compondre libres/e historics e diu axi. Exquo tidere inter

del libre de dictis & factis

Universidad de Deusto
Biblioteca

dũ soleo quorũdã regũ simplicitatẽ qui generosum dicũt literas nescire nec itelligũt ex eo fieri: vt reges ipsi ab alijs regãtur. Volẽt dir en vulgar lo dir leonart/parlãt en dita letra com he dit de Reys e princeps literats/perço yo algunes vegades a costume de riure ò la simplicitat ò algũs Reys qui dienques cosa generosa no saber letres/ne entenẽ daço seguir se que aquests Reys no sabẽt letres no regexẽ/ans per altres hã esser regits/e certmes los valria regir que esser regits/e nos diria aq̃st Reys son tant grossers e illiterats que no sabẽ regir/ans altres los regexen/e per ventura los quils regexẽ son axi e mes grossers e illeterats que tals Reys/mas p priuãça hola goteries son a ells acceptes e non conexẽ p lo defecte ò no saber letres e pço saeren be los Reys e princeps antigament en son estats molt comẽdats cõ ab grãdiligẽcia entenien en dar bona criança e doctrina a llurs fills y entre los altres es escrit: que Philip Rey de Macedonia sapientissimo e molt literat e magnanimo encontinẽt q̃ son fill appellat Alexãdre fon forza la edat de puericia jatsia aquella edat li tengues mestre/ e li donas bona criança li don aper mestre quil instruis en les arts liberals e donas molta ebõa doctrina lo major home de sciencia que trobar pogue: e fon lo grãpoeta e Orador Aristotil: lo qual lo cria e instruhitant be que sabe e acõsegui tãta sciẽcia e doctrina que mes dir nos podia/segons los altres fills de Reys. Vltra aq̃st mestre lin tenia altre qui li ensenyaua e monstraua ò be caualcar y esser expert e animos en les armes y ẽ batalles e guerres cõtra los enemichs. E aq̃st Rey Alexãdre pua e aprẽgue tãt be/q̃ fon quasi senyor e monarca del mon: q̃ q̃lide tot fo senyor: e tots

Dela bona criansa dels Reys e Princeps dauẽ a llurs fills

los Reys lo temien: e fozen a ell tributaris. E q̃ pozẽ dir de aq̃st Rey Alfonso: quãt bona criãça dona a sõ fill Ferrãdo illegitim: car de legitim matrimoni non hague: y quãt aprofita en les arts liberals: y en la milicia/ques mostra be: axi viuint lo dit Rey Alfõso: cõ aps de mort/de aq̃ll succebit en lo Realme de Napols: e seria cosa larga de cõptar y escriure si en la psent historia tot se hauia de exp̃sar. Lo panormita Leonart areti/ Bartomeu Facci: e altres nehã escrit: als q̃ls mẽ report. Aq̃st Rey Alfõso es digne de esser tãt cõmendat cõ may sia estat Rey ne Prince p en la casa de Arago: car en edat de. l. anys comes dit/se dona en apẽdre les arts liberals/pmer en grammatica: e aps en poesia: y en rethorica/fins en la fi de sos darrers dies tẽgue mestres en Theologia. E n dret canonich: e ciuil/poetes/oradors: y en grãmatica/logica: y en altres disciplines molt be instruhits y doctes als quals no plãyta donar grans salaris/stipẽdis: y q̃taciõs. Los pceptors e mestres del Rey Alfõso: forẽ entre los altres los dits Leonart Areti/lo panormita: appellat en altre nõ misser Antoni ò Bolũya. Bartomeu facci. Aps ni sobrevẽguerẽ en poesia: e art oratoria: Laurẽcio Valla. Juã Jouinião Pòtano. Frãcesch Philelfo: e molts de altres. E tenia lo dit Rey Alfonso en obir e apẽdre dels dits poetes e oradors/q̃ hauer oyda la liçon las sebia repetir p los patges: e tenia oydors e derebles cõ ell mateix: e pq̃ ab mes volũtat: e millor repetissẽ la dita liçon: encõtinẽt q̃ haui ẽ repetit los faea fer vna bella collacio de cõfits/ ò çucre ja aparellada. E cõ lo dit Rey Alfõso hagues comẽçat ò gustar los fruyt de dites sciẽcies en fos algun tant docte: no plangue moneda en compzar libres: no ò estã

Del me stres qui li amonestrauẽ de bones letres.

pa/que lauors no sen trobauẽ: car lo imprimir de letres ques dien de estã pa: no comença fins en lo tẽps ò l Rey don Juan de Arago/pare del serenissim Rey dõ Ferrãdo de Arago: vuy benauenturadament regnant. Mes compza aquest magnanimo e prudẽt Rey don Alfonso gran multitut de libres de ploma/ escrits en pgamins de bella letra. E si non trobaua ò escrits ab ploma: ell ne faea escriure: e no y planyia diners/pus fossen be escrits/y en bons pergamins: e de lengua greca en latina molts ne feu tradubir/e be ligats: e a punt los tenia en feu fer en la sua casa ho palau vn a gran libreria: la qual tenia fornida ò totes materies de sciencia: especialment en art oratoria/epoesia. E aq̃st Rey no tenia si no vn defalliment/q̃ los mes homes tenen del fomes ho encenay ò la carn: que a penes se pot apagar/que era molt affeminat: y en part tenia excusa quãt en lo mon/ no quãt enuers deu/p no tenir la Reyna Maria sa muller en aquelles terres hon ell aturaua. Tenia per amiga en la ciutat de Napols/sens altres dones que hauia tengudes per amigues/vna bella dona appellada madama Lucrecia. Estant axi amigat e ab gran triumpho/no curant ò tornar en sos regnes e terres/ho hauia leixada la dita Reyna Maria: loch tinent general en los regnes de Arago/de Valencia: e Principat de Cathalunya: la qual Reyna viuia castamẽt e virtuosa: es creu pmi: ep molts altres q̃ lã coneguda cõ yo mateix: q̃ es collocada en la glria ò Paradis p la bona vida e sãcta q̃ ha feta y tẽguda en tãt cõ ha viscut en aq̃st miserable mõ: vsant molt piadosamẽt: e ab bõs e sauis doctors e consellers q̃ tenia en son offici de lochtinẽcia: e feu moltes bones ordinaciõs/e cõstitucions: les q̃ls vuy en dia tenẽ e obseruẽ

Del Rey q̃ se amẽsa estãpa

los vassalls/e subdits ò senyor Rey Ecõ no ni hagues si no vna prstitucio en fauor e cõseruacio de honestat de les dones. les q̃ls pòntes. ho delles ho de llurs marits. ho daltres se obligauẽ ab escriptura de terç en Catalũya: e llurs pfones erẽ apsonades/y en la pso molt souint desonestades: si es estada vna sãcta cosa: q̃ si no pcrio no podẽ esser pses: y es phibit als notaris sots puacio ò llur offici ò no pẽdre/ne cõtinuar tals obligaciõs. E comẽça la cõstitucio diẽt axi. ¶ A la cõdiciofeminil volẽts ò ferir: e p cõseruar hõestat ò aq̃lla. Ordenã/ estatuhim q̃ algũa fẽbra p vigor de carta ò comãda/escriptura ò terç/ho de altra q̃lseuol escriptura priuilegiada ho de altra q̃lseuol obligacio no puira esser pfonalmẽt psa/ ho mesa en p sor: e a aq̃sta cõstitucio no pusca en algũa manera renũciar: ans tals escriptures/e obligaciõs de assentimẽt/e approbacio ò la dita Cort: tãt quant toca a la pso volẽy declarã ipso facto nulles e affreturejants de tota efficacia e valor. E lo Notari q̃ tals escriptures/sagramẽt: e obligacio pẽdra/p da loofficiò Notaria. E tornãt aparlar ò ls loables fets ò l dit Rey Alfõso sepot dir q̃ en nr̃e tẽps no es estat vist/ni trobat Rey tãt amar: e pmiar los homes letrats cõ era aq̃st rey Alfõso donat a la cõtinua ò apẽdre letres latines. E no solamẽt pmiaua e donaua cõ dit es grãs salaris y estipẽdis als dits Laurẽcio Valla: misser Anthoni de Bolunya: y mes a molts de altres: y entre los quals a Bartholomeu Facci/e Leonart Aretite Juan Jouiniano Pòntano/ excellentissims homens grãs oradors e poetes: dels quals se mostren moltes obres han escrit, e fet gran lum: no solament a tota la Italia: mes encara a totes les terres del dit Rey Alfonso/los homens dels quals erẽ

Cõstitucio dela Reyna Maria ẽ fauor de les dões

Universidad de Deusto
Biblioteca

dats a saber poch en poesia/e art ozatozia/e apzes ab los saber e doctrina ò aquells diuulgada y extesa quasi per totes les terres de Christians ban apzes e aconseguit llur sciencia e doctrina/y especialment en art ozatozia e poesia/deles quals poch gustauen: y enlo parlar y escriure no tenie elegancia/ni la sciencia/que apzes ỹ los sobzedits poetes y ozadozs han haguda/e han encara algũs en aquests regnes e Principat ò dit sapientissimo Rey don Alfonso/qui es estada causa per lo que es dit de suscitar aquestes sciencies qui estauen adozmides/y en escriure/y ozdenar en latí alguns puilegis e letres/nosaltres vassalls del dit Rey ò Aragon vsauẽ molt dela barbaria/ne teniem aquella suauitat y elegãcia que per gracia de nostre senyoz tenen vuy alguns/e altres si hi volran estudiar tendran si entendre y dar si volran: majozmẽt per tenir vuy en dia molts e molts libzes de totes sciencies estampats: e ser a gran culpa de no gustar y apendre/y saber/ maxime als qui tenẽ bõ ingeni/tot lo que los dits ozadozs. poetes. y Doctozs saben. Car poch val tenir tants e bons libzes. e per gallosería. e donats a la lasciuia e carnalitat/e oci/ no estudiar en aquells ne curar sen com deurien. E perço tots som obligats principalment a nostre senyoz deu. e a la sacratissima e humil verge Maria mare sua/ e al dit Rey Alfonso qui axins ha despertats. e mostrat cami de apẽdre saber/ e aconseguir tant de be: y theso cõsons dites sciencies: especialment de art ozatozia: e poesia. Y es cert que enlo temps del dit Rey Alfonso no solament los estudis de humanitat quiquasi eren abolits e perduts floriren y vingueren a lum: e fozen restituhits al primer estat dela grã poesia/elegancia/sciencia/e doctrina: e

Cõ som obligats a deu, e a la ỹge Maria, e al Rey Alfõso.

oznament en que estar solie antigament. Mes encara sots la senyozia ò aquest magnanimo e virtuos Rey don Alfonso fozen molts Duchs/Cõtes/Bescomtes/Nobles/ generosos cauallers /e Capitans en batalles e guerres: homens fortissims e molt exercitats y experts enla milicia y guerra. Y en totes les coses q̃ son tẽguts e deuen saber: segons posa Vegeci de re militari: enlos quatre libzes quen ha fet: y entre les altres coses diu Vegeci enlo primer libze contra aquells qui cõfien enles guerres y batalles de multitut de gent: encara que no sia exercitada ab aqũstes paraules. Sciẽtia enim rei pzodimicãdo nutrit audaciã. Nemo facere metuit qò se bene didicisse cõfidit. Et in certamine bellozũ exercitata paucitas ad victozia ãpmptioz ẽ Rudis autẽ zindocta multitudo exposita semp adcedẽ. Volẽt dir ẽ nre parlar. La sciẽcia certamẽt ò la cosa ỹ batallar ho guerrear nodreix audacia: car no es alguq̃ tema lo q̃ cõfia hauer be aps: y ẽ la batalla ho pugna ò ls batallãts ho pugnãts la paucitat be exercitada es mes prõpta a cõseguir victozia q̃ no la multitut rude e indocta: la q̃l es exposada a morir y esser desbarata e vẽçuda. E cõ lo Rey Alfõso valẽt cauller: e criat a les armes: axi volia la sua gẽt criada e fortissima ales armes: y enles batalles y guerres cõ diu Vegeci: e axi vsant sõ vẽcedoz tostẽps/si no en lo estol dessus dit dell ab los Genouesos: q̃ so vẽçut ỹ la desauẽtura e cõtraris de vẽts: ep lo grã animoq̃ tenia de pẽdre tot lo hostol dels Genouesos: car lũyas e apartas massa ab vna part del leu hostol ho armada dela part altra deles Galeres y naus: e axi alũyat e apartat: e per cõtraris de vẽts los seus no li poguerẽ ajudar: axi sõ ps. Empo aps ò lliurat

Dels estamẽts gõ fos e multi

Delamutacio del regimẽt de Barcelona.

de preso/ feu tanta guerra com dites contra Genouesos: que hagueren goig dits Genouesos de fugir de aquella: e ser se trabutaris ò dit rey de Arago. E no vull oblidar de descriure tota la mutacio feta del regiment de aq̃sta ciutat: y en quin tẽps e com fozen imposats los noms de biga/e de busca. Ara sapien los legidozs dela present Chronica: que en lany dela Natiuitat de nostre senyoz M. cccc. lij. Estants consellers los honrats ciutadãs de aquesta ciutat de Barcelona mossen Frãcesch Carbo en cap/ mossen Miquel ò z Pla segon. E terç mossen Juan de Gualbes/cognomenat la Bargola: lo q̃l apzes son frare del monestir de sanct Augusti/ dela dita ciutat/ par e de aq̃ll Reuerent famoso/e mestre en theologia/ gran prebicadoz: del ozde de sãct Domingo/ appellat mestre Juan de Gualbes: predicaua rasament y sẽs cozrina: que no giraua cõ san molts prebicadozs com p̃diqueu enles trones de recaptar beniuolencia y fauozde Reys/ Princeps/ senyozs: e populars: ans yo he vist: e oint lo seu sermo enlo monestir de prebicadozs dela ciutat de Barcelona/ hõ era p̃sent la serenissima senyoza reyna dona Juana/ muller de aquell bõ Rey e gran caualler lo senyoz Rey don Juan: fra e germa del dit Rey don Alfonso: e so en aquell tẽps que so fermada la gran capitulacio en Vila franca de Panades: entre la dita senyoza Reyna com a lochtinẽt ò dit senyoz Rey don Juan: e la vinti quatrena quis deya/ representants lo Principat de Catbalũya: hon foren tets e mudats tots los officials dela casa dels dits Rey e Reyna: gosa dir lo dit mestre Gualbes ab grã animo a la dita seyoza Reyna: e col tãt lo sermo del dit mestre Gualbes Senyoza tots los officials son fets si no hu quey manca: y es hu qui notẽ gues ambicio de offici/ne dignitat alguna: e desenganas vostra gran senyozia: e del senyoz Rey vostre marit de totes coses: que souint se fan per fauozs: e cõtra justicia: que no les admetesseu/ne hi cõsentisseu: e lauozs serien fets tots los officials: e la terraseria millozregida/e gouernada: e no sen esperaria sinestre algu. E gdonau senyoza: que yo no ho dich ỹ mal: ne es algu quim ho haja fet dir si no deu: que yo ans de muntar en aquesta tron a noy pensi fins ara/ que crech q̃ deu mo haja fet dir. Lo qrt conseller dela p̃sent ciutat era endit tẽps ab los dits tres consellers mossen Phelip de Ferrera. E lo quint cõseller era mossẽ Jachme Casauasses: comẽça endit tẽps del any. M. cccclij ỹ nres peccats lo dit Rey Alfõso de entẽdre y treballar discretamẽt de supprimir e abaxar la molta senyozia e libertat q̃ tenien los ciutadãs hõzats de aq̃sta ciutat: car en cõsellers noy podiẽ ỹcozrer/ỹ q̃s sebiẽ peleccio/ homẽs daltre estamẽt ò lls mateixos q̃s debiẽ ciutadãs hõzats: mes no de mercaders/ne ò artistes ne de menestrals/ e gosauẽ parlar y cõtradir en totes coses q̃ls sẽblaua tocassen llur honoz y bñficio la dita ciutat/ no volẽts affluxar ni cõplaureen res q̃ fos pz a puilegis/ libertats e ozdinacios de aq̃lla: en tant q̃ a sup plicacio e instãcia ò lj estamẽts ò mercaders/ artistes: e menestrals: e de algũs homẽs ò l estamẽt dels ciutadãs hõzats/ poch affauozits en acõseguir lo grau: e hõza ò esser ỹ sellers adherints se ala dita supplicacio e istãcia de dits mercaders/ artistes: e menestrals/ faẽt hi en aço cara mossen Galcerã de Reqsens: pozrãt veus ò Gouernadoz en lo ỹncipat de Catbalũya: lo dit Rey Alfõso troba ab ajuda e ỹsell ò l dit mossẽ Galcerã ò reqsẽs

Quãs lo Rey Alfõso feu mutacio del regimẽt dla ciutat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

y ab consell de alguns altres curials: lo modo/forma / e pratica cō ho faera sens escandol y tumult: ço es que atorgas priuiletgij/ concessio: e gracia als dits mercaders/artistes/ e menestrals: ò poder se ajustar e cōgregar tants com volguessen: ab licencia: voluntat: e presencia del dit mossen Galceran de Requesens: e crear: e fer syndichs: ab poder bastāt de supplicar al dit senyor Rey: e senyora Reyna Maria muller sua: lochtinent general del dit senyor Rey: en aquest principat de Cathalunya: y en altres terres del dit sēyor Rey de concordar y posar en bō estamēt lo regiment de aquesta ciutat: loql estaua tot/y dignament/en mās òts dits ciutadans honrats/e arrēdats quilauors regien y gouernauē la cosa publica de dita ciutat: e no volié escoltar lo dit popular / qui apassionadament parlauen: e cridauenque muntassen lo real: e lo florí a major for. Car axicō era a. xv. lo real: quel muntassen a. xviij. diners: y lo florí axi com era a. xj. sous/quel mūtassen a. xiij. sous. Car axi ells se ajustarē mol tes vegades ēlo palau Real menor dela dita ciutat: appellat lo Palau del Gouernador: hon lo dit mossen Galceran de Requesens faea la sua cōtinua habitacio: e aqui se pasta nos tres peccats cō dit es: la mutacio del regiment dela dita ciutat/creats y constituhints procuradors: e syndichs: ò supplicar al dit sēyor Rey que atorgas puilegi a la dita ciutat/ de fer eleccio de cōsellers tots anys enla festa de sanct Andreu de sinch homens: de quatre estaments/ ço es del estament de ciutadans honrats dos ciutadans: del estamēt dels mercaders vn mercader. Y del estamēt dels artistes vn artiste. Y del estament dels menestrals vn menestral: lo qual priuilegi se atorga p cascun

dela ossa hōs ecuyna la mutacio del regimēt.

any: comēçāt vsar ò dit puiletgi en lāy. M. cccc. liij. Empo en tal modo q̄ lo seyor Rey donas plenissima potestat al dit mossen Galceran de Requesens: q̄ sens: q̄ en lāy. M. cccc. liij. pogues fer la dita mutacio: y eleccio de cōsellers: e cōsell estāt enlo dit palau a tot son plaher: posant hi tots aqlls que conegues li fossen acceptes: e axi fon fet e seguit tot cō p los dits syndichs e procuradors fo demanat e supplicat. Car enla vigilia de sanct Andreu del dit any. M. cccc. liij. fonset vn manament p lo dit mossen Galceran de Requesens/trobant se lauors lochtinēt general del dit seyor Rey/ als dessus dits cōsellers q̄ fossen elegits enla festa de sanct Andreu/ del any. M. cccc. liij. ço es vn dia abās ò la dita festa del any. M. cccc. liij. e a tots los del consell dela dita ciutat: sots pena a cascū de deu mil florins: q̄ lēdema q̄ fora la festa de sanct Andreu: enla qll lo consell dela dita ciutat acostumaua de fer eleccio de cōsellers. E p obtēperar a dits mandāts Reyals: la dita casa nos obria quell dia: ne dit cōsell nos ajusta. E lo dit mossen Galceran de Requesens estāt cō dit es lochtinēt òl dit Rey Alfonso: e hauēt ne poder: y estāt ell en lo dit palau dit del Gouernador: en lo dit palau feu eleccio de sinch persones en consellers dela dita ciutat e foren los seguents: ço es/ Ferrer ò Gualbes en cap. Joffre Siruent en segon. Pere òz Torrent menor per terç. Valenti Gibert per quart: e p quint Thomas Pujades: aquesto tots sinch eren ciutadans honrats/ seguints la voluntat del popular: y del dit mossen Galceran de Requesens los qls regiren. xv. mesos: fins a tāt q̄ fo trames p lo dit Rey Alfonso lo priuilegi dela eleccio dels q̄tre estaments daq̄ auāt elegidors: enlo q̄l puilegi fō escrit lo nōbre ò tot lo cōsell

Manamiēt de no elegir consellers.

Lo nombre del cōsell de la ciutat

dela dita ciutat: ço es. xxxij. ciutadās xxxij. mercaders. xxxij. artistes: y. xxxij. menestrals: ordenant que los consellers dela dita ciutat cascū any traguessen la meytat del dit consell/ y fessen de nou altra meytat ò dit cōsell. Afi que los consellers del dit cōsell no poguessen seruir mes de dos anys. E apres ans de tornar en dit consell haguessen a vagar per espay de vn any. E foren elegits en lany. M. ccccl v. fins en la festa de sanct Andreu de dit any: que no regirensi no nou mesos los consellers seguents. Mossen Ramon òz Pla/ ciutada. Juan Bach/mercader. Pere de p rana/mercader. Francesch Matella notari: e Jacbme Bertran menestral. Tornem a parlar dela conselleria del any. M. ccccl ij. enla qual fon elegit conseller en cap mossen Francesch Carbo: y hajau per cert que lo dit mossen Francesch Carbo hauer hagut lo manament de no aplegarse ell ni los altres sos companyons consellers enla casa del consell dela ciutat per fer eleccio de consellers: enla nit de aquell dia mateix que li fonset dit manament secretamēt cualca y tira anant sen a la ciutat de Napols: hon era lo dit Rey don Alfonso: per dar li raho dell y de sos cōpanyons: y del regimēt dela dita cintat/hon la dita ciutat teniadoe missatgers: ço es messen Bernat Fineller: e mossen Pere Juan de Sanct Climent: per quant la senyora Reyna dona Maria/muller del dit Rey Alfonso/com a lochtinent general: y de manament del dit senyor Rey lo iorn dela festa del glrios sanct March quies a. xxv. de Abril: estants los cōsellers: e consell ajustats enla casa del consell dela dita ciutat: per fer eleccio de consols de mar: en virtut òl priuiletgi atorgat a la dita ciutat hauia manat: no fessen eleccio de cōsols dela mar: e axi cessa dita eleccio. Empero per mantenir y recuperar dit priuiletgi foren elegits y trames os al dit Rey Alfonso dits missatgers ja molt abans dela partida del dit mossen Carbo per a Napols. Dōs se segui apres la mutacio di regimēt dela dita ciutat: ço es dels dits quatre estaments: e perque los ciutadās e mercaders: y de molts altres estaments quis appellauen dela biga: no volgueren esser de consell dela dita ciutat: ans ho recusarē: e per hauer nombre de ciutadans quels mancaua en metre en dit consell: faeren ciutadans nous: e hagueren turistes: e metges per ciutadans: e molts reuenedors quis intitularen lauors mercaders: cō los principals dells quis appellauen com dit es dela biga: nō volguessen esser. E axi en aqst tēps de dita mutacio de regiment: qui era temps ò diluui. Quia tempore diluuij omnia stercora natant. Comença lo popular dela dita ciutat: en imposar nom de biga: e ò busca: car los ciutadās honrats: e los dels altres estaments qui no volguerē esser: ne entreuenir enla dita mutacio del regiment dela dita ciutat foren appellats dela biga: e los altres quihi volguerē esser: y entreuenir: e seguir la boua forē appellats òla busca: e axi p molts anys duraré aqsts nōs de biga e busca en aqsta ciutat de Barcelona. E mala p dits estaments mudats: especialmēt de artistes y menestrals: los quals per esser estats consellers dela dita ciutat/ los he vists venir a pobresa: e anar al hospital: y may ser de llur prou apres que hauien posades les dites gramalles de consellers. Y encara vuy en dia certament dura. Y al parer meu valria molt mes tornar lo dit regiment al primer: ço es quant era tot dels ciutadans: los quals erē hōr tos e arré

Dela creacio de ciutadāsnous, feta ēs tēps dela busca.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dats car aquells sepertãyia: e per tany portar les gramalles de consellers e regir la ciutat e aests tals may perdẽ ne perdẽ la honra e nõ de messenyer: e posades les gramalles anauen e van be acompanyates. e no hanset aquells ne sen huy en dia ans posades les gramalles ò cõsellers perdien e perden la honra e nom de messenyer e van desacompanyats e sols com a coquins e resten ells e llurs cases pobres e nosia admirat lo legidor dela present historia si yo de dit regimẽt e mutacio he volgut fer ací mencio per quant a mi estant joue ne ara com so vell ha plagut nem plaudita mutacio de regiment e per ço ne obtengut del senyor rey vn priuilegi ò exemptio ço es que no pusca esser forçat de esser yo conseller ne de conseller ne de alguna altra cosa de officie de honre dela dita ciutat en fas graciesa nostre senyor deu com nõ he hagut ne he gana de entreuenir hi en res pus be no hi poria ser e menys ara que es mudat lo dit regiment dela ciutat per lo senyor Rey en Ferrando huy ben aventuradament regnãt car sen ara consellers/cauallers e gẽtils homens en saculats ab los ciutadans honrats que no hi selian entrar ne regir moderant los estamẽts dels mercaders Artistes e menestrals per quant ara sen tres primer segõ e terç consellers ciutadãs honrats e cauallers e gentils homens: e no com solien esser cap: e segon ciutadans honrats e lo terç era mercader e honrat e loquart artista e lo quint menestral per ço lo mercader es quart e lo artista es quint en lo loch que tenia lo menestral empero varieja es mudaçoes vn apres altre car si vn any es artista lo prop seguẽt any ha esser menestral e axi si plaura a deu a poch a poch lo dit regiment tornara a son loch: expellint ne tots los dits tres estaments de mercaders/artistes/e menestrals: e valia mes per llur salut: e de llurs cases. E de aqsta materia del regimẽt dela ciutat he mes escrit que no pensaua: no creeh hauer hi errat: e si he/si a cor regit per los qui hi sabien mes de mi. Demanant los ne perdo pregant los ho prenguen a la recta e bona intencio queu he dit/hi escrit. Maxime ara com so vell. Quia regnum meũ iam non est ò hoc mũdo.

Co pdẽ lo no e hòra los artistes e menestrals.

NO vull oblidar lo que ha escrit lo dit misser Antoni de Bolunya enlo tractat que ha fet pretitulat com dit es de Oictis & factis Regis huius Alfonsi. Y encara en altres tractats ell e altres homẽs oradors dignes de se han escrit en lati molt excellẽt: yo ẽcara que hi sabia peeh/com millor sabre he compõdre: traduhint ho en vulgar Catala: sobre vna singular visitacio que seu ha vn seu criat: e molt familiar: appellat gabriel Surrenti estant enla agenia de la mort: faent li vn piados e molt pfitos sermo a he morir: e a conoxtar se de aquesta nostra mundana y miserable vida: q̃ no es si no vida vmbratica y caduca. Lo qual sermo es del tenor seguent.

QOm te va Gabriel: los metges han dit que no tens perill de morir de aquesta malaltia: si tu aquells ara volras obediẽt mẽt obir: e prech te ho faces: car si fehies lo cõtrari series diffamat: y causa dela tua mort. Sies cert que enlos metges no poca ajuda y esperança de cobrar sanitat deu hom tenir: mes molt major epus certa en deu: lo qual no solament dela vida: mes encara ò la mort es sanitat: e salut: perço hages aq̃ll ans de totes coses dauant los teus vllò: e ab tota ta pensa e cogitacio a aquell adherir te vulles: lo qual te

dels metges del anima y del cors.

ha fet/e morint te ha remut: e lo q̃l te ha ajutjar: si aquell has offes algunes vegades: ara ab contriccio/oracio: confessio: e ab los sacramẽts de sancta mare esglesia vulles a tu a quell placar/demanãt li perdo. Aço Gabriel com ho hauras fet: y se certament queu faras deuotament per la pietat y constancia de he viure he conegut tostemps esser en tu: com a nar te has a la voluntat e misericordia de nostre senyor deu: lo qual ell sol y no altre sab e preueu quen pot aprofitar: e quens pot nourc: e viuint en aquest mon enganos y pie de miseria: y ꝓch te Gabriel que sies ferm no hauent pozne opinio que la mort te pusca offendre y noure: car sapies que la mort als qui be y pur amẽt moren es vida e no mort. De aci se segueix que los qui han be viscut desigè esser dissolts: ço es morir: y esser ab Jesu christ/per ço que acõseguesquen premi dela bona vida que han feta: ço es la gloria de Paradis. E certament te dich Gabriel que la mort es principi ò la vida: la qual la uors nostra vida no es subjecta a dolors: ne a por: ne a enueja: ne a miseries algunes: ni en res es a la mort obligada. E si pus alt algun tant volem repetir e pensar: trobarem q̃ la mort no es altra cosa si no fiò pecar. Car com Adam per esser vẽgut contra lo manament de deu/ fos cay gut en peccat: perque viuint en culpa no reuisques: y en peccat estigues lo seu cors ietdeterra/nostre senyor deu lo rete a la terra: no que a la creatura la qual hauia feta: mes al peccat lo qual la creatura hauia comes/fos fi imposat. Nostre senyor Deu es principi e fi: com ell vol naxem: e cõvol morim. E aquestes coses totalment a la sua diuinitat/e res a nosaltres nos pertany. Allo tant solamẽt a nostre arbitre ha lexat: que be y recament viuint: bon fi a conseguiam. Aço donchs que es vna cosa nostra: ço es que en nostre senyor deu Jesu christ muy ram: ab grã ajuda nos hi deuem essorçar. Car aquells qui aço fan: no morren certamẽt: mes passen de corrupcio ha incorrupcio: de mortalitat a immortalitat: de perturbacio a tranquilitat y repos. No indignecosa per ventura estimaren algũs qui han dit. La mort no esser mal: ans esser be molt grã de tots los bẽs Car lo dia e hora del morir no ha volgut deu sabessem: perço que sempre estiguessem preparats a ben morir: faent e complint los seus manamẽts cõ nosia cosa segurada differir lo dia ans follia e oradura. Car com es dit tostemps deuem estar preparats: e apar ellat: perque no sabem lo dia: ni la hora. Deuẽ nos recordar de molts que viuien be sans: e repentinament morir: e altres lo contrari: ço es que los metges los judicauen per morts deno tenir esperança dela vida: y escapauẽ: y viuien. Ja veus tu ara Gabriel yo com so per gracia de deu sade mon cors: entegre y lort: e ajust hi mes que so Rey e senyor de tants Regnes y terres: riquesses/potẽcia y de estimacio: e per ventura algũs creuhen yo no pensar en los darrers dies: y creuhen yo encara haja esperar de regoneixer me de algunes de aquestes coses al hora ò la mort: ho si ja hi entenga: que ara pens que la uors en vn moment de temps hi pore resistir: e repugnar nou creguestu ni altre yo sia tal/ans hi pens be ara e cascun dia que so mortal: e no se/ni saber puc lo dia: e hora ò la mia mort e res no mẽ portare si no lo be que fet haure. Car tot quãt es de aquest mõ es vanitat. Donchs Gabriel com totes coses per mi a tu dites estiguen enla potestat del nostre creador: no resta altra cosa a nosaltres que fassa

Estote parati.

Com la mort es vida y no mort

Universidad de Deusto
Biblioteca

si no que estigam tostemps apparellats en be ab nostre senyor deu: faēt e complint com es dit los seus manaments: obehint lo meutre viuim: y enlo terme de nostra vida: cōformāt nos sempre ab la sua voluntat. E dites per lo dit sēyor Key aquestes paraules: lo dit Gabriel ab gran deuocio/present lo dit senyor Key: e molta notable gent cōfessa/ e combrega/ y extremuncia. E fet açolo dit sēyor Key continua son sermo/ e diu. O Gabriel mō fill/ quātes graciesdeus fer a nostre senyor deu quet ha dat espay de hauer rebut tots los sagramets de sancta mare esglesia. Y veig e conech q̄ per los sancts sagramets de sancta mare esglesia: e per les mies paraules/ tu algun tant has presa alegria y consolacio: he delliberat de amonestar te encara en aquesta breu hora dela tua vida: enla qual no ab por: mes ab alegria has de estar constant e ferm enla sancta se catholica. E axi yot prech oges ab atencio lo quet dire per salut dela tua anima. Tots fermament creure deuem que nostre senyor dū ha fet home/ qui est tu/ e yo/ e los altres homens a ymatge y semblança sua/ com aquell haja fet: no creem que lo cors d̄ aquell haja fet a ell semblant: mes hauer li mes lo esperit/ ço es la anima a semblāça sua. E com aço sia q̄ pot a nosaltres seguir cosa mes benauenturada que leixar lo cors qui es fanch: y terra: carregat de vicis: e volant tornar a aquell quins ha volgut fer a semblāça sua/ ab lo qual aquest nostre esperit/ ple del sanct esperit sera participant tostemps dela sua diuinitat: y felicitat/ y estara entre los Angels y entre los sācts. E com aquell quins ha creats a ell semblants per natura: y semblant appeteix y vol semblant: cōuinent cosa es nosaltres obehir a la ley de natura/ ço es a ell deu y creador nostre. Axi que saui algu a aquesta ley no ha repugnat/ per ço per natura som p̄sos a la fruicio de nostre senyor deu: a la qual no pots venir si no per la mort: dela qual no es algu pusca escapar. ¶ O ineffable benignitat del senyor que ha donat a aquells qui creen en son nom/ poder de esser fills de deu. Y encara nosaltres som tant folls que temem morir y encara podem fer lo que volem: y nou volem fer/ sino que esperā queu farem. Certament te dich Gabriel/ que si aço deu expressament nou hagues vedat: no esperarem la mort cō fora nulla/ e lauors la anima nostra guenguera a son creador: enlo qual regoneguera simplicitat/ puritat/ eternitat: e axi dient encara deitat: e recobrara la sua en contemplacio dles coses celestials: e compāyia dls sācts. ¶ No vull dir de aqui auāt mort/ mes perque lo pensament enla mort nos dona terror: car sabē que en vn moment de temps de aq̄lla som absolts Y enla qual noy ha temps larch algu ans certament es vn bufament/ hotancar e obrir dull: e ygualmēt pus leuger/ e pus facil/ en tant que serem fragils/ superbos/ e importuns: si no arbitram que lo cami a la mort hauem a ser/ ho tart/ ho primer ench: y en aço hauem perdut lo seny/ cō no pensam que deuem obehir a natura e no natura a nosaltres/ ne que es millor enla flor dela edat/ ho dela vellesa morir tot es vn compte/ pus muyram enla gracia de deu. Digues Gabriel que sa al fet morir ara que en altre temps/ pus som certs que vna vegada cascu ha de morir. No es may aduertit que com mes creixem/ la vida se abreuia. O que pot hom tenir ne possehir en aquesta vida lōgamēt com la vida del home encara sia longissima per viure cent anys ho mes no es res/ ans es molt breu: e a simi-

Del pensar enla mort.

Deus inflauit illi spūm. s. animā.

litut de vn pūt judicador: si la vols acōparar ab la eternitat: e no follament: per ventura es credible: no p̄ internal algu: mes en vna mateixa hora los homens morir: e tots neixer. Mes auant te dich que aquell me semble viure: y enla edat encara imperfeta: vida perfecta tenir y acōseguir: lo q̄l fins a sauiesa/ ço es fins a coneixença de deu ha viscut: e lo q̄l constant dela sua consciencia: la confiança dla mort preferint alegramēt mor/ ho sen va de aquesta vida caduca. E si vos encara que sien cōprats los anys: e sia seruat lorde axi com te placia: quin profit tē pozia portar si no tot mal. E a tu la gracia mia per gran quesia: e a tu los germans y parents be sans. E a tu la tua patria: e molta senyoria. E a tu moltes riques ses/ que val tot aço/ que tot hola major part se regeix per temeritat dela fortuna. Certament sapies Gabriel quen aconseguim ço es per gracia/ e nuejar: e mal volença: per sanitat/ malalties: per senyoria/ seruitut yexilli. Per riquesesy abundancia/ pobretat e inopia: p̄ bona edat tedi e odi. Aquestes coses totes nos marauella que axi les aconseguiam/ e vinguen. Car son fruyt ala qual la present vida nostra donar acostuma: e la qual lo saui si be vol cogitar ha de morir/ tem aquella no li vinga com souint ve a molts/ els aterra: y esmena sa vida: no estimant: ne desijant molt viure: si no tant com a deu placia: e com deu lo sen vol portar ala sua gloria: prenho ab gran paciencia: e diu. Sēyor sia fet ala tua voluntat: e axi tu Gabriel ho dus fer/ y dir ho ara: car com dit es/ tot es trāsitori e vanitat y de poca durada: e perço no posar hi lo cor: ne dolre sen. E perço no hages de pare: ne mare/ germans/ parents solicitut alguna/ ne cura: tots si plaura a deu volrā esser bōs: y vols haure per recomanats axi com he fet a tu. Y entre los altres aquell teu germa appellat Mari/ en edat de adolescencia constitubit e be criat/ ço es en totes les tues honres e fortunes yol prench a mon carrech. Ara no dire mes/ si no quet coman a deu eternalment: amonestāt te que si als manaments meus has tostemps obtemperat: ço es què has obehit: ara obehir as a nostre senyor deu qui es Key dels Keys/ ço es queli plaura de denunciar te la exida dela tua vida: vulles ten alegrar/ faēt li gracies e digues ab miensemps. In manus tuas domine cōmendo spiritum meum: quia redemisti me deus veritatis: e afferret ab la passio de Jesu christ dient. Jesus. Jesus. Jesus: e acabat aquest sermo lo dit Gabriel axi joue comera en edat de adolescēcia constitubit se adreça enlo lit: fa ent gracies a nostre senyor deu/ e al dit Key don Alfonso: be sant lita ma e aquit an tost ab marauellosa conexença de deu: alegrament passa dsta vida. E poch aprés lo dit Key don Alfonso en mans del qual lo dit Gabriel fini sos darrers dies/ feu cosir e cobrir de tela lo cors del dit Gabriel/ y vetlar e acompanyar de hermitans/ ab gran luminaria: e aportar ab gran pompa ala Esglesia/ e paga vnes magnifiques exequies ho sepultura que feu fer al dit gabriel. E mana esculpir e posar enlo sepulchre d̄ aquell lo Epigramma seguent.

Que Jugitar lome fa al.

Lo q̄ deu dir cascu a deu.

¶ Qui fuit Alfonsi quondam pars maxima Regis:
Gabriel hac modica/ nunc tumulatur humo.

Dela mort del bon Key don Alfonso.

Mori lo dit Key Alfonso enlo castell de sanct Saluador/ qui esta

Universidad de Deusto
Biblioteca

dins mar: dauãt la ciutat de Napols vulgarmẽt appellat ol Qu. a. xxvij. de Juny: del any dela Natiuitat de nostre senyor mil quatre cents y cinquanta vuyt.

Castell del Ou nò mori lo Rey Alfõso.

Er repellir dubitaciõs que sporien ser enlo q̃ es escrit enla pp seguent historia del Rey don Juan la qual ab gran treball y discurs de molt temps yo he descrit/ segõs he vist al vll: y en memorials: y dietaris y en libres/ e registres auctentichs: pos efas aci aquesta mencio: ço es q̃ nos marauell algu dels legidors de aquesta historia del Rey don Juan sis troben algunes disgressions: e repeticions/ axi de calẽdaris: e de vna cosa mateixa: com dela preso del Princep don Carles: y dela libertat de aquell: y en cara dela comucio del popular dela ciutat de Barcelona: car axi ses hagut a ser ocausa de no trobar yo per ord e les coses de aço subseguides: despenent hi molt temps e tornant: e remirant aquelles/ per que fossen escrites ab veritat: e sapia lo legidor que tots los calendaris encara que tinguen variacio: tots son vertaders: noy ha erra alguna: que tot quant es aci escrit: es beposat: y ab veritat com dit es. Seguexit se lo començament dela historia.

¶ Juan segon ha gue dues mullers: ço es Blãca/ filla de Carles Rey de Nauarra: e Juana filla de Federich/ Almirant de Castella. oles qls procreados fills e quatre filles/ com aci es designat.

- don Juan: y dela Keyna Blanca: filla del Rey Carles de Nauarra primer Muller del Rey en Marti de Sicilia: fill ol rey en Marti de Aragõ.
- ¶ Blanca filla de aquest Rey dõ Juan: y dela Keyna Blanca: que fo casada ab don Henrich/ Princep de Castella. Entre los quals poch apres son fet diuorst: com fos trobat aquest Princep esser impotent.
- ¶ Marina filla de aquest Rey y reyna don Juã: e dona juana: mori en pueril edat.
- ¶ Elionor filla de aqst Rey e Reyna don Juan e dona Blanca: q̃ son muller ol Comte de Foix.
- ¶ Blanca filla ol Rey Carles de Nauarra: la qual era muller de aquest Rey: e fo ch primerament muller del Rey en Marti de Sicilia.
- ¶ Ferrando fill primogenit o aquest Rey don Juan: e dela Reyna Juana/ filla de don Federich/ Almirãt de Castella.
- ¶ Juana era filla de don Federich Almirant de Castella/ de aquest lo bre dit Rey don Juan fonch muller sua segona: y axi es ver.
- ¶ Juana filla o aquest Rey dõ Juan: e Reyna Juana.
- na: fon muller de don Ferrãdo rey de Napols.

¶ Carles primogenit fill o aqst Rey

Abuda la mort del pp dit Rey don Alfonso/ fill del Rey don Ferrando: trobãt se lochtinent del dit Rey Alfonso: lo Rey en Juã germa seu/ enlo Principat de Cathalũya/ y regne de Valencia/ e altres terres del dit Rey don Alfonso: succebi encontinent en tots los Regnes y terres del dit Rey Alfonso com a germa/ y legitim successor de aquell: exceptat lo regne de Napols/ al qual succebi don Ferrando fill natural tantum ol dit Rey Alfonso/ e intitulanes Rey de Nauarra/ per causa del matrimoni que ell hauia fet en temps passat ab dona Blanca Reyna o Nauarra filla del Rey Carles o Nauarra: car la primera muller que ell hague fon

aquesta dona Blanca. La segona muller sua filla del Almirant de Castella/ appellat Federich/ hauia nom Juana: deles quals dues mullers procreados fills/ e quatre filles/ ço es de la primera muller appellada dõa Blãca vn fill: e dues filles: lo fill appellat don Carles/ Duch de Vianat: les filles appellades Blanca: y Elionor: la Blanca fon muller de don Henrich/ Princep o Castella/ home molt fret de natura: ço es impotent: e ab dispensacio de nostre sanct Pare: entre ells hague diuorci: separant se lo matrimoi: e tornasen poch apres la dita Blanca en Nauarra: hon no visque molt. E la dita Elionor fon muller de don Gasto/ Cõte de Foix. De la segona muller appellada dona Juana/ filla del Almirant de Castella/ procrea vn fill e dues filles. Lo fill es lo serenissim e religiosissim rey nostre senyor: vuy benauenturadament regnant/ don Ferrando. De les dues filles: la vna appellada Juana/ casa ab lo Rey en Ferrando de Napols: de illigitim matrimoni procreat: lo qual fon fill del Rey Alfonso de Napols: germa del dit Rey dõ Juan. L'altra filla appellada dona Marina: passa desta vida en pueriledat. E son soterrada enlo monestir o Poblet. Es veritat que mort lo dit Rey Alfonso/ lo dit don Carles parti de Sicilia/ hon era ab set galeres: y arriba a. xiiij. de Agost ol any. M. cccc. lix. enlo port de Salou. Plendema ab dites set galeres anassen a Mallorques: esperant alli que li manaria ser lo senyor Rey son pare. Apres ab voluntat e manament ol dit Rey son pare/ lo dit don Carles parti de Mallorques/ e arriba enla platja de Barcelona: a. xxviij. de Març. any. M. cccclx. hon fon rebut per lo dit senyor Rey son pare molt honradament: y ab grã pompa. E lo dit

Diuorci del Princep d'Castella: y dela filla del Rey en Juã, e dela primera muller.

Rey don Juan per auant conuoca Corts enla ciutat de Leyda: hon se trobaua lo dit don Carles fill seu: e molt secretament pres aqll: oimarts a dos de Deembre: any dit de Mil. cccclx. E axi mateix pres en compãyia del dit don Carles don Juan de Beamunt. prior de Nauarra. e Gomes de Frios: que nos creu sen fos aconsellat ab nengu de sos cõsellers que es tal nouitat. Entre los quals consellers tenia per vn gran bo/ virtuos e doctissim conseller/ doctor en leys/ natural dela present ciutat de Barcelona: pare del predit: e escrit enla prefacio dela present historia: misser Hieronim Pau. E per esser tant bo: e tãt docte: y molt amat per lo dit Rey don Juan: qui res lo dit Rey no faera sens consell del dit misser Jachme Pau: vulgarment se o hia que aquest misser Jachme Pau era la anima del dit senyor Rey: e cõseguentment vengueren a dir que lo dit senyor Rey don Juan prengue e apresona lo dit son fill don Carles ab cõsell ol dit misser Jachme Pau com tenint se les dites Corts com dit es enla ciutat de Leyda/ lo dit Rey don Juan faent aquell portar al castell de Morella: hon estigue pos ab bones guardes per vn temps. E yo dit Archiuer qui lauors no tenia encara aqst officio de Archiuer: o hint dites paraules de dita preso: ho reporti al dit misser Jachme Pau: y la amicicia que tenia ab ell: e parentela ab sos fills: dolent me que tal capellli fos imposat: y ell com aquell quis secrete e jauamolt souint ab mi: y maxime en temps deles turbacions del Principat de Cathalunya: subseguides ab lo senyor Rey/ jura yo pesent sobre los sancts quatre Euangelis: que may hi consella: ne saberes: que lo dit Rey hagues a pendre: ni apresonar dit son fill: e que crehia q̃

Com lo Rey dõ Juã celebrant corts en Leyda p̃sona lo fill.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de tal acte ell non hague cõsell: sino que de si mateix ell ho sent: y executa com fer tal acte de vn tant estimat e volgut per tot lo poble Princep y primogenit/que era vn noli me tangere. Y axi ho hauia a fer de soncap/ e sens consell: car altrament ho hauera errat. E apres cõ lo dit Princep fon dlliurat: e so aci en Barcelona vengut: estant enlo palau major Real: lo dit misser Iachme Dau: per be que li voliahi volgue anar: e present yo e molts dealtres besa la ma al dit Princep: lo qual fon pres per lo dit senyor Rey fen pare: enlo any Mil. cccclx. a dos de Deembre com dit es: enla dita ciutat de Leyda: y encontinent lo feu portar pres enlo dit castell de Mozella: de ques segui que enles dites Corts: que per totes les persones alli cõgregades de cascun estamẽt: ço es ecclesiastich militar: e braos Real: per la potestat que tenien elegirẽ encõtinent. xxvij persones: apres vulgarment appellades la vintisetena: als quals: e als deputats del general de Cathalunya fon dada per la dita Cort plenissima potestat de despendre dels diners del dit general de Cathalunya: tantes quantitats de moneda: quantes fossen menester: e ales dites. xxvij. persones fos vist: en fer gẽt dar mes e pagar los losou: per recuperar y dellivrar de presolo dit don Carles primogenit y Princep de Arago. Y encontinent sens diuertir se en altres fets. La dita vintisetena ajustada enla casa del general del Principat de Catalunya cõcordablamẽt faer en cridar sou a tots los quin volguessen pẽdre/per anar ma armada al dit castell de Mozella: ho ahõ que fos detengut lo dit primogenit / per dellivrar aquell de preso. E faer en per aço molts Cõdestables: de ques segui que los Condestables ab gran multitut de gent armada: partint ẽ Barcelona: tiraren la via del loch a hon estaua detẽgut lo dit primogenit: cridant tostemps: visca lo senyor Rey: e muyran los malo consellers per quant creyien que ab mals consellers lo dit Rey don Juan hauia pres lo dit Princep fill seu: los qls eren dignes de morir a cruel mort/ dels quals mals cõsellers fon exẽpt lo dit misser Jachme Dau: que cões dit/en tal fet no hi son demanat: ne hi sabe res: ans enlo principi de aquestes commocions: e durant aquelles se troba dins aquesta ciutat: hõ mori de peste en Dissapte a. xiiij. de Luny: del any. M. cccclxv. Enlos quals mes y any mori lo dõ Pedro de Portugal dejus escrit: enla vila de Granolles/del Bil bat de Barcelona. Es ver que enlo principi de dites cõmocions/estant la senyora reyna dona Juana/ muller del dit Rey don Juan com a lochtinent general enlo Principat de Cathalunya: fõ per ella com a procuradora general del dit senyor Rey don Juan marit seu certa capitulacio: e fermada enla vila de Vilafranca de Panades: del dit Bil bat de Barcelona dejus inserta: a supplicacio dl Principat de Cathalunya: deputats del general y consell de. xxvij. persones: aqll representants. E enla qual capitulacio hauia vn capitol continent en effecte: que si lo dit Rey don Juan entraua enlo Principat de Cathalunya/fos hagut e reputat per persona puada: e per enemich dla republica E per quant apres lo dit Rey hi entra/ encontinent ab veu de publica crida: feta a. ix. de Juny/del any de la Natiuitat de nr̃ senyor. M. cccclxij. per los lochs publichs dela present ciutat: hon les crides fer son acostumades/son publicat lo dit Rey nostre senyor per priuada persona: e

Del any q̃ fo pres lo Princep don Carles.

Cõmisser Iachme Pau fõ exẽpt de mals cõsellers

enemich dela cosa publica: per quãt era entrat com dit es dis lo dit principat: la qual crida yo estant enla plaça apellada del Rey: situada dauant lo palau major Real dela dita ciutat escoltí: e obint aquella/sab deu men enugi molt: e plozi: e quasi tremolãt men ani en casa mia: no podent mẽ aconortar de hauer obida tal y tant rigurosa y damnada crida: que may en aquest Principat de Cathalũya crech sia estada feta tal/ne semblant. Empero la malicia fon causada tant gran: e crescuda per causa de dita p̃so: e dita capitulacio p̃ e entre lo dit Rey e la terra: qui hauia zelat molt la persona del dit Princep: e hauia tot aço e indignat lo senyor Rey: e senyora Reyna p̃ recuperar aquell: y dellivrar lo de preso: y crea lauors que fora infidelitat si axi no hagues sen procehit. Ara deu los pdo a tots que la cosa se poguera reparar/e remediar ab altre modo: Empero pus nostre senyor deu ho hauia per mes axi se hauia a seguir. E feta la dita crida: e retrahent se la dita senyora Reyna Juana enla ciutat de Gerona ab lo primogenit don Ferrando fill seu: y dl dit Rey nostre senyor dõ Juan: del qual don Ferrando ella era tudora. ¶ Dissapte que comptauẽ xxix. de Maig/del any dit. M. cccc. lxij. don Hugo Roger/ Comte d pallas com a capita general dl exercit del Principat de Cathalunya part de aquesta ciutat de Barcelõa ab les banderes Reyals / y del general del Principat de Cathalunya: les quals lo dit dia se benehirẽ enla seu de dita ciutat: molt be acompanyat de gent armada: axi de peu com de caualls: e tira vers la ciutat de Gerona hon estaua com dit es retreta la dita senyora Reyna ab lo dit fill seu primogenit don Ferrando. E aqui posa lo siti per pendre la dita ciutat: dela qual no gosaua exir ne gutine obrir los portals per temor del dit Cõte de Pallas: e gent sua armada. E tenint axi la dita ciutat de Gerona setiada: e constreta: quant vench lo diumenge de Cinquagesma que cõptauem. vj. de Juny: any dit de. M. cccclxij. lo dit Comte de Pallas ab la dita sua gent treballa molt furiosament de cremar les portes dels portals de dita ciutat: e de fet lo prop dit dia de dita festa de Cinquagesma crema y feu cremar les portes de hudels portals dela dita ciutat: per lo qual entra ab tota la sua gent: dins la dita ciutat/hon hi mori molta gẽt dela dita ciutat. Y entre los altres mori mossen Francesch Samso / ciutadà de Gerona/de cop de passador E lauors son forçat a la dita senyora Reyna ab lo dit son fill/e gent sua se metes dins la força vella dla dita ciutat de Gerona que estaua be fortificada: e guardada: hon la dita senyora Reyna ab molta bona gent armada y experta se feu fort: que lo dit Cõte de Pallas no y pogue entrar: no contrastant: que no cessaua tots dies de dar combat a la dita força de Gerona. E no res menys lo diumẽge seguent que comptauem. xiiij. del dit mes de Juny: any dit de. M. cccc. lxij. jatsia com dit es lo dit Rey don Juan poch abans fos publicat per enemich dela republica/la dita Reyna dona Juana per semblant fõ publicada ab veu de crida p̃ los lochs acostumats dela dita ciutat de Barcelona per enemiga axi mateix dl a republica. Apres lo dit Comte de Pallas veent que no podia pendre dita força/leixa estar la dita Reyna: e ciutat/e torna sen ab tota la sua gẽt armada ala ciutat de Barcelona. E jatsia ans de aquest any de. M. cccc. lxij. lo dit Princep don Carles fos passat dsta vida / vull encara dscriu

Nota la crida feta cõtra lo Rey nr̃e senyor.

Cõ la sẽyora reyna se feu fort dins la muralla vella de Gerona.

Universidad de Deusto
Biblioteca

re acita despesas comicio feta per los dits. xxvij. persones e per los deputats del general de Catalunya: e Ciutat de Barçalona/ equels hi mogue en fer aquella: e vull perço que sapien los legidors dela present historia quen fon la causa principal la preso feta dela persona del dit Princep don Carles: car feta vna grãa mbarada de. xv. persones al dit senyor Rey don Juan depart dels Deputats del dit General e dels. xxvii. e dela Ciutat de Barcelona que ollivras de preso lo dit primogenit dõ carles e no volent ho fer se tengues lo dit grã consell enla casa ol General per los deputats del dit general e p los dela dita vinticetena e delliberaren que per cobrar: e delliurar lo dit primogenit don Carles dela preso/ traguessen la gran bandera dela dita Ciutat que estaua ficada ẽ vna torre dela muralla del portal nou dela dita Ciutat la qual hi so posada encontinent que sòch tornada dita embaxada e tiras ab tot lo exercit: e gent armada acompanyada del comte ò Modica qui era lo principal capitaners lo loch hon era detengut lo dit don Carles. E axi fonch encõtinent executada: dita delliberacio car lo dit exercit ab dita bãdera cõte de Modica capitans conestables e gent armada axi de Barçalona apres dinar hora quasi denit dimecres. a xvj. del dit mes de Juny damunt dit. M. cccclxje tira la via del hospitalet hon aquella nit dormi: e tandem apartí del dit hospitalet: e tira per son camí per anar delliurar ò preso lo dit primogenit Don Carles jatsia la ciutat de Barcelona: e lo general de Catalunya entreuenint hi tots los dela dita vinticetena haguessen primer fetes diuerses embaxades al dit senyor Rey don Joãans que lo dit Rey don Juan de ser por tar pres lo dit princep don Carles al castell ò Morella e perço no volét lo donar ne traure lo dit castell sò forçat per recuperar aquell de ser lo dit gran exercit: e tirar cò dit es llabon lo dit Princep detengut era e axi partint se com dit es dit exercit e tirant son camí fins enla vila ho loch de fraga lo senyor Rey don Juan sabent que dit exercit era junt en lo dit loch de Fraga delliura lo dit princep son fill tornant lo en sa libertat. E perço pus era lo dit primogenit don Carles delliurat de p sor: e tornat en sa libertat lo dit comte de modica axi acompanyat dela dita gent armada ab dita bãdera de la dita ciutat e ab altres banderes ò general de Catalunya sen torna en Barcelona: e lo dit exercit cessa: e torna cascu de dit exercit contentat de llur sou: en llur negociacio.

¶ Tarnat lo dit princep don Carles en sa libertat y en virtut dela dita Capitulacio fermada ẽ vila Frãca ò panades fonch jurat per tot lo dit principat de Catalunya en primogenit del dit senyor Rey don juan: vsant com a primogenit Gouernador e lo tinent general irreuocable en poch temps car a nostre senyor deu plague apellar lo al seu regne en lo dia dela festa de sancta tecla e comtauen. xxiij. del mes de setembre lany. M. cccclxj. ẽtre dues e tres hores apres migjorn del dit dia en lo palau major real dela ciutat ò Barcelona. ¶ Es ver que ans dela liberacio del dit don Carles se facerẽ les embaxades seguents: ço es dillune a. iiij. de Deembre any mil. cccclx. los dits deputats del dit general ò Catalunya a ajustaren parlament general de tots los tres estaments per virtut de vna letra que hauien rebuda deles dites cortes quis tenien enla Ciutat de Leyda lo qual parla

dita cort ho corts en plo ratrot es vna cosa.

ment elegi dotze missatgers al dit senyor Rey don Juan per supplicar lo que per sa clemencia e pietat volgues soltar dela preso lo dit Princep don Carles fill seuie ab gran poder/ que per dita Cort los fou donat poder: los noms dels quals Embaxadors foren aquests.

Lo senyor Arq̃bisbe de Tarragona.
Lo senyor Bisbe de Barcelõa.
Mestre Juã Ferrando Prior de Tortosa.
Misser Juan pintor canonge e Arthiaca major de Barcelona.
Bernat Fiueller Pere Juan de sanct Climẽt. ciutadans de Barcelona.
Franci Samso. ciutada de Gerona.
Lo senyor Comte de Prades.
Mossen Marti Guerau de Cruilles.
Mossen Antoni Guillem de Mũtanyans.
Franci ò Setmanat: donzell.
Pere Torrent Conseller en cap de Barcelõa. home molt honrat.

¶ Y en aquests tals Missatgers que da munt hauem nomenat fonch creat y deputat vn consell: lo qual era de vint y set persones: y aquestes tals persones hauien de esser molt conegudes: y tengudes per bones y honrades: y per veritat que axi hauien de esser ells pus eren elegits p a semblants coses: e aquestos tals se appellauen lauors La vintisetena. Lo qual Consell restaua aci dins la nostra ciutat de Barcelona/ ab poder molt larch y bastant: ferm: e fix e constant de consellar als sobredits Missatgers de totes aquelles coses que necessaries ho de oportunitat quels acorregues per nenguna via ho manera: dur ãt empero la lur missatgeria: com era de molta raho que per semblants persones molt se mirassen. Les quals vintiset persones volem aqui molt largament posar p aque sien anomenades.

¶ Lo Prior de Cathalunya.
¶ Lo Abbat de sanct Benet de Bages.
¶ Mossen Regas Canonge de Barcelona.
¶ Lo Arthiaca dela mar.
¶ Mossen Francesch Colom.
¶ Misser Juan çaplana.
¶ Misser Augusti dela Illa.
¶ Mossen Juan Andreu Sorts. canonge de Barcelona.
¶ Fra Pere Juan çaplana/ comanador dela Guardia.
¶ Lo Comte de Modica.
¶ Mossen Dalmau de Queralt: prudent home.
¶ Mossen Arnau de Vilademany: bon caualler.
¶ Mossen Juan Sebastida.
¶ Mossen Galceran Burgues. caualler.
¶ Mossen March Lor / valentissim caualler.
¶ Mossen Bernat de Guimera donzell.
¶ Mossen Artal de Claramunt donzell.
¶ Mossen Pere ò3 Plugues/ donzell.
¶ Mossen Luis Setanti / conseller segon de Barcelona.
¶ Mossen Pere Dusay: molt saui home.
¶ Mossen Jachme Ros: home molt piados.
¶ Mossen Francesch Lobet: ciutada de Barcelona.
Mossen Francesch del Bosch/ ciutada de Leyda.
Mossen Pere Torrent: lo mes joue de tots.
Mossen Miquel ò3 Pla. home ò bona vida.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Guillem Colō. ciutadās de Bar
Antoni Pujades Barcelona.

¶ Y es cert que la dita Cort de Leyda hauia elegit tres Embaxadors q̄ entenguessen en lo delliurament del dit Princep dō Carles. Los quals tres se ajustaren ab los. xij. prop dits Embaxadors. E axi foren. xv. Los tres de la Cort de Leyda foren lo Bisbe de Vich. Don Francesch de Pinos: e misser Antōi Riqr de Leyda

¶ Item dimarts a. x. del dit mes de Deembre/any dit de. M. cccclx. apres dinar partiren los dits Embaxadors bo missatgers que lo parlament general: e los deputats del general de Catalunya hauien elegit per anar al senyor Rey a supplicar lo que li plagues delliurar dela preso lo dit don Carles fill seu. E mes dimarts a. xix. del dit mes de Deembre: any dit de. M. cccclx. son celebrat cōsell de cēt jurats en la dita ciutat de Barcelōa/ hon foren elegits. viij. missatgers p anar a supplicar al senyor Rey que per sa merce volgues delliurar de p so lo dit Princep dō Carles fill seu lo qual era detengut en preso per lo dit senyor Rey. E foren los missatgers los seguents.

Cōsell p cent jurats.

Pere Dusay. ciut.
Pere Grau. mer.
Gabriel miros. mic
Esteue mir. no. ar.
Pere matheu apothec. artis.
Pere julia ra joler. menest.
Pere peñguera saba

¶ Item dissapte a. iij. de Janer: any M. cccclxj. foren posats per diuerses places e cantons dela present ciutat de Barcelona molts albarās cōtinents en effecte com lo dit senyor Rey don Juan hagues pres lo dit Illustre Princep don Carles per maluada informacio a ell feta per algunes persones que a la jornada tot hom fos prest ab ses armes a la plaça dela Rambla per veure que seria fa edor: per a tal cas.

¶ Dimarts a. xx. de Janer: any dit de. M. cccclxj. los dits deputats ab sos obidors de comptes: e consell dels sus creat se enclogueren en la casa de la deputacio del dit general de Catalunya: ab proposit de no exir ne p menjar: ni per beure: ni per dormir fins a tant que lo set del dit dō Carles hagues presa bona e lohable conclusio: car tots per bon zel y amor q̄ tenien al dit don Carles ho hauien axi delliberat: e castigar: ho fer castigar los mals consellers: los quals segons se dehia inicament e contra cōstitucions de Cathalunya/ e vsatges de Barcelona hauien mal consellat lo dit senyor Rey: ço es de pendre lo dit don Carles sobre guiatge/ remissio/ e concordia entre los dos: ço es pare y fill.

Dels deputats e cōsellers closos dins la casa del general.

¶ Diumenge a. xxv. dels prop dits mes e any: lo dessus dit parlament general del Principat de Cathalunya estants congregats en la casa de la deputacio ja dita: publicaren vna eleccio d. xlv. Embaxadors: als quals donaren carrech de anar al dit Rey don Juan: y de ajustar se ab los dits xv. Embaxadors ja creats per lo dit Principat: e axi foren tots en nombre de. lx. e tots. lx. ensemps hauien carrech de entendre en lo delliurament: e liberacio dela psona del dit Princep don Carles: lo qual cō dit es estaua pres en poder del dit Rey son pare. La nomina dels quals. xlv. son continuats en lo proces ho memorial fet per aquesta raho en la escriuania dela dita deputacio: al qual me refer: perq̄ alli qualseuol ho podra clarament veure.

¶ Diuenres a sis de Febrer: any. M. cccclxj. entraren en Barcelona lo magnifich mestre d Muntesa: e dō Lop

rimeno Durrea embaxadors tremesos per lo dit senyor Rey don Juan als del consell del parlament general del principat de Catalunya quis celebraua dins la casa de la Deputacio e als Consellers: e consell de cēt jurats dela ciutat de Barçelona encara als homens qui vulgarment eren apellats dela busca sobre lo set d la preso que lo dit senyor Rey hauia feta dela persona d Illustre dō Carles fill e primogenit seu.

Cō forē tretes les bāderes la real y la del general.

¶ Dimenge a. viij. de Febrer any dit foren tretes les banderes ço es la Real: e la del general de Catalunya e posades sobre lo portal principal dela casa dela Deputacio del dit General per perseguir lo so metent anant contra los mals Consellers del dit senyor Rey.

¶ Item en lo dit mateix dia del diumenge: ans de dinar los Deputats del dit General acompanyats de les xxvij. persones del parlament general del principat de Catalunya saeren ficar estepes per a. xxiiij. Galeres les quals juersosement faerē ser e armar ensemps ab altres galeres que ja eren fetes dins la dreçana per defensio deles mars del dit principat. E tot aço se feya per raho dela liberacio dela persona d dit primogenit lo qual lo dit senyor Rey dō Juan pare seu detenia en pso e dal tra part prouohiren que cēt homēs armats tenguessen continuamēt cōpanyia al dits Deputats dins la casa dela dita Deputacio e mes prouehiren que en cascun portal dela dita ciutat hagues. xxxx. homēs armats per guardar los portals e faerē moltes altres prouisions que serien largues de comptar: e scriure.

¶ E seguis que en aquest mateix dia del diumenge cerca hora d mija nit mossen Galcerā de Requesens portant veus de Gouernador en lo dit Principat sen ana/ e fugi dela pient ciutat d Barcelona qui tenia d cap y estaua furiosa contra ell: e feu son camiv ers lo dit senyor Rey don Juan: al qual era molt affectat/ e bo/ e leal seruidor.

Cō qua si fugis riu sen ana lo rey de leyda

¶ E mes auant en lo dit mateix dia d diumenge seguis que lo dit senyor Rey don Juan gran hora dela nit essent les taules meses: e les viādes del sopar apparellades /certificat q̄ la Embaxada dels dits deputats/ e consell general venien a ell a supplicar per la liberacio d dit Carles fill seu: molt secretament p vna falsa porta del mur/ quies dauant lo monestir dels frares Predicadors d la ciutat de Leyda se absenta d la dita ciutat molt cuytat: e quant los missatgers dela dita Embaxada qui ja erē arribats en la dita ciutat foren muntats alt al palau del Bisbe: hon lo dit senyor Rey posaua: cuydant lo trobar: may veeren aquell: si no les taules meses sens pus. E lo lendema de mati los dits Embaxadors saberen que lo dit senyor Rey hauia caminat tota la nit: y era arribat a peu a Fraga/ hō tenia pres lo dit sō fill.

¶ Item dilluns a. ix. de Febrer: any M. cccclxj. son parada taula de acordar a gets darmes e ballesters q̄ anassen p d lliurar lo dit p mogenit d p lo Y e lo mateix dia trasqrē les bāderes ço es la del Gñal: e la Real/ e fins al portal de sanct Antōi les portarē erdāt. Via fora so metēt: e anaueylo ve guer ab la sobreuesta Real: e portaua lo estandart de sanct Jordi mossen Arnau de Fora. E lo Real/ mossen Bernat de Marimon/ ciutada d Barcelona/ molt honrat caualler e de bona fama.

¶ Dimecres a. xxv. del mes d Febrer any dit. M. cccclxj. lo dit Rey dō Juan quis trobaua en la ciutat de çaragoça: mana soltar dela preso del dit

Universidad de Deusto
Biblioteca

castell de Mozella: lo dit son fill dõ Carles primogenit de Arago: e de Sicilia: e aço feu per rabo del gran exercit de gent darmes: que lo Principat de Cathalunya hauia ja tret en camp contra los mals conseliers del dit senyor Rey. Y en aquest dia mateix se mogue gran remor dauãt los dits deputats: e. xxvij. persones tots congregats enla dita casa dela deputacio del dit General: per lo fet dela dita preso del dit dõ Carles: la qual remor saerẽ los Abbats de sãct Quirch: e de Ager: e los nobles dõ Bueran de Ceruello: e mossen frãci de Erill. Volẽts dissentir a certs actes quis feyen p los dits deputats e. xxvij. hon se arrencarẽ moltes especies: de ques segui que encontinẽt son prouehit per los dits deputats e. xxvij. que los dits Abbats tossen p sos y meses en preso: e axi fo fet / per ço com ells principalmẽt eren estats caps dela occasio e remor dessus dita. E los altres dos nobles se adherirẽ a la voluntat dels dits deputats.

¶ Diuendres a. xxvij. del mes de Febrer: any dit de. M. cccclxj. vẽgueno ua en Barcelona cõ lo dit seyor rey q era enla ciutat de çaragoça: dimecres pp passat q cõptauẽ. xxv. del pp dit mes e any: a. iij. hores passat mig jorn sentint lo grã exercit ỏ gẽt darmes q lo dit Principat de Cathalũya hauia set y trames p entẽdre enla liberacio fa edora dela psona del dit don Carles: lo q̃l lo dit senyor Rey pare seu tenia pres / cõ dit es enlo castell de Mozella mana soltar e delliurar aq̃ll dela pso hõ estaua ps: de q̃ sabuda la dita liberacio se mogue vna grã alegria p tota la ciutat ỏ barcelona: e si fa eren grãs altimaries.

¶ Dimarç a. vj. de Març / any dit de. M. cccclxj. la ciutat de Barcelona elegi quatre missatgers: ço es mossẽ Bernat çapila ciutada. Pere Juã de sanct Eliment mercader. Pere Corts barber: y en Millars sastre: los quals hauien carrech ỏ exir a la senyora Reyna don a Juana: muller del dit Rey don Juan: e al don Carles primogenit / e ỏ regraciar a la dita seyora lo treball que hauia hagut en ser liberar dela preso lo dit primogenit: e supplicar la q̃ fos merce sua de pendre paciencia en no voler entrar ella ne los de casa sua en Barcelona: e aço per cessar molts inconuenients que sen poria seguir: si le yoria hi entraua. E mes hauien comissio que nos partissen del dit senyor primogenit: acompanyant aq̃ll fins enla plent ciutat de Barcelona.

¶ Y enlo pp mateix dia de dimecres los dits deputats e. xxvij. persones del consell general / representants lo Principat de Cathalunya: elegiren per Embaradors homissatgers mossen Nicolau Pujades / Arthaca dla mar. Mossen Arnau de Vilademãy caualler: y en Francesch del Bolch / ciutada de Leyda / per anar la via ỏ Lorto sa per hon venie los dits reyna e primogenit / qui nouament era exit dela dita preso. E aquests Embaradors hauien carrech especial ỏ dir a la dita Reyna entre les altres coses que si fos plaseent que no volgues entrar al present enla present ciutat de Barcelona: ne los de son conselle familia. E aço per cessar molts incõuenients que de aço sen poria seguir. E daltra part tambe hauien comissio que no perdessen may de vista lo dit primogenit: e quel acompanyassen lo mes honradament que poguessen fins aci en Barcelona.

¶ Apres dijous a. xij. ỏl mes ỏ març any ỏ. M. cccclxj. a. iiij. hores apres mig jorn / entra dintre Barcelona lo dit don Carles primogenit: lo q̃l nouament era exit dela preso del castell de Mozella: hon lo dit senyor

Rey pare seu lo hauia tengut pres: y entra sens companyia dela dita senyora Reyna: e dela familia de aquella: per seruar la supplicacio la qual li era estada feta com dit es per los Embaradors dela present ciutat: e del Principat de Cathalunya: anãt sen a Vilafranca de Panades molt enujada ỏ no poder esser entrada en la dita ciutat ab lo dit don Carles fillastre seu. Al qual don Carles entrant en aquesta ciutat de Barcelona: acompãyat no solamẽt dels dits Embaradors / mes encara dela mes noble / y gent honrada quis trobaua en dita ciutat: hon li fon feta vna molt gran festa: e tal: que del pont ỏ sanct Boyfins enla present ciutat ỏ Barcelona: tot lo camí daça y dalla a dos cors fon plede ballesters: e de gẽt armada: vns ab ballestes: altres ab lances e pauesos / e altres armes / axi offensiues com defẽsiues / ab lurs estandarts: trompetes: e tãborinos. E vltra aço de loch en loch li exien los infants ab canyes enles mans: e ab panons: altres ab ballestes fetes de vergues de magraner / ab los arbres ỏ cãyes / espases e broqrs ỏ fust e altres infãteses / mostrãts gran alegria dela sua delliurãça: y bena uẽtu rada vẽguda: cridãts altes ve⁹. Carles pmogenit de Arago e de Sicilia deu te mãtẽga. E isqrẽlia rebrel los deputats del gñal de Catalũya: e los cõsellers de Barcelona: no pas tots plegats: mes cascuns ab lur caualcada: acõpãyats de molta notable gẽt entre los q̃ls fozẽ ab los deputats lo Arq̃bisbe ỏ Tarragona: los Bisbes de Barcelona: e de Vich: e molts abats / pors / canõges / e diuersos altres ecclesiastichs. Lo Cõte de Prades. Lo Bescõte de Illa. E vltra aq̃sts fozẽ axi ab dits deputats e cõsellers molts nobles: caualliers: e gẽtils homẽs. E axi mateix molts honorables ciutadans / artistes: e menestrals en grãdissim nõbre. E vltra aq̃sta gent armada q p totlo camí com dit es de sanct Boyfins en Barcelona tenien enlo entrãt del portal de sanct Antoni fine al portal dela Boq̃ria hauia passats dos mil homens armats: q̃ hõradamẽt lo reberẽ. E cõ fonch a la porta del hospital de sancta Creu: aq̃ hauerẽ trets tots los orats e signocẽts alt sobre vn grã cadafal: ab les cares pintades ỏ vermello: e daltres colors: armats ab lãces: e ceruelleres e ab mitres de papblanch sobre lurs caps: a forma de Bisbes. E cõ lo dit senyor pmogenit fõch al portal dela Boq̃ria: tira aq̃ la rambla auall / fins al portal del monestir ỏ Frares menors p hõẽtra: e tota la rãbla fõch plena a dos cors daça e dallade gent be armada: e be en orde: cascũs ab lurs estãdarts: es crehia hi hauia passats. iiij. mil homẽs armats menestrals ỏ diuerses cõfraries. E axi tira daq̃ lo dit pmogenit venit sea poch a poch dreta via p lo carrer ãplesins al born e daq̃ p lo carrer de Mũtcada: e pla Boria: e p les places del blat: de les cols. En aq̃st tẽps he vist yo en aq̃sta plaça situada enlo entrãt dela plaça del Rey tenir hi cols reuenedores e pço era dita plaça ỏ les cols: e ỏ sãct Jachme / dauant la deputacio: e pla plaça nona: ana a passar ala casa del magnifich e virtuos caualler mossẽ frãci ỏz Pla: situada dauant lo carrer dela Cucurella: hõ ps posada. E verq̃ en aq̃st mateix dia del dijous: lo dit pmogenit venint a Barcelõa: cõ fõch al coll dela creu cuberta feu caualler en Pere Esteue de Perpẽya e altres. Y ans q̃ entras dins lo portal de sanct Antoni feu caualler Antõi ỏ Vilatorta / ciutada: e altres.

¶ Itẽ diuẽdres a. xiij. del dit mes ỏ Març ỏl dit any ỏ. M. cccclxj. los dits ỏputats e obidors ỏ cõptes ab lur ỏsell

Universidad de Deusto
Biblioteca

se tornaren ajustar: e cloure enla casa dela dita Deputacio per ço que pus promptament se poguessen congregar de nits e de dia: e totes hores que fos necessari per dar lo ablaçi e bona conclusio en los fets que restauen executar per raho dela preso feta del dit senyor Primogenit.

¶ Apres se segui que dilluns que cōtauem. xvj. del dit mes de Març any propdit se comença de fer enquesta contra mossen Galçaran de requesens portant veus de Gouernador de Catalunya e altres qui estauē presos enla preso dela cort del veguer ō Barcelona e daço fon feta comissio a misser Iuā dusay a misser Frāsesch Marquilles: e a misser Iuā Andreu ab interuencio de. vj. persones: ço es oues per part del general de Catalunya e son mossen Març lorcaualler: e mossen Guillem Colom ciutadà de Barcelona e quatre per part dela ciutat/ ço es mossen Berēguer Lull ciutadà. Juā Farisa mercader Bernat Marquilles especier: e Pere Segarra senyaler. E constituhirē hi dos procuradors Notaris/çoes/ Matheu çafont per part dela ciutat y en Iachme çafont per part dels ōputats: que faessen instancia/e proseguissen la dita causa.

Dela enq̄sta feta a mossē Galcerā de Req̄sens.

Crida.

Item diuendres a. xxvij. dels prop dits mes y any sō feta crida de part del Regēt la veguer ia de Barcelona / a instancia dels consellers ōla dita ciutat/que tot hō dela ciutat haja a tenir armes a les portes: axi com lances: e pauesos: e q̄ aturassen los mals factors/e aquells hagen morts ho presos. E que los bergans ho laurador quiexissen de ciutat per a fer faena en lurs possessions/haguessen portar armes. E q̄ lendema per tot lo dia tot Gasco: e Castella quino haja muller/ho notē gacasa propria/ho logada en Barcelona hagues de exir dela dita ciutat sots pena de mort.

Dimarts a. xxxj. del dit mes ō Març any dit de. M. cccclxj. mossen Iuā çabastida caualler: y ē Thomas Taqui/burges de Perpēya missatgers partiren de Barcelona/trames os p part dels deputats: e cōsell de. xxvij del Principat de Cathalunya a la p dita senyora Reyna dona Iuana q̄ era en Vilafranca de Panades.

Altra Embaxada ala dita senyora reyna.

Item dissapte a deuuyt de Abril any sobre dit de Mil. cccclxj. fon feta altra Embaxada de persones de cascun estament/ecclesiastich: militar: y tambe Real: elegides per los dits Deputats e Consell: los quals partiren dela ciutat de Barcelona per anar a la dita senyora Reyna: e tant com dit es enla dita vilade Vilafranca de Panades per concordar les tantes differēcies suscitades entre lo senyor Rey don Iuan: e lo dit Princep don Carles: per causa dela preso que lo senyor Rey enlo mes de Deembre prop passat hauia feta dela persona del dit Princep fill seu. E per la liberacio la qual apres se era seguida de aquell/ empero tot fon per mija dels Cathalans: com a tots es notori.

¶ Dilluns a quatre de Maig any dit entraren en Barcelona sis missatgers trames os per la ciutat de Valencia als dits deputats e consell sobre los fets dela differencia suscitada entre lo dit senyor Rey e lo dit Princep don Carles fill seu.

¶ Dimecres a sis ōl dit mes ō Maig any sobre dit de Mil. cccclxj. entraren enla ciutat de Barcelona dos missatgers trames os per lo Rey de Castella: e aço fon per causa dela dita differencia.

¶ Diumēge a deu ōl prop dits mes e

any per los dits deputats e consell ō xxvij. fon trames en Juan Bruyo Notari publich de Barcelona a la senyora Reyna per solicitar la quē cobras resposta dl senyor Rey/sobre lo fet dels capitols quis tractauen p la concordia fa edora entre lo dit senyor Rey e lo dit don Carles: e per lo repos e benauenir del Principat de Cathalunya.

¶ Dimarts a. xxvj. de Maig/any dit. M. cccclxj. lo dit dō Carles trames a dir a la muller de mossen Galcerā de Requesens portāt veus de Gouernador enlo Principat de Cathalunya: lo qual pochs dies hauia que per manament dels dits deputats e consell de. xxvij. fon pres dins la sua casa de Molin de reig/ a magat dins vna murtrera: e portant lo pres de dies/trobant me yo enla plaça ō fāct Iachme: dela p̄sent ciutat: e passant ell axi pres per aquella: senti cridar per los infants e fadrins quāt lo veren. La rata ha pres lo gat: la rata ha pres lo gat: seguints lo axi cridāts fins al pen dela preso del veguer: hō fon leixat pres per causa dela tempo rada: com sia estat hu dels adherēts ala opinio del dit senyor Rey: e contra los adherents a la opinio del dit primogenit: ço es q̄ la dita senyora digues al dit mossen Req̄sens marit seu q̄ fuas lo manamēt q̄ li era estat fet de exir p tot lo prop dit dia de dimarts dela dita p̄so: e de tota la ciutat de Barcelona: e q̄ sen absentas en tal forma/q̄ daqui auāt no tornas en la dita ciutat: cō los dits primogenit/ deputats/e consell lo tēguessen p sus pitos: lo q̄l hagut lo dit manament e informacio p la dita sa muller: en continēt mur murāt sen ana dela dita p̄so: e dela dita ciutat: lēdema q̄ era dimecres: e cōptauē. xxvij. del p̄p dit mes de Maig: any. M. cccclxj.

La rata ha pres lo gat.

¶ Y seguis q̄ enlo dit dia de dimarts cōptauē. xxvj. del dit mes de Maig: any dit ō. M. cccclxj. q̄ passant la dita senyora Reyna dona Juana p p la vila bo loch de Tarraça: e volēt se dinar ab tots los q la acōpāyauē: los homēs dela dita vila li tācarēle portes: e començarē formēt a repicar/p lāçar los lo sacramētal dellus: en tāt q̄ la dita senyora Reyna hague forçadamēt anar a dinar a Caldes: hō arribapassat mig jorn.

¶ Y enlo p̄p dit dia de dimarts partirē de Barcelona los sis Embaxadors/los q̄ls lo dit senyor primogenit hauia elegit p anar a la seyora Reyna q̄ encara era enla vila de Caldes e los. xviij. los q̄ls los dits deputats e llur cōsell hauien elegit: vltra los tres q̄ ja hi hauiē trames os: e los. xij. q̄ la ciutat de Barcelona hi elegi/axi q̄ forē tots los dits embaxadors en nōbre. xxxix. E tots aq̄sts embaxadors anauē p cobrar resposta diffinitiua hō hoc ho de no si lo dit senyor Rey ho la dita senyora Reyna cō a procuradriu de aquella fermar a los capitols que la terra hauia ordenat.

Cō cessa la festad corpore christy.

¶ Itē dijous festa de Corpore christi cōptauē. iiij. ō Jūy: any dit ō. M. cccclxj. no fōch feta la p̄fesso ter acostumada en Barcelona: ne los jochs ho entremeses acostumats fer ē tal festa. E aço p raho dela differēcia q̄ era entre lo dit senyor Rey de vna part: e lo dit primogenit don Carles dela part altra.

¶ Dimecres a. v. de Juny: any dit ō M. cccclxj: e dijous a onze del sobre dit mes de Juny: any sobre dit/ sen tornaren a Vilafranca aquella part dels Embaxadors de Cathalunya: los quals pochs dies hauia sen erē venguts dela dita senyora Reyna: e portaren sen lauors los dits capitols/los quals la molt serenissima seyora Reyna com a Lochtinent: y p̄curadriu del senyor Rey sō marit/

Universidad de Deusto
Biblioteca

deuia fermar per lo repos e benauenir de aquest Principat. ¶ apres dimecres a.xvij. del dit mes de Jüy los dits Embaxadors tornaren aci ò Vilafranca/hon eren anats per fer fermar dits capitols/faents relacio com la dita Reyna estaua aturada en no fermar. E no res menys diumẽge a.xxj. del dit mes los dits Embaxadors per la dita raho tornaren de Vilafranca de Panades hora ja tarda: los dits Embaxadors/ tots los qui eren anats per causa de fer fermar dits capitols / portãts bona noua/çoes que la dita senyora Reyna aquest dia de.xxj. de Juny hauia fermat e jurat com a procuradriu del dit seyor Rey marit seu/los dits capitols. Y encontinent per causa ò aquesta bona noua se moguevna tãt gran alegria per tota la dita ciutat que may fou moguda major. Y enla nit del prop dit dia del diumẽge/ lo dit primogenit don Carles ab gran luminaria de entorres vengue a la Seu dela dita ciutat: e per semblãt los dits deputats e cõsellers ò Barcelona/e infinit poble/y faerentocar totes les campanes. senys. e orguẽs dela dita Seu: e deuallaren tots ab tota la clerecia a la capella de sancta Eulalia: e aqui ab professo feta/ y entorn dela dita Seu faeren gran Te deum laudamus. E apres enla mateixa nit son feta crida per los lochs acostumats dela dita ciutat que len dema tot hom fes festa; y ẽla nit grãdissimes alimaries.

¶ Com vench lo dimecres que fo festa de sanct Juan/que cõptauem. xxiiij. de Juny: any. M. cccclxj. lo dit senyor don Carles primogenit jura tenir e seruar constitucions / capitols de Cort de Cathalunya/ priuilegis de Barcelona/e altres libertats ò la terra/lo qual jurament presta dauãt laltar major dela dita Seu/e aqui feu caualler mossẽ Bernat capila/ e mossen Fiueller/e altres. Y encontinẽt perque era fill de Rey ana ab espasa dauant/com a lochtinẽt general. E apres dinar del dit dia ana a obir vesprès a la esglesia de sanct Juan.

¶ Apres de la mort del dit primogenit don Carles qui morí com es del sus dit a xxiij. de Setembre festa de sancta Tecla del any. M. cccc. lxj. la terra torna en pau ab los dits senyors Rey dõ Juan e senyora Reyna dona Juana en tant que a. xxj. ò Noembre any. M. cccc. lxj. la dita senyora Reyna dona Juana entra enla present Ciutat de Barcelona e com a Tutriu de don Ferrãdo primogenit e fill seu e del dit Rey dõ Juan marit seu e com a loctinẽt general del dit senyor Rey jura lan dema: e loa e confirma approua tots los priuilegis Constitucions Vsatges consuetuts e libertats del dit principat de Catalunya. Y encontí tots los Syndichs de totes les vniuersitats juraren lo dit primogenit don Ferrando per primogenit e legitim successor en los Regnes e terres del dit senyor Rey apres empe roobit de aquell: en e per la forma en semblants jur amẽts acostumada pl tants li la fidelitat cõ es acostũat.

¶ Passat lo dit any de Mil. cccc. lxj. que lo dit don Carles era passat desta vida: e la Reyna dona Juana com a tudriu de dit don Ferrãdo primogenit y fill seu/per causa de no esser seruada la capitulacio y ella com a procuratriu del dit Rey don Juan marit seu/en la vila de Vilafrãca ò Panades fermada/e per altres moltes dissensions e differencies suscitades: lo enemich ò hũana natura entre los dits Rey e Reyna/e la ciutat de Barcelona: e altres ciutats: viles/lochs: e terres del dit Princi pat: e los dits deputats e consell de

Cõ fare yna ferma dits capitols

Cõ fon jurat dõ Ferrãdo plegim successor

la dita vint e seten a: repsentants tot lo Principat de Cathalũya: e la dita ciutat de Barcelona ab la major part del dit Principat se mogue en lany. M. cccclxij. cõtra los dits reys e Reyna/publicant los ab veuò publica crida per enemichs dela cosa publica/çoes lo dit Rey don Juan a. ix. de Jüy: any dit de. M. cccclxij. e la dita Reyna a. xj. del pp dit mes e any: conuocants y elegints altres Reys e seyors quils regis e gouernas. Primo don Henrich Reyò castella. Apres veents que lo dit Rey de Castella nos curaua de regir e gouernar: per quant nols volgue acceptar: elegiren don Pedro de Portugal/ qui personalment vengue en Barcelona a. xxj. de Janer: del any. M. cccclxiiij. per regir e gouernar: e prestalo jurament acostumat enla dita ciutat de Barcelona; e apres ma armada ab gran exercit de gẽt darmes isque a guerrejar contra lo dit Rey don Juan: e per cascuna vegada que hi exia: deu permetia aque p dia molta gent: e sen tornaua desbaratat: en tant que li dura poch la seyoria: car per delordes que hauia fet en son menjar se enmalalti. Et tandem morí lo dia dela festa ò sanct pere: que es a. xxix. de Juny: del any. M. cccclxvj. enla vila de Granolles del Bisbat de Barcelona. E mort lo dit don Pedro de Portugal fa erenportar lo cors del dit don Pedro dela dita vila de Granolles: en la dita ciutat de Barcelona: hon li faeren les obsequies pomposes/ acostumades fer a Reys de Arago. E apres a. xxxj. de Juliol: any. M. cccclxvj. elegiren lo Rey Reyner ò prouença. En lati es appellat Renerus: loqual no volgue aci venir: mes tramei hic son fill primogenit: appellat lo Duch Juan/ab poder bastant: y arriba aci en Barcelona a. xxxj. de Agost: any. M. cccclxvij. Al qual fõ prestada la obediencia e fidelitat. E presta lo jurament acostumat com a lochtinent e procurador general del dit Rey Reyner pare seu: ço es de seruar priuilegis/constitucions: e libertats: e totes les altres coses acostumades de jurar e seruar per los Reys de Arago enla present ciutat Apres morí enla dita ciutat de Barcelona diumenge a. xvj. de Deembre: del any. M. cccclxx enla casa ò ja dalt es dit ò mossen Bernat Terre Caualler e ciutada enla plaça de Santana dela dita ciutat. E mort lo dit Duch Juan lo dit Rey hic trames vn fill bastart del dit Duch Juan/appellat Juan de Lotoringia: e gouerna poch: e de amagat se hague abscondir y exir dela ciutat de Barcelõa: car a nostre senyor deu plague trametre pau e cõcordia en lay. M. cccclxxij. en aquesta ciutat y Principat de Cathalunya: entre los dits senyor Rey e senyora Reyna/jatsia que moltes ciutats/viles/e lochs ò dit Principat ja abans se eran reduhides a obediencia: e capitulat ab lo dit senyor Rey: en tant que mijançant algunes bones e sanctes persones/zelants lo bey honra del dit seyor Rey: e dela sua cosa publica: lo dit senyor Rey qui pvn any y poch mes tengue ab gran estol y exercit de naus/galeres/e nauilis/e gent armada de cauall e de peu: axi per mar com per terra setiada la dita ciutat de Barcelona. E axi tenint lo dit setiacom dit es: y estant enlo monestir de nostra dona deles monges ò Pedralbes/del Bisbat de Barcelona: se tracta bona e final pau entre ell y la senyora Reyna dona Juana: e sõ fill don Ferrando qui lauors era de edat de. xx. anys: ò vna part: e la ciutat de Barcelona/e los deputats/e xxvij. dessus dits/representants tot

Vreguda de dõ pedro de Portugal.

dela pau feta entre lo rey dõ Juã e lo Principat de Cathalũya

Universidad de Deusto
Biblioteca

lo dit Principat dela part altra/ser mant vna certa e gran capitulacio: a.xvj.de Octubre/any dit ō.M.cccc lxxij.la qual apres la mort del dit sēyor Rey don Juan/ lo dit don Fernando succebint enlos regnes e terres del dit senyor Rey pare seu loa aprobar e confirma. E la qual capitulacio per gracia de deu tostemps les seruada. E com nos seruas ço es q̄ lo senyor Rey qual seuol sia cō diu mestre Eximeiz en vn tractat hafet pretitulat de doctrina compendiosa per sa suprema jurisdictio volia oppримir lo poble trancant los furs constitucions priuilegis: e altres libertats que deu fer lo poble diu que ab humils supplicacions lo deuen apartar de tal indignacio e per ço forza estada vna sancta cosa q̄ axi la dita ciutat ō Barcelona y les altres del dit principat de Cathalūya ab llur conseil haguessen axi vsat e obseruat e no venir axi a rompre: cum gladijs z fustibus. Car cōyo he oyt dir a mos predecessors: y encara yo ho he legit que may vassalls no fan de llur prouans son perduts e prostrats e vençuts tots aquells qui son venguts o volen venir tu pertu contra llurs senyors: los quals si supplicats del que fan mal no volran resser sino que perseuereran en llur injusticia: e malicia deuen cōfiar ō deu que ell los castigara de tal manera q̄ lo poble ne veura mes que no volria com jases vist de molts. Empero hauem a dir que axis hauia seguir permetent ho deu per nostres peccats.

Mestre eximeni

Capitulacio et concordia inite z facte per et inter serenissimū dominum Joannem secundum dei gracia Regem Aragonum et principatum Cathalonie pretextu liberacionis. Illustris. Caroli ipsius Regie Majestatis Primogeniti z que fuerunt firmata cum juramēto per Serenissimas dominā Joannam Regi nam Aragonum ipsius domini Joanis coniugem z procuratricē apud villam Francam peniten inposie petridoliet ōdicte dñe regine pronot. die. xxj. Junij anno a natiuitatis domini Millesimo quadrigentesimo sexagesimo primo vt in calce eorundem continetur latius.

Senyor molt alt e molt excellent.

Exordium.

Inestimable es lo be procebint del compost orde e repos ōla cosa publica lo qual precipuamēt esta en vnitat: e concordia del cap ab les cors e membres de aquella: e com per la disparitat: e discordança da aquells immensurables mals peruenen axi per la vnitat e crida: e acordat voler diuinals bens augment e multiplicacio de pochas cosas en grans succeheren e molt mes en los Regnes e principat en los quals regulada ment consisteix lo Monarcha quiab leys appropiades la cosa publica gouernant de aquella es Princep cap e senyor e axi ordenadament obrant aquella augmēta e fa en molta excellencia florir: hon interuenints suasions indegudas ōposans poch zelāts lo benifici publich: las quals diuertir causan en forma alguna de lorde nat obrar importen deiectio gran a la cosa publica/si ja donchs lo cors ō ella no es per deu omnipotent de tāta virtut fornit: que constantment haja sufficiencia curar la infirmitat qui per indegudas informacions en lo cap dela cosa publica residir poria

lo que nouament enlo Principat de Cathalunya, ha contengut: e molt mes acaygut haguera sino q̄ la molta virtut e sapiencia: de que dotada es vostra gran excellencia gloriosament regnant/ Rey/ Princep: e cap dela cosa publica del Principat de Cathalunya: lo qual cors dela dita cosa publica del Principat de Cathalunya en molta vnanimitat virtuosament constitnhit: curant estirpar les iniques e sinistres informacions a vostra Magestat fetes: en derogacio dela vostra Reyal corona: e oppressio del Illustrissimo don Carles Primogenit dela vostra gran excellencia ha obtēgut. E dita vostra Magestat per son grā ingeni: virtut e industria promptamēt ha vist: e conegut remediador esser: e puebidor enles coses talment comēçades a causa de tals peruerses informacions: al cors dela cosa publica del dit Pricipat e altres Regnes e terres a vostra corona subditas molt prejudicials e damnoses: per ocasio dels q̄ls loch se hauia donat/ lo dit Illustrissim Primogenit esser en preso detengut: e lo noble don Juhan de Beamunt. E axi apresonats esser ōl Pricipat de Cathalūya atrets: don pro uenien al dit Principat e a la cosa publica de aquell: prejudicis e lesions a sos priuilegis e leys paccionadas hoc e innumerables altres dans irreparables: les quals coses en diuerses māeres e per varies vies p part del dit Principat ab molta diligencia e solicitut notificades e ōmostrades a vostra Magestat dotada ōgrādissima prudencia: coneguda la fidelitat e veritat dels Cathalans es estada merce vostra sēyor fer gracia al dit Principat donar los e liberar lo dit Illustrissim primogenit. E per quant en lo temps ōls amfractes qui per tals informacions e preso se son seguits/ han acorregut moltes coses les quals coue en orde metre: per donar tranquilitat e repos a tota la cosa publica del dit Principat/ compnent hilo cap: lo cors: e tots los mēbres. E per prouehir enlo arreglament dela administracio de justicia: la qual conserua los Regnes en degut estament/ e per estirpar los abusos qui en temps passat se son fets p ministres ōla justicia/ hoc encara per total conclusio donar en estirpacio de aquells qui ablurs maluats consells tants per ells han seminats: e cōgoixes donades a tot lo Principat: E perque en es deuenidor a altres sia caucio y exemplar son estades molt e quament/ y estan concebudes les coses seguents: les quals ab humil supplicacio del dit Principat y dels ōputats e consell aquell representāts sera de merce de vos senyor consentir e atorgar.

Cosēyor Rey loha e aprouа tots los actes fets per causa dela detencio e liberacio del Illustre senyor primogenit.

Kimerament senyor supplica lo dit Pricipat e los deputats e consell aquell representants: en virtut dela commissio ōla Cort ō Leyda: feta a sinch de Decbre: any M.cccclx. Sia de merce de vostra alta senyoria declarar a major cautela esser per ferms e valits justs degut e legitims tots los actes e manaments e procehiments en qualseuol manera fets/ axi dins lo dit principat com fora: per lo dit Pricipat/ vniuersitats/ estaments/ e singulars de aquell/ e a instancia sua sobre la liberacio dela psona del Illustrissim Carles primogenit de vostra altesa y encara apres dela ōsliberacio fins a perfet compliment ōla obseruacio

Universidad de Deusto
Biblioteca

dels vsatjes: e priuilegis: e libertats e repos del dit principat e singulars de aquell axi com los dits actes: e processos fets juxta vsatges cõstitutiõs capitols e actes de cort vsatges praticas costums priuilegis: e libertats del dit principat vniuersals: e perticulars de las vniuersitats staments e singulars de aquells: e per obseruãcia de fensio: e obseruacio de aquells e de cascu de ells e per conseguent tots los dits actes no esser en forma alguna reprehensibles axi com de fet per dret: e rabo rependre nos podẽ ne poder de hauer sa en de rogacio: o detraccio de aquells en tot: o ẽ part parlar e contrafer: e contrauenir en forma alguna directament ho indirecta. E per que vos senyor primogenit: e successors vostres e sens: officials: ho ministres ò vostre Majestat: e lurs procebir enantar innouar inquirir processar: ho altres qualseuol cosa fer: ho atemptar nos puixen degue per qualseuol ordinaria ho exquisita cõtra: o forma: causa las persones vniuersitats estamẽts e singulars de aquells: e bens lurs ẽ cara que fossen officials vostres qui consellant: y executant per lant: ho en qualseuol altra manera: e forma entreuenint en los dits actes han aiudat: y entreuẽgut exercit fet ministrat consellat: e per lat en tot ho en part abdicant a vos senyor: e primogenit/e als successors vostres: e de aquells tot poder de fer: e attẽptar lo contrari decernir: e declarãt esser irrits nullas inualits e iniusts qualseuol processos: y enantaments qui contra les demunt dites coses: ho algũa de aquellas son estats fers ho se volrien fer ho attẽmptar/en alguna manera axi en perticular com en general/e si per ministres ho officials de vostra altesa primogenit/e successors vostres/ho seus ho altres persones priuades ò qualseuol grau ho prehemineneia sien sera algũa cosa innouada/ho attemptada en derogacio/ho prejudici dels cosas/ho cõtra las persones sobredites vniuersitats estaments/ho singulars ò aquellas Catalans/hono/ho bens ò aquells/aquells tals ministres/ho officials/e persones sien haguts ipsofactoper puadas persones/e acuydats de la corona Reyal/e de la cosa publica/e aquells axi quantra fabents/ho contrauenints encara que ho haguessen de manament de vostre altesa puxe e degue esser resistit/e de fet ab armes/ho en qualseuol altre mãera e damnificar los en persone/e bens esia licit/e per mes qualseuol cossors collegis staments e vniuersitats/e cõsells ò aquells/e qualseuol altres persones axi ecclesiastiques com seculars del dit principat ajudar ab armes ho en altre qualseuol manera en aquella/ho aquellas persones cõtra las quals los dits enantaments/ho procebiments sien fets/ho atemptats com vos senyor ara per leuors/e lauors per ara absoleu/e absolts haueu/e hauer voleu tots aquells qui per mãtanimẽt e defensio dels dits actes persones e lurs bens cõtra los dits officials/e ministres per la dita rabo haurien procebit/ho en la dita manera enantat hauent aquells per quitis/e inmuens de tota pena/e punicio declarant de mera justicia ara per lauors aquells esser quitis/e immunes de tota culpa/e punicio. Lo senyor Rey ates/e considerat que p lo principat de Catalunya per la sua innatafidelitat be/e degudamẽt ha fetes las cosas en lo dit capitol contengudas per ço comendant ò aquellas los Catalans com a fidelissimos vassalls e aprouant tots los dessus dits actes/y enantaments e procebiments

per ells: e a instancia lur fets: atorgat: e li plau tot lo dit capitol: e cosas en ell escrites: y especificades juxta la sua serie: e tenor. Vol empero e ab aço entes quels dita aprouacio dels dits actes enantaments: e procebiments per ells: e a instancia lur fets fins al dia presẽt e no de altres e que en virtut de aquells ni de algu dels no pura esser dequi auant procebit: en alguna manera a acte/o execucio alguna: e que sia renunciada per lo dit principat qualseuol instancia ques pogues fer per tot lo passat contra officials: e Consellers seus: e tot altre interes que allegar se pogues contra aqlls ho algu de aquells saluo lo que de uall en lo terç capitol se dira del noble mossen Galçaran de requesens.

Pd. doliet prothonotari.

Lo senyor Rey promet desliurar dins. xv. dies lo noble dõ Juan de Beamunt.

Item senyor com entre les altres causas per que es estada feta infractio: e lesio als vsatges constitucions capitols de cort e altres libertats de la patria si es per quant lo noble don Juan de beamũt qui dins lo principat es estat apresonat e de aquell tret: no es restituyt en lo dit principat e dins la vegueria de Leyda hon fonch pres e detẽgut sie merçe de vostre gran senyoria lo dit don Juan esser restituhit en lo principat e vegueria de Leyda en sa plenissima libertat: e aquell esser seruat lo guiatge per vostre altesa al dit don Juan atorgat jurta la serie: e tenor del dit guiatge. Plaua al senyor Rey: e promet de liurar la p sona de don Juan de beamũt: e aqll fer restituhir en plena libertat: dins la ciutat de Tortosa: ho Leyda dis xv. dies apres la ferma de la present capitulacio auant comptadors.

Pd. Doliet prthonotari.

Lo senyor Rey remou canceller/Vicicanceller e altres officials. ꝛc. E que no puixen hauer officis de jurediccio. ꝛc. E mossen Galceran de Requesens que sia exellat.

Item senyor com les grans e inextimables congoixes qui preuengudes son dans/e grandissimes despeses/e perills/per causa e occasio de alguns mals consellers e officials de vostra altesa: los quals sinistrament e contra veritat: e indegudament han informada/aconsellada e seduyda vostra gracia: a causa ò les quals informacions/consells/e seduccions los dans sobre dits son peruẽguts/hoc e moltes diuisions/cismes dans irreparables a la cosa publica ò dit Pdrincipat procurats: los qls consellers officials si extirpats no eren punits e castigats/poxien porrar lo dit Pdricipat en altres majors incõuenients: y en es deuenidor exẽplar se poxie pendre de la impunitat de lurs mals/e couendria e incitaria los altres a mal obrar: lo q̃ molt deu esser lunyat y extirpat per seruey ò vostra altesa/ beneficie repos ò la cosa publica del dit Pdricipat. Pder tãt senyor supplica lo dit Pdrincipat a vostra altesa sia merce vostra hauer per priuats/indignes/e inabils dels officis que regien y exercien: e ò tot beneficie: e offici/e facultat de consellar en lo dit Pdrincipat/y en fets ò l dit Pdrincipat singulars de aquell. Tots axi ecclesiastichs cõseculars: los qui han entreuengut/consellat: assistit/ho participi hagut en vostre consell del dia de la detencio del dit Illustrissim primogenit/fins a la jornada de la liberacio de aquell. Y en

Universidad de Deusto
Biblioteca

car tots aquells axi de consell ò vostre senyoria com altres qui abans del dia dela dita dēteció han consellat ho entreuengut aquella se fahes encare mes los officials vostres qui haurien ajustats consells per causa dela dita detēció: ho cosas cócernēts aquella axi ans dela dita detencio com apres de aquella/ e ans dela dita liberacio axi que de qui auant no puixen regir: y exercir los dits officis ne hauer lo dit beneficí: ho facultat de consellar de present ni en esdeuenidor ne encare altres officis o beneficis si donchs no procehia de assentiment: ho voluntat dels dits Deputats: ho major part del dit cōsell entreuenint hi la Ciutat ò Barcelona. Entes empero que en algun offici de jurisdictio no puxen esser restituits ni hauer ne obtenir aqlls ne altre offici ò jurisdictio e per que al dit principat pura esser feta la reparacio ques poza dels dās que sostenguts ha per causa dela detencio sobre dita e defensio de sas libertats violada per seductions males informationes: e sinistres consells sie mercè vostre cometre: e donar plenissima potestat al dit principat e ales psones per los dits Deputats/ e consell/ ho la major part deputadores: e elegidores entreuenint hi la ciutat ò Barcelona en vna: e moltes vegades de inquirir: e informacio pēdre contra tots: e sengles officials: e persones ari ecclesiasticas com seculars qui en las cosas demunt dites delinquit haien hos presumira hauer delinquit: e aquellas constara per deguda informacio precedent auer delinquit: e aquellas constara per deguda informacio precedent haun ò inquit: e sismes: e diuisions hauer seminades per causa dela detencio ò l dit primogenit iurta la calitat del ò licte: e iusticia requerra punir castigar/ sentenciar/ executar: axi en persona com en bens: segōs los merits seran de tals seductores/ ò struydors damnificadors: e mals conselladors ò la cosa publica: per manera que los merits de tals no resten impunits: no sia donat en esdeuenidor exēplar de mal obrar. Plau al senyor Rey a supplicacio del dit Prinicipat priuar/ e remoure: y de present priua e remou lo Canceller/ Vicicanceller/ e regent la cancilleria: e mossen Balceran de Requesens: portant veus ò Gouernador en Cathalunya: e misser Jachme Pau aduocat fiscal dela cort del Veguer de Barcelona ò ls dits e altres officis que ò present obtenen en Cathalunya: e Comtat de Rossello e de Cerdanya: sens empero nota de infamia. E que de aquia uant los ò ssus dits: e altres en lo dit capitol compresos no puixen hauer/ ni obtenir officis de jurediccio en lo dit Prinicipat e Comtats: ni aconsellar en fets del dit Prinicipat/ e Cōtats: ni en actes alguns concernēts aquells/ ho vniuersitats/ cosiors: ho collegis: e singulars persones ecclesiastiques: e seculars de aquelles: ne coses/ e bens lurs. E per quant a instancia dels dits deputats/ e consell dela ciutat de Barcelona es estat fet cert proces contra lo noble mossen Balceran de Reqsens/ portant ve de Gouernador en lo dit Prinicipat per lo qual es estat: e vuy en dia esta pres dins la preso comuna dela dita ciutat/ e lo dit senyor Rey per algs respectes haja ordenat e ordena ab la present: lo dit mossen Requesens deuia esser y estar tot lo temps dela vida sua fora lo dit Prinicipat: encara fora la cort del dit seyor Rey/ sots pena de priuacio dela vida: e annotacio/ e confiscacio de tots sos bens/ aplicadors en cas de contrafaccio al general de Cathalunya. Saluaem-

pero al dit mossen Requesens la obcio de ual escrita: perço plau al senyor Rey: e ordena que si lo dit mossen Requesens no contentant se de aço se volra defendre per justicia: en tal cas estiga en la preso: hon vuy esta: e puixa esser procedit contra ell: e sos bens per virtut del dit proces: alias per justicia: les coses en lo psent capitol contengudes: en res no contrastants: totes empero altres instancies e anantaments que fer se porien contra qualseuol altres officials e persones qui en les coses en lo dit capitol contengudes delinquit hagē: es presumira hauer delinquit cessants per beneficí e repos del dit Prinicipat. E mes vol lo dit senyor Rey/ que per los dits deputats e cōsell/ e ciutat de Barcelona sia donada segurtat en quāt a ells se esguardara a les persones y bens de tots los officials e consellers del dit senyor Rey/ qui fins en lo dia ò vuy hā lo dit seyor Rey en qualseuol manera sobre los dits affers consellat: axi per forma que los dits officials e consellers puixen e star e habitar segurament ab tota quietacio dins la ciutat de Barcelona: e lo dit Prinicipat/ e fora de aquell/ hon mes volran. E que semblāt par aula ho segurtat los sia donada per lo Illustrissimo primogenit: axi que per ell ho algun official ho persona no puixen esser inquietats/ ni molestats en persones/ ni en bens en alguna manera per les causes e rahons en lo dessus dit capitol contēgudes: e fins lo dia de vuy seguides. E encara que lo dit Illustrissimo primogenit succehes. que en los regnes e terres del dit senyor Rey: e que lo dit Illustrissim p. mogenit sia tengut aço a prometre. e jurar/ tenir/ e seruar ab tota efficacia: e si lo contrarise fehia sia licitats dits officials e consellers resistir de fet/ ab absolucio ò la fidelitat en lo dit cas: e puixen: e deguen los dits ōputats e consell: e ciutat de Barcelona opposar se a la defensio dels dits officials e consellers/ iurta les constitucions/ leys/ e libertats del dit Prinicipat. Pr. Oliet pt bonotari.

Al senyor Rey li plau la justicia sia administrada per la forma per sa Magestat en los presents Capitols atorgada.

Item com la principal causa dela conseruacio dels regnes e terres: e ò la cosa publica de aquells sia la obseruacio de justicia: la qual vos senyor sou tengut ben exercir: e ministrar/ e fer obseruar: e fins aci lo dit Prinicipat per causa dels ministres ò la justicia: e per no esser be administrada haja sostenguts molts detriments: e contraris en les coses dela administracio de justicia. Volent lo dit Prinicipat obuiar als abusos que fins aci seguits seson: los quals explicar per bona causa se obmet: designāt lo dit Prinicipat satisfer al deute/ seruey/ e honor de vostra altesa: e prouehir en lo repos/ descarrech/ e seruey de aquella/ e al be y repos dela cosa publica. Supplicam humilmēt vostra senyoria los deputats e consell de aqui auant perpetualmēt la justicia esser feta y administrada ēla forma seguēt. Diu lo senyor Rey no es cosa a sa fē yoria tāt accepta: ne tant per sa magestat desijada/ com es que la justicia que per nostre senyor deu li es comanada: sia a la hor dela Magestat diuinal/ seruey seu/ e beneficí ò la cosa publica de sos regnes e terres ministrada. Per tāt al dit senyor Rey plau eli es molt accepte que la justicia sia administrada en lo dit Prinicipat/ en eper la forma/ per sa Magestat en los presents capitols atorgada de mera

Universidad de Deusto
Biblioteca

voluntat. Pd⁹. Doliet pthonotari⁹

Taxacio de salaris: per

al Canceller/Vicicanceller/e altres ꝛc. a beneplacit empero dela cort.

Primerament per quant los principals ministres exercints la justicia sō los Canceller Vicicancel-ler/y en son cars regent la cancellaria de vos senyor e de vostres successors vostre Illustrissim primogenit/e assessors del portant veus de Gouernador en lo principat de Catalunya/e Comtat de Cerdanya los quals experiēcia ha mōstrat ēlo tēps passat no esser estats pagats en estipendis: don peruenien incōueniēts innumerables lo dit principat per q̄ la justicia regulada ment sie administrada per seruey de vos senyor e ōs carrech de vostre tresor: ser a contēt lo dit principat/abēiplacit empero dela cort: ho corts del dit principat de pecunies del dit Gēral estipendiar los dits Canceller Vicicicancel-ler: e Regent la cancelleria de vostre senyoria: e assessor ōl portāt veus ō Gouernador en lo principat ō Catalunya los quals: exceptat lo Canceller ensemps ab lo assessor del portant veus de Gouernador ē los cōtats de Rossello: e de ser danya sie estipendiat ço es al Canceller vint milia sous al Vicicanceller. xv. milia sous al Regent la Cançalleria deu milia sous: y lo assessor del portant veus ō Gouernador en lo principat x. milia sous: pero que los dits Canceller Vicicanceller Regent la Cācelleria: e assessors comissions de causas algunes atur ar nos puixen: ne per la hu dells ser se als altres dells ne encara per vos senyor primogenite loctinēt en cas p mes: ho successors vostres e seus: e per los portant veus de Gouernador: ho algu dells comissions algūes ser ne per ells acceptar se puixen en algūa manera com lo dit principat vulla: y entenga los demunt dits deures contentar dels dits salaris remogudas totes altres comoditats ans si lo contrari era fet: ho atemptat sie tal comissio e actes subseguits per dita comissio nulles: e inualits. E lo q̄ fara ho attemptara tal comissio sie priuat de son offici ipso facto sens altra declaracio e que los dits salaris correguen tant quant seran dins lo principat comptant per pro rata de temps: e no mes auant: e que los dits Canceller/Vicicanceller: e Regent la Cançalleria: e assessor del portant veus de Gouernador sots pēa de priuacio de lurs officis no puixen pendre ne acceptar donatius ho sobernacions exceptat esculentum ꝛ poculentum qui en breu puixa esser consumit. Plau al senyor Rey que sien obseruades las cosas contēgudas en lo dit Capitol: e que durāt tant quant durara lo beniplacit ōla cort: ho corts del dit principat lo q̄l reuocat sia extinct lo present Capitol: e tostemps que apres lo dit principat constituhira: e dara los salaris predits. Plau al senyor Rey are p lauors sia obseruat lo dit Capitol a nadint empero: e correguint quels dits officials: ho algu dells: ab voluntat dels dits deputats: e Consell seguiran la Cort del senyor Rey en tal cas hajen los dits salaris: encara per lo temps que estaran en la dita cort fora lo dit principat. Petrus doliet protonotarius.

Queles comissions sien

fetes per Canceller: Vicicanceller e que no puixen esser fetes per primogenit loch tinent ꝛc. saluo que pode esser fetes per lo senyor Rey de consell dels dessus dits: e ab vidit llur.

Temper quāt vos senyor no podeu haner noticia ō la sciencia y probitat dels juristes/y dela calitat ōlescauses: o eles quals se hauria de fer comissio. Sia merce vostra atorgar e ordenar que vos senyor: y primogenit lochtinent en cas per mes: e successors vostres y seus. E los dits portant veus de Gouernador de ep si no puixen: ne puixa: ne deguen fer cōmissions de causes algunes. E si pvētura lo contrari era fet: les dites commissions: e tots los actes subseguits sien nulles e inualits: ans les dites cōmissions hagē a fer los dits Canceller: y Vicicanceller: e Regēt la Cancelleria: y en son cars lo dit portant veus de Gouernador de cō sell de lurs assessors. Declarat empero que los dits assessors no puixen exercir res de e per si absēts los dits portant veus de Gouernador: vila: ho. loch hon los dits assessors serā/ e no absent la hu dela altre E axi los dits portant veus de Gouernador exerciran jurediccio: e lur offici de e ab consell de lurs assessors. Plau al senyor Rey les coses contengudes en lo dit Capitol sien seruades: saluo que per la sua Magestat puixen esser fetes les dites cōmissions: empero que aquelles haja a fer de consell del Canceller ho Vicicanceller: ho Regent la Cancelleria. E que en aquells haja de hauer vidit dels dessus dits/ho de algu dells: alias sien nulles.

Pd⁹. Doliet pthonotari⁹.

Que los Canceller: Vici

canceller/Regent la Cancelleria/e Assessors: ans de vsar. ꝛc. sien tenguts e obligats de seruar Vsatges. ꝛc. y que algu dels dessus dits haja de entreuenir enles composicions. ꝛc. E per lo semblant los dits Assessors dels dits portant veus.

Item que los dits Canceller/Vicicanceller/y Regent la Cancelleria: e Assessors ans de vsar dels dits officis sien tenguts y obligats de jurar seruar los Vsatges de Barcelona: Constitucions/Capitols de cort priuilegis/vsances/consuetuts/e altres libertats del dit Principat de Cathalunya. E que los dits Canceller/Vicicanceller/y Regent la Cā celleria: ensemps empero ab lo Tresorer: e tambe lo jutge dela causa ho lo aduocat fiscal hagen de entreuenir en totes y qualseuol composicions sabedores/ho almenys la hu de aquells que dessus hauem dit Vicicanceller/ho Regent la Cācelleria E per semblant los dits Assessors/ab los dits portants veus de Gouernador en quant lur offici se esguarda: a fi que mes justament y equa: y segons los demerits exhigiran sien fetes. Diu lo senyor Rey que la sua incommutable voluntat es que axi per sa Reyal Magestat com per tots los seus officials sien inuiolablement obseruats y guardats tots los Vsatges de Barcelona/ Constitucions/Capitols de Cort/ priuilegis: y libertats del dit Principat. Pertant lo dit senyor Rey atorga lo dit Capitol: e li plau que aquell sia obseruat: y vol y ordena a supplicacio del dit Principat que enles composicions sabedores se haja de obseruar y guardar ab tota diligencia lo contengut en lo sobredit Capitol: y axi es ver.

Pd⁹. Doliet pthonotari⁹.

Que los Deputats ō Ca

thalunya: empero ab lo consell lur: y per lo semblant entreuenint hi la ciutat de Barcelona: com es ja determēat: axi g lur offici. ꝛc. a ōspeses

Pd

Universidad de Deusto
Biblioteca

del General/puix en inquirir contra Canceller/Vicicanceller. ꝛc. si sera fet contra Vsatges. ꝛc. En causes empero patrimonials: e de regalies. ꝛc. E que conegut ho hagen a denũciar al senyor Reyre a son lochtinẽt. E si dins. xxx. dies apres que sera denunciat: no sera tornat a degut estament/puixa esser denunciat ab veu de crida per priuat. ꝛc.

Item per quant experiencia ha mostrat moltes persones estar se mal obrar/per dubte/y temor/y correcio: ꝑ donar orde en tolre totes materies de veracions. E que la justicia de aqui auãt enlo dit Principat sia bey y degudament administrada: e los Vsatges de Barcelona/Constitucions de Cathalunya: priuilegis/e libertats del dit Principat ꝑ vos senyor e vostres predecessors jurats sien en molta diligencia/y atencio obseruats. Sia merce vostra senyor atorgar q̃ en qualseuol causes quis tractaran entre vos senyor e o vostre primogenit: ho elochtinent en cas permes/y successors vostres y seus: e batles generals/procurador Reyals ho fiscals de vos dit senyor ho lurs de vna part. E qualseuulla Vniuersitats/Collegis/ho singulars persones de qualseuol estament: dignitat/grau: ho ꝓdicio sien dela part altra: ara sien les dites causes: ho q̃stions ciuils: ho criminals/patrimonials: ho de qualseuol regalies: ho altres qualseuulla puixen los dits Deputats ab lur Consell: ho la major part de aquell: entreuenint e consentint hi la ciutat de Barcelona. Axi per lur offici com encara a instancia ho denunciacio de part: a despeses del General inquirir contra los dits Canceller/Vicicanceller: y Regent la Cancelleria: portant ve⁹ de Gouernador: e lurs assessors tambe y Batle general de Cathalũya: y tambe lo procurador Reyal dels dits Comtats de Rossello: y de Cerdanya: e Lochtinent de aquells: y jutges: e assidents ꝑ qualseuol dells que son damunt dits assignats: en les damũt dites causes. E si sera trobat algu dels sobredits hauer procebit: fet/enantat: comes/ho delinquit contra los dits Vsatges/Constitucions: Capitols: actes de Cort/priuilegis/vsos: y libertats dela patria Los dits Deputats ab lur Consell ho facen denunciar al tal delinquẽt/ho participi hauent enla contrafaccio predita. Requerint: y amonestãt en escrits vna vegada tantsolamẽt aquell ho aquells qui participi hauran enla contrafaccio predita. E si obit aquell sera vist hauer contrafet y promptamẽt: e tota dilacio a part posada/aquells tals a qui denunciants ho requests seran qualseuol siẽ/no reuocaran cessaran: e anullaran: y al primer estat no redubiran tot lo contrafet als dits Vsatges: Constitucions: e libertats del dit Principat: en tal cas ipso facto sien baguts per priuats de lurs officis: la qual priuacio los dits Deputats denunciaran al senyor Rey ho a son lochtinent. E si feta la dita denunciacio aquell tal presumira continuar lo exercici de son offici lo qual de primer tenia: vltra que tambe li seria cessat lo salari que primer rebia del General: puixen axi mateix los dits Deputats: ab lo dit consell: que per a semblants coses es determenat: entreuenint y consentint hi tambe la noble ciutat de Barcelona: ab veu ò crida publica: enlo loch acostumat manifestada/aquell tal delinquẽt fer denunciar: e fer publicar per tot lo dit Principat de Cathalunya per ꝑnat ò son offici: que justa cosa es que sien castigats daq̃sta manera: y sien

nulles e inualits tots los actes que de aquella hora auant aquell tal faria. E si per los reladors/jutges/assessors: e assidents en les coses sobre dites delinquit seria: y encontinent se tala monicio no redubiẽ aquelles coses al degut estament: aquells tals si en priuats de tot exercici de jurediccio/e relar/e assidencia fer enlo dit Principat/per espay ho terme ò dunys. Declarat empero y entes a major y sobreabũdant cautela que sots lo present capitol en manera alguna no puixen esser comprezes causes algunes de part a part: si no les dites causes patrimonials/e fiscals: segõs dessus es dit. Y encara les fiscals en les quals haja iustancia de part: lo dit capitol no comprenga. Si dõchs per la part instant no sera recorregut als Deputats. Plau al senyor Rey que sien seruades les coses enlo dit Capitol contengudes. Declarat empero que essent conegut per los dits Deputats e Consell: entreuenint hi emperola ciutat de Barcelona/que per los dits officials ho algu dells sia fet contra los dits vsatges/Constitucions: Capitols/actes de Cort/priuilegis/vsos/e libertats del dit Principat: sia notificat al sẽyor Rey/ho a son Lochtinent. E si dins trenta jorns apres dela dita notificacio: allo no sera tornat a degut estamẽt: en tal cas les coses enlo dit Capitol contengudes sortesquen son effecte. Volempo lo dit senyor Rey que los dits Deputats e lo Consell: e tambe tots aquells quey entreuindran per la dita ciutat de Barcelona que hagen a prestar sagrament als sancts quatre Euangelis en poder del Canceller/ho Vicicanceller ho regent la Cancellaria/ho portãt veus de Gouernador enlo dit Principat: de dir e declarar ço que segons deu e lurs consciẽcies de justicia los apparra/y sera vist: perque tot se dexa a sa conexença.

Petrus Oolier prothonotarius.

Saluetat que per lo contengut enlo prop dit Capitol no sia fet prejudici algu als priuilegis: per nenguna manera.

Estes empero e declarat que les coses sobredites ho alguna ò aquelles ara ho en esdeuenidor no sia fet ho engẽdrat cautamẽt ho expresse prejudici algu: nouacio: ho derogacio als priuilegis/libertats: vsos: pratiques/costums: e obseruances deles vniuersitats del dit Principat de Catalunya: e de cascu dels braços ho estaments del dit Principat/ho singulars dels dits estaments. Ans expressamẽt ab molta raho se retenen y volẽ que aquells y aquelles sien e romanguen en lur entera fermetat: obseruancia/e virtut: segons son y eren abans dela comissio preset: ni que tampoch sobre aquells ho aquelles se puixa donar alguna declaracio/uiacte ser en contrari. Axi que en algũ temps no puixa esser dit ho allegat per nulla manera que ab dits priuilegis/libertats vsos: pratiques/costums: e obseruãcies/ho algu de aquells sia per via directa ho indirecta derogat. Plau al senyor Rey tot lo contengut enlo sobredit Capitol: axi com verdaderament esta expressat.

Pⁿ. Doliet pthonotariⁿ.

Capitol que tracta de aquells qui hauran a regir e administrar la justicia: exceptat empero lo Canceller que sien Cathalans naturals sens alguna dispensacio: e que sien domiciliats enla mateixa prouincia de Cathalunya: e no odiosos ho suspectes al Principat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item senyor per quant lo exercici e la administracio dela justicia principalmēt resideix enles persones q̃ aquella han a regir y administrar: y es necessari sien dotades de sapiēcia e consciencia. Per tant per alguns bons esguarts y respectes sia merce vostra prouehir al dit exercici e administracio de tals persones/ quiex ceptat lo Canceller/ lo qual haja de obtenir prelatura enlo Principat: sien Cathalans naturals vertaderament y sens dispēsacio alguna: e domiciliats en Cathalunya: e no en altra manera al dit Pricipat odiosos ho suspectes. Plau al senyor Rey.

Pp. Doliet pthonotari.

Plau al senyor Rey que lo Illustre senyor primogenit sia jurat per tots sos Regnes y terres en primogenit: e sia Gouernador general per tots los dits Regnes e terres.

Item senyor com sia molt digne y pertinent cosa a la ò uocio/ naturalesa e amor q̃ lo Principat de Cathalunya innadament porta a vostra Magestat de aquell extirpar tot seminari e causes de diuisiōs e differencies qui seguir se poguessen. Per tant los dits deputats e cōsell supplique a vostra gran senyoria sia merce sua ser y donar obra ab tot compliment que lo Illustrissim don Carles primogenit de vostra altesa sia jurat per tots los Regnes y terres subdites a la vostra Reyal corona en primogenit: y a ell puys per nostre senyor deu omnipotent: y de alt li son donats: sien comunicats e manifestats tots los drets ò primogenitura: los quals per los gloriosos Reys antepassats lo hablement seguint la diuina ordinacio son estats comunicats a lurs primogenits. Fahent lo dit primogenit Gouernador general per tots los dits Regnes/ senyories/ y terres vostres/ segons que inconcussament juxta la diuinal ordinacio tostemps es estat obseruat: axi tāt amplament e tant complida com dir se puixa. Lo senyor Rey tostemps es estat devolūtat/ y es/ que al Illustrissimo Princep fill seu li sien enteramente donats e obseruats tots e qualseuol drets y successions que li pertanyen com a fill primogenit de sa Magestat. E perço es content e li plau que lo dit Illustrissimo Princep sia jurat en primogenit per tots los Regues y terres subdites a sa Magestat/ e que sia fet tot lo contengut enlo dit Capitol.

Pp. Doliet pthonotari.

Lochtinencia irreuocable del Illustrissim senyor primogenit ab algunes excepcions de no poder conuocar Corts: ne fer processos de regalia: ab concessio ò les emolumēts ꝛc. E plau al senyor Rey abstenir se de entrar enlo Principat: si dōchs no era del contrari supplicat.

Item senyor molt excellēt/ per lunyar totes causes ho occasions de differencies: e per conseruacio de amor/ e pau: e concordia en vostra Magestat y la Illustrissima senyora Reyna: e Illustrissimo primogenit: e los Illustrissimos infants lo senyor dōfer rando: e altres fills vostres: e per lo tranquille repos y quietut del estat de tots los vostres Regnes y terres imitant e seguint los fets/ y gestas de tots los gloriosos Reys de memorable memoria/ predecessors de vostra Reyal altesa. Suppliquen tāt humilment y cara com poden los dits Deputats e Consell: los quals per a semblants affers son elegits: perque son ells lo dit Principat representants: placia a vostra Magestat atorgar que retenint se vostra serenitat lo nom Reyal: sia merce vostra donar la total administracio del Principat: e dels Comtats de Rossello y de Cerdanya: y al plenissime exercici de aquells enlo dit Pricipat preficir lo dit Illustrissimo primogenit: ab potestat amplissima de celebrar Corts generals als Cathalāns e concessio de altres regalies majors e menors. Fahent y constituhint: e ho creant lo dit Illustrissim primogenit lochtinent general irreuocable: y vn altre vos enlo dit Principat/ ab facultat de poder rebre y exigir: e hauer totes pecunies peruenints enlo dit Principat y Cōtats de Rossello y de Cerdanya: ò qual seuol gracies e composicions: y punicions fahedores: e aquelles pecunies en sos propris vsos aplicar e cōuertir: si donchs per los dits Deputats y consell lo dit Principat representants ensemps ab la ciutat ò Barcelona no era lo contrari demanat: axi y en tal forma y manera que la dita lochtinencia cessar no puixa/ ni ò gueper qualseuol occasio/ causa/ ho rahoq̃ dir ho cogitar se puixa: ans sera allegat ho dit: ho algun cas cogitat ho no cogitat se seguia: per lo qual se pogues dir que per esser constituhit ho creat ho nomenat lochtinent la dita administracio ho exercici: e altres coses dessus dites cessassen/ e ho effecte no poder y deure sortir en tals casos: y cascu de aquells: noobstant les dites coses y altres q̃l seuol rahons en tot cas dur y durar haja y dega: y la dita administracio per causa ho raho alguna cessar no puga ni dega. E perque la dita administracio: y exercici: y totes altres coses dessus dites y expressades per lo dit Illustrissimo primogenit se hagen exercir ab ministres/ y officials Cathalans empero que sie naturals e domiciliats enlo Principat ò Cathalunya: exceptat lo Canceller/ segons dessus es dit. Axi que estant vostra Magestat enles altres terres y Regnes vostres: e lo dit Illustrissimo primogenit/ enlo dit Principat de Cathalunya: y cascu contentant se deles dites coses: sia lunyada e tolta ocasio y manera de perills: e dans que porien ocorrer y seguir per causa de seductors: y no zelants lo serney de vostra altesa/ y de vostra Reyal potestat repos/ y beneficis dels Regnes y terres de vostra senyoria supplint en aço ò plenitut de vostra Reyal potestat tots defalliments que a les dites coses per efficacia de aquelles necessaries y vtils fossen hoslen: y tollent tots obstacles e impediments/ y objectes que per qualseuol leys publiques ho priuades fossen introduhits qui a les dites coses axi per improprietat de paraules com alias cōtrariar ho nocumēt en forma ho manera alguna a la dita donacio ho translacio de la dita administracio y potestat y exercici/ y altres coses dessus dites causar y portar poguessen. Plau al Senyor Rey crear: y de present crea lo dit Illustrissimo primogenit fill seu: lochtinent general irreuocable enlo dit Principat y Comtat de Rossello y de Cerdanya: ab molt plenissima potestat: e larga facultat y exercici: exceptat empero que en nenguna manera no puixa fer processos de auctoritate ꝛ rogatu: com per mejor dir simili modo camini: strate: ꝛ mone ta. Ni per lo semblant en nenguna manera crear nenguns officials en tot lo dit Principat de Cathalunya. E axi mateix que lo dit Lochtinent com dit hauem per nenguna via causa ho manera no puixa tenir Corts algunes als sobredits Catha

Universidad de Deusto
Biblioteca

lans: e que lo dit Illustrissimo lochtinent per sustẽtacio de son estat haja e reba tots los emolumẽts y esdeueniments del dit Principat e Cõtats de Rossello e de Serdanya: los quals empero haja de hauer per les mans dels officials del senyor Rey los quals de respondre li fael ment/ e leyal de aquells integrament hagẽ a prestar al dit Illustrissimo lochtinent sagrament e homenatge. Y encara mes plau al senyor Rey de abstenir se de entrar enlo dit Principat e Comptats. Si doncbs per los dits deputats e consell: entreuenint hi la ciutat de Barcelona no era del contrari supplicat. E aço mateix sia entes dela dita lochtinent general/ ço es que a la dita supplicacio ¬ non alias se puixa reuocar. Y si la suamagestat no se abstenia de entrar com dit es enlo dit Principat e Cõtats ans contrafahia: ara per lauors plau a la sua excellencia vol e consent que en tal cas lo dessus dit capitol e coses en aquell contengudes: sien hagudes per atorgades: ¬ nũc pro tũc les atorga de verbo ad verbum: juxta la sua seria e tenor. E vol e consent lo dit senyor Rey: que estant la sua excellencia fora lo dit Pricipat no puixa ni li sia licit per sine per altre fer los dits processos de auctoritate ¬ rogatu simili modo camini ¬ strate ¬ moneta: ne altres majors homenors: si empero lo dit senyor Rey a supplicacio dels dits deputats e cõsell: entreuenint hi la ciutat de Barcelona entrara enlo dit Principat e Comtats: vol e declara lo dit senyor que en tal cas e de aqui auant la excellencia sua: e axi mateix lo dit principat e Comtats sia: e sien sobre los dits processos e facultat de fer: hono fer aquells en aquell estamẽt ho punt que eren abans dela dita capitulacio present. Plau mes auant al dit senyor Rey: e consent a supplicacio dels dits Deputats e consell/ que si per qualseuol cas: necessitat/ causa: ho rabo conuocara Cort general als Regnes y terres a ell subdites/ho als Regnes ò Arago/ Valencia: e Principat de Cathalunya: fora lo dit Principat/ que sia en obcio e facultat dels Cathalans: si anar hi volran hono: axi que per nengunavia ho manera no puixen esser cõpellits de anar hi: e hon noy anassen en tal cas éles dites Corts ho Cort per contumacia/ ho alias en qualseuol modo ho manera nos puixen actes algunsho coses fer que tocassen emperogens a interes/ prejudici/ho derogacio del dit Principat: ho tãbe dels tres braços ho singulars de aquells.

Petrus Oliet prothonotarius.

¶ Que enlo consell del Illustrissimo primogenit no puixen aconsellar si no los Cathalans naturals: e que sien domiciliats enlo dit Principat: sens dispensacio alguna: exceptat emperolo Canceller: com es de molta rabo.

Item senyor/ per quant experiencia ha mostrat que per causa com moltes persones no naturals del Principat de Cathalunya son estats del vostre consell: les leys del dit Principat no son estades obseruades en no poch dan dela cosa publica del dit Principat. Per tant supplique tant humilment com poden los dits deputats e consell a vostra altesa que sia mercevostra que per vos dit senyor e lochtinent vostre enlo cas pmes e pmogenit vostre: y successors vostres: e seus/ atorgar que daqui auant enlo consell del dit senyor primogenit Lochtinẽt vre enlo dit cas pmes successors vres e seus. E stãts lo primogenit lochtinẽt vostre: e successors vostres e seus enlo dit Principat e Comtats de Rossello e de Serdanya no puixen ne ò guen entreuenir ni consellar en forma ho manera al gunasi no Cathalans naturals: e domiciliats del dit Principat: sens dispensacio alguna: exceptat lo canceller. E si les dites coses no obstãts altres: vltra los dits Cathalans cõdit es: volran entreuenir e cõsellar enlo dit consell: encara que per motiu propri ò vos dit senyor/ e o lochtinent vostre/ e ho pmogenit vostre/ y de successors vostres: e seus se fahes: puixe y degue esser procebit p los dits deputats y consell: entreuenint y consentint hi la ciutat ò Barcelona/ com dit es/ cõtra los qui en lo dit consell entreuendrien e consellarien axi com a violadors e destruidors deles constitucions e leys del dit Principat: e dela cosa publica ò aquell. Declarat empero que noy si en compresos los ecclesiastichs qui obtenen prelatura: dignitat/ canonicat/ho benefici: e verta derament habiten enlo dit Principat: e los militars: e Reyals qui per temps de deu anys han obtenguts/ e tenẽ vertaders domicilis en aqlls. Diu lo senyor Rey que a sa excellencia es vist que per lo demanat enlo dit capitol se empatreria la comũio dls altres Regnes e senyories sues/ ab lo dit Principat. Empero per contemplacio del dit Principat/ e supplicacio de aquell. Plau al dit senyor Rey atorgar lo contengut enlo dit capitol: ab modificacio que sia entes enlos sets de Cathalũya tantsolamẽt. Pr. Doliet pthonotari.

¶ Que moriint lo Illustrissim señor don Carles pmogenit sens fills legitims/ succebesca lo Illustrissim don Ferrando: e sia en aquell punt regiment/ lochtinencia/ administracio/ y exercici que dit es/ y escrit enlos precedents capitols dela persona del dit Illustrissim primogenit.

Item senyor: com la amor e deuocio dels Cathalans/ sia estat/ es/ y sera ab molta attencio entendre en conseruacio del repos e tranquillo estat de cort Reyal/ persona e saluacio e conseruacio de vostres Illustres fills segons lo rde degut: los quals per mi ja vostre a deu omnipotẽt ha plagut als dits Cathalans donar. Supliquen humilment los deputats e consell sia merce de vostra gran altesa atorgar que sis seguira cas/ lo que a deu no placia que lo dit Illustrissim don Carles primogenit moria sens infants: idest liberis de legitim e carnal matrimoni procreats: e ho posteritat tal que segons les libertats ò dit Principat no pogues ho ò gues succebir enla corona Reyal de Arago. Lo Illustre Infant don Ferrando fos ho sia en aquell punt regimẽt e lochtinẽcia/ e administracio/ y exercici que es escrit e tocat molt largament y auctentica enlos precedents capitols/ dela nobilissima persona ò dit Illustrissimo primogenit. Plau al senyor Rey tot lo que es contengut enlo present Capitol. Pus empero aquell y lo seu effecte sia jurat per los dits deputats e consell: car aquestes coses que per a tals exercicis se han de fer/ deuhen esser fetes molt auctenticament y recta: e perço es necessari que a cada capitol de aquests estiga la mia firma.

Pr. Doliet pthonotari.

¶ Offerta feta per lo Principat de dos centes mil liures/ per lo heretatge del Illustre senyor don Ferrando/ conuertidores en luicio/ perque axies estat ordenat per lo cõsell

Universidad de Deusto
Biblioteca

derendes e lochs: a conexença de sis persones: tres per part del seyor Rey: e altres tres per los deputats e consell: entre lesquals ni ha de hauer vna dela ciutat de Barcelona: les quals han de esser totes concordes/ho almenys quatre. La ql quãtitat ha de esser escrita a la senyora Reyna enla taula dela ciutat: dins vuyt mesos.

Item senyor molt excellẽt lo dit Principat ò Cathalunya volent per obres y effectes mostrar la grandissima voluntat y amor que ha en conseruacio e augment del estat dels illustres fills vostres: e que lo Illustre infant don Ferrando sia competentmẽt heretat enlo dit Principat: suppliquen humilment los dits deputats e consell a vostra altesa/sia merce sua fer cõcessio y heretatge al dit Illustre don Ferrando per terres a sa condicio pertanyents: vltra los titols: e les terres q̃ ja te: e ho del jus luendi de aquelles: car lo dit Principat per seruey de vostra alta senyoria: e dela Illustre senyora Reyna: e del dit Illustre primogenit: e Illustre Infant don Ferrando: e per raho dels dessus e dejus escrits capitols sera content: e sa offerta fer donatiu gracios de dos centes milia liures Barcelonases: a obs e per luicio deles terres y rendes enlo dit heretatge: ho donacio sabedor contengudes. Volent empero e ab tal expressa condicio lo dit Principat fa la dita offerta que la dita quantitat haja a seruir e conuertir se en compres luicio e quitament deles terres e rendes damunt dites: les quals cõpres luicio/e quitament hagen a fer juxta les leys/priuilegis: e libertats ò dit Principat: les quals compres: luicio: e quitament hagẽ a fer persones per los deputats e cõsell elegidores: entreuenint e cõsentint hi la ciutat de Barcelona: en altra manera fer nos puxe: ne en altres vsos cõuertir ho despẽdre la dita quãtitat. Plau al senyor Rey e atorga lo q̃ tẽgut enlo dit capitol: e acceptala offerta deles cc. mil liures: les q̃ls. cc. mil liures hagẽ esser deposades enla taula ò lcã bi ho depositz dela ciutat de Barcelona dits y escrits a la seyora reyna/en nõ del dit Illustre Infant dõ Ferrãdo/dins espay de vuyt mesos cõtinuamẽt cõptadors del dia q̃ la p̃sent capitulacio sera fermada pla dita senyora Reyna/en nõ del dit senyor Rey: anãt a solta desis psones totes Cathalanes: tres elegidores p̃ lo dit seyor Rey: e les altres tres p̃ los dits deputats e cõsell: entre les q̃ls ni haja de hauer vna ò la ciutat ò barcelona: e q̃ en ser les dites luiciõs/cõpres/e q̃tamẽts: encara en soltar la dita quãtitat hagẽ esser totes sis cõcordes/ho almẽys les q̃tre: ç oes dues de part del dit senyor: e altres dues de part del dit Principat.

Pb ⁹. Doliet ptho notari⁹.

Lo Illustre don Ferrado ha ò esser comanat a Cathalãs: e los ministres y officials/ e tots los homens de sa casa han de esser Cathalãs: perque es a vs e costum de Cathalunya.

Item senyor molt alt p̃ mostrar mes la amor/deuocio: e affectio que han los Cathalãs a vostra altesa: e als Illustres fills vostres. Suppliq̃n humilmẽt a vostra excellencia los dits deputats e consell sia de sa merce que lo dit Illustre Infant don Ferrando sia comanat a Cathalans de molta prudencia/ virtut/ e sauiesa dotats: y estigue/y habite enlo dit Principat: y mes auãt que tots los ministres e officials seus: e ari mateix los homens ò casa sua sẽ

Catalãs. Plau al senyor Rey e vol que lo contengut enlo dit capitol sie seruat. Petrus doliet protonotari⁹.

Que la senyora Reyna: e lo Illustre don Ferrando sobreuenints al senyor Rey no puixẽ esser maltractats per lo Illustre primogenit ans sie tengut aquells: e los altres fills: e filles del dit senyor mantenir e deffendre.

Item senyor molt alt exellent per monstrar mes la amor deuotio e affectio òls Catalãs en lo seruey de vostre Magestat: e dela Illustrissima senyora Reyna: e del dit Illustre infant don Ferrando suppliquen humilment a vostre Magestat los dits deputats e consell en tal forma proueyr: e ordenar ab lo dit Illustre p̃ mogenit que quanta deu plagues la dita Illustra Senyora Reyna: e lo dit Illustre infant sobreuiura a vostres lochs: e beneuenturats dies lo estat dela senyora Reyna: e del dit Illustre infant tant enla cambra de Sicilia drets: y emoluments ò aquella: ducat de Mont blanch: e altres terras: e senyorias lochs drets: e accions que la dita senyora Reyna e lo dit Illustre infant posseheixen: e los pertanyen: y een esdeuẽidor los pertanyaran quant encara totes altres cosas ala honor: e preeminencia Reyal dela dita senyora Reyna e vtilitat della: e del dit Illustre infant pertanyẽt: puixe esser: e siesens turbacio contradictio molestia: ho congora alguna: e que dels dits bẽs drets lochs: e actions pertanyents ala senyora Reyna enlo dit Illustre infant don Ferrando en altres fills seus a ses volũtats puixe liberamẽt dispondre: e lo dit disposat per ella sia: a effecte: ho perfeta execucio ò duyt: e que lo illustre primogenit dir cc tament ne indirecta en algũ temps ni per causa: ho reb alguna no puixe perturbar ni contradir molestar ni inquietar la dita serenissima senyora Reyna ni al dit illustre infant e altres fills herey: ho successors seyen les dites terres: bens: e actions que de present tenen: ho en esdeuenidor tendran: ho posseyran ans sie tẽgut lo dit illustrissim Princep de defendre: e mantenir: e ajudar en son cas la dita illustrissima senyora Reyna illustre infant: e altres fills/y hereus seus: e que lo dit illustre Princep enlo temps que sera jurat per p̃ mogenit: sie tengut de permetre: e jurar de seruar lo present capitol: e tot ço que en aquell es contengut: e no venir contra aquell car lo dit illustre Princep se offer ab tot son poder ajudar ala dita senyora Reyna illustre infant: e altres fills: y hereus seus enlos dits bens: e que possehesquen aquells ab quietut: e sora tota molestia e turbacio: e per son poder fer donar orda en totes les cases en lo present capitol contengudes: e totes coses a ell possibles a effecte dela seguretat: e repos dela dita illustrissima senyora Reyna: e illustre infant e altres fills vostres: e seus e suplim̃ a vostre Majestat que de tot lo cõtẽgut: enlo present capitol sie fet acte decort e sien fetes totes aquelles caucions fermetats: e seguretats que vistas seran esser sabedores.

Plau al senyor Rey. Petr⁹ doliet potronotarius.

Que no puixe esser inquirit per lo senyor Rey contra la senyora Reyna illustre primogẽit: e dõ Ferrando fills seus ne altres fills: e filles seus sens interuencio: y expres consentiment del principat de Cathalũya e ò la Ciutat ò Barcelona.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item senyor ser enissim/jatsia q̃ lo gran interes dela conseruacio dela Reyal potestat al dit principat pertanyent nos degue sés interuēcio del dit principat ensemps abla ciutat de Barcelona inquirir procebir: ho enantar: ho fer execucio per raho d algun pretes crim/ho delicte en las persones e bens dela illustrissima senyora Reyna illustrissimo primogenit: e illustres infant don Ferrando e altres fills legitims e naturals de vos dit senyor ho d algun dels dessus dits/no res menys a sobra abundant cautela sie merce vostre atorgar que de aci auant per vos senyor loctinēt en cas per mes e primogenit vostre successors vostres: e seus no puixa esser inquirit procey t/ho enantat contra algū dls dessus dits no puxen esser présos mal tractats ho detenguts ne en alguna manera punits axi dins lo dit principat com fora aquell en persona ho en bens per raho de algū crim ho delicte per grā/ho enormissim ques pogues dir/ho cogitar encare q̃ fes hos dgues esser come s entre la Reyal persona de vos dit senyor: e primogēit vostre/ho successors vostres e seus sens requesta interuencio: e expres consentiment del dit principat de Catalunya/e dels deputats/e cōsell: e dela ciutat de Barcelona e aço per euitar molts inconueniēts: e dās los quals ala cosa publica dl dit principat poriensseguir. Plau al senyor Rey e vol que axis fassa.
Petrus doliet protonotari⁹.

Consignacio Annual feta per lo senyor Rey al Illustre senyor don Carlos primogenit seu de vj. mil florins sobre les tretes de Sicilia.

Item senyor per que lo dit Illustre primogenit haje forma: e manera de sustentar la sua casa: y estar pertinentment sie merce vostre consignarli. xij. milia florins cascū any en lochs: e parts ben segurs del regne: e illa d Sicilia diu lo senyor rey que sa Magestat sua note en lo regne de Sicilia hon pogues fer la dita consignacio de. xij. milia florins dubit ço que es mester al sustenimen dela Majestat sua emperoper contēplacio e amor del dit illustrissim primogenit fill seu: e per condecendra a la suplicacio del dit principat es content consignarli. vj. milia florins hoper aquelles tantes tretes en lo dit Regne de Sicilia que basten ala dita quantitat de. vj. milia florins cascun any. Petrus doliet protonotari⁹.

Facultat donada als Deputats: d Barcelona ab pecunies dl general axi de dret com de fet: fer observar los presents capitols ab absolucio dels sacraments: e homenatge: e dela faeltat per tot ço que cōcernesca la deffensio: e manteniment d dits capitols.

Per quant axi per manteniment defencio: y execucio dels vsatges constitucions: e altres libertats del dit principat: e delas cosas en los precedents: e deius escrits capitols: e cascu de aquells cōtengudes com encara per obseruacio de pau amor: e concordia entre vos dit senyor illustrissima senyora Reyna illustrissimo primogenit illustre infant dō Ferrādo: e altres fills de vostre altesa e per lo repos: e molt gran bēifici del dit principat: e poblats en aquell: es vist esser rabōable e necessari que los deputats ab consell delas personas per ells elegides y elegidores entreuenint e consentint hi la Ciutat d Barcelona com

dites hajen facultat amplissima en e per totes las cosas concernēts los sguarts dessus dits: e de all scrits e cascu de aqlls: per tāt humilmēt supliquen a vostre Magestat los dits Deputats: e consell en virtut dla dita commissio elegits: a superabundant cautela sie merce vostre encara de nou atorgar per execucio dlas cosas en la dita commissio per la cort feta contengudas que los dits deputats ab: e de consell delas personas elegidas: e substituidas: o surrogades: ho elegidores en son cas puixen e hagen facultat amplissima: entreuenint: e consentint hi Barcelona com dit es de ser ab tota eficacia que totes e sengles coses dessus: e de vall per vostre Magestat atorgades sien obseruades axi y en tal manera que si per vostre Magestat: e hoper lo illustrissimo primogenit lo que a deu no placie era atemptat contreuenir en qual seuol manera en les coses dessus dites: ho en alguna de aquellas tant al que ha sguart ala dita illustrissima senyora Reyna: e al dit illustrissimo primo genit com encare al heretament/e altres coses concernents al illustre infant don Ferrando e altres fills de vostre altesa y encara ales coses que han sguart al benefici repos: y tranquilitat dl dit principat: e poblats en aquell los dits d putats/e consell entreuenint: e consentint hi Barcelona cō dit es puixen: e hagen facultat amplissima de ser tots aquells obstacles impediments axi de fet com de dret a despesas delas pecunies del dit General per les quals a fer puixau ser venda de censals obligant los bens del General: e per aquellas totes seguretats en tals contractes acostumades: e al per tals coses: e cascuna de aquellas ates majormēt que per la dita commissio: y en virtut de aquella la present cōcordia/e coses en aquella contengudes sien/e son al repos e tranquilitat del estat del dit Principat/e a cautela vos senyor e lo Illustre primogenit: e Illustre Infant en son cas quāt a cascu haja esguart/ara per lauors absoleu los dits deputats e consell/e tots los estamēts ecclesiastich/militar/e Reyal: e singulars del dit Principat presents/absents/y es deuenidors de tot sagrament e homenatge: y dela fe y natural esa que tenguts son/e sien a vos senyor/y en son cas al dit Illustrissim primogenit/y al dit Illustre Infant en cas y en aço qui toch a la defensio/y manteniment: y ajuda d bona amor/pau/y concordia de vos dit senyor/y dela Illustre senyora Reyna: e Illustre primogenit: e Illustre Infant/y d cascu dells/y encara per defensio dels qui hi han entreuēgut consellat/parlat/ho en altra manera cabut en la liberacio dl dit Illustre primogenit y actes per occasio de aquella/axi directamēt com indirecta/iurta forma dels primers Capitols concernent los actes dela liberacio del dit Illustre primogenit. Com la intencio dels dits deputats y cōsell representants lo dit Principat sia estada y es a tot seruey dela Magestat vostra/y dela Illustrissima senyora Reyna/e Illustrissim primogenit/e Illustre Infant/y benefici/e vtilitat dela cosa publica del Principat: y de tots los Regnes y terres de vostra excellencia. Plau al seyor Rey/y vol/consent/y atorga les coses contengudes en lo dit capitol: en quant emperose esguardara a obseruacio/tuicio/execucio deles coses atorgades per sa Magestat en los precedents capitols.
Pe⁹. Doliet, pthonotari⁹.

Los psents capitols e res

postes en aquells fetes: han esser entesses al seny litteral.

Item senyor per donar major efficacia als presents capitols e coses en aquelles e cascuna de aquelles contengudes. Sia merce vostra atorgar que si alguns dubtes/questions: ho contrasts exiran: y entreuendran axi principalmēt com encara incidēt-ment enlos presents axi dessus com dejus escrits capitols/ ho en algu de aquells/ho enles paraules/ho tenor ho pensa/ho coses en aquells/ho algu de aquelles contengudes: que los dits dubtes/questions/e contrasts si en e hagen de esser declarats/ interpretats: e determenats/ tātes vegades com cas occorrera per los dits deputats: e consell: ho la major part de aquell: entreuenint: e consentint hi la ciutat de Barcelona/segons ōs sus es dit. E no per vos senyor: ne primogenit vostre/y successors vostres y seus. E vos dit senyor/y primogenit vostre/y successors vostres y seus per vostra merce y benignitat nosē puguen ho deguē entremetre en forma ho manera alguna. Ans se haja e requir: tenir: e seruar per vos dit seyor: e per lo primogenit vostre/y successors vostres y seus: y officials vostres y seus. Abdicant tot poder de ser lo contrari/ab decret de nullitat Plau al senyor Rey que tots los capitols dessus e dejus escrits ab lur resposta e coses en aquells y aqlles contengudes sien entesses al seny literal. Petrus Doliet, pthonotari.

La Magestat del senyor Rey se abdica potestat de no procehir ne conexer de causes algunes/ axi ciuils com criminals/cōcernētes les persones dels nobles don Juan Dixer: e don Phelip: e Ferrando ō Bolea: e mullers: e fills lurs. Ans aquelles han ō esser tractades per jutges elegidors per la senyora Reyna e Illustre primogenit: tots cōcordes.

Item senyor com inseguint la innata fidelitat la qual han haguda e han los Cathalans en la conseruacio ōla posteritat Reyal los nobles don Juan Dixer/e dō Felip de Castre: y Ferrando de Bolea alias Gallos domiciliats en caragoça: e lurs mullers qui han assistit ho participat enlos actes y sets seguits per la causa dela liberacio del dit Illustrissim primogenit/sia deguda cosa esser prouehit que per sinistres informacions de alguns mal zelants lo seruey de deu e de vostra Magestat Los dits don Juan: e don Felip: y Ferrando de Bolea: e mullers/e fills lurs sien preseruats de dans y pills qui enlos lurs persones y bens porien contingir. Per tant suppliquē los dits deputats y consell sia merce vostra prouehir que si questio ho questions/ho ōbats tant ciuils com criminals occorreran/ e de present son ho seran entre vos dit senyor ho procurators fiscals/ ho altres qualseuol persones axi publiques com p̄uades/ Regne ho Regnes/ho prouincia alguna: vniuersitat ho collegis: ho altres de qualseuol estat/ley/ ho condicio sia de vna part/e los dits don Juan: e don Felip: e Ferrando de Bolea: e ho lurs mullers: e fills axi conjunctament com diuisa dela altra part de tals questions e debats/ ho contrasts hagen a conexer: e aquells ōter menar y decesir aquelles persones ho officials no sospitosos. Les quals la serenissima seyora reyna/e Illustre primogenit hi assignaran concordablement: e no en altra qualseuol manea. E perque vos senyor per vostra merce y benignitat ō les dites coses ho algūa de aquelles nous entremetats: ne a vos se haja

recors mas solament als dits Illustrissima senyora Reyna: e il lustrissim primogenit abdicants a tots altres poder de conexer: ho ser lo contrari ab decret de nullitat. Plau al senyor Rey atorgar: e atorgua totes les cosas en lo precedent capitol contengudas sie en quāt sa senyoria atorgar pot aquellas ab que no contrauinga als furs/priuilegis: e libertats del Regnes de arago bon los demunt dits son poblats.

Petrus doliet prot bonotari.

Plau al senyor Rey que los castells e forçes del Regne de Nauarra y officis de jurisdictio: e altres que sien p al regimēt: e gouern del dit Regne sien acomenats a aqlles persones que sera delliberat: e aparra a les persones que en aço seran deputades per cascuns ōls regnes de Arago: Valencia: e principat de Catalunya.

Item senyor Rey per que totes differencias sien aplanades e sie tolta materia ō poder tornar a inconuenients: e discordias suppliquen los dits Deputats: e consell sie merce vostra prouey: que los castells: e forças del Regne de Nauarra e ho officis de jurisdictio: e altres qui sien per al regiment: e gouern ōl dit Regne sien comenats a persones notables Arogoneses castellans: e valencianes per que mils lo seruey de deu: e de vuestra altesa: e benificie repos del dit Regne sie fet.

Plau al senyor Rey sobra les coses contengudes en lo present Capitol estar al que sera ōsliberat: e parra ales persones que seran per aço ōputades per cascuns dels dits Regnes: e principat. Petrus doliet prothonotari.

Lo senyor Rey promet a les primeres corts que en dit principat se celebrar an fermar ab tota efficacia: e compliment los presents capitols axi empero que la cort tot ço e quant es contengut en los dits capitols concernent seruey del senyor Rey e dela senyora Reyna e illustres primogenit: e infant don Ferrando e altres fills de aquells.

Fatsia cōsiderada la commissio dela cort: e altres coses: en lo seruey de vostre Magestat: e lo be e repos dela cosa publica del principat ō Cathalunya concernents les coses en los presents capitols contengudes pus per vostre Magestat sien atorgades e per los dits ōputats e per lo consell lo dit principat representātes acceptades haje fermetat no resmēys a super abundant cautela supliquen a vostre altesa los dits Deputats: e consell que sie merce vostre atorgate per vos senyor primogenit vostre e successors vostres: e seus prometre que en las primeras corts que en lo dit principat se celebrarā los presēts capitols: e totes: e sengles coses en aquells e cascu de aquells contengudes sien fermades ab tota eficacia: e compliment. Plau al senyor Rey que los presents capitols en e per la forma que son per la sua Magestat atorgats: e modificats: en les primeres corts en lo dit principat celebradores sien ratificats: e confirmats e per lo senyor Rey: e per lo illustrissimo primogenit corroborats ab aço empero que la dita cort atorch tot ço e quant en los dits capitols es contengut conservent seruey del dit senyor Rey: e dela senyora Reyna illustrissimo primogenit: illustre Infant don Ferrando: e altres fills ō aquell

Petrus doliet, pthonotari.

Saluetat ò puilegis: vsos e costums: pratiques: e obseruãces de aquells/ e libertats atorgades a la ciutat de Barcelona/ e a les vniuersitats del dit Principat.

GS emperola intencio dels dits deputats e cõsell que per los presẽts capitols no sia en res prejudicat ho derogat tacitament ho expressa: directamẽt ho indirecta a qualseuol priuilegis: vsos: e costums/ pratiques/ e obseruances de aquells: e libertats atorgats ala ciutat de Barcelona: e a les altres vniuersitats del Principat/ e als braços ho estaments ò l dit Principat/ ho cascu de aquells/ axi en vniuersal com en particular atorgats/ encara ques fos fermat compromes: e submissio en poder de vostra senyoria: ans sien y estiguen en aquella força e valor que ebien e fan ans dels presents capitols. E que ỳ vos senyoria saluat dret ab plenitut y tota integritat als dits estaments ecclesiastich/ e militar/ y deles vniuersitats/ e a cascu de aquells. Plau al dit senyor Rey.

Pe?. Doliet pthonotari?.

Declaracio expressa que totes les coses que de libertats seran per los dits deputats e consell lur: haja de entreuenir expres consentiment dela ciutat de Barcelona.

QPer quãt en moltes e diuerses parts dels presẽts capitols es donada facultat als ò putats/ y consell lur. Los dits deputats e consell son de intencio que en cascuna deles coses enles quals los dits deputats e consell lur han ho hagẽ entreuenir procehir y executar/ ser y liberar tãtes vegades cõ se haja a fer y seguir se fassen: y seguesquen per los dits deputats y consell/ ho la major part de aquell/ ab consentiment expres ò la ciutat ò Barcelona: y no en altra manera. Plau al senyor Rey.

Pe?. Doliet pthonotari?.

Saluetat a les persones dels dits estaments de contra dir a les coses ques faran fora la comissio

SAluen se emperoles pẽsents persones dels estamẽts ecclesiastich/ militar/ y Reyal que si enles Cortes los dels dits estaments dehiẽ que nols plaura lo que fet sera enles coses fora la comissio fetes: que en tal cas les dites persones puixen adherir se als estaments sis volran sens carrech algu ò lls. Plau al senyor Rey/ pus empero la adesio enlo dit capitol cõtenguda se fassa sens prejudici algu ò les coses enlos presents capitols cõtengudes concernents seruey seu/ e dela Serenissima senyora Reyna: e Illustrissim primogenit: e Illustre Infant don Ferrando/ e patrimoni de aquells.

Pe?. Doliet pthonotari?.

Respon lo senyor Rey cõsa e atorga los dessus dits capitols iurta la forma ò ses respostes: ab tal pdicio q̃ les. cc. mil liures daci a. viij. mesos primer vinẽts sien escrites en la taula dela ciutat a la senyora Reyna. E si nou eren de aquelles a fora ò xxvij. per mil.

LO senyor Rey fa y atorga les coses damunt dites: contengudes segons que son de part dessus ãnotades en cascun capitol: y respostes: ab tal condicio/ reseruacio: y protestacio/ y no sẽs aquelles/ ço es que si cas era que lo contengut enlo. xv. capitol y resposta de aquell que parla dela offerta y pagamẽt ò les. cc. mil liures: per los Catalans no eren complit ab effecte ço es que las dites. cc. milia liures no eren scrites dins los dits. viij. mesos enla dita taula de Barcelona iurta la resposta del dit Capitol en tal cas lo dit principat ò de peccunies del general de Cathalunya hagen: e sien tenguts respondre al dit illustre infant don Ferrando de ãnua pẽsio per totes les dites cc. mil liures: ho per aquella part q̃ no sera dins lo temps scrita a rebo ho fora de. xxij. mil ỳ mil per tãt tẽps com lo dit deposit dela dita quantitat sera dilatat scriura en la dita taula. E per aço attendre: e complir hi sie obligat tot lo dit principat: e lo dit General de Cathalunya: e dzets de generalitats de aquell ab totes a quellas clausules forces e priuilegis a que son tenguts: e obligats ỳ los censals que lo dit general fa e pẽsta las quals sien aci per expressades: e insertats. Petr? Doliet pthonotari?.

¶ Illustrissima senyora Reyna ẽ nom dela Magestat del senyor rey vol: e consent que la ferma per la sua excellencia en nom dela dita Magestat feta dela present Capitulacio enla manera que dessus es cõtengut: sia valida: e ab tota efficacia de dzet e de fet ho obstant la carta per la senyoria feta testificada ỳ pedro doliet prothonotari seu: qui de aço parla ni encara qualseuol protestacions reseruacions condicions saluetats actes e instruments axi per lo senyor Rey com per la dita senyora Reyna e altres qualseuol persones hauents na potestat coniunctament ho diuisa on seuulla feta/ hoscts en contrari: e que poguessen contrariar en nra: ho prejudici engenrar ala ferma dessus dita en alguna manera.

Petrus doliet pthonotari?.

DAtes/ actes/ fẽrmates ỳ jurates fuerũt predicte Capitulatio cõcordia cũ responsionibus ỳ decretationibus prout ipse responsiones ỳ decretationes in fine vniuscuiusq; dictorum capitulorum continetur: scilicet per dictam Serenissimã dominam Reginam vt procuratricem: ỳ plenum posse sacre Regie Magestatis domini Regis predicti habentẽ in posse Petri Doliet eius prothonotarii/ ỳ Notarij publici in Villa franca penitẽ. Die vicesimo primo mensis Junij. Anno a nativitate domini. M. cccc. seragesimo ỳmo. Presentibus protestibus veñ. spectabilibus/ Nobilibus ỳ Magnificis fratre Ludouico ò ỳ Puig/ Magistro ordinis Montesie/ Lupo Ximenis Durrea/ Sicilie Vicerege. Comite ò Oliua. Joanne Ferrandis de Eredia/ majore dierum. Guillermo Raymũdo Derill/ major domo: ỳ Bernardo Calba de consilio dicte domine Regine. La Reyna.

Dela vida y bones costumes del Rey don Juan.

AKa vengam a parlar e ò scriure la vida e bones costumes del dit Serenissimo Rey don Juan. Aqst Rey es estat dels liberals Reys que sien estats enlo mon: axi ab poques facultats com se trobava y entre les altres coses he yo de bon original que enlo principi ò son Regnat estant essenla ciutat de çaragoça es aent treballar en manleuar diners a censal/ ho ab altre interes: per subuenir se enla guerra que tema cõtra lo Rey de Castella qui enteniaen leuar li certa part del Regne de Nauarra: com en aquell tẽps lo dit rey don Juan fos Rey ò Nauarra/ la dita ciutat de çaragoça com lo hague jurat y prestada fidelitat acostuma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

da li feu offerta:e donatiu de.lx.milia dobles dor les quals totes encõptants al dit Rey don Juan forenportades:e liurades de rendes del dit Rey don Juan qui estauen empenyorades y en aç opresent lo noble e virtuos caualler don rodrigo de rebolledo criat e camerlẽch ò sa magestat lo qual com vee tãta moneda digne sty oposseis tãta moneda yom tendria per riche oynt açolo dit sẽyor Rey axi com aquell qui era liberalissimo e amant molt lo dit don rodrigo de rebolledo dõa tota la dita pecunia al dit don rodrigo e aps lendema ab gran diligencia lo dit liberalissimo Rey feu entendre en empenyorar son patrimõi per hauer moneda:en deffensar se ò la dita guerra li hauia principiada injustament lo dit Rey de Castella Digau no fou be aquest Rey liberalissimo que tenir tal guerra: e tanta necessitat se volgues priuar de tota moneda qual Rey ne princep ne senyor legimsia estat axi necessarios que haje vsat de tanta liberalitat. o liberalissimo Rey que es estat no solament liberalissimo mas molt piados misericordios e gran Almoyner e animos e valent caualler e tostempe que tengue siti ales terres a ell rebelles y les cobrauaplorauaecobrades pus hauia perdonat de totes offenses:e males obres li hauien fetes los pobles:e vassalls se oblidaua els tractaua ab molta amore humanitat sens leuar los officis ne bens:ans les nedaua e tench yo recort que enla nit seguent que lo dit senyor Rey don Juan entra en la present ciutat a la sua obediencia reduida anaua tot sola caualla b quatre pahõs menestrals dela dita ciutat de Barcelona qui eren estats fora la sua obediencia tant com dura lobellum intestinũ cõtra sa altesa en lo principat ò Catalũya cercant apler e oynt burles e donayres de dits quatre menestrals per tota la dita Ciutat que paria que ells e tota la dita ciutat fossen estats continuament en obediẽcia sua. Ejatsia aquest rey dõ Juan sia estat bõ Christia bon Rey piados misericordios virtuos e molt liberal: y enlo temps de son regnat haja hagut molts infortunits treballs e aduersitats deu sabli son estats peccats seus hoò sos vessalls sibe crech yo son estats mes meus:e dels altres vassalls seus emperoal vll yo elos altres hauem vist lo grã be que nostre senyor deu li ha volgut per hauer pres ell tots sos mals ab gran paciencia car ha finit sos derrers dies tant be:y en gracia de nostre senyor deu cõ may fes Rey de Arago:rebẽt a instãcia sua molt deuorament tots los sacraments de sancta mare esglesia y regonexent se molt be:e aconortant tots los quil seruien ensa malaltia:e lo quil desangana: e porta nova fonh lo Vicincaceller de sa Magestat misser Juan pages dient li cõ los Metges:e phisiehs quil tenien en cura trobauẽ q̃ de aquella malaltia tenia de febres segons curs de medecina no podia campar que no morise axiques afferras en la passio de nostre senyor deu Jesuchrist q̃ li podia ajudar ẽ la aia y ẽ lo cors e p aquesta noua lo bõ Rey no mostra pendren anuig ne alteracio alguna ans respos molt sanctament com apar de aquesta sua resposta e de tot lo que parla e be obra cõ a bõ Christia enla dita sua malaltia ẽ vn tractat yo he escrit/e compost/e per gracia de deu ja acabat per mi pretitulat de/exequijs regum occupa passades quaranta quatre fulls ò paper daquesta forma escrites de mamia propria e per que son escrites especes y ab apostilles /crech yo que tornãt les escriure en bell occuparia

mes de.lx.fulles. Enlo principi del qual tractat per dar mes se y auctoritat es escrita vna Epistola/la qual fa a mi lo Serenissimo e religiosissimo Rey en Ferrando fill seu:ara be nauenturadament regnant: manãt a mi que lo dit tractat sia recõdit en aquest Reyal Archiu de Barcelõa. E veninta descriure la geneologia superficialment del dit Rey dõ Juan/pos aci com lo dit Rey don Juã son fill del saui/ virtuos e bõ Rey lo Rey don Ferrando ò ssus nomenat jatsia que sia ja dit enla historia sua q̃ hague aquest Rey don Juan dues mullers: la primera hauia nom dona Blanca/filla del Rey don Carles Rey de Nauarra:e primer muller ò l Rey en Marti ò Sicilia:fill ò l Rey en Marti de Arago:dela qual Rey na Blãca procreavn fill appellat dõ Carles:e dues filles. La primera appellada dona Blanca son casada ab don Henrich/ Princep de Castella/ enlo qual casament poch apres se segui diuorsi per causa dela impotencia del dit Princep. La segona appellada Elionor/son casada ab lo Cõte de Foix. La segona muller del dit Rey don Juã hauia nom dona Juana:filla de don Federich/ Almirãt del Regne de Castella:dela qual procres vn fill appellat don Ferrando/ vuy Rey de Arago/ben auẽturadament regnant/e dues filles: la pmera Juana/casa ab don Ferrãdo rey de Napols/fill natural tantũ del rey Alfonso de Arago/y de Napols. La segona appellada Marina / mori en pueril edat. Mori aquest Rey don Juan enlo palau Episcopal ò la ciutat de Barcelona a.xix. del mes de Janer/del any dela natiuitat de nr̃e senyor. M.cccc.lxxix.

Dela geneologia del Rey dõ Juan.

Epistola dela benedicio dada per lo Rey don Juan estant en la agonia ò la mort a son fill Ferrãdo.

Epistola per la Magestat del senyor Rey dõ Juã estãt enla sua malaltia/dela q̃l poch aps mori:tramesa al Illustrissimo don Ferrando Rey ò Castella:e primogenit ò Arago fill seu:enla q̃l li dona sa bũdiccio.

Recort que aquesta Epistola so dada al dit Serenissimo don Ferrando estant enloloch de Cassares/del Regne de Castella:hon aps rebela noua com lo senyor Rey pare seu era passat desta vida.

Serenissimo Rey nr̃o muy caro e muy amado hijo: pues a la diuina Magestad es plasiente que en nuestros dias no vos veamos: q̃ era la cosa despues dela saluaciõ dela aia / por nos mas desseada/por aq̃sta carta q̃ sera como postrera/ comiate entẽdemos fazer el officio de padre:a quien nr̃o senyor por su infinida bondad ha oado hijo tã obediẽtissimo: y de tanta virtud y excellencia/recebido hauemos por especial dono de quiẽ tiene el poder los sanctos sacramẽtos de la yglesia/y hecho todos ordenes de Christiano/no cõ aq̃lla cõtriciõ y arrepẽtimiẽto q̃ deuiamos/por ser tan grandes las offensas q̃ fecho le hauemos:y tã poco el reconocimiẽto ò tãtas y tã senyaladas grãs como de sn oipotẽcia hauemos recebido. Mas segũ ha podido alcançar la fragilidad nr̃a:cõfiamos empo enla summa clemẽcia suya q̃ por aq̃l derramamiẽto ò sangre q̃ por nr̃os peccados fizo en el arbol dela vera cruz haura misericordia deste fusier uo q̃ es tierra/ y figura de sus manos: y no qera cõ el entrar en juyzio/pues es cosa cierta q̃ ante tal juez ningũo justificar se puede. Fijo ya podeys cõsiderar eñil pũto en q̃ estamos/q̃ ni regnos:ni subditos/ni potẽcias algũas humanas

Universidad de Deusto
Biblioteca

por grãdes que seã ayudar ni valer nos puedẽ: saluo aq̃l creador y redẽtor del mũdo: en cuyas manos estamos: y es este passo tal q̃ q̃rriamos hauer seydo vno delos mas infimos hõbres de nr̃os Regnos y senyorios. Recordat vos pues q̃ quãdo a el sera plaziente haueys de venir a esto mesmo: cq̃ vos dolra lo q̃ en offensa de nr̃o senyor fecho haureys podido fazer: e no haureys fecho. Vengaus ẽla mẽte de quãta grãdeza sõ los Regnos y seyorios en q̃ soys y haueys de ser imediado lugar teniẽte suyo: e q̃ quãto son mayores/mayor e mas estrecho ha el cuẽto q̃ ỏllos le haueys adar. No vos engãye el mũdo: como faze a los mas/q̃ en q̃lq̃era edad seã siẽpre piẽsan hauer tiẽpo a emendar sus faltas. Leuad siẽpre ãte los ojos el temor de dios: e passen vos algũa vez enel dia por la memoria los tan grãdes donos e gr̃as q̃ fechos vos ha porq̃ conociẽdo le soys grato: vos faga fazer su sancta voluntad. La justicia sobre todas cosas sea el espejo de vr̃o coraçõ: fazẽdo la sin acceptaciõ de psonas. La defensiõ dela fe catholica/y dela yglesia sancta decõtinuo se vos rẽpsente/los Regnos e subditos cõseruad en paz y en justicia/ sin injuria del primo: euitãdo quãto al mũdo podays todas guerras y dissẽsiones: e no vos oluideys la hũildad q̃ es cosa acceptissima a nr̃o senyor/ q̃ porsola aq̃lla la gl'iosissima virgen Maria merecio ser madre suya te por no diuertir nos mas enles coses del mũdo: cõ la pẽsẽte vos damos nr̃a paternal bũdicciõ: supplicãdo a la imẽsa potencia/q̃ de su mano sanctissima vos bẽdiga/e la bũdicciõ suya y nr̃a seã siempr̃ cõ vos: porq̃ como buẽ rey e catholico Principe rijays e gouerneys los Regnos e tierras a vos encomẽdados: de manera q̃ rẽdays buenarazõ a nr̃o senyor delos talẽtos q̃ vos ha dado: e vr̃os dias seã fech os luẽgos sobre la faz dela tierra a su sãcto ser uicio: e veays fijos de vr̃os ñ os fastala tercera y q̃rta gnaciõ te aduenidẽdo el termino por el estatuydo vos colloq̃ en su sancto regno: al q̃l plega leuar nos por su sancta misericordia. A nr̃o secretario hauemos encomendado vos diga cierta cosa enfe dsu officio: e por la criãça q̃ dl hauemos fecho: sea le dada ẽtera fe. E guarde os nr̃o senyor como tiene el poder. Dat ẽ Barcña a. xviij. d Enero. M. cccc lxxix. E lo dit Rey dõ Iuã mori ẽlo palau Epal de Barcña a. xix de Janer. M. cccc. lxxix.

Exortacio de be viure als Reys/Princeps/e senyors.

O Reys/Princeps/o Duchs o Cõtes: o Bescõtes/o marqsos/o nobles/o cauallers o q̃lseuol senyors/ gentils homẽs/o ciutadãs/o qlseuol homẽs en põpa e grã estat viuent en aq̃sta vida hũana/enganosa/caduca: e lunatica/cõ deurien cogitar souint enla mort: e tenir ab letres dor escrita la pdita Epla del bo e religios cbrestia Rey e senyor dõ Juã: e tots dies legir aq̃lla/p no caure enlos laços dls dimonis/eser/e obseruar la justicia/ axi en vers sicõ en vers lo phisme: y encara legir souit p menysprar la pompa mũdana: lo q̃s escrit del grã Soldaq̃ dix estãt enla agonia dela mort a vn seu criat ganfanoner/ho porta dor del estãdart/hopauo/ho bãdera q̃ anãt ab ell p sos Regnes: terres e senyories portar solia. Vet tu criat meu cõ yo passare de aq̃sta enganosa vida ten loch de dit pano/ho bãdera pren y porten encõtinent vn altre d la mia mort q̃ sera la mortalla/ ho la sol hõ lo meu cors sera posat/ficãt lo en vna lãça: e caualcãt tenint lo ẽla ma corrente cridãt p tot Damas ho

terra hõ yo se mort dirao. Mirau vosaltres homens e dones aq̃sta bãdera q̃s estada de aq̃st tãt grã senyor lo Solda: senyor de tot lo Qrient: q̃ no sen porta si no aq̃st lãsol enlo q̃l sera posat e soterrat. Aq̃st Solda hauia nõ Saladi/q regoneixẽt la sua vida volguera esser estat cõ lo Rey dõ Juan ha dit/ço es hu dels pus infimos homens de sos Regnes y terres: e propodẽ dir ço q̃s escrit/Ecclias tes vij. ca. Vãitas vãitatũ/ r oia vãitas. ¶ Aq̃st fet del Solda trobareu escrit enla. ij. part deles Cbroniq̃s dl Arq̃bisbe de Florença. titu. xvij. fo. ccc vj. Y nes feta mẽcio i spec. exẽ. fo. cj.

Trãsũps de ppoficiõs fetes en Corts gñals p Serenissimos Reys de Arago a lurs vassalls.

Onsiderãt yo Pere Miq̃l Carbonell / Archiuer del Rey nr̃e senyor/aprs de hauer acabat d escriure la coronica de Espãya esser cosa ptinẽt e digne de memoria aci inserir de mot a mot algũs deles ppoficiõs fetes p los Reys de Arago: e p lurs lochtinents en Corts p ells celebrades als Aragonesos/Valenciãs e Cathalãs: enles q̃ls son lohats y comẽdats tots los vassalls de lurs loables e grãs senyories/y especialmẽt los Cathalãs de hauer fet y mostrat p obra la fidelitat/amor/e liberalitat en metre bens e psones p subuenir y ajudar a lurs Reys/princeps/e senyors posats en congoixes y necessitats. p ço començãt en descriure aq̃lles del Rey en Pere: pare dels Reys de Arago Juã e Martit dic q̃ lo Rey en Pere e enles Corts p ell cõuocades enla vila de Mõço/estant seci-t en sa Reyal cadira ta. xj. dl mes d Febrer Any de. M. ccc. lxiij. videlicet i ecclesia btẽ Marie ciusdẽ ville Mõtissoni vbi erãt plati r psone ecclias ticetrichiboies/milites r psone d gñe militari/ac Syndici/r pcuratores ciuitatũ/r villar/ Regnor r terrarũ cismarinarũ r Regni etiã Maioricar ad dictas curias puocati dixit r exposuit verba sequentia in effectu.

Propositio Regis Petri in Curia Montissoni.

AQ̃ze senyor ha plagut q̃ nos sõ vr̃e Rey e pncep. E jatsia nos no siã dignes: empo aço feu ell p sa gr̃a y virtut/ e sobre aços feu dues gr̃es. La vna car lo Rey nr̃e pare no nasch pmer ans nasch pmer Lifãt en Jacbme q̃ renũcia al Regne / es mes en lorde de Mõtesaze alli mori. Y aps la pmogenitura e lo Regne puẽch al pare nr̃e Nos ay tãpoch no nasquẽ pmer/ ans nasch pmer Lifãt Nãsos: e aq̃ll mori: e la pmogenitura e lo Regne puencha a nos: e jatsia deu nõs haja fets grã de psona: empo la volũtat: e lo cor hauẽ ay tãt grã e ay tãt bastãt cõ nengũ caualler q̃ sia al mõ: de morir ho viure. p defendre la nr̃a coronate lo nr̃e Regne: lo q̃l nr̃es pdecessors ab ajuda dels vr̃estenos seguits les lurs pitjades ab ajuda vr̃a hi ha uem treballat en cõquerir e guãyar Ara donã nos agrã desastre y desuẽtura q̃ço q̃ hauem jurcat a pquerir D. anys pdã en. xv. dieste scict mẽt vos diem. xv. dieste no mes auãt car segõs los ardits q̃ vuy hauẽ hauts: los q̃ls ja vuy ans de menjar vos intimã: lo Rey de Castella satança ab grã poder en aq̃stes partides. y entenem q̃ sen vendra a çaragoça: e q̃ no saltres tuyt siã aci: e a çaragoça ha ja tãpoca defensio e tãt poch recapte cõsabets sis pt p pseguent no sem cõpte q̃l calla aturar entro ala mar: y entro a Barcña no es tal ciutat q̃s pogues sostenir a lõch setger pço cõno es posada enloch q̃ haja ne puga

Universidad de Deusto
Biblioteca

hauer moltes viãdes: ans sepdria a
lõch sett ꝓtretura ò viãdes: e açono
esdeue ꝑ culpa nr̃a mi tãpoch ꝑ cul-
pa vr̃a ço es q̃ no bajats coze volũ
rat ò bẽ seruir; car tostẽps los vr̃es
p̃decessors hãbẽ seruit als nr̃es: e lí?
hauets vosaltres a nostmes tot aço
esdeue ꝑ aq̃sta ò̃sauẽtura de q̃stiõs: y
debats q̃ hauets entre vosaltres: q̃
cascũs volets vr̃e bẽ ꝓpzi: e guardats
vr̃es ꝓuilegis/e vr̃es libertats: e los
clergues dien/e los cauallers diẽ q̃
no deuen tant pagar cõ los nr̃es ho
mens: y los nr̃es homens dien q̃ si/e
sobze aq̃st ò̃bat hauem estat òl autũ
ne entro a la ꝓmauera. Saul los Ca-
thalans q̃s son auenguts/e a la veri
tat hãbo mlls fetq̃ no los altres/jat-
sia q̃ encara nõs han atozgat lo do: e
sobze aq̃st ò̃bat nos e vosaltres no ꝓ
dẽ. Estles nzes gents/e aq̃lls ꝑq̃ vo
saltres sots aci sabien q̃ aço esdeuen
gues ꝑ vosaltres q̃ sots tractadors:
creem q̃ cridarien tots de Taraçõa
entro a Salses: e de Salses entro a
Guardamar. Muyzen tots en mal-
guãy aq̃lls tractadors muyzẽ q̃ axis
volen a tuyt mozir. Perq̃ aci a mo-
rir hauem/bajats ꝑ cert q no mozirẽ
aci/ans volem q̃ vosaltres tots ꝓlats
e clergues: e cauallers/e homens de
ciutats/e viles nos seguescats a ça-
ragoça/si caualcãt ho a peu/ho en ca
mises hi sabiers/tots anar/e q̃ alli ho
ꝑ tenir Corts/ho ꝑ q̃s vulla estigam
ꝑ viure ho ꝑ mozir. E daço vos req̃
rim/e aço diem ab tota aq̃lla major
exp̃ssio de coz q̃ podem/e ab gran do
lorq̃ hauem òla ꝓdicio nr̃a e vr̃a. ꝛc.

Altra p̃posicio feta per lo Rey en Pere enla cort ò Mõtso. a. xii. de Iũy. Any. M. cccl xxxiii.

Ecce assũ qz vocastis me. j. re. 3. c.

Al tot poble es legut/e pot òmanar a son ꝓncep la sua p̃sencia ꝑ. iii. coses

La. j. ꝓmanar gr̃es e libertats.

La. ii. ꝓmanar justicia y egualtats

La. iii. per defendre lurs sochs y heretats.

Jem ꝓmerament q̃ a tot poble es legut e pot demanar a son ꝓncep gr̃es e libertats. E q̃ axiu puixen ser hauem ne exemplí. iii. Regũ. xii. cap̃ hõ se lig q̃ mort lo Rey Salamo los xii. trips de Israel se ajustarẽ en Si chem ꝑ tal q̃ cozonassen Roboã fill ò Salamo en Rey/q̃ Regnas aps òll y òmanar en li gr̃es e ꝓuilegis dients Tõ parc Salamo cõ viuia/posa grãs q̃stes/e carrechs sobze nosaltres/q̃ a q̃lls no podem suppozar: ꝑq̃ placiet q̃ls nos vulles minuar. Fet Rey re spos lus cõ q̃ li plach: e ꝑ cõ no es de nza material no lo demanar òla gza q̃ li òmanar en la resposta leixam/ap par dõchs q̃ al poble es legut/e pot ò manar gzes e libertats a sõ senyor.

Jem segonament q̃ a tot poble es legut e pot òmanar a son senyor justicia y egualtats. Axiu legim Ve ster. vij. cap̃. hõ diu q a Amã qui era ꝓncep y cap òla caualleria òl Rey Assuer/e òl cõsell/e hauia gran enueja als jueus/volent se venjar òlls. tracta ab falses letres segellades ab lo anell del Rey q̃ regnaua sobze. cxxvij. pui cies/les q̃ls letres trames ꝑ totes le/ terres del dit Rey/ q̃ en vn dia y en vna hora morissen tots los jueus del Regne/imposant los crims de lesa Magestat. E sabents açolos jueus a justar en se/y viguerẽ a Mardocheu q̃ era bõcle òla Reyna Vester/y re cõptaren li la cruel justicia q̃ Amã haria dictada contra ells/y Mardo cheu dixboa la Reyna: la q̃l era ju hia: y sa neboda. E la Reyna p̃ga lo Rey q̃ p̃gues la verga/car ladõchs era costũ q̃ nengu no gosaua parlar ablo Rey/si dõchs ꝑ ell no li era sig nat ab la verga/e ladõchs la Reyna feu clams al Rey de Aman q̃ hauia tractada tan cruel justicia contra los

jueus. E lo Rey feu justicia als ju eus de Amã q̃l pẽja en vna alta fozca. Appar donchs q̃ a tot poble es le gut e pot òmanar a son Vzincep y senyor justicia y egualtats.

Jtẽ terçament q̃ a tot poble es le gut e pot req̃rir e òmanar a lur senyor q̃ls defena lurs lochs y hereta ts: segõs q̃s lig. j. Regũ. viii. cap̃. q̃ls fills ò Israel òmanarẽ a Samuel q̃ls donas Rey q̃ls òfensas y anas ꝓ mer enla batalla en lur òfensio: e di guerẽ li. Tu est vell: e los fills teus aps de tu no seguiran les tues carre res en q̃ tu est anat vers nosaltres: ꝑ q̃ vulles cõstituhir e ordenar sobze nos q̃ hajã Rey/ꝑ tal quẽs faça justi cia y gr̃es: car cõ totes les nació: òl mõ hã Rey: axi volem nosaltres ha uer Rey. E a Samuel òsplaguer en aq̃stes paraules òl poble: y posas en orz: e nr̃e senyor respos e dix li. Fe la volũ at del poble. Appar dõchs q̃ al poble es legut e pot òmanar a sõ sẽ yor q̃ls òfena lurs lochs y heretats.

Aplicãts aq̃stes paraules a nr̃e pposit nos podẽ dir q̃l Rey ò Arago/els Cõtes de Barcelona son es tats als lurs sotsmesos larchs/e libe rals: y en lurs jubis justs: y eguals: e a lurs enemichs cauallers e triũfals.

Atrouar açoq̃ sia ver: e primera mẽt la ꝓmera: çoes q̃ fossen a lurs sotsmesos larchs e liberals si guar dats vzes fors: e ꝓstituciõs: e vzes ꝓ uilegis/a q̃ trobarets quãtes donaci ons los han fetes: e vcurets que sots les pus franchs ꝓbles del mon.

Ve slẽ estats en lurs jubis justs y eguals: guardats los ꝓtests per ells fets: y en aq̃lls trobarets q̃ son estats mes misericordiosos: e rigu rosos: no guardat ꝓfit lur ꝓpzi.

Ve slẽ estats a lurs enemichs en ofensio de lurs sotsmesos ardits cauallers: e triumphals. Guardats les Chroniqs: e los puilegis ꝑ ells en la poblacio ò caseũ lochs atozgats E trobarets q̃ no solamẽt forẽ ꝓtẽts de òfendre lurs sotsmesos: mes enca ra cõquerirẽ molt de lur s enemichs e vehins. E trobarets q̃ òla mũtãya de Luno q̃ es sobze Osca/tro a Oziola: y de Tamarit òl cãp ò Tarragona tro a Taraçona tot ho han conquest y guanyat de infels.

Erq̃ nos volents seguir lurs pet jades/hauẽ volgut semblar en ca seña òles dites coses nzes p̃decessors car si guardats vzes fors. constituci ons: e puilegis: aqui trobarets q̃ us sõ estats larch e liberal ò nr̃e poder

Si guardats mes auãt nr̃es jubis cõ sõ justs y eguals ẽ los ꝓcessos q̃ sen son fets/trobarets que som es tats misericordiosos e rigurosos.

Axi mateix hi hauẽ mesa nza ꝓso na ꝑ vza òsensio en les guerres y sets darmes q̃ hauts hauem: beu sa bets: ep ꝓseguẽt aci no volẽ p? dir.

Axi com ꝑ vosaltres nos sia estat suppliçat e instat q̃ vinguessem a tenir la ꝓient Cort som aci venguts. E conclubints podẽ tornar a les pa raules comẽçades. Ecce assum qz vo castis me: q̃ volen dir. Aeus me aci: car me hauets appellat: ꝑque digats nos q̃ volets / car apparellats som o hirvos benignamẽt: e fer lo q̃ puixã a Fuey de deu: e a ꝓfit dela terra.

Lo Rey en Marti como cades Corts gñals als Cathalãs en la vila de Perpẽya a. xxx. ò Setẽbre òl any. M. cccc v. E aps fetes moltes progacions/estãt lo dit Rey ꝓsonal ment enla vila ò Perpenya: dis la sala appellada de Mallorca: situada dins lo castell òla vila/a. xxvi. de Ja ner/del any. M. cccc vj. e ꝓgregats ẽ la sala los ꝓlats: e religiosos/Cõtes Bescõtes/Barõs/Nobles/ caualls/ dõzells/e vniuersitats de ciutats: e viles de Cathalũya: e mort poble/ꝑ

Universidad de Deusto
Biblioteca

obir la sua proposicio: e dauant tots la feu ò cor/la ql tenia escrita en vna cedula: e la dona al lochtinēt de pto notari appellat Jachme Tauasca/p ql ꝓtinuas de mot a mot enlo pces ò les Corts/cō hafet: y diu axi.

¶ Proposicio feta per lo Rey Marti enles Corts de Perpéya/ en grā renō y cōmēdaciōs dels Cathalās qs digne de memoria: e pço en aqst loch q es aps la Chronica de Espāya trāscrich la aci yo Archiuer/ ò l pces original recōdit ēlo archiu.

Gloriosa dicta sūt. ps. lxxxvi. Bōa gēt nos volēts seguir la mānera ātiga/e acostūada p nres pdecessors q ēlo pncipi de lurs Corts acostumē de dir algūes coses p edificacio ò lurs pobles/hauē pposat de parlar dela gl'ia del pncipat de Cathalūya: e pēsāts en aço occorrēnos vn dit ò Isayes q diu. Clama: qd clamabo: ois caro fenū: ꝛ oīs gl'ia ei⁹ q̄si flors agri excicatū est fenū: ꝛ cecidit flos. Isa. xl. Nre senyor dix al ppheta. Crida/ dix lo pfeta q cridare. Respos nze senyor. Crida q̄ tota carn es fe: y tota la gl'ia axi cō a flor ò l cāp: en la q̄l se car es lo se/y cay gue la flor. Perque nos veēt q nre senyor hauia en tā poca reputaciola gl'ia mundanal/ne sabiem de q̄ns parlassem/si no q estāts en aqst pensament/vench nos entre mās vn dit dū sanct doctor solēne: y approbat de sctā mare Esgl'ia: q hō appella sāct Seduli ò car mie pascha li: q enlo pmer libre seu nos dona regla e motiu al nre dubte dient. Si los Gētils ab pōpa hāfets libres ò lurs ficciōs/e mil falsies: segōs diu Quidi enlo Metamor. E si los gegāts/e los centaures p crueltat se febien posar escrits de labors e archs triūphals e colūnes p memoria ò lurs batalles segōs diu Suetōio Tranqllo. li. j. ò xij. cesar ib⁹. E si de coses no veres i ꝓtinents e ipossibles hā volguda tenir la trōpa de mentida p labors de lurs amichs/segōs fa Hōero i iliade Que deuem nosaltres fer q lō xpiās e segui la veritat q veem la cosa māifesta/e obila veu diuinal tot dia: no direm les grēs q nre senyor ha fetes a tots/e no direm les labors daqlls quiu merexen: e no diuulgarem los merits daqlls q hā virtuosamēt treballat. E no diu lo Ecclīastich. Laudem⁹ viros gl'iosos ꝛ parentes nros ignatiōe sua. ꝛc. Eccli. xliij. Loem los barōs gl'iosos: e los nres parēts enla suagnacio. Y aço mateix peorda lacte fort grā e notable qls romās antichs seruauen en aiar e indubir los homens jouens en fer actes virtuosos/cō enles solēnes ꝓgregaciōs qls majors febiē en Roma/los ātichs q en ells eren aq publicauen los solēnes fets darmes / e actes virtuosos q s Romās hauien fets/ en manera qls jouens q ho obien escalfauen sen fort/ desijāts fer semblāts actes: y de fet ne metien molts en execucio. E sobre aqsta vsāça crida Valeri e diu Nos fa estimar a aço lo estudi de Atenes/ne q̄ll seuol escola del mō: ne q̄ll seuol estudis estrāys ne merexē esser ppōsats ala disciplia dōestica ò Roma/ò la q̄l exien molts Camillos/Scipiōs/ Fabricis/Marcells/ e Fabis/e altres Empadors forensingulars/segōs q ho recita ēlo segō libre leuzen lo titol pmer. E dōchs nos volents seguir aqsta ordenança en vosaltres q sots vna part isigne y poderosa ò nza senyoria/no fictament: no māleuadament/no p faules/no p labor pitada Qr nō sunt mihi loqle neq; sermōes Mes tāsolament p manifestar la gl'ia de nze senyor q ha obrada en vosaltres. E p tal cō no ò uem callar la virtut/la gl'ia/e la noblesa del pncipat ò Cathalūya/e dels Cathalās podem

verificar la paraula p nos comēçada gloriosa dicta sunt de te ps vbi sup quodē thema: noble cort e noble pncipat de Catalūya e vosaltres calās gloroses coses son dites de vosaltres per les q̄ls paules son demōstrades dues cōclusiōs fort singulars: pmo cō la virtut molt famosa es claramēt demōstrada: quia gloriosa dicta sunt secundo dela gent fort valerosa per tot lo mon nomenada quia de te.

Deyē pmeramēt cō la virtut molt famosa es clarament demōstrada quia gloriosa dita sunt ço es a ceber glorioses coses sō dites. E deuets saber que segōs diu Tulli. li. Ꝓdo. Rhetorice veteris: glozia est frequens de aliquo fama cū laude glozia es cōtinua de algu fama ab labor: e lauors es dita virtut gloriosa cō p molts es publicada: e diuulgada car la fama q a pochs es manifestada no torna en tāta glozia cō aquella que es manifestada y escāpada p tot lo mon: e ço fo acordat p lo Gebeon q eren della flum jorda q portassen grās pēsents a josue dient. Audiuim⁹ famā potentie ei⁹ ꝛ cūcta que fecit ꝛc. josue. ix. cap. los de Gebeō oynt la gloria: e la victoria que josue hauia haguda cō hauia desbostats los Reys della lo flū jorda acordaren de fer li grās pēsents dients s y da hauem la fama de la sua potencia: e tot ço que ha fet en la cerra della flū jorda ve⁹ aci cō se demonstra que p māifestar la fama e continuar aqlla sen segueix gloria: e honor car cō los actes virtuosos son publicats als gents mes gl'ia e mes fama ne redūde a aqlls quiu hā tot. E p ço mossenyer sanct Luch fa testimoni de Jesuchrist dient Et fama exijt pyniuersā regionem de ille Luce. iiij: Appar donques q com Jesuchrist ha hauda victoria del diable cō lo tempta: e puys sen deualla en Galielea la fama dell cresq p tota la terra. En aço ꝓcorda lo poeta q ò hia famā extēdere facti: hoc virtuti op⁹. Virgi. i. x. eney. diu q extēdere la bona fama els fets es obra de virtut: e de gl'ia. Axi mateix de aqlla Reyna Sabba q̄ohit la fama dela gl'ia ò Salamo dix. Ver⁹ est ꝓmo que audierā de fama tua. Sequir: vicisti famā virtutib⁹. ij. Paralipom. ix. ca. Vera es la paraula q hauia ohida dela fama tua. Segueix se. Mēçut has la fama p virtuts: pq nos trobam q los Cathalās entre coses fort singulars hā hauda grā fama p tot lo mon. pmo q ab grā leyaltat hā fuit a lur senyor. Secūdo q ab grā ardiment han treballat plur valor. Tertio q ab gran liberalitat han mostrada lur honor Del primer/clara cosa e notoria es a tot lo mō la gran naturalesa: e fuit q los Cathalans han fet a lur senyor natural: e aço p la gran leyaltat e naturalesa q en ells es estada. Valeri ēlo tractat ò l seu libre diu axi. Quēs cal cercar dits ne actes de gēts estrāyes: si deles nres mateixes ne podē assats trobar. Perq nos lexāt a part nzes allegaciōs de Tit⁹ Liuius: de Salusti: de Trogo Pōpeyo: de Eutropio: de Paulo Oroso: de Julio Frontino: de Suetonio: de Justino ò Lucano: ni de Valerior car jat sia q aqsts. x. sien estats grans historials. po nons fan fretura en lacte pēsent: donchs tornāt a nron pposit vejam quis actes faer en los nzes. No fo grā lo fuir q seu Roger de Loria al rey en Pere q̄nt ò sbarata Lostol ò l rey de França enlo port ò Rosee. No fo gran lo fuir ò ls Cathalans ferē al Rey en Pere al coll ò Paniças: car en aqlla jornada noy hagues si no Cathalans. No fo grā lo fuir dē Roger ò Loria seu al Rey en Jachme nze besaui: cō ò sbarata lo poder ò l Rey Rubert ò Napols en Sicilia: e ps lo pncep son fill/ab molta notable gēt: e

Universidad de Deusto
Biblioteca

aqell menaprès en Mecia: e aps hac
sanct Luys prehenes: e per ordina
tio del senyor muda los dits psoners
de part daça en les mũtãyes ò pra-
des en vn castell q̃ ha nõ Siurana no
so grã lo seruir q̃ feu en Benet ò Ca
brera al senyor Rey nõze pare q̃nt
ò sbarata lostol òls Gẽouesos al port
òl Cõte: e q̃nt ps lalguer: e puys a
cap ò. xv. jorns se cõbate ab lo jutge
Darborea el vẽce en lo cãp p no te
nir tẽps nocurã recitar laseruir que
en Boxadors e altres Catalãs feren
al senyor Rey nze Aui enla guerra
de Sardãya ne axi mateix curã recit-
tar los actes gloziosos: e virtuosos
quil pncipat ò Catalũya e los Cata
lãs ferẽ al senyor Rey nzepare en la
gran ajuda e socors q̃ fes als regnes
ò Aragon: e de Valẽcia: certes dõchs
be podem atribuyr a vosaltres çoq̃
dir mossen sanct Joan fuisti fidelis
vsq̃ ad mortẽ & dabo tibi coronã glo
rie Apocalipsis. ij. estat es fehel ata
mort e p ço mereix corona ò gloria
Segonament dien que ab gran ardi
ment han treballat p llur valor no
volem amagar vna singular gracia q̃
nze senyor ha feta als Catalans: car
podem dir que en tots sets dar mes
en Catalans sien estats: se son monst
trats tostems virtuosos: e valẽts pe-
ro nous cal sino q̃ guardets: en tot
loch hon Catalans sien stats p nẽgũs
actes virtuosos e veurets quin renõ
e fama haulexat de si mateix. E per
abreuiar volẽ vosen recitar solamẽt
dos actes car si tots los voliem dir a
bans nos faldria dia que histories a
recitar no es estat assenyalat lo ser-
uir quels Catalans hã fet ala esglesia
de deu e al pare sanct enla sua deliu
rança car quins se vullasẽ stats los
tractes passats: pero ala final Cata
lans lan delliurat de q̃ sa seguit ser-
uir a nr̃e senyor e a ells fama: e labor
enosa oblidar lo assenyalat acte: e ser
uir q̃ ns feren enla cõquesta de Sici
lia/q̃ p lur ardiment anaren ab nos/
q̃ no erem lur Rey / ni p força lo hi
podiem menar/ ni tãpoch foren mo-
guts de anar hi p fou/ni stipendi q̃ls
donassem/ni tãpoch p remuneracio
q̃ls poguessem fer daça/car tot ço òl
nostre hauiem venut y empenyorat
p lo dit viatge/no lo ha mogut espan
ça de nengũa retribucio q̃ls pogues-
sem fer: mes solament p lur valor: e
mostraren lo/certes hoc: car q̃ guar
da cõ fongliosa lur entrada: e ab q̃n
ta fermetat y leyaltat tenien los sitis
e ab q̃nta virtut cõbatien les forces
e los enemichs: e ab q̃nt ardiment ve
nien dauãt la fas daq̃lls q̃nt venien
a les mãs en lurs batalles que hauiẽ
O q̃nt era gliosa aquella vista q̃ hõ
vees axi la sua nascio virtuosament
obrar: car nos podem fer testimoni
verader/que enlos cõbatimẽts òls
lochs/cõ la hu dells p colp de cãtera
era enderrocat: laltre ab gran ardi-
ment hi pujaua p la escala dõ aquell
era cay gut: altres que aps que la bõ
barda hauia ferit e mort algu: laltre
pst se metia enlo forat per esuahir lo
mur/dõ la bombarda tiraua: encara
que vessen pare/fill/ho germa/ ho co
sin germa/ho parent mort: tampoch
ne curauen com si nols atãgues res
sabeu p que: qr magnificauit eos icõ
spectu regũ: & dedit illis coronã gl'ie.
Eccl. v. Hels hap lur ardiment nr̃e
senyor exalçada lur fama: e dauãt la
psencia dels Reys los ha coronats
de corona de gloria. T erçament diẽ
que la lur liberalitat hã mostrada ab
gran honor: q̃l poble es enlo mon qui
sien axi frãchs de franqueses e liber-
tats/ne quesia axi liberal com vosal-
tres/car nos trobã q̃ tots los pobles
òl mõ/ho la major part son subjugats
ales tatxacions ò lurs senyors/e als
donatius de lur bũplacit/exceptats
vosaltres/qui sots franchs daquestes

tatxaciõs: p o la vr̃a liberalitat es tã-
ta/q̃ podẽ dir q̃ james nzes pdecessors
no haguerẽ necessitats q̃ tostẽps ne
sẽ estats p vosaltres socorreguts. E
apuacio daço no cal sino guardar la
ajuda q̃ faes al sãct Rey en Jachme:
al q̃l p ?qstar lo regne de Mallorq̃s
dõas lo q̃nt ò vr̃es bẽs. Quãta fo laju
da q̃ls Cathalãs ferẽ al Rey en Pe
ren zeq̃rt aui enla guerra dels frã
cesos: no ?trastãt q̃ metessẽ lurs cos-
sos a mort p ell: mes meterẽ hi lurs
bẽs en sõ poder/p mãleuar mõeda p
mãtenir la guerra. Nõs cal anar lũy
sinoveure la notable ajuda q̃ vosal
tres fes al Rey nr̃e pare en ses neces
sitats/singular mẽt enlo fet òla vnio:
y enla guerra ò Castella: que en vna
sort q̃ tẽgue als Cathalãs en Tor-
tosa/li donarẽ p mãtenir la guerra ò
castella. xvij. cõptes ò mõeda: bes pot
dir òla vr̃a liberalitat. Cõpleuerũt
honorẽ dñi i donis suis. cccli. l. Cõ
pliré la honor ò lur senyor enlos se?
dõs. Que q̃ vol ?siderar vr̃a grãleal
tat ab la q̃l hauets fuit vze lẽyor/ab
vze grãa ardimẽt y treball: cercãt vr̃a
valor y vr̃a liberalitat: mostrãt vr̃a
grã honor es claramẽt p uada la pme
rapart de nr̃a diuisio: enla q̃l hauiẽ
dit q̃ la virtut molt famosa es clara-
mẽt ò mostrada. Qr gliosa dicta sũt.
D Jẽ segonamẽt enlos paraules p
nos comẽçades òla gẽt fort vale
rosa p tot lo mõ anomenada: qr ò te
ço es a saber/ò tu no entẽgues tu pn
cipat de Cathalunya/q̃ les labors q̃
nos hauẽ dites/q̃ les digã ò gẽt estrã
ya/ni ò gẽt mãleuada: ni de gẽt q̃ en
cara haja a venir: ans tota aqsta gl'ia
e bõdat diẽ ò te: es a saber ò tu: segõs
q̃ posẽ los grãmatichs/aq̃sta diccio
tu/es diccio ò mostratiua òla cosa p
sent: e p ço nze senyor volẽt se gl'ieiar
enlo seu poble dix Seru? me? es tu
Jsrl'/& i te gl'iabor. Jsa. xlix. Tu es
lo meu puidor Jsrl': y en tu me gl'ie-
jare: car la millor ep? verdadera de
mostracio q̃ hõ pot fer: si es/cõ la co
sa es ò mostrada a vll: e comũament
totes les psones òl mõ hã apetit ò veu
re la cosa q̃ls es dita: p aq̃sta raho jat
sia q̃ nr̃e senyor p hicas als seus apo
stols tota via/mãifestãt los la gl'ia òl
seu pare: p lo apostol sanct Ph̃helip:
mogut p grã òsig ò veure aqll: dix a
Iesu christ. Ostẽde nobis patrẽ/
& sufficit nobis. Joã. xiiij. Seyor mõ
strẽs lo teu pare: y abasta a nosaltres
pq̃ nos vòlẽts satisfer al vr̃e desig: vo
lẽ mostrar a vll cõ la gẽt de Cathalũ
ya fort valerosa es p tot lo mõ nõe-
nada: car partit lo mõ en q̃tre parts
çoes Oriẽt/Occidẽt: T remũtana: e
Mig jorn: qr ois tra veritatẽ iuocat
ij. Esdre. iiij. Tota la tra ò mostra/o
manifesta la vr̃a veritat. E p mera
mẽt si guardã a T remũtana/ no so la
fama grãe renõ q̃ lo Cõte ò Barcẽna
e los Cathalãs leixarẽ en Alemãya ò
liurãt la Emparriu ò aq̃ll cri ò q̃ era
estada falsamẽt diffamada/lo q̃l òliu
rament nengu no hauia volgut em-
pendre: ans era òsemparada de tots
los seus. E p lo Cõte de Barcẽna: e p
los Cathalãs sõ desliurada: bes pot
dir dells ço q̃s diu enla sãcta escrip-
tura. Suscitaui ab aq̃lone: & vocaui
nomen meũ. Isa. xlj. No so grãlacte
q̃ feren los Cathalãs en leuãt/segõs
trobã en algũes histories/q̃nt Godo
fre de Billoana ?q̃star enla terra sã
cta hon trobã q̃ anaren ab ell/e ab lo
Cõte Birart gran colp de Rossello
nesos. E no so grãrenõ e fama los al
tres actes q̃ en leuãt hauets fets: les
Illes de Sicilia: de Serdenya: e de
Corcega ne fã testimõi/les q̃ls eren
nodrices òl Impi de Rõa: car lopo
der òls Romãs: e òls Aphricãs tãt
fortment cõbateren aq̃lles/q̃ nunca
los poguerẽ retenir/les q̃ls huy en
dia p grã de deu/ius lo senyal e renõ
nr̃e son retengudes. De q̃s pot dir.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Profecti sũt vt ingrederentvsq; ad orientẽ: ⁊ inuenerunt pascua. j. Paralipom. iiij. Si guardã enles parts de Mig jorn los actes virtuosos q̃ls Cathalãs hã fet en pq̃star les Illes de Mallorca: e de Menorca/e de Eniça: e los isul ts q̃ hã fet en Barberia veurẽ clara mẽt quey hã lexat grã renom e sama. Per q̃s pot atribuhir a vosaltres: ço q̃ diu Hierem̃. Veniẽt a Meridie portãtes sacrificiũ ĩ domũ dñi. Jerem. xvij. Si guardam enles parts de Ponẽt lo grã fuir q̃ vosaltres fes al sãct Rey en Iachme/en conq̃star los Regnes de Valẽcia/e de Murcia/certes podem dir q̃ be si es p? exalçada la vrtut vẽ e nomenada. E p cõcordãça daço podem dir. Honorabilis fact? es ĩ oculis meis: ⁊ gl'ios? ab Oriẽte ducã semẽ tuũ: ⁊ ab Occidente pq̃gregabo te. Isa. xliij. Perq̃ podẽ dir aq̃lla paraula q̃ The odosi Empador dix als seus: q̃ no podia dar millors dõs als se? q̃ li hauiẽ deses sõ Impi contra los tyrãs: sino extendre y manifestar lur virtut e fama p tot lo mõ diẽt a ells. La vẽ virtut es manifesta p la freda Tanais/q̃ es riu de Tremũtana: e p la fogueiãt Lyna: q̃ es regio d'Mig jorn/e per les fõts secretes del Sol/q̃ son en leuãt: e p les colũnes de Hercules q̃ sõ en ponẽt: e p vẽs merits la vẽ honor e gl'ia es p tot lo mõ etnalment diuulgada. Dõ appar q̃ aço sia la bñ diccio q̃ deu dona a Abraã/ dient li. Terrã quã tibi dabo: ⁊ dilataberis ad oriẽtẽ/ad occidẽtẽ/ Septẽtrionẽ/ ⁊ Meridiẽ. Gen. xxviij. Eci es pua da la segõ apartida de nẽ a diuisio en q̃ hauem dit dela gẽt fort valerosa p tot lo mõ nomenada: qr d'te. Perq̃ p cõclusio denẽs paraules vos volẽ dir vn acte fort virtuos: q̃l Rey nẽ besaui seu q̃nt trames lo Rey nẽ a ui sõ fill: en la conq̃sta de Sardenya: lo q̃l tenit la bãdera nẽa Real enles mãs/li dir aq̃stes paraules. Fill jous do la bãdera nẽa antiga d'l pncipat d'Cathalũya: la q̃l ha vn singular pui legi/q̃ es ops q̃ guardets be: lo q̃l pui legino es res falsificat: ne improuat: ans es pur/e net/e sens fallia: e macula algũa: e bollat ab bulla dor: y es a q̃st: ço es q̃ null tẽps en cãp hõ la nostra bandera Reyal sia estada/ja mes no fo vẽçuda: ni desbaratada. E aço p gẽa de nẽ e senyor: ep la grã seeltat e natalesa de nẽs sotmesos: e p aq̃sta raho podẽ atribuhir a vosaltres ço q̃ dix Iuli? Cesar venit dela conq̃sta de Alemãya als se? sotsmesos. Alçats alçats les vres bãderes: car dignes sots de hauer la senyoria de Roma. Axiu recita Luca ẽ lo pmer libre seu deles batalles. Be dõchs podẽ dir a vosaltres. Alçats/ alçats les vẽs bãderes: car dignes sots de possehir lo pncipat de Cathalũya. E aci es verificada la paraula p nos comẽçada/ enq̃ hauẽ dit a vosaltres. Gl'iosa dicta sũt. ço es gl'ioses coses sõ dites de tu. Perq̃ nos considerãts q̃ ha lõch temps q̃ en lo pncipat de Cathalũya no ha haudes Corts particulars: ni ha pogut puehir a les necessitats d'l pncipat. E axi mateix que st torts: ni greuges si son fets: axi p lo Rey nẽ pare: e per lo Rey nẽ e frare de gl'iosa memoria: cõ p nos/ho officials nres: ni en nẽgũes coses tocãt bõ estamẽt del principat: puxã aq̃lls tornar a degut estamẽt: e ser hi la justicia q̃s ptãy Pregants a vosaltres q̃ axi cõ la vẽ gran liberalitat hauets en nẽs pdecessors espẽdida: axi vers nostra p vosaltres libtral mẽt d'mostrada. E placia a nre senyor q̃ ell nos do tanta degẽa q̃ns puxã regir p tal forma/q̃ sia fuey e gl'ia sua: e bñfici de vosaltres en guisa q̃ daça merescam la sua gracia: y dalla la sua gloria. Amen.

¶ Per quãt bauia om es la, p-

posicio altra del Rey en Pere cõtinuar pmer de totes: la q̃l no es poch agradable y digne de memoria: la q̃l ell mateix hauia escrita/e ordenada cõ aq̃ll q̃ era letrat: e bon escriptor/orador/grã Astrolech: e ha escrit e ordenat les ordinaciõs q̃ sõ p titulades Ordiatiões Regie dom?: en lo libre hõ son p altri escrites: y p ell correctes y postillades: recondit en lo Reyal Archiu de Barcña: pço la posaci/feta p lo Rey en Pere: ẽ les cortes p ell cõuocades ẽ Tarragõa/a. xxv. de Febrer. Any. M. cccl xx. diu axi.

Oc aũt scitote qm̃ si sciret pr familiares q̃ hora fur venire et vigilaret vtiq; ⁊ nõ sineret pfodi domũ suã: ideo ⁊ vos estote parati. Luce. xij. c. Tot Rey e senyor: e tot hõ a q̃ es cõanat regimẽt d'gẽts/d'u hauer dues cõdiciõs vers lo poble: e lo poble ne deu hauer vna vers lo senyor. La. j. q̃l senyor deu hauer es q̃ sia just e prudent. La. ij. q̃l senyor d'u hauer es q̃ sia ardit e valẽt. La. iij. q̃l poble d'u hauer a son Rey es: ser li leal e obediẽt. Diẽ pmeramentq̃l senyor deu esser just e prudent/pço cõ los Reys son lochtinẽts d'nre senyor en aq̃st mõ/d'uẽ ferlur poder de resemblar a ell cõ mes podẽ/en especial en la virtut de justicia: la q̃l los es comanada p ell. Per ço Salamo q̃nt p nẽ e senyor li suppo sat q̃ d'manas ço q̃s volgues: ell veẽt lo carrech q̃ nre senyor li hauia cõanat de regir lo poble: d'mana li sauiesa: y encõtinẽt axi cõ aço es escrit. ii Reg. iij. Les paraules ppo sades seguẽts. Tu senyor mas fet regnar a mi p uidor teu/p David pare meu: e sẽyor som ifãt ignorãt: daras dõchs sẽyor al teu p uidor sauiesa y ẽtenimẽt p iutjar lo teu poble: y p departir entre be y mal. E aço plach molt a nẽ e senyor/diẽt li axi. Perço cõ me has demanada sauiesa: e no lõgue de vida: ni riqueses: ni veniãça de tos enemichs: te donada sauiesa y entenimentp regir lo poble: en tãt q̃ ans d'tu nõsta estat semblãt: e aps tu nõsta altre es deuenidor: e hauras cõplimẽt d'riq̃sa: e d'gl'ia sobre los Reys q̃ ans de tu son estats. E axis segui de fet. Appar dõchs que tot senyor de poble deu esser just regidor/saui/e prudent Diem encara q̃l senyor ho regidor del poble deu esser ardit d'fensor e valent. Debades lo Rey si no es ardit: ser ia posat p regir lo poble: y no gosas/ne pogues defendre aq̃ll d'l seenemichs/car en poch tẽps seriẽ pits p lurs vehins y enemichs. E pço lo Rey David ans q̃ fos Rey: guardãt e defenẽt lo bestiar d'l son pare d'poder d'l leo: y d'l ors: cõbatẽt se ab ells tolchlos lo molto q̃ sen portauẽ: segõs es escrit. j. Reg. xvij. c. Perço nre seyor veẽt aq̃st hõ q̃ era ardit: no dubtaua de cõbatres ab saluatges besties cõ era lo leo: e lo ors/p guardar lo bestiar de son pare/q̃nt mes faria p d'fendre son poble: si lo regimẽt li era cõanat: plach li cõanar sõ poble d'Israel/ e seu lo Rey d'aq̃ll. Appar dõchs q̃ tot senyor de poble deu esser ardit e valẽt. Diẽ aps q̃l poble deu esser a sõ senyor leal e obediẽt. Sẽs raho los Reys del mõ far ien ordinaciõs en la fra p d'fendre y sostenir sos Regnes si aq̃lles no eren ex seguides/e obehides p los se? sots sinesos. Especialmẽt es mester a aq̃lls Reys q̃ no son tãt poderosos cõ sos enemichs. Perço cõ lo Rey Ezechies Rey de Juda q̃ no era Rey poderos/cõ lo Rey Senabxarib Rey de Siria: p loq̃l fo menaçat q̃ li vẽdria d'strubir la ciutat d'Hierusalem seu lers, puistõs cõ a saui Rey e fou p lo seu poble obehit: segons q̃s cõtengut. ij. Paralipom. xxxij. cap hõ se recõpta: q̃ cõ sos puengut a orelles de Ezechias Rey d'Juda: q̃ lo Rey Senabxarib Rey dels Syriãs

Universidad de Deusto
Biblioteca

vengues ꝓtra Hierl'm ab furor ò batalla/feu ꝓsell ab los ꝓnceps de Syria: e ab los altres Barós forts q̃ degues emboçar totes les fonts q̃ crenfora la ciutat de Hierl'm: e ab ꝓsentiment de tots ajusta gran companya les q̃ls trencaren totes les fóts: e lo riu que passaua p mig dela terra: p ço q̃ si los Reys Syrians venien/no trobassen abũdancies daygues a ells necessaries. E ab grã industria lo rey Ezechias edifica lo mur: lo q̃l era estat dissipat/e ꝓstrubi tots res damũt aq̃ll/e defora edifica altre mur: e instaura enla ciutat de Dauid vna grã força/e feu de tot linatge de armadures p defendre. Ordena ꝓnceps de les batalles enla ost: e ꝓuocals tots enla plaça dela ciutat/parla al cor ò aq̃lls: dient los. Fets vostres affers vigorosament: e stats confortats/no vullats hauer paor ni temẽça del rey dels Syriãs/ni dela gran multitut q̃ ab ell es: cõ molt mes sõ ab nos q̃ no sõ ab ell. Lo braç/e lo poder carnal es ab ells: e ab nos es nostre senyor: q̃ es ajudador nostre: y batalla p nos e lo poble ò l Rey Ezechias fo molt cõfortat enles paraules de aquell. E apres seguex sequel Rey Senacarib vencu sobre la ciutat de Hierl'm e assetia aq̃lla: e aq̃ dix moltes menaces contra lo poble daq̃lla: e moltes blasfemies cõtra ò u/lo hãt lo seu poder/menysp̃ant lo poder de ò u. Axi que nostre senyor vcent aq̃st argull tant gran/mes cõfusso enla sua host/ p la q̃l raho sen hac a tornar vencut/ e cõfus enla sua terra/e aq̃ fo mort p fos fills: enla casa dels seꝰ deꝰ/ço es ò les sues y dolcs/e fo saluada la ciutat de Hierl'm/p les bones pui stons quel Rey Ezechias feu/e p la obediencia q̃l feu poble li hac/e p la gra ò u los feu. Appar dòchs q̃ obediẽcia es necessaria de part ò l poble/als mandaments q̃ls senyors los fan. Appli cãt al nostre ꝓposit aq̃stes paraules podem dir q̃ls Reys de Arago nres ꝓdecessors hagueren aq̃stes dues cõdiciõs: e lo lur poble la terça damũt dites. La ꝓmera q̃ls Reys de Arago foren sauis e ꝓrudents enlos seꝰ pobles regir y gouernar. La segõa q̃ls Reys de Arago foren ardits y valẽts p los pobles defensar. La terça los seꝰ pobles foren vers ells obedients en lurs manaments fuar. Di empmerament q̃ls Reys ò Arago foren sauis e ꝓrudents en los seus pobles regir e gouernar. Si nos volíẽ recõptar lo regiment q̃ nostres ꝓdecessors han fet en lurs Regnes/nos poria fer q̃ u explicassem cõplidamẽt cõ moltes bões obres son estades fetes p ells/q̃ de memoria nostra/ ni de vosaltres no son estades recomptades/ni escrites: ni les poriem saber. Ydero vn senyal cert hauem pq̃ ells foren bõs regidors: cõ lo patrimõi hã poblat marauellosamẽt: car nengũ a ciutat: ni vila q̃ vuy hajam p aducer sũ nos: totes son axi poblades: q̃ dis los murs antichs/de mozos/ho dels gẽtils no cabẽ: com appar en nres ciutats e viles: dòchs si no fossen estats justs e bõs regidors/no fora lur ẽra axi pobladaço es ò gẽts: ço si sõ poblades/cõ hã trobada en ells justicia y repos. Appar dòchs q̃ los Reys ꝓdecessors nres foren sauis en lurs pobles gouernar. Diẽ mes q̃ls reys de Arago foren ardits p los seꝰ pobles defensar. Si nos volíẽ recõptar tots los fets darmes de nres ꝓdecessors lòcu fiade dir: mes p abreujar vn sẽyal vos mostrarẽ q̃ ells foren bons cõbatadors: cõ de petits Reys q̃ erẽ/q̃ no senyorejauẽ si no de Oscaa Emũt en Arago/conq̃rirẽ tot lo Regne/y Cõtes de Barcña q̃ erẽ/haguerẽ lo Regne de Arago p matrimõi: e fets Reys de Arago: e Cõtes ò Barcña ꝓq̃rirẽ y guãyaren ò ifels y rebelles

òla esglesia tot ço q̃ senyorejã vuy: q̃ p gra vòn sõ hudls Reys xpiãs: appar dòchs q̃ls Reys de Arago ꝓdecessors nres foren valents enlos seꝰ pobles òfensar. Diem aps q̃ lurs pobles foren vers ells obediẽts en lurs manaments fuar: los fets de armes q̃ nres ꝓdecessors feren/no haguerẽ fets si lurs pobles nols fossen estats obedients: car no solament los foren obedients en guardar la terra: ans encara en ajudar les a creixer e multiplicar la corona. Appar donchs q̃ lurs pobles los foren obedients en lurs manamẽts. Volents dòchs nos reseblar enles ꝓdiciõs dites als nres ꝓdecessors: e q̃ vosaltres resembletis als vres. Enla terça ꝓdicio diem q̃ a nra part ne ptãyẽ dues e a vosaltres la terça: la ꝓmera q̃ a nos ptãy es los lurs juys seguir cõ forẽ sauis e justs regidors. La segõa q̃ a nos ptany es los lurs bõs fets en nra memoria retenir: car foren valents cõbatadors La terça q̃ a nre poble ptãy es q̃ vulla a nos fuir cõ ferẽ a nres ꝓdecessors Diẽ ꝓmerament q̃ a nos ptãy los lurs juys seguir/cõ foren sauis regidors Si a ò u hagues plagut q̃ nos haguessem hauda mes pau en nre tẽps q̃ no hauem hauda: nos haguerem mes treballat enlo regiment de nre poble y en justicia de aq̃ll q̃ no hauem: y no cõtrastãts los affers q̃ hauts hauẽ: vos hauẽ fets justicia de nos mateys e de nres officials en prou corts e fora corts tãt cõ nos hauem pogut: e ço es q̃nt a la ꝓmera. Dien aps q̃ a nos pertãy en nra memoria los lurs bõs fets retenir: cõ foren valents cõbatadors/ cert grãs affers hauem hauts/e cõtinuament: e mẽçãt la gra de ò u de tots sõ be exits: ab los bõs fueys de vosaltres sots mesos nres/q̃ nos hauets fets: e farets: hauem se en deu q̃ns continuara la sua gra en nres affers daci auãt/ cõ tro ara ha seyt: y ço es q̃nt a la segõa. Diẽ aps q̃ a nre poble ptãy q̃ns vulla fuir cõ feren a nres ꝓdecessors: p la obediencia q̃ hagueren los lurs pobles a nostres ꝓdecessors es nra corona exalçada cõ veets: dòchs couens q̃ la cõ fuẽ. Diu lo poeta q̃ no es menor virtut retenir ço q̃ es guãyat: q̃ guãyar de nouell: p que? ꝓgã q̃ p cõseruacio de nra corona vullats ter tres coses La ꝓmera q̃ vosaltres ciutats e viles nres vos vullats be enfortir ò murs e ò valls: e vosaltres plats e clergues richs homens e caualls q̃ façats vostres lochs enfortir/pq̃ enemichs/ni aq̃stes gents robadors q̃ son ajustades enlo mõ/nõs puixen deshõrar/e a vosaltres dãnificar: cõ veets quis dãsfan enles terres hõ ells passen/y estã. Les altres dues romanẽts: ço es la segona: vos ꝓgã a tots: saluant les psones ò vosaltres clergues que? vullats guarnis darmes: y arnesos: de modo q̃ puixam tenir lo cãp ab vosaltres: e defensar la terra. La terça vos ꝓgã a tots p cõplir les coses damũt dites q̃ns vu ts ser tal ajuda q̃ dis los limits ò, thalũya: ho alla hõ sera mester: ab nra psona: e ab los bõs fuidors quis seguirã: nos puixã cõbatre/p òfesar vosaltres: cõ p certtãts son los ladres q̃ enlo mon se son leuats: y axi be apparellats q̃ nos y nre poder es mester a cõtrastar a ells E ço hauem dites les paraules damũt començades: dient. Hoc autem scitote: qm̃ si sciret pat̃ familias: q̃ hora fur venire t vigilaret vtiq; ⁊ non sineret psodi domũ suã. Ideo ⁊ vos estote parati. Que volen dir. Sapiats ço q̃ si lo senyor òla casa sabia la hora q̃ lo ladre vengues/vetlaria: e no leixaria forçadar aq̃lla. E dòchs slats apparellats. Aquestes paraules dreçãt nos a vosaltres vos dé i q̃ vetlets q̃ los enemichs e ladres no? troben dormẽt/mes vetlats: p que? puxã dir

Universidad de Deusto
Biblioteca

les paraules q̃ dix Jesuxp̃st als seus
dexebles. Luce. xij. Beneuyzats sõ
los fuents: quant los troba vetlant
lur senyor: pque placia a nr̃e senyor
q̃ nos siam axi vetlants enles obzes
q̃ hauẽa fer de nr̃e regimẽt: e vosal-
tres ẽ ço q̃ns hauets a obebir: q̃ mi
jãçãt la sua misicordia obtengãdaça
la sua gzãz: e dalla la sua gl'ia. Amen.

¶ Proposicio feta per lo Rey Alfõso/fill ol Rey Ferrando pmer/ enlo Capitol dela Seu de Barcña. ahõ les Cozts se deuien celebzar/a. xviij. de Agost. Any. M. cccc xxxj.

POs ꝓsiderãts q̃ q̃si es ipos-
sible q̃ nẽgu pusca ben fer a
ci de offici cõ de regimẽt: si
pmeramẽt no sab aq̃lles co
ses q̃ segõs lo carrech q̃ ha li ptãyen
E ꝓsiderãts q̃ la major carrega q̃ te
ni p esser Rey de vosaltres es lo fet
dela justicia/cõ de aq̃lla sia mes tẽgut
to: Rey de donar cõpte y rabo a du
q̃ de nenguna altracosa. Sabents q̃l
major aliment / la cosa publica pot
hauer es la ju / ta: e la administra-
cio de aq̃lla: cõ / aq̃lla se seguesquen
ifinits bens/pa / e ꝓcordia entre los
sotsmesos: e seguretat a cascu de ço
ol seu. Per lo q̃l la amor ols subdits
al senyor prẽ gran creximẽt: e la tur
lealtat/no solamẽt es ꝓseruada mes
encara augmẽtada. Per aq̃sts esgu
arts gran tẽps es passat hauiem pẽ
sat e deliberat metre y posar la justi
cia en degut orde y estamẽt en nr̃es
Regnes: y en aq̃st pncipat: mes pdi
uerses occupaciõs q̃ns son sobreuẽ
gudes: nou hauem pogut metre en e
recucio. E hauem espat tẽps y saho
pq̃ ho poguessem fer/segõs q̃ ara ol p̃
sent ho teni. E p aq̃sta raho hauẽ cõ
uocats e aplegats vosaltres en aq̃sta
Cort: afi q̃ ab vosaltres puscam fer
disposar: e ordenar la justicia entre
vosaltres a Suey de duze a oscarrech
nr̃e: y avtilitat dela cosa publica. E
cõ totes les coses se regesquen p exi
pli: e los mẽbres diriuen del cap: e o
uẽ pendre exipli o aq̃ll. Vos volẽ co
mençar en nos pmeramẽt: p tãt si al
gũs se tenen p agrauiats de nos pi-
aduertẽcia/ho de nr̃es officials p ig
norãcia ho malicia: car de nos certs
som q̃ no p malicia. e dells ho igno-
ram tro sus q̃ en altra manera no fos
sem p⁹ isormats som p̃sts/eu offerim
de fer justicia denos e dells: la q̃l en-
tenem executar p⁹ amplament e cõ-
plida q̃ no⁹ poziẽ al p̃sent explicar.

Trãsump dela Epistola

q̃yo Pere Miqel Carbonell escriui:
e trameti al doctor Regent la Can-
cellaria del nr̃e Rey misser Bartho
meu de Veri: trebant se en Valen
cia ab sa filla del Rey dõ Juan/p mi
ordenada/del cas sortuit dela coltre-
llada/donada p vn orat al Rey don
Ferrando/Rey o Arago: fill ol Rey
dõ Juan/Rey de Arago: fill ol Rey
de Arago don Ferrando daq̃st nõ p
mer. La qual Epla diu axi.

Senyor cõpare. Tãt es esta
da la cõmocio/plor/tristi-
cia/e dolor de aq̃sta ciutat o
Barcelona: diuendres a.
vij. del mes o Decẽbre. Any. M. cccc
xcij. q̃ escriptura exp mir no pozia: e
aço p locas iaudie/ ne may crech se
guit: en aq̃sta ciutat ni pncipat o ca
thalũya: cas orible y endemoniat.
Qual es aq̃ll traydor y celerat o vas
sall del nr̃e Rey q̃ gosas sols passar
se p loenteniment lo q̃ ha executat
vn traydor home o nr̃a nacio/appel
lat Juan Canyamas: de Cãyamas/
q̃ es loch en Valles: pp lo castell de-
la Roca/pages de remença: cert no
crech si dõchs no era soll com he dit
ho no Christia se pogues trobar tal
traydor e maluat: en totes les terres
de nr̃e potentissim Rey e senyor: cõ

es estat Juã Cã-amas: qui no era di
gne de ser appellat Juã/ mes diable
lo q̃l no tement deu ne correccio al-
gũa/cõ a hõe ifernat/e no creent hi
haja altra vida si no aq̃sta de aq̃st mõ
ẽ ganador y ple o laços e maluestats
emprengue enlo dit dia: e ab aio de
crudelissima bestia/ e ferocissima de
metre les mãs enla Rey al psona ol
nr̃e vtuosissimo e q̃si vn ãgel trames
enla terra p nr̃e senyor: q̃ no crech q̃
millor Rey may sia estat: car lo dit
dia estãt lo Rey assegut sobre la ca-
dira de sonsitial/enla sala del seu pa-
lau major de aq̃sta ciutat de Barcña
obit cõ a piados Rey les supplicaci
ons y lamentaciõs dels pobres mise
rables: q̃ cõ sab vza senyoria acostu
men de ser dauãt sa Magestat enlos
dies del diuendres p acõseguir justi
cia dels deutes/en tãt discurs o tẽps
q̃ lo piados Rey nr̃e ho soportaua/
ab tãta paciencia q̃ les. xij. hores ol
mig jorn ley acõseguirẽ: e lauors fon
sorçat cessar tal exercici: e anar se a
dinar: lo traydor e mes q̃ traydor/
mal pũt nat: estãt amagat dins la ca-
pella ho esglesia q̃ es al costat del pa
lau Reyal/mirãt la via dela plaça ol
Rey: e veent exir lo Rey/ no dubta
pas a pas/ sens q̃ algu no sen temia
dels circũstãts q̃ aq̃ren en gran nõ
bre/q̃ no sopodia anar si no ab grã em
pentes venir vers lo Rey q̃ de ualla
ua p les escales: dauãt los portals ol
palau y esglesia: aportãt lo maluat ho
me sora la capa vna tallant espasa to
ta nua/curta e ampla/ q̃ tallaua cõ a
rahor. E quant lo Rey hague deua
llat lo segõ grau/ell cõ a traydor ve
nint li detras trague la espasa nua q̃
tenia dejus la capa/e dona ab aq̃lla
vn colp entre cape coll del Rey: q̃ si
no fos p miracle o nr̃e senyor/e la cu
stodia dela verge Maria: e lo Rey a
q̃ll dia de diuendres ojunaua: lo cap
o les espatlles en vn pich loy hague
ra leuat: en nr̃e seyor volgue q̃ lo colp
vengue fi rch: p lo mouiment del de
uallar del Rey: ep lo maluat q̃ li tre
mola los braços: impedit p les espatlles
de vn altre: y volẽt ell reuenir o dar
li ab dita espasa altre colp encõtinẽt
ans q̃ not pogues remetre li fon ps
los braços: e la psona p los circunstãs q̃
alli li donaren tres pũyalades/el ba
guerẽ mort: e fet cortes alli: si no fos
la misicordia del Rey q̃ dix en son ca
stella. No lo mateys. De que lo Rey
qui volia caualcar p anar sen ala sua
posada/tocant se ab la ma enlo coll/
veu molta sanch que rajaua ol colp
ps vna part del seu tauardo/y embo
lical a p la naffra/e son acõsellat que
no caualcas/ ans romãgues dins lo
palau p medecinar la naffra: e anãt
ell a peu ab grã esforç/ab ajuda de p
sones al palau/aposentarẽ lo enlo a-
partament quis diu jusa/lla hõ posa
ua lo Rey dõ Juã o memoria imor
tal/pare seu. Quãt lo Duch o Cala
bria era aci p esposar dona Juana fi
lla del Rey dõ Juã/ab dõ Ferrando
Rey de Napols/pare del Duch de
Calabria: e de fet enla grã sala del pa
lau forẽ fetes les esposalles del Rey
de Napols ab dona Juana molt põ-
posament: enles q̃ls vos hi fos p̃sent
e ordenas los capitols matrimõials
e cartes de aquells resultãts. E jũt
que son lo nr̃e Rey enlo apartament
assegueren lo sobre vna cadira: e fe-
ren venir encõtinent tots los fisichs
e chirurgians desta ciutat p medeci
nar li la naffra: y entre tãt li donaren
vn poch o vi fort a beure: y hauer lo
begut dix lo Rey ab veu tremolosa
lo cor men va: teniume fort: e vẽch
en sincopis esmortint se: en tãt que fo
ren aqui los plors e crits que era co
sa o pietat: e incredible: e nr̃e senyor
q̃ may mãca: oib⁹ in se spãtib⁹: e ma
jormẽt ala immaculada verge Maria
dela q̃l aq̃st Rey nr̃e senyor es molt

Universidad de Deusto
Biblioteca

deuot: car ell la tenia empmtada en
lo coz hon sempze la inuocada p⁹ de
boca/ no podia: e poch apzes cobzala
paraula e dix ab esforç q̃ no plozassen
ne haguessen dubte ol la sua vida car
ell p gracia de deu: y de nza dona se
sentia bo: e parlant axi arribarẽ los
Phisichs: e Cyzurgiãs e regonegue
ren li la nafre: e trobarẽ q̃ p aq̃lla no
era perillos de mozir: mas era livẽ-
gut a vn fil ò aranya la mozt: p quãt
la nafre estaua daquesta manera que
lo cop dela spasa hauia p̃s vna part
del coll vers lo cap: e altra vers la
ozella: e no hauia pzes del mig: lla
hon es la vena vital que si poch hi
hagues tocat lo dit Rey nze senyoz
alli encontinẽt foza cay gut mozt. E
aq̃ mateix rengueren los phisichs: e
Chirurgians consell com lo pensari
en si li darien punts en la nafre: hoss
aquella ab aygues forts la curar ie
la cõclusio fonch de apuntar li aquel
la en tant queli han dat set punts: e
ara per gracia de deu esta molt be ò
la dita nafre que nos creu que per a
quella sia perillos de mozt empero
es restat: e restara segõs se diu p bõs
dies en aquest palau Real si plaura a
nze senyoz e a nza dona lo seu fet no
ser ares pus es estat p̃st corregit car
lo majoz miracle ol mõ es estat cõ lo
dit traydoz nol ha degolat: E si vza
sanie sa vol saber hon era yo: e com es
taua trista la Ciutat: com lo dit cas
ses seguit senyoz compare sapia vos-
tra prestãcia que yo vt consueui de es-
tar en aquest Real Archiu de mane
vsq̃ ad meridiẽ cotidie: estaua lo dit
dia ol diuendres cercãt enlos regis-
tres/ puisiõs/ e puilegis Reyals: e se
tint tocar les. xij. hozes de migiozn:
yõleri ò cercar legint vna letra vza
de. xij. ò Noẽbze: q̃ solamẽt lo Algut
zir ol la iq̃sicio hauia a mi aq̃lla dada
ab oues altres/ dirigides vna a mos
sen Miq̃l de Gualbes: e laltra a Vi-
colau Pere: les q̃l[illegible] ni vuy p̃q̃ no
poguia yz: p ser yo foza q̃ si de seny: y
estãt axi legint vza letra: y estãt admi
rat p ser axi velleta en Calẽdari: car
ha trigat vn mes ò venir en mãs mi
es: a la q̃l nõcur al p̃sent rũdre: pus
ja dich a vos he escrit y respost ab
cõplimẽt: yo senti gran remoz e bzo
git enlo palau q̃ paria si hagues mes
foch: e tot ne vengues a terra: isq̃ ò
cõtinent de aq̃st Archiu: e ani vers
la gran sala del palau: e trobi hi les
poztes tãcades: e grãs plozs e crits
q̃ diguera hõ q̃ la ciutat sen entraua
en abis: en tãt q̃ ò mani tot tremolãt
q̃ era aq̃st tã grãbzugit: rũguerenal
gũs: q̃ hauien naffrat lo Rey: altres
diguerenq̃l hauien degollat ab vna
espasa: e no sabiẽ q̃ era: oltres digue
ren q̃ aq̃ll q̃l hauia naffrat ho dego-
llat ja l tenien p̃s: de q̃ obint aço en
veritat dich a vos cõpare q̃ cuydi aq̃
espasmar: e cobzi coz: e plozãt e sospi
rãt anaua inuestigãt q̃ era dela vida
del Rey: q̃ yo l vull veure: y tant no
treballi/ e demani: tãtes fozen les em
pentes dela gent q̃ nol pogui veure:
y vereu venir lo Cardenal de Espan
ya. Linsãt don Berich Cõte de Em
puries: e la gẽt axi dela casa del Rey
cõ dela ciutat: vns ab armes: altres
sens armes plozãt e cridãt. Vi scal
Rey: e donauen tãts grãs colps en
les poztes ol palau p entrar: q̃ paria
les rõpessen: vns hi entrauẽ: altres
no podien/ p lo empaig q̃ls era fet: e
sapiau q̃ tota la ciutat estaua cõmogu
da/ y en armes. E la Reyna dõa Ysa
bel muller del Rey sabent lo cas/ q̃ si
cuyda mozir: es mozt int se: y plozant
dir. Mõ es lo meu Rey e senyoz/ es
mozt ho viu/ seguin me vos altres dõ
zelles mies e teniu me p les exelleri q̃
a peu vull anar al palau: y tãt cuytat
cõ pogue ab ses dõzelles: e ab multi-
tut grandissima de gent acompãya-
da: e tostemps plozant/ e cridãt/ e sos

pirant puengue al palau. e al entrãt
de mana si lo Rey era viu ho mozt. e
fon li dit q̃ era viu. e no tenia ol la na
fra pill de mozir. de q̃ sen alegra q̃ pa
ria fos resuscitada ò q̃ si mozta q̃ esta-
ua. e tot hõ ab ella volia entrar enlo
palau. e tãcarẽ les poztes ol palau q̃
noy entra si no ella ab ses dõzelles y
ab los de sa casa: tãta era la gẽt q̃ coz
ria y venia al palau q̃ yo crech q̃ ni
en Roma quant mozlo Papa/ ni en
altra part ol mõ/ mayes estat plozs/ tu
mult/ e tristura: q̃ es estat lo dia ol di
uẽdres en aq̃sta ciutat: q̃ no era algu
q̃ sic trobas q̃ volẽters no volgues pẽ
dre la mozt p restaurar lo Rey. Ma
la e molt mala/ e marrida/ e trista joz
nada foza estada p aq̃sta ciutat/ si fos
mozt lo Rey/ q̃ no poguera fer mẽys
q̃ nos fos auolotada p la cõmocio en
q̃ estaua: q̃ ha be mostrat y mostra a
q̃sta ciutat tenir fidelitat a son seyoz
Gzes siẽ fetes a nze senyoz e ala ver
ge Maria q̃ lan guardada de tãta ol sa
uentura cõ foza estada si lo Rey fos
mozt en aq̃sta ciutat/ si be aq̃sta es grã
y no se cõ se pusca be castigar: p q̃ en
es deuenidoz romãga exẽple y castich
als traydozs e mals homẽs: ans par
len de molts lenguatges/ vns diẽ q̃
aq̃st traydoz es vengut de Frãça hõ
era criat pesser bãdejat/ p les remẽ
ces/ e q̃ de Frãça es vengut aq̃st mal.
Altres aliter zaliter que noy sabẽ en
trar/ ne de hõ ve/ ne quin es causa.
Aquest traydoz cõ es estat p̃s lan vn
poch turmentat p que digues la ve-
ritat/ cõ ell se fingis ozat: quãt ne p̃-
niẽ la deposicio: ades debia que deu
e lo sanct espit loy hauiẽ fet fer. Ades
debia que ell era Rey: e no lo Rey/
e que ell ho hauia fet p lo be comu/ y
no se quines altres ò posiciõs ò soll
ozat: e in sensat: cre bien queu sebia
p estucia cõ se digues: q̃ se los de casa a
hon ha posat aci en ciutat/ han ò po-
sat que may hã conegut fos soll: ans
parlaua ab ben seny. E ap̃s escrita la
present: he sabut cõ lo dit home qui
ha fet lo dit cas ha viscut per vns po
quets de dies: y es estat turmentat/
e molt interrogat. y examinat. y es
estat vist que era endiablat. e foll. o
rat. e insensat. que persona del mon
no loy ha fet fer: si no lo diable. car
ell lha deposat que lo esperit sanct loy
hauia manat que matas lo dit seyoz
Rey. E ap̃s ell foza Rey. fins a dir
apzes de alguns dies quel leixassen
anar. que ell renunciaria tot lo seu
dzet que tenia de Rey. e prometera
que no mataria lo dit nostre Rey e
senyoz. Si be ell debia que lo hague
ra volgut matar segons hauia dit.
e molts es altres desuarions e ozadu
res se haleixat dir. que en veritat es
estat molt be conegut. axi per la dita
senyoza Reyna quil volgue veure.
e interrogar com per los Vicicance
ller. e Thesozer. e altres del consell
Reyal. que lo dit desauenturat ho-
me en mal punt nat. era del tot en-
diablat. e foll. e ozat. e insensat. E mes
han sabut que tostemps es estat tal.
y ha fets e perpetrats molts cassos
e desastres de home endiablat. e soll.
e ozat. e insensat. E perço lo dit sen-
yoz Rey sabent aço dix. que ell per
amoz de nostre senyoz deu. e dela sua
gloziosa mare madona sancta Maria
aduocada dels peccadozs li perdo-
naua. e mana quel traguessen dela p̃
so. el vestissen. Empero al dit Cõsell
Reyal es estat vist sens quel dit sen
yoz Rey noy ha sabut res. que aq̃st
home encara que fos endiablat. foll
ozat. e insensat deuia mozir a crude-
lissima mozt: per esser exemple y cas-
tich als altres. y fos tambe memozia
eternal. E perço la sentencia es sta
da donada en persona del senyoz rey
per misser. Alfonso dela cauallería.
Vicicanceller del dit senyoz Rey.
Y es estada tal. e tan cruel. quel han

Universidad de Deusto
Biblioteca

portatrot nuu sobre vn castell ò fusta q̃ hauien bastit: et tirauà vn carro: es tãt hibe ligat lo soll / ozat/e insensat en vn arbre hopal cõsitõguessen cru cificar: e lo castell ab lo soll ferẽ anar tirãt lo carro p los lochs e carrers seguents. Primeramẽt pla plaça ò l Rey/hõ es estat fet lo dit cas: e alli ò viu en viu pser lo be penar li fo le uat vn pũy: e vn tros ò l braz: aps ti rãt lo p los altres carrers hõ va la p cesso ò Corp⁹: e aq̃ en vn carrer ferẽ aturar lo castell: e lleuaren li vn vll: y en laltre carrer laltre vll e laltre pũy: e anãt en laltre carrer leuaren li laltre braz: aps ẽ los altres carrers axi anãt lo ò smembraren/leuãt li a ò vn membre a des altre fins a traure li lo ceruell: axil feren mozir penãt q̃ era cosa ò pictat: y ell may se mogue/ ne parla: ne ò hiares: nes cõplãya: cõ sl donassen sobre vna pedra: e ab grã aualot ò fadrise gent iouc q̃ li anauẽ al entorn: e dauãt: e detras lo trague ren ò la ciutat p lo portal nou: q̃ teren passar lo castell p los altres carrers/ q̃ vã al portal nou/ y escassament fo fo ra la ciutat lo lapidaren: e meteren fo ch al castell: lo q̃ lab los trocos del homesentenciat q̃ en lo castell estaua son tornat pstcendra: q̃ be pot dir q̃ en lo dit cas se son seguits tres mira cles. La hu en la psona del Rey: cõ a q̃ no mozi: e laltre en la psona del soll cõ no speçejaren encõtinent: car si lo Rey e lo toll fossen aq̃ mozts: cõ res tauem nosaltres dela ciutat embolu mats e ò sauenturats: q̃ may sen hagueran sabut daqst cas la vitat: e lal tre miracle cõ la ciutat q̃ estaua tota cõmoguda: y en armes/ cõ nos auo lotatgzics nesien tetes anre senyor/ e a la sua mare: quins hi ha ajudat: q̃ de res nõ tenim culpa: ens ha nze sen yor deu restaurat aqst nre Rey: lo q̃l no crech de bõdat y sanctedat tenga par en aqst mõ: placia a la sancta Tri nitat q̃ li vullaydonar. Amẽ. De bar celona a. viij. de Decembre. Any. M. cccc xcij.

Pere Miq̃l Carbonell.

Ecort cõ aquesta Chro nica hobistoria de Espãya/ comenci de ordenar e cõpõ dre: y escriure yo Pere Mi q̃l Carbonell/a. iij. de Febrer. Any M. cccc xcv. E acabi a. xxvj. ò Març Any. M. D. xiij per ço hauria trigat ẽ escriure y cõpõdre aq̃lla. xviij. anys no cõtinuus: car ocupaua lo temps axi en cercar libres/escriptures: e re gistres quin sessen mencio: com en al tres fets y negocis/pur la mes part ò l temps ab molta vigilãcia jõ daua e ò spenia en ptinuar aq̃lla. Aps aca bada com se mostra / hi he fets ligar moltes sulles de pap en blãch: en les q̃ls axi ligats he escrit/ y escriure do duce algũes coses axi ãtiques cõ mo dernes de memorar aq̃lles dignes. Jatsia algũs hagẽ di' q̃ la deuia aca bar d scriuir hi los actes fets p lo rey dõ Ferrãdo/fill ò l Rey dõ Juã ò gl'ri osa memoria: empo lo pdit misser Hi eronym Pau cosimeu ha consellat lo ptrari: ço es q̃ nõ cõpones sino fins al Rey dõ Juã inclusiue: leixant ho cõpõdre als Chronistes ò l Rey don Ferrãdo quin son be pagats/e yo sez te no sere remunerat. Lo q̃l misser Hieronym Pauqn es e,rat causa ò cõpõdre la: yo desijaua le veure aca bada: e a nre senyor ha plagut de no poder la ell veure: ne corregir / si no ò l pncipi fins al Rey en Pere terç/ cognomenat ò l punyalet exclusine: car appellal al seu sanct Regne: dime cres sanct q̃ cõptauẽ. xxij. de Març. Any. M. cccc xcvij. Cuius aia in pace requiescat. Amen.

¶ Laus immenso deo.

Alabor y gloria de nostre senyor deu Jesuchrist: y dela humil verge Maria es acabada la present hobra delas Chroniques de Catha lunya tretas del Archiu Real per lo honorable e discret mossen Pe re Miquel Carbonell q̃ Archiuer Reale notari publich de Bar celona. Y estampat en la insigne Ciutat de Barcelona per CARLES Amoros y ha despesas de mossen Jau me manescal: y mossen Raphael deuder major: y mossen Jonot gordiola: y mossen Jonot trinxer Mercaders de libres Ciuta dans dela dita Ciutat de Barce lona a. xv. de Noembre. Any. M. D. xxxxvj.

CJ. E.

¶ Registre del present libre: en lo q̃l y ha dos cuerns de sinch fulls: la hu es en lo abecedari primer. e. laltro es en lo abacedari segon. J.

a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.v.x.y.z. A.B.C.D.E.F.G.H.J.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca